LIBRARY OF PRINCETON
* JAN 23 1900 *
THEOLOGICAL SEMINARY.

Division BS2625
Section 2 .H64
No.

ACTA APOSTOLORUM

GRAECE ET LATINE

SECUNDUM

ANTIQUISSIMOS TESTES

EDIDIT

ACTUS APOSTOLORUM EXTRA CANONEM RECEPTUM

ET

ADNOTATIONES AD TEXTUM ET ARGUMENTUM
ACTUUM APOSTOLORUM

ADDIDIT

ADOLFUS HILGENFELD

BEROLINI
SUMPTIBUS GEORGII REIMERI
MDCCCXCIX.

PRAEFATIO.

Ricardo Adelberto Lipsio collega carissimo et clarissimo anno 1892 mortuo, eodem die, quo olim Octavianus Augustus obiit (XIV. Cal. Sept.), mihi in seminario theologico tradita est Novi Testamenti tractandi cura. Acta apostolorum sodales interpretari et percontari docui, iam ab initio illam eorum formam observans, quae praecipue celeberrimo codice Bezae Cantabrigiensi (D) conservata est. cum perscrutationis assiduae fructus iam publice proponere inciperem VIII dissertationibus (Die Apostelgeschichte nach ihren Quellenschriften untersucht, in: Zeitschrift für wissenschaftliche Theologie 1895. 1896), novas quaestiones gravissimas concitavit Fridericus Blass Halensis Actorum apostolorum editione philologica (1895), Lucam ad Theophilum librum alterum bis scripsisse, primo prolixius neque lima politum, qualis servatus sit in codice D sociisque (β), tum paulo brevius et in chartam puram scripsisse, qualis ad Theophilum vere missus ad nos pervenerit (α). illam formam priorem Blassius etiam edere conatus est (1896). sed duplex Lucae liber alter ad Theophilum non omnibus placuit. Bernardus Weiss Actorum apostolorum formam receptam tanquam alterius radicem defendit (1897). eam vero formam, quam codex D exhibet, in ceteris mutilatam esse iam Fridericus Augustus Bornemann Acta apostolorum anno tumultuoso (1848) edens contenderat. mihi, quamquam illam editionem nunquam vidi, non delirasse videtur.

Equidem Pentateuchum quendam composui: I. *ΠΡΑΞΕΙΣ ΑΠΟΣΤΟΛΩΝ* cum apparatu critico. mihi nimis minute scribenti

sponte subvenerunt seminarii theologici sodales humanissimi describentes typis exprimendum textum graecum Otto Kuersten Buttelstedtiensis, apparatum criticum Ludovicus Schubart Vimariensis et Albertus Hallier Ienensis. II. ACTUS APOSTOLORUM LATINE. versiones latinae ab Hieronymo non pendentes et ad apparatum criticum pertinent et sermonis latini vulgaris testimonia sunt. III. ACTUS APOSTOLORUM EXTRA CANONEM RECEPTUM. quae a veteribus Christianis tradita sunt neque e canonicis Actis apostolorum neque ex apocryphis posterioribus hausta minime neglegenda sunt apostolorum aetatem perscrutantibus. IV. ADNOTATIONES AD TEXTUM ACTUUM APOSTOLORUM. V. ADNOTATIONES AD ARGUMENTUM ACTUUM APOSTOLORUM. quarta et quinta huius editionis parte quaestiones criticae tractantur de Actorum apostolorum textu et argumento. quae inquirens non neglexi collegae coniunctissimi H. H. Wendt commentarium tertium editum (1899), iam concedentis Lucae libro alteri ad Theophilum non pauca postea addita esse, omnino veritatis studiosi et omnia diligentissime tractantis.

In utroque criticae artis genere, quod ante hos fere centum annos tanquam inferius et superius discernebant, non obliviscendus est Ioannes Iacobus Griesbach, quo antecessore clarissimo saeculo hoc iam exeunte ne indignus esse videar optaverim. ille enim saeculo XVIII. exeunte et hoc XIX. ineunte classicorum auctorum Vimariam et Ienam convocatorum et Germaniae in politicis iam fere humi prostratae summum decus adferentium aequalis non solum tempore erat theologus. Novi Testamenti textus graeci critice edendi fundamenta iecit. sanae rationis, qua Novum Testamentum graecum saepius edidit, obliti hi, qui nunc immemores eius vestigiis insistunt, ceterum optime meriti, iam ab initio unius testium familiae vel etiam codicis, sive Vaticani (B), quem multum valentem inde a clarissimo viro Carolo Lachmann ceteris omnibus praeferunt, sive Sinaitici (א) iam minus celebrati, studium ostendunt, ad unum fere omnes edentes Matth. I, 25 *ἕως οὗ ἔτεκεν υἱόν*, solis illis duobus codicibus (praeterea Z et versionibus nonnullis latinis et syriacis, etiam Ambrosio) nisi, studium Mariae

semper virginis in hac lectione non reputantes, cuius filius primo genitus in evangelio secundum Lucam II, 7 sublatus non est. itaque huius temporis editores neglegunt codices graecos plurimos et optimos, Syrum utrumque interpretem, Athanasium, Epiphanium, Hieronymum, Augustinum al., etiam apud Matthaeum contestantes lectionem: ἕως οὗ ἔτεκεν τὸν υἱὸν αὐτῆς τὸν πρωτότοκον, quam Griesbachius ne dubitans quidem servavit.

Griesbachius in Novo Testamento etiam altiorem quam tunc dicebant, artem criticam exercuit commentatione, qua Marci evangelium totum e Matthaei et Lucae commentariis decerptum esse monstratur (Ienae 1789. 1790). ita unius certe testis antiqui traditionem defendit, Clementis Alexandrini (apud Euseb. H. E. VI, 14, 5), persuasitque Marcum evangelistam Matthaeo et Luca posteriorem Guilielmo Martino L. de Wette, Davidi Friderico Strauss, Ferdinando Christiano Baur omnibusque fere theologis usque ad saeculum hoc medium. sed inde ab acerrimis criticorum et apologetarum, qui dicebantur, certaminibus tunc exortis contraria sententia ita invaluit, ut hoc saeculo exeunte Marcus evangelista Matthaeo et Luca prior novo iam dogmate quodam decernatur. sed nova dogmata proclamare nostri saeculi non est. omnium minime nobis licet decernere novum dogma antiquitati christianae universae utique contrarium adversus ipsam rationem, neglectis certissimis argumentis. in antiqua ecclesia ne in mentem quidem venit cuiquam Marcum evangelistam priorem esse Matthaeo. Luca priorem eum omnes censuerunt, excepto solo fere Clemente Alexandrino. iam Papias Hierapolitanus apud Euseb. H. E. III, 39, 15. 16 Marci librum e Petri variis indigentiis se accommodantis sermonibus haustum et ordine et integritate longe superari censuit eo libro, quem Matthaeus, ipsius domini discipulus, eius sermones eadem lingua, qua dominus locutus est (actis et factis minime omissis), conscripsit. patres sequentes, Matthaei libro iam graece verso usi (non amplius unoquoque pro viribus interpretante), primum evangelistam omnes Matthaeum, nemo Marcum censuerunt et tradiderunt. etiam ipsa ratione primum evangelium in christianae religionis patria, in Palaestina vel saltem in oriente conscriptum esse

constat, non procul in occidente, ubi (et Romae quidem) Marcum evangelium suum scripsisse patres fere omnes tradiderunt, iam sermone latinizante et argumento occidentalibus accommodato (cf. Marc. X, 12) confirmati[1]). denique argumentis, quae huius temporis theologi neglegere maluerunt quam refellere, Gottholdum Ephraimum Lessing secutus iam dudum demonstravi, graecum evangelium secundum Matthaeum ipsum suam prodere originem ex evangelio secundum Hebraeos vel Israelitas fideles postea liberius graece verso et redacto in usum ecclesiae gentilium fidelium, minime conscriptum ex Marci evangelio occidentali et domini sermonum collectione quadam a Matthaeo hebraice vel aramaice scripta, tum graece versa[2]). haec persuasi Carolo Holsten amicissimo, antea Bauri sententiam de Marco tertio evangelista secuto[3]). gavisus sum libro mihi dedicato F. P. Badhami Oxoniensis: St. Mark's indebtedness to St. Matthew, Londini 1897[4]). Marcum Matthaeo posteriorem potius quam priorem defendit etiam W. Hadorn (Die Entstehung des Marcus-Evangeliums, Guetersloh 1898), ceterum ignorans, hunc evangelistarum ordinem Holstenum mihi debuisse, qui eum inde ab anno 1850 constanter defendi.

Revertor ad Griesbachium, cuius sententiam de Marco totum suum evangelium e Matthaei et Lucae commentariis decerpente huius temporis theologi plerique inverterunt in Marcum a Matthaeo

---

1) Blassius (Evangelium secundum Lucam sive Lucae ad Theophilum liber prior, secundum formam quae videtur Romanam, Lips. 1897, p. XIV) refugit ad Marcum quendam hebraicum vel aramaeum huic graeco subiacentem, quod refugium etiam alii nunc quaerunt antiquis Christianis inauditum et ipsi Marci libro contrarium. Marcum ut interpretem Petri, itaque graece, evangelium suum scripsisse Papias retulit.

2) Qui scripta evangelia omnino orta esse censent ex separata sermonum domini collectione et separata eius vitae narratione, idem fere docent quod zoologus in animalium origine carnem et ossa separans, denique componens.

3) Cf. quae exposui in: Zeitschrift f. wiss. Theologie 1897, III, p. 415 sq.

4) Henricus Barclay Swete, de LXX interpretibus optime meritus, in amplissimo libro: The gospel according to St. Mark (Londini 1898) patrum ecclesiae consensum Marcum evangelistam omni ratione Matthaeo postponentium ita neglexit, ut Clementis Alexandrini Marcum etiam Lucae postponentis ne mentionem quidem fecerit. virum cl. iam Marci initium (I, 1—4) acuto visu edidisse et interpretatum esse vix dixerim omnia mox publice exploraturus.

et Luca descriptum. haeresis Marcosia secundo saeculo exeunte florens iam tertio ineunte fere evanuit. saeculo XIX. orta est et latissime serpsit epidemia Marcosia, cuius symptoma est caecitas quaedam. nam hac contagione infecti iam ab initio non vident, Marcum I, 2. 3 Iesaiae (XL, 3) verbis laudatis a Matth. III, 3 inseruisse Malachiae (III, 1) verba, quae ad Exod. XXIII, 20 conformata sunt apud Matthaeum XI, 10, non mutasse vero Iesaiae appellationem. iisdem (ne sexcenties dicta omnia repetam) adeo placent verba a Marco VII, 19 ad Matth. XV, 17 mire addita: *καθαρίζων (ἱ ἀφεδρῶν) πάντα τὰ βρώματα.* placent fico, cuius fructus Iesus frustra quaesivit, a Marco XI, 13 addita verba: *ἱ γὰρ καιρὸς οὐκ ἦν σύκων*, aliena a Matth. XXI, 19 et ab ipsa re. sapientiores iam concesserunt, antecessorem Matthaei evangelistae non esse eum Marcum, qui ad nos pervenit, sed Marcum primitivum suum alii ampliorem, alii breviorem fuisse fingunt. Marcus III, 24. 25: „Si regnum in se dividatur, non potest stare regnum illud. et si domus super semet ipsum dispertiatur, non potest domus illa stare.“

Blassius Actorum apostolorum formam suam Romanam introducens nostrum saeculum falsarum opinionum sane ferax fuisse dixit. nos in saeculum iam instans transeamus sanioris rationis, quam Griesbachius pro viribus secutus est, non immemores. annum domini acceptum Iesus inauguratus est adnuntians *τυφλοῖς ἀνάβλεψιν* (Luc. IV, 18. 19). similia speremus saeculo futuro etiam hac ratione deo O. M. favente eventura.

Scripsi Ienae Calendis Aprilibus anni MDCCCXCIX.

A. H.

PROLEGOMENA.

I. Acta apostolorum graece tradita sunt non una sola forma. eam formam, quem hoc tempore fere omnes editores ita sequuntur, ut iam textum receptum novum (*text. rec., t. r.*) appellare liceat, diversam a textu antea fere recepto, praebent hi fere codices:

B codex Vaticanus num. 1209, quem in Aegyto non ante Athanasii epistulam festalem a. D. 367, fortasse saeculo demum V. ineunte ('exeunte' malim dicere) scriptum esse censuit Alfred Rahlfs[1]).

ℵ codex Sinaiticus Petropolitanus, quem equidem, a plerorumque sententia discedens, non ante saec. VI. scriptum esse censeo (Hist.-krit. Einleitung in d. N. T. p. 790 sq.).

A codex Alexandrinus Musei Britannici, ex quo Novum Testamentum post C. C. Woide edidit B. H. Cowper, Londini et Edinburgae 1866, et ipse vix saeculo VI. prior.

C codex Ephraemi rescriptus Parisinus, cuius fragmenta edidit Constantinus Tischendorf, Lips. 1843.

IV hi codices in Actis apostolorum unam ostendunt textus familiam, quamquam A nonnunquam, C saepius discedit. desunt quae in t. r. vetere leguntur Act. VIII, 37. XV, 34. XXIV, 6^b. 7. 8^a. XXVIII, 29.

Ceteri vero codices graeci praeter F^a (codicis Coisl. Paris. schol.), G (Fragmentum Petropolitanum), I (Petropolitanum palimpsestum ex diversis partibus constantem) iam propius accedunt ad textum receptum veterem: H codex Mutinensis non integer, L Angelicus Romanus et ipse non integer, P palimpsestus Porfirianus Chiovensis.

---

1) Ueber Alter und Heimat der vaticanischen Bibelhandschrift, in: Nachrichten der K. Ges. d. Wiss. zu Göttingen, Philolog.-hist. Classe, 1899, Heft VI.

Non raro etiam codex Athous Laurae 184. B 64 minusculus ab illa codicum familia BℵAC deflexit, quem descripsit Eduardus baro von der Goltz [1]). huius codicis lectiones addidi p. 302 sq., meam editionem non raro confirmantes.

Ex ceteris vero minusculis codicibus saepius singularem textum praebuit 180 Argentoratensis, cuius lectiones Tischendorfius nonnunquam adnotavit, anno bellicoso 1870 combustus.

Mediolani vero servatur Actorum app. codex minusculus graecus in Ambrosiana bibliotheca E 97. sup. saec. fere XI, notus signo 137, a me vero signo *M* receptus, quasi maiusculus. multa insunt singularia vel ab illa familia BℵAC diversa. roganti mihi permittente viro clarissimo Antonio Maria Ceriani Ioannes Mercati, tunc Ambrosianae, nunc Vaticanae bibliothecae decus, hunc codicem diligentissime contulit ad Roberti Stephani (*R. St.*) Novi Testamenti graeci editionem regiam (Lutet. 1550). integram igitur huius codicis notitiam iam debemus viro egregio, qui etiam huius editionis plagulas (1—3) accurate ad codicem M contulit. si Mediolani mansisset, in apparatu critico ad Act. XV, 14 codex M non utriusque lectionis *επεσκεψατο* et *εξελεξατο* (quam lectionem exhibet) testis appareret.

Ioannis Mercati indicem ipse contuli ad Roberti Stephani editionem regiam [2]), cuius margini additas variorum codicum lectiones non neglexi, solum *α* (ed. Complut.) omittens.

II. Longius ab illa familia BℵAC discedunt codices graecolatini.

Singularem textum exhibet Actorum app. codex E. Laudianus Oxoniensis editus a Constantino Tischendorf, Lips. 1870. hoc textu Beda venerabilis (mortuus a. D. 735) usus est expositionem in Actus apostolorum retractans (*Bed.*), non ausus eum „fuisse falsatum suspicari“. desunt Act. XXVI, 29—XXVIII, 26.

Plurimum ab illa familia discedit codex D Bezae Cantabrigiensis VI. fere saeculi, sed non integer. desunt enim in graecis Act. VIII, 29—X, 14. XXI, 2—10. 16—18. XXII, 10—20. 29 *οι μελλοντες* usque ad finem, in latinis VIII, 20—X, 4. XXI, 7—10. XXII, 2—10. 20 usque ad finem. nondum sic mutilato codice usus

---

1) Eine textkritische Arbeit des 10. bezw. 6. Jahrhunderts, Lips. 1899.

2) Editionis regiae exemplum in Ienensi bibliotheca academica conservatur, quo I. I. Griesbach usus est. folio libri titulum gerenti inscriptum est: „Ex biblioth. Baumgart. 5 thaleris emi. Semler. in fine est Peuceri manus.“ [scripsit Caspar Peucerus 23 Iulii 1566.]. nonnulla Semlerus adnotavit.

esse videtur Robertus Stephanus editioni regiae praefatus: *τὶ δὲ β′* (sic hic codex signatur) *ἐστὶ τὸ ἐν Ἰταλίᾳ ὑπὸ τῶν ἡμετέρων ἀντιβληθὲν φίλων.* hoc enim signo R. Stephanus ad Act. IX, 31 varias lectiones margini adiecit, omnino non sic accurate eas reddens, ut nos solemus. hunc igitur codicem splendide edidit Thomas Kipling Cantabr. 1793 [1]). optime eum edidit Frid. H. Scrivener, Cantabr. 1864. ibi praeter scribae ipsius manum (D^1) etiam correctorum singulorum (in graecis D^a, D^b, D^c etc., in latinis d^a, d^b, d^c etc.) manus accurate descriptae adduntur (p. 429 sq.). quae Scrivener *s. m.* (secunda manus) signavit „incerti cuiusdam neque antiquissimi scriptoris lectiones indicans", doleo me signasse D^2. sed ipsa res parum mutabitur.

Codicis D textus uterque (D graecus, d latinus) eo gravior est, quia alter non ex altero natus est. neque latina ex his graecis neque graeca ex his latinis versa sunt, non ubique congruentia. quamvis proxime cognati tamen separati erant hi textus, priusquam in uno codice compositi sunt.

III. Latinae versiones veteres ab illa familia BℵAC omnino alienae sunt.

Floriacensis, nunc Parisinae versionis latinae fragmenta (*fl.*) post Petrum Sabatier et Ioannem Belsheim (1887) accurate edidit Samuel Berger (Le palimpseste de Fleury, Paris. 1889), quae versioni *d* addidi, nonnulla emendans, litteras vero dubias typis non discernens a certis, illas nonnunquam aliter reddens quam editor Parisinus etiam de his fragmentis optime meritus.

Gigas librorum (*gig.*), nunc Stockholmiensis, saeculi fere XIII, editus ab Ioanne Belsheim [2]) integer est. accedunt Lectionarium de S. Stephano (Ceriani, Monum. sacra. I, 2, 127 sq.) et codex palimpsestus Vindobonensis (*s*), quem post Tischendorfium et Belshemium accuratissime edidit H. J. White (Oxon. 1897). Gigantem igitur saepius emendandum accurate contuli et ex eo supplevi latina Act. XXVI, 29—XXVIII, 26 deficiente *e*.

Parisinus codex latinus n. 321 saec. XIII (*par.*, *p.*), cuius magnas partes edidit S. Berger (Notices et extraits des ms. T. XXXV, 1, Paris. 1895), omnes vero lectiones ad Acta app. spectantes F. Blass (Theol. Stud. u. Krit. 1896, p. 438 sq.), ipse quo-

---

1) Editionis exemplo in Ienensi bibliotheca academica conservato usus est I. I. Griesbach nonnulla adnotans.

2) Die Apostelgeschichte und die Offenbarung Johannis, aus dem Gigas librorum, Christianiae 1879.

que a textu rec. recente saepissime discedit et non raro ad D sociosque accedit. Sic etiam codex Wenigerodensis Novi Testamenti latinus saec. XV (*wern.*, *w.*) a Blassio diligentissime collatus, et versio saec. XIII. in linguam provinciae Gallicae Romanae facta (*prov.*, *pr.*), quam edidit L. Clédat (Le Nouveau Testament provençal de Lyon, Paris. 1887).

Ipsa versio vulgata (*vulg.*, *v.*) tot codicibus propagata ab illo textu nunc recepto nonnunquam discedit et eam formam, quam D sociique exhibent, confirmat. ibi non omittuntur VIII, 37. XV, 34. XXIV, 6[c]. 7. 8[a] XXVIII, 29 al. singulares lectiones mihi praebuit Samuel S. Berger, Histoire de la Vulgate pendant les premiers siècles du moyen age, Paris. 1893 (*Berg.*).

IV. Etiam orientales versiones non parum discedunt ab illa codicum familia BℵAC.

Syrum utrumque interpretem (*syr. utq.*) contuli, antiquiorem (Paschittâ, sign. *Psch.*) ex editione Martini Trostii (Cothenis Anhalt. 1621), quam ipse possideo, posteriorem iubente Philoxeno episcopo Hierapolitano a Polycarpo chorepiscopo a. D. 508 confectam, itaque Philoxenianam (*Phil.*, *Ph*) ex editione Iosephi White (Oxon. 1799).

Philoxenianam fere Actorum app. versionem syriacam Thomas Heracleensis, Mabugi episcopus, a. D. 616/7 Alexandriam fugatus recognovit ad graecum textum, sed codicis D potius quam illorum IV codicum BℵAC. de quo Eberardus Nestle (Einführung in das griechische Neue Testament, Gotting. 1897, p. 54): „Durch die kritischen Zeichen der alten Homer-Erklärer (Asterisk und Obelos) und zahlreiche Randbemerkungen [quibus praeter addenda et delenda textus diversus notatus est] hat er jede Variante der von ihm benutzten Handschriften kenntlich gemacht [*Thom. c. ast.*, *Thom. obelo notavit*, *Thom. in marg. vel mg.*], und das Merkwürdigste ist nun, dass ihm in Alexandrien am Anfang des 7. Jahrhunderts Handschriften als besonders bewährt gelten, die wiederum von der Masse unserer heutigen Handschriften [praecipue BℵAC] sehr stark abweichen, insbesondere in der Apostelgeschichte fast durchaus mit der [dem] unter den Griechen singulären D gehen."

Blassius (ed. min. p. XXVIII) Acta app. Thomam Her. ope unius codicis graeci sic edidisse censuit. sed Act. IV, 31 Thom. (marg.): „sunt exemplaria [graeca], in quibus non est nomen" (*τοῦ ὀνόματος*, cf. Bed.). Thomae notis marginalibus etiam insunt nonnulla, quae Blassio ipsi parum intellegenda vel spuria, mihi ad alterum codicem

graecum, eumque deteriorem, pertinere videntur. Act. XIX, 6 post *ἐλάλουν τε ἐν γλώσσαις ἑτέραις* (*ἑτέραις* om. Phil.) Thomas in margine: „et sentiebant in se ipsis, quod et interpretarentur illas hi ipsi", et pro *καὶ ἐπροφήτευον* (Phil.): „quidam autem prophetabant." haec addita sunt secundum Pauli praecepta 1. Cor. XIV, 27 sq., ne quis in ecclesia *γλώσσῃ* loqueretur sine interprete, sive in codice D simili (?), sive in altero. Blassius Lucae ipsi (*β*) imperavit haec: *ἐλάλουν τε γλώσσαις ἑτέραις καὶ ἐπεγίνωσκον ἐν ἑαυτοῖς, ὥστε καὶ ἑρμηνεύειν αὐτὰ ἑαυτοῖς· τινὲς δὲ καὶ ἐπροφήτευον.* procul dubio exornata sunt quae Thomas ad Act. XXIV, 10 pro *λαλειν* in margine notavit: „defensionem habere pro se, statum autem assumens divinum (cf. VI, 15) dixit." denique ex Act. XXIII, 12 sq. repetita sunt quae Thomas in margine adnotavit ad XXV, 3: „qui votum fecerant se pro virili (facturos esse), ut in manibus suis esset." certum vero indicium etiam alterius codicis graeci, unde Thomas marginalia hausit, est Act. XXIII, 23. ibi Thomas in textu: *εἶπεν* (*αὐτοῖς* c. ast.) *Ἑτοιμάσατε στρατιώτας διακοσίους, ὅπως πορευθῶσιν εἰς Καισάρειαν, καὶ ἱππεῖς ἑβδομήκοντα* (*ἑκατὸν* in margine) *καὶ δεξιολάβους διακοσίους ἀπὸ τρίτης ὥρας τῆς νυκτὸς καὶ κτῆνος παραστήσατε.* ex altero vero graeco codice, ubi militum numerus omnino deerat, in margine: *εἶπεν Ἕτοιμοι ἔστε πορεύεσθαι καὶ τοῖς ἑκατοντάρχαις παρήγγειλεν καὶ* (*καὶ* om. Blass.) *κτῆνος παραστῆσαι.*

Aegyptiaca quoque versio sahidica (*sah.*) edita a Paulo de Lagarde (Hal. 1852) plurimum discedit a graecorum codicum familia BℵAC. cf. Append. ad N. T. ed. a Woide et Ford, Oxon. 1799.

V. Patres ecclesiae illam IV codicum graecorum familiam non confirmant, exceptis Alexandrinis Clemente et Origene.

1. Graeci patres ceteri textum BℵAC saltem non unicum secuti sunt. Chrysostomum aliquando lectionem *β* recepisse Blassius (ed. min. p. XXIX) negare non potuit. Constitutionum vero apostolorum auctorem, quem perperam Romanum fuisse suspicatur, Acta apostolorum laudantem mixti generis exemplo usum esse dicit (ed. min. p. XXX).

2. Latini vero patres, inter quos etiam Irenaeum Lugdunensem quamvis graece scribentem censeo, textum BℵAC aut ignorant aut respuunt.

Irenaeum Blassius (ed. min. p. XXII sq.) non ubique formam *β*, sed nonnunquam etiam *α* exhibere contendit, sed vix probavit. quod enim Irenaeus scripsit adv. haer. III, 12, 3: „multi-

tudine autem universa collecta ad eos propter inopinatum factum," etiam scripsisse potest legens Act. III, 9 *καὶ εἶδεν πᾶς ὁ λαὸς αὐτὸν περιπατοῦντα,* quamvis ignorans t. r. III, 11 *συνέδραμεν πᾶς ὁ λαὸς πρὸς αὐτούς.* etiam leviora sunt quae ex Iren. adv. haer. III, 12, 7 (cf. Act. X, 41). 14, 1 (cf. Act. XVI, 10) petuntur. de Tertulliano cf. Herm. Roensch, Das Neue Testament Tertullian's, Lips. 1871. Blassius Tertullianum de pudic. c. 12 (primus omnium Petrus spiritu instinctus) Act. XV, 7 cum *α* legisse censuit *ἀναστὰς Πέτρος εἶπεν*, cum *β ἀναστὰς Πέτρος ἐν πνεύματι ἁγίῳ εἶπεν* (ut ego non edidi). vere torquentur patres occidentales, ut etiam alteram Actorum app. formam (BℵAC) confiteantur. Cypriano pepercit Blassius. hunc eodem fere Actorum app. textu usum esse, quem Floriacensia fragmenta exhibent, docuit Petrus Corssen (Der cyprian. Text der Acta app., Berolini 1892). etiam auctor libelli de rebaptismate Cypriani operibus additi solum codicis D sociorumque textum confirmat. Lucifer Calaritanus eodem fere Actorum app. textu usus est, quem Gigas librorum exhibet. Ambrosiaster vero qui dicitur repudiavit Act. XV, 20. 29 textum BℵAC adspernatus Graecorum sophistas (cf. p. 247).

Talia vero exornata, qualia Thomas Heracl. e graeco codice adnotavit, inveniuntur etiam apud Latinos inde ab Augustino, qui et ipse non uno solo codice usus Act. I, 1—II, 13 ad verbum reddidit scribens contra Epi. fundam. Manichaei c. 9 (apud Blass. August. a, in hac editione: *Aug. 1*). alia (Act. X, 13—15) reddidit in Actis cum Felice Manichaeo I, 4 (apud Blass. August. b, mihi *Aug. 2*), etiam alia in libro de unitate ecclesiae c. 27 (apud Blass. August. c, mihi *Aug. 3*). accedunt auctor de promissionibus dei (*Prom.*) Prosperi Aquitan. operibus additus et Vigilius contra Varimadum (*Vig.*) sibi non constans. quibus Blassius iam ab initio nimis confisus est.

VI. Denique IV illorum graecorum symphonia ipsa non ubique constat. ipsi familiae codicum BℵAC nonnulla inesse ex altera textus forma petita Blassius (ed. min. p. XXI) concessit. sic in codice A fortasse Act. XX, 18 *ὁμόσε* (*ὁμοῦ*) *ὄντων αὐτῶν*. addo VIII, 39, ubi prima manus iam scripserat: *αγγελος* (*πνευμα* EBℵC) *κυριου ηρπασεν τον Φιλιππον*, sed eadem rescripsit: *πνευμα αγιον* (sic Thom. in marg.) *επεπεσεν επι τον ευνουχον αγγελος δε κυριου* (sic Thomas c. ast., Hieron. adv. Lucif. et ad Ies. LXIII, 14). itaque scriba iam incipiens lectionem fere codicum BℵC correxit secundum alteram formam (*β*). codicem C vero Blassius

alteram textus formam praebere animadvertit Act. I, 16 (non 13) *ταυτην* addentem cum DEC³. IX, 22 addidit *τω λογω* cum E. X, 32 *ος παραγενομενος λαλησει σοι* cum DEHLP al. XIV, 10 *σοι λεγω — χριστον* cum DE al 18. sq. *διατριβοντων κτλ.* cum DE al. XV, 23 *επιστολην* et *περιεχουσαν* cum D. 24. *λεγοντες περιτεμνεσθαι κτλ.* cum DEHLP al. XXI, 25 *ουδεν — προς σε* cum D al. itaque in ipsa illa codicum familia, qua nunc plerique confisi Acta app. edunt, nonnulla restiterunt in Bא omissa. Alexandrini grammatici illius textus, qui nunc iam fere ab omnibus receptus est, auctores fuisse videntur, ne in oriente quidem ab omnibus probati.

Blassio debemus alterum Actorum app. textum non ortum ex iam fere recepto. sed hunc ab ipso Actorum app. auctore postea breviante et emendante in chartam puram scriptum esse minime demonstravit. lima ita politus est, ut etiam genuina et necessaria non pauca sublata sint. sic a Graecorum sophistis vel potius grammaticis elimatum textum primo soli Alexandrini Clemens[1]) et Origenes receperunt, quorum auctoritate postea, cum codices BאAC scribebantur, praevaluit. textum non elimatum sensim et varie silvescentem tot formas ostendere mirum non est. genuinam vero formam maxime conservasse videtur codex D ex sociis, in primis Thoma Heracleensi, supplendus, nonnunquam etiam emendandus. in evangeliis illius familiae fidem maiorem esse non censeo[2]).

---

1) Act. XVII, 23 ipse Clemens Alex. semel (Strom. I, 19, 91) ad lectionem codicis D prope accessit.

2) Signa huius editionis in praecedentibus non indicta petenda sunt e Tischendorfi Novi Testamenti graeci editione VIII. eiusque Prolegomenis editis a C. R. Gregory. quae ipse spuria esse censui notavi his uncis [—].

INSUNT:

Ἀντιοχεὺς ὑπάρχων τὸ γένος ὁ Λουκᾶς ἰατρός τε τὴν ἐπιστήμην πρὸς Παύλου μαθητευθεὶς δύο βίβλους συνεγράψατο, μίαν μὲν καὶ προτέραν τοῦ εὐαγγελίου, δευτέραν δὲ ταύτην τὴν περὶ τῶν ἀποστολικῶν πράξεων. ἔστιν οὖν ὁ πᾶς λόγος τοῦδε τοῦ τεύχους περί τε τῆς μετὰ τὴν ἀνάστασιν εἰς οὐρανοὺς ἀνόδου Χριστοῦ καὶ περὶ τῆς τοῦ ἁγίου πνεύματος εἰς τοὺς ἀποστόλους ἐπιφοιτήσεως· ὅπως καὶ ὅποι τὴν εἰς Χριστὸν εὐσέβειαν κατήγγειλαν οἱ μαθηταί· καὶ ὅσα διὰ προσευχῆς καὶ τῆς εἰς Χριστὸν πίστεως ἐθαυματούργησαν· καὶ περὶ τῆς οὐρανόθεν θείας παρακλήσεως τοῦ Παύλου ἀποστολῆς τε αὐτοῦ καὶ κηρύγματος εὐθαλοῦς· καὶ συλλήβδην εἰπεῖν περὶ ὧν ἤντλησαν οἱ ἀπόστολοι διὰ Χριστὸν πολλῶν τε καὶ μεγίστων κινδύνων.

ΠΡΑΞΕΙΣ ΑΠΟΣΤΟΛΩΝ.

I. 1 Τὸν μὲν πρῶτον λόγον ἐποιησάμην περὶ πάντων, ὦ Θεό-
φιλε, ὧν ἤρξατο Ἰησοῦς ποιεῖν τε καὶ διδάσκειν, 2 ἄχρι ἧς ἡμέρας
ἀνελήμφθη ἐντειλάμενος τοῖς ἀποστόλοις, διὰ πνεύματος ἁγίου
οὓς ἐξελέξατο, καὶ ἐκέλευσε κηρύσσειν τὸ εὐαγγέλιον· 3 οἷς καὶ

Quae codex M. Actis apostolorum praemisit eadem J. A. Cramer (Catena in Acta ss. apostolorum e cod. nov. coll. descripsit et nunc primum edidit adjecta lectionis varietate e cod. Coislin. Oxonii 1838 p. 1) iam edidit catenae praemissa, cuius varias lectiones addidi, una recepta.

1. τε M, om. Cr. επιστιμην M προς M, ο υπο Cr. 2. μεν και M, μεν Cr. του ευαγγελιου M, την του ευαγγελιου Cr. 4. τε M, om. Cr. 6. κατηγγειλαν Cr· κατηγγελαν M. οσα M, ως Cr. 9. ηντλησαν M, ετλησαν Cr. τε M, γε Cr.

Inscr. πραξεις (πραξις D) αποστολων DdB gig., αι πραξεις των αποστολων M (fin.), liber actuum apostolorum Psch., πραξεις των αγιων αποστολων (M add. συγγραφεις παρα του αποστολου και ευαγγελιστου Λουκα πράξεων των αποστολων το ανα[γνωσμα]) Ph, ad calcem EA²GH.

I. 1. ιησους DB, ο Ιησους EℵA cett. M (Ph. gig) Orig. IV, 6. 2. ανελημφθη εντειλαμενος τοις αποστολοις δια πνευματος αγιου ους εξελεξατο D ε. ι R. St. Psch. Thom. (mg.) sah, εντειλαμενος τοις αποστολοις δια πνευματος αγιου ους εξελεξατο ανελημφθη EB cett. M Ph, praecepit apostolis per spiritum sanctum gig. (haec coniungens cum statim seq. κηρυσσειν, post ευαγγελιον ponens ους εξελεξατο, omnino om. ανελημφθη), quo apostolos elegit per spiritum sanctum Aug. 1. 2. 3 et Vigil. c. Varim., quos non debebat sequi Blass. | και εκελευσε κηρυσσειν το ευαγγελιον Dd Thom. (mg.) sah. Aug. l. l. Vig. p. 127 (om. p. 374), praedicare evangelium gig., om. EB cett. M syr. utq.|

παρέστησεν ἑαυτὸν ζῶντα μετὰ τὸ παθεῖν αὐτὸν ἐν πολλοῖς τεκ-
μηρίοις διὰ τεσσεράκοντα ἡμερῶν ὀπτανόμενος αὐτοῖς καὶ λέγων
τὰ περὶ τῆς βασιλείας τοῦ θεοῦ. 4 *καὶ συναλιζόμενος μετ᾽ αὐτῶν*
παρήγγειλεν αὐτοῖς ἀπὸ Ἱεροσολύμων μὴ χωρίζεσθαι, ἀλλὰ περι-
μένειν τὴν ἐπαγγελίαν τοῦ πατρός, ἣν ἠκούσατε, φησίν, διὰ τοῦ
Luc. 24. 49. *στόματός μου.* 5 *ὅτι Ἰωάνης μὲν ἐβάπτισεν ὕδατι, ὑμεῖς δὲ ἐν*
πνεύματι ἁγίῳ βαπτισθήσεσθε, ὃ καὶ μέλλετε λαμβάνειν οὐ μετὰ
πολλὰς ταύτας ἡμέρας ἕως τῆς πεντηκοστῆς. 6 *οἱ μὲν οὖν συν-*
ελθόντες ἐπηρώτων αὐτὸν λέγοντες Κύριε, εἰ ἐν τῷ χρόνῳ τούτῳ
ἀποκαταστάνεις τὴν βασιλείαν τοῦ Ἰσραήλ; 7 *καὶ εἶπεν πρὸς αὐτούς*
Οὐχ ὑμῶν ἐστὶν γνῶναι χρόνους ἢ καιρούς, οὓς ὁ πατὴρ ἔθετο ἐν
τῇ ἰδίᾳ ἐξουσίᾳ. 8 *ἀλλὰ λήμψεσθε δύναμιν ἐπελθόντος τοῦ ἁγίου*
πνεύματος ἐφ᾽ ὑμᾶς καὶ ἔσεσθέ μου μάρτυρες ἔν τε Ἱερουσα-
λὴμ καὶ πάσῃ τῇ Ἰουδαίᾳ καὶ Σαμαρείᾳ καὶ ἕως ἐσχάτου τῆς
γῆς. 9 *καὶ ταῦτα εἰπόντος αὐτοῦ νεφέλη ὑπέλαβεν αὐτόν, καὶ*
ἀπήρθη ἀπὸ ὀφθαλμῶν αὐτῶν. 10 *καὶ ὡς ἀτενίζοντες ἦσαν εἰς*

---

3. δια (sic D^{a}d, om. D et Bl.) μ̄ ημερων Dd, δι ημερων τεσσερακοντα (τεσσαρ. EM) EB cett. M syr. utq. lect. Lewis. 89 p. 131. gig. om. Vig. c. Varim. 4. μετ αυτων παρηγγειλεν αυτοις Dd syr. utq. lect. Lewis. gig. Aug. 1. 2 (praem. ως), αυτοις παρηγγελλεν E (cf. ι R. St), αυτοις παρηγγειλεν AC, παρηγγειλεν αυτοις B cett. M. | φησιν (cf. II, 38. XXV, 5. 22) D Aug. 1. 2. 3, om D^{c}EB cett. M syr. utq. gig. | δια του στοματος μου Dd Aug. 1. 2. 3 vulg., μου D^{c}EB cett. M syr. utq. gig. 5. εν υδατι ιγ R. St. | εν πνευματι αγιω βαπτισϑησεσϑε Dd (em.) gig. (om. εν) Aug. saepius al., βαπτισϑησεσϑε εν πνευματι αγιω $E\aleph^{c}$ AC M syr. utq. Orig. c. Cels. VII, 51 et opp. III, 961, εν πν. βαπτ. αγιω $B\aleph^{*}$, εν πν. αγιω μελλετε βαπτιζειν latina lectio, quam Aug. epi. 265 merito improbavit, Blass. vero recepit. | ο και (και ο D, transponens, ut XIX, 38) μελλετε λαμβανειν Dd gig. Aug. saepius, Maximus Taur., om D^{2}EB cett. M syr. utq. Orig. ll. ll. | εως της πεντηκοστης D^{1}d Aug. (quater) sah. (praem. αλλ), om. D^{2}EB cett. M syr. utq. gig. 6. επηρωτων DEC^{3} (-τουν) M, ηρωτων $B\aleph AC^{*}$ cett. | αποκαταστανεις (cf. XVII, 15 καταστανοντες) εις (repetitis tribus litteris praecedentibus, quas iam D^{c} improbavit), αποκαϑιστανεις EB cett. M, restitues d (em.) gig. syr. utq. | του ισραηλ D, τω ισραηλ D^{h}?EB cett. M Beda ex gr. syr. utq. 7. και ειπεν D gig., ειπεν δε ℵAM Ph, ειπεν B^{*} Psch. sah., ειπεν ουν B^{3}, ο δε ειπεν C, ο δε αποκριϑεις ειπεν E aeth. utq. | προς αυτους DB cett. M Ph gig., αυτοις E Psch. | ουχ υμων εστιν DEB cett. M syr. utq. gig. Orig. III, 871, ουδεις δυναται Cypr test. III, 89, quam lectionem Aug. epi. 197. 199 contra Hesychium defendit, Blass. recepit.

8. δυναμιν. lect. Lewis. 89 p. 132 add. εξ υψους (cf. Luc. XXIV, 49). μου DdEBℵAC Orig. II, 88, μοι M syr. utq. gig. Orig. III, 465. IV, 468. Cypr. al. | παση DAC^{*} Orig. III, 465. εν παση EB cett. M syr. utq. gig. Orig. IV, 168 9. και ταυτα D (καυτα) dEB cett. M Orig ll. ll. syr. utq. gig., ταυτα δε sah. | ειποντος αυτου D, ειπων EB cett. M rell. Orig. ll. ll. | νεφελη υπελαβεν (υπεβαλεν D) αυτον και απηρϑη (αιπηρϑη i. e. επηρϑη D^{b}, levatus est d, sublatus est Aug.) απο (των add. D^{h}) οφϑμαλων αυτων Dd, νεφελη υπελαβεν αυτον και απηρϑη (επηρϑη sah) απ αυτων Aug. sah., βλεποντων αυτων (αυτων βλεποντων B) επηρϑη και νεφελη υπελαβεν αυτον απο των οφϑαλμων αυτων EB cett. M syr. utq. gig. Orig. l. l. Aug. 3.

τὸν οὐρανὸν πορευομένου αὐτοῦ, καὶ ἰδοὺ ἄνδρες δύο παρειστή-
κεισαν αὐτοῖς ἐν ἐσθῆτι λευκῇ· 11 οἳ καὶ εἶπαν· Ἄνδρες Γαλι-
λαῖοι, τί ἑστήκατε ἐνβλέποντες εἰς τὸν οὐρανόν; οὗτος ὁ Ἰησοῦς ὁ
ἀναλημφθεὶς ἀφ᾽ ὑμῶν οὕτως ἐλεύσεται, ὃν τρόπον ἐθεάσασθε αὐτὸν
πορευόμενον εἰς τὸν οὐρανόν.

12 Τότε ὑπέστρεψαν εἰς Ἱερουσαλὴμ ἀπὸ ὄρους τοῦ καλουμένου
Ἐλαιῶνος, ὅ ἐστιν ἐγγὺς Ἱερουσαλὴμ σαββάτου ἔχον ὁδόν. 13 καὶ
ὅτε εἰσῆλθον, ἀνέβησαν εἰς τὸ ὑπερῷον, οὗ ἦσαν καταμένοντες ὅ τε
Πέτρος καὶ Ἰωάνης, Ἰάκωβος καὶ Ἀνδρέας, Φίλιππος καὶ Θωμᾶς,
Βαρθολομαῖος καὶ Μαθθαῖος, Ἰάκωβος ὁ τοῦ Ἀλφαίου, Σίμων ὁ
ζηλωτὴς καὶ Ἰούδας Ἰακώβου. 14 οὗτοι πάντες ἦσαν προσκαρτε-
ροῦντες ὁμοθυμαδὸν τῇ προσευχῇ σὺν ταῖς γυναιξὶν καὶ τέκνοις
καὶ Μαρίᾳ μητρὶ τοῦ Ἰησοῦ καὶ τοῖς ἀδελφοῖς αὐτοῦ.

15 Ἐν δὲ ταῖς ἡμέραις ταύταις ἀναστὰς ὁ Πέτρος ἐν μέσῳ τῶν
μαθητῶν εἶπεν (ἦν γὰρ ὄχλος ὀνομάτων ἐπὶ τὸ αὐτὸ ὡς ἑκατὸν εἴ-
κοσι)· 16 Ἄνδρες ἀδελφοί, δεῖ πληρωθῆναι τὴν γραφὴν ταύτην, ἣν

---

10. και ιδου DEB cett. MPh, ιδου gig. p. al. Orig. l. 1, om. Psch. | δυο ανδρες M | εσθητι λευκη DEC^{3}M Ph gig. Orig. l. l., εσθησεσιν λευκαις BℵAC Psch. 11. ειπαν DBℵAC*, ειπον EC^{3}M | ενβλεποντες (εμβλ.) Dℵ^{c}ACM, βλεποντες BEℵ* | αφ υμων D gig., αφ υμων εις τον ουρανον EB cett. M syr. utq. Orig. l. l.

12. υπεστρεψαν DE cett. M syr. utq. gig. υπεστρεψαν οι αποστολοι C^{3}al. | ιερουσαηλμ DB cett. M gig., ιεροσολυμα E. 13. ανεβησαν εις το υπερωον DEℵ^c M syr. utq. gig., εις το υπερωον ανεβησαν BAC | ο τε πετρος και ιωανης (και add. BℵACgig.) ιακωβος και ανδρεας DBℵAC Psch. gig. sah. Aug., ο τε πετρος και ανδρ. και ιακ. και ιωανης E Beda ex gr., ο τε πετρος και ιακ. και ιωαν. και ανδρ. M Ph Lect. Lew. 92 p. 134. | βαρθολομαιος και μαθθαιος DEB cett. MPh Lect. Lew. l. l. (praem. και) gig. (praem. et), και μαθθαιος και βαρθ. Psch. | ο του αλφαιου D Thom (c. ast.), αλφαιου EB cett. M Ph | σιμων DE, και σιμων Bℵ cett. M. gig. | ιακωβου DEB cett. M Ph, ο του ιακωβου Thom (c. ast.). 14. ουτοι παντες ησαν προσκαρτερουντες DEB cett. M, και ησαν προσκαρτ. παντες Cypr. Aug. Bl. | τη προσευχη DEB cett. syr. utq. gig., τη προσευχη και τη δεησει C^{3}M | συν ταις γυναιξιν D^1, συν γυναιξιν D^{2}EB cett. M syr. utq. gig. om. Lect. Lew. l. l. 1 και τεκνοις (cf. XXI, 5) Dd, om. EB cett. M syr. utq. Lect. Lew. l. l. | μαρια DℵACM, μαριαμ EB| μητρι D, τη μητρι D^{b}EB cett. M, quae fuerat (fuit) mater gig. Cypr. Aug., itaque Bl. ητις ην μητηρ | του (om. B) ιησου DEBℵ al., του κυριου M. | και τοις DℵAC* gig., και συν τοις EBC^{3}M syr. utq.

15. εν δε DE Thom. (mg.) Aug. 3, και εν BℵAC M. syr. utq. gig. Aug. 1, εν d | ο πετρος D, πετρος EB cett. M, Symeon Petrus Psch. | μαθητων DEM syr. utq. gig. Cypr. Aug., αδελφων BℵAC* ια R. St. | ην γαρ D, erat praeterea d, ην δε D^{g}Ce syr. utq. gig., ην τε EBℵAM | οχλος EB cett. M, ο οχλος (repetita littera o) D | ονοματων επι το αυτο DB cett. M syr. utq., ανδρων επι το αυτο E, hominum gig., επι το αυτο ονοματων Cypr. Aug. 2. Bl. | ως DEB al. M, ωσει ℵAC. 16. δει Dd gig. Aug. Vig., εδει D^{a}EBℵACM Orig. Philoc. 7 p. 51., 19 sq. et opp. IV, 457 syr. utq. Iren. intpr. | ταυτην DEC^{3}M gig. Iren. Aug., om. BℵAC*.

προεῖπεν τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον διὰ στόματος Δαυὶδ περὶ Ἰούδα
τοῦ γενομένου ὁδηγοῦ τοῖς συλλαβοῦσιν τὸν Ἰησοῦν [17] *(ὅτι κατ-*
ηριθμημένος ἦν ἐν ἡμῖν), ὃς ἔλαχε τὸν κλῆρον τῆς διακονίας
ταύτης. [18] *οὗτος μὲν οὖν ἐκτήσατο χωρίον ἐκ μισθοῦ τῆς ἀδικίας*
αὐτοῦ καὶ πρηνὴς γενόμενος ἐλάκησεν μέσος καὶ ἐξεχύθη πάντα
τὰ σπλάγχνα αὐτοῦ. [19] *ὃ καὶ γνωστὸν ἐγένετο πᾶσιν τοῖς κα-*
τοικοῦσιν Ἱερουσαλήμ, ὥστε κληθῆναι τὸ χωρίον ἐκεῖνο τῇ διαλέκτῳ
αὐτῶν Ἀκελδεμάχ, τοῦτ᾽ ἔστιν χωρίον αἵματος. [20] *γέγραπται*
Ψ 69, 25. *γὰρ ἐν βίβλῳ ψαλμῶν· Γενηθήτω ἡ ἔπαυλις αὐτοῦ ἔρημος καὶ μὴ*
109, 8. *ᾖ ὁ κατοικῶν ἐν αὐτῇ᾽ καί Τὴν ἐπισκοπὴν αὐτοῦ λαβέτω ἕτερος᾽.*
[21] *δεῖ οὖν τῶν συνελθόντων ἡμῖν ἀνδρῶν ἐν παντὶ τῷ χρόνῳ, ᾧ*
εἰσῆλθεν καὶ ἐξῆλθεν ἐφ᾽ ἡμᾶς ὁ κύριος Ἰησοῦς Χριστός, [22] *ἀρξάμενος*
ἀπὸ τοῦ βαπτίσματος Ἰωάνου ἕως τῆς ἡμέρας ἧς ἀνελήμφθη ἀφ᾽
ἡμῶν, μάρτυρα τῆς ἀναστάσεως σὺν ἡμῖν γενέσθαι ἕνα τούτων.
[23] *καὶ ἔστησεν δύο, Ἰωσὴφ τὸν καλούμενον Βαρνάβαν, ὃς ἐπεκλήθη*
Ἰοῦστος, καὶ Μαθθίαν. [24] *καὶ προσευξάμενοι εἶπαν· Κύριε*
καρδιογνῶστα πάντων, ἀνάδειξον ὃν ἐξελέξω ἐκ τούτων τῶν δύο ἕνα,
[25] *λαβεῖν τὸν τόπον τῆς διακονίας ταύτης καὶ ἀποστολῆς, ἀφ᾽ ἧς*

Orig. IV, 457, τον ιησουν DEC^{3}M, ιησουν BℵAC*. 17. εν ημιν DEBℵAC gig., συν ημιν M syr. utq. | ος D Aug. 2, και dD^{d}EB cett. M syr. utq. gig. 18. αυτου Dd Thom. (c. ast.) sah. Aug. 1, om. EB cett. M syr. utq. gig. | και πρηνης γενομενος DdEB cett. M syr. utq. gig., και μεταμεληθεις απηγξατο (cf. Matth. XXVII, 3. 5) Const. app. VII, 2 p. 200, 1, et collum sibi alligavit Aug. 2, quae artificia imitatus Blass primo edidit: και κατεδησεν αυτου τον τραχηλον και πρηνης γενομενος, tum Caten. armen. Conyb. p. 150 nactus (Evg. sec. Luc. Lips. 1897, p. 116) και κατεδησεν αυτου τον τραχηλον ipse delens corrupit potius quam emendavit: και πρησθεις (al. lect. κρεμασθεις).

19. ο και (cf. I, 5. XI, 30 al.) Dℵ* Aug. 1, et hoc ipsum Psch., itaque gig., και τουτο sah, και dEB cett. Mℵ^{c}ACMPh | τη διαλεκτω αυτων DdB*ℵ Psch. gig., τη ιδια διαλεκτω E, τη ιδια διαλεκτω αυτων B^{3}ACM | ακελδαιμαχ Dd (-demach), ακελδαμακ E, αχελδαμαχ ℵA, acheldemach gig., ακελδαμαχ B, ακελδαμα CM, ακελδεμα syr. utq. 20. επαυλις αυτου Dd^{g}EB cett. M syr. utq. gig., επαυλις αυτων (LXX) d Thom. (mg.) | και μη η (εστω superscriptum erasit D^{c}) ο κατοικων εν αυτη D, και μη εστω ο κατοικων εν αυτη EB cett. M syr. utq. gig., και εν τω σκηνωματι (τοις σκηνωμασιν LXX) αυτων μη εστω ο κατοικων Thom (mg.) | λαβετω (Psalt. Veron.) DBℵAC β. ια R. St., λαβη M, λαβοι (LXX) E. 21. τω χρονω D, χρονω EB cett. M | ω (ῷ) D^{2}Bℵ* AC*, εν ω Eℵ^{c}C^{3} M gig. (per quod), ως Dd (quoniam), | και εξηλθεν DdEB cett. M Psch. gig., om. Ph | χριστος Dd Ph aeth. Aug 1, om. EB cett. M Psch. gig. 23. και εστησεν Dd gig. Aug. 1, και εστησαν Phℵ^{ab}M syr. utq., και τουτων λεχθεντων εστησαν E Beda ex gr. | ιωσηφ DEBℵACM Psch., ιωσην δ R. St. Ph sah. | βαρναβαν Dd gig. aeth. utq, βαρσαββαν EBℵA sah, βαρσαβαν M syr. utq. 24. και προσευξαμενος ειπεν solus Aug. 2 | μαθθιαν DB*, ματθιαν EB^{3}ℵACM similiter V. 26 | ειπον M | κυριε Dd, συ κυριε EB cett. M Orig. II, 419, syr. utq. gig. 25. τον τοπον D (τοπον τον) BAC*β R. St. gig. Aug. 1, τον κληρον EℵC^{3}M syr. utq. | αφ DBℵAC syr. utq. gig., εξ EM | τον τοπον τον ιδιον DEBℵM, τον ιδιον τοπον C, τον

παρέβη Ἰούδας πορευθῆναι εἰς τὸν τόπον τὸν ἴδιον. 26 *καὶ ἔδωκαν*
κλήρους αὐτῶν, καὶ ἔπεσεν κλῆρος ἐπὶ Μαθθίαν, καὶ συνεψηφίσθη
μετὰ τῶν δώδεκα ἀποστόλων.

II. 1 *Καὶ ἐγένετο ἐν ταῖς ἡμέραις ἐκείναις τοῦ συνπληροῦσθαι*
τὴν ἡμέραν τῆς πεντηκοστῆς, ὄντων αὐτῶν πάντων ἐπὶ τὸ αὐτό.
2 *καὶ ἰδοὺ ἐγένετο ἄφνω ἐκ τοῦ οὐρανοῦ ἦχος, ὥσπερ φερομένης*
βιαίας πνοῆς, καὶ ἐπλήρωσεν πάντα τὸν οἶκον, οὗ ἦσαν καθε-
ζόμενοι. 3 *καὶ ὤφθησαν αὐτοῖς διαμεριζόμεναι γλῶσσαι ὡσεὶ*
πυρός, ἐκάθισάν τε ἐφ᾽ ἕνα ἕκαστον αὐτῶν. 4 *καὶ ἐπλήσθησαν*
πάντες πνεύματος ἁγίου καὶ ἤρξαντο λαλεῖν ἑτέραις γλώσσαις, καθὼς
τὸ πνεῦμα ἐδίδου ἀποφθέγγεσθαι αὐτοῖς.

5 *Ἐν Ἱερουσαλὴμ ἦσαν κατοικοῦντες Ἰουδαῖοι εὐλαβεῖς, ἄνδρες*
ἀπὸ παντὸς ἔθνους τῶν ὑπὸ τὸν οὐρανόν. 6 *γενομένης δὲ τῆς φωνῆς*
ταύτης συνῆλθε τὸ πλῆθος καὶ συνεχύθη, ὅτι ἤκουον εἷς ἕκαστος
λαλοῦντας ταῖς γλώσσαις αὐτῶν. 7 *ἐξίσταντο δὲ καὶ ἐθαύμαζον*
λέγοντες πρὸς ἀλλήλους· 8 *Οὐχ᾽ ἰδοὺ ἅπαντες οὗτοί εἰσιν οἱ λαλοῦντες*

τοπον τον δικαιον A. 26. εδωκαν αυτοις ι R. St. | αυτων DEM Ph. gig. Aug., αυτοις D^b^BℵAC sah, om. M Psch. ℵ* | κληρος D, ο κληρος D^b^EB cett. M | συνεψηφισθη D, συνκατεψηφισθη EBℵ^c^ACM, κατεψηφισθη ℵ* | δωδεκα αποστολων Dd Ph Eus., ενδεκα αποστολων EB cett. M Psch. gig. Orig. II, 450, ενδεκα αποστολων δωδεκατος Aug. Blass.

II. 1. και εγενετο εν ταις ημεραις εκειναις του (και εν τω d) συνπληρουσθαι την ημεραν (τας ημερας d) Dd, και εν τω συνπληρουσθαι την ημεραν EBℵACM Ph. sah. Aug. 1. 2., και εν τω συνπλ. τας ημερας ι gig. Psch. Aug. 3. | οντων αυτων παντων (ομου add. Psch.) επι το αυτο DPsch. aeth., ησαν παντες ομου (ομοθυμαδον C³) επι το αυτο dBℵAC* Ph. gig., ησαν ομοθυμαδον (simul e) επι το αυτο E, ησαν απαντες οι αποστολοι ομοθυμαδον επι το αυτο M. 2. ιδου D, om. dEB cett. M syr. utq. gig. | εκ omnes praeter E (απο) | βιαιας πνοης D, πνοης βιαιας rell. omnes | παντα De (omnem) Bl, ολον EB cett. M gig. | καθεζομενοι DCBl, καθημενοι EBℵAM. 3. και εκαθισαν τε (cf. IV, 4. VII, 54. XII, 14. XVI, 34. XXI, 40) D¹, εκαθισαν τε D² syr. utq., εκαθισεν τε dEAC³M gig., εκαθισεν δε e C*, και εκαθισαν ℵ*, και εκαθισεν Bℵ^c^. 4. παντες DEB*ℵA, απαντες B^1·2^CM | ηρξαντο D^a^dEB cett. M syr. utq. gig., ηρξατο D | το πνευμα DBℵ cett. M syr. utq., το πνευμα το αγιον E gig. | αποφθεγγεσθαι αυτοις DBℵAC* gig., αυτοις αποφθεγγεσθαι EC³M.

5. εν (δε add. Aug. 1. 2.) ιερουσαλημ ησαν κατοικουντες ιουδαιοι ευλαβεις ανδρες Dd, erant autem homines in Hierosbalem qui timebant a deo Iudaei Psch., ησαν δε (ιουδαιοι h. l. C) εν (εις ℵ*A) ιερουσαλημ κατοικουντες ιουδαιοι (κατοικ. ιουδ. EM) ανδρες (ανδρες om. C) ευλαβεις EBℵ (om. ιουδαιοι) ACM Ph gig. 6. οτι d (em.) EB cett. M syr. utq. gig., και D | ηκουον DEA(I)M, ηκουεν C syr. utq. gig. Aug. 2. 3 Beda, ηκουσεν Bℵ | εις εκαστος DBACIM syr. utq. (add. ex illis, ex his), εκαστος Eℵ | λαλουντας ταις γλωσσαις αυτων Dd Psch. Thom. (mg. add. iis) suo sermone et suis linguis loquentes Aug. 1. 2., τη ιδια διαλεκτω λαλουντων αυτων EBℵACIM Ph gig. Aug. 3. 7. εξισταντο δε DdBM gig. Aug. 1. 2. 3, εξισταντο δε παντες Eℵ*^et c^ACI Psch. (om. δε) Ph sah. | προς αλληλους DEC³IM syr. utq. gig. Berg p. 70, om. BℵAC* sah. Bl. | 8. ουχ ιδου Dℵ, ουχι ιδου B, ουκ ιδου ACM | απαντες DB^2·3^ℵACI, παντες

Γαλιλαῖοι; καὶ πῶς ἡμεῖς ἀκούομεν ἕκαστος τὴν διάλεκτον ἡμῶν, ἐνῇ ἐγεννήθημεν; 9 *Πάρθοι καὶ Μῆδοι καὶ Ἐλαμεῖται καὶ οἱ κατοικοῦντες τὴν Μεσοποταμίαν, Ἰουδαίαν καὶ Καππαδοκίαν, Πόντον καὶ τὴν Ἀσίαν,* 10 *Φρυγίαν καὶ Παμφυλίαν, Αἴγυπτόν τε καὶ τὰ μέρη τῆς Λιβύης τῆς κατὰ Κυρήνην καὶ οἱ ἐπιδημοῦντες Ῥωμαῖοι, Ἰουδαῖοί τε καὶ προσήλυτοι, Κρῆτες καὶ Ἄραβοι, ἀκούομεν λαλούντων αὐτῶν ταῖς ἡμετέραις γλώσσαις τὰ μεγαλεῖα τοῦ θεοῦ.* 12 *ἐξίσταντο δὲ πάντες καὶ διηπόρουν ἄλλος πρὸς ἄλλον ἐπὶ τῷ γεγονότι καὶ λέγοντες· Τί θέλει τοῦτο εἶναι;* 13 *ἕτεροι δὲ διεχλεύαζον λέγοντες ὅτι γλεύκους οὗτοι μεμεστωμένοι εἰσίν.*

14 *Σταθεὶς δὲ ὁ Πέτρος σὺν τοῖς ἕνδεκα ἀποστόλοις ἐπῆρεν πρῶτος τὴν φωνὴν αὐτοῦ καὶ εἶπεν· Ἄνδρες Ἰουδαῖοι καὶ πάντες οἱ κατοικοῦντες Ἱερουσαλήμ, τοῦτο ὑμῖν γνωστὸν ἔστω, ἐνωτίσατε τὰ ῥήματά μου.* 15 *οὐ γὰρ ὡς ὑμεῖς ὑπολαμβάνετε, οὗτοι μεθύουσιν, οὔσης ὥρας τῆς ἡμέρας τρίτης.* 16 *ἀλλὰ τοῦτό ἐστιν τὸ εἰρημένον*

EB*M. γαλιλαιοι omnes praeter Aug. Prom., quos secutus Bl. praem. τω γενει | ακουομεν εκαστος DB cett. M, εκαστος ακουομεν E, επιγινωσκομεν εν αυτοις Aug. Prom. Bl. | την (ιδιαν add. gig.) διαλεκτον ημων D Psch. (suam pro ημων) gig., τη ιδια διαλεκτω ημων D^b^EB cett. M Ph, την διαλεκτον Aug. Prom. Bl. | εγεννηθημεν DE²B cett. M syr. utq. gig., εγενηθημεν E*ℵAC³ Thom. (mg.) 9. και οι D^b^ dEB cett. M syr. utq. gig., οι D | ιουδαιαν D Ph gig. Aug. 1, ιουδαιαν τε D^d^EB cett. M, Iudaei Psch. Aug. 3, Armeniam Tertull. adv. Iud. 7. Aug. 2, Syriam Hieron. ad Ies. XI, 10 | καππαδοκιαν omnes praeter Psch. (Cappadoces). 10. φρυγιαν D, φρυγιαν τε EB cett. M | τε και τα D, και τα EB cett. M | λιβυης D²EB cett. M, λιβουης D¹. 11. κρητης D, κρηταις D^d^ | αραβοι Dd, αραβες D^d^EB cett. M | ακουομεν DdEB cett. M syr. utq. gig., ηκουον Aug. 1. 2 Bl. | ημετεραις omnes praeter Aug. 1. Bl. (ιδιαις). 12. παντες DEB cett. M syr. utq., om. gig. Aug. 1. Bl. | διηπορουν DECIM, διηπορουντο BℵABl. | επι τω γεγονοτι Dd Thom. (mg.) Aug. 2. Bl., om. EB cett. M syr. utq. gig. | και λεγοντες Dd, λεγοντες EB cett. M | τι θελει DBAC(l) syr. utq. gig., τι θελοι ℵ, τι αν θελοι (cf. XVII, 18) EM.

13. διεχλευαζον λεγοντες Dd Aug. 2. Bl., διαχλευαζοντες (χλευαζοντες EM) ελεγον D^b^EB cett. M syr. utq. gig. | οτι γλευκους ουτοι μεμεστωμενοι εισιν Dd, οτι γλευκους μεμεστωμενοι εισιν EB cett. M Ph gig., hi merum biberunt et inebriati sunt Psch., οτι μεθυουσιν (cf. II, 15) Thom. (mg.), ουτοι γλευκους παντες μεμεστωμενοι εισιν Aug. 2. Bl.

14. σταθεις δε D²dEB cett. M (Psch.) Ph gig., τοτε σταθεις δε D¹ | ο πετρος DBℵAI, πετρος ECPM | ενδεκα D^cde^ EB cett. M syr. utq. gig., δεκα Dd | αποστολοις Dd Psch. gig., om. EB cett. M Ph | πρωτος την φωνην αυτου Dd Aug. 3, την φωνην αυτου πρωτος E, την φωνην αυτου BℵM syr. utq. gig. | ειπεν Dd gig. aeth. Bl., ειπεν αυτοις syr. utq., απεφθεγξατο αυτοις EB cett. M, απεφθεγξατο λεγων C Aug. 3 | παντες οι κατοικουντες ιερουσαλημ Dd Psch. Aug., οι κατοικουντες ιερουσ. παντες (απαντες EI³PM) EBℵCI*M Ph | ενωτισατε D d (em.), ενωτισασθε D^d^, και ενωτισασθε EB cett. M syr. utq. gig. 15. ουσης ωρας της ημερας τριτης De (. . . tertia diei) Iren. p. 193 (. . . tertia diei) Aug. epi. 199. Bl, εστιν γαρ ωρα τριτη της ημερας d B cett. M Ph gig., nam ecce usque nunc tertia est

διὰ τοῦ προφήτου. 17 *‘Ἔσται ἐν ταῖς ἐσχάταις ἡμέραις, λέγει κύριος,* Ioël 3, 1–5
ἐκχεῶ ἀπὸ τοῦ πνεύματός μου ἐπὶ πᾶσαν σάρκα, καὶ προφητεύ-
σουσιν οἱ υἱοὶ αὐτῶν καὶ θυγατέρες αὐτῶν. καὶ οἱ νεανίσκοι ὁρά-
σεις ὄψονται, καὶ οἱ πρεσβύτεροι ἐνυπνίοις ἐνυπνιασθήσονται.
18 *καὶ ἐγὼ ἐπὶ τοὺς δούλους μου καὶ ἐπὶ τὰς δούλας μου ἐκχεῶ*
ἀπὸ τοῦ πνεύματός μου, 19 *καὶ δώσω τέρατα ἐν τῷ οὐρανῷ ἄνω*
καὶ σημεῖα ἐπὶ τῆς γῆς κάτω. 20 *ὁ ἥλιος μεταστρέφεται εἰς*
σκότος καὶ ἡ σελήνη εἰς αἷμα, πρὶν ἐλθεῖν ἡμέραν κυρίου τὴν
μεγάλην. 21 *καὶ ἔσται πᾶς ὃς ἂν ἐπικαλέσηται τὸ ὄνομα τοῦ*
κυρίου, σωθήσεται’. 22 *Ἄνδρες Ἰσραηλῖται, ἀκούσατε τοὺς λόγους*
τούτους· Ἰησοῦν τὸν Ναζωραῖον, ἄνδρα ἀπὸ τοῦ θεοῦ δεδοκιμασμένον
εἰς ἡμᾶς δυνάμεσι καὶ τέρασι καὶ σημείοις, ὅσα ἐποίησεν δι᾽ αὐτοῦ
ὁ θεὸς ἐν μέσῳ ὑμῶν, καθὼς αὐτοὶ οἴδατε, 23 *τοῦτον τῇ ὡρισμένῃ*
βουλῇ καὶ προγνώσει τοῦ θεοῦ ἔκδοτον λαβόντες διὰ χειρὸς ἀνόμων

---

hora Psch. | προφητου Dd Iren. Aug. Bl., προφητου ιωηλ EBℵAClPM syr. utq. gig. 17. εσται Dd Psch. gig. sah. Iren. Aug. 1. 2. 3. και εσται (LXX) EBℵACIPM Ph | εν ταις εσχαταις ημεραις DEℵAIPM syr. utq. gig. Iren. Aug. ll. ll.), μετα ταυτα (LXX) B sah., μετα ταυτα εν ταις εσχαταις ημεραις C | κυριος DE Ph gig. Iren., ο θεος BℵAClPM Psch. | εκχεω omnes, και (om. AS^{3}) εκχεω LXX | πασαν σαρκα D^{a}dEB cett. M syr. utq. gig., πασας σαρκας D | οι υιοι αυτων και θυγατερες αυτων Dd Acta Perpet. et Felic. c. 1 Lat. Tert. Rebapt. Hilar., filiae eorum et filii ipsorum gig., οι υιοι υμων και αι θυγατερες υμων (LXX) EB cett. M syr. utq. | και οι πρεσβυτεροι DdE Acta Perp. et Fel. Reb., και οι πρεσβυτεροι υμων EBℵ cett. M syr. utq. gig. | ενυπνιοις (in LXX AS^{3}) D^{b}dBℵAC ι. ια R. St. syr. utq. gig., Act. Perp. et F., ενυπνια EPM, om. D. 18. και εγω Dd syr. utq. Tert. adv. Mari. V, 8 (et), και γε (LXX) D^{d}EB cett. M gig. (et quidem) | επι τους δουλους μου (hoc μου om. Tert.) και επι τας δουλας μου DdEB cett. M syr. utq. gig., και επι τας δουλους μου και επι τους δουλους μου ℵ | εκχεω Dd gig. Tert. Rebpt., εν ταις ημεραις εκειναις (LXX) εκχεω EB cett. M syr. utq. | απο του πνευματος μου Dd Tert. Rebpt., απο του πνευματος μου και προφητευσουσιν (και προφ. non exhibent LXX) EB cett. M syr. utp. gig. 19. εν τω ουρανω ανω και σημεια επι της γης κατω DdB gig., εν τω (τω om. LXX praeter A) ουρανω ανω (ανω apud LXX solus S^{3} exhibet, in Act. solus A om.) και ουμεια (σημεια in LXX solus S^{3} habet) επι της (της om. LXX) γης κατω (κατω om. LXX, in Actis Psch.) αιμα και πυρ και ατμιδα καπνου EB cett. M syr. utq. 20. μεταστρεφεται D, μεταστραφησεται (LXX) D^{b} (μεταστραφισται D^{k}) dEB cett. M syr. utq. gig. | πριν (LXX) DEℵAC πριν η BPM | ημεραν (in LXX την praem. A) DBℵ*, την ημεραν Eℵ^{c}ACPM | μεγαλην και επιφανη (LXX) EBACPM syr. utq. 21. αν Dℵ^{a}ACPM, εαν EB | του κυριου D^{1}, κυριου (LXX) D^{2}EB cett. M. 22. απο του θεου δεδοκιμασμενον Dd Ph Faustin., απο του θεου αποδεδειγμενον D^{b} (ut videtur) EAPM Psch. gig., a deo vobis destinatum Tert. (bis), αποδεδειγμενον απο του θεου D^{2} (ut videtur) BℵC | εις ημας Dd Euseb, εις υμας D^{b}EB cett. M syr. utq. gig. | οσα Dd (quae) gig. (quae), οις D^{b}EB cett. M | καθως DEBℵAC* gig, καθως και C^{3}PM | αυτοι DB cett. M syr. utq. gig., υμεις παντες E. 23. λαβοντες DEℵ^{c}C^{3}PM Beda ex gr. Ph, om. Bℵ*AC* Psch gig. | χειρος DBℵAC* Ph, χειρων

προσπήξαντες σταυρῷ ἀνείλατε· 24 ὃν ὁ θεὸς ἀνέστησεν λύσας τὰς
ὠδῖνας τοῦ ᾅδου, καθότι οὐκ ἦν δυνατὸν κρατεῖσθαι αὐτὸν ὑπ᾽
Ψ 15, 8—11. αὐτοῦ. 25 Δαυὶδ γὰρ λέγει εἰς αὐτόν· Προορώμην τὸν κύριόν μου
ἐνώπιόν μου διὰ παντός, ὅτι ἐκ δεξιῶν μου ἐστίν, ἵνα μὴ σαλευθῶ·
26 διὰ τοῦτο ηὐφράνθη ἡ καρδία μου καὶ ἠγαλλιάσατο ἡ γλῶσσά μου,
ἔτι δὲ καὶ ἡ σάρξ μου κατασκηνώσει ἐφ᾽ ἐλπίδι. 27 ὅτι οὐκ ἐνκατα-
λείψεις τὴν ψυχήν μου εἰς ᾅδην οὐδὲ δώσεις τὸν ὅσιόν σου ἰδεῖν
διαφθοράν. 28 ἐγνώρισάς μοι ὁδοὺς ζωῆς, πληρώσεις με εὐφρο-
σύνης μετὰ τοῦ προσώπου σου᾽. 29 ἄνδρες ἀδελφοί, ἐξὸν εἰπεῖν
μετὰ παρρησίας πρὸς ὑμᾶς περὶ τοῦ πατριάρχου Δαυίδ, ὅτι καὶ
ἐτελεύτησεν καὶ ἐτάφη, καὶ τὸ μνημεῖον αὐτοῦ ἔστιν παρ᾽ ἡμῖν
ἄχρι τῆς ἡμέρας ταύτης. 30 προφήτης οὖν ὑπάρχων καὶ εἰδώς, ὅτι
Ψ 88, 4. 5. 131, 11. ὅρκῳ ὤμοσεν αὐτῷ ὁ θεός, ἐκ καρποῦ τῆς καρδίας αὐτοῦ κατὰ
σάρκα ἀναστῆσαι τὸν Χριστὸν καὶ καθίσαι ἐπὶ τὸν θρόνον αὐτοῦ,
31 προϊδὼν ἐλάλησεν περὶ τῆς ἀναστάσεως τοῦ Χριστοῦ ὅτι
οὔτε ἐνκατελείφθη εἰς ᾅδου, οὔτε ἡ σὰρξ αὐτοῦ εἶδεν διαφθοράν.
32 τοῦτον οὖν Ἰησοῦν ἀνέστησεν ὁ θεός, οὗ πάντες ἡμεῖς μάρτυρές
ἐσμεν. 33 τῇ δεξιᾷ οὖν τοῦ θεοῦ ὑψωθεὶς καὶ τὴν ἐπαγγελίαν τοῦ
ἁγίου πνεύματος λαβὼν παρὰ τοῦ πατρὸς ἐξέχεεν ὑμῖν, ὃ καὶ
βλέπετε καὶ ἀκούετε. 34 οὐ γὰρ Δαυὶδ ἀνέβη εἰς τοὺς οὐρανούς.

EC^{3}PM gig. sah. | προσπτηξαντεςM | σταυρω Psch. (crucifixistis) Thom. (c. ast.) Victorin. Armen, om. DEB cett. M gig. | ανειλατε M 24. λυσας DBℵ cett. M, λυσας δι αυτου E Beda ex gr. | αδου (cf. Ps. XVII, 6) Dde β R. St. gig. Iren. 193, θανατου (Ps. XVII, 5, CXIV, 3) EBℵACPM Beda ex gr. 25. γαρ DB cett. M, μεν γαρ E | προορωμην DEB*ℵC, προωρωμην B^{3} al. M | τον κυριον μου Ddℵ Psch, τον κυριον (LXX) EBACPM gig. Iren. 26. η καρδια μου (LXX) DEℵ^{c}ACPM, μου η καρδια Bℵ* Clem. Al. Str. VII, 6, 49 | εφ DℵC, επ EBAPM al. 27. αδην DBℵAC Clem. Al. l. l., αδου EPM. 28. ευφροσυνης DEB cett. Clem. Al. l. l., ευφροσυνην A*M. 29. και ante ετελευτησεν non exprimunt syr. utq. gig. | μνημιον D, μνημα EB cett. M | παρ ημιν Dde syr. utq. gig., εν ημιν EB cett. M. 30. και ειδως D^{d}dEB cett. M, ubi ειδ(ως) suppletum est, gig., και ειδων D Lect. Lewis., ειδως syr. utq. | καρδιας Dd, κοιλιας Psch. lect. Lewis. gig. Iren. p. 193, οσφυος EB cett. M Ph | κατα σαρκα αναστησαι τον χριστον και Dd Ph Iren., αναστησαι τον χριστον και Ee Beda ex gr., το κατα σαρκα αναστησειν τον χριστον M, om. D^{2}Bℵ AC Psch. Lect. Lewis. gig. al. | τον θρονον DBℵAC, του θρονου EPM. 31. προιδων (προειδως D^{b}) ελαλησεν περι της D^{b}EB cett. M syr. utq. Lect. Lewis. gig., om. Dd (lineola neglecta) | ουτε ενκατελειφθη D (ενκαταλειφθη) BℵAC gig., ουκ ενκατελιφθη E, οηκ εγκατεληφθη M | ου κατελειφθη P | εις αδου DC* Psch. Lect. Lewis. gig., εις αδην Bℵ, η ψυχη αυτου (cf. II, 24) εις αδου EC^{3}PM Ph (εις αδ. η ψ. α.) Beda ex gr. | ουτε η σαρξ αυτου DℵAC, ουδε η σ. α. EBPM | ειδεν D^{2}d rell., ειδειν (cf. II, 27) D^{1}. 32. ουν Dd gig., ουν τον E, τον D^{h}B cett. M syr. utq. | μαρτυρες εσμεν Dd gig., εσμεν μαρτυρες EB cett. M. 33. και την D, την τε EB cett. M | του αγιου πνευματος DPM, του πνευματος του αγιου EBℵAC | υμειν Dd, τουτο D^{f}BM Thom. (mg.) Lect. Lewis. gig., τουτο το δωρον E syr. utq. Berg. p. 74 | ο και Dd gig., ο υμεις και B, ο υμεις D^{f}ℵAC*, ο νυν υμεις EC^{3}PM Ph,

εἴρηκεν γὰρ αὐτός· ‘Λέγει κύριος τῷ κυρίῳ μου· Κάθου ἐκ δεξιῶν Ψ 109, 1.
μου, 35 *ἕως θῶ τοὺς ἐχθρούς σου ὑποπόδιον τῶν ποδῶν σου’.*
36 *ἀσφαλῶς οὖν γινωσκέτω πᾶς ὁ οἶκος Ἰσραήλ, ὅτι καὶ κύριον καὶ*
Χριστὸν ὁ θεὸς ἐποίησεν τοῦτον τὸν Ἰησοῦν, ὃν ὑμεῖς ἐσταυρώσατε.
37 *Τότε πάντες οἱ συνελθόντες καὶ ἀκούσαντες κατενύγησαν*
τῇ καρδίᾳ, καί τινες ἐξ αὐτῶν εἶπαν πρὸς τὸν Πέτρον καὶ τοὺς
ἀποστόλους· Τί οὖν ποιήσομεν, ἄνδρες ἀδελφοί; ὑποδείξατε ἡμῖν.
38 *Πέτρος δὲ πρὸς αὐτούς φησιν· Μετανοήσατε, καὶ βαπτισθήτω*
ἕκαστος ὑμῶν ἐν τῷ ὀνόματι τοῦ κυρίου Ἰησοῦ Χριστοῦ εἰς ἄφεσιν
ἁμαρτιῶν καὶ λήμψεσθε τὴν δωρεὰν τοῦ ἁγίου πνεύματος. 39 *ἡμῖν*
γάρ ἐστιν ἡ ἐπαγγελία καὶ τοῖς τέκνοις ἡμῶν καὶ πᾶσι τοῖς εἰς
μακράν, ὅσους ἂν προσκαλέσηται κύριος ὁ θεὸς ἡμῶν. 40 *ἑτέροις δὲ*
λόγοις πλείοσιν διεμαρτύρατο καὶ παρεκάλει αὐτοὺς λέγων· Σώθητε
ἀπὸ τῆς γενεᾶς ταύτης τῆς σκολιᾶς. 41 *οἱ μὲν οὖν πιστεύσαντες*
ἀποδεξάμενοι τὸν λόγον αὐτοῦ ἐβαπτίσθησαν, καὶ προσετέθησαν
ἐν ἐκείνῃ τῇ ἡμέρᾳ ψυχαὶ ὡσεὶ τρισχίλιαι. 42 *καὶ ἦσαν προσκαρτε-*

---

quod ecce vos Psch. **34.** ειρηκεν γαρ Dd Psch., λεγει δε EB cett. M Ph gig. | λεγει D (var. l. apud Bedam), ειπεν (LXX) EB cett. M syr. utq. gig. Iren. Beda ex gr. | κυριος DB*ℵ*, ο κυριος (LXX) Eℵ^cB^3ACPM. **35.** ϑω D, αν ϑω D^bEB cett. M. **36.** ο οικος DC, οικος EBℵAPM | κυριον DdEPM, κυριον αυτον D^bBℵAC Psch. gig. Iren. | χριστον D^bAC gig., χριστον αυτον EPM syr. utq. | ο ϑεος εποιησεν DEACPM, εποιησεν ο ϑεος Bℵ syr. utq. gig. | τουτον τον D^bEB cett. M, τουτον D (non repetitis tribus litteris).

37. τοτε παντες οι συνελϑοντες και (και non vertit d) ακουσαντες Dd Thom. (mg.), ακουσαντες ουν E Aug. 3, ακουσαντες δε Bℵ cett. M syr. utq. gig. | τη καρδια DdEPM, την καρδιαν BℵAC | και τινες εξ αυτων ειπαν Dd, ειποντες D^bM Ph, ειπον τε BACP gig., και ειπον E Psch. | τους αποστολους Dd gig. Aug. 3., τους λοιπους αποστολους EB cett. M syr. utq. | ουν om. M | ποιησομεν Dd syr. utq. gig. Iren. Aug., ποιησωμεν BℵACM | υποδειξατε ημιν DdE Beda ex gr. Thom. (mg.) gig. Berg. p. 32• 161, om. Bℵ cett. M syr. utq. **38.** προς αυτους φησιν μετανοησατε Dd, προς αυτους εφημετανοησατε EP syr. utq., εφη προς αυτους μετανοησατε M gig., προς αυτους μετανοησατε φησιν ℵAC, προς αυτους μετανοησατε B | εν DdB syr. utq., επι M, om. EℵAPM | του κυριου DdEM syr. utq., om. BℵACP | Χριστου om. Psch. | αμαρτιων DdEPM syr. utq. gig., αμαρτιων υμων BℵAC (ημων). **39.** ημειν Dd Aug. (fid. et opp. 171), υμιν EB cett. M syr. utq. gig. | ημων Dd Aug. l. l., υμων EB cett. M syr. utq. gig. | οσους DEBℵPM syr. utq. gig., ους AC. **40.** δε D, τε dEB cett. M syr. utq. gig. | διεμαρτυρατο (-ρετο P) και παρεκαλει αυτους DBℵAC Psch., διεμαρτυρατο αυτοις (αυτοις improbavit obelo Thom.) και παρεκαλει EPPh, διεμαρτυρετο και παρεκαλει M, centestabatur et exhortabatur Petrus ios gig. | ταυτης της σκολιας DdM gig., της σκολιας ταυτης EB rell. **41.** πιστευσαντες Dd, ασμενως EPM syr. utq. Beda ex gr. Aug. l. l., om. BℵAC gig. | αποδεξαμενοι EBℵ cett. M syr. utq. gig. Clem. Al. Str. I, 18, 89, om. Dd (quasi superflua) | εβαπτισϑησαν DdEB cett. M. gig., και επιστευσαν και εβαπτισϑησαν Thom. (mg.) Aug. 3. et fid. et opp. | εν εκεινη τη ημερα Dd, εν (om. M) τη ημερα εκεινη EB cett. M. **42.** και ησαν Dd Psch., ησαν δε EB cett. M Ph gig. | προσκαρτερουντες DdEB cett. syr. utq. gig., προσκαρτερουντες ομοϑυμαδον M |

ροῦντες τῇ διδαχῇ τῶν ἀποστόλων ἐν Ἱερουσαλὴμ καὶ τῇ κοινωνίᾳ,
τῇ κλάσει τοῦ ἄρτου καὶ ταῖς προσευχαῖς. 43 *ἐγίνετο δὲ πάσῃ*
ψυχῇ φόβος, πολλά τε τέρατα καὶ σημεῖα διὰ τῶν ἀποστόλων
ἐγίνετο. 44 *πάντες τε οἱ πιστεύοντες ἦσαν ἐπὶ τὸ αὐτὸ καὶ εἶχον*
πάντα κοινά. 45 *καὶ ὅσοι κτήματα εἶχον ἢ ὑπάρξεις ἐπίπρασκον*
καὶ διεμέριζον αὐτὰ καθ᾽ ἡμέραν πᾶσι, καθότι ἄν τις χρείαν εἶχεν.
46 *πάντες τε προσεκαρτέρουν ἐν τῷ ἱερῷ καὶ κατ᾽ οἴκους ἦσαν ἐπὶ*
τὸ αὐτό, κλῶντές τε ἄρτον μετελάμβανον τροφῆς ἐν ἀγαλλιάσει καὶ
ἀφελότητι καρδίας, 47 *αἰνοῦντες τὸν θεὸν καὶ ἔχοντες χάριν πρὸς*
ὅλον τὸν κόσμον. ὁ δὲ κύριος προσετίθει τοὺς σωζομένους καθ᾽
ἡμέραν ἐπὶ τὸ αὐτὸ ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ.

III. 1 *Ἐν δὲ ταῖς ἡμέραις ταύταις Πέτρος καὶ Ἰωάνης ἀνέ-*
βαινον εἰς τὸ ἱερὸν τὸ δείλινον ἐπὶ τὴν ὥραν ἐνάτην τῆς προσευχῆς.
2 *καὶ ἰδού τις ἀνὴρ χωλὸς ἐκ κοιλίας μητρὸς αὐτοῦ ἐβαστάζετο,*

τη διδαχη DEB cett. M syr. utq. gig., εν τη διδαχη dA | εν ιερουσαλημ Dd, om EB cett. M syr. utq. gig. | τη κλασι DBℵ*AC Psch. gig., και τη κλασει D^{b}Eℵ^{c}PM Ph, της κλασεως d. 43. εγεινετο DBℵAC syr. utq., εγενετο EPM gig. | δε DEB cett. M Psch., τε dPh gig. | τε τερατα D^{cd}EACPM syr. utq. gig., τερατα D (non repetens τε | σημεια DB cett. M Psch. syr. utq. gig., σημεια ου μικρα E | δια των αποστολων εγεινετο DBℵP gig., δια των χειρων των αποστολων εγινοντο (εγινετο M) E Ph, εγενετο δια των χειρων των αποστολων AC Psch. | huic versui add. EℵAC ια R. St. Psch. εν ιερουσαλημ (cf. v. 42), quae om. DBM Ph gig. praeterea ℵAC add. φοβος τε ην μεγας επι παντας (αυτους add. ια R. St.), quae DEBM syr. utq. gig. ignorant. 44. παντες τε Dd Psch. gig., παντες δε EBPM Ph Orig. III, 673, και παντες δε ℵAC | πιστευοντες DEACPM gig. Chrys., πιστευσαντες Bℵ Orig. l l. | ησαν DdEℵ cett. M syr. utq., om. B gig. Orig. l. l. | και DdEℵ cett. M, om. B gig. Orig. l. l.| παντα D, απαντα EB cett. M Orig. l. l. 45. και οσοι κτηματα ειχον η (et d) υπαρξεις Dd Psch. (et illi quibus erat possessio aliqua), και τα κτηματα και τας υπαρξεις EB cett. M Ph gig. | εμεριζον A | καϑ ημεραν Dd gig., om. EB cett. M syr. utq.| καϑοτι D^{f}dEB cett., καϑ᾽ ὃ M et 180, τοις D (volens pergere χρειαν εχουσιν) | ειχεν DdEB cett. M syr. utq. gig., ειχεν καϑ ημεραν (cf. v. 46) D^{f}. 46. παντες τε Dd, καϑ ημεραν τε EB cett. M syr. utq. gig. | προσεκαρτερουν D syr. utq., προσκαρτερουντες dEB cett. M gig. | εν τω ιερω Dd, ομοϑυμαδον εν τω ιερω EBℵ cett. M Ph, εν τω ιερω ομοϑ. Psch., ομοϑ. gig. | και κατοικουσαν (l. και κατ οικους ησαν, D^{2}d del. αν) επι το αυτο κλωντες τε αρτον Dd (sed om. ησαν et τε), et per domum frangebant portionem Psch , κλωντες τε κατ οικον αρτον EB cett. M gig. (per domos). 47. κοσμον (cf. Ioan. XII, 19 et Act. XVI, 37 Psch. coram mundo toto pro δημοσια) Dd, λαον EB cett. M. syr. utq. gig. Orig. III, 673. cf. Act. XVII, 26 עמא Ph, עלמא Psch.| επι το αυτο εν (εν om. EP Ph) τη εκκλησια DdEP Beda ex gr. syr. utq., εκκλησια επι το αυτο BℵAC β. (?) ε R. St. gig., τη εκκλησια M Beda ex gr. (sed cf. III, 1) syr. utq.

III. 1. εν δε ταις ημεραις ταυταις Dd, επι το αυτο δε EPM Ph Beda ex gr. (cf. II, 47), et factum est Psch., om. BℵACG β (?) ε R. St. | πετρος και ιωανης Dd M (Psch.) Ph, πετρος δε και ιωανης BℵACG β (?) ε R. St. | το δειλινον Dd, om. EBℵ cett. M syr. utq. gig. | επι την ωραν της προσευχης την ενατην EB cett. M Ph gig. 2. ιδου Dd Psch., om. EB cett. M Ph gig. | αυτου Dd (syr. utq.) gig., αυτου υπαρχων

*ὃν ἐτίϑουν καϑ᾽ ἡμέραν πρὸς τὴν ϑύραν τοῦ ἱεροῦ τὴν λεγομένην
ὡραίαν τοῦ αἰτεῖν ἐλεημοσύνην παρὰ τῶν εἰσπορευομένων εἰς τὸ
ἱερόν. 3 οὗτος ἀτενίσας τοῖς ὀφϑαλμοῖς αὐτοῦ καὶ ἰδὼν Πέτρον
καὶ Ἰωάνην μέλλοντας ἰέναι εἰς τὸ ἱερὸν ἠρώτα αὐτοὺς ἐλεημοσύνην.
4. ἐμβλέψας δὲ ὁ Πέτρος εἰς αὐτὸν σὺν Ἰωάνην καὶ εἶπεν· Ἀτένι-
σον εἰς ἡμᾶς. 5 ὁ δὲ ἀτενίσας ἐπεῖχεν αὐτοῖς προσδοκῶν τι λαβεῖν
παρ᾽ αὐτῶν. 6 εἶπεν δὲ ὁ Πέτρος· Ἀργύριον καὶ χρυσίον οὐχ ὑπάρχει
μοι, ὃ δὲ ἔχω τοῦτό σοι δίδωμι· ἐν τῷ ὀνόματι Ἰησοῦ Χριστοῦ
τοῦ Ναζωραίου περιπάτει. 7 καὶ πιάσας αὐτὸν τῆς δεξιᾶς χειρὸς
ἤγειρεν, καὶ παραχρῆμα ἐστάϑη, καὶ ἐστερεώϑησαν αὐτοῦ αἱ βάσεις
καὶ τὰ σφυρά, 8 καὶ ἐξαλόμενος ἔστη καὶ περιεπάτει χαιρόμενος
καὶ εἰσῆλϑεν σὺν αὐτοῖς εἰς τὸ ἱερὸν αἰνῶν τὸν ϑεόν. 9 καὶ εἶδεν
πᾶς ὁ λαὸς αὐτὸν περιπατοῦντα καὶ αἰνοῦντα τὸν ϑεόν, 10 ἐπε-
γίνωσκόν τε αὐτόν, ὅτι οὗτος ἦν ὁ πρὸς τὴν ἐλεημοσύνην καϑεζό-
μενος ἐπὶ τῇ ὡραίᾳ πύλῃ τοῦ ἱεροῦ καὶ ἐπλήσϑησαν ϑάμβους καὶ
ἐκστάσεως ἐπὶ τῷ γεγενημένῳ αὐτῷ. 11 ἐκπορευομένου δὲ τοῦ
Πέτρου καὶ Ἰωάνου συνεξεπορεύετο κρατῶν αὐτούς. οἱ δὲ ϑαμβη-
ϑέντες ἔστησαν ἐν τῇ στοᾷ τῇ καλουμένῃ Σολομῶνος ἔκϑαμβοι.*

EB cett. M | ϑυραν DdeBℵ cett. M, πυλην (cf. v. 10) E | παρα των εισπορευομενων dEB cett. M syr. utq. fl. gig., παρ αυτων εισπορευομενων αυτων D (αυτων sec. del. D^2). 3. ουτος ατενισας τοις οφϑαλμοις αυτου και ιδων Ddfl, ος ιδων EB cett. M syr. utq. gig. | ειναι (l. ιεναι) D, εισιεναι EB cett. M | αυτους om. M ελεημοσυνην DdP Ph fl. gig., ελεημοσυνην λαβειν Bℵ cett. M (Psch.), ελεημοσυνην λαβειν παρ αυτων E. 4. εμβλεψας D, ατενισας EB cett. M | ο πετρος D, πετρος EB cett. M | προς αυτον ℵ | συν ιωανην (ιωανη D^2) Dd, συν τω ιωανη EB cett. M | (και praem. D, sed del. D^2) ειπεν ατενισον Ddfl, ειπεν βλεψον EB cett. M syr. utq. gig. | εις ημας DdEB cett. M syr. utq. gig., me fl. 5. ατενισας επειχεν scripsi, ατενισας D, intuitus est syr. utq., respexit gig., contemplatus est fl., επειχεν dEB cett. M | τι λαβειν (λαβειν τι E) παρ αυτων DdE, τι παρ αυτων (αυτου C, αυτοις M) λαβειν BℵACM Psch. 6. ειπεν δε ο πετρος Dd, ειπεν δε πετρος EBℵPM Psch. (non expr. δε) Ph, πετρος δε ειπεν ACG, ειπεν δε πετρος προς αυτον Thom. (mg.) fl. gig. | περιπατει DdBℵ, εγειρε (-ραι CM) και περιπατει EACGPM Iren. Orig. II, 105. IV, 677 syr. utq. fl. gig. 7. ηγειρεν DdEPM, ηγειρεν αυτου BℵACG syr. utq. fl. gig | και παραχρημα εσταϑη και Ddfl, παραχρημα δε EB cett. M, και παραχρημα Psch. Ph (om. και) gig. | αυτου αι βασεις DdEGPM, αι βασεις αυτου BℵAC | σφυρα DdEB^{3}ℵ^{c}C^{2}GPM, σφυδρα B*ℵ*AC*, αυτου add. syr. utq. 8. εξαλομενος d, εξαλλομενος DEB cett. M | χαιρομενος DdE (χαιρων) fl. (gaudens et exultans), om. Bℵ cett. M syr. utq. gig. | εξηλϑεν δε fl. | εις το ιερον Ddfl., εις το ιερον περιπατων και αλλομενος και EBℵA (om. και sec.) cett. M gig. 9. πας ο λαος αυτον DBℵAC syr. utq. fl. gig., αυτον πας ο λαος EPM | ϑεον EB cett. M syr. utq. gig., κυριον C. 10. τε DdEPM syr. utq. gig., δε BℵACfl | ουτος DdEBPM Ph, αυτος ℵAC Psch. gig. | καϑεζομενος D, καϑημενος EB cett. M | επι τω γεγενημενω αυτω D Psch., επι τω συμβεβηκοτι αυτω EB cett. M Ph gig., de eo quod illi accidit sanitas fl. 11. εκπορευομενου δε του πετρου και ιωανου συνεξεπορευετο κρατων αυτους Ddfl., κρατουντος δε αυτου (δε του ιαϑεντος χωλου M, cf. Berg. p. 161) τον πετρον και τον

12 Ἀποκριθεὶς δὲ ὁ Πέτρος εἶπεν πρὸς αὐτούς· Ἄνδρες Ἰσ-
ραηλῖται, τί θαυμάζετε ἐπὶ τούτῳ; ἢ ἡμῖν τί ἀτενίζετε ὡς ἡμῶν
τῇ ἰδίᾳ δυνάμει ἢ εὐσεβείᾳ τοῦτο πεποιηκότων τοῦ περιπατεῖν αὐ-
τόν; 13 Ὁ θεὸς Ἀβραὰμ καὶ θεὸς Ἰσὰκ καὶ θεὸς Ἰακώβ, ὁ θεὸς
τῶν πατέρων ἡμῶν ἐδόξασεν τὸν παῖδα αὐτοῦ Ἰησοῦν Χριστόν, ὃν
ὑμεῖς παρεδώκατε εἰς κρίσιν, καὶ ἀπηρνήσασθε αὐτὸν κατὰ πρόσωπον
Πειλάτου, τοῦ κρίναντος ἐκείνου ἀπολύειν αὐτὸν θέλοντος. 14 ὑμεῖς
δὲ τὸν ἅγιον καὶ δίκαιον ἐβαρύνατε καὶ ᾐτήσατε ἄνδρα φονέα χαρισθῆ-
ναι ὑμῖν. 15 τὸν δὲ ἀρχηγὸν τῆς ζωῆς ἀπεκτείνατε, ὃν ὁ θεὸς ἤγειρεν
ἐκ νεκρῶν, οὗ ἡμεῖς μάρτυρές ἐσμεν. 16 καὶ ἐπὶ τῇ πίστει τοῦ ὀνόμα-
τος αὐτοῦ τοῦτον, ὃν θεωρεῖτε καὶ οἴδατε, ἐστερέωσεν τὸ ὄνομα αυτοῦ,
καὶ ἡ πίστις ἡ δι' αὐτοῦ ἔδωκεν αὐτῷ τὴν ὁλοκληρίαν ταύτην ἀπέναντι
πάντων ὑμῶν. 17 καὶ νῦν, ἄνδρες ἀδελφοί, ἐπιστάμεθα, ὅτι ὑμεῖς
μὲν κατὰ ἄγνοιαν ἐπράξατε τὸ πονηρόν, ὥσπερ καὶ οἱ ἄρχοντες ὑμῶν.
18 ὁ δὲ θεός, ὃ προκατήγγειλεν διὰ στόματος πάντων τῶν προ-

(τον om. ECPM) ιωαννην EB cett. M syr. utq. gig. (tenerent, l. teneret). | οι δε θαμβηθεντες εστησαν Dd, συνεδραμεν προς αυτους πας ο λαος EPM syr. utq. fl., συνεδραμεν πας ο λαος προς αυτους BℵACH gig. | εν τη στοα τη (sic D^c, η D) καλουμενη σολομωνος εκθαμβοι Dd, επι τη στοα τη καλουμενη σολομωντος (σολομωνος EB, σαλομωντος A) εκθαμβοι EB cett. M syr. utq. fl. gig.

12. αποκριθεις δε ο πετρος ειπεν προς αυτους Dd, ιδων δε ο (ο om. EPM) πετρος απεκρινατο προς τον λαον EB cett. M Psch. (add. et dixit iis) Ph fl. (add. dixit), videns autem Petrus dixit ad illos gig. | ως ημων τη ιδια δυναμει η (και Severian.) ευσεβεια τουτο (τουτο om. Severian.) πεποιηκοτων Dd Severianus 6, 541, ως ιδια δυναμει η ευσεβεια πεποιηκοσιν EB cett. M syr. utq. gig. Iren. | του περιπατειν D²dEB cett. M, τουτο περιπατειν D¹ (cf. XVII, 28) | αυτον DdB cett. M, τουτον E syr. utq. fl. gig. 13. και θεος ισαακ και θεος ιακωβ DdA, και ο θεος ισαακ και ο θεος ιακωβ ℵC, και ισαακ και ιακωβ EBPM syr. utq. fl. gig. | χριστον Ddfl, om. EB cett. M syr. utq. fl. gig. | υμεις D (non expr. d) Psch., υμεις μεν EBℵCPM δ. ε. ια R. St. Ph fl. gig. | εις κρισιν Dd Thom. (mg.) fl. Iren., εις κριτηριον E, om. Bℵ cett. M Ph gig. | απηρνησασθε D gig., ηρνησασθε EB cett. M fl. | αυτον (prim.) DdEPM syr. utq., om. BℵAC | του κρειναντος Dd, κριναντος EB cett. M, κρινοντος C | αυτον θελοντος Dd Iren., αυτον D²fl, om. EB cett. M syr. utq. gig. 14. εβαρυνατε (cf. XXVIII, 27 ℵ* et gig.) Dd Iren., ηρνησασθε EB cett. M fl. gig. | ητησατε Dd, μαλλον ητησασθε E Thom. (mg.), ητησασθε Bℵ cett. M fl. gig. | φονεα D² rell., φονεια D¹ | χαρισθηναι DdBℵ cett. M gig., ζην και χαρισθηναι E fl. Aug. pecc. mer. 15. ημεις D^ddEB cett. M syr. utq. fl. gig., υμεις D. 16. επι Dd (in) Eℵ^cCPM syr. utq. (per) gig. (in), om. Bℵ* | ον D^cEB cett. M syr. utq. fl. gig., om. D | εστερεωσεν D²dEB cett. M syr. utq. fl. gig., οτι εστερεωσεν D¹ | το ονομα αυτου DdEB cett. M gig., et sanavit Psch. 17. ανδρες DdEfl, om. Bℵ cett. M syr. utq. gig. | επισταμεθα Dd fl., οιδα EB cett. M syr. utq. gig. | υμεις μεν Ddfl (em.), om. EBℵ cett. M syr. utq. gig. | το πονηρον D^cd Thom. (mg.) fl. gig. (hoc malum) Berg. p. 161, πονηρον D, om. EB cett. M syr. utq. 18. ο (ὃ) D Psch. fl., α (ἃ) dEB cett. M Ph gig. (qui, l. que = quae) | παθειν τον χριστον αυτου DdEB cett. syr. utq. fl. gig., αυτου παθειν τον χριστον PM, αυτου

φητῶν, παθεῖν τὸν Χριστὸν αὐτοῦ, ἐπλήρωσεν οὕτως. 19 *μετανοή-*
σατε οὖν καὶ ἐπιστρέψατε εἰς τὸ ἐξαλειφθῆναι τὰς ἁμαρτίας
ὑμῶν, 20 *ὅπως ἂν ἐπέλθωσιν καιροὶ ἀναψύξεως ἀπὸ προσώπου*
τοῦ κυρίου, καὶ ἀποστείλῃ τὸν προκεχειρισμένον ὑμῖν Χριστόν,
21 *Ἰησοῦν, ον δεῖ οὐρανὸν μὲν δέξασθαι ἄχρι χρόνων ἀποκαταστά-*
σεως πάντων ὧν ἐλάλησεν ὁ θεὸς διὰ στόματος τῶν ἁγίων αὐτοῦ
προφητῶν. 22 *Μωϋσῆς μὲν εἶπεν πρὸς τοὺς πατέρας ἡμῶν ὅτι* Deut. 18, 15. 18.
‘προφήτην ὑμῖν ἀναστήσει κύριος ὁ θεὸς ὑμῶν ἐκ τῶν ἀδελφῶν
ὑμῶν, ὡς ἐμέ, αὐτοῦ ἀκούσεσθε κατὰ πάντα ὅσα ἂν λαλήσῃ πρὸς
ὑμᾶς. 23 *ἔσται δέ, πᾶσα ψυχή, ἥτις ἂν μὴ ἀκούσῃ τοῦ προφήτου*
ἐκείνου, ἐξολεθρευθήσεται ἐκ τοῦ λαοῦ’. 24 *καὶ πάντες οἱ προ-*
φῆται ἀπὸ Σαμουὴλ καὶ τῶν καθεξῆς, ὅσοι ἐλάλησαν, καὶ κατήγ-
γειλαν τὰς ἡμέρας ταύτας. 25 *ὑμεῖς ἐστε υἱοὶ τῶν προφητῶν καὶ*
τῆς διαθήκης, ἧν ὁ θεὸς διέθετο πρὸς τοὺς πατέρας ἡμῶν λέγων
πρὸς Ἀβραάμ· ‘Καὶ ἐν τῷ σπέρματί σου ἐνευλογηθήσονται πᾶσαι αἱ Gen. 22, 18.
πατριαὶ τῆς γῆς’. 26 *ὑμῖν πρῶτον ὁ θεὸς ἀναστήσας τὸν παῖδα*
αὐτοῦ ἐξαπέστειλεν εὐλογοῦντα ὑμᾶς ἐν τῷ ἀποστρέφειν ἕκαστον
ἐκ τῶν πονηριῶν ὑμῶν.

A | ουτος M. 19. εις DEACPM, προς Bℵ | τας αμαρτιας υμων Dd fl. gig. Iren. Tert., υμων τας αμαρτιας EB cett. M. 20. επελϑωσιν D fl. (add. υμιν), ελϑωσιν EB cett. M gig., ελϑωσιν υμιν Psch. Thom. (c. ast.), cf. Iren. | αναψυξεως DdB cett. M syr. utq. fl. gig., αναψυξεως υμιν E, cf. Bed. ex gr. | προσωπου κυριου EM. 20. 21. χρ̅ν̅. ι̅η̅ν̅ D, χριστον ιησουν EBℵP Ph, ιησουν χριστον dACM Psch. fl. gig. 21. χρονων D^a rell., χρονον D | στοματος των DdBℵAC Psch. fl. gig. Iren. Tert. Orig. III, 221, στοματος παντων των EP Ph M | αγιων αυτου (των add. D) προφητων Dd fl. gig., αγιων των απ αιωνος αυτου προφητων EB^{3}ℵ^c, αγιων απ αιωνος αυτου προφητων B*ℵ*AC, αυτου απ αιωνος προφητων Orig. l. l., αγιων αυτου προφητων απ αιωνος P syr. utq., προφητων αγιων αυτου απ αιωνος M. 22. μωυσης DBAC, μωσης EℵPM | μεν DEBℵAC Ph fl. gig., μεν γαρ PM Psch. | ειπεν προς τους πατερας ημων Ddfl gig., ειπεν προς τους πατερας υμων E Beda ex gr. Berg. p. 161, προς τους πατερας ειπεν M, om. BℵAC Psch. | ο ϑεος υμων Ddℵ^c gig. Iren., ο ϑεος ημων Eℵ*CPM Ph Orig. IV, 108, ο ϑεος Bfl, om. Psch. | αδελφων υμων dEB cett. M syr. utq. fl. gig. Orig. l. l., αδελφων ημων D | εμε D^{b}EB cett. M syr. utq. fl. gig. Orig. IV, 109, εμου Dd. 23. αν DEB, εαν ℵACPM | εξολεϑρευϑησεται DB*AC, εξολοϑρευϑησεται EB^{3}APM | λαου αυτης M. 24. παντες Dd (Psch.) fl. gig., παντες δε EB cett. M Ph | οσοι dEBC^{3}PM, οι D^{b}ℵC^2 gig., ο D | προκατηγγειλαν DdEB cett. gig., κατηγγειλαν M (pr. m.) syr. utq. fl. 25. υιοι DPM, οι υιοι EBℵAC | ην D, ης D^{c}EB cett. M | ο ϑεος διεϑετο DBfl, διεϑετο ο ϑεος EℵACPM gig. | προς om. solus M | ημων Ddℵ*CPM syr. utq. fl. gig., υμων EBℵ^{c}A | ενευλογηϑησονται DEℵA^{2}PM, επευλογηϑησονται C, ευλογηϑησονται BA* | πασαι αι πατριαι DdEB cett. M syr. utq., παντα τα εϑνη Thom. (mg.). 26. ο ϑεος αναστησας DEAPM Ph fl. gig., αναστησας ο ϑεος BℵC | αυτου DdEBℵC syr. utq. fl. gig., αυτου ιησουν APM | εξαπεστειλεν D, απεστειλεν αυτον EB cett. M | εκαστον υμων δ R. St. | εκ D, απο dEB cett. M δ R. St. | πονηρων D | υμων DEℵC^{3}PM syr. utq., αυτων C* fl. gig., αυτου δ R. St., om. B.

IV. 1 Λαλούντων δὲ αὐτῶν πρὸς τὸν λαὸν τὰ ῥήματα ταῦτα
ἐπέστησαν οἱ ἱερεῖς καὶ οἱ Σαδδουκαῖοι, 2 καταπονούμενοι διὰ τὸ
διδάσκειν αὐτοὺς τὸν λαὸν καὶ καταγγέλλειν τὸν Ἰησοῦν ἐν τῇ ἀνα-
στάσει τῶν νεκρῶν. 3 καὶ ἐπιβαλόντες αὐτοῖς τὰς χεῖρας ἐκρά-
τησαν αὐτοὺς καὶ ἔθεντο εἰς τήρησιν εἰς τὴν ἐπαύριον· ἦν γὰρ
ἑσπέρα ἤδη. 4 πολλοὶ δὲ τῶν ἀκουσάντων τὸν λόγον ἐπίστευσαν,
ἀριθμός τε ἐγενήθη ἀνδρῶν ὡς χιλιάδες πέντε. 5 ἐγένετο δὲ ἐπὶ
τὴν αὔριον ἡμέραν συνήχθησαν οἱ ἄρχοντες καὶ οἱ πρεσβύτεροι καὶ
γραμματεῖς ἐν Ἱερουσαλὴμ 6 καὶ Ἄννας ὁ ἀρχιερεὺς καὶ Καϊφᾶς
καὶ Ἰωνάθας καὶ Ἀλέξανδρος καὶ ὅσοι ἦσαν ἐκ γένους ἀρχιερατικοῦ.
7 καὶ στήσαντες αὐτοὺς ἐν μέσῳ ἐπυνθάνοντο Ἐν ποίᾳ δυνάμει ἢ
ἐν ποίῳ ὀνόματι ἐποιήσατε τοῦτο ὑμεῖς; 8 τότε Πέτρος πλησθεὶς
πνεύματος ἁγίου εἶπεν πρὸς αὐτούς· Ἄρχοντες τοῦ λαοῦ καὶ
πρεσβύτεροι τοῦ Ἰσραήλ, 9 εἰ ἡμεῖς σήμερον ἀνακρινόμεθα ἀφ᾽ ὑμῶν
ἐπ᾽ εὐεργεσίᾳ ἀνθρώπου ἀσθενοῦς, ἐν τίνι οὗτος σέσωσται, 10 γνω-
στὸν ἔστω πᾶσιν ὑμῖν καὶ παντὶ τῷ λαῷ Ἰσραήλ, ὅτι ἐν τῷ ὀνόματι
Ἰησοῦ Χριστοῦ τοῦ Ναζωραίου, ὃν ὑμεῖς ἐσταυρώσατε, ὃν ὁ θεὸς

IV. 1. τα ρηματα ταυτα Dd Psch. Thom. (mg.) fl., ταυτα τα ρηματα E gig. Lucf., om. Bℵ cett. M Ph | επεστησαν Dd fl. gig. Lucf., επεστησαν αυτοις EB cett. M syr. utq. | οι ιερεις DdEℵAPM syr. utq. fl., οι αρχιερεις B, sacerdotes et pontifices gig. | και οι σαδδουκαιοι Dd gig., και οι σαδδουκαιοι και οι στρατηγοι του ιερου Psch., και ο στρατηγος (οι στρατηγοι Ph) του ιερου και οι σαδδουκαιοι EB cett. M Ph fl. 2. καταπονουμενοι D^g (καιαπον. D), διαπονουμενοι EB cett. M | αναγγελλειν τον ιησουν εν τη αναστασει των νεκρων Dd, καταγγελλειν εν τω ιησου την αναστασιν την εκ (την εκ om. P fl. gig., των M) νεκρων EBℵACPM syr. utq. 3. επιβαλοντες D fl., επεβαλον dEB cett. M syr. utq. gig. | εκρατησαν αυτους fl., om. DdEB cett. M syr. utq. gig. | και εθεντο D¹dBℵ fl. gig., και εθεντο αυτους EACM syr. utq., εθεντο D² | επαυριον D, γαυριον ℵ*, αυριον EB cett. M. 4. τον λογον DdEB cett. M syr. utq. gig., om. A fl. | και αριθμος τε (τε improb. D²) εγενηθη D (cf. II, 3) gig. (sive και sive τε), αριθμος δε εγενηθη fl., και εγενηθη (ο add. APM) αρ. EB cett. M | ανδρων D, των ανδρων EB cett. M | ως DdB syr. utq. fl. (ad) gig., ωσει EPM, om. ℵA rell. 5. ημεραν Dd Psch. fl., om. D²EB cett. M | συνηχθησαν Dd Psch. fl., συναχθηναι EB cett. M Ph gig. | οι αρχοντες Dd Psch. fl., αυτων τους αρχοντας EBℵAPM Ph gig. | οι πρεσβυτεροι και γραμματεις Dd Psch. fl., πρεσβυτερους και γραμματεις EPM, τους πρεσβυτερους και τους γραμματεις BℵA | εν ιερουσαλημ DEBA gig., εις ιερουσαλημ ℵPM, om. Psch. fl. 6. αννας ο αρχιερευς DdBℵA syr. utq. fl. gig., ανναν τον αρχιερεα EPM | καϊφας Dd syr. utq. fl. gig., καϊαφας BℵA, καϊαφαν EPM | ιωναθας Dd gig. (ionathan), ιωαννης BℵA syr. utq. fl., ιωαννην EPM | αλεξανδρος DdBℵ cett. syr. utq. fl. gig., αλεξανδρον EPM. 7. εν μεσω DEPM, εν τω μεσω BℵA | εποιησατε τουτο υμεις DBAPM syr. utq. gig., τουτο εποιησατε υμεις Eℵ (fl.). 8. του ισραηλ DdEPM Ph fl., του ισραηλ ακουσατε Beda ex gr. Psch. gig., om. BℵA. 9. αφ υμων DE syr. utq. fl. gig. Iren. Cypr., om. Bℵ cett. M | επ D, επι EB cett. M | ανθρωπου om. M pr. m., sed suppl. s. l. | σεσωσται DEBPM, σεσωται ℵAC. 10. ιησου Χριστου Dd (Christi Iesu) BM syr. utq., του κυριου ιησου χριστου E fl. (om. χριστου) | υγιης DdBℵ cett. M syr. utq. gig., σημερον υγιης και εν αλλω ουδενι E Beda ex gr., υγιης

ἤγειρεν ἐκ νεκρῶν, ἐν τούτῳ οὗτος παρέστηκεν ἐνώπιον ὑμῶν ὑγιής. Ψ 117, 22;
11 οὗτός ἐστιν ὁ λίθος ὁ ἐξουθενηθεὶς ὑφ᾽ ὑμῶν τῶν οἰκοδόμων, Mt. 21, 42.
ὁ γενόμενος εἰς κεφαλὴν γωνίας. 12 καὶ οὐκ ἔστιν ἐν ἄλλῳ οὐδενὶ
ἡ σωτηρία· οὐ γάρ ἐστιν ἕτερον ὄνομα ὑπὸ τὸν οὐρανόν, ὃ δεδομένον
ἀνθρώποις, ἐν ᾧ δεῖ σωθῆναι ἡμᾶς.

13 Θεωροῦντες δὲ τὴν τοῦ Πέτρου παρρησίαν καὶ Ἰωάνου καὶ
καταλαβόμενοι ὅτι ἄνθρωποι ἀγράμματοί εἰσιν καὶ ἰδιῶται ἐθαύ-
μαζον (ἐπεγίνωσκον δὲ αὐτούς, ὅτι σὺν τῷ Ἰησοῦ ἦσαν). 14 τόν
τε ἄνθρωπον βλέποντες σὺν αὐτοῖς ἑστῶτα τὸν τεθεραπευμένον
οὐδὲν εἶχον ποιῆσαι ἢ ἀντειπεῖν. 15 κελεύσαντες δὲ αὐτοὺς ἔξω
τοῦ συνεδρίου ἀπαχθῆναι συνέβαλλον πρὸς ἀλλήλους 16 λέγοντες
Τί ποιήσομεν τοῖς ἀνθρώποις τούτοις; ὅτι μὲν γὰρ γνωστὸν σημεῖ-
ον γέγονεν δι᾽ αὐτῶν πᾶσιν τοῖς κατοικοῦσιν Ἱερουσαλὴμ φανερό-
τερόν ἐστιν καὶ οὐ δυνάμεθα ἀρνεῖσθαι. 17 ἀλλ᾽ ἵνα μὴ ἐπὶ πλεῖ-
όν τι διανεμηθῇ εἰς τὸν λαὸν τὰ ῥήματα ταῦτα, ἀπειλησώμεθα αὐτοῖς
μηκέτι λαλεῖν ἐπὶ τῷ ὀνόματι τούτῳ μηδενὶ ἀνθρώπων. 18 συγκατα-
τιθεμένων δὲ αὐτῶν τῇ γνώμῃ φωνήσαντες αὐτοὺς παρήγγειλαν

εν αλλω δε ουδενι Thom. (mg.) fl. Cypr. 11. υμων dEB cett. syr. utq. fl. gig. Orig. IV, 25, ημων D | οικοδομων DBℵA Ph, οικοδομουντων EPM Psch. fl. gig. 12. και ουκ εστιν εν αλλω ουδενι η σωτηρια (η σωτηρια om. Dd casu) DdEB cett. M syr. utq. gig., om. fl. Iren. Cypr. Aug. | ου D fl., ουδε dB (syr. utq.) gig., ουτε EPM | εστιν ετερον ονομα D gig., ονομα ετερον εστιν EA, ονομα εστιν ετερον BPM, ετερον ονομα εστιν ℵ | υπο τον ουρανον DEBℵA syr. utq. fl. gig., om. PM | ο δεδομενον Dd Psch., δεδομενον Ph Orig. II, 876 fl. gig. (?), το δεδομενον (το pro ο, ut XVII, 27 in D, cf. etiam XIII, 29 D^1 τα pro α) D^cEB cett. M | ανθρωποις Dd syr. utq. fl. gig., εν ανθρωποις EB cett. M | ημας DEℵAPM Ph Orig. IV, 483, υμας B, om. Psch.

13. αγραμματοι εισιν Dd, αγραμματοι εισιν και ιδιωται EB cett. M syr. utq. fl., ιδιωται εισιν και αγραμματοι gig. | επεγινωσκον δε (τε EB cett. M syr. utq. gig.) αυτους οτι συν τω ιησου ησαν DdEB cett. M syr. utq. gig., om. fl. (sed cfr. v. 14). 14. τον τε D^bdEB cett. syr. utq. gig., τον δε PM fl., τον D | ανθρωπον DdEB cett. M Ph gig., χωλον Psch., ασθενη fl. | ποιησαι η D fl., om. dEB cett. M syr. utq. gig. | αντιπειν DdEB cett. M syr. utq. gig., αντειπειν τινες δε εξ αυτων επεγινωσκον αυτους οτι συν τω ιησου ησαν fl. (cf. v. 13). 15. κελευσαντες δε D (om. δε) dEB cett. M Ph gig., τοτε εκελευσαν Psch., tunc [collo]cuti iusserunt fl. | εξω etiam gig. (horas, l. foras) | απαχθηναι D Psch. fl., απελθειν DEB cett. M gig. | συνεβαλλον dEBℵAM fl. gig., συνεβαλον D. 16. ποιησομεν DPM syr. utq. fl. gig., ποιησωμεν EBℵA | γαρ in M om. pr. m., suppl. s. l. | φανεροτερον εστιν D, φανερον dEB cett. M syr. utq. fl. gig. | αρνεισθαι DBℵA, αρνησασθαι EPM. 17. αλλ ινα dEB cett. M, ινα δε A^2, ινα D | τι Dd, om. EB cett. M syr. utq. fl. gig. | τα ρηματα ταυτα E Thom. (mg., praem. δια) Psch. (fama haec) fl. gig. Berg. p. 109, om. DdBℵ cett. M Ph | απειλησωμεθα dBℵA syr. utq. gig., απιλησομεθα D^h (επιλησομεθα ουν D), απειλη απειλησωμεθα EP (-σομεθα) M (-σομεθα) | μη λαλειν A | μηδενι ανθρωπων επι τω ονοματι τουτω M. 18. συνκατατιθεμενων δε αυτων (παντων d gig.) τη γνωμη φωνησαντες αυτους (cf. XV, 12) Dd Thom. (mg.) fl. gig. Berg.

*τὸ καθόλου μὴ φθέγγεσθαι μηδὲ διδάσκειν ἐπὶ τῷ ὀνόματι τοῦ
Ἰησοῦ. 19 ἀποκριθεὶς δὲ Πέτρος καὶ Ἰωάνης εἶπον πρὸς αὐτούς·
Εἰ δίκαιόν ἐστιν ἐνώπιον τοῦ θεοῦ ὑμῶν ἀκούειν μᾶλλον ἢ τοῦ
θεοῦ, κρίνατε. 20 οὐ δυνάμεθα γὰρ ἡμεῖς ἃ εἴδαμεν καὶ ἠκούσα-
μεν μὴ λαλεῖν. 21 οἱ δὲ προσαπειλησάμενοι ἀπέλυσαν αὐτοὺς μὴ
εὑρίσκοντες αἰτίαν τὸ πῶς κολάσωνται αὐτούς, διὰ τὸν λαόν,
ὅτι πάντες ἐδόξαζον τὸν θεὸν ἐπὶ τῷ γεγονότι. 22 ἐτῶν γὰρ
ἦν πλειόνων τεσσεράκοντα ὁ ἄνθρωπος, ἐφ' ὃν γεγόνει τὸ σημεῖον
τῆς ἰάσεως.*

*23 Ἀπολυθέντες δὲ ἦλθον πρὸς τοὺς ἰδίους καὶ ἀπήγγειλαν,
ὅσα πρὸς αὐτοὺς οἱ ἀρχιερεῖς καὶ οἱ πρεσβύτεροι εἶπαν. 24 οἱ
δὲ ἀκούσαντες καὶ ἐπιγνόντες τὴν τοῦ θεοῦ ἐνέργειαν ὁμοθυμαδὸν
ἦραν φωνὴν πρὸς τὸν θεὸν καὶ εἶπαν· Δέσποτα, σὺ ὁ θεὸς ὁ ποι-
ήσας τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν καὶ τὴν θάλασσαν καὶ πάντα τὰ
ἐν αὐτοῖς, 25 ὁ διὰ πνεύματος ἁγίου διὰ τοῦ στόματος λαλήσας*
Ψ 2, 1. 2. *Δαυὶδ παιδός σου Ἵνα τί ἐφρύαξαν ἔθνη καὶ λαοὶ ἐμελέτησαν
κενά; 26 παρέστησαν οἱ βασιλεῖς τῆς γῆς καὶ οἱ ἄρχοντες συνήχθη-
σαν ἐπὶ τὸ αὐτὸ κατὰ τοῦ κυρίου καὶ κατὰ τοῦ Χριστοῦ αὐτοῦ;
27 συνήχθησαν γὰρ ἐπ' ἀληθείας ἐν τῇ πόλει ταύτῃ ἐπὶ τὸν*
Lc. 23, 6. *ἅγιόν σου παῖδα Ἰησοῦν, ὃν ἔχρισας, Ἡρῴδης τε καὶ Πόντιος
Πιλᾶτος σὺν ἔθνεσιν καὶ λαοῖς Ἰσραήλ, ποιῆσαι ὅσα ἡ χείρ σου*

---

p. 64. 161. 176, και καλεσαντες αυτους EB cett. M syr. utq. | παρηγγειλαν (αυτοις add. PM Psch. gig.) το (το om. Bℵ*) καθολου μη φθεγγεσθαι dEBℵcAM syr. utq. gig., παρηγγειλαν το κατα το μη φθεγγεσθαι D | τω ονοματι ιησου B*M. 19. αποκριθεις δε πετρος και ιωανης ειπον προς αυτους Dd (Psch.) gig. (respondentes), ο δε πετρος και (ο add. A) ιωαννης αποκριθεντες ειπον (ειπαν B) προς αυτους (προς αυτους ειπον PM) EBAPM syr. utq. | δικαιον εστιν DdBℵ cett. M. syr. utq. gig., τουτο υμιν δικαιον φαινεται E | ακουειν μαλλον DdB cett. M, μαλλον ακουειν E. 20. μη D^b d^d EB cett. M syr. utq. gig., om. Dd. | ειδομεν EM. 21. μη D Psch. gig., μηδεν dEB cett. M Ph. | αιτιαν Dd Psch., om. EB cett. M Ph gig., το πως DB cett. M, πως E | κολασονται M | δια τον DdB cett. M syr. utq. gig., φοβουμενοι τον E. 22. γεγονει DB, εγεγονει EℵAPM | το σημειον D Psch. gig. Iren. Lucf., το σημειον τουτο dEB cett. M Ph.

23. απολυθεντες δε DdB cett. M syr. utq. gig., εκεινοι δε απολυθεντες E | απηγγειλαν DdEB (ανηγγειλαν ℵ) cett. M syr. utq. gig., απηγγειλαν αυτοις Thom. (c. ast.)| οι πρεσβυτεροι και οι αρχιερεις E | ειπαν DBℵM, ειπον EAPM al. 24. και επιγνοντες την του θεου ενεργειαν Dd, om. EB cett. M syr. utq. gig. | φωνην DdBℵ cett. M gig, την φωνην αυτων E syr. utq. | ειπον EM | ο θεος DEPM syr. utq. gig., om. BℵA syr. utq. 25. ο δια πνευματος αγιου δια του στοματος λαλησας δαυειδ (patris nostri add. gig.) παιδος σου Dd Psch. gig. Iren., του πατρος ημων δια πνευματος αγιου στοματος δαυειδ παιδος σου ειπων EBℵA, qui per os Davidis patris nostri, servi tui per spiritum sanctum dixisti Ph, ο δια στοματος δαυιδ παιδος σου ειπων PM (quae lectio praeferenda videtur esse.) | καινα DℵA. 27. εν τη πολει ταυτη DEBℵA β. δ. ε. ι. ια R. St. syr. utq. gig., om. PM | σου παιδα DM, παιδα σου EB rell. | λαοις DdE (λαος) B cett. M gig., populo e Ph, synagoga Psch. 28. οσα (οσω

καὶ ἡ βουλή σου προώρισεν γενέσθαι. 29 *καὶ τὰ νῦν, κύριε, ἔφιδε ἐπὶ*
τὰς ἀπειλὰς αὐτῶν καὶ δὸς τοῖς δούλοις σου μετὰ πάσης παρρησίας
λαλεῖν τὸν λόγον σου, 30 *ἐν τῷ τὴν χεῖρά σου ἐκτείνειν εἰς ἴασιν*
καὶ σημεῖα καὶ τέρατα γίνεσθαι διὰ τοῦ ὀνόματος τοῦ ἁγίου παιδός
σου Ἰησοῦ. 31 *καὶ δεηθέντων αὐτῶν ἐσαλεύθη ὁ τόπος, ἐν ᾧ ἦσαν*
συνηγμένοι, καὶ ἐπλήσθησαν ἅπαντες τοῦ ἁγίου πνεύματος καὶ ἐλάλουν
τὸν λόγον τοῦ θεοῦ μετὰ παρρησίας παντί τῳ θέλοντι πιστεύειν.
32 *Τοῦ δὲ πλήθους τῶν πιστευσάντων ἦν καρδία καὶ ψυχὴ*
μία, καὶ οὐκ ἦν διάκρισις ἐν αὐτοῖς οὐδεμία, καὶ οὐδείς τι τῶν
ὑπαρχόντων αὐτοῦ ἔλεγεν ἴδιον εἶναι, ἀλλὰ ἦν αὐτοῖς πάντα
κοινά. 33 *καὶ δυνάμει μεγάλῃ ἀπεδίδουν τὸ μαρτύριον οἱ ἀπόστο-*
λοι τῆς ἀναστάσεως τοῦ κυρίου Ἰησοῦ Χριστοῦ, χάρις τε μεγάλη
ἦν ἐπὶ πάντας αὐτούς· 34 *οὐδὲ γὰρ ἐνδεής τις ὑπῆρχεν ἐν αὐ-*
τοῖς. ὅσοι γὰρ κτήτορες ἦσαν χωρίων ἢ οἰκιῶν ὑπῆρχον πωλοῦν-
τες καὶ ἔφερον τὰς τιμὰς τῶν πιπρασκομένων 35 *καὶ ἐτίθουν*
παρὰ τοὺς πόδας τῶν ἀποστόλων· διεδίδετο δὲ ἑνὶ ἑκάστῳ κα-
θότι ἄν τις χρείαν εἶχεν. 36 *Ἰωσὴφ δὲ ὁ ἐπικληθεὶς Βαρνάβας*
ὑπὸ τῶν ἀποστόλων, ὅ ἐστιν μεθερμηνευόμενον υἱὸς παρακλήσεως,
Κύπριος λευίτης τῷ γένει, 37 *ὑπάρχοντος αὐτῷ χωρίου πωλήσας*

M pr. m., sed corr. est), omnia quae Ph, sed Thom. obelo notavit: quae | βουλη σου DEe²ℵA²M, βουλη BA*e* gig. 29. επιδε BℵPM | πασης παρρησιας DdE Ph gig., παρρησιας πασης Bℵ cett., παρρησιας M Psch. 30. χειρα σου DEℵPM syr. utq., χειρα BA(d) gig. | εκτεινειν DdEℵᶜ Ph, εκτεινειν σε Bℵ*A (σε εκτ.) PM Psch.| γινεσθαι DᶜEB cett. M, γενεσθαι D | του ονοματος om. nonnulli codd. testibus Thom. (mg.) et Beda. 31. τον αγιου πνευματος DBℵA, πνευματος αγιου EPM | παντι τω θελοντι πιστευειν Dd Beda ex gr. Iren. Aug. Berg. p. 161. 175, om EB cett. M syr. utq. gig.

32. χαρδια και ψυχη μια DBℵA Thom. (μια post χαρδια obelo not.) Orig. II, 34, η χαρδια και ψυχη μια Dᶜ, η χαρδια και η ψυχη μια EPM Orig. c. Cels. VIII, 12. et Opp. II, 636. 673, η χαρδια μια και η ψυχη μια syr. utq. gig.| και ουχ ην διαχρισις εν αυτοις ουδεμια DdE Cypr Ambr., και ουχ ην χωρισμος εν αυτοις τις E Beda ex gr., om. Bℵ cett. syr. utq. gig. Orig. II, 370 | και ουδεις τι D (om. τι) d, ουδε εις τις E, και ουδε εις τι Bℵ cett. M Ph (fere) gig. (et nemo quidquam ex eo) | αυτου D, αυτω EB cett. M, αυτων P | αλλα D, αλλ EB cett. M | παντα DB, απαντα EℵAPM. 33. δυναμει μεγαλη DBℵA gig., μεγαλη δυναμει EPM | το μαρτυριον οι αποστολοι DBM al. syr. utq. gig., οι αποστολοι το μαρτυριον EA | της αναστασεως του χυριου ιησου χριστου DdE ι. ια R. St. Psch., της αναστασεως του χυριου ιησου M Ph gig., του χυριου ιησου της αναστασεως B, της αναστασεως του χριστου του χυριου ℵA. 34. τις υπηρχεν DEPM, ην τις B, τις ην ℵAFᵃ | ησαν Dd, om. EB cett. M Ph gig. | υπηρχον DEBℵᶜAPM gig., om. D²dℵ* | και εφερον τας τιμας d, .αι φεροντες (ortum ex εφερον τας) τειμας D, εφερον τας τιμας DᵇEB cett. M gig. | πιπρασχομενων DᵇdEB cett. M syr. utq. gig., πιπραοχο . . . ων D. 35. ενι D, om. EB cett. M | χαθοτι αν DEB cett., χαθ ο M. 36. ιωσηφ DdEBℵA ι. ια R. St. gig., ιωσης PM Ph | υπο D, απο EBℵAPM | ερμηνευομενον B | χυπριος λευιτης Dd, λευιτης χυπριος EB cett. M syr. utq. gig. 37. χωριου Dᵇ, χωριον D, αγρου

ἤνεγκε τὸ χρῆμα καὶ ἔθηκεν παρὰ τοὺς πόδας τῶν ἀποστόλων.
V 1 ἀνὴρ δέ τις ὀνόματι Ἁνανίας σὺν Σαφφίρᾳ τῇ γυναικὶ αὐτοῦ
ἐπώλησεν κτῆμα 2 καὶ ἐνοσφίσατο ἐκ τῆς τιμῆς, συνειδυίας καὶ τῆς
γυναικός. καὶ ἐνέγκας μέρος τι παρὰ τοὺς πόδας τῶν ἀποστόλων
ἔθετο. 3 εἶπεν δὲ Πέτρος πρὸς Ἁνανίαν· Διὰ τί ἐπλήρωσεν ὁ
σατανᾶς τὴν καρδίαν σου ψεύσασθαί σε τὸ ἅγιον πνεῦμα καὶ νοσφί-
σασθαί σε ἀπὸ τῆς τιμῆς τοῦ χωρίου; 4 οὐχὶ μένον σοὶ ἔμενεν
καὶ πραθὲν ἐν τῇ σῇ ἐξουσίᾳ ὑπῆρχεν; τί ὅτι ἔθου ἐν τῇ καρδίᾳ σου
ποιῆσαι τὸ πονηρὸν τοῦτο; οὐκ ἐψεύσω ἀνθρώποις, ἀλλὰ τῷ θεῷ.
5 ἀκούσας δὲ Ἁνανίας τοὺς λόγους τούτους παραχρῆμα πεσὼν ἐξέψυ-
ξεν, καὶ ἐγένετο φόβος μέγας ἐπὶ πάντας τοὺς ἀκούοντας. 6 ἀναστάντες
δὲ οἱ νεώτεροι συνέστειλαν αὐτὸν καὶ ἐξενέγκαντες ἔθαψαν. 7 ἐγένετο
δὲ ὡς ὡρῶν τριῶν διάστημα, καὶ ἡ γυνὴ αὐτοῦ μὴ εἰδυῖα τὸ γεγο-
νὸς εἰσῆλθεν. 8 εἶπεν δὲ πρὸς αὐτὴν ὁ Πέτρος· Ἐπερωτήσω σε,
εἰ ἄρα τὸ χωρίον τοσούτου ἀπέδοσθε; ἡ δὴ εἶπεν· Ναὶ τοσούτου.
9 ὁ δὲ Πέτρος πρὸς αὐτήν· Τί ὅτι συνεφώνησεν ὑμῖν πειράσαι
τὸ πνεῦμα τοῦ κυρίου; ἰδοὺ οἱ πόδες τῶν θαψάντων τὸν ἄνδρα
σου ἐπὶ τῇ θύρᾳ καὶ ἐξοίσουσίν σε. 10 καὶ ἔπεσεν παραχρῆμα
πρὸς τοὺς πόδας αὐτοῦ καὶ ἐξέψυξεν. εἰσελθόντες δὲ οἱ νεανίσκοι

EB cett. M | ηνεγκε D, ηνεγκεν D^b, ηγαγε Orig. III, 673 | παρα DBPM Orig. l. l. προς Eℵ. V. 1. ανηρ δε τις DdBℵ cett. M Ph gig. (om. δε), εν αυτω δε τω καιρω ανηρ τις E | ονοματι ανανιας DdA, ανανιας ονοματι EBℵPM | σαφφιρα D^bE, σαφφυρα D, σαπφειρη BAPM, safira gig. 2. και ενοσφισατο εκ (απο EB rell.) της τιμης DEB cett., om. M | συνειδυιας DPM (συνεδυιας), συνειδυιης EBℵA | γυναικος D (em.) BℵA, γυναικος αυτου EPM syr. utq. gig. | εθετο D, εθηκεν EB cett. M. 3. ειπεν δε DdB cett. M Ph gig., ειπεν δε προς αυτον Psch. (αυτω) Thom. (c. ast.) | πετρος DPM, ο πετρος EBℵA | προς ananιαν Dd, ανανια EB cett. M syr. utq. gig. | το αγιον πνευμα D, το πνευμα το αγιον EB cett. M | νοσφισασθαι σε Dd, νοσφισασθαι EBℵAM. 4. ποιησαι Dd (facere dolose) Psch., om. EB cett. M Ph gig. | το πονηρον D^b, πονηρον D, voluntatem Psch., το πραγμα EB cett. M Ph gig. 5. ακουσας δε D, ακουων δε Bℵ cett. M, και ευθεως ακουων E | ανανιας DM, ο ανανιας EBℵAP | παραχρημα Dd, om. EB cett. M syr. utq. gig. | ακουοντας DBℵ*A Psch. gig. Orig. III, 673, ακουοντας ταυτα EPM Ph. 6. αναστaντες δε DdBℵ cett. M syr. utq. gig., ανασταντες δε παραχρημα E. 8. ειπεν δε προς αυτην ο πετρος Dd Psch. (om. δε) gig. (om. δε), προς ην ο πετρος εφη E, απεκριθη δε προς αυτην πετρος BℵAD, απεκριθη δε αυτη (αυτη om M, obelo notavit Thom.) ο πετρος PM Ph Orig. III, 674 | επερωτησω σε ει αρα D, ειπε μοι ει dE cett. M syr. utq. gig. Orig. l. l. | το χωριον τοσουτου D, τοσουτου το (το om. M) χωριον DEB cett. M syr. utq. (tanto pretio, sed Thom. obelo notavit: pretio) gig. Orig. l. l. | δη D, δε D^adEB cett. M. 9. ο δε πετρος (ειπε add. M) προς (προς om. D, suppl. D^a) αυτην DdBℵM, ειπεν δε πετρος προς αυτην A Ph gig., dixit ei Simon Psch. | συνεφωνησεν D (d), συνεφωνηθη EB cett. M Orig. l. l. | του κυριου D, κυριου EB cett. M Orig. l. l. | επι τη θυρα (ταις θυραις A) DB cett. M Orig. l. l., εισтανται επι τη θυρα E. 10. και επεσεν Dd Psch. gig., επεσεν δε EBℵAPM Ph | προς DBℵA Orig. l. l., παρα EPM | αυτου DdEB cett. M Thom. (mg.) gig., αυτων Psch., του αποστολου Ph | ευρον DBℵPM, ηυραν E, ευραν A | συντει-

εὗρον αὐτὴν νεκρὰν καὶ συνστείλαντες ἐξήνεγκαν καὶ ἔθαψαν πρὸς
τὸν ἄνδρα αὐτῆς. 11 καὶ ἐγένετο φόβος μέγας ἐφ' ὅλην τὴν ἐκκλησίαν
καὶ ἐπὶ πάντας τοὺς ἀκούοντας ταῦτα.
12 Διὰ δὲ τῶν χειρῶν τῶν ἀποστόλων ἐγίνετο σημεῖα καὶ τέρατα
πολλὰ ἐν τῷ λαῷ, καὶ ἦσαν ὁμοθυμαδὸν ἅπαντες ἐν τῷ ἱερῷ ἐν τῇ
στοᾷ τῇ Σολομῶνος. 13 καὶ οὐδεὶς τῶν λευιτῶν ἐτόλμα κολλᾶσθαι
αὐτοῖς, ἀλλ' ἐμεγάλυνεν αὐτοὺς ὁ λαός, 14 μᾶλλον δὲ προσετίθεντο
πιστεύοντες τῷ κυρίῳ πλήθη ἀνδρῶν τε καὶ γυναικῶν, 15 ὥστε κατὰ
πλατείας ἐκφέρειν τοὺς ἀσθενεῖς αὐτῶν καὶ τιθέναι ἐπὶ κλιναρίων
καὶ κραβάττων, ἵνα ἐρχομένου Πέτρου κἂν ἡ σκιὰ ἐπισκιάσῃ τινὶ
αὐτῶν. ἀπηλλάσσοντο γὰρ ἀπὸ πάσης ἀσθενείας ἧς εἶχεν ἕκαστος
αὐτῶν. 16 συνήρχετο δὲ πλῆθος τῶν περιπολίων εἰς Ἱερου-
σαλὴμ φέροντες ἀσθενεῖς καὶ ὀχλουμένους ἀπὸ πνευμάτων ἀκα-
θάρτων, καὶ ἰῶντο πάντες. 17 ἀναστὰς δὲ ὁ ἀρχιερεὺς καὶ πάντες
οἱ σὺν αὐτῷ, ἡ οὖσα αἵρεσις τῶν Σαδδουκαίων, ἐπλήσθησαν ζήλου
18 καὶ ἐπέβαλον τὰς χεῖρας ἐπὶ τοὺς ἀποστόλους καὶ ἔθεντο αὐτοὺς
ἐν τηρήσει δημοσίᾳ, καὶ ἐπορεύθη εἷς ἕκαστος εἰς τὰ ἴδια.
19 Τότε διὰ νυκτὸς ἄγγελος κυρίου ἀνέῳξεν τὰς θύρας τῆς
φυλακῆς ἐξαγαγών τε αὐτοὺς εἶπεν· 20 Πορεύεσθε καὶ σταθέντες
λαλεῖτε ἐν τῷ ἱερῷ τῷ λαῷ πάντα τὰ ῥήματα τῆς ζωῆς ταύτης.

λαντες D (cf. Psch.), om. dEB cett. M Ph | εξηνεγκαν και D (cf. Psch.), εξενεγκαντες dEB cett. M syr. utq. gig. **11.** επι om. A.

12. δε DEℵAPM Ph gig., τε B Psch. | εγενετο σ. κ. τ. εν τω λαω πολλα M | απαντες DℵPM, παντες EBA | εν τω ιερω Dd sab., om. EB cett. M syr. utq. gig. | τη στοα τη D, τη στοα EB cett. M | σολομωνος DEBP, σολομωντος ℵ (σαλ-) AM. **13.** και ουδεις των λοιπων (λευιτων emendavi) Dd (cf. syr. utq.), των δε λοιπων ουδεις EB (ουθεις) cett. M gig. **14.** οι πιστευοντες A. **15.** κατα (τας add. PM) πλατειας DdPM, και εν ταις πλατειαις E, και εις τας πλ. D^{e}Bℵ A δ. ι. ια R. St. | αυτων Dd, om. EB cett. M syr. utq. gig. | τιθεναι ενπροσθεν αυτων E | κλιναριων DBℵA, κλινων EPM | κραβαττων DB*ℵA, κραββατων EB^{3}PM | η σκια DB cett. M gig., η σκια αυτων E, η σκια αυτου syr. utq. | απηλλασσοντο γαρ απο πασης ασθενειας ως (ης d) ειχεν εκαστος αυτων Dd (cf. Lucfr.) β. R. St. (ην pro ως, om. αυτων) Berg. p. 120, και ρυσθωσιν απο πασης ασθενιας ης ειχον E gig. (liberantur, l. liberentur), om. Bℵ cett. M syr. utq. **16.** συνηρχετο δε DdBℵ cett. Psch. gig., διο συνηρχετο E, συνηρχετο (-χοντο M) δε και D^{b}EBℵAPM Ph | πληθος D, το πληθος EB cett. M | περιπολιων d (finium), περι πολεων D, περιξ πολεων D$^{e?}$EB cett. M | εις DdEPM, om. BℵA syr. utq. gig | φεροντες DdBℵ cett. M syr. utq. gig., φεροντες μεθ εαυτων E | απο D, υπο EB cett. M | και ιωντο παντες Dd Psch. gig., οιτινες εθεραπευοντο απαντες EB cett. M Ph. **17.** αναστας δε DdBℵAM Psch. gig., και ταυτα βλεπων αναστας E Beda ex gr. | και επλησθη ζηλου (om. seqq. επλησθησαν ζηλου) Psch. **18.** επεβαλλον A. | τας χειρας DdBℵA Psch. gig., τας χειρας αυτων EBM Ph | εν τηρησει DdB cett. M. εις τηρησιν E και επορευθη εις εκαστος εις τα ιδια (cf. XIV, 18. Ioan. VII, 53) Dd, om. EB cett. M syr. utq. gig.

19. τοτε δια νυκτος αγγελος κυριου Dd (δια νυκτος δε α. κ.) Psch., αγγελος δε κυριου δια της (της om. Bℵ*A) νυκτος EBℵ^{c}APM Ph gig. | ανεωξεν D^{h}, ανεωξαν D, ηνοιξεν (vel -ξε) EBPM syr. utq. gig, ανοιξας ℵA | εξαγαγων τε (δε B) DdBℵAPM (και εξαγ. τε),

21 ἀκούσαντες δὲ εἰσῆλθον ὑπὸ τὸν ὄρθρον εἰς τὸ ἱερὸν καὶ ἐδίδασκον.
παραγενόμενος δὲ ὁ ἀρχιερεὺς καὶ οἱ σὺν αὐτῷ, ἐγερθέντες τὸ
πρωΐ, καὶ συνεκάλεσαν τὸ συνέδριον καὶ πᾶσαν τὴν γερουσίαν τῶν
υἱῶν Ἰσραὴλ καὶ ἀπέστειλαν εἰς τὸ δεσμωτήριον ἀχθῆναι αὐτούς.
22 οἱ δὲ ὑπηρέται παραγενόμενοι καὶ ἀνοίξαντες τὴν φυλακὴν οὐχ
εὗρον αὐτοὺς ἔσω. καὶ ἀναστρέψαντες ἀπήγγειλαν 23 λέγοντες ὅτι τὸ
δεσμωτήριον εὕρομεν κεκλεισμένον ἐν πάσῃ ἀσφαλείᾳ καὶ τοὺς φύ-
λακας ἑστῶτας ἐπὶ τῶν θυρῶν, ἀνοίξαντες δὲ ἔσω οὐδένα εὕρομεν.
24 ὡς δὲ ἤκουσαν τοὺς λόγους τούτους ὅ τε στρατηγὸς τοῦ ἱεροῦ
καὶ οἱ ἀρχιερεῖς, διηπόρουν περὶ αὐτῶν, τί ἂν γένηται τοῦτο.
25 παραγενόμενος δέ τις ἀπήγγειλεν αὐτοῖς, ὅτι ἰδοὺ οἱ ἄνδρες,
οὓς ἔθεσθε ἐν τῇ φυλακῇ, εἰσὶν ἐν τῷ ἱερῷ ἑστῶτες καὶ διδάσκοντες
τὸν λαόν. 26 τότε ἀπελθὼν ὁ στρατηγὸς σὺν τοῖς ὑπηρέταις ἤγαγον
αὐτοὺς οὐ μετὰ βίας· φοβούμενοι γὰρ τὸν λαὸν μὴ λιθασθῶσιν.
27 Ἀγαγόντες δὲ αὐτοὺς ἔστησαν ἐν τῷ συνεδρίῳ, καὶ ἐπηρώ-
τησεν αὐτοὺς ὁ ἱερεὺς λέγων· 28 Οὐ παραγγελίᾳ παρηγγείλαμεν
ὑμῖν μὴ διδάσκειν ἐπὶ τῷ ὀνόματι τούτῳ; ἰδοὺ πεπληρώκατε
τὴν Ἱερουσαλὴμ τῆς διδαχῆς ὑμῶν καὶ βούλεσθε ἐπαγαγεῖν ἐφ᾽
ἡμᾶς τὸ αἷμα τοῦ ἀνθρώπου ἐκείνου. 29 ὁ δὲ Πέτρος εἶπεν πρὸς

και εξαγαγων E. 21. ακουσαντες δε DdBℵ cett. M Ph gig. (ουν pro δε) Berg. p. 120 (audiens), εξελθοντες δε Psch., εξελθοντες δε εκ της φυλακης E | εγερθεντες το πρωι Dd, om. EB cett. M syr. utq. gig. | και συνκαλεσαμενοι D, και συνεκαλεσαν d, συνεκαλεσαν EB cett. M syr. utq. gig. 22. υπηρεται παραγενομενοι DdEPM Ph, παραγενομενοι υπηρεται BℵA | και ανοιξαντες την φυλακην Dd Thom. (c. ast.) β. R. St., om. EB cett. M syr. utq. gig. | ουκ ευρον D, ουχ ευρον E (ηυρον) B cett. M | εσω Dd β. R. St., εν τη φυλακη EB cett. M syr. utq. gig. | και αναστρεψαντες D (αναστρεψαντες και) gig., ανεστρεψαν και d Psch., αναστρεψαντες δε D^{a}EB cett. M Ph. 23. οτι DdB cett. M fl. gig., om. E | το DdBℵ syr. utq. fl., το μεν EPM gig. | κεκλεισμενον D^{a}EB cett. M, ενκλεκλεισμενον D (repetitis litteris praecedentibus εν) | εστωτας sine praeced. εξω etiam M | επι DBℵA d e Psch. gig. (in), προ EPM Psch. fl. 24. ο τε στρατηγος του ιερου και οι αρχιερεις DdBℵ Psch. fl. (ιερεις), pontifices et principes sacerdotum gig., οι ιερεις (ο τε ιερευς M) και ο στρατηγος του ιερου και οι αρχιερεις EPM Beda ex gr. Ph | διηπορουν D^{d}Bℵ cett. M syr. utq. fl. gig., εθαυμαζον και διηπορουν E Beda ex gr. | γενηται D, γενοιτο dBℵ cett. (fl. gig.), θελοι ειναι E Beda ex gr. 25. αυτοις DdEBℵAPM syr. utq., αυτοις λεγων fl. gig. Lucfr. 26. ο στρατηγος DdB cett. M Ph fl. gig. (princeps), ο στρατηγος εν τω ιερω E Beda ex gr. | ηγαγον Dd Psch., ηγαγεν EAPM Ph fl. gig., ηγεν D^{d}Bℵ | ου D f vel e EB cett. M syr. utq. fl. gig., om. Dd (casu) | φοβουμενοι D, εφοβουντο dEB cett. M syr. utq. gig. | μη DEBℵ, ινα μη APM.

27. εστησαν DdEB cett. M Thom. (obelo notans sequens αυτους) gig., εστησαν αυτους syr. utq. | ιερευς Dd, αρχιερευς D^{a}EB cett. M syr. utq. gig., praetor fl. 28. ου DEℵ^{c}PM Beda ex gr. syr. utq. fl., om. dBℵ*A gig. | διδασκειν DdEB cett. M syr. utq. fl. gig., λαλειν A | ιδου Dd (Psch.), και ιδου D^{b}EB cett. M Ph gig., vos autem ecce fl. | πεπληρωκατε DEBPM, επληρωσατε ℵA | εκεινου D fl. gig., τουτου D^{h}EB cett. M syr. utq. 29. ο δε πετρος ειπεν (respondit d) προς αυτους πειθαρχειν

αὐτούς· Πειθαρχεῖν δεῖ θεῷ μᾶλλον ἢ ἀνθρώποις. 30 *ὁ θεὸς*
τῶν πατέρων ἡμῶν ἤγειρεν Ἰησοῦν, ὃν ὑμεῖς διεχειρίσασθε κρεμά-
σαντες ἐπὶ ξύλου. 31 *τοῦτον ὁ θεὸς ἀρχηγὸν καὶ σωτῆρα ὕψωσεν*
τῇ δεξιᾷ αὐτοῦ δοῦναι μετάνοιαν τῷ Ἰσραὴλ καὶ ἄφεσιν ἁμαρτιῶν
ἐν αὐτῷ, 32 *καὶ ἡμεῖς ἐσμὲν μάρτυρες πάντων τῶν ῥημάτων τούτων*
καὶ τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον, ὃ ἔδωκεν ὁ θεὸς τοῖς πειθαρχοῦσιν αὐτῷ.
33 *οἱ δὲ ἀκούσαντες διεπρίοντο καὶ ἐβουλεύοντο ἀνελεῖν αὐτούς.*
34 *Ἀναστὰς δέ τις ἐκ τοῦ συνεδρίου Φαρισαῖος ὀνόματι Γαμα-*
λιήλ, νομοδιδάσκαλος τίμιος παντὶ τῷ λαῷ, ἐκέλευσεν τοὺς ἀπο-
στόλους ἔξω βραχὺ ποιῆσαι. 35 *εἶπέν τε πρὸς τοὺς ἄρχοντας καὶ*
τοὺς συνεδρίους· Ἄνδρες Ἰσραηλῖται, προσέχετε ἑαυτοῖς ἐπὶ τοῖς
ἀνθρώποις τούτοις. τί μέλλετε πράσσειν; 36 *πρὸ γὰρ τούτων τῶν*
ἡμερῶν ἀνέστη Θευδᾶς λέγων εἶναί τινα μέγαν ἑαυτόν, ᾧ καὶ
προσεκλίθη ἀριθμὸς ἀνδρῶν ὡς τετρακοσίων, ὃς διελύθη αὐτός,

δει (δει Dg, δε D) θεω μαλλον η ανθρωποις D²d², πειθαρχειν δε (l. δει) θεω μαλλον η ανθρωποις ο δε πετρος ειπεν προς αυτους Dd. quasi η interrogativum esset, addebatur responsio ο δε εφη Θεω. respondens autem ait Deo. et dixit Petrus ad eum fl., respondens autem Petrus et apostoli dixerunt: Utrum oportet obedire ? deo an hominibus? at ille dixit: Deo. et Petrus dixit ad illos gig., cf. Berg. p. 32. 170. sic etiam in EM: αποκριθεις δε πετρος και οι αποστολοι ειπαν πιθαρχιν δει θεω μαλλον η (an e et Beda retract. 121) ανθρωποις. sic etiam textus rec. (ειπαν BℵA, ειπον HPM) et Polycrates Ephes. apud Euseb. H. E. V, 24, 7. 30. ο θεος DdEB cett. M syr. fl. gig., ο δε θεος ℵA | ιησουν DdEB cett. M syr. utq. fl. gig., τον παιδα αυτου ιησουν E Beda ex gr. | κρεμασαντες DdEB cett. M Thom. (obelo notans additum αυτον) fl. gig., κρεμασαντες αυτον syr. utq. 31. δεξια (cf. II, 33) DᵇEB cett. M syr. utq., δοξη Dd (em.) gig. paris. | δουναι DEℵᶜAHPM, του δουναι Bℵ* | αμαρτιων DEB cett. M, των αμαρτιων Dᶜ | εν αυτω Dd fl. (cf. B v. 32), om. D²EB cett. M syr. utq. gig. 32. εσμεν μαρτυρες DℵAM Psch. fl. gig., εσμεν αυτου μαρτυρες DᶜEAP Ph, εν αυτω μαρτυρες B, μαρτυρες εσμεν A | παντων Dd fl., om. EB cett. M syr. utq. gig. | πνευμα DdBℵA Psch. fl. gig., πνευμα δε DᵃEHPM Ph | ο (ὃ) D²ℵHPM, ον D¹E, om. B. 33. ακουσαντες DdBℵ cett. P (ακουοντες P δ. θ. ιγ R. St.) Thom. (obelo notavit ταυτα τα ρηματα), ακουσαντες ταυτα E gig., ακουσαντες τα ρηματα ταυτα M syr. utq. fl. | εβουλευοντο DℵHP, εβουλοντο EBAM.

34. εκ του συνεδριου DE (add. αυτων) fl., εν τω συνεδριω Bℵ cett. M Ph gig., om. Psch. | τους αποστολους εξω βραχυ (τι add. HP) ποιησαι DdEHP fl. (add. τι ?) gig. (βραχυ ante τους) Berg. p. 96. 106, εξω βραχυ τους ανθρωπους (αποστολους M) ποιησαι BℵAM, ut educerent apostolos foras ad tempus exiguum Psch., facere apostolos paulisper foras Ph. 35. τε DdEB cett. Psch. fl. gig., δε CM Ph | τους αρχοντας και τους συνεδριους Dd (συνεδριον) fl. (totum concilium), αυτους EB cett. M syr. utq. gig. | επι τοις ανθρωποις τουτοις DdB cett. M syr. utq. fl., απο των ανθρωπων τουτων E gig. 36. ειναι τινα μεγαν εαυτον Dd Psch. fl. (om. τινα) gig., τινα εαυτον ειναι μεγαν EA², ειναι τινα εαυτον μεγαν M δ. R. St. cf. Berg. p. 161, ειναι τινα εαυτον BℵA*CHP Ph | και προσεκληθη D, προσεκλιθη dBℵAC**** Ph fl. gig., και προσεκλιθησαν Dᵃ, προσεκλιθη DEC*HP al., προσεκολληθη M | αριθμος ανδρων Dd (αριθμοι) HPM, ανδρων αριθμος EBℵAC | ως DEBℵᶜACM, ωσει ℵ*HP | διελυθη D, κατελυθη Euseb. H. E. II, 11, 1, ανηρεθη DᵈdEB cett. M syr. utq. fl. gig. (praem.: postea) | αυτος δι αυτου D, om.

δι᾽ αὐτοῦ καὶ πάντες ὅσοι ἐπείθοντο αὐτῷ, καὶ ἐγένοντο εἰς οὐθέν.
37 *μετὰ τοῦτον ἀνέστη Ἰούδας ὁ Γαλιλαῖος ἐν ταῖς ἡμέραις τῆς*
ἀπογραφῆς καὶ ἀπέστησεν λαὸν πολὺν ὀπίσω αὐτοῦ. κἀκεῖνος
ἀπώλετο, καὶ ὅσοι ἐπείθοντο αὐτῷ διεσκορπίσθησαν. 38 *καὶ τὰ*
νῦν, ἀδελφοί, λέγω ὑμῖν· ἀπόστητε ἀπὸ τῶν ἀνθρώπων τούτων
καὶ ἐάσατε αὐτοὺς μὴ μιάναντες τὰς χεῖρας, ὅτι ἐὰν ᾖ ἐξ ἀνθρώπων
ἡ βουλὴ αὕτη ἢ τὸ ἔργον τοῦτο, καταλυθήσεται, 39 *εἰ δὲ ἐκ θεοῦ*
ἐστιν, οὐ δυνήσεσθε καταλῦσαι αὐτούς, οὔτε ὑμεῖς οὔτε βασιλεῖς
οὔτε τύραννοι. ἀπέχεσθε οὖν ἀπὸ τῶν ἀνθρώπων τούτων, μήποτε
θεομάχοι εὑρεθῆτε. 40 *ἐπείσθησαν δὲ αὐτῷ καὶ προσκαλεσάμενοι*
τοὺς ἀποστόλους δείραντες παρήγγειλαν μὴ λαλεῖν ἐπὶ τῷ ὀνόματι
τοῦ Ἰησοῦ καὶ ἀπέλυσαν αὐτούς.

41 *Οἱ μὲν οὖν ἀποστόλοι ἐπορεύοντο χαίροντες ἀπὸ προσ-*
ώπου τοῦ συνεδρίου, ὅτι ὑπὲρ τοῦ ὀνόματος κατηξιώθησαν ἀτιμα-
σθῆναι. 42 *πᾶσαν δὲ ἡμέραν ἐν τῷ ἱερῷ καὶ κατ᾽ οἶκον οὐκ ἐπαύοντο*
διδάσκοντες καὶ εὐαγγελιζόμενοι τὸν κύριον Ἰησοῦν Χριστόν.

VI 1 *Ἐν δὲ ταύταις ταῖς ἡμέραις πληθυνόντων τῶν μαθητῶν*
ἐγένετο γογγυσμὸς τῶν Ἑλληνιστῶν πρὸς τοὺς Ἑβραίους, ὅτι παρε-
θεωροῦντο ἐν τῇ διακονίᾳ τῇ καθημερινῇ αἱ χῆραι αὐτῶν ἐν τῇ δια-
κονίᾳ τῶν Ἑβραίων. 2 *προσκαλεσάμενοι οὖν οἱ δώδεκα τὸ πλῆθος*

---

dEB cett. M syr. utq fl. gig. | αυτω και Dd (om. και), αυτω διελυθησαν (διεσκορπισθησαν M) και D^{f}EB cett. M syr. utq. gig. | ουθεν D, ουδεν rell. (etiam M). 37. ανεστησεν H | λαον πολυν DC syr. utq. fl. gig., ικανον λαον EM, λαον ικανον A^{2}HP, λαον BאA^{*} | οσοι Ddfl. gig., παντες οσοι EB cett. M syr. utq. 38. τα νυν DdB^{2} cett. M, νυν EB^{1} | αδελφοι D^{2}d fl, εισιν αδελφοι D, om. EB cett. M syr. utq. gig. | εασατε DEHPM syr. utq. gig., αφετε dBאAC fl. | μη μιαναντες τας χειρας Dd fl. (add. uestras), μη μολυναντες τας χειρας υμων E Beda ex gr., om. Bא cett M syr. utq. gig. | αυτη DEBאACM syr. utq. fl. (cetera brevians) gig., om. HP. 39. ει DB cett M, εαν E | εκ του θεου εστιν αυτο M | δυνησεσθε DdEBאCM, δυνασθε AHP Ph | αυτους DEBאAC^{2}M Ph fl. gig., αυτο C^{*}HP Psch. Berg. p. 120 | ουτε υμεις ουτε βασιλεις ουτε τυραννοι απεχεσθαι ουν απο των ανθρωπων τουτων Dd Thom. (c. ast.) fl., ουτε υμεις ουτε οι αρχοντες υμων E Beda ex gr. gig., neque vos neque principes viri (l. vestri), abstinete ergo vos ab eis demid., αποσχεσθε ουν απο των ανδρων τουτων M, omnia om. Bא rell. syr. utq. | θεομαχοι Dd syr. utq., και θεομαχοι Bא cett. M Orig. c. Cels. I, 57 fl. gig. 40. επεισθησαν (-στησαν D^{b} ut videtur) δε (ουν fl. gig.) αυτω D^{b}dB cett. M syr. utq. fl. gig., επειστ ες ([π] επειστ[εντ]ες Blass Th. St. et Kr. 1898. III, p. 540) δε αυτω D | δειραντες DB cett. M fl. gig., δειραντες αυτους dE syr. utq. | αυτους DdEHPM syr. utq. fl., om. BאAC gig.

41. αποστολοι DdM Ph, om. EB rell. fl. gig. | υπερ του ονοματος (του κυριου ιησου add. EM Ph, ιησου add. fl. gig.) κατηξιωθησαν DdEHPM Ph, κατηξιωθησαν υπερ του ονοματος BאAC Psch. 42. δε Dde fl. gig, τε EB cett. M syr. utq. | τον κυριον (ημων add. Psch.) ιησουν χριστον (χρ. ιησ. gig.) Dd Psch. fl. gig, τον κυριον ιησουν C, τον χριστον ιησουν BאAM Ph.

VI. 1. ταυταις ταις ημεραις D, ταις ημεραις ταυταις EB cett. M | τη καθημερινη D^{f}EB cett. M, καθημερινη D | εν τη διακονια των εβραιων Dd, a ministris Hebraeorum fl., om. D^{2}EB cett. M syr. utq. gig. 2. ουν d, δε D^{a}EB cett. M Ph

τῶν μαθητῶν εἶπον πρὸς αὐτούς· Οὐκ ἀρεστόν ἐστιν ἡμῖν κατα-
λείψαντας τὸν λόγον τοῦ θεοῦ διακονεῖν τραπέζαις. 3 τί οὖν ἐστίν,
ἀδελφοί; ἐπισκέψασθε ἐξ ὑμῶν αὐτῶν ἄνδρας μαρτυρουμένους ἑπτὰ
πλήρεις πνεύματος καὶ σοφίας, οὓς καταστήσωμεν ἐπὶ τῆς χρείας
ταύτης. 4 ἡμεῖς δὲ ἐσόμεθα τῇ προσευχῇ καὶ τῇ διακονίᾳ τοῦ
λόγου προσκαρτεροῦντες. 5 καὶ ἤρεσεν ὁ λόγος οὗτος ἐνώπιον παντὸς
τοῦ πλήθους τῶν μαθητῶν· καὶ ἐξελέξαντο Στέφανον, ἄνδρα πλήρη
πίστεως καὶ πνεύματος ἁγίου, καὶ Φίλιππον καὶ Πρόχορον καὶ
Νικάνορα καὶ Τίμωνα καὶ Παρμενᾶν καὶ Νικόλαον, προσήλυτον
Ἀντιοχέα. 6 οὗτοι ἐστάθησαν ἐνώπιον τῶν ἀποστόλων, οἵτινες
προσευξάμενοι ἐπέθηκαν αὐτοῖς τὰς χεῖρας.

7 Καὶ ὁ λόγος τοῦ κυρίου ηὔξανεν, καὶ ἐπληθύνετο ὁ ἀριθμὸς
τῶν μαθητῶν ἐν Ἱερουσαλὴμ σφόδρα, πολύς τε ὄχλος τῶν ἱερέων
ὑπήκουον τῇ πίστει.

8 Στέφανος δὲ πλήρης χάριτος καὶ δυνάμεως ἐποίει τέρατα
καὶ σημεῖα μεγάλα ἐν τῷ λαῷ διὰ τοῦ ὀνόματος κυρίου Ἰησοῦ

---

gig., τε Psch. fl., om D | προς αυτους Dd, αυτοις Psch. fl., om. EB cett. M Ph gig. | ημιν καταλειψαντας Dd fl. (em.) gig., καταλειψαντας (καταλιποντας M) ημας EM, ημας καταλειψαντας BℵAHPM Clem. Al. Paed. II. 7, 56. 3. τι ουν εστιν αδελφοι Dd fl , om. EB cett. M syr. utq. gig. | επισκεψασϑε D (-σϑαι) fl., επισκεψασϑε ουν dECHPM syr. utq. gig., επισκεψασϑε δε B (-ψωμεϑα) ℵA (δη) | εξ υμων αυτων ανδρας DdA (om. αυτων) fl., αδελφοι ανδρας εξ υμων EBℵCHPM syr. utq. gig. (add. αυτων) | πληρεις DBℵCM et versiones, πληρης EAHP | πνευματος DdBℵC²?M Ph gig., πνευματος αγιου EAC*HP, πνευματος κυριου Psch. | και σοφιας DdEB cett. M Psch. gig., σοφιας ℵ* Ph, σοφιας κυριου fl. | ους καταστησωμεν dHP (fl) gig., ους καταστησομεν DEBℵHCM δ. ια. R. St. Psch.'(fl.) gig., eos qui credunt Ph | ταυτης DᶜdEB cett. M syr. utq. fl. gig., αυτης D. 4 ημεις δε εσομεϑα τη προσευχη και τη διακονια του λογου προσκαρτερουντες Dd Psch. fl. gig., ημεις δε τ. πρ. κ. τη δ. τ. λ. προσκαρτερησομεν (-σωμεν EH ια. ιγ. R. St.) EBℵACPM Ph (ubi Thom. in marg.: perseveramus). 5. ουτος Dd syr. utq. sah. fl. gig , om. EB cett. M | εναντιον C | των μαϑητων Dd fl., om. EB cett. M syr. utq. gig. | πληρη dBC corr. syr. utq. fl. gig., πληρης DEℵAC*HPM | προχορον DE (προχωρον) B cett. M, proculum fl. | νικανωρα EB³, νικαρινον Ph (mg) | τιμωνα D (τειμωνα) EB cett M Psch. Ph (in marg. τιμων) gig. (Thimonem), simonem fl. | παρμεναν DᵃdEB cett. M Psch. Ph. (in marg. παρμηνον), παρμενα D, parmenen fl., αντιοχεας M. 6. ουτοι εσταϑησαν D Psch., ους εστησαν dEB cett. M fl. gig. | οιτινες D, και EB cett. M syr. utq. fl. gig.

7. κυριου DdEM Ph fl. Orig. II, 131, ϑεου BℵACHP Psch. gig. | μαϑητων DdBℵ cett. M syr. utq. gig., μανϑανοντων E fl. | ιερεων DdEBℵᶜ cett. M gig., ιουδαιων ℵ* Psch., in templo fl. | υπηκουον D (add. α) dBℵ cett. fl., υπηκουεν EA syr. utq. gig., υπηκουσε M | τη πιστει DdEB cett. M syr. utq. fl. gig., τη πιστει του ευαγγελιου Thom. (mg.).

8. χαριτος DdBℵAM Psch. fl. gig., πιστεως HP Ph, χαριτος και πιστεως E | τερατα και σημεια DdBℵ cett. M syr. utq. fl., σημεια και τερατα E gig. | μεγαλα om. Psch. | δια του ονοματος (του add. M) κυριου ιησου χριστου DdM gig. (in nomine), δια του ονοματος του κυριου Thom. (c. ast.), εν τω ονοματι του κυριου

Χριστοῦ. [9] *ἀνέστησαν δέ τινες τῶν ἐκ τῆς συναγωγῆς τῆς λεγο-
μένης Λιβερτίνων καὶ Κυρηναίων καὶ Ἀλεξανδρέων καὶ τῶν ἀπο
Κιλικίας [καὶ Ἀσίας] συνζητοῦντες τῷ Στεφάνῳ·* [10] *οἵτινες οὐκ
ἴσχυον ἀντιστῆναι τῇ σοφίᾳ τῇ οὔσῃ ἐν αὐτῷ καὶ τῷ πνεύματι
τῷ ἁγίῳ ᾧ ἐλάλει διὰ τὸ ἐλέγχεσθαι αὐτοὺς ὑπ᾽ αὐτοῦ μετὰ πάσης
παρρησίας. μὴ δυνάμενοι οὖν ἀντοφθαλμεῖν τῇ ἀληθείᾳ* [11] *τότε
ὑπέβαλον ἄνδρας λέγοντας ὅτι ἀκηκόαμέν αὐτοῦ λαλοῦντος ῥήματα
βλασφημίας εἰς Μωϋσῆν καὶ τὸν θεόν.* [12] *συνεκίνησάν τε τὸν λαὸν
καὶ τοὺς πρεσβυτέρους καὶ τοὺς γραμματεῖς καὶ ἐπιστάντες συν-
ήρπασαν αὐτὸν καὶ ἤγαγον εἰς τὸ συνέδριον.* [13] *καὶ ἔστησαν μάρτυ-
ρας ψευδεῖς κατὰ αὐτοῦ λέγοντας· Ὁ ἄνθρωπος οὗτος οὐ παύεται
ῥήματα λαλῶν κατὰ τοῦ τόπου τοῦ ἁγίου καὶ τοῦ νόμου.* [14] *ἀκη-
κόαμεν γὰρ αὐτοῦ λέγοντος ὅτι Ἰησοῦς ὁ Ναζωραῖος οὗτος κατα-
λύσει τὸν τόπον τοῦτον καὶ ἀλλάξει τὰ ἔθη, ἃ παρέδωκεν ἡμῖν ὁ
Μωϋσῆς.* [15] *καὶ ἠτένιζον δὲ αὐτῷ πάντες οἱ καθήμενοι ἐν τῷ
συνεδρίῳ καὶ εἶδον τὸ πρόσωπον αὐτοῦ ὡσεὶ πρόσωπον ἀγγέλου
ἑστῶτος ἐν μέσῳ αὐτῶν.* VII [1] *εἶπεν δὲ ὁ ἀρχιερεὺς τῷ Στεφάνῳ·
Εἰ ἄρα τοῦτο οὕτως ἔχει;*

E Beda ex gr. (add. nostri), in nomine ihesu christi fl., om. Bℵ cett. syr. utq. 9. εξανεστησαν solus M | τινες εκ της ℵ | της λεγομενης DdEBCHPM syr. utq. fl., των λεγομενων ℵA gig. | κιλικιας DdA, κιλικιας και ασιας D^bEBℵCHPM syr. utq. fl. gig. 10. οιτινες Dd fl., και EBℵ cett. M syr. utq. gig. | τη ουση εν αυτω DdE Beda ex gr. fl β R. St., om. Bℵ cett. M syr. utq. gig. | τω αγιω DdE Beda ex gr. fl. gig. β R. St., om. Bℵ cett. M syr. utq. | ω ελαλει DdEB cett. M Ph fl., ο ελαλει Beda ex gr. Psch. gig. | δια το ελεγχεσθαι αυτους (διοτι ηλεγχοντο E) υπ (sic D^b, επ D) αυτου μετα πασης παρρησιας DdE Thom. (mg.) fl. (praem. και) β R. St. Berg. p. 120. 161, om. Bℵ cett. M syr. utq. gig. | μη δυναμενοι ουν (sic D^b, ου D) αντοφθαλμειν τη αληθεια Dd Thom. (mg) fl. β R. St., επειδη ουκ ηδυναντο αντιλεγειν τη αληθεια E Beda ex gr., om. Bℵ cett. M syr. utq. 11. λεγοντας DdEB cett. M. syr. utq. fl. gig., λεγοντες Dℵ A | βλασφημιας dℵ*M syr. utq. fl. gig., βλασφημα dEBACHP | μωσην EPM al., | τον θεον DEB cett. M syr. utq. fl. gig, εις θεον d syr. utq. 12. συνεκινησαν τε DdBℵ cett. M syr. utq. fl gig., και ταυτα ειποντες συνεκινησαν τε Ee | ηγαγον DdEB cett. M Thom. (obelo notans additum αυτον) fl., ηγαγον αυτον A syr. utq. gig. 13. και εστησαν D, εστησαν τε EB cett. M | κατα (κατ D^2) αυτου Dd fl. (ante μαρτ. ψ.), om. EB cett M syr. utq. gig. | λεγοντας D^bEB cett. syr. utq. fl. gig., λεγοντες ℵ, λεγοντας οτι M | ουτος ο ανθρωπος C | ρηματα λαλων DdA fl., λαλων ρηματα BℵC syr. utq. gig., ρηματα βλασφημα λαλων EHPM | κατα του τοπου του αγιου (τουτου add. BC Ph) και (κατα add. Ph, sed obelo not. Thom.) του νομου DdEBℵAHPM Ph gig , κατα του νομου και κατα του τοπου του αγιου τουτου Psch. fl. 14. μωσης APM. 15. ητενιζον δε D Psch., ατενισαντες D^b (praem. και) dEB cett. M Ph fl. gig. | αυτω D, αυτο D^b, εις αυτον dEB cett. M gig. | παντες DEBℵACM, απαντες D^bH | καθημενοι DM, καθεζομενοι EBℵACHP | και ειδον Dd Psch., ειδον EB$ℵ^c$PM Ph fl. gig. | ωσει DB cett., ως EM | εστωτος εν μεσω αυτων Dd (em.) fl. (praem. θεοῦ), om. EB cett. M syr. utq. gig. VII. 1. ειπεν δε DdEB cett. M Ph gig , et interrogavit Psch. (add. eum)fl. | τω

[2] Ὁ δὲ ἔφη· Ἄνδρες ἀδελφοὶ καὶ πατέρες, ἀκούσατε· Ὁ θεὸς
τῆς δόξης ὤφθη τῷ πατρὶ ἡμῶν Ἀβραὰμ ὄντι ἐν τῇ Μεσοποταμίᾳ
πρὶν ἢ κατοικῆσαι αὐτὸν ἐν Χαρράν, [3] καὶ εἶπεν πρὸς αὐτόν· ‘Ἔξελθε Gen. 12, 1.
ἀπὸ τῆς γῆς σου καὶ τῆς συγγενείας σου καὶ δεῦρο εἰς τὴν γῆν ἣν
ἄν σοι δείξω’. [4] τότε Ἀβραὰμ ἐξῆλθεν ἐκ γῆς Χαλδαίων καὶ κατῴ- Gen. 11, 31 sq. 12, 4 sq.
κησεν ἐν Χαρράν. κἀκεῖ ἦν μετὰ τὸ ἀποθανεῖν τὸν πατέρα αὐτοῦ,
καὶ μετῴκισεν αὐτὸν ὁ θεὸς εἰς τὴν γῆν ταύτην, εἰς ἣν ὑμεῖς νῦν
κατοικεῖτε καὶ οἱ πατέρες ἡμῶν οἱ πρὸ ἡμῶν. [5] καὶ οὐκ ἔδωκεν
αὐτῷ κληρονομίαν ἐν αὐτῇ, οὐδὲ βῆμα ποδός, ἀλλ’ ἐπηγγείλατο Gen. 12, 7. 13, 15. 15, 18.
δοῦναι αὐτῷ εἰς κατάσχεσιν αὐτὴν καὶ τῷ σπέρματι αὐτοῦ μετ’ αὐτόν,
οὐκ ὄντος αὐτῷ τέκνου. [6] ἐλάλησεν δὲ οὕτως ὁ θεὸς πρὸς αὐτόν,
ὅτι ἔσται τὸ σπέρμα αὐτοῦ πάροικον ἐν γῇ ἀλλοτρίᾳ, καὶ δουλώ- Gen. 15, 13.
σουσιν αὐτοὺς καὶ κακώσουσιν ἔτη τετρακόσια. [7] ‘καὶ τὸ ἔθνος,
ᾧ ἂν δουλεύσουσιν, κρινῶ ἐγώ, εἶπεν ὁ θεός, καὶ μετὰ ταῦτα ἐξ-
ελεύσονται καὶ λατρεύσουσίν μοι ἐν τῷ τόπῳ τούτῳ’. [8] καὶ ἔδωκεν
αὐτῷ διαθήκην περιτομῆς, καὶ οὕτως ἐγέννησεν τὸν Ἰσὰκ καὶ περι-
έτεμεν αὐτὸν τῇ ἡμέρᾳ τῇ ὀγδόῃ, καὶ ὁ Ἰσὰκ τὸν Ἰακώβ, καὶ ὁ

στεφανω DdE Beda ex gr. fl. gig. β R. St., om. EB cett. M syr. utq. | αρα DEHPM (Ph), om. BℵAC Psch. fl. gig. | τουτο D, ταυτα dEB cett. M syr. utq. fl. gig.

2. αυτον DEB cett., om. M | χαραν D, χαρραν dEB cett. M syr. utq. carran, priusquam mortuus est pater eius (cf. v. 4) gig. 3. απο Dd gig. Iren., εκ (LXX) D^h EB cett. M | και της DB, και απο της d syr. utq. gig. Iren., και εκ της (LXX) EℵACHPM | συγγενειας (-νιας) σου DEBℵAC*M Iren., συγγενειας σου και εκ του οικου του πατροσ σου (LXX) E Aug. civ. dei | εις (sic D², ει εις D¹) την γην DEBℵAC*, εις γην C³?HPM. 4. αβρααμ Dd Psch., om. EB cett. M Ph gig. | εξηλθεν d Psch., εξελθων EB cett. M Ph gig. | και κατωκησεν D¹ Psch, κατωκησεν D²EB cett. M Ph gig. | εν χαρραν DBℵ cett. M, εν χαρρα dE | κακει (κακειθε D^b) ην Dd, κακειθεν EB cett. M syr. utq. gig. | μετα το (το om. A) αποθανειν τον πατερα αυτου DdEB cett. M syr. utq., om. gig. (cf. v. 2) | και μετωκησεν D (-κεισεν D^b), κακειθεν μετωκισεν d (em.), μετωκισεν verterunt syr. utq. gig., μετωκησεν Bℵ cett. M | αυτον ο θεος E Psch., αυτον DdBℵ cett. M Ph gig. | και οι πατερες ημων (υμων E Thom. Aug.) οι προ ημων (υμων Thom., οι π. η. E Aug.) Dd Thom. Aug., om. cett. 5. κληρονομιαν εν αυτη DdBℵ cett. M, εν αυτη κληρονομιαν E | αλλ Dd gig. Iren., και EB cett. M syr. utq. | δουναι αυτω εις κατασχεσιν αυτην DdBCHPM (om. αυτην) syr. utq. gig. (om. αυτην), δουναι αυτην εις κατασχεσιν αυτω EℵA. 6. ουτως DEBACPM Ph, αυτω ℵH Psch., αυτω ουτως gig. δ. R. St. | προς αυτον Dd Psch. (cum eo deus cum diceret ei) (gig.) Iren., om. EB cett. M Ph | το σπερμα αυτου DdEB cett. M Ph gig., το σπερμα σου ℵ Psch. | δουλωσουσιν αυτους και κακωσουσιν Dd gig (add. αυτους) β R. St., δουλωσουσιν αυτο και κακωσουσιν BAC (add. αυτο) cett. M Psch. (add. αυτο) Ph (sed Thom. obelo not. αυτο), κακωσουσιν αυτους και δουλωσουσιν E. 7. το δε εθνος C | αν DB, εαν EℵACHPM | δουλευσουσιν DAC, δουλευσωσιν EBℵHPM, servient servitutem Ph | ειπεν ο θεος DEHPM syr. utq., ειπεν ο κυριος d gig., ο δε θεος ειπεν BℵAC | εξελευσονται DdBℵ cett. M syr, utq. gig., εξελευσονται εκιθεν E. 8. και ουτος ιγ R. St. | ισακ bis D, ισαακ rell. | και ο ισακ D, και ο ισαακ HPM, και ισαακ BℵAC, και ισαακ εγεννησεν E Psch. | και ο ιακωβ D^b BHPM, και ιακωβ DEBℵAC, και (ο) ιακωβ

Ἰακὼβ τοὺς δώδεκα πατριάρχας. 9 *καὶ οἱ πατριάρχαι ζηλώσαντες
τὸν Ἰωσὴφ ἀπέδοντο εἰς Αἴγυπτον. καὶ ἦν ὁ θεὸς μετ' αὐτοῦ*
10 *καὶ ἐξείλατο αὐτὸν ἐκ πασῶν τῶν θλίψεων αὐτοῦ καὶ ἔδωκεν
χάριν αὐτῷ καὶ σοφίαν ἐναντίον Φαραὼ βασιλέως Αἰγύπτου, καὶ
κατέστησεν αὐτὸν ἡγούμενον ἐπ' Αἴγυπτον καὶ ὅλον τὸν οἶκον
αὐτοῦ.* 11 *ἦλθεν δὲ λιμὸς ἐφ' ὅλης τῆς Αἰγύπτου καὶ Χαναὰν καὶ
θλῖψις μεγάλη, καὶ οὐχ εὕρισκον χορτάσματα οἱ πατέρες ἡμῶν.*
12 *ἀκούσας οὖν Ἰακὼβ ὄντα σιτία ἐν Αἰγύπτῳ ἐξαπέστειλεν τοὺς
πατέρας ἡμῶν πρῶτον.* 13 *καὶ ἐπὶ τῷ δευτέρῳ ἀνεγνωρίσθη
Ἰωσὴφ τοῖς ἀδελφοῖς αὐτοῦ, καὶ φανερὸν ἐγενήθη τῷ Φαραὼ τὸ
γένος τοῦ Ἰωσήφ.* 14 *ἀποστείλας δὲ Ἰωσὴφ μετεκαλέσατο Ἰακὼβ
τὸν πατέρα αὐτοῦ καὶ πᾶσαν τὴν συγγένειαν αὐτοῦ. ἐν ἑβδομήκοντα
καὶ πέντε ψυχαῖς* 15 *κατέβη Ἰακὼβ εἰς Αἴγυπτον καὶ ἐτελεύτησεν
αὐτός τε καὶ οἱ πατέρες ἡμῶν.* 16 *καὶ μετήχθησαν εἰς Συχὲμ καὶ
ἐτέθησαν ἐν τῷ μνήματι ᾧ ὠνήσατο Ἀβραὰμ τιμῆς ἀργυρίου παρὰ
τῶν υἱῶν Ἐμμὼρ τοῦ Συχέμ.* — 17 *καθὼς δὲ ἤγγιζεν ὁ χρόνος τῆς
ἐπαγγελίας, ἣν ἐπηγγείλατο ὁ θεὸς τῷ Ἀβραάμ, ηὔξησεν ὁ λαὸς
καὶ ἐπληθύνθη ἐν Αἰγύπτῳ,* 18 *ἄχρι οὗ ἀνέστη βασιλεὺς ἕτερος,
ὃς οὐκ ἐμνήσθη τοῦ Ἰωσήφ.* 19 *καὶ κατασοφισάμενος τὸ γένος*

εγεννησεν Psch. 9. απεδοντο DEB cett. gig., απεδοντο αυτον M syr. utq. 10. χαριν αυτω D, αυτω χαριν EB cett. M, χαριν A | εναντι ℵM | φαραω DdEB cett. Psch. Thom. (c. ast.) gig., om. M Ph | ολον DdBHPM gig., εφ ολον EℵAC syr. utq. 11. ολης της αιγυπτου D, ολην την αιγυπτον BℵAC Psch., ολην την γην αιγυπτου dEHPM Ph gig. | ευρισκον DℵACH, ηυρισκον EBPM. 12. ουν D gig., δε dEB cett. M, τε Psch. | σιτα HPM | εν αιγυπτω DdHPM syr. utq. gig., εις αιγυπτον EBℵAC. 13. επι D, εν EB cett. M syr. utq. gig. | ανεγνωρισθη DℵCHPM gig., εγνωρισθη BA Ph | εγενηθη D, εγενετο EB cett. M | τω φαραω DEB cett. M, φαραω ℵ | του ιωσηφ DdHPM, ιωσηφ BC, αυτου EℵA. 14. αποστειλας δε ιωσηφ om. M | ιακωβ τον πατερα αυτου DEBℵAC gig., τον πατερα αυτου ιακωβ HPM syr. utq. | συγγενειαν αυτου DdE syr. utq. gig., συγγενειαν BℵACHPM | εν ο̄ και (και om. H) ε̄ ψυχαις DdHM Ph gig., εν ψυχαις ο̅ε̅ EB rell, erantque numero LXXV animae Psch. 15. κατεβη Dd Ph gig., και κατεβη EℵACP Psch., κατεβη δε BHM | εις αιγυπτον DEℵACHPM syr. utq. gig., om. B | ετελευτησεν αυτος τε Dd, ετελευτησεν αυτος ℵA cett M Ph gig., ετελευτησεν εκει αυτος E Psch., αυτος ετελευτησεν B. 16. μετηχθησαν D, μετετεθησαν dEB cett. M Ph gig., translatus est Psch. | εις συχεμ και ετεθησαν om. M | συχεμ deB cett. M., συχεν D | και ετεθησαν (ετεθη Psch.) — του συχεμ om. gig. propter homoeoteleuton | ω DEBℵACM (m. s.), ο HP (M pr. m.?) | αβρααμ DdBℵ cett. M syr. utq., αβρααμ ο πατηρ ημων E Beda ex gr. | του συχεμ DHP (του χεμ) M, του εν συχεμ Eℵ^cA, του εκ συχεμ Ph, και συχεμ d, εν συχεμ BℵC, om. Psch. 17. ως δε A | ο καιρος A | ης επηγγιλατο DdE Beda ex gr. Thom. (mg.), ης ωμολογησεν Bℵ (ομολ.) AC, ης ωμοσεν (LXX) HPM (ην ωμ.) Ph gig. 18. αχρι DB*C, αχρις EB³ℵACHPM | ετερος DEHPM Ph gig., ετερος επ αιγυπτον BℵAC Psch. ι. ια R. St., ετερος εν αιγυπτω Thom. (mg.) | εμνησθη του ιωσηφ DE gig., ηδει τον ιωσηφ Bℵ cett. M syr. utq. 19. και D Psch.,

ἡμῶν ἐκάκωσεν τοὺς πατέρας τοῦ ποιεῖν ἔκθετα τὰ βρέφη αὐτῶν
εἰς τὸ μὴ ζωογονεῖσθαι. 20 *ἐν ᾧ καιρῷ ἐγεννήθη Μωϋσῆς καὶ*
ἦν ἀστεῖος τῷ θεῷ· ὃς ἀνετράφη μῆνας τρεῖς ἐν τῷ οἴκῳ τοῦ
πατρὸς αὐτοῦ. 21 *ἐκτεθέντος δὲ αὐτοῦ παρὰ τὸν ποταμόν, ἀνεί-*
λατο αὐτὸν ἡ θυγάτηρ Φαραὼ καὶ ἀνεθρέψατο ἑαυτῇ εἰς υἱόν.
22 *καὶ ἐπαιδεύθη Μωϋσῆς πᾶσαν τὴν σοφίαν Αἰγυπτίων ἦν τε*
δυνατὸς ἐν λόγοις καὶ ἔργοις αὐτοῦ. 23 *ὡς δὲ ἐπληροῦτο τεσσαρα-*
κονταέτης αὐτῷ χρόνος, ἀνέβη ἐπὶ τὴν καρδίαν αὐτοῦ ἐπισκέψασθαι
τοὺς ἀδελφοὺς αὐτοῦ τοὺς υἱοὺς Ἰσραήλ. 24 *καὶ ἰδών τινα ἀδικούμενον*
ἐκ τοῦ γένους αὐτοῦ ἠμύνατο καὶ ἐποίησεν ἐκδίκησιν τῷ καταπονου-
μένῳ πατάξας τὸν Αἰγύπτιον καὶ ἔκρυψεν αὐτὸν ἐν τῇ ἄμμῳ.
25 *ἐνόμιζεν δὲ συνιέναι τοὺς ἀδελφοὺς αὐτοῦ, ὅτι ὁ θεὸς διὰ χειρὸς*
αὐτοῦ δίδωσι σωτηρίαν αὐτοῖς· οἱ δὲ οὐ συνῆκαν. 26 *τῇ τε ἐπιούσῃ*
ἡμέρᾳ ὤφθη αὐτοῖς μαχομένοις καὶ εἶδεν αὐτοὺς ἀδικοῦντας καὶ
συνήλλασσεν αὐτοὺς εἰς εἰρήνην εἰπών· Τί ποιεῖτε, ἄνδρες ἀδελφοί;
ἱνατί ἀδικεῖτε εἰς ἀλλήλους; 27 *ὁ δὲ ἀδικῶν τὸν πλησίον ἀπώσατο*

ουτος EB cett. M Ph gig., om. d | πατερας DdB‎ℵ, πατερας ημων EACHPM syr. utq. gig. | εκϑετα τα βρεφη DEHPM syr. utq. (τους βρεφους Ph in marg.) gig., τα βρεφη εκϑετα BℵAC | ζωογενεισϑαι DB cett. M syr. utq., ζωογονεισϑαι τα αρρενα E gig. 20. εγενηϑη A | μωυσης DB cett. M, μωσης EAP al. | ανετραφη DEB cett. syr. utq. gig., ανεστραφη M | αυτου DdE syr. utq. gig., om. BℵACHPM. 21. εκτεϑεντος δε αυτου DBℵAC syr. utq., εκτεϑεντα δε αυτον EHPM gig. | παρα τον ποταμον Dd β R. St., εις τον ποταμον E Thom. (c. ast.) Berg. p. 106, a populo suo Psch., om. BℵACHPM | ανειλετο HPM, invenit Psch. | και D^b vel d^ dEB syr. utq. gig., om D | ανεϑρεψατο D (ανεϑραψατο) dM Thom. (obelo improbans sequens αυτον), ανεϑρεψατο αυτον EB cett syr. utq. gig. | εαυτη D^c dEB cett. M syr. utq. gig., αυτη D | εις om. solus B. 22. μωσης EA | πασαν την σοφιαν D Clem. Al. Str. I, 23, 153 (om. την) Chrys., παση σοφια D²dBHPM, εν παση σοφια EℵAC Orig. c. Cels. III, 46. Philocal. c. 18, 17 p. 112, 9. Ph gig. | τε DdE Psch. gig., δε BℵACHPM, om. Ph | εν λογοις και omnes praeter M (om.) | εργοις DBℵACH gig., εν εργοις EPM syr. utq. | αυτου DdEBℵAC Psch., om. HPM Ph. 23. τεσσαρακονταετης αυτω D Ph gig., αυτω τεσσαρακονταετης dEB cett. M | εις την καρδιαν H | επισκεψασϑαι DB cett. M, του επισκεψασϑαι E | τους υιους DEℵ cett. M, υιους B. 24. τινα etiam gig., cuius ‚quidam' lege: quendam | εκ του γενους αυτου D (om. αυτου) dE Psch. Thom. (c. ast.) gig. β R. St., om. Bℵ cett. M Ph. | ημυνατο D^c?, ημυνετο D | και εκρυψεν αυτον εν τη αμμω (LXX) Dd β R. St. Berg. p. 81, om. EB cett. M syr. utq. gig. 25 τους αδελφους αυτου DdEAHPM Ph, τους αδελφουςBℵC gig., τους υιους ισραηλ Psch., τους αδελφους αυτου τους υιους ισραηλ Thom. (mg.) | ο ϑεος δια χειρος αυτου DdEB cett. syr. utq. gig., δια χειρος αυτου ο ϑεος M | σωτηριαν αυτοις DdBℵAC, αυτοις σωτηριαν EHPM syr. utq. gig. | ου D^a dEB cett. M syr. utq. gig., om. D. 26. τη τε D^b BℵACM syr. utq. gig., τη δε EP, τοτε Dd | μαχομενοις D^b EB cett. M syr. utq. gig., μαχομενοι D | και ειδεν αυτους αδικουντας Dd, om. D^b EB cett. M syr. utq. gig. | συνηλασεν M | τι ποιειτε Dd, om. EB cett. M syr. utq. gig. | αδελφοι Dd, αδελφοι εστε EBℵAC Psch. gig. (lege: viri fratres estis), αδελφοι εστε υμεις HPM Ph | εις D¹, om. D²E ℵ cett. M. 27. ειπας D, ειπων EB cett. M | και δικαστην DdBℵ cett. M syr. utq, η δικα-

Ex. 2, 14 αὐτὸν εἴπας· ‘Τίς σε κατέστησεν ἄρχοντα καὶ δικαστὴν ἐφ’ ἡμᾶς;
28 μὴ ἀνελεῖν με σὺ θέλεις, ὃν τρόπον ἀνεῖλες ἐχθὲς τὸν Αἰγύπτιον’;
29 οὕτως καὶ ἐφυγάδευσεν Μωϋσῆς ἐν τῷ λόγῳ τούτῳ καὶ ἐγένετο
πάροικος ἐν γῇ Μαδιάμ, οὗ ἐγέννησεν υἱοὺς δύο. — 30 καὶ μετὰ
ταῦτα πλησθέντων αὐτῷ ἐτῶν τεσσεράκοντα ὤφθη αὐτῷ ἐν τῇ
ἐρήμῳ τοῦ ὄρους Σεινᾶ ἄγγελος κυρίου ἐν φλογὶ πυρὸς βάτου.
31 ὁ δὲ Μωϋσῆς ἰδὼν ἐθαύμαζεν τὸ ὅραμα, καὶ προσερχομένου
Ex. 3, 5 sq. αὐτοῦ καὶ κατανοῆσαι ὁ κύριος εἶπεν αὐτῷ λέγων· 32 ‘Ἐγὼ ὁ θεὸς
τῶν πατέρων σου, ὁ θεὸς Ἀβραὰμ καὶ θεὸς Ἰσὰκ καὶ θεὸς Ἰακώβ’.
ἔντρομος δὲ γενόμενος Μωϋσῆς οὐκ ἐτόλμα κατανοῆσαι. 33 καὶ
ἐγένετο φωνὴ πρὸς αὐτόν· ‘Λῦσον τὸ ὑπόδημα τῶν ποδῶν σου. ὁ γὰρ
τόπος, οὗ ἕστηκας, γῆ ἁγία ἐστίν. 34 κατιδὼν γὰρ εἶδον τὴν κάκωσιν
τοῦ λαοῦ τοῦ ἐν Αἰγύπτῳ καὶ τοῦ στεναγμοῦ αὐτοῦ ἀκήκοα καὶ
κατέβην ἐξελέσθαι αὐτούς, καὶ νῦν δεῦρο ἀποστείλω σε εἰς Αἴγυπτον’.
35 τοῦτον τὸν Μωϋσῆν, ὃν ἠρνήσαντο εἰπόντες· ‘Τίς σε κατέστησεν
ἄρχοντα καὶ δικαστὴν ἐφ’ ἡμῶν’; τοῦτον ὁ θεὸς καὶ ἄρχοντα καὶ

στην E gig. | ημας DdEM, ημων (LXX) BℵACHPM. 28. συ om. M | εχθες (αιχθες D, χθες EHP) τον αιγυπτιον DEB*ℵCHP Psch. gig., τον αιγυπτιον χθες AM Ph. 29. ουτως και εφυγαδευσεν μωυσης Dd, εφυγαδευσεν δε μωυσης Ee (effugavit), fugatus autem est Moyses gig., εφυγεν δε μωυσης D^h (om. δε) Bℵ cett. M (μωσης) Psch. (τε) Ph | εν ante γη om. M. 30. μετα ταυτα Dd, om. EB cett. M syr. utq. gig. | πλησθεντων αυτω ετη $\overline{\mu}$ Dd (em.), et impletis ei illic XL annis Psch., πληρωθεντων ετων $\overline{\mu}$ D^b EB cett. M Ph gig. | του ορους (sic D^h, ορου D) σεινα DEB cett. M syr. utq., in monte Sina gig. | κυριου DdEHPM syr. utq., om. BℵAC gig. | εν φλογι πυρος DdB cett. M Ph gig., εν πυρι φλογος EAC Psch. 31. δε prim. d vertit: enim | εθαυμαζεν DdEℵHPM gig., εθαυμασεν BAC | το οραμα om. A | και προσερχομενου Dd Psch. gig., προσερχομενου δε EB cett. M Ph | και (·α D) κατανοησαι Dd (et consideraret et, fort. l. ut consideraret), κατανοησαι D²EB cett. M syr. utq. gig. | ο κυριος ειπεν αυτω λεγων Dd Psch. (in voce pro λεγων), εγενετο φωνη εκ του ουρανου λεγουσα προς αυτον E Beda ex gr., εγενετο φωνη κυριου προς αυτον CHPM, εγενετο φωνη κυριου BℵA. 32. εγω DBℵ cett. M, εγω ειμι E (ειμη) Beda ex gr., sic verterunt d syr. utq. gig | και θεος ισακ και θεος ιακωβ Dd gig., και ο θεος ισαακ και ο θεος ιακωβ EHP, και ισαακ (ισακ C) και ιακωβ BℵACM syr. utq. | δε DEB cett. M Ph gig., τε d Psch | μωυσης γενομενος ℵ | ετολμησεν ℵ. 33. και εγενετο φωνη προς αυτον Dd, ειπεν δε αυτω ο θεος E, ειπεν δε (τε Psch. gig.) αυτω (αυτω om. A) ο κυριος Bℵ cett. M gig. | λυσον DEB cett. M, λυσαι (LXX) D^d? | το υποδημα σου syr. utq. | των ποδων σου DdB (σου των ποδων) cett. M gig., εκ των ποδων σου (LXX) EC* syr. utq. | ου (οὗ) D, εν ω dEHPM syr. utq. gig., εφ ω D^b BℵA (add. συ, prius σοι). 34. και ιδων (l. κατιδων) γαρ ιδον D, ιδων ιδον (LXX) D^h EB cett. M syr. utq. gig. | του λαου Dd, του λαου μου (LXX) D^a EBM cett. syr. utq. gig. | αυτου DdB Psch., αυτων (LXX) EℵACM Ph gig. | ακηκοα (LXX) D, ηκουσα EB cett. M | αποστειλω (LXX) DEBℵACM, αποστελω HP. 35. αρχηγον A | και δικαστην DdEBM syr. utq., η δικαστην gig. | εφ ημων DdℵC Psch. (praem. pro αρχοντα) Thom. (c. ast.) gig., εφ ημας ι R. St., om. BℵH Ph | και αρχοντα DdEBℵ^a M Ph, και αρχηγον A, αρχοντα ℵ*CHP Psch.

λυτρωτὴν ἀπέσταλκεν σὺν χειρὶ ἀγγέλου τοῦ ὀφθέντος αὐτῷ ἐν
τῇ βάτῳ. 36 οὗτος ἐξήγαγεν αὐτοὺς ποιήσας τέρατα καὶ σημεῖα Mos.ass.3,11.
ἐν γῇ Αἰγύπτου καὶ ἐν ἐρυθρᾷ θαλάσσῃ καὶ ἐν τῇ ἐρήμῳ ἔτη τεσσερά-
κοντα. 37 οὗτός ἐστιν Μωϋσῆς ὁ εἴπας τοῖς υἱοῖς Ἰσραήλ· ‘Προ- Deut. 18, 15.
φήτην ὑμῖν ἀναστήσει ὁ θεὸς ἐκ τῶν ἀδελφῶν ὑμῶν ὡς ἐμέ,
αὐτοῦ ἀκούσεσθε’. 38 οὗτός ἐστιν ὁ γενόμενος ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ ἐν τῇ
ἐρήμῳ μετὰ τοῦ ἀγγέλου τοῦ λαλοῦντος αὐτῷ ἐν τῷ ὄρει Σεινᾶ καὶ
τῶν πατέρων ἡμῶν, ὃς ἐδέξατο λόγια ζῶντα δοῦναι ἡμῖν. 39 ᾧ
οὐκ ἠθέλησαν ὑπήκοοι γενέσθαι οἱ πατέρες ἡμῶν, ἀλλὰ ἀπώσαντο καὶ
ἀπεστράφησαν ταῖς καρδίαις εἰς Αἴγυπτον, 40 εἴπαντες τῷ Ἀαρών·
‘Ποίησον ἡμῖν θεούς, οἳ προπορεύσονται ἡμῶν· ὁ γὰρ Μωϋσῆς οὗτος, Ex. 32 sq.
ὃς ἐξήγαγεν ἡμᾶς ἐκ γῆς Αἰγύπτου, οὐκ οἴδαμεν τί γέγονεν αὐτῷ’.
41 καὶ ἐμοσχοποίησαν ἐν ταῖς ἡμέραις ἐκείναις καὶ ἀνήγαγον
θυσίαν τῷ εἰδώλῳ καὶ ηὐφραινοντο ἐν τοῖς ἔργοις τῶν χειρῶν αὐτῶν.
42 ἔστρεψεν δὲ ὁ θεὸς καὶ παρέδωκεν αὐτοὺς λατρεύειν τῇ στρατιᾷ
τοῦ οὐρανοῦ, καθὼς γέγραπται ἐν βίβλῳ προφητῶν· 43 ‘Μὴ σφάγια Am. 5, 25 sq.
καὶ θυσίας προσηνέγκατέ μοι ἔτη τεσσεράκοντα ἐν τῇ ἐρήμῳ, οἶκος
Ἰσραήλ; καὶ ἀνελάβετε τὴν σκηνὴν τοῦ Μολὸχ καὶ τὸ ἄστρον τοῦ
θεοῦ Ῥεμφάμ, τοὺς τύπους, οὓς ἐποιήσατε προσκυνεῖν αὐτοῖς, καὶ

---

gig. | απεσταλκεν DEBℵAM, απεστειλεν CHP | συν χειρι DEBACM Ph δ ια R. St., εν χειρι dℵHP Psch. gig. 36. ποιησας D²dEB cett. M, ο ποιησας D¹ | εν γη αιγυπτου DM syr. utq., εν γη αιγυπτω EℵAHP, εν τη αιγυπτω dBC. 37. μωυσης DHM, ο μωυσης EBℵC, ο μωσης AP | ειπας DBℵAC, ειπων EHPM | ο θεος DdBℵA, κυριος Ph, κυριος ο θεος Psch. gig., κυριος ο θεος υμων EHP, om. M | ως D²EB cett. M, ωσει D¹ | αυτου ακουσεσθε D² (ακουεσθε D¹) dECM syr. utq. gig., om BℵAHP. 38. του αγγελου om. gig. | του λαλουντος DᵇEB cett. M, λαλουντος D | αυτον H | υμων ℵ | εδεξατο DdEℵ cett. M syr. utq. gig., ελεξατο B | ημιν DdEA cett. M syr. utq. gig., υμιν Bℵ. 39. ω dEB cett. M syr. utq. gig., οτι D | οι πατερες υμων Iren. interpr. | απεστραφησαν D syr. utq., ανεστραφησαν d gig., εστραφησαν EB cett. M | ταις καρδιαις Dd Psch. (add. αυτων), εν ταις καρδιαις αυτων BℵAC, τη καρδια αυτων HPM Ph. 40. ειπαντες D, ειποντες EB cett. M | προπορευονται M | ουτος DEB cett. M syr. utq. gig., ουτος ο ανθρωπος ℵ | ος εξηγαγεν DBℵ cett. M, ο εξαγαγων E | γεγονεν DEHPM, εγενετο BℵAC. 41. εμοσχοποιησεν Psch. | ανηγαγον D²ᵉᵗᵃdEB cett. Ph gig., ανηνεγκαν M, mactaverunt Psch., απηγαγοντο D¹, ανηγον Dᵃ | ηυφραινοντο DE, ευφραινοντο B cett. M. 42. εστρεψεν δε DdEBM Ph gig., εστρεψεν δε αυτους C, tunc itaque pervertit illos fl, et convertit se Ph, Berg. p. 106 | στρατια EℵCHPM, στρατεια DAB | προφητων D, των προφητων EB cett. M Orig. c. Cels. V, 8. 43. μη σφαγια και θυσιας προσηνεγκατε (προσενεγκατε E) μοι ετη $\overline{μ}$ εν τη ερημω οικος ισραηλ DdEB cett. M (λεγει κυριος add. C) Ph fl. gig. (sacrificia aut hostias), μη σφαγια και θυσιας προσηνεγκατε μοι εν τη ερημω οικος ισραηλ ετη $\overline{μ}$ A, numquid XL annis in deserto oblationem aut victimam obtulistis mihi, filii Israel? Psch. | θεου dB Orig. l. l. Psch. gig., θεου υμων (LXX) EℵACHPM (ημων) Ph. fl. | ρεμφαμ Dd fl. gig. ρεαφαν M, ρεφαν (ραιφαν LXX) EℵᶜAC syr. utq., ρεφραν P, ρομφαν ℵ* ρομφα B Orig. l. l. | επι τα μερη Dde (in partem) sah. gig., επεκεινα (LXX) DᵈEB cett. M

μετοικιῶ ὑμᾶς ἐπὶ τὰ μέρη Βαβυλῶνος'. — [44] ἡ σκηνὴ τοῦ μαρτυρίου
ἦν ἐν τοῖς πατράσιν ἡμῶν ἐν τῇ ἐρήμῳ, καθὼς διετάξατο ὁ λαλῶν
Ex. 25, 40. *τῷ Μωϋσεῖ ποιῆσαι αὐτὴν κατὰ τὸν τύπον, ὃν ἑώρακεν. [45] ἣν καὶ*
εἰσήγαγον διαδεξάμενοι οἱ πατέρες ἡμῶν μετὰ Ἰησοῦ ἐν τῇ κατα-
σχέσει τῶν ἐθνῶν, ὧν ἐξῶσεν ὁ θεὸς ἀπὸ προσώπου τῶν πατέρων
ἡμῶν, ἕως τῶν ἡμερῶν Δαυΐδ· [46] ὃς εὗρε χάριν ἐνώπιον τοῦ θεοῦ
καὶ ᾐτήσατο σκήνωμα εὑρεῖν τῷ οἴκῳ Ἰακώβ. [47] Σολομῶν δὲ
οἰκοδόμησεν αὐτῷ οἶκον. [48] ὁ δὲ ὕψιστος οὐ κατοικεῖ ἐν χειρο-
Ies. 66 sq. *ποιήτοις, ὡς ὁ προφήτης λέγει· [49] ‛Ὁ οὐρανός μού ἐστιν θρόνος,*
ἡ δὲ γῆ ὑποπόδιον τῶν ποδῶν μου. ποῖον οἶκον οἰκοδομήσετέ μοι,
λέγει κύριος, ἢ ποῖος τόπος τῆς καταπαύσεώς μού ἐστιν; [50] οὐχὶ
ἡ χείρ μου ἐποίησεν πάντα ταῦτα;' [51] σκληροτράχηλοι καὶ ἀπερίτμη-
τοι καρδίαις καὶ τοῖς ὠσίν, ὑμεῖς ἀεὶ τῷ πνεύματι τῷ ἁγίῳ ἀντι-
πίπτετε, καθὼς οἱ πατέρες ὑμῶν. [52] τίνα τῶν προφητῶν οὐκ
ἐδίωξαν ἐκεῖνοι; καὶ ἀπέκτειναν αὐτοὺς τοὺς προκαταγγέλλοντας
περὶ ἐλεύσεως τοῦ δικαίου, οὗ νῦν ὑμεῖς προδόται καὶ φονεῖς
ἐγένεσθε, [53] οἵτινες ἐλάβετε τὸν νόμον εἰς διαταγὰς ἀγγέλων καὶ
οὐκ ἐφυλάξατε.

---

syr. utq. fl. | βαβυλωνος (δαμασκου LXX) DdEB cett. Psch. fl. gig., βαβυλωνος λεγει κυριος παντοκρατωρ (cf. LXX) Ph (ονομα αυτω c. LXX add. Thom. c. ast.) M 180. 44. ην εν DdEM Ph, ην D^{2}BℵACHP Psch. fl. gig. | υμων A | ο λαλων dEB cett., λαλων DM (littera o non repetita) | τω μωυσει D^{d} (μωυσι), τω μωυση EBℵCH, τω μωση AP, τον μωση M | τον τυπον D^{d}EB cett. M syr. utq. fl. gig., το πα[ρατ]υπον D | εωραχεν D (εορ.) EH fl., εωραχει BℵAC P (εορ.) M gig. 45. ιησου D^{2}EB cett. M syr. utq. fl. gig., ιησουν D^{1}d | εξωσεν DB$ℵ^{c}$ACHPM, εξεωσεν Eℵ* | ημων DM fl. gig., υμων dEB cett. syr. utq. 46. ευρε DM, ευρεν D^{b}B cett., ηυρεν E | σχηνωμα ευρειν Dd fl., ευρειν σχηνωμα EB cett. M gig. | οιχω Dd (praem. sedes) BℵH*, ϑεω E$ℵ^{c}$ACPM syr. utq. fl. gig. 47. σολομων DdEBHPM, σαλωμων ℵAC | οιχοδομησεν DB*, ωχοδομησεν EB^{3}ℵACHPM. 48. ο δε (ο τε Psch.) υψιστος ου κατοικει εν χειροποιητοις Dd (em.) syr. utq. fl. gig., αλλ ουχ ο υψιστος εν χειροποιητοις (ναοις add. HP) κατοικει EBACHPM | ως D, ως και E, καϑως EB cett. M. 49. μου (μοι D^{b}) εστιν Dd Psch., μοι EB cett. M Ph fl. gig. | η δε γη DdEℵ cett. M Ph gig., και η γη (LXX) P Psch. fl. | των ποδων μου syr. utq. vertit: sub pedibus meis | οιχον om. H | οιχοδομησατε B | ποιος (LXX)D fl., τις dEB cett. M syr. utq. gig. | εστιν Dd fl., om. (LXX) EB cett. M Ph. gig. 50. om fl. | παντα ταυτα (LXX) DEACP, ταυτα παντα BℵHM Orig. II, 638. 51. σκληροτραχηλοι Thom. c. ast. praem. ω (ut Psch.) | καρδιαις DdAC Ph, καρδιας B, ταις καρδιαις υμων ℵ Psch., τη καρδια EHPM fl. gig. Orig. II, 106. III, 848 | καϑως D, ως EB cett. M | υμων D^{2} fl. gig., και υμων D^{1}, υμων και υμεις dEBM cett. syr. utq. 52. εκεινοι Dd fl., οι (ως οι E) πατερες υμων D^{b}EB cett. M Orig. epi. ad Afric. syr. utq. gig. | αυτους τους προκαταγγελλοντας D, τους προκαταγγειλαντας δε B cett. M. Orig. l. l. syr. utq. fl. gig. | ελευσεως D, της ελευσεως D^{c}EB cett. M Orig. l. l. | δικαιου omnes praeter M et δ R. St., qui add. τουτου | εγενεσϑε DEBℵACM Orig. l. l., γεγενησϑε HP.

54 Ἀκούσαντες δὲ αὐτοῦ διεπρίοντο ταῖς καρδίαις αὐτῶν καὶ
ἔβρυχον τοὺς ὀδόντας ἐπ' αὐτόν. 55 ὑπάρχων δὲ πλήρης πνεύματος
ἁγίου ἀτενίσας εἰς τὸν οὐρανὸν εἶδε δόξαν θεοῦ καὶ Ἰησοῦν τὸν
κύριον ἐκ δεξιῶν τοῦ θεοῦ ἑστῶτα. 56 καὶ εἶπεν· Ἰδοὺ θεωρῶ
τοὺς οὐρανοὺς ἀνεῳγμένους καὶ τὸν υἱὸν τοῦ ἀνθρώπου ἐκ δεξιῶν
ἑστῶτα τοῦ θεοῦ. 57 κράξαντες δὲ φωνῇ μεγάλῃ συνέσχαν τὰ ὦτα
αὐτῶν καὶ ὥρμησαν ὁμοθυμαδὸν ἐπ' αὐτόν. 58 καὶ ἐκβαλόντες
ἔξω τῆς πόλεως ἐλιθοβόλουν αὐτόν. καὶ οἱ μάρτυρες ἀπέθεντο
τὰ ἱμάτια αὐτῶν παρὰ τοὺς πόδας νεανίου τινὸς καλουμένου
Σαύλου. 59 καὶ ἐλιθοβόλουν τὸν Στέφανον ἐπικαλούμενον καὶ
λέγοντα· Κύριε Ἰησοῦ, δέξαι τὸ πνεῦμά μου. 60 θείς τε τὰ γόνατα
ἔκραξεν φωνῇ μεγάλῃ λέγων· Κύριε, μὴ στήσῃς αὐτοῖς ταύτην τὴν
ἁμαρτίαν. καὶ τοῦτο εἰπὼν ἐκοιμήθη. VIII. 1 Σαῦλος δὲ ἦν
συνευδοκῶν τῇ ἀναιρέσει αὐτοῦ. ἐγένετο δὲ ἐν ἐκείνῃ τῇ ἡμέρᾳ
διωγμὸς μέγας καὶ θλῖψις ἐπὶ τὴν ἐκκλησίαν τὴν ἐν Ἱεροσολύμοις.
πάντες δὲ διεσπάρησαν κατὰ τὰς χώρας Ἰουδαίας καὶ Σαμαρείας
πλὴν τῶν ἀποστόλων, οἳ ἔμειναν ἐν Ἱερουσαλήμ. 2 συνεκόμισάν τε

---

54. ακουσαντες D Psch. fl. Lucfr., ακουοντες EB cett. M Ph. gig. | αυτου Dd, ταυτα EB cett. M syr. utq. fl. gig., om. ℵ* | εβρυχον τε D^{1} | οδοντας DdBℵ cett. M Ph fl. gig., οδοντας αυτων E Psch. 55. υπαρχων δε DEB cett. syr. utq. fl. gig., στεφανος δε υπαρχων M | πνευματος αγιου DdEB cett. M Ph fl. gig., πιστεως και πνευματος αγιου ℵ Psch. | ειδε D, ειδεν D^{b} | τον κυριον DdM, om. EB cett. M syr. utq. gig. | εν δεξιων του θεου εστωτα Dd fl., εστωτα εκ δεξιων του θεου (εκ δεξιων αυτου C) EB cett. M syr. utq. gig. 56. ανεωγμενους D^{a}EHPM, ηνεωγμενους D, διηνοιγμενους B (-νυγμ-) ℵAC | ανθρωπου DdEB cett. syr. utq. fl. gig., θεου M | εκ δεξιων εστωτα DdBℵ^{c}HPM fl., εστωτα εκ δεξιων Eℵ*AC syr. utq. gig. Constt. app. VI, 30 p. 196, 22 Lagard. 57. κραξαντες δε (τε d Psch.) DdEB cett. M syr. utq. gig., tunc populus exclamavit fl. | φωνην μεγαλην M | συνεσχαν D, συνεσχον EB cett. M (συνεσχων). 58. εκβαλοντες DdEB cett. M Thom. (obelo notans sequens αυτον), εκβαλοντες αυτον A syr. utq. fl. | αυτον Dd Psch. Thom. (c. ast.), om. EB cett. M gig. | αυτων DEB (εαυτων) ℵACM syr. utq. fl., om. HP gig. | τινος Dd Psch., om. EB cett. M Ph fl. gig. 59. ιησου χριστε CM. 60. τε d Psch. fl. gig., δε D^{a}EB cett. M Ph, om. D | φωνη μεγαλη D^{a}dEBC (prius φωνην) HPM syr. utq. fl. gig., φωνην μεγαλην DC* | λεγων Dd Psch. gig., om. EB cett. M Ph fl. | κυριε DdEB cett. M syr. utq. fl. gig., κυριε ιησου Thom. (mg.) | στησεις D, στησας C | ταυτην την αμαρτιαν DBAC Psch. fl. gig., την αμαρτιαν ταυτην (d) EℵHPM Orig. orat. 14 Ph | και τουτο ειπων εκοιμηθη omnes praeter M, qui haec om., alia manus saec. XV in margine supplevit. VIII. 1. σαυλος omnes, etiam M pr. m. (ut videtur), sed ille, qui inscriptiones add., σ in π mutasse videtur | διωγμος μεγας και θλιψεις (= -ψις) Dd, tribulatio et persecutio magna fl., διωγμος μεγας EB cett. M syr. utq. gig. | παντες δε Dd (enim = δε) EBCHPM Ph. fl. ι. ια R. St., παντες τε A Psch. gig., και παντες ℵ^{c}, παντες ℵ* | ιουδαιας D, της ιουδαιας D^{c}EB cett. M | οι εμειναν εν ιερουσαλημ Dd fl. gig., Aug. 3 sah., om. D^{2}EB cett. M syr. utq. 2. συνεκομισαν τε D^{a}dE Psch., συνκομισαντες D, συνεκομισαν δε Bℵ cett. M Ph fl. gig. |

*τὸν Στέφανον ἄνδρες εὐλαβεῖς καὶ ἐποίησαν κοπετὸν μέγαν ἐπ᾽
αὐτῷ. ³ ὁ δὲ Σαῦλος ἐλυμαίνετο τὴν ἐκκλησίαν κατὰ τοὺς οἴκους
εἰσπορενόμενος σύρων τε ἄνδρας καὶ γυναῖκας παρεδίδου εἰς φυλακήν.
⁴ Οἱ μὲν οὖν διασπαρέντες διῆλθον εὐαγγελιζόμενοι τὸν λόγον.
⁵ Φίλιππος δὲ κατελθὼν εἰς πόλιν τῆς Σαμαρείας ἐκήρυσσεν αὐτοῖς
τὸν Χριστόν. ⁶ ὡς δὲ ἤκουον πάντες οἱ ὄχλοι, προσεῖχον τοῖς λεγο-
μένοις ὑπὸ Φιλίππου ὁμοθυμαδὸν ἐν τῷ ἀκούειν αὐτοὺς καὶ βλέπειν
τὰ σημεῖα ἃ ἐποίει. ⁷ πολλοὶ γὰρ τῶν ἐχόντων πνεύματα ἀκάθαρτα,
ἃ βοῶντα φωνῇ μεγάλῃ ἐξήρχοντο, πολλοὶ δὲ παραλελυμένοι χωλοὶ
ἐθεραπεύοντο, ⁸ χαρά τε μεγάλη ἐγένετο ἐν τῇ πόλει ἐκείνῃ.
⁹ Ἀνὴρ δέ τις ὀνόματι Σίμων προϋπάρχων ἐν τῇ πόλει μα-
γεύων ἐξέστησε τὸ ἔθνος τῆς Σαμαρείας λέγων εἶναί τινα ἑαυτὸν
μέγαν· ¹⁰ ᾧ προσεῖχον πάντες ἀπὸ μικροῦ ἕως μεγάλου λέγοντες·
Οὗτός ἐστιν ἡ δύναμις τοῦ θεοῦ ἡ καλουμένη μεγάλη. ¹¹ προσεῖχον
δὲ αὐτῷ διὰ τὸ ἱκανῷ χρόνῳ ταῖς μαγείαις ἐξεστακέναι αὐτούς.
¹² ὅτε δὲ ἐπίστευσαν τῷ Φιλίππῳ εὐαγγελιζομένῳ περὶ τῆς βασι-
λείας τοῦ θεοῦ καὶ τοῦ ὀνόματος Ἰησοῦ Χριστοῦ, ἐβαπτίζοντο*

εποιησαν DBℵAC, εποιησαντο EHPM | επ αυτων H. 3. ο δε σαυλος D, σαυλος δε EB cett. M | την εκκλησιαν του ϑεου Psch. | τους οικους (το . . οικους M) omnes praeter Ph (τας εκκλησιας), παρεριδους D.

4. τον λογον DdB cett. M Ph gig., τον λογον του ϑεου E Psch. 5. πολιν DECHPM, την πολιν BℵA. 6. ως δε ηκουον παν (l. παντες) οι οχλοι προσειχον D, et cum audirent sermonem eius homines qui illic erant, adtendebant ei et acquiescebant Psch., προσειχον δε (τε EHPM, παντες add. d) οι οχλοι DᶜdEB cett. M Ph gig. β. ια. R. St. | τοις λεγομενοις DdEB cett. M Ph gig., δε οι οχλοι τοις λεγομενοις Dᶜ | φιλιππου D, του φιλιππου DᶜEB cett. M | ομοϑυμαδον DⁱdEB cett. M Ph gig., . . . οντ. D, quae Wetst. legit ενιζοντι, Mill. et Blass Th. St. et Kr. 1898. III, p. 540 ομαδον το, om. Psch., | αυτους DdEB cett. M, non expr. syr. utq. gig. | α (ἃ) om. A (litteram non repetens). 7. πολλοι DᵇEBℵAC syr. utq. gig., πολλοις D praecessitne π[αρ]α? sed π[αμ]πολλοις scriptum esse coniecit Blass l. l., απο πολλων vertit d, απο πολλοι Dʰ, πολλων HPM | εχοντων in M correctum ex συνεχοντων | ακαϑαρτα α bene Blass, ακαϑαρτα DEB cett. M syr. utq. gig. | εξηρχοντο DdEBℵACM Ph gig., εξηρχετο HP, εξηρχοντο (εξ) αυτων Psch. Thom. (c. ast.) | πολλοι δε EDdBℵ cett., πολλοι δε και EM, πολλοι τε gig. | χωλοι Dd, και χωλοι DᵇEB cett. M syr. utq. gig. | εϑεραπευϑησαν M. 8. χαρα τε μεγαλη εγενετο Dd (om. τε) Psch. gig., και εγενετο χαρα μεγαλη EHPM (χαρα sub lin. suppl. ab inscriptionum auctore) Ph, εγενετο δε πολλη χαρα BℵAC.

9. προϋπαρχων D Iren. (add: et seducens), προϋπηρχεν dEBM cett. syr. utq. gig. | εξε[στησε] D gig. (praem. και), και εξιστων DᵇdEHPM Beda ex gr., εξιστανων BℵAC | το om. E | εϑνος omnes praeter M (γενος) | λεγων DdEB cett. M gig., και λεγων syr. utq. | τινα εαυτον μεγαν ειναι M. 10. παντες Dd EBℵACM syr. utq. gig., om. HP | μεγαλου αυτων M | καλουμενη DEBℵAC δ. ι. ια R. St. Ph gig., λεγομενη M 180, om. HLP Psch. 11. εξεστακεναι DBℵLP, εξειστακεναι C, εξιστακεναι EAHM. 12. περι της βασιλειας DEBℵAC Ph, τα περι της βασιλειας HLPM, την βασιλειαν Psch. gig. | του κυριου A | και του ονοματος DdEB

ἄνδρες τε καὶ γυναῖκες. 13 ὁ δὲ Σίμων καὶ αὐτὸς ἐπίστευσεν καὶ
βαπτισθεὶς ἦν καὶ προσκαρτερῶν τῷ Φιλίππῳ θεωρῶν τε σημεῖα
καὶ δυνάμεις μεγάλας γινομένας ἐξίστατο. 14 ἀκούσαντες δὲ οἱ ἐν
Ἱερουσαλὴμ ἀπόστολοι, ὅτι δέδεκται ἡ Σαμάρεια τὸν λόγον τοῦ
θεοῦ, ἀπέστειλαν πρὸς αὐτοὺς Πέτρον καὶ Ἰωάνην, 15 οἵτινες κατα-
βάντες προσηύξαντο περὶ αὐτῶν, ὅπως λάβωσιν πνεῦμα ἅγιον.
16 οὐδέπω γὰρ ἦν ἐπὶ οὐδένα αὐτῶν ἐπιπεπτωκός, μόνον δὲ βεβαπτι-
σμένοι ὑπῆρχον εἰς τὸ ὄνομα τοῦ κυρίου Ἰησοῦ Χριστοῦ. 17 τότε
ἐπετίθουν τὰς χεῖρας ἐπ᾽ αὐτούς, καὶ ἐλάμβανον πνεῦμα ἅγιον.
18 ἰδὼν δὲ ὁ Σίμων ὅτι διὰ τῆς ἐπιθέσεως τῶν χειρῶν τῶν
ἀποστόλων δίδοται τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον, προσήνεγκεν αὐτοῖς χρήματα
19 παρακαλῶν καὶ λέγων· Δότε κἀμοὶ τὴν ἐξουσίαν ταύτην, ἵνα ᾧ
ἂν ἐπιθῶ κἀγὼ τὰς χεῖρας λαμβάνῃ πνεῦμα ἅγιον. 20 Πέτρος δὲ
εἶπεν πρὸς αὐτόν· Τὸ ἀργύριόν σου σὺν σοὶ εἴη εἰς ἀπώλειαν, ὅτι
τὴν δωρεὰν τοῦ θεοῦ ἐνόμισας διὰ χρημάτων κτᾶσθαι. 21 οὐκ ἔστιν
σοι μερὶς οὐδὲ κλῆρος ἐν τῷ λόγῳ τούτῳ. ἡ γὰρ καρδία σου οὐκ ἔστιν
εὐθεῖα ἔναντι τοῦ θεοῦ. 22 μετανόησον οὖν ἀπὸ τῆς κακίας σου
ταύτης καὶ δεήθητι τοῦ κυρίου, εἰ ἄρα ἀφεθήσεταί σοι ἡ ἐπίνοια τῆς
καρδίας σου. 23 ἐν γὰρ πικρίας χολῇ καὶ συνδέσμῳ ἀδικίας θεωρῶ

---

cett. M, και περι του ονοματος Ph gig., εν τω ονοματι Psch. | τε om. A. 13. και προσ-χαρτερων Dd Psch. gig., προσκαρτερων D^{2}EB cett. M Ph | τε DEℵ cett. M syr. utq., τα B, om. d gig., | σημεια και δυναμεις μεγαλας DdBℵAC Psch. gig., δυναμεις και σημεια μεγαλα E Thom. (c. ast. add. μεγαλα), δυναμεις και σημεια HLPM Ph | γεινομενας DdBℵA, γινομενα EHLPM | εξιστατο D^{2}dEBℵAC^{2}HLPM Ph, εξισταντο D*ℵ*C*, attonitus fiebat et mirabatur Psch., stupens ammirabatur eis gig. 14. ιερουσαλημ Dd, ιεροσολυμοις EB cett. gig. | η σαμαρεια (-ρια) DdEB cett. Psch., και σαμαρια M Ph gig. | αυτους DdBℵ cett. M syr. utq. gig., αυτον E | πετρον DEBℵAC, τον πετρον HLPM. 16. ουδεπω DEB cett. M syr. utq. gig., ουπω HLP | επι ουδενα D, επ ουδενι D^{d}dEB cett. M | του κυριου DEB cett. M syr. utq. gig., του HLP | ιησου χριστου Dd, χριστου ιησου HLP, ιησου EB cett. M syr. utq. gig. 17. επετιθουν DEHLPM, επετιθεσαν D$^{a\ vel\ b}$B (-θοσαν) ℵAC (-θεισαν). 18. ιδων DdEBℵACM, θεασαμενος HLP | δε σιμων M | το αγιον DdEACHLPM syr. utq. gig., om. Bℵ. 19. παρακαλων και Dd (β R. St.) gig., om. EB cett. M syr. utq. | ω αν DH, ω εαν EBℵACLP, ω M | καγω Dd Const. app. VI, 7 p. 163, 10 (ante ω αν), om. EB cett. M syr. utq. gig. 20. προς αυτον etiam d, ubi desunt sequentia usque ad X, 4: at ille intendens etc. | το αργυριον σου D^{d}EB cett. M syr. utq. gig. Orig. III, 379. 762 Const. app. p. 163, 18, αργυριον D (sequente συν om. σου) | ειη om. M. 21. μερις DBℵ cett. M, μερος E | εν τω λογω τουτω DEB cett. M, εν τη πιστει ταυτη Psch. gig. Const. app. (ubi εν τω λογω τουτω iam post μερις) Ambros. in Luc., Aug. in Ioan. VI, 18 | γαρ D^{c}EB cett. M syr. utq. gig., om. D | εναντι DBℵA, εναντιον CM, ενωπιον EHLP. 22. κυριου DEBℵACM Ph gig., θεου HLP Psch. | σοι D^{b}EB cett. M syr. utq. gig., σου D. 23. εν (ην D) γαρ πικριας χολη και συνδεσμω D Ph gig., εις γαρ πικριας χολην και συνδεσμον D^{b}, εις γαρ χολην πικριας και συνδεσμον EB cett. M Orig. III, 762, in felle enim amaro et in vinculis Psch. | θεω-

σε ὄντα. 24 ἀποκριθεὶς δὲ ὁ Σίμων εἶπεν πρὸς αὐτούς· Παρακαλῶ,
δεήθητε ὑμεῖς περὶ ἐμοῦ πρὸς τὸν θεόν, ὅπως μηδὲν ἐπέλθῃ μοι
τούτων τῶν κακῶν, ὧν εἰρήκατέ μοι· ὃς πολλὰ κλαίων οὐ διελίμπανεν.
25 Οἱ μὲν οὖν διαμαρτυράμενοι καὶ λαλήσαντες τὸν λόγον τοῦ
κυρίου ὑπέστρεφον εἰς Ἱεροσόλυμα, πολλὰς δὲ κώμας τῶν Σαμαρει-
τῶν εὐηγγελίζοντο. 26 ἄγγελος δὲ κυρίου ἐλάλησεν πρὸς Φίλιππον
λέγων· Ἀναστὰς πορεύθητι κατὰ μεσημβρίαν ἐπὶ τὴν ὁδὸν τὴν
καταβαίνουσαν ἀπὸ Ἱερουσαλὴμ εἰς Γάζαν· αὕτη ἐστὶν ἔρημος.
27 καὶ ἀναστὰς ἐπορεύθη· καὶ ἰδοὺ ἀνὴρ Αἰθίοψ εὐνοῦχος δυνάστης
Κανδάκης βασιλίσσης τινὸς Αἰθιόπων, ὃς ἦν ἐπὶ πάσης τῆς γάζης
αὐτῆς, ἐληλύθει προσκυνήσων ἐν Ἱερουσαλήμ. 28 ἦν τε ὑποστρέφων
καθήμενος ἐπὶ τοῦ ἅρματος καὶ ἀναγινώσκων τὸν προφήτην Ἡσαΐαν.
29 εἶπεν δὲ τὸ πνεῦμα τῷ Φιλίππῳ· Πρόσελθε καὶ κολλήθητι τῷ
ἅρματι τούτῳ. 30 προσδραμὼν δὲ ὁ Φίλιππος ἤκουσεν αὐτοῦ ἀνα-
γινώσκοντος τὸν προφήτην Ἡσαΐαν καὶ εἶπεν· Ἆρά γε γινώσκεις
ἃ ἀναγινώσκεις; 31 ὁ δὲ εἶπεν· Πῶς ἂν δυναίμην, ἐὰν μή τις
ὁδηγήσει με; παρεκάλεσεν δὲ τὸν Φίλιππον ἀναβάντα καθίσαι σὺν
Ies. 53, 7 sq. αὐτῷ. 32 ἡ δὲ περιοχὴ τῆς γραφῆς, ἣν ἀνεγίνωσκεν, ἦν αὕτη· Ὡς
πρόβατον ἐπὶ σφαγὴν ἤχθη καὶ ὡς ἀμνὸς ἐναντίον τοῦ κείραντος

ρω σε DEM (θεωρῶσαι), ορω σε Bℵ rell. 24. ο σιμων DB cett. M, σιμων EH | προς αυτους D, om. EB cett. M syr. utq. gig. | παρακαλω DM Thom. (c. ast.) gig. Const. app. p. 164, 2, om. EB rell. syr. utq. | δεηθητε etiam D^2, δεηθητι D^1 | περι DEB rell., υπερ D^bM Const. app. syr. utq. gig. | θεον DM syr. utq., κυριον EB cett. gig. Const. app. | μοι D, επ εμε EB cett. M syr. utq. gig. Const. app. | τουτων των κακων ων (sic D^b, ον D, ως L) ειρηκατε μοι D, ων ειρηκατε κακων E, ων ειρηκατε Bℵ cett. M syr. utq. gig. Const. app. | ος πολλα κλαιων ου διελιμπανεν (sic D^8, διελυμπανεν D^1) D (β R. St.) Thom. (mg. om. ος), om. D^2 (improbans) EB cett. M syr. utq. gig.

25. διαμαρτυραμενοι DEBACHM, διαμαρτυρομενοι ℵLP | του κυριου DEB cett. M (om. του) Ph gig., του θεου A Psch. | υπεστρεφον D (β R. St.) BℵA gig., υπεστρεψαν ECHLPM syr. utq. | ιεροσολυμα DEℵACM, ιερουσαλημ HLP | δε DHLP, τε EB cett. M syr. utq. gig. | ευηγγελιζοντο D (β R. St.) EBℵAC Ph gig., ευηγγελισαντο HLPMPsch. 26. προς τον φιλιππον M | αναστας πορευθητι D, αναστηθι και πορευου (πορευθητι C) EBℵACHLPM Psch. (om. και) Ph gig. | προς μεσημβριαν EM | εις την οδον H. 27. βασιλειссης τινος D^1, βασιλισσης D^2EBℵAC, της βασιλισσης HLPM | αυτης D^2EB cett. M Ph gig., αυτου D | εληλυθει Dℵ*C*, ος εληλυθει D^cEBC**M Ph | εν D^b, εις EB cett. M, om. D. 28. τε DEℵACH Psch. gig., δε eBCM Ph | καθημενος D Psch. και καθημενος D^bEB cett. M Ph gig. | αρματος DC Psch., αρματος αυτου EB cett. M Psch. gig. | και αναγεινωσκων D^b, αναγεινωσκων D, ανεγινωσκεν ℵ gig., και ανεγινωσκεν EBℵ^{c}CHLPM (ι R. St.) syr. utq., ανεγινωσκεν τε A | τον προφητην ησαιαν D (ἠσαΐαν) EBHLPM Ph. gig., ησαιαν τον προφητην CPsch. Iren. 29. τω φιλιππω. quae sequuntur usque ad X, 14 ουδεποτε εφαγον perierunt in D, supplevi ex E cett., praesertim Thom. fl. | τουτω EBℵ cett., αυτου M Ph e gig. 30. τον προφητην ησαιαν EHLPM Ph gig., ησαιαν τον προφητην BℵACP Psch. 31. πως αν Ee Psch. gig., πως γαρ αν Bℵ cett. M Ph, πως A | οδηγησει με EB*ℵC (με οδηγησει) M, οδηγηση με B^3AHLP | δε Ee, τε Bℵ cett. M syr. utq. gig. 32 κειραντος EℵACHLM, κειροντος

αὐτὸν ἄφωνος, οὕτως οὐκ ἀνοίγει τὸ στόμα αὐτοῦ. 33 *ἐν τῇ ταπει-*
νώσει αὐτοῦ ἡ κρίσις αὐτοῦ ἤρθη, τὴν δὲ γενεὰν αὐτοῦ τίς διηγήσεται;
ὅτι αἴρεται ἀπὸ τῆς γῆς ἡ ζωὴ αὐτοῦ.’ 34 *ἀποκριθεὶς δὲ ὁ εὐνοῦχος*
τῷ Φιλίππῳ εἶπεν· Δέομαί σου, περὶ τίνος ὁ προφήτης λέγει
τοῦτο; περὶ ἑαυτοῦ ἢ περί τινος ἑτέρου; 35 *ἀνοίξας δὲ Φίλιππος*
τὸ στόμα αὐτοῦ καὶ ἀρξάμενος ἀπὸ τῆς γραφῆς ταύτης εὐηγγε-
λίσατο αὐτῷ τὸν Ἰησοῦν. 36 *ὡς δὲ ἐπορεύοντο κατὰ τὴν ὁδόν, ἦλθον*
ἐπί τι ὕδωρ, καί φησιν ὁ εὐνοῦχος· Ἰδοὺ ὕδωρ, τί κωλύει με βαπτι-
σθῆναι; 37 *εἶπεν δὲ αὐτῷ ὁ Φίλιππος· Ἐὰν πιστεύεις ἐξ ὅλης*
τῆς καρδίας σου, σωθήσῃ. ἀποκριθεὶς δὲ εἶπεν· Πιστεύω τὸν
υἱὸν τοῦ θεοῦ εἶναι Ἰησοῦν Χριστόν. 38 *καὶ ἐκέλευσεν στῆναι τὸ*
ἅρμα, καὶ κατέβησαν εἰς τὸ ὕδωρ ἀμφότεροι, ὅ τε Φίλιππος καὶ
ὁ εὐνοῦχος, καὶ ἐβάπτισεν αὐτόν. 39 *ὅτε δὲ ἀνέβησαν ἀπὸ τοῦ*
ὕδατος, πνεῦμα κυρίου ἐπέπεσεν ἐπὶ τὸν εὐνοῦχον, ἄγγελος δὲ κυρίου
ἥρπασεν τὸν Φίλιππον ἀπ᾽ αὐτοῦ, καὶ οὐκ εἶδεν αὐτὸν οὐκέτι ὁ
εὐνοῦχος. ἐπορεύετο γὰρ τὴν ὁδὸν αὐτοῦ χαίρων. 40 *Φίλιππος δὲ*
ηὑρέθη εἰς Ἄζωτον, καὶ διερχόμενος εὐηγγελίζετο τὰς πόλεις
πάσας ἕως τοῦ ἐλθεῖν αὐτὸν εἰς Καισάρειαν.

IX. 1 *Ὁ δε Σαῦλος ἔτι ἐνπνέων ἀπειλῆς καὶ φόνου εἰς τοὺς*
μαθητὰς τοῦ κυρίου προσελθὼν τῷ ἀρχιερεῖ ᾐτήσατο παρ᾽ αὐτοῦ
ἐπιστολὰς εἰς Δαμασκὸν πρὸς τὰς συναγωγάς, 2 *ὅπως ἄν τινας*

BP | ουτως EBℵ cett. syr. utq. gig., ουτος HL. 33. ταπινωσι αυτου ECHLPM syr. utq., ταπεινωσει BℵA gig. | δε EeHLPM gig., τε Psch., om. BℵAC Ph. 34. περι αυτου (pro εαυτου) H | τινος ετερου Ee Psch., ετερου τινος Bℵ cett. M Ph. 35. φιλιππος EHM, ο φιλιππος Bℵ rell. | ευηγγελισατο Bℵ cett. P (ευαγγελισατο), ευηγγελιζετο M | τον κυριον ιησουν Psch. 37. hunc versum testantur E (Beda ex gr.) Thom. (c. ast.) gig. Iren. Cypr. α. δ. ε. ϑ. ιγ. R. St., om. BℵACHLPM syr. utq. | αυτω E Beda ex gr. Thom., om. gig. | εαν E, ει δ. ε. ϑ. ιγ R. St. vulg. | της καρδιας σου E (Beda) Thom. Cypr., της καρδιας gig. R. St. vulg. | σωϑησει Ee (suscepis, l. saluus eris) Beda, τουτο gig., εξεστιν Thom. Cypr. R. St. vulg. | αποκριϑεις δε ειπεν Ee Thom. R. St. vulg., et respondit gig., tunc dixit Cypr. | τον υιον του ϑεου ειναι ιησουν χριστον Iren. intrpr. p. 196 (om. χριστον) et cat. 144, Thom. gig. R. St. (τον ante ι. χρ.) vulg., εις τον χριστον τον υιον του ϑεου Ee Beda ex gr. 38. εις το υδωρ αμφοτεροι Ee M Psch. gig., αμφοτεροι εις το υδωρ Bℵ cett. Ph. 39. ανεβησαν EB cett. syr. utq. gig., ανεβη C²M | απο EeM, εκ Bℵ rell. gig. | αγιον επεσεν επι τον ευνουχον A (ipse se corrigens, qui illa prius om.) Thom. (pro κυριου in marg. scripsit αγιον, c. ast. add. επεσεν — κυριου) Hieron. adv. Lucf., ad Esai. 63, 14 (κυριου), Berg. p. 82, om. (lineola fere neglecta) EB cett. M syr. utq. gig. | αγγελος δε κυριου A Aug. 3. Didym. intrpr., κυριου (etiam αγγελος δε om.) EB cett. syr. utq. | απ αυτου Thom. (mg.) par., om. EB cett. M syr. utq. gig. | την οδον αυτου EB cett. M, αυτου την οδον B. 40. ευρεϑη B rell. | ευηγγελιζετο τας πολεις πασας EB cett. M syr. utq. gig., τας πολεις πασας ευηγγελιζετο H.

IX. 1. ενπνεων EℵAHP, εμπνεων BCLM. | παρ αυτου επιστολας EB cett. M Ph gig., επιστ. παρ αυτου ℵ. 2. αν Eℵ, εαν BACHLPM | της οδου (huius add. e)

εὕρῃ τῆς ὁδοῦ ὄντας, ἄνδρας τε καὶ γυναῖκας, δεδεμένους ἀγάγῃ
εἰς Ἱερουσαλήμ. ³ ἐν δὲ τῷ πορεύεσθαι ἐγένετο αὐτὸν ἐγγίζειν
τῇ Δαμασκῷ, καὶ ἐξαίφνης περιήστραψεν αὐτὸν φῶς ἀπὸ τοῦ οὐρανοῦ.
⁴ καὶ πεσὼν ἐπὶ τὴν γῆν ἀληθῶς καὶ ἤκουσεν φωνὴν λέγουσαν αὐτῷ·
Σαῦλε, Σαῦλε, τί με διώκεις; ⁵ εἶπεν δέ· Τίς εἶ, κύριε; ὅ τε
κύριος εἶπεν· Ἐγώ εἰμι Ἰησοῦς ὁ Ναζωραῖος, ὃν σὺ διώκεις·
σκληρόν σοι πρὸς κέντρον λακτίζειν. ⁶ ὁ δὲ τρέμων καὶ θαμβῶν
ἐπὶ τῷ γεγονότι αὐτῷ εἶπεν· Κύριε, τί με θέλεις ποιῆσαι; καὶ ὁ
κύριος πρὸς αὐτόν· Ἀνάστηθι καὶ εἴσελθε εἰς τὴν πόλιν, καὶ ἐκεῖ
λαληθήσεταί σοι τί σε δεῖ ποιεῖν. ⁷ οἱ δὲ ἄνδρες οἱ συνοδεύοντες
αὐτῷ εἱστήκεισαν ἐνεοί, ἀκούοντες μὲν τῆς φωνῆς, μηδένα δὲ θεω-
ροῦντες λαλοῦντα. ἀλλ' εἶπεν πρὸς αὐτούς· Ἐγείρατέ με ἀπὸ τῆς
γῆς. ⁸ καὶ ἐγειράντων αὐτὸν οὐδὲν ἔβλεπεν ἠνεῳγμένων τῶν ὀ-

οντας EBCHLPM, οντας της οδου ℵA (ταυτης add. syr. utq. gig.) 3. πορευεσθαι αυτον M | και εξαιφνης EHLPM, εξαιφνης τε BℵAC | περιηστραψεν (vel -ιεστρ.) αυτον EHLPM, αυτον περιηστραψεν BℵC | απο EHPM syr. utq. gig., εκ BℵACL. 4. αληθως και fl., om. EB cett. M syr. utq. gig. | φωνην εκ του ουρανου gig. | σαυλε σαυλε (cf. e fl. gig.) E**, cf. IX, 13. IX, 17. XXII, 7. 13. XXVI, 14 (ubi etiam E haec exhibet, hoc vero loco et XXII, 7. 13 σαουλ σαουλ cum aliis) | διωκεις Bℵ cett. M fl. gig., διωκεις σκληρον σοι προς κεντρα λακτιζιν Ee Psch. Thom. (c. ast., sed in marg. notans: „non est hoc loco in graeco, sed ubi enarrat de se Paulus", XXVI, 14, cf. vero IX, 5). 5. ειπεν δε fl. vertit: qui respondit (cf. XXII, 8) | συ κυριε solus C | ο τε κυριος ειπεν Ph fl. ο δε κυριος προς αυτον Ee par., ο δε ειπεν ℵM gig., ο δε BAC | ο ναζωραιος EeAC ια R. St. Psch. Thom. (c. ast.) fl. par. pr. w, om. BℵHLM Ph gig. | σκληρον (δε add. fl.) σοι προς κεντρον (κεντρα vulg.) λακτιζειν fl. gig. par. pr. w, om. EeBℵ cett. M syr. utq., cf. Berg. p. 120. 161. 6. ο δε τρεμων και θαμβων επι τω γεγονοτι αυτω ειπεν κυριε τι με θελεις ποιησαι και ο (vel ο τε) κυριος (ειπεν add. Thom. in marg.) προς αυτον αναστηθι Thom. (c. ast., sed αναστηθι obelo notans), τρεμων τε και θαμβων ειπε κυριε τι με θελεις ποιησαι και ο κυριος προς αυτον αλλα αναστηθι R. St., ος τρεμων θαμβων επι τω γεγονοτι αυτω ειπεν κυριε τι με θελεις ποιησαι και ο κυριος προς αυτον αναστηθι fl. cf. Berg. p. 143, et tremens miratus est et dixit ei: „Domine quid me vis facere"? et dominus ad eum: „Surge" aeth. pp, at ille tremens etc. Hilar. 37, cf. Lucfr., αλλα αναστηθι (praecedentibus omissis) EeBℵACHLPM Psch. Ph (ubi Thom. retinuit αλλα αναστηθι, ex iis vero, quae aliunde c. ast. praemisit και ο κυριος προς αυτον αναστηθι, quamvis in marg. suppleta voce ειπεν, obelo notavit αναστηθι, utrumque non convenire cognoscens) gig. | εισελθε Eℵ A cett. M, εισιθι B | και εκει M syr. utq. fl., και EBℵ cett. gig. | τι EHLPM Ph, fl., οτι (ὅ τι) BℵAC Psch. gig. | σε δει eBℵ cett. fl. gig., δει σε EM. 7. εννεοι LM | μηδενα δε θεωρουντες λαλουντα fl. gig. par. w Berg. p. 82, μηδενα δε (δε om. M) θεωρουντες (ορωντες ℵ*) EBℵ cett. M syr. utq. | αλλ ειπεν προς αυτους εγειρατε με απο της γης fl. par. w, om. EB cett. M syr. utq. gig. 8. και εγειραντων αυτον fl., ηγερθη δε (τε Psch.) σαυλος (ο σαυλος HLPM) απο της γης EBℵACHLPM syr. utq. gig. | ουδεν εβλεπεν ηνεωγμενων των οφθαλμων fl., ηνεωγμενων (sic EℵcM, ανεωγμενων ℵ*A) δε (τε HLP Psch.) των οφθαλμων αυτου (αυτου om. gig.) ουδεν (sic eBℵA* syr. utq. gig., ουδενα EA²CHLM)

φθαλμῶν, χειραγωγοῦντές τε αὐτὸν εἰσήγαγον εἰς Δαμασκόν.
9 καὶ οὕτως ἔμεινεν ἡμέρας τρεῖς μὴ βλέπων καὶ οὐκ ἔφαγεν
οὐδὲ ἔπιεν.

10 Ἦν δέ τις μαθητὴς ἐν Δαμασκῷ ὀνόματι Ἁνανίας, καὶ εἶπεν
πρὸς αὐτὸν ἐν ὁράματι ὁ κύριος· Ἁνανία. ὁ δὲ εἶπεν. Ἰδοὺ ἐγώ, κύριε.
11 ὁ δὲ κύριος πρὸς αὐτόν· Ἀναστὰς πορεύθητι ἐπὶ τὴν ῥύμην τὴν
καλουμένην εὐθεῖαν καὶ ζήτησον ἐν οἰκίᾳ Ἰούδα Σαῦλον ὀνόματι Ταρσέα. ἰδοὺ γὰρ προσεύχεται. [12 καὶ εἶδεν ἐν ὁράματι ἄνδρα Ἁνανίαν
ὀνόματι εἰσελθόντα καὶ ἐπιθέντα αὐτῷ τὰς χεῖρας, ὅπως ἀναβλέψῃ].
13 ἀπεκρίθη δὲ Ἁνανίας· Κύριε, ἤκουσα ἀπὸ πολλῶν περὶ τοῦ
ἀνδρὸς τούτου, ὅσα κακὰ ἐποίησεν τοῖς ἁγίοις σου ἐν Ἱερουσαλήμ.
14 καὶ ὧδε ἔχει ἐξουσίαν παρὰ τῶν ἀρχιερέων δῆσαι πάντας τοὺς
ἐπικαλουμένους τὸ ὄνομά σου. 15 εἶπεν δὲ πρὸς αὐτὸν ὁ κύριος·
Πορεύου, ὅτι σκεῦος ἐκλογῆς ἐστίν μοι οὗτος τοῦ βαστάσαι τὸ
ὄνομά μου ἐνώπιον ἐθνῶν καὶ βασιλέων υἱῶν τε Ἰσραήλ. 16 ἐγὼ
γὰρ ὑποδείξω αὐτῷ ὅσα δεῖ αὐτὸν ὑπὲρ τοῦ ὀνόματός μου παθεῖν.
17 τότε ἐγερθεὶς Ἁνανίας ἀπῆλθεν εἰς τὴν οἰκίαν καὶ ἐπέθηκεν ἐπ᾽
αὐτὸν τὰς χεῖρας ἐν ὀνόματι Ἰησοῦ Χριστοῦ λέγων· Σαῦλε ἀδελφέ,
ὁ κύριος ἀπέσταλκέν με, Ἰησοῦς ὁ ὀφθείς σοι ἐν τῇ ὁδῷ ᾗ ἤρχου,

---

εβλεπεν EBℵ cett. M syr. utq. gig. | τε HLP Psch. fl. gig. par., δε EBℵACM Ph | αυτον non expr. fl. | απηγαγον fl. M. 9. και ουτως εμεινεν fl. (Psch.?), και ην EB cett. M Ph gig. | ημερας τρεις και νυκτας τρεις w | ουδε EB cett. syr. utq. gig., και ουκ CM.

10. εν οραματι ο κυριος EBℵAC fl. gig., ο κυριος εν οραματι HLPM syr. utq. 11. αναστας EℵACHLPM, αναστα B syr. utq. fl. (add. και?) | σαυλον EB cett. syr. utq. fl. gig., σαυλον τινα Thom. (c. ast.) | ταρσεα fl. vertit: natione tarsum, par.: genere tarsensem | προσευχεται EB cett. M syr. utq., adorat ipse fl., ipse orat gig. par. 12. om. fl. | εν οραματι ανδρα EHLPM Beda ex gr. syr. utq., ανδρα εν οραματι BC, ανδρα ℵA gig. | ανανιαν ονοματι EBℵAC, ονοματι ανανιαν HLPM syr. utq. gig. | τας (om. ℵ*AC) χειρας EBℵcAC gig., χειρα HLPM syr. utq.

13. απεκριθη δε ανανιας Bℵ cett. M Ph fl., απεκριθη δε ανανιας και ειπεν E w, και ειπεν ανανιας Psch. | ηκουσα EBℵAC, ακηκοα HLPM, ηκουσα εγω fl. par. ? | εποιησεν τοις αγιοις σου εν ιερουσαλημ HLPM syr. utq. fl., τοις αγιοις σου εποιησεν εν ιερουσ. EBℵC gig., τοις αγ. σου εν ιερουσ. εποιησεν A. 15. εστιν μοι BℵACM syr. utq. fl. gig., μοι εστιν HLP | εθνων EℵAC (corr.) HLPM, των εθνων BC* | και βασιλεων HLPM fl. gig., τε και βασ. EBℵAC | υιων τε EBℵ cett. syr. utq. fl., υιων M gig. par. 16. αυτον οσα C | παθειν ante υπερ fl. gig. 17. τοτε εγερθεις ανανιας απηλθεν M (add. και εισηλθεν) 180 fl. (και pro τοτε) par., tunc Chanania profectus est Psch., απηλθεν δε (τε A) ανανιας και εισηλθεν EB cett. (cf. M) Ph gig. | εις την οικιαν EB cett. Ph fl. gig., εις την οικιαν προς αυτον Psch. | επεθηκεν Psch. fl., επιθεις EB cett. M Ph gig. | επ αυτον τας χειρας EB cett M syr. utq. fl. (την χειρα) gig., τας χειρας επ αυτον C | εν ονοματι ιησου χριστου fl. al. Berg. p. 161, om EB cett. M syr. utq. gig. | λεγων fl., ac dixit ei Psch, ειπεν EB cett. M Ph gig. | σαυλε E, σαουλ Bℵ cett. M | ιησους om. HLP sah. 18. απεπεσον LM | απο των οφθαλμων αυτου EℵCHLPM syr. utq. fl. gig.,

ὅπως ἀναβλέψῃς καὶ πλησθῇς πνεύματος ἁγίου. 18 *καὶ εὐθέως*
ἀπέπεσαν ἀπὸ τῶν ὀφθαλμῶν αὐτοῦ ὡσεὶ λεπίδες, ἀνέβλεψέν τε
παραχρῆμα καὶ ἀναστὰς ἐβαπτίσθη. 19 *καὶ λαβὼν τροφὴν ἐνίσχυσεν.*
Ἡμέρας δὲ πλείους καὶ ἐν τῇ πόλει Δαμασκῷ μετὰ τῶν μαθη-
τῶν διῆγεν 20 *καὶ εἰσῆλθεν εἰς τὰς συναγωγὰς τῶν Ἰουδαίων*
καὶ ἐκήρυξεν μετὰ πάσης παρρησίας τὸν κύριον Ἰησοῦν ὅτι οὗτός
ἐστιν ὁ Χριστός, ὁ υἱὸς τοῦ θεοῦ. 21 *ἐξίσταντο δὲ πάντες οἱ ἀκού-*
οντες καὶ ἐν ἑαυτοῖς ἔλεγον· Οὐχ οὗτός ἐστιν ὁ πορθήσας ἐν
Ἱερουσαλὴμ πάντας τοὺς ἐπικαλουμένους τὸ ὄνομα τοῦτο; καὶ
ὧδε εἰς τοῦτο ἐλήλυθεν, ἵνα δεδεμένους αὐτοὺς ἀγάγῃ ἐπὶ τοὺς
ἀρχιερεῖς; 22 *Σαῦλος δὲ μᾶλλον ἐνεδυναμοῦτο ἐν τῷ λόγῳ καὶ*
συνέχεεν τοὺς Ἰουδαίους τοὺς κατοικοῦντας ἐν Δαμασκῷ συνβιβάζων
ὅτι οὗτός ἐστιν ὁ Χριστός, εἰς ὃν εὐδόκησεν ὁ θεός. 23 *ὡς δὲ ἐπλη-*
ροῦντο ἡμέραι ἱκαναί, συνεβουλεύσαντο οἱ Ἰουδαῖοι ἀνελεῖν αὐτόν.
24 *ἐγνώσθη δὲ τῷ Σαύλῳ ἡ ἐπιβουλὴ αὐτῶν. παρετηροῦντο δὲ καὶ*
τὰς πύλας ἡμέρας τε καὶ νυκτός, ὅπως αὐτὸν ἀνέλωσιν. 25 *λαβόντες*
δὲ αὐτὸν οἱ μαθηταὶ νυκτὸς διὰ τοῦ τείχους καθῆκαν χαλάσαντες
ἐν σπυρίδι.
26 *Παραγενόμενος δὲ ὁ Σαῦλος ἐν Ἱερουσαλὴμ ἐπειρᾶτο κολ-*

αυτου αποτων οφθαλμων BA | ωσει Eℵ^{c}CHLPM, ως Bℵ*A | τε EBHLPM syr. utq. gig., δε ℵC^2 | παραχρημα EC^{2}LM Ph fl., om. BℵAC*HP Psch. gig. 19. ενισχυσεν EℵAC^{2}HLPM, ενισχυθη BC*.

ημερας δε πλειους και εν τη πολει δαμασκω μετα των μαθητων διηγεν 20. και εισηλθεν εις τας συναγωγας των ιουδαιων fl. (cf. par. prov. w) εγενετο δε (ο σαυλος add. HLPM) μετα των (οντων add. HLP) εν δαμασκω μαθητων ημερας τινας, και ευθεως εν ταις συναγωγαις (εν τη συναγωγη των ιουδαιων Psch.) EB cett. M syr. utq. gig. | και εκηρυξεν E fl. gig., εκηρυσσεν Bℵ cett. | μετα πασης παρρησιας fl. m 4 Iren. 197, αυτοις E, om. Bℵ cett. M syr. utq. gig. | τον κυριον ιησουν fl., τον ιησουν EB cett. M syr. utq. gig. Iren., τον χριστον HLP | ο χριστος ο υιος του θεου fl. m 4 (add. uiui), ο υιος του θεου EB cett. M syr. utq. gig. 21. εν εαυτοις fl., om. EB cett. M syr. utq. gig. | εν EBCHLPM fl. gig., εις ℵA | παντας E Psch. fl. par., om. EB cett. M Ph gig. | και ωδε (et nunc quoque fl.), ιδου και ωδε Psch. | εληλυθεν EHLP fl., εληλυθει BℵAC gig. 22. εν τω λογω E fl., τω λογω C ια R. St. par., om. Bℵ cett. M syr. utq. gig. | συνεχεεν EM (-χεε), συνεχυννεν B*ℵ (-χυννε) C, συνεχυνε B^{3}AHLP | τους ιουδαιους Eℵ^{c}ACHLP, ιουδαιους Bℵ*M | συνβιβαζων Bℵ cett. M syr. utq. fl. gig., συνβιβαζων και λεγων E par. | εις ον (εν ω gig.) ευδοκησεν ο θεος fl. gig. par., om. EB cett. M syr. utq. 23. αι ημεραι H. 24. σαυλω EB cett. M syr. utq. gig. παυλω H fl. ? | παρετηρουντο EBℵACF^{a}M Orig. II, 594, παρετηρουν HLP | δε και EBℵACF^a, δε LM Ph Orig. l. l., τε HP Ph | ημερας τε (τε om. Orig.) και νυκτος οπως (οπω E) αυτον ανελωσιν (ανελ. αυτον ℵ^c, ανελ. αυτους ℵ*) EB cett. M syr. utq. gig., οπως πιασωσιν αυτον ημερας και νυκτος A. 25. αυτον οι μαθηται EHLPM Beda ex gr. gig., οι μαθηται αυτον BℵACF^a Orig. l. l. | δια του τειχους καθηκαν Ee, δια του τειχους καθηκαν αυτον BℵACF^a Orig. l. l. (om. δια), καθηκαν (αυτον add. Ph) δια του τειχους HLPM Ph. gig.

26. δε EB cett. M, τε Psch. gig. om. Ph | ο σαυλος HLPM Ph, ο παυλος E

λᾶσθαι τοῖς μαθηταῖς, καὶ πάντες ἐφοβοῦντο αὐτόν, μὴ πιστεύοντες
ὅτι ἐστὶν μαθητής. 27 *Βαρνάβας δὲ ἐπιλαβόμενος αὐτὸν ἤγαγεν πρὸς*
τοὺς ἀποστόλους καὶ διηγήσατο αὐτοῖς, πῶς ἐν τῇ ὁδῷ εἶδεν τὸν
κύριον, καὶ ὅτι ἐλάλησεν αὐτῷ, καὶ πῶς ἐν Δαμασκῷ ἐπαρρησιάσατο
ἐν τῷ ὀνόματι τοῦ Ἰησοῦ. 28 *καὶ ἦν μετ' αὐτῶν εἰσπορευόμενος καὶ*
ἐκπορευόμενος εἰς Ἱερουσαλὴμ καὶ παρρησιαζόμενος ἐν τῷ ὀνόματι
τοῦ κυρίου. 29 *ἐλάλει τε καὶ συνεζήτει πρὸς τοὺς Ἑλληνιστάς· οἱ δὲ*
ἐπεχείρουν αὐτὸν ἀνελεῖν. 30 *ἐπιγνόντες δὲ οἱ ἀδελφοὶ κατήγαγον*
αὐτὸν εἰς Καισάρειαν διὰ νυκτὸς καὶ ἐκεῖθεν ἐξαπέστειλαν εἰς Ταρσόν.
31 *Ἡ μὲν οὖν ἐκκλησία καθ' ὅλης τῆς Ἰουδαίας καὶ Γαλιλαίας*
καὶ Σαμαρείας εἶχεν εἰρήνην οἰκοδομουμένη καὶ πορευομένη τῷ φόβῳ
τοῦ κυρίου καὶ τῇ παρακλήσει τοῦ ἁγίου πνεύματος ἐπληθύνετο.
32 *ἐγένετο δὲ Πέτρον διερχόμενον διὰ πάντων κατελθεῖν καὶ πρὸς*
τοὺς ἁγίους τοὺς κατοικοῦντας Λύδδαν. 33 *ηὗρεν δὲ ἐκεῖ ἄνθρωπόν*
τινα ὀνόματι Αἰνέαν ἐξ ἐτῶν ὀκτὼ κατακείμενον ἐπὶ κραβάττῳ, ὃς
ἦν παραλελυμένος. 34 *καὶ εἶπεν αὐτῷ ὁ Πέτρος· Αἰνέα, ἰᾶταί σε*
Ἰησοῦς ὁ Χριστός, ἀνάστηθι καὶ στρῶσον σεαυτῷ. καὶ εὐθέως ἀνέστη.
35 *καὶ εἶδον αὐτὸν πάντες οἱ κατοικοῦντες Λύδδαν καὶ τὸν Σαρῶνα,*
οἵτινες ἐπέστρεψαν πρὸς τὸν κύριον.

Beda ex gr., om. BℵAC Psch. gig. | εν EeHLPM, εις BℵAC | επειρατο EHLPM, επειραζεν BℵAC Ph. 27. αυτον ηγαγεν EeB cett. M gig., αυτον ηγαγεν αυτον Ph | ειδον M | του ιησου EℵHLPM, ιησου BC, κυριου A. 28. και εκπορευομενος EB cett. δ. ϑ. ι. ιγ R. St. syr. utq. gig., om. HLPM | εις ιερουσαλημ EBℵACLPM δ. ιγ R. St., εν ιερουσαλημ H | και παρρησιαζομενος EHLPM syr. utq. gig., παρρησιαζομενος BℵAC | του κυριου EBℵ*A Ph gig., του κυριου ιησου ℵcHLPM, ιησου Psch. 29. ελαλει δε M | ελληνιστας EBℵCHLPM Psch., ελληνας A (sic verterunt Ph gig.) | αυτον ανελειν HLPM gig., ανελειν αυτον EBℵAC. 30. αυτον pr. om. L | εις ιεροσολυμα A | δια νυκτος Ee Psch. (ante εις Καισαρ.) Thom. (c. ast., sed ante εις καισ.) gig. (ante εις καισ.), νυκτος M ια R. St. (ante εξαπεστειλαν) par. w., om. Bℵ cett. Ph | εκειϑεν gig. par., om. EB cett. M syr. utq. | εξαπεστειλαν E gig., εξαπεστ. αυτον B cett. M syr. utq.

31. η μεν ουν εκκλησια D (cf. sqq.) BℵAC (β. R. St.) Psch., αι μεν ουν εκκλησιαι πασαι E, αι μεν ουν εκκλησιαι HLPM Ph gig. par. | ειχεν D (β. R. St.) BℵAC Psch., ειχον EHLPM Ph gig. | οικοδομουμενη και (και om. β R. St.) πορευομενη D (β. R. St.) BℵAC Psch., οικοδομουμεναι (-μενοι E) και πορευομεναι E (-μενοι) HLPM Ph gig. par. | του (om. AM) κυριου EBℵACHLPM Ph gig., dei Psch. | επληϑυνετο D (β. R. St.) BℵAC Psch., επληϑυνοντο ECHLPM Ph gig. 32 δια παντων EB cett. M Ph, per civitates Psch., per omnes civitates et regiones par., om. gig. | και προς EB cett. syr. utq., προς M gig. (per) | λυδδαν ECHLPM, λυδδα BℵA gig. 33. ευρεν Bℵ rell. | ονοματι αινεαν EBℵAC syr. utq. gig., αινεαν ονοματι HLPM | κραβαττω EHLP, κραββατω M, κραβαττου B* (κραββατου B³) ℵ* (κραβακτου, ℵc κραββατου), κραβαττου AC. 34. αυτω πετρος M | ιησους ο (ο om. B*ℵC) χριστος EB³ℵCHLP, ο χριστος M, ο κυριος ιησους χριστος A gig. | σεαυτον L. 35. ειδον EℵHLPM, ειδαν BAC (ειδα) | λυδδαν ECHLP (λυδαν) M, λυδδα BℵA gig. | σαρωνα EBC syr. utq. gig., σαρρωνα ℵA. σαρωναν M, ασσαρωνα (השרון Ies. XXXIII, 9) HL ια R. St., ασαρωνα P. | προς τον E, επι τον Bℵ cett. M.

36 Ἐν Ἰόππῃ δέ τις ἦν μαθήτρια ὀνόματι Ταβιθά, ἣ διερ-
μηνευομένη λέγεται Δορκάς. αὕτη ἦν πλήρης ἔργων ἀγαθῶν καὶ
ἐλεημοσυνῶν ὧν ἐποίει. 37 ἐγένετο δὲ ἐν ταῖς ἡμέραις ἐκείναις
ἀσθενήσασαν αὐτὴν ἀποθανεῖν. λούσαντες δὲ αὐτὴν ἔθηκαν ἐν τῷ
ὑπερῴῳ. 38 ἐγγὺς δὲ οὔσης Λύδδης τῇ Ἰόππῃ οἱ μαθηταὶ ἀκού-
σαντες ὅτι Πέτρος ἐστὶν ἐν αὐτῇ ἀπέστειλαν δύο ἄνδρας πρὸς
αὐτὸν παρακαλοῦντες· Μὴ ὀκνήσῃς διελθεῖν ἕως ἡμῶν. 39 ἀνα-
στὰς δὲ Πέτρος συνῆλθεν αὐτοῖς· ὃν παραγενόμενον ἀνήγαγον εἰς
τὸ ὑπερῷον. καὶ παρέστησαν αὐτῷ πᾶσαι αἱ χῆραι κλαίουσαι καὶ
ἐπιδεικνύμεναι χιτῶνας καὶ ἱμάτια, ὅσα ἐποίει μετ' αὐτῶν οὖσα
ἡ Δορκάς. 40 ἐκβαλὼν δὲ ἔξω πάντας ὁ Πέτρος καὶ θεὶς τὰ γόνατα
προσηύξατο καὶ ἐπιστρέψας πρὸς τὸ σῶμα εἶπεν· Ταβιθά,
ἀνάστηθι ἐν τῷ ὀνόματι τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ. ἡ δὲ
παραχρῆμα ἤνοιξεν τοὺς ὀφθαλμοὺς αὐτῆς καὶ ἰδοῦσα τὸν Πέτρον
ἀνεκάθισεν. 41 δοὺς δὲ αὐτῇ χεῖρα ἀνέστησεν αὐτήν. φωνήσας δὲ
τοὺς ἁγίους καὶ τὰς χήρας παρέστησεν αὐτὴν ζῶσαν. 42 γνωστὸν
δὲ ἐγένετο καθ' ὅλης τῆς Ἰόππης, καὶ ἐπίστευσαν πολλοὶ ἐπὶ τὸν
κύριον. 43 ἐγένετο δὲ αὐτὸν ἡμέρας ἱκανὰς μεῖναι ἐν Ἰόππῃ παρά
τινι Σίμωνι βυρσεῖ.
X. 1 Ἀνὴρ δέ τις ἐν Καισαρείᾳ ὀνόματι Κορνήλιος, ἑκατοντάρχης
ἐκ σπείρης τῆς καλουμένης Ἰταλικῆς, 2 εὐσεβὴς καὶ φοβούμενος τὸν
θεὸν σὺν παντὶ τῷ οἴκῳ αὐτοῦ, ποιῶν ἐλεημοσύνας πολλὰς τῷ λαῷ
καὶ δεόμενος τοῦ θεοῦ διὰ παντός, 3 εἶδεν ἐν ὁράματι φανερῶς
ὡσεὶ περὶ ὥραν ἐνάτην τῆς ἡμέρας ἄγγελον τοῦ θεοῦ εἰσελθόντα

---

36. ταβηθα PM, ταβιθας e Ph (etiam in marg.) | αυτη δε M | εργων αγαθων EBC syr. utq. gig., αγαθων εργων ℵAHLPM. 37. λουσαντες δε αυτην (αυτην om. B) εθηκαν (εθηκαν αυτην ℵ*A) EBℵ^{c}ACHLPM syr. utq. (add. αυτην) gig., cum esset autem Petrus Lyddae praem. Thom. (c. ast.) | τω υπερωω EAC Orig. III., 256, υπερωω BℵHLPM. 38. λυδδης EB^{3}HLPM, λυδδας B*ℵ*C, λυδδα ℵ^{c}A | οι δε μαθηται H | δυο ανδαρς EBℵACM ϑ. ιγ R. St. syr. utq. gig., om. HLP | οκνησης EBℵAC* gig., οκνησαι C^3?HLPM syr. utq. | διελθειν εως ημων EBℵAC* gig., διελθειν εως αυτων C^{2}HLP syr. utq., εως αυτων διελθειν M. 39. ο πετρος CM. 40. εκβαλλων solus E. | εξω παντας EBℵALM gig., παντας εξω C syr. utq. | και θεις EBℵAC Psch., θεις LPM Ph gig. | εν τω ονοματι του κυριου ημων ιησου χριστου Thom. (c. ast.) gig. Cypr. Ambr. Berg. p. 107, om. EB cett. M syr. utq. | παραχρημα E gig. par., om. Bℵ cett. M syr. utq. 41. δους δε EB cett. M Ph, δους τε A Psch. gig. | φωνησας δε EB cett., και φωνησας M syr. utq. gig. 42. της ιοππης EℵAC^{3}L (τη ιοππη) PM, ιοππης BC* | επιστευσαν πολλοι EBℵAC gig., πολλοι επιστευσαν LPM syr. utq. 43. αυτον ημερας ικανας μειναι Bℵ^{c}A, ημερας ικανας (τινας C) μειναι αυτον CLPM, ημερας ικανας μειναι Bℵ* | εν ιοππη om. L.

X, 1. εν EBℵACL, ην εν PM syr. utq. | εκατονταρχης om. L. | σπειρης E (σπιρης) ℵACLM, σπειρας BP. 2. ποιων EBℵAC Psch. gig., ποιων τε LPM Ph | τω λαω EB cett. M, εν τω λαω syr. utq. gig. par. 3. περι EBℵACM δ. ια. R. St. syr.

πρὸς αὐτὸν καὶ εἰπόντα αὐτῷ· Κορνήλιε. 4 *ὁ δὲ ἀτενίσας αὐτῷ*
καὶ ἔνφοβος γενόμενος εἶπεν· Τί ἐστιν, κύριε; εἶπεν δὲ αὐτῷ· Αἱ
προσευχαί σου καὶ αἱ ἐλεημοσύναι σου ἀνέβησαν εἰς μνημόσυνον
ἐνώπιον τοῦ θεοῦ. 5 *καὶ νῦν πέμψον ἄνδρας εἰς Ἰόππην καὶ*
μετάπεμψαι Σίμωνα τὸν ἐπικαλούμενον Πέτρον. 6 *οὗτός ἐστι*
ξενιζόμενος πρὸς Σίμωνά τινα βυρσέα, ᾧ ἐστὶν οἰκία παρὰ
θάλασσαν. 7 *ὡς δὲ ἀπῆλθεν ὁ ἄγγελος ὁ λαλῶν αὐτῷ, φωνήσας*
δύο τῶν οἰκετῶν αὐτοῦ καὶ στρατιώτην εὐσεβῆ τῶν προσκαρτερούν-
των αὐτῷ 8 *καὶ ἐξηγησάμενος τὸ ὅραμα αὐτοῖς ἀπέστειλεν αὐτοὺς*
εἰς τὴν Ἰόππην. 9 *τῇ δὲ ἐπαύριον ὁδοιπορούντων ἐκείνων καὶ τῇ*
πόλει ἐγγιζόντων ἀνέβη Πέτρος ἐπὶ τὸ δῶμα προσεύξασθαι περὶ
ὥραν ἕκτην. 10 *ἐγένετο δὲ πρόσπεινος καὶ ἤθελεν γεύσασθαι.*
παρασκευαζόντων δὲ αὐτῶν ἐπέπεσεν ἐπ' αὐτὸν ἔκστασις. 11 *καὶ*
θεωρεῖ τὸν οὐρανὸν ἀνεῳγμένον καὶ τέτταρσιν ἀρχαῖς δεδεμένον
σκεῦός τι, ὡς ὀθόνην λαμπράν, καθιέμενον ἀπὸ τοῦ οὐρανοῦ ἐπὶ
τὴν γῆν. 12 *ἐν ᾧ ὑπῆρχεν πάντα τὰ τετράποδα καὶ ἑρπετὰ τῆς*

---

utq., om. LP gig. | κορνηλιε om. L. **4.** ο δε ατενισας αυτω om. L. | και ενφοβος (εμφοβος BℵACLM) γενομενος. inde ab his verbis usque ad XX, 31 νυκτα και ημεραν servatus est d | και αι EB cett. M, και C | ενωπιον ECLPM, εμπροσθεν BℵA. **5.** ανδρας εις ιοππην dEBℵAC syr. utq. gig, εις ιοππην ανδρας LPM | μεταπεμψαι EB cett., μεταπεμψον M | σιμωνα dEℵLPM syr. utq. gig., σιμωνα τινα BAC Thom. (mg.) ι R. St. | τον επικαλουμενον πετρον ELPM, ος επικαλειται πετρος BℵAC. **6.** ουτος dEB cett., και αυτος M Ph, ecce Psch., qui gig. | εστι ξενιζομενος dM, ξενιζεται EB cett. syr. utq. gig. | προς σιμωνα (τινα add. M Ph gig.) βυρσεα dM Ph gig., παρα τινι σιμωνι βυρσει EB cett. (Psch. liberius) | ω (ὧ) EB cett. M, cuius d e gig. p., ου Bl. | η οικια C | θαλασσαν dEB cett. M syr. utq. gig., θαλασσαν ουτος λαλησει σοι τι σε δει ποιειν vulg. **7.** ο αγγελος dEB cett. M syr. utq., angelus domini gig. | ο λαλων EB cett. M, λαλων LP | αυτω dEB cett. Psch. gig., τω κορνηλιω LPM Ph | αυτου dLPM syr. utq., om. EB cett. gig. | προσκαρτερουντων αυτω EB cett. M Ph gig., προσκαρτερουντων d. **8.** το οραμα αυτοις d Psch. gig., απαντα αυτοις EBℵA Ph, αυτοις απαντα CLPM. **9.** εκεινων d e BCP gig., αυτων EℵALM syr. utq. | προσεγγιζοντων M | προσευξασθαι, et oravit d par. | εκτην dEB cett. M. syr. utq., εκτην της ημερας A gig. par. **10.** αυτων dEBℵAC Psch., εκεινων LPM Ph gig. | επεπεσεν dELPM syr. utq. gig., επεσεν Clem. Al. Paed. II, 1, 16, εγενετο BℵAC Orig. c. Cels. II, 1 | επ αυτον εκστασις dEB cett. M syr. utq. gig., εκστασις επ αυτον C Orig. l. l. **11.** και τετταρσιν αρχαις δεδεμενον σκευος τι ως οθονην λαμπραν (και add. Constt. app.) καθιεμενον απο του ουρανου (απο τ. ουρ. om. Const. app. gig) επι την γην d gig. par. Constt. app. VII, 12 p. 169, 23 sq., et vas quoddam devinctum IV angulis, et simile erat linteo magno, et descendebat (καταβαινον) e (ex) coelo super terram Psch., et vas quoddam devinctum IV extremis, velut linteum magnum (splendidum Thom. in marg.) descendens et inclinans (καταβαινον και καθιεμενον) in terram Ph, και καταβαινον (επ αυτον add. LPM) σκευος τι ως οθονην μεγαλην τετρασιν (quattuor e, τεσσαρσιν M) αρχαις (δεδεμενον και add. C*LPM) καθιεμενον (summictum e, l. summissum) επι της γης EeBℵ cett. M Orig. c. Cels. II, 1 (cf. de orat. 12 et p. 249a) | και τι σκευος τετταρσιν αρχαις εκδεδεμενον επι της γης Clem. Al. l. l. **12.** εν ω υπηρχεν

γῆς καὶ τὰ πετεινὰ τοῦ οὐρανοῦ. 13 *καὶ ἐγένετο φωνὴ πρὸς αὐτόν·*
Ἀνάστα, Πέτρε, θῦσον καὶ φάγε. 14 *ὁ δὲ Πέτρος εἶπεν· Μηδαμῶς,*
κύριε, ὅτι οὐδέποτε ἔφαγον πᾶν κοινὸν ἢ ἀκάθαρτον. 15 *φωνὴ δὲ*
πάλιν ἐκ δευτέρου πρὸς αὐτόν· Ἃ ὁ θεὸς ἐκαθάρισεν, σὺ μὴ κοίνου.
16 *τοῦτο δὲ ἐγένετο ἐπὶ τρίς, καὶ ἀνελήμφθη πάλιν τὸ σκεῦος εἰς*
τὸν οὐρανόν.

17 *Ὡς δὲ ἐν ἑαυτῷ ἐγένετο, διηπόρει ὁ Πέτρος, τί ἂν εἴη τὸ*
ὅραμα ὃ εἶδεν, καὶ ἰδοὺ οἱ ἄνδρες οἱ ἀπεσταλμένοι ἀπὸ Κορνηλίου
ἐπερωτήσαντες τὴν οἰκίαν τοῦ Σίμωνος ἐπέστησαν εἰς τὸν πυλῶνα,
18 *καὶ φωνήσαντες ἐπυνθάνοντο, εἰ Σίμων ὁ ἐπικαλούμενος Πέτρος*
ἐνθάδε ξενίζεται. 19 *τοῦ δὲ Πέτρου διενθυμουμένου περὶ τοῦ*
ὁράματος εἶπεν αὐτῷ τὸ πνεῦμα· Ἰδοὺ ἄνδρες τρεῖς ζητοῦσίν σε,
20 *ἀλλὰ ἀνάστα, κατάβηθι καὶ πορεύου σὺν αὐτοῖς μηδὲν δια-*
κρινόμενος, ὅτι ἐγὼ ἀπέσταλκα αὐτούς. 21 *τότε καταβὰς ὁ Πέτρος*
πρὸς τοὺς ἄνδρας εἶπεν· Ἰδοὺ ἐγώ εἰμι, ὃν ζητεῖτε. τί θέλετε ἢ
τίς ἡ αἰτία, δι' ἣν πάρεστε; 22 *οἱ δὲ εἶπον πρὸς αὐτόν· Κορνήλιός*

EB cett. M syr. utq. gig., et erant e | τα τετραποδα και (τα add Constt. app.) ερπετα της γης d (om. της γης) EBℵAC Clem. Al. l. l. Orig. c. Cels. II, 1 (sed de oratione p. 249 τα τετραποδα και ερπετα και ϑηρια της γης, minus accurate opp. II, 224) Constt. app. gig., τα τετραποδα και ερπετα της γης και τα ϑηρια E, τα ϑηρια τετραποδα και ερπετα της γης Psch., τα τετραποδα της γης και τα ϑηρια και τα ερπετα (της γης add. δ R. St.) LPM | τα πετεινα EC*LPM Constt. app., τα πτηνα Clem. Al. l. l. πετεινα BℵAC^2 Orig. c. Cels. II, 1. 13. αναστα d syr. utq. gig. Clem. Al. l. l. αναστας EB cett. M Orig. c. C. II, 1. 14. παν κοινον. inde ab his verbis usque ad XXI, 2 εις φ.νικην servatus est D | η DECLPM, και dBℵA ι R. St. Clem. Al. l. l. Orig. c. C. II, 1. V, 49 syr. utq. gig. 15. και φωνη dEB cett. M syr. utq. gig. Orig. II, 224, και η φωνη Clem. Al. l. l., φωνησας δε D | εκ δευτερου om. gig., secunda Ph (vice add. Thom. c. ast.) | συ etiam d, σοι D. 16. ανελημφϑη παλιν (παλιν ανελ. LPM) το σκευος Dd (em.) LPM Psch. (om. παλιν) Ph Orig. II, 224 (om. παλιν) Constt. app. l. l. (om. παλιν) gig , ευϑυς ανελημφϑη (ολον add. Thom.) το σκευος EBℵAC Thom. (mg.)

17. εν αυτω B | εγενετο Dd (par.), om. EB cett. M syr. utq. gig. | ειη D^c, ει D | και ιδου DECLPM Ph par., ιδου BℵA Psch. gig. | οι ανδρες DB cett. M, ανδρες E | απο DACLP, υπο EBℵM | κορνηλιου D, του κορνηλιου EB cett. M | επερωτησαντες D, διερωτησαντες EB cett. M, sive επερωτ. sive διερωτ., syr. utq. gig., cum appropinquassent et interrogassent Thom. (mg.) | του σιμωνος DBℵACM 180, σιμωνος ELP | επεστησαν DEB cett. M Ph gig., venerunt ac steterunt Psch. 18. επυνϑανοντο DEℵLPM gig., επυϑοντο BC. 19 διενϑυμουμενου DEB cett. M syr. utq. gig., και διαπορουντος add. Thom. c. ast., adhuc cogitante et hesitante par. | αυτω το πνευμα DELPM, το πνευμα αυτω ℵAC, το πνευμα B | τρεις EℵAC δ. ε. ϑ. ιγ R. St. Psch. Thom. (mg.) gig., om. DHLPM Ph Constt. app. | ζητουσιν DEACHLPM syr. utq. gig., ζητουντες Bℵ. 20. αναστα D syr. utq., αναστας D^{c}EB cett. M gig. | διοτι LPM Const. app. 21. τοτε καταβας D Psch., καταβας δε EB cett. M Ph gig. (τε) | ο πετρος DEL, πετρος BℵACHPM | τους ανδρας DEBℵALPM, αυτους C* Psch. (illos) gig., τους ανδρας τους απεσταλμενους απο κορνηλιου προς αυτον H β (hoc loco non = D) δ. ι. ιγ R. St. Berg. p. 82 | τι ϑελετε η D, τι ϑελετε d Ph , om. EB cett. M Psch. gig. | τις αιτια B. 22. ειπον DHLPM, ειπαν EBℵAC | προς αυτον D Psch.,

τις ἑκατοντάρχης, ἀνὴρ δίκαιος καὶ φοβούμενος τὸν θεόν, μαρτυρού-
μενός τε ὑφ' ὅλου τοῦ ἔθνους τῶν Ἰουδαίων, ἐχρηματίσθη ὑπὸ
ἀγγέλου ἁγίου μεταπέμψασθαί σε εἰς τὸν οἶκον αὐτοῦ καὶ ἀκοῦσαι
ῥήματα παρὰ σοῦ. 23 *τότε εἰσαγαγὼν ὁ Πέτρος ἐξένισεν αὐτούς.*
τῇ δὲ ἐπαύριον ἀναστὰς ἐξῆλθεν σὺν αὐτοῖς, καί τινες τῶν ἀδελφῶν
ἀπὸ Ἰόππης συνῆλθαν αὐτῷ.

24 *Τῇ δὲ ἐπαύριον εἰσῆλθεν εἰς Καισάρειαν. ὁ δὲ Κορνήλιος*
ἦν προσδεχόμενος αὐτοὺς καὶ συγκαλεσάμενος τοὺς συγγενεῖς αὐτοῦ
καὶ τοὺς ἀναγκαίους φίλους περιέμεινεν. 25 *προσεγγίζοντος δὲ*
τοῦ Πέτρου εἰς τὴν Καισάρειαν προδραμὼν εἷς τῶν δούλων διεσά-
φησεν παραγεγονέναι αὐτόν. ὁ δὲ Κορνήλιος ἐκπηδήσας καὶ συν-
αντήσας αὐτῷ πεσὼν πρὸς τοὺς πόδας προσεκύνησεν αὐτόν. 26 *ὁ δὲ*
Πέτρος ἤγειρεν αὐτὸν λέγων· Τί ποιεῖς; κἀγὼ ἄνθρωπός εἰμι,
ὡς καὶ σύ. 27 *καὶ συνομιλῶν αὐτῷ εἰσελθών τε καὶ εὗρεν συνεληλυ-*
θότας πολλούς. 28 *ἔφη τε πρὸς αὐτούς· Ὑμεῖς βέλτιον ἐπίστασθε,*
ὡς ἀθέμιστόν ἐστιν ἀνδρὶ Ἰουδαίῳ κολλᾶσθαι ἢ προσέρχεσθαι

---

om. EB cett. M Ph gig. | τις D Psch, om. dEB cett M Ph (gig.) | τε DEB cett. Thom. (mg.), om. M Ph gig. | υφ ολου D, υπο ολου EB cett. M. **23.** τοτε εισαγαγων D (β R. St.) Psch. (et introduxit eos) par. prov., τοτε προσκαλεσαμενος E, εισκαλεσαμενος ουν αυτους BN cett. M Ph (gig.) | ο πετρος D (β R. St.) d Psch. (Symeon) par. prov., om. EB cett. M Ph gig. | εξενισεν αυτους D (β R. St.) d. αυτους εξενισεν EB cett. M Thom. (alterum 'eos' obelo notans) gig. | αναστας D (β R. St.) BNA Psch., αναστας ο πετρος ECM Ph gig., ο πετρος HLP | αδελφων απο ιοππης D^a (απο ιοππην Dd) DdM Psch. gig., αδελφων των απο ιοππης EB cett. Ph. | συνηλθαν D, συνηλθον EB cett. M.

24. τη δε DEBNAC Ph gig., τη τε d Psch., και τη HLPM | εισηλθεν DdBM Ph par., εισηλθαν (-θον) ENACHLP Psch. Thom. (mg.) gig. | εις DM, εις την EB cett. | προσδεχομενος D, προσδοκων EB cett. M | αυτον par. | και συνκαλεσαμενος Dd, συγκαλεσαμενος (vel συνκαλ.) EB cett. M syr. utq. gig. par. | περιεμεινεν Dd Thom. (mg.), cf. par., om. EB cett. M. syr. utq. gig. **25.** προσεγγιζοντος δε — παραγεγονεναι αυτον (αυτω D^a) Dd Thom. (in marg. 'quod veniret' pro παραγεγονεναι αυτον) gig. (om. εις την καισαρειαν et εκπηδησας και, etiam αυτον, pro 'percurrens' l. 'praecurrens'), ως δε εγενετο του (του om. H) εισελθειν τον πετρον συναντησας αυτω ο κορνηλιος πεσων επι τους ποδας προσεκυνησεν EB cett. M syr. utq. (in Ph 'et procidit' Thom. obelo notavit) τους ποδας αυτου syr. utq. **26.** ηγειρεν αυτον DEBNACM, αυτον ηγειρεν HLP | τι ποιεις D (β R. St., post αναστηθι?) d, τι ποιεις αναστηθι Thom. (mg.) par. prov. wern., αναστηθι EB cett. syr. utq. gig. | καγω D Psch., εγω gig., εγω γαρ par., και γαρ εγω EM (add. αυτος) δ. ε. R. St. Ph, και εγω αυτος BN prov., καγω αυτος AHLP, και αυτος εγω C | ως και συ DE (και om. e) gig Berg. p. 82. 106, om. D^fBN cett. M syr. utq. **27.** και D (om. συνομιλων αυτω propter praecedens και συ), και συνομιλων αυτω D^fEB cett. M syr. utq. gig. | εισελθων τε και ευρεν D, εισηλθεν και ευρειcκι (l. ευρισκει) D^fEB cett. M syr. utq. gig. **28.** βελτιον Dd Aug. 3, om. EB cett. M syr. utq. gig. | αθεμιστον D, αθεμιτον D^hEB cett. M | κολλασθαι η προσερχεσθαι (προσευχεσθαι Ph) Psch. vertit: ut se adiungat | ανδρι αλλοφυλω D Psch.,

ἀνδρὶ ἀλλοφύλῳ. κἀμοὶ ὁ θεὸς ἐπέδειξεν μηδένα κοινὸν ἢ ἀκάθαρτον
λέγειν ἄνθρωπον. 29 *διὸ καὶ ἀναντιρήτως ἦλθον μεταπεμφθεὶς*
ὑφ᾽ ὑμῶν. πυνθάνομαι οὖν, τίνι λόγῳ μετεπέμψασθέ με; 30 *καὶ*
ὁ Κορνήλιος ἔφη· Ἀπὸ τῆς τρίτης ἡμέρας μέχρι τῆς ἄρτι ὥρας
ἤμην νηστεύων τὴν ἐνάτην τε προσευχόμενος ἐν τῷ οἴκῳ μου, καὶ
ἰδοὺ ἀνὴρ ἔστη ἐνώπιόν μου ἐν ἐσθῆτι λαμπρᾷ 31 *καί φησιν·*
Κορνήλιε, εἰσηκούσθη σου ἡ προσευχή, καὶ αἱ ἐλεημοσύναι σου
ἐμνήσθησαν ἐνώπιον τοῦ θεοῦ. 32 *πέμψον οὖν εἰς Ἰόππην καὶ*
μετακάλεσαι Σίμωνα, ὃς ἐπικαλεῖται Πέτρος, οὗτος ξενίζεται ἐν
οἰκίᾳ Σίμωνος βυρσέως παρὰ θάλασσαν· ὃς παραγενόμενος λαλήσει
σοι. 33 *ἐξαυτῆς οὖν ἔπεμψα πρὸς σὲ παρακαλῶν ἐλθεῖν σε πρὸς*
ἡμᾶς, σὺ δὲ καλῶς ἐποίησας ἐν τάχει παραγενόμενος. νῦν ἰδοὺ
πάντες ἡμεῖς ἐνώπιόν σου ἀκοῦσαι βουλόμενοι παρὰ σοῦ τὰ προσ-
τεταγμένα σοι ἀπὸ τοῦ θεοῦ.

34 *Ἀνοίξας δὲ τὸ στόμα Πέτρος εἶπεν· Ἐπ᾽ ἀληθείας κατα-*
λαμβάνομαι, ὅτι οὐκ ἐστὶν προσωπολήμπτης ὁ θεός, 35 *ἀλλ᾽ ἐν*
παντὶ ἔθνει ὁ φοβούμενος αὐτὸν καὶ ἐργαζόμενος δικαιοσύνην δεκτὸς
αὐτῷ ἐστίν. 36 *τὸν γὰρ λόγον, ὃν ἀπέστειλεν τοῖς υἱοῖς Ἰσραὴλ*

αλλοφυλω EB cett. M Ph gig. | καμοι DEBℵAC, και εμοι HLPM | ο θεος επεδιξεν D, ο θεος εδειξεν BCHLPM, εδειξεν ο θεος EℵA. 29. υφ υμων D (β. δ. R. St.) syr. utq., om. EB cett. M gig. | τινι DBℵ cett. M, τινι τω (τῳ enclit. ?) E. 30. της τριτης Dd, τεταρτης D^b? EB cett. M syr. utq. gig. | ημερας και M | της αρτι D, ταυτης της dEB cett. M syr. utq. gig. | ωρας DEB cett. M Beda ex gr., tempus Psch., diem gig. | νηστευων Dd, νηστευων και EA^2HLPM Beda ex gr. syr. utq. gig., om. BℵA^*C par. | την ενατην — οικω μου om. L | την ενατην τε (τε improb. D^2) προσευχομενος Dd, και προσευχομενος απο εκτης ωρας εως ενατης E Beda ex gr., (και praem. A^2HPM) την ενατην (ωραν add. HPM syr. utq.) προσευχομενος BℵACHPM syr. utq., et hora nona gig. | ανηρ DEB cett. M syr. utq. gig., αγγελος Thom. (mg.) | ενωπιον εμου $ℵ^*$. 31. φησιν DEB cett. M, φησιν μοι Psch. Thom. (c. ast.) | σου η προσευχη DB cett. M, η προσευχη σου E | εμνησθησαν DEB cett. syr. utq. gig., ανεβησαν M. 32. εν οικια σιμωνος βυρσεως DEB cett. M (τινος add. ι R. St.), παρα τινι σιμωνι βυρσει C | ος παραγενομενος λαλησει σοι DECHLPM Beda ex gr. syr. utq. gig., om. BℵA. 33. ουν D^cdEB cett. M Ph gig., cυ D, om. Psch. | παρακαλων ελθειν (σε add. dD^c par.) προς ημας D Thom. (c. ast.), om. EB cett. M. syr. utq. gig. | συ δε De gig., συ τε EB cett. M syr. utq. | εν ταχει Dd, om. EB cett. M syr. utq. gig. | νυν ιδου (sic D^a, δου D) Psch., νυν ουν D^cdEB cett. M Ph gig. | ενωπιον σου ακουσαι βουλομενοι (nolumus d), παρα σου Dd Psch., ενωπιον του θεου παρεσμεν ακουσαι (aure nolumus audire gig.) παντα (παντα om. h. l. A) D^cEB cett. M Beda ex gr. Ph. gig. | σοι παντα A | απο του θεου D Psch., παρα του κυριου E, υπο του θεου HLP, υπο του κυριου B$ℵ^*$HLPM Ph gig., απο του κυριου $ℵ^c$AC.

34. το στομα πετρος D gig., πετρος το στομα B$ℵ^*$HLPM, πετρος το στομα αυτου E$ℵ^c$AC syr. utq. | καταλαμβανομαι D^b? dEB cett. M Clem. Al. Str. VI, 8, 63, καταλαμβανομενος D (hoc verbum cum ειπεν coniungens). 35. εστιν DEB cett. M syr. utq. gig. Clem. Al. l. l., εσται A. 36. τον γαρ λογον D (C*?) Psch. (sermo

*εὐαγγελιζόμενος εἰρήνην διὰ Ἰησοῦ Χριστοῦ (οὗτός ἐστιν πάντων
κύριος),* 37 *ὑμεῖς οἴδατε, τὸ γενόμενον καθ' ὅλης Ἰουδαίας, ἀρξά-
μενον γὰρ ἀπὸ τῆς Γαλιλαίας μετὰ τὸ βάπτισμα, ὃ ἐκήρυξεν Ἰωάνης,*
38 *Ἰησοῦν τὸν ἀπὸ Ναζαρέθ, ὃν ἔχρισεν ὁ θεὸς ἁγίῳ πνεύματι καὶ
δυνάμει. οὗτος διῆλθεν εὐεργετῶν καὶ ἰώμενος πάντας τοὺς κατα-
δυναστευθέντας ὑπὸ τοῦ διαβόλου, ὅτι ὁ θεὸς ἦν μετ' αὐτοῦ.* 39 *καὶ
ἡμεῖς μάρτυρες αὐτοῦ, ὧν ἐποίησεν ἔν τε τῇ χώρᾳ τῶν Ἰουδαίων
καὶ Ἱερουσαλήμ· ὃν καὶ ἀνεῖλαν κρεμάσαντες ἐπὶ ξύλου.* 40 *τοῦτον
ὁ θεὸς ἤγειρεν μετὰ τὴν τρίτην ἡμέραν καὶ ἔδωκεν αὐτῷ ἐνφανῆ
γενέσθαι,* 41 *οὐ παντὶ τῷ λαῷ, ἀλλὰ μάρτυσι τοῖς προκεχειροτο-
νημένοις ὑπὸ τοῦ θεοῦ ἡμῖν, οἵτινες συνεφάγομεν καὶ συνεπίομεν
αὐτῷ καὶ συνεστράφημεν μετὰ τὸ ἀναστῆναι ἐκ νεκρῶν ἡμέρας
τεσσεράκοντα* 42 *καὶ ἐνετείλατο ἡμῖν κηρῦξαι τῷ λαῷ καὶ δια-
μαρτύρασθαι, ὅτι οὗτός ἐστιν ὁ ὡρισμένος ὑπὸ τοῦ θεοῦ κριτὴς
ζώντων καὶ νεκρῶν.* 43 *τούτῳ πάντες οἱ προφῆται μαρτυροῦσιν,
ἄφεσιν ἁμαρτιῶν λαβεῖν διὰ τοῦ ὀνόματος αὐτοῦ πάντα τὸν
πιστεύοντα εἰς αὐτόν.*
44 *Ἔτι λαλοῦντος τοῦ Πέτρου τὰ ῥήματα ταῦτα ἔπεσεν τὸ*

---

enim), τον γαρ λογον αυτου M Thom. (c. ast. add.: enim) par., τον λογον dBEℵA(C² ?)HLP Ph gig. | ον DEℵ*(C)HLP syr. utq., om. (non repetitis litteris ον) dBℵ*A gig. | χριστου om. M. 37. υμεις DEℵ cett. M Psch. (et etiam vos) Ph gig., om. B | το γενομενον Dd, το γενομενον (γεναμενον E, γεγονος CM) ρημα Bℵ cett. M syr. utq. gig. | ιουδαιας D, της ιουδαιας DᶜEB cett. M | αρξαμενον LPM, αρξαμενος DEBℵACH syr. utq. gig. | γαρ DdeA Iren., om. EBℵCHM syr. utq. gig. | βαπτισμα DdEℵ cett. M syr. utq. gig., κηρυγμα B. 38. ον Dd syr. utq. gig. par., ος M, ως EB cett. | εχρισεν Dd syr. utq., εχρισεν αυτον DᶜEB cett. M | αγιω πνευματι Dd, (εν praem. EL), πνευματι αγιω Bℵ cett. M | ουτος Dd Psch. Iren. sah. gig. par., ος EBℵᶜACHLPM Ph | καταδυναστευθεντας D, καταδυναστευομενους EB cett. M | διαβολου DdeB cett. M, σατανα E. 39. ημεις dEB cett. M syr. utq. gig., υμεις D | μαρτυρες DdEBℵAC Ph, μαρτυρες εσμεν M | αυτου Dd, τουτων gig., παντων EeBℵ cett. M syr. utq., τουτων παντων par. (corr.) | τε om. M. | ιερουσαλημ DdB Psch. gig., εν ιερουσαλημ Eℵ ACHLPM Ph | και ανειλαν DEℵAC gig., και ανειλον HLPM, δ. ε. ι. ιγ R. St. Thom. (obelo notans praecedentia: reiecerunt Iudaei), reiecerunt Iudaei et occiderunt Ph | κρεμασαντες DdEB cett. M Thom. (obelo notans: eum), κρεμασαντες αυτον Ph. 40. μετα την τριτην ημεραν Dd, τη τριτη ημερα DᶜEBℵᶜAHLPM syr. utq. gig., εν τη τριτη ημερα ℵ*C | αυτω D, αυτω μεν Dᶜ, αυτον EB cett. M syr. utq. gig. | εμφανη D³, εμφανει M. 41. υπο του θεου ημειν (ημιν) DdEB cett. M, ημιν υπο του θεου C | συνεφαγομεν DdEB cett. M, συνεφαγομεν αυτω C Ph | και συνεστραφημεν (cf. XI, 28, XVI, 39, συνανεστραφημεν Dᵇ) μετα το αναστηναι εκ νεκρων ημερας μ̄ Dd Thom. (cum eo dies XL c. ast. add. inter συνεστρ. et μετα) gig. Berg. p. 161, μετα το αναστηναι αυτον εκ νεκρων Bℵ cett. M syr. utq. 42. ενετειλατο D, παρηγγειλεν EB cett. M | ουτος DdEBCM, αυτος ℵAHP. 43. τουτω DdEB cett. M (Psch.) Ph gig., τουτον HL.

44. ετι DdEB cett. M gig., ετι δε Psch.?, ετι τε Ph | επεσεν DA, επεπεσεν

πνεῦμα τὸ ἅγιον ἐπὶ πάντας τοὺς ἀκούοντας τὸν λόγον. 45 καὶ
ἐξέστησαν οἱ ἐκ περιτομῆς πιστοί, ὅσοι συνῆλθον τῷ Πέτρῳ, ὅτι
καὶ ἐπὶ τὰ ἔθνη ἡ δωρεὰ τοῦ πνεύματος τοῦ ἁγίου ἐκκέχυται.
46 ἤκουον γὰρ αὐτῶν λαλούντων ποικίλαις γλώσσαις καὶ μεγα-
λυνόντων τὸν θεόν. εἶπεν δὲ ὁ Πέτρος· 47 Μήτι τὸ ὕδωρ κωλῦσαί
τις δύναται τοῦ μὴ βαπτισθῆναι αὐτούς, οἵτινες τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον
ἔλαβον ὥσπερ καὶ ἡμεῖς; 48 τότε προσέταξεν αὐτοὺς βαπτισθῆναι
ἐν τῷ ὀνόματι τοῦ κυρίου Ἰησοῦ Χριστοῦ. τότε προσεκάλεσαν αὐτὸν
πρὸς αὐτοὺς διαμεῖναι ἡμέρας τινάς.

XI. 1 Ἀκουστὸν δὲ ἐγένετο τοῖς ἀποστόλοις καὶ τοῖς ἀδελφοῖς,
οἱ ἐν τῇ Ἰουδαίᾳ, ὅτι καὶ τὰ ἔθνη ἐδέξαντο τὸν λόγον τοῦ θεοῦ.
2 ὁ μὲν οὖν Πέτρος διὰ ἱκανοῦ χρόνου ἠθέλησε πορευθῆναι εἰς
Ἱεροσόλυμα καὶ προσφωνήσας τοὺς ἀδελφοὺς καὶ ἐπιστηρίξας αὐτοὺς
ἐπορεύθη πολὺν λόγον ποιούμενος διὰ τῶν χωρῶν διδάσκων αὐτούς·
ὃς καὶ κατήντησεν αὐτόθι καὶ ἀπήγγειλεν αὐτοῖς τὴν χάριν τοῦ θεοῦ.

EBℵHLPM. 45. οσοι DEℵAHLPM, ιο B | συνηλθον DEAHLPM, συνηλθαν Bℵ, του αγιου Di cett., αγιου D. 46. ποικιλαις γλωσσαις και μεγαλυνοντων D (ubi scalpello omnia deleta sunt praeter ultimum ν) d (em.), γλωσσαις και μεγαλυνοντων (δοξαζοντων Thom. in mg.) Dd?EB cett. M syr. utq. gig. | ειπεν δε ο πετρος Dd Psch., τοτε απεκριθη ο (ο om. BℵA) πετρος EℵABHLPM Ph gig. 47. κωλυσαι (sic De, κωλαι D) τις δυναται D1, κωλυσαι δυναται τις D2HLPM gig., δυναται κωλυσαι τις BℵA | αυτους D, τουτους dEB cett. M syr. utq. gig. | ωσπερ D, ως BℵAM, καθως EHLP. 48. τοτε προσεταξεν Dd Psch. par., προσεταξεν τε AHLP, προσεταξεν δε EBℵM | αυτους DEBHLPM syr. utq, gig., αυτοις ℵA | βαπτισθηναι εν τω ονοματι του κυριου (τ. κυρ. om. EM δ. ι. ια R. St. Ph. gig.) ιησου χριστου (ιησου χρ. om. HLP) DdEHLPM syr. utq. gig., εν τω ονοματι του κυριου ιησου χριστου βαπτισθηναι BℵA | παρεκαλεσαν D, ηρωτησαν DEB cett. M syr. utq. gig. | προς αυτους Dd syr. utq. gig., om. EB cett. M | διαμειναι D, επιμειναι DaEB cett. M.

XI. 1. ακουστον δε εγενετο Dd (enim = δε) Psch., ηκουσαν δε EB cett. M Ph (gig.) | τοις αποστολοις και τοις αδελφοις οι (τοις Dd) εν τη ιουδαια D Psch., οι αποστολοι και οι αδελφοι οι οντες κατα την ιουδαιαν EB cett. M Ph gig. | εδεξαντο DeEB cett. M, εδεξατο D | του θεου DdEB cett. M syr. utq. gig., του θεου και εδοξαζον τον θεον (cf. XI, 18) Thom. (c. ast.) Berg. p. 82, 161. 2. ο μεν ουν πετρος — διδασκων αυτους Dd, ipse quidem igitur Petrus per tempus non modicum volebat abire Hierosolymam et loqui fratribus, et cum confirmasset (eos) profectus est (et docuit eos obelo improb. Thom.) Thom. (c. ast.), Petrus igitur post multum tempus voluit ire Hierosolymam et convocans fratres et confirmans egressus est, copiosum quoque verbum faciens per regiones docens (docebat prov.) eos par. prov. wern., om. EB cett. M syr. utq. gig. | ηθελησεν De, ηθελησαι D | προσφωνησας Dd par. prov. wern., προσφωνησαι Thom., συνκαλεσαμενος par. prov. wern. | επορευθη Thom. par. prov. wern., om. Dd | πολυν (τε add. par. prov. wern.) λογον ποιουμενος δια των χωρων Dd par. prov. wern., om. Thom. | διδασκων αυτους Dd par. prov. (εδιδασκεν) wern., improb. Thom. | ος και κατηντησεν αυτοις (l. αυτοθι) και απηγγειλεν αυτοις την χαριν του θεου Dd, και οτε (οτε δε E) ανεβη πετρος εις ιεροσολυμα EHLPM syr. utq., οτε δε ανεβη πετρος εις ιερουσαλημ BℵA gig. par. (autem

οἱ δὲ ἐκ περιτομῆς ἀδελφοὶ διεκρίνοντο πρὸς αὐτὸν 3 λέγοντες ὅτι
εἰσῆλθες πρὸς ἄνδρας ἀκροβυστίαν ἔχοντας καὶ συνέφαγες σὺν
αὐτοῖς. 4 ἀρξάμενος δὲ Πέτρος ἐξετίθετο αὐτοῖς τὰ καθεξῆς λέγων·
5 Ἐγὼ ἤμην ἐν Ἰόππῃ πόλει προσευχόμενος καὶ εἶδον ἐν ἐκστάσει
ὅραμα, καταβαῖνον σκεῦός τι ὡς ὀθόνην μεγάλην τέτταρσιν ἀρχαῖς
καθιεμένην ἐκ τοῦ οὐρανοῦ, καὶ ἦλθεν ἕως ἐμοῦ, 6 εἰς ἣν ἀτενίσας
κατενόουν καὶ εἶδον τὰ τετράποδα τῆς γῆς καὶ τὰ θηρία καὶ ἑρπετὰ
καὶ τὰ πετεινὰ τοῦ οὐρανοῦ. 7 καὶ ἤκουσα φωνὴν λέγουσάν μοι·
Ἀνάστα, Πέτρε, θῦσον καὶ φάγε. 8 εἶπα δέ· Μηδαμῶς, κύριε,
ὅτι κοινὸν ἢ ἀκάθαρτον οὐδέποτε εἰσῆλθεν εἰς τὸ στόμα μου.
9 ἐγένετο δὲ φωνὴ ἐκ τοῦ οὐρανοῦ πρός με· Ἃ ὁ θεὸς ἐκαθάρισεν,
σὺ μὴ κοίνου. 10 τοῦτο δὲ ἐγένετο ἐπὶ τρίς, καὶ ἀνεσπάσθη πάλιν
ἅπαντα εἰς τὸν οὐρανόν. 11 καὶ ἰδοὺ ἐξαυτῆς τρεῖς ἄνδρες ἐπέστησαν
ἐπὶ τὴν οἰκίαν, ἐν ᾗ ἦμεν, ἀπεσταλμένοι ἀπὸ Καισαρείας πρός με.
12 εἶπεν δὲ τὸ πνεῦμά μοι συνελθεῖν αὐτοῖς. ἦλθόν τε σὺν ἐμοὶ καὶ
οἱ ἓξ ἀδελφοὶ οὗτοι, καὶ εἰσήλθομεν εἰς τὸν οἶκον τοῦ ἀνδρός.

Petrus add. corrector) prov. wern. | οι δε (οτι οι d) εκ περιτομης αδελφοι διεκρινοντο προς αυτον Dd, διεκρινοντο προς αυτον οι εκ περιτομης (αδελφοι add. par. wern.) EB cett. M syr. utq gig. (add. μαϑηται). 3. εισηλϑες προς ανδρας ακροβυστιαν εχοντας και συνεφαγες DdB (εισηλϑεν et συνεφαγεν) ℵA gig., προς ανδρας ακροβυστιαν εχοντας εισηλϑες και συνεφαγες EHLP syr. utq. (εισηλϑεν και συνεφαγεν, sed in Ph. marg. Thom. adnotavit εισηλϑες και συνεφαγες), εισηλϑε και συνεφαγεν etiam M δ. ι. ια R. St., συν αυτοις D¹, αυτοις D²EB cett. M. 4. πετρος DEBℵA, ο πετρος HℵPM | τα καϑεξης (sic Dᵉ, κατεξης D), τα καϑεξης EB cett. M syr. utq. gig. 5. ιοππη πολει Dde, πολει ιοππη EB cett M Ph gig., ιοππη Psch. | εν εκστασει DᵃEB cett. M syr. utq. gig., εκστασει D | τεσσαρσιν EB rell., τετρασιν D | εως D, αχρι (vel αχρις) EB cett. M (αχρις). | καϑειμενην M. 6. (τα praem. Dc) τετραποδα της γης DEB cett. M Ph gig., τα τετρ. Psch. | ερπετα D, τα ερπετα DᶜEB cett. PM, τα ερπετα της γης H Psch. | πετεινα D, τα πετεινα EB cett. M. 7. και ηκουσα Dd Psch., ηκουσα δε HLPM Ph, ηκουσα δε και EBℵA gig. | φωνην λεγουσαν D, φωνης λεγουσης EB cett. M | αναστα D syr. utq. gig., αναστας Dᵉ?dEB cett. M. 8. ειπα D, ειπον EB cett. M | οτι (παν add. HLP) κοινον η (και Psch. gig.) ακαϑαρτον ουδεποτε εισηλϑεν εις το στομα μου DEBℵA gig., οτι ουδεποτε κοινον η ακαϑαρτον εισηλϑεν εις το στομα μου EM Ph Orig. de orat. p. 249, οτι ουδεποτε εισηλϑεν εις το στομα μου κοινον και ακαϑαρτον Psch. 9. εγενετο δε (sic Dᵃ? δε om. D) φωνη εκ του ουρανου προς με D, et rursus vox dixit mihi e coelo Psch., απεκριϑη δε φωνη εκ του ουρανου προς με d, απεκριϑη δε μοι (μοι om. B) εκ δευτερου φωνη εκ του ουρανου EBM, απεκριϑη δε μοι (μοι om. ℵA) φωνη εκ δευτερου εκ του ουρανου ℵAHLP, et respondit vox secundo de coelo gig., respondit mihi ex secunda vice (vice obelo notavit Thom.) vox de coelo Ph. 10. δε DEB cett. M. syr. utq. gig., om. H | επι τρις, tribus vicibus Ph, sed Thom. obelo notavit: vicibus | ανεσπασϑη παλιν DdBℵA, παλιν ανεσπασϑη EHLPM. 11. εξ αυτης, ex eadem hora Ph, sed Thom. obelo notavit: hora | ημεν DBℵA, ημην d (em.) EHLPM syr. utq. gig. 12. δε DEB cett. M Ph gig., τε d Psch. | το πνευμα μοι DdBℵA gig., μοι (και add. M Ph) το πνευμα EHLPM syr. utq. | αυτοις Dd Ph, αυτοις μηδεν διακριναντα (διακρινοντα Eℵ*) EBℵᶜA, αυτοις μηδεν διακρινομενον HLPM Psch.

13 ἀπήγγειλεν δὲ ἡμῖν, πῶς εἶδεν ἄγγελον ἐν τῷ οἴκῳ αὐτοῦ σταθέντα
καὶ εἰπόντα αὐτῷ· Ἀπόστειλον εἰς Ἰόππην καὶ μετάπεμψαι Σίμωνα
τὸν ἐπικαλούμενον Πέτρον, 14 ὃς λαλήσει ῥήματα πρός σε, ἐν οἷς
σωθήσῃ σὺ καὶ πᾶς ὁ οἶκός σου. 15 ἐν δὲ τῷ ἄρξασθαί με λαλεῖν
αὐτοῖς ἔπεσεν τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον ἐπ' αὐτούς, ὡς καὶ ἐφ' ἡμᾶς ἐν ἀρχῇ.
Act. I, 5. 16 ἐμνήσθην δὲ τοῦ ῥήματος τοῦ κυρίου, ὡς ἔλεγεν· Ἰωάνης μὲν ἐβάπ-
τισεν ὕδατι, ὑμεῖς δὲ βαπτισθήσεσθε ἐν πνεύματι ἁγίῳ. 17 εἰ οὖν τὴν
ἴσην δωρεὰν ἔδωκεν αὐτοῖς, ὡς καὶ ἡμῖν, πιστεύσασιν ἐπὶ τὸν κύριον
Ἰησοῦν Χριστόν, ἐγὼ τίς ἤμην δυνατὸς κωλῦσαι τὸν θεὸν τοῦ μὴ
δοῦναι αὐτοῖς πνεῦμα ἅγιον πιστεύσασιν ἐπ' αὐτῷ; 18 ἀκούσαντες
δὲ ταῦτα ἡσύχασαν καὶ ἐδόξασαν τὸν θεὸν λέγοντες· Ἄρα καὶ τοῖς
ἔθνεσιν ὁ θεὸς μετάνοιαν εἰς ζωὴν ἔδωκεν.

19 Οἱ μὲν οὖν διασπαρέντες ἀπὸ τῆς θλίψεως τῆς γενομένης
ἀπὸ τοῦ Στεφάνου διῆλθον ἕως Φοινίκης καὶ Κύπρου καὶ Ἀντιοχείας
μηδενὶ τὸν λόγον λαλοῦντες εἰ μὴ μόνοις Ἰουδαίοις. 20 ἦσαν δέ
τινες ἐξ αὐτῶν ἄνδρες Κύπριοι καὶ Κυρηναῖοι, οἵτινες ἐλθόντες
εἰς Ἀντιόχειαν ἐλάλουν πρὸς τοὺς Ἕλληνας εὐαγγελιζόμενοι τὸν
κύριον Ἰησοῦν Χριστόν. 21 ἦν δὲ χεὶρ κυρίου μετ' αὐτῶν, πολύς
τε ἀριθμὸς πιστεύσας ἐπέστρεψεν ἐπὶ τὸν κύριον. 22 ἠκούσθη δὲ
ὁ λόγος εἰς τὰ ὦτα τῆς ἐκκλησίας τῆς ἐν Ἰερουσαλὴμ περὶ αὐτῶν,
καὶ ἐξαπέστειλαν Βαρνάβαν διελθεῖν ἕως τῆς Ἀντιοχείας. 23 ὃς

---

gig. | τε d Psch., δε EB cett. M Ph gig., om. D. 13. δε DdBℵAM Ph gig., τε EHLP Psch. | αγγελον D, τον αγγελον EB cett. M | αυτω DdEHLPM syr. utq. gig., om. BℵA | αποστειλον DEℵ cett. M, πεμψον B | εις ιοππην DdBℵ Psch. (add. πολιν) gig., εις ιοππην ανδρας EHLPM Ph. 15. αυτοις Dd par., illis Psch., om. EB cett. M Ph gig. | επεσεν D, επεπέσεν EB cett. M | αυτους D^b dEB cett. M, αυτοις D | ως D, ωσπερ EB cett. M. 16. του κυριου DEBℵAM, κυριου HLP | ελεγεν οτι M. 17. ουν DEB cett. M syr. utq. gig., δε d | δεδωκεν ℵ | αυτοις D, αυτοις ο θεος EB cett. M syr. utq. gig. | επι κυριον M | εγω DdBℵA Psch. M gig., εγω δε EHLP Ph | του μη δουναι αυτοις πνευμα αγιον πιστευσασιν επ αυτω (επι τω κυριω ιησου χριστω Thom.) Dd β. ια R. St. (om. πιστ. επ αυτω) Thom. (c. ast.) par. (om. πιστευσασιν επ αυτω) prov. (om. πιστ. κτλ.) wern. (ut Thom., sed om. χριστω), om. EB cett. M syr. utq. gig. 18. εδοξασαν D^b (εδοξαν D) BℵM, εδοξαζον EAHLP | αρα DBℵA, αρα γε EHLPM | μετανοιαν D, την μετανοιαν EB cett. M | εις ζωην εδωκεν DBℵAM gig., εδωκεν εις ζωην EHLP syr. utq.

19. απο του στεφανου D¹, απο στεφανου D², propter (על) Stephanum syr. utq. par., επι στεφανου dEA, επι στεφανω BℵHLPM | τον λογον λαλουντες Dd, λαλουντες τον λογον EBℵ cett M | μονοις Dd gig. par., μονον EB cett. M syr. utq. 20. ελθοντες EBℵAL, εισελθοντες HPM | προς DdEℵ^c HLPM syr. utq. gig., και προς Bℵ*A par. | ελληνας Ddℵ^c A syr. utq. gig., ελληνιστας D^f EBHLPM | χριστον Dd, om. EB cett. M syr. utq. gig. par. 21. ην δε D, ην τε d Psch. par. (corr.), και ην EB cett. M Psch. gig. | πιστευσας DdEHLPM, ο πιστευσας BℵA. 22. της εν DAHLP, της ουσης εν EBℵM | ιερουσαλημ DdBℵA, ιεροσολυμοις EHLPM gig. par. | περι DBℵ cett. M gig. par., τα περι E | διελθειν DdEHLPM Ph gig. par., om. BℵA Psch. | της αντιοχειας D¹ solus, αντιοχειας D². 23. ος και D solus, ος dEB cett. M syr. utq. gig. par. | του

*καὶ παραγενόμενος καὶ ἰδὼν τὴν χάριν τοῦ θεοῦ ἐχάρη καὶ παρεκά-
λει πάντας τῇ προθέσει τῆς καρδίας προσμένειν τῷ κυρίῳ,* 24 *ὅτι
ἦν ἀνὴρ ἀγαθὸς καὶ πλήρης πνεύματος ἁγίου καὶ πίστεως, καὶ
προσετέθη ὄχλος ἱκανὸς τῷ κυρίῳ.* 25 *ἀκούσας δὲ ὅτι Σαῦλός
ἐστιν εἰς Ταρσὸν ἐξῆλθεν ἀναζητῶν αὐτόν,* 26 *καὶ ὡς σύντυχὼν
παρεκάλεσεν ἐλθεῖν εἰς Ἀντιόχειαν· οἵτινες παραγενόμενοι ἐνι-
αὐτὸν ὅλον συνέχυσαν ὄχλον ἱκανόν. καὶ τότε πρῶτον ἐχρημάτισαν
ἐν Ἀντιοχείᾳ οἱ μαθηταὶ Χριστιανοί.*
27 *Ἐν ταύταις δὲ ταῖς ἡμέραις κατῆλθον ἀπὸ Ἱεροσολύμων
προφῆται εἰς Ἀντιόχειαν, ἦν δὲ πολλὴ ἀγαλλίασις.* 28 *συνεστραμ-
μένων δὲ ἡμῶν ἔφη εἷς ἐξ αὐτῶν ὀνόματι Ἄγαβος, σημαίνων διὰ
τοῦ πνεύματος λιμὸν μεγάλην μέλλειν ἔσεσθαι ἐφ' ὅλην τὴν οἰκου-
μένην, ἥτις ἐγένετο ἐπὶ Κλαυδίου.* 29 *οἱ δὲ μαθηταί, καθὼς εὐπο-*

θεου **DEHLPM**, την του θεου **BℵA** | τω κυριω **DEℵ** cett. M Psch., εν τω κυριω B Ph gig. par. **24.** ην ανηρ DdEB cett. M, ανηρ ην ℵ. 25. 26. ακουσας δε οτι σαυλος εστιν εις θαρσον (ταρσον D^{h}) εξηλθεν αναζητων αυτον και ως (ωσ del. D^{2}) συντυχων παρεκαλεσεν (αυτον add. D^{f}) ελθειν εις αντιοχειαν οιτινες παραγενομενοι (contigit vero eis d) ενιαυτον ολον συνεχυθησαν (l. συνεχυσαν) οχλον ικανον (commiscere ecclesiam d) Dd (fere συναναχυθηναι τη εκκλησια και διδαξαι οχλον ικανον D^{e}); cum audiret autem Saulum esse Tarsi, exiit ad quaerendum eum. qui cum collocutus esset cum eo roagbat eum venire Antiochiam. cum venissent autem annum integrum congregati sunt (συνηχθησαν) Thom. (mg.); audiens autem, quod Saulus esset Tharsi exiit requirere eum, et cum invenisset eum duxit Antiochiam. contigit autem illis totum annum commisceri (συνεχυθησαν) ecclesiae et docere multam turbam gig.; audiens autem (Barnabas add. sec. man.) quod Saulus esset Tharso, exiens requirens eum quem cum invenisset rogabat ut Antiochiam veniret (perduxit Antiochiam sec. man.). cum autem venissent per annum totum commiscuerunt se ecclesia (conversati sunt in ecclesia sec. man.) et docebant turbam multam par.; εξηλθεν δε εις ταρσον ο βαρναβας (ο βαρν. om. BℵA) αναζητησαι (αναστησαι B*) σαυλον (παυλον M) και ευρων αυτον (αυτον om. EBℵAM, in Ph obelo improb. Thom.) ηγαγεν αυτον (αυτον om. BℵA). εγενετο δε (αυτοις add. EBℵAM, αυτους HLP) και (και om. EHLP) ενιαυτον ολον (ολον om. E) συναχθηναι εν (εν om. D^{b}HLP) τη εκκλησια και διδαξαι οχλον ικανον EB cett. M syr. utq. gig. | και τοτε (κια τοτε improb. D^{2}, ab eo tempore Psch.) πρωτον εχρη-ματισαν (-τισεν D) εν αντιοχεια οι μαθηται χριστιανοι (discipulos Christianos d) Dd Psch. gig. par., χρηματισαι τε (τε om. D^{e}) πρωτον (πρωτως D^{e}Bℵ) εν αντιοχεια (εις αντιοχειαν A) τους μαθητας χριστιανους D^{e}EB cett. M. syr. utq.

27. ταυταις DEℵ cett. syr. utq. gig. par., αυταις BM | ην δε πολλη αγαλλιασις Dd par. Aug. serm. dom. 2. Anonymus de prophetis et prophetiis (Miscell. Cassin. 1897, ubi 'atque' pro 'eratque'), om. EB cett. M syr. utq. gig. **28.** συνεστραμμενων (revertentibus d, congregatis par. Aug.) δε ημων εφη (pro εφη par. prov. wern. Aug.: surgens) εις εξ αυτων ονοματι αγαβος σημενων (significabat d Aug., qui signifiοabat par.) Dd par. (prov. wern.) Aug. et Anon. lawd., αναστας δε εις εξ αυτων ονοματι αγαβος εσημανεν EB (εσημαινεν) ℵ cett. M Psch. (και ante εσημανεν) Ph. gig. | μεγαλην D^{c}BℵA, μεγαν DEHLPM | μελλειν DEB cett, om. M | ητις DEBℵA, οστις HLPM | εγενετο DdBℵA Ph gig. Anon., και εγενετο EHPM Psch. par. | κλαυδιου DdBℵA gig,, κλαυδιου καισαρος EHLPM syr. utq. par. **29.** οι δε μαθηται

*ροῦντο, ὥρισαν ἕκαστος αὐτῶν εἰς διακονίαν πέμψαι τοῖς κατοι-
κοῦσιν ἐν τῇ Ἰουδαίᾳ ἀδελφοῖς.* 30 *ὃ καὶ ἐποίησαν ἀποστείλαντες
πρὸς τοὺς πρεσβυτέρους διὰ χειρὸς Βαρνάβα καὶ Σαύλου.*

XII. 1 *Κατ᾽ ἐκεῖνον δὲ τὸν καιρὸν ἐπέβαλεν τὰς χεῖρας Ἡρώδης
ὁ βασιλεὺς κακῶσαί τινας τῶν ἀπὸ τῆς ἐκκλησίας ἐν τῇ Ἰουδαίᾳ* 2 *καὶ
ἀνεῖλεν Ἰάκωβον τὸν ἀδελφὸν Ἰωάνου μαχαίρᾳ.* 3 *καὶ ἰδὼν ὅτι
ἀρεστόν ἐστιν τοῖς Ἰουδαίοις ἡ ἐπιχείρησις αὐτοῦ ἐπὶ τοὺς πιστοὺς
προσέθετο συνλαβεῖν καὶ Πέτρον· ἦσαν δὲ αἱ ἡμέραι τῶν ἀζύμων.*
4 *τοῦτον πιάσας ἔθετο εἰς φυλακὴν παραδοὺς τέσσαρσιν τετραδίοις
στρατιωτῶν φυλάσσειν, βουλόμενος μετὰ τὸ πάσχα ἀναγαγεῖν αὐτὸν
τῷ λαῷ.* 5 *ὁ μὲν οὖν Πέτρος ἐτηρεῖτο ἐν τῇ φυλακῇ, πολλὴ δὲ
προσευχὴ ἦν ἐν ἐκτενείᾳ ἀπὸ τῆς ἐκκλησίας πρὸς τὸν θεὸν περὶ
αὐτοῦ.* 6 *ὅτε δὲ ἔμελλεν προάγειν αὐτὸν Ἡρώδης, τῇ νυκτὶ ἐκείνῃ
ἦν ὁ Πέτρος κοιμώμενος μεταξὺ δύο στρατιωτῶν, δεδεμένος ἁλύσεσιν
δυσίν, φύλακες δὲ πρὸ τῆς θύρας ἐτήρουν τὴν φυλακήν.* 7 *καὶ
ἰδοὺ ἄγγελος κυρίου ἐπέστη τῷ Πέτρῳ, καὶ φῶς ἐπέλαμψεν τῷ
οἰκήματι. νύξας δὲ τὴν πλευρὰν τοῦ Πέτρου ἤγειρεν αὐτὸν λέγων·
Ἀνάστα ἐν τάχει. καὶ ἐξέπεσαν αἱ ἁλύσεις ἐκ τῶν χειρῶν αὐτοῦ.*

καϑως ευπορουντο Dd (Psch.) (gig. οι δε εν αντιοχεια μαϑηται) (par.); των δε μαϑητων καϑως ευπορειτο τις EB cett. M Ph | ωρισεν A. 30. οι και L | αποστειλαντες Dd?, αποστειλαστες D, αποσταλεντες M | παυλου M.

XII. 1. επεβαλεν τας χειρας ηρωδης ο βασιλευς Dd, επεβαλεν ηρωδης ο βασιλευς (ο βασιλευς ηρωδης ℵM) τας χειρας EB cett. M | εν τη ιουδαια Dd Thom. (c. ast.) par. prov. wern., om. EB cett. M syr. utq. gig. 2. και ανειλεν Dd Psch., ανειλεν δε EB cett. M | μαχαιρα DEB³HLPM, μαχαιρη Dd?B*ℵ. 3. και ιδων DdHLPM syr. utq. gig. par., ιδων δε EBℵA | η επιχειρησις αυτου επι τους πιστους Dd Thom. (mg.) par., om. EB cett. M syr. utq. gig. | συνλαβειν DB cett. M, του συνλαβειν E | αι ημεραι DEAM, ημεραι BℵHLP. 4. τουτον D gig. Lucfr., ον Ph par., ον και EB cett. M | παραδιδους A | φυλασσειν D gig. par., φυλασσειν αυτον EB cett. M syr. utq. | μετα το πασχα αναγαγειν (sic etiam Thom. in marg., αγαγειν A, tradere syr. utq.) αυτον DEB cett. syr. utq. gig. par., αυτον μετα τ. π. αναγαγειν M. 5. φυλακη DdEB cett. M syr. utq. gig., φυλακη υπο της σπειρης του βασιλεως Thom. (c. ast.) par. | πολλη δε προσευχη ην εν εκτενεια περι αυτου (sic D¹, περι αυτου improb. D²) απο της εκκλησιας περι αυτου Dd, προσευχη δε ην εκτενης (εκτενως Bℵ*? gig.) γινομενη (γενομενη PM, γινομενη περι αυτου par.) υπο της εκκλησιας προς τον ϑεον (προς τ. ϑ. om. B) υπερ (περι BℵA² par.) αυτου EB cett. M syr. utq. gig. par. 6. εμελλεν DAH, ημελλεν EBℵLPM | προαγειν αυτον DEℵ (προσαγειν) M, προαγαγειν αυτον A, προσαγαγειν αυτον B, παραδουναι αυτον syr. utq., αυτον προαγαγειν HLP, αυτον προσαγειν β. δ. R. St. | ηρωδης D, ο ηρωδης EB cett. M | κοιμωμενος Dʰ, κοιμουμενος D | φυλακες δε DdeM, φυλακες τε EB cett. syr. utq. gig. par. | προς τη ϑυρα A. 7. τω πετρω Dd Thom. (c. ast.) par., om. EB cett. M syr. utq | επελαμψεν D(d) ελαμψεν EB cett. M | τω οικηματι D, in illo loco d gig., in loco illo par., εν τω οικηματι EB cett. M, εν ολω τω οι κηματι syr. utq. | νυξας Dd, παταξας EB cett. M | εξεπεσαν DEBH Ph, εξεπεσον HLPM, confestim ceciderunt par. wern. | αι αλυσεις εκ των χειρων αυτου Dd syr. utq. gig. par.,

8 εἶπεν δὲ ὁ ἄγγελος πρὸς αὐτόν· Ζῶσαι καὶ ὑπόδησαι τὰ σαν-
δάλιά σου. ἐποίησεν δὲ οὕτως. καὶ λέγει αὐτῷ· Περιβαλοῦ τὸ ἱμάτιόν
σου καὶ ἀκολούθει μοι. 9 καὶ ἐξελθὼν ἠκολούθει καὶ οὐκ ᾔδει,
ὅτι ἀληθές ἐστιν τὸ γινόμενον διὰ τοῦ ἀγγέλου· ἐδόκει γὰρ ὅραμα
βλέπειν. 10 διελθόντες δὲ πρώτην καὶ δευτέραν φυλακὴν ἦλθον
ἐπὶ τὴν πύλην τὴν σιδηρᾶν τὴν φέρουσαν εἰς τὴν πόλιν, ἥτις αὐτο-
μάτη ἠνοίγη αὐτοῖς. καὶ ἐξελθόντες κατέβησαν τοὺς ἑπτὰ βαθμοὺς
καὶ προῆλθαν ῥύμην μίαν, καὶ εὐθέως ἀπέστη ὁ ἄγγελος ἀπ' αὐτοῦ.
11 καὶ ὁ Πέτρος ἐν ἑαυτῷ γενόμενος εἶπεν· Νῦν οἶδα ὅτι ἀληθῶς
ἐξαπέστειλεν κύριος τὸν ἄγγελον αὐτοῦ καὶ ἐξείλατό με ἐκ χειρὸς
Ἡρώδου καὶ πάσης τῆς προσδοκίας τοῦ λαοῦ τῶν Ἰουδαίων. 12 καὶ
συνιδὼν ἦλθεν ἐπὶ τὴν οἰκίαν τῆς Μαρίας τῆς μητρὸς Ἰωάνου τοῦ
ἐπικαλουμένου Μάρκου, οὗ ἦσαν ἱκανοὶ συνηθροισμένοι καὶ προσ-
ευχόμενοι. 13 κρούσαντος δὲ αὐτοῦ τὴν θύραν τοῦ πυλῶνος προσῆλθεν
παιδίσκη ὀνόματι Ῥόδη ὑπακοῦσαι. 14 καὶ ἐπιγνοῦσα τὴν φωνὴν
τοῦ Πέτρου ἀπὸ τῆς χαρᾶς οὐκ ἤνοιξε τὸν πυλῶνα, καὶ εἰσδραμοῦσα
δὲ ἀπήγγειλεν ἑστάναι τὸν Πέτρον πρὸ τοῦ πυλῶνος. 15 οἱ δὲ
ἔλεγον αὐτῇ· Μαίνῃ. ἡ δὲ διισχυρίζετο οὕτως ἔχειν. οἱ δὲ ἔλεγον

αυτου αι αλυσεις εκ των χειρωον EB cett. M. 8. ειπεν δε DEBH Ph par., ειπεν τε ℵALPM Psch. gig. | προς αυτον ο αγγελος L | ζωσαι DBℵAM, περιζωσαι EHLP gig. par., accinge humeros tuos syr. utq. | εποιησεν δε DdeB cett. M Ph par., εποιησεν τε E Psch. gig. 9. ηκολουθει DdBℵ*A par., ηκολουθει αυτω Eℵc HLPM syr. utq. gig. | γενομενον LM | δια DdEBℵLPM syr. utq. gig. par., υπο AH Thom. (mg.) | γαρ Dd Psch. gig. par., δε EBℵc cett. M Ph, om. ℵ.. 10. διελθοντες δε (δε om. d) DEB cett. M Ph par., διελθοντες τε Psch. gig. | και δευτεραν φυλακην Dd syr. utq. gig. par., φυλακην κει δευτεραν EB cett. M | ηλθον DEHLPM, ηλθαν BℵA | την φερουσαν εις την πολιν DdEB cett. M Ph gig. par., om. L Psch. | ηνυγη DB*A, ηνοιχθη EHLPM | κατεβησαν τους ζ̄ βαθμους και Dd (β. R. St.) par., om EB cett. M syr. utq. gig. | προηλθον dEB cett. M gig. par., προσηλθαν D, προσηλθον L, transierunt syr. utq. 11. και ο πετρος DdEB cett. M Ph gig., τοτε ο πετρος Psch. Thom. (mg.) par. | εν εαυτω γενομενος DdBℵAM gig. par., γενομενος εν εαυτω EHLP Ph, agnovit Simeon ac Psch. | οτι αληθως DdE par., αληθως οτι Bℵ cett. M syr. utq. gig. | ο κυριος BM | εξειλετο PM | και εκ πασης E | του λαου DdEB cett. M Ph gig. par., om. A Psch. 12. και συνειδων Dd syr. utq., συνιδων τε EBℵHLPM, συνιδων δε A gig. par. | της μαριας DBℵA, μαριας EHLPM | ικανοι DdEB cett. Ph gig. par., ικανοι αδελφοι M Psch. Thom. (c. ast., ante ικανοι) | και προσευχομενοι om. gig. 13. κρουσαντες D solus | αυτου DdBℵALP Psch. gig. par., του πετρου EHM Ph | πυλωνος Dfd (foris), in D evanuit, sed praeeunte West. εξω coniecit Blass in Th. St. in Kr. 1898, III, p. 540 sq. | προσηλθεν DdEB*HLPM gig., προηλθεν B (corr.) ℵ syr. utq. par. | ονοματι ροδη υπακουσαι Dd, υπακουσαι ονοματι ροδη E (ρωδη) B cett. M syr. utq. gig. par. 14. ηνυξε Dℵ, ηνοιξε Bℵ cett. Ph gig., ηνοιξεν αυτω EM Psch, Thom. (c. ast.) | τον πυλωνα DB cett. M syr. utq. gig., την θυραν E gig. par. | και εισδραμουσα δε Dd, εισδραμουσα δε D²EB cett. M syr. utq. gig., εισδραμουσα τε par. | τον πετρον DcEB cett. M, πετρον D | προς τον πυλωνα M par. 15. οι δε Dcd, ο δε D (etiam M prius, sed eodem atramento fort. ab eodem scriba add. ι) | ε[λε]γον αυτη D Psch., προς αυτην Dc, προς αυτην ειπαν (ειπε M) EB

πρὸς αὐτήν· Τυχὸν ὁ ἄγγελος αὐτοῦ ἐστιν. 16 *ὁ δὲ ἐπέμενεν*
κρούων. ἐξανοίξαντες δὲ καὶ ἰδόντες αὐτὸν καὶ ἐξέστησαν. 17 *κατα-*
σείσας δὲ αὐτοῖς τῇ χειρί, ἵνα σιγήσωσιν, εἰσῆλθεν καὶ διηγήσατο
αὐτοῖς, πῶς ὁ κύριος αὐτὸν ἐξήγαγεν ἐκ τῆς φυλακῆς· εἶπεν δέ·
Ἀπαγγείλατε Ἰακώβῳ καὶ τοῖς ἀδελφοῖς ταῦτα, καὶ ἐξελθὼν
ἐπορεύθη εἰς ἕτερον τόπον. 18 *γενομένης δὲ ἡμέρας ἦν τάραχος ἐν*
τοῖς στρατιώταις, τί ἄρα ὁ Πέτρος ἐγένετο. 19 *Ἡρώδης δὲ ἐπι-*
ζητήσας αὐτὸν καὶ μὴ εὑρὼν ἀνακρίνας τοὺς φύλακας ἐκέλευσεν
ἀποκτανθῆναι, καὶ κατελθὼν ἀπὸ τῆς Ἰουδαίας εἰς τὴν Καισάρειαν
διέτριβεν. 20 *ἦν γὰρ θυμομαχῶν Τυρίοις καὶ Σιδωνίοις. οἱ δὲ*
ὁμοθυμαδὸν ἐξ ἀμφοτέρων τῶν πόλεων παρῆσαν πρὸς τὸν βασιλέα
καὶ πείσαντες Βλάστον τὸν ἐπὶ τοῦ κοιτῶνος αὐτοῦ ᾐτοῦντο εἰρήνην
διὰ τὸ τρέφεσθαι τὰς χώρας αὐτῶν ἐκ τῆς βασιλικῆς. 21 *τακτῇ*
δὲ ἡμέρᾳ ὁ Ἡρώδης ἐνδυσάμενος ἐσθῆτα βασιλικὴν καὶ καθίσας
ἐπὶ τοῦ βήματος ἐδημηγόρει πρὸς αὐτούς, καταλλαγέντος αὐτοῦ
τοῖς Τυρίοις. 22 *ὁ δὲ δῆμος ἐπεφώνει· Θεοῦ φωναὶ καὶ οὐκ ἀν-*
θρώπου. 23 *παραχρῆμα δὲ αὐτὸν ἐπάταξεν ἄγγελος κυρίου ἀνθ'*

---

cett. M Ph gig. par. | ελεγον D (ε . . γον) ℵAEHLPM, ειπαν B | αυτη D Psch., προς αυτην d Ph gig. par. | τυχον ο αγγελος αυτου εστιν Dd Psch., ο αγγελος αυτου εστιν (εστιν αυτου Bℵ*A) EB cett. M Ph gig. par. 16. ο δε Dd par., ο δε πετρος EB cett. M syr. utq. gig. | εξανοιξαντες D¹, ανοιξαντες D²EB cett. M | και ιδοντες D, ειδον (ειδαν BA) dEB cett. M syr. utq. gig. par. | και εξεστησαν D¹EB cett. M syr. utq. gig., εξεστησαν D². 17. κατασεισας δε αυτοις τη χειρι DEB cett. M (τη χειρι αυτοις) syr. utq. gig. par., κατασεισαντος δε αυτου τη χειρι A | ινα σειγα . . σιν D¹d syr. utq. gig. par., σιγαν D²EB cett. M | εισηλθεν και Dd Psch. Thom. (c. ast.) par., om. EB cett. M Ph gig. | διηγησατο αυτοις DdEBHLPM syr. utq. gig., διηγησατο ℵA par. | ο κυριος αυτον (αυτον ο κυριος A) εξηγαγεν εκ της φυλακης DdEB cett. syr. utq., ο κυριος εξηγαγεν εκ τ. φ. αυτον M | ειπεν δε DdHLPM Ph., ειπεν τε EBℵA gig. par. 18. ταραχος Dd gig. par., ταραχος ουκ (ουχ ℵA) ολιγος EBℵHLPM syr. utq. | εγενετο. Berg. p. 162 add.: aut quomodo exisset. 19. ηρωδης τε A | απ[ο]κ[τ]ανθηναι D¹ syr. utq., απαχθηναι D²dEB cett. M gig. par. | την καισαριαν DEBℵA, καισαριαν HLPM | διετριψεν A. 20. γαρ Dd, δε EB cett. M Ph gig. par., et quia Psch. | θυμομαχων DdBℵA Psch. gig. par., (ο praem. HLP) ηρωδης θυμομαχων EHLPM Ph | οι δε ομοθυμαδον (ομοθ. δε M) εξ αμφοτερων των πολεων (μερων M) παρησαν DdM Thom. (εξ αμφ. τ. πολ. add. in marg.), οι δε (δε om. gig.) ομοθυμαδον παρησαν Ph gig. par., ομοθυμαδον δε (τε Psch.) παρησαν EB cett. Psch. | τον βασιλεα Dd, αυτον EB cett. M syr. utq. gig. par. | αυτου D, του βασιλεως EB cett. M syr. utq. gig. par., om. d | τρεφεσθαι DEB cett. M syr. utq. gig. par., στρεφεσθαι d | τας χωρας αυτων Dd gig. par., αυτων την χωραν Bℵ cett. M syr. utq., αυτων την πολιν E | εκ D Psch., απο EB cett. M Ph gig. 21. ο ηρωδης DE cett. M, ηρωδης B | και καθισας DdEAHLPM syr. utq. gig., καθισας Bℵ par. | καταλλαγεντος δε αυτου τοις τυριοις Dd (om. δε), reconciliatus est iis autem Thom. (c. ast.), cf. par. prov. wern. Berg. p. 122, om. EB cett. M syr. utq. gig. 22. θεου φωναι Dd Psch. gig. par., filiae vocum Psch., θεου φωνη DʰEB cett. M Ph., φωνη θεου HLP. 23. δε om. M | αυτον επαταξεν DdM gig., επαταξεν αυτον EB cett. par. | δοξαν DEHLPM,

*ὧν οὐκ ἔδωκεν δόξαν τῷ θεῷ. καὶ καταβὰς ἀπὸ τοῦ βήματος, ἀλλὰ
καὶ σκωληκόβρωτος ἔτι ζῶν, καὶ οὕτως ἐξέψυξεν.*

24 *Καὶ ὁ λόγος τοῦ θεοῦ ηὔξανε καὶ ἐπληθύνετο.* 25 *Βαρνάβας
δὲ καὶ Σαῦλος ὑπέστρεψαν ἀπὸ Ἱερουσαλήμ, πληρώσαντες τὴν
διακονίαν, συνπαραλαβόντες τὸν Ἰωάνην τὸν ἐπικληθέντα Μᾶρκον.*

XIII. 1 *Ἦσαν δὲ ἐν Ἀντιοχείᾳ κατὰ τὴν οὖσαν ἐκκλησίαν προ-
φῆται καὶ διδάσκαλοι, ἐν οἷς Βαρνάβας καὶ Συμεὼν ὁ ἐπικαλούμενος
Νίγερ καὶ Λούκιος Κυρηναῖος, Μαναήν τε Ἡρώδου τοῦ τετράρχου
σύντροφος καὶ Σαῦλος·* 2 *λειτουργούντων δὲ αὐτῶν τῷ κυρίῳ καὶ
νηστευόντων εἶπεν τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον· Ἀφορίσατε δή μοι τὸν
Βαρνάβαν καὶ Σαῦλον εἰς τὸ ἔργον ὃ προσκέκλημαι αὐτούς.* 3 *τότε
νηστεύσαντες καὶ προσευξάμενοι πάντες καὶ ἐπιθέντες τὰς χεῖρας
αὐτοῖς ἀπέλυσαν.* 4 *οἱ μὲν οὖν ἐκπεμφθέντες ὑπὸ τοῦ ἁγίου
πνεύματος, καταβάντες δὲ εἰς Σελεύκειαν ἐκεῖθεν ἀπέπλευσαν εἰς
Κύπρον.* 5 *γενόμενοι δὲ ἐν τῇ Σαλαμῖνι κατήγγειλαν τὸν λόγον*

την δοξαν BℵA | και καταβας απο του βηματος αλλα και σκωληκοβρωτος (sic d, βηματος γενομενος κωληκοβρωτος D (σκωληκοβρωτος em. D[b]) ετι ζων και ουτως εξεψυξεν Dd, και γενομενος σκωληκοβρωτος εξεψυξεν EB cett. M syr. utq. gig. par.

24. θεου DdEℵ cett. M syr. utq. gig. par., κυριου B | ηυξανε D[h], ευξανε D, ευξανεν D[c]. 25. σαυλος DdEB cett. syr. utq. gig., σαυλος ος επεκληθη παυλος M Thom. (c. ast.) par., παυλος prov. | υπεστρεψαν D[h]dEB cett. M syr. utq., απεστρεψεν D, reversus est Thom. (mg.) | απο DdEM syr. utq. gig. par., εις BℵHLP Thom. (mg.) | ιερουσαλημ DdEB cett. M syr. utq. gig., ιερουσαλημ εις αντιοχειαν ι. R. St. par. | διακονιαν DdEB cett. M Thom. (in Ph additum αυτου ν obelo notans) gig. par., διακονιαν αυτων syr. utq. | τον ιωανην DdM Psch. gig. par., και ιωανην (-αννην) D[h]EHLPM Ph, ιωανην (-αννην) EBℵ cett. | επικληθεντα DEBHLPM, επικαλουμενον ℵA.

XIII. 1. ησαν δε εν αντιοχεια (εν αντ. om. par. et Anonymus de prophetis) DdBℵA Psch. gig. par., ησαν δε τινες εν αντ. EHLPM Ph | κατα την ουσαν εκκλησιαν par. vertit: secundum (in m. s.) unamquamque ecclesiam par. | εν οις Dd (in quo) wern., εν οις ην και D[c] prov., ο τε EB cett. M Ph par. | επικαλουμενος D, καλουμενος EB cett. M | κυρηναιος D, ο κυρηναιος EB cett. M | μαναηλ β. R. St. fort. falsi de D | του τετραρχου D[h]EB cett. M syr. utq. gig. par., και τετραρχου Dd. 2. ειπεν DdBℵ cett. M Ph gig. par., ειπεν αυτοις E Psch. | τον βαρναβαν και (τον add. ℵ*HLP) σαυλον (παυλον par.) DdEBℵ[a]ACM Ph gig. par., Saulum et Barnabam Psch. wern., Paulum et Barnabum prov. 3. παντες Dd, om. EB cett. M syr. utq. gig. | τας χειρας αυτοις DdBℵ cett. M, αυτοις τας χειρας E | απελυσαν Bℵ cett. M Thom. (obelo notans in Ph add. αυτοις), απελυσαν αυτους E syr. utq. gig. par., om. Dd. 4. οι μεν ουν D, ipsi vero d, αυτοι μεν ουν BℵA syr. utq., et ipsi Psch., ipsi quidem Ph., ουτοι μεν ουν EHLPM, et ille quidem gig., egressi igitur sanctis par. | του αγιου πνευματος D[2]BℵAC[2], του πνευματος αγιου D[1] | καταβαντες δε D (cf. d Ph), κατηλθον EB cett M, απηλθον A | σελευκειαν DBℵAC[2], την σελευκειαν EHLPM | εκειθεν D, εκειθεν δε dHLP Thom. (mg.), εκειθεν τε EBℵAC (syr. utq. gig. par. | κυπρον DBℵAC, την κυπρον EHLPM. 5. γενομενοι δε D, και γενομενοι dEB cett. M syr. utq. gig. par. | τη σαλαμεινι D, σαλαμινι EB cett. M | κατηνγειλαν D, κατηγγελλον dEBℵACL (-ελον)

τοῦ κυρίου ἐν ταῖς συναγωγαῖς τῶν Ἰουδαίων· εἶχον δὲ καὶ Ἰωάνην
ὑπηρετοῦντα αὐτοῖς. 6 καὶ περιελθόντων δὲ αὐτῶν ὅλην τὴν νῆσον
ἄχρι Πάφου εὗρον ἄνδρα τινὰ μάγον ψευδοπροφήτην Ἰουδαῖον, ὀνόματι
καλούμενον Βαριησοῦα, 7 ὃς ἦν σὺν τῷ ἀνθυπάτῳ Σεργίῳ Παύλῳ,
ἀνδρὶ συνετῷ. οὗτος συνκαλεσάμενος Βαρνάβαν καὶ Σαῦλον καὶ
ἐζήτησεν ἀκοῦσαι τὸν λόγον τοῦ θεοῦ. 8 ἀνθίστατο δὲ αὐτοῖς Ἐλύμας
ὁ μάγος (οὕτως γὰρ μεθερμηνεύεται τὸ ὄνομα αὐτοῦ) ζητῶν δια-
στρέψαι τὸν ἀνθύπατον ἀπὸ τῆς πίστεως, ἐπειδὴ ἥδιστα ἤκουεν
αὐτῶν. 9 Σαῦλος δὲ ὁ καὶ Παῦλος πλησθεὶς πνεύματος ἁγίου καὶ
ἀτενίσας εἰς αὐτὸν 10 εἶπεν· Ὦ πλήρης παντὸς δόλου καὶ ῥᾳδιουρ-
γίας, υἱὲ διαβόλου, ἐχθρὲ πάσης δικαιοσύνης, οὐ παύσῃ διαστρέφων
τὰς ὁδοὺς κυρίου τὰς οὔσας εὐθείας; 11 καὶ νῦν ἰδοὺ ἡ χεὶρ κυρίου ἐπὶ
σέ, καὶ ἔσῃ τυφλός, μὴ βλέπων τὸν ἥλιον ἕως καιροῦ. καὶ εὐθέως
ἔπεσεν ἐπ᾽ αὐτὸν ἀχλὺς καὶ σκότος, καὶ περιάγων ἐζήτει χειραγωγούς.
12 ἰδὼν δὲ ὁ ἀνθύπατος τὸ γεγονὸς ἐθαύμασεν καὶ ἐπίστευσεν τῷ
θεῷ, ἐκπλησσόμενος ἐπὶ τῇ διδαχῇ τοῦ κυρίου.

PM gig. par. | κυριου D Psch. gig., ϑεου dEB cett. M Ph par. | ειχον δε DdBℵ cett. M Ph gig. par., εχοντας μεϑ εαυτων E | και ιωανην (-αννην) DEB cett. M Ph par., ιωανην gig. | υπηρετουντα αυτοις DdM Thom. (mg.) par., υπηρετην Bℵ cett. Ph gig., εις διακονιαν E. 6. και . . ελϑοντων (περιελϑοντων confirmavit Blass Theol. St. u. Kr. 1898 III. p. 541) δε αυτων D (Psch.) gig., διελϑοντων δε D^h, διελϑοντες d, διελϑοντες δε EB cett. M Ph par. | ολην DdEB cett. M syr. utq. gig. par., om. HLP | ευρον DE (ηυρον) BA (ευραν) cett. M syr. utq. gig. par., ευρον εκει C ε. ια R. St., | ανδρα DdEBℵACM ε. ια R. St. syr. utq. gig. par., om. HLP | μαγον om. gig. Lucfr. | ονοματι καλουμενον Dd, ω (ων C) ονομα EBC cett. M syr. utq. gig. par. | βαριησουα Dd (bariesuam) Ph, βαριησους E (add. ο μεϑερμηνευομενος ελυμας) BC Beda ex gr., βαριησου ℵ gig. (add. quod interpretatur: paratus, cf. Lucfr. et Berg. p. 74. 96. 162) et codd. nonnulli apud Hieronym. nom. hebr., βαριησουν D^{h}AHLPM, βαριευ (i. e. malificus sive in malo) Hieron. l. l. par. (bariheu, man. sec. barieu, in marg.: quidam barihu, alii sive in malo), barschumo (i. e. filius nominis) Psch. 7. συνκαλεσαμενος Dd (cum vocasset), προσκαλεσαμενος EB cett. M Ph gig. | σαυλον DEB cett., παυλον M | και εζητησεν Dd (et quaerere voluit) Psch., εζητησεν D^2, επεζητησεν EB cett. M Ph gig. 8. ελυμας D^{d}EB cett. M Ph gig. par. prov. wern., ετ[ο]ιμας Dd, barschumo Psch. | μεγας H | μεϑερμηνευεται DBℵ cett. M, ερμηνευεται E | το ονομα αυτου DEB cett. M Ph. gig. (Elimaus Psch.) | τον ανϑυπατον διαστρεψαι M | επει ηδιστα ηκουεν αυτων Dd Thom. (c. ast.), οτι ηδεως αυτων ηκουεν Ee Beda ex gr., om. D^{2}Bℵ cett. M syr. utq. gig. 9. πλησϑεις EB cett. M, πληϑεις DP | και ατενισας DdEHPM syr. utq. gig., ατενισας BℵAC. 10. παντος δολου και DdEB cett. M Psch. gig., om. Ph | ραδιουργιας Dd gig., πασης ραδιουργιας D^{b}EB cett. M Ph Orig. II, 117 | υιε D^{b}dEB cett. M syr. utq. gig., υιοι D | παυη M | κυριου DEℵ^{c}ACHLPM, του κυριου Bℵ*, om. wern. | ουσας Dd, om. D^{2}EB cett. M syr. utq. gig. Orig. Philocal. c. 27, p. 250 et opp. II, 117 | χειρ D (pr. man. improbavit praem. η) EB cett. M | κυριου DEB cett. M., του κυριου R. St. al. | εως D, αχρ. EB cett. M | και ευϑεως D gig., παραχρημα δε EBAHLPM Ph, παραχρημα τε ℵC | επεσεν DBℵA, επεπεσεν ECHLPM | επ αυτον DdEℵ cett. M syr. utq. gig., om. B. 12. ιδων δε D gig., ιδων τε

[13] Ἀναχθέντες δὲ ἀπὸ τῆς Πάφου οἱ περὶ Παῦλον ἦλθον εἰς
Πέργην τῆς Παμφυλίας. Ἰωάνης δὲ ἀποχωρήσας ἀπ' αὐτῶν ὑπέ-
στρεψεν εἰς Ἱεροσόλυμα. [14] αὐτοὶ δὲ διελθόντες ἀπὸ τῆς Πέργης
παρεγένοντο εἰς Ἀντιόχειαν τῆς Πισιδίας, καὶ εἰσελθόντες εἰς τὴν
συναγωγὴν τῇ ἡμέρᾳ τῶν σαββάτων ἐκάθισαν. [15] μετὰ δὲ τὴν
ἀνάγνωσιν τοῦ νόμου καὶ τῶν προφητῶν ἀπέστειλαν οἱ ἀρχισυνάγωγοι
πρὸς αὐτοὺς λέγοντες· Ἄνδρες ἀδελφοί, εἴ τίς ἐστιν λόγος σοφίας
ἐν ὑμῖν, παρακλήσεως πρὸς τὸν λαόν, λέγετε. [16] ἀναστὰς δὲ ὁ
Παῦλος καὶ κατασείσας τῇ χειρὶ εἶπεν·

Ἄνδρες Ἰσραηλῖται καὶ οἱ φοβούμενοι τὸν θεόν, ἀκούσατε.
[17] ὁ θεὸς τοῦ λαοῦ τούτου Ἰσραὴλ ἐξελέξατο τοὺς πατέρας ἡμῶν.
διὸ τὸν λαὸν ὕψωσεν ἐν τῇ παροικίᾳ ἐν τῇ γῇ Αἰγύπτῳ, καὶ μετὰ
βραχίονος ὑψηλοῦ ἐξήγαγεν αὐτοὺς ἐξ αὐτῆς. [18] καὶ ἔτη τεσσεράκοντα
ἐτροφοφόρησεν αὐτοὺς ἐν τῇ ἐρήμῳ. [19] καὶ καθελὼν ἔθνη ἑπτὰ
ἐν γῇ Χαναὰν κατεκληρονόμησεν αὐτοῖς τὴν γῆν τῶν ἀλλοφύλων.
[20] καὶ ὡς ἔτεσι τετρακοσίοις καὶ πεντήκοντα ἔδωκεν κριτὰς ἕως
Σαμουὴλ τοῦ προφήτου. [21] κἀκεῖθεν ᾐτήσαντο βασιλέα, καὶ ἔδωκεν
αὐτοῖς ὁ θεὸς τὸν Σαοὺλ υἱὸν Κείς, ἄνδρα ἐκ φυλῆς Βενιαμὶν ἔτη
τεσσεράκοντα. [22] καὶ μεταστήσας αὐτὸν ἤγειρεν Δαυεὶδ αὐτοῖς εἰς

Psch., τοτε ιδων EB cett. M Ph | εθαυμασεν και Dd (gig.), om. EB cett. M syr. utq. | τω θεω Dd, om. EB cett. M syr. utq. | εκπληττομενος B.

13. παυλον DEBℵACM, τον παυλον HLP | αποχωρησας DB cett. M, αναχωρησας E. 14. αυτοι δε DBℵ cett. M Ph gig., παυλος δε και βαρναβας E Psch. | παρεγενοντο DEB cett. M, εγενοντο A | της πισιδιας D (πεισ.)EHLPM syr. utq. gig., την πισιδιαν BℵAC | εισελθοντες DdEℵᶜHLPM syr. utq., ελθοντες Bℵ*C | τη ημερα των σαββατων dBE cett. M syr. utq. gig., την (τη D²) ημετερα τω σαββατω D. 15. τις DdBℵAC ιδ (l. δ) ια R. St. Psch. gig., om. D²EHLPM Ph | λογος και σοφια εν υμιν παρακλησεως d, λογου (λογος Dᵃ) σοφιας εν υμειν παρακλησεως D, εν (om. H) υμιν λογος παρακλησεως BℵACHM syr. utq. gig., λογος εν υμιν παρακλησεως ELP. 16. δε DEB cett. M Ph gig., τε Psch., om. d | ο παυλος D, παυλος EB cett. M.

οι εν υμιν φοβουμενοι H. 17. τουτου DdE cett M syr. utq. gig., του B (cf. XVII, 28 var. lectt. του et τουτου) | ισραηλ DdBℵAC gig., om. EHLPM syr. utq. | διο τον λαον emendavi, δια τον λαον DdM Ph gig. (em.), και τον λαον DᵇEB cett., om. Psch. | εν τη γη αιγυπτω D¹, εν γη αιγυπτω D²ECHLP, εν γη αιγυπτου BℵAM. 18. ετη μ̅ Dd Psch., τεσσαρακονταετη χρονον E gig., ως τεσσαρακονταετη χρονον BℵACM Psch., ως τεσσαραχ. ετη χρ. EHLP | ετροφοφορησεν dEAC* syr. utq. prov. wern., ετροποφορησεν DBℵC²HLPM. 19. και καθελων DdEℵ cett. M syr. utq. gig., καθελων B | επτα εν γη χανααμ Dd, επτα εν (τη add. H) γη χανααν Bℵ cett. M syr. utq. gig., εν γη χανααν επτα E | αυτοις DᵉdEACHLPM syr. utq. gig., om. DBℵ | των αλλοφυλων Dd Thom. (c. ast.), αυτων EB cett. M syr. utq. gig. 20. και εως (ως d) ετεσι υ̅ και ν̅ Dd Psch. (om. εως vel ως) Ph (om. και pr.) gig. (per pro εως), και μετα ταυτα ως ετεσι υ̅ και ν̅ DᵈEHLPM Beda ex gr., ως ετεσιν υ̅ και ν̅ και μετα ταυτα BℵAC | εδωκεν DdBℵ cett. Ph gig., και εδωκε M, εδωκεν αυτοις E gig. Psch. Beda ex gr. | του προφητου DECHLPM, προφητου ℵB(A). 21. κεις DBℵAC, κις dEHLPM. 22. δαυειδ αυτοις Dd, τον δαυιδ αυτοις BℵA,

Ps. 89, 21. *βασιλέα, ᾧ καὶ εἶπεν μαρτυρήσας· Εὗρον Δαυὶδ τὸν υἱὸν Ἰεσσαί,*
ἄνδρα κατὰ τὴν καρδίαν μου, ὃς ποιήσει πάντα τὰ θελήματά μου.
23 *ὁ θεὸς οὖν ἀπὸ τοῦ σπέρματος αὐτοῦ κατ᾽ ἐπαγγελίαν ἤγειρεν*
τῷ Ἰσραὴλ σωτῆρα τὸν Ἰησοῦν, 24 *προκηρύξαντος Ἰωάνου πρὸ*
προσώπου τῆς εἰσόδου αὐτοῦ βάπτισμα μετανοίας παντὶ τῷ λαῷ
Ἰσραήλ. 25 *ὡς δὲ ἐπλήρου ὁ Ἰωάνης τὸν δρόμον, ἔλεγεν· Τίνα με*
Luc. 3, 15 sq. *ὑπονοεῖτε εἶναι; οὐκ εἰμὶ ἐγώ, ἀλλὰ ἰδοὺ ἔρχεται μετ᾽ ἐμέ, οὗ οὐκ*
εἰμὶ ἄξιος τὸ ὑπόδημα τῶν ποδῶν λῦσαι. 26 *ἄνδρες ἀδελφοί, υἱοὶ*
γένους Ἀβραάμ, καὶ οἱ ἐν ὑμῖν φοβούμενοι τὸν θεόν, ἡμῖν ὁ λόγος
τῆς σωτηρίας ταύτης ἐξαπεστάλη. 27 *οἱ γὰρ κατοικοῦντες ἐν*
Ἱερουσαλὴμ καὶ οἱ ἄρχοντες αὐτῆς μὴ συνιέντες τὰς γραφὰς τῶν
προφητῶν τὰς κατὰ πᾶν σάββατον ἀναγινωσκομένας καὶ κρίναντες
ἐπλήρωσαν. 28 *καὶ μηδεμίαν αἰτίαν θανάτου εὑρόντες ἐν αὐτῷ*
κρίναντες αὐτὸν παρέδωκαν Πιλάτῳ εἰς ἀναίρεσιν. 29 *ὡς δὲ*
Luc. 23, 23 sq. *ἐτέλουν πάντα τὰ περὶ αὐτοῦ γεγραμμένα ᾐτοῦντο τὸν Πιλᾶτον*
τοῦτον μὲν σταυρῶσαι, σταυρωθέντος δὲ ᾐτήσαντο Πιλατον, ἵνα
ἀπὸ τοῦ ξύλου καθέλωσιν αὐτόν. καὶ ἐπιτυχόντες πάλιν καὶ καθε-

---

αυτοις τον δαυειδ ECHLPM | υιον Dd syr. utq. gig. Orig. III, 263 (liberius), τον του EB cett. M Orig. II, 598 | ανδρα κατα την καρδιαν μου ος om. Ee, ubi iam μαρτυρησας ηυρον δαδ τον του ιεσσαι omissa in infirma pagina minoribus litteris addita sunt. 23. ο ϑεος ουν (autem d) απο του σπερματος τουτου Dd, τουτου (τουτον M) ο ϑεος απο του σπερματος EB cett. M syr. utq. gig. | ηγειρεν DdCM syr. utq. gig., ηγαγεν EBℵAHLP ϑ. ια. ιγ R. St. | τω ισραηλ gig.: plebi israhel | σωτηρα τον ιησουν Dd, σωτηρα ιησουν EBℵACPM, σωτηριαν ιησουν gig., σωτηριαν HLP ϑ. ια. ιγ R. St. 24. παντι DdEB cett. M syr. utq. gig., om. AHLP. 25. επληρουν ιωανης D¹, επληρου ιωανης D²EB cett. M | τινα με DdECHLPM syr. utq. gig., τι εμε BℵA | εγω DdBℵ cett. M syr. utq., εγω ο Χριστος E Beda ex gr. gig. | αλλα D, αλλ EB cett. M | των ποδων DdEB cett. M gig., των ποδων αυτου syr. utq., quae in Ph obelo improbavit Thom. 26. και (om. B gig.) οι εν υμιν EBℵ cett. M syr. utq. gig., και οι εν ημειν DdA | τον ϑεον DdEB cett. M syr. utq. gig., τον ϑεον ακουσατε E | ημιν DdBℵAM Thom (mg.), υμιν ECHLP syr. utq. gig. | ο λογος DdEB cett. M gig., ο λογος ουτος C ε R. St. syr. utq. | ταυτης DdEB cett. M gig., om. C syr. utq. | εξαπεσταλη DBℵAC, απεσταλη EHLPM. 27. εν ιερουσαλημ DBℵAHLP syr. utq., ιερουσαλημ ECM gig. | αυτης Dd gig., αυτων D^f^EB cett. M syr. utq. | μη συνιεντες D (. . . . . ταις) d, τουτον αγνοησαντες και D^f^EB cett. M syr. utq. gig. | γραφας D (γρ . . . ας) dE Psch., φωνας D^h^Bℵ cett. M gig. | και κρειναντες Dd, sed condemnaverunt eum Psch., κριναντες EB cett. M Ph gig. 28. εν αυτω DdM Thom. (c. ast.) gig., om EB cett. syr. utq. | κρειναντες (δε add. D) αυτον παρεδωκαν πειλατω ινα (ι super lineam D^a^) εις αναιρεσιν Dd, ητησαντο πειλατον αναιρεϑηναι αυτον D^f^ (om. αυτον) EB cett. M syr. utq. gig. 29. ετελουν D, ετελεσεν D^a^, ετελεσαν EB cett. M | τα περι αυτου γεγραμμενα D (εισιν add. D¹, sed improb. D²) Eℵ cett. M Ph gig., τα γεγραμμενα περι αυτου B Psch. | ητουντο τον πειλατον τουτον μεν σταυρωσαι D¹d, om. D²EB cett. M syr. utq. gig. | σταυρωϑεντος δε ητησαντο πιλατον ινα απο του ξυλου καϑελωσιν αυτον Thom. (mg.: postquam crucifixus est, petierunt Pilatum, ut de ligno detraherent eum), om. DdEB cett. M syr. utq. gig. | και επιτυχοντες παλιν D¹d Thom. (mg.: impetrarunt), om D²EB

λόντες ἀπὸ τοῦ ξύλου καὶ ἔθηκαν αὐτὸν εἰς μνημεῖον· 30 ὃν ὁ θεὸς
ἤγειρεν. 31 οὗτος ὤφθη τοῖς συναναβᾶσιν αὐτῷ ἀπὸ τῆς Γαλιλαίας
εἰς Ἱερουσαλὴμ ἐφ' ἡμέρας πλείονας, οἵτινες ἄχρι νῦν εἰσὶν μάρ- Luc. 24, 47 sq.
τυρες αὐτοῦ πρὸς τὸν λαόν. 32 καὶ ἡμεῖς ὑμᾶς εὐαγγελιζόμεθα
τὴν πρὸς τοὺς πατέρας ἡμῶν γενομένην ἐπαγγελίαν, ὅτι ταύτην ὁ
θεὸς ἐκπεπλήρωκεν τοῖς τέκνοις αὐτῶν ἡμῖν ἀναστήσας τὸν κύριον
Ἰησοῦν Χριστόν. 33 οὕτως γὰρ ἐν τῷ πρώτῳ ψαλμῷ γέγραπται· Ps. 2, 7. 8.
Υἱός μου εἶ σύ, ἐγὼ σήμερον γεγέννηκά σε. αἴτησαι παρ' ἐμοῦ καὶ δώσω
σοι ἔθνη τὴν κληρονομίαν σου καὶ τὴν κατάσχεσίν σου τὰ πέρατα
τῆς γῆς. 34 ὅτε δὲ ἀνέστησεν αὐτὸν ἐκ νεκρῶν μηκέτι μέλλοντα
ὑποστρέφειν εἰς διαφθοράν, οὕτως εἴρηκεν ὅτι ‘δώσω ὑμῖν τὰ ὅσια Ies. 55, 3.
τοῦ Δαυὶδ τὰ πιστά’. 35 καὶ ἑτέρως λέγει· ‘Οὐ δώσεις τὸν ὅσιόν Ps. 16, 10.
σου ἰδεῖν διαφθοράν’. 36 Δαυὶδ γὰρ ἰδίᾳ γενεᾷ ὑπηρετήσας τῇ
τοῦ θεοῦ βουλῇ ἐκοιμήθη καὶ προσετέθη πρὸς τοὺς πατέρας αὐτοῦ
καὶ εἶδεν διαφθοράν. 37 ὃν δὲ ὁ θεὸς ἤγειρεν οὐκ εἶδεν διαφθοράν.
38 γνωστὸν οὖν ἔστω ὑμῖν, ἄνδρες ἀδελφοί, ὅτι διὰ τούτου ὑμῖν
ἄφεσις ἁμαρτιῶν καταγγέλλεται καὶ μετάνοια. 39 ἀπὸ πάντων ὧν

---

cett. M syr. utq. gig. | και καθελοντες απο του ξυλου και (και om. Thom.) εθηκαν (αυτον add. in marg. Thom., sed in Ph obelo notavit) εις μνημειον Dd Thom. (in marg. praem.) και, om. απο του ξυλου, και (praem. Psch. gig.) καθελοντες (αυτον add. syr. utq.) απο του ξυλου (σταυρου E Psch.) εθηκαν (αυτον add. syr. utq. gig.) εις μνημειον EB cett. M syr. utq. gig. 30. ον ο θεος (δε add. d) ηγειρεν Dd gig., ο δε θεος ηγειρεν αυτον (αυτον ηγειρεν E) εκ νεκρων EB cett. M syr. utq. 31. ουτος (hic qui d) ωφθη Dd, et visus est Psch., ος ωφθη EB cett. M Ph gig. | τοις συναναβασιν (sic D^{2}, συναναβαινουσιν D^{1}) αυτω απο της γαλιλαιας εις ιερουσαλημ εφ ημερας πλειονας (πλειους D^{h}?) Dd, επι ημερας πλειους τοις συναναβασιν αυτω απο της γαλιλαιας εις ιερουσαλημ EB cett. M syr. utq. gig. | αχρι νυν εισιν DdE Psch. gig., νυν εισιν AC ε. ι. εα R. St. Ph gig., εισιν νυν ℵ, εισιν EBHLP | αυτου om. H*. 32. ημων DdE Psch. gig., om. Bℵ cett. M Ph | γενομενην επαγγελιαν D, επαγγελιαν γενομενην EB cett. M | αυτων ημιν EC^{3}HLPM syr. utq. gig. (hoc,l. nobis), non obstante Beda, qui ημιν cum seqq. coniunxisse videtur, ημων DdBℵAC* | τον κυριον ιησουν χριστον Dd, τον κυριον ημων ιησουν M Thom. (c. ast.), ιησουν EB cett. syr. utq. | αυτον εκ νεκρων A (sed correxit) gig. 33. ουτως γαρ Dd, ως και EB cett. M syr. utq. gig. | τω (om. Orig.) πρωτω (δευτερω H) ψαλμω γεγραπται DdH Orig. II, 538 gig., τω ψαλμω τω δευτερω γεγραπται ELPM syr. utq., τω ψαλμω γεγραπται τω δευτερω BℵAC | αιτησαι — περατα της γης (LXX) Dd Thom. (mg.), om. EB cett. M syr. utq. gig. 34. οτε DdM gig, et sic Psch , οτι EB cett. Ph | αυτον DdBℵ cett. M Ph gig., αυτον ο θεος E Psch. | μελλοντα DdB cett. M syr. utq. gig., μελλοντα αυτον E. 35. και ετερως D Psch. (et rursus), διο και ετερως d (em.) gig., διο (διοτι BℵA) και εν ετερω EB cett. M Ph. 36. γαρ Dd Psch., μεν γαρ EB cett. M Ph gig. | προς τους DEB cett. M, πρους (corr. in προς) C. 37. ον δε D^{a}dEB cett. M syr. utq. gig., ο δε D. 38. εστιν υμιν DEBCLPM, υμιν εστιν ℵA | δια τουτου DdB^{2}ℵCLPM syr. utq., δια τουτο B*, δι αυτον E, δια ιησου gig. | αφεσις (αφεσεις D) αμαρτιων DdEB cett. syr. utq. gig., αφεσιν αμ. A | και μετανοια D Thom. (c. ast. ante καταγγελλεται υμιν), και EBC^{3}LPM syr. utq. gig. ℵAC*. 39. ηδυνηθητε (εδυν. A) DdEBℵACLPM, ηδυνηθημεν D^{a} | νομω

οὐκ ἠδυνήθητε ἐν νόμῳ Μωϋσέως δικαιωθῆναι, ἐν τούτῳ οὖν πᾶς
ὁ πιστεύων δικαιοῦται παρὰ θεῷ. 40 βλέπετε οὖν μὴ ἐπέλθῃ τὸ
Hab. 1, 5. εἰρημένον ἐν τοῖς προφήταις· 41 "Ἴδετε, οἱ καταφρονηταί, καὶ
θαυμάσατε καὶ ἀφανίσθητε, ὅτι ἔργον ἐργάζομαι ἐγὼ ἐν ταῖς
ἡμέραις ὑμῶν, ὃ οὐ μὴ πιστεύσητε, ἐάν τις ἐκδιηγήσεται ὑμῖν. καὶ
ἐσίγησεν.

42 Ἐξιόντων δὲ αὐτῶν παρεκάλουν εἰς τὸ ἑξῆς σάββατον
λαληθῆναι αὐτοῖς τὰ ῥήματα ταῦτα. 43 λυθείσης δὲ τῆς συναγωγῆς
ἠκολούθησαν πολλοὶ τῶν Ἰουδαίων καὶ τῶν σεβομένων προσηλύτων
τῷ Παύλῳ καὶ Βαρνάβᾳ, οἵτινες προσλαλοῦντες αὐτοῖς ἔπειθον
αὐτοὺς προσμένειν τῇ χάριτι τοῦ θεοῦ. 44 ἐγένετο δὲ καθʼ ὅλης
τῆς πόλεως διελθεῖν τὸν λόγον τοῦ θεοῦ. τῷ δὲ ἐρχομένῳ σαββάτῳ
σχεδὸν ὅλη ἡ πόλις συνήχθη ἀκοῦσαι Παύλου. 45 πολύν τε λόγον
ποιησαμένου περὶ τοῦ κυρίου καὶ ἰδόντες οἱ Ἰουδαῖοι τὸ πλῆθος
ἐπλήσθησαν ζήλου καὶ ἀντέλεγον τοῖς λόγοις τοῖς ὑπὸ τοῦ

DBℵAC, τω νομω ELPM | μωυσεως dEBℵC, μωσεως DALPM | ουν DM Thom. (c. ast.) om. EB cett. syr. utq. gig. | πιστευων DdEB cett. M syr. utq. gig., πιστευων επ αυτω I | παρα θεω Dd (abscissa voce: deum), παρα τω θεω M, a deo Thom. (mg.), om. EB cett. M syr. utq. gig. 40. επελθη DdBℵ, επελθη εφ υμας EACLPM syr. utq. gig. | προφηταις DdEB cett. syr. utq. gig., προφηταις εις υμας M. 41. ιδετε DdEB cett. M syr. utq. gig., ακουσατε C Beda ex gr. | και θαυμασατε DdBℵ cett. Psch. gig., και επιβλεψατε και θαυμασατε (LXX) IM Ph, και θαυμασαται επιβλεψατα E Beda ex gr. Psch. gig. | εργαζομαι εγω DdBA, εγω εργαζομαι (LXX) ECILPM | ο DdELPM syr. utq. gig., εργον ο BℵACI | εκδιηγησεται D^1, εκδιηγηται (LXX) D^2EB cett. M | και εσιγησεν M Thom. (c. ast.), και εσειγησαν Dd, om. EB cett. syr. utq. gig.

42. αυτων DdEB cett. M Psch. gig., απ αυτων Psch., αυτων εκ της συναγωγης των ιουδαιων L | παρεκαλουν (om. Ee, τα εθνη add. LP) εις το εξης (μεταξυ EℵACIM Ph in marg.) σαββατον DdEℵ cett. M syr. utq. gig., εις το μεταξυ σαββατον ηξιουν B | τα (sic D^e, om. D) ρηματα ταυτα DEBℵACM syr. utq. gig., τα ρηματα P. 43. σεβομενων DdBℵ cett. M gig., σεβομενων τον θεον E syr. utq. Beda ex gr. | τω παυλω και (τω add. EB cett. M, om. DL) βαρναβα DdEB cett. Ph gig., τω παυλω και τω βαρναβα αξιουντες βαπτισθηναι M Thom. (c. ast.), αυτοις Psch. | αυτοις DdBℵACI Ph gig., om. ELPM Psch. | επιθον D^2d, επιθοντ[ο] D^1 | αυτους non expr. gig. | προσμενειν DEBℵACM, επιμενειν LP. 44. εγενετο δε καθ ολης της πολεως διελθειν τον λογον του θεου Dd Thom. (mg., om. του θεου), εγενετο δε κατα πασαν πολιν φημισθηναι τον λογον Ee Beda ex gr. Berg. p. 162, om. BℵAC cett. M syr. utq. gig. | τω δε DdeℵACM gig., τω τε EBP syr. utq., τοτε L | ερχομενω DdE^2BC*ILPM Ph gig., alio Psch., εχομενω E*AC^2 | ολη Dd, πασα EB cett. M | παυλου Dd (β R. St.), του θεου EB*CLPM syr. utq., του κυριου B^3ℵA gig. 45. πολυν τε λογον ποιησαμενου περι του κυριου Dd (β. R. St.), om. EB cett. M syr. utq. gig. | και ιδοντες Dd (β R. St.) Psch., ιδοντες δε EB cett M Ph gig. | το πληθος Dd (Psch.), τους οχλους EB cett. M Ph gig. | τοις (improb. D^k) λογοις τοις (τοις add. Df) D^fk Psch. gig., τοις λογοις D, τοις EB cett. M Ph | υπο του παυλου DECILP, υπο παυλου BℵAM, om. par. | λεγομενοις DCILPM, λαλουμενοις EBℵA | αντιλεγοντες και DILPM δ . ι. ια R. St. Ph par,. εναντιου-

Παύλου λεγομένοις ἀντιλέγοντες καὶ βλασφημοῦντες. 46 *παρρησια-*
σάμενός τε ὁ Παῦλος καὶ Βαρνάβας εἶπαν πρὸς αὐτούς· Ὑμῖν ἦν
ἀναγκαῖον πρῶτον λαληθῆναι τὸν λόγον τοῦ θεοῦ, ἐπειδὴ δὲ
ἀπωθεῖσθε αὐτὸν καὶ οὐκ ἀξίους ἐκρίνατε ἑαυτοὺς τῆς αἰωνίου ζωῆς,
ἰδοὺ στρεφόμεθα εἰς τὰ ἔθνη. 47 *οὕτως γὰρ ἐντέταλκεν ἡμῖν ὁ*
κύριος· Ἰδοὺ φῶς τέθεικά σε τοῖς ἔθνεσιν τοῦ εἶναί σε εἰς σωτηρίαν Ies. 49, 5.
ἕως ἐσχάτου τῆς γῆς. 48 *καὶ ἀκούοντα τὰ ἔθνη ἔχαιρον καὶ ἐδέξαντο*
τὸν λόγον τοῦ θεοῦ καὶ ἐπίστευσαν ὅσοι ἦσαν τεταγμένοι εἰς ζωὴν
αἰώνιον. 49 *καὶ διεφέρετο ὁ λόγος τοῦ κυρίου δι' ὅλης τῆς χώρας.*
50 *οἱ δὲ Ἰουδαῖοι παρώτρυνον τὰς σεβομένας γυναῖκας τὰς εὐσχή-*
μονας καὶ τοὺς πρώτους τῆς πόλεως καὶ ἐπήγειραν θλῖψιν μεγάλην
καὶ διωγμὸν ἐπὶ Παῦλον καὶ Βαρνάβαν καὶ ἐξέβαλον αὐτοὺς ἀπὸ
τῶν ὁρίων αὐτῶν. 51 *οἱ δὲ ἐκτιναξάμενοι τὸν κονιορτὸν ἀπὸ τῶν*
ποδῶν αὐτῶν ἐπ' αὐτοὺς κατήντησαν εἰς Ἰκόνιον. 52 *οἱ δὲ μαθηταὶ*
ἐπληροῦντο χαρᾶς καὶ πνεύματος ἁγίου.

XIV. 1 *Ἐγένετο δὲ ἐν Ἰκονίῳ κατὰ τὸ αὐτὸ εἰσελθεῖν αὐτοὺς*
εἰς τὴν συναγωγὴν τῶν Ἰουδαίων καὶ λαλῆσαι οὕτως πρὸς αὐτούς,
ὥστε πιστεύειν Ἰουδαίων τε καὶ Ἑλλήνων πολὺ πλῆθος. 2 *οἱ δὲ*

μενοι και E gig., om. BℵACL. 46. παρρησιασαμενος τε D^a (-σα- om. D), παρρησιαζομενοι τε BℵAC gig. (tunc constanter), παρρησιασαμενοι δε EILPM syr. utq. | βαρναβας D, ο βαρναβας EB cett. M | ειπαν DBℵA, ειπον EILPM | προς αυτους Dd, om. EB cett. M syr. utq. gig. | ην αναγκαιον πρωτον dEB cett. M syr. utq. gig. (primis) Orig. III, 348, πρωτον ην D | επειδη δε D^bdℵ^cALPM Psch. gig., επιδη DBℵ* Ph Orig. III, 145, 712, 758, 792, επει δε C | εκρινατε εαυτους D (κρεινατε) d gig., κρινετε (κρεινεται D^b) εαυτους Bℵ cett. M syr. utq., εαυτους κρινεται E | στρεφομεθα DdEB cett. M, στρεφομεθα ημεις E. 47. εντεταλκεν ημιν D (om. ημιν, sed add. D^d) d Psch., ημιν εντεταλται M Ph, εντεταλται ημιν EB cett. | ιδου (LXX) DdEe, om. Bℵ cett. M syr. utq. gig. | φως τεθεικα σε D^1d, τεθεικα σε εις (εις om. D^2Psch. gig. prov.) φως D^2EB cett. M syr. utq. gig. | τοις εθνεσιν Dd Psch. gig. prov. wern, εθνων (LXX) EB cett. M Ph | εις σωτηριαν EB cett. syr. utq. gig., εις σωτηριαν εν (εν om. Thom.) τοις εθνεσιν M Thom. (c. ast). 48. και ακουοντα Dd Psch. gig., ακουοντα δε EB cett. M Ph | εχαιρεν P | εδεξαντο Dd gig., εδοξαζον EB cett. M syr. utq. | τον λογον του θεου DEB, τον λογον του κυριου deℵACLP gig., τον θεον M syr. utq prov. | επιστευσαν DdEB cett. Psch., επιστευσαν τω λογω του κυριου M Ph. 49. και διεφερετο Dd Psch. Ph (om. και), διεφερετο δε EB cett. M gig. | δι ολης DdEBCLPM Ph gig., καθ ολης ℵA Psch. 50. παρωτρυνον D, παρωτρυναν D^eEB cett. M | τας γυναικας (και add. Eℵ*LPM Ph) τας ευσχημονας και τους πρωτους της πολεως DdEB cett. M Ph gig., principes civitatis et mulieres divites Psch. | θλειψειν μεγαλην και διωγμον DdE (om. μεγαλην), διωγμον Bℵ cett. M syr. utq. gig. | παυλον και βαρναβαν DM, τον παυλον και (τον add. P) βαρναβαν EBℵACLP | αυτων DdEℵ cett. M syr. utq. gig., om. B. 51. απο dM Ph gig., om. DBℵ cett. Psch. | επ αυτους DdBℵ cett. M syr. utq. gig., εις αυτους E | κατηντησαν D, ηλθον EB cett. M syr. utq. | ικονιον DBℵ cett. (πολιν add. Psch.), το ικονιον EM. 52. οι δε DdEℵCLPM Ph gig, οι τε BA Psch.

XIV. 1. αυτους d cett., αυτον D | προς αυτους DdEe Psch., om. EB cett. M Ph gig. | πιστευειν D, πιστευσαι Bℵ cett. M, θαυμασαι Ee. 2. οι δε (δε om. d) αρχισυναγωγοι των

ἀρχισυνάγωγοι τῶν Ἰουδαίων καὶ οἱ ἄρχοντες [τῆς συναγωγῆς] ἐπήγαγον αὐτοῖς διωγμὸν κατὰ τῶν δικαίων καὶ ἐκάκωσαν τὰς ψυχὰς τῶν ἐθνῶν κατὰ τῶν ἀδελφῶν. ὁ δὲ κύριος ἔδωκεν ταχὺ εἰρήνην. 3 *ἱκανὸν μὲν οὖν χρόνον διέτριψαν παρρησιασάμενοι ἐπὶ τῷ κυρίῳ τῷ μαρτυροῦντι τῷ λόγῳ τῆς χάριτος αὐτοῦ, διδόντι τέρατα καὶ σημεῖα γίνεσθαι διὰ τῶν χειρῶν αὐτῶν.* 4 *ἦν δὲ ἐσχισμένον τὸ πλῆθος τῆς πόλεως, καὶ οἱ μὲν ἦσαν σὺν τοῖς Ἰουδαίοις, ἄλλοι δὲ σὺν τοῖς ἀποστόλοις, κολλώμενοι διὰ τὸν λόγον τοῦ θεοῦ.* 5 *ὡς δὲ ἐγένετο ὁρμὴ τῶν ἐθνῶν καὶ τῶν Ἰουδαίων σὺν τοῖς ἄρχουσιν αὐτῶν ὑβρίσαι καὶ λιθοβολῆσαι αὐτούς,* 6 *συνιδόντες κατέφυγον εἰς τὰς πόλεις τῆς Λυκαονίας, εἰς Λύστραν καὶ Δέρβην καὶ τὴν περίχωρον ὅλην.* 7 *κἀκεῖ εὐαγγελιζόμενοι ἦσαν, καὶ ἐκινήθη ὅλον τὸ πλῆθος ἐπὶ τῇ διδαχῇ.*

Ὁ δὲ Παῦλος καὶ Βαρνάβας διέτριβον ἐν Λύστροις. 8 *καί τις ἀνὴρ ἐκάθητο ἀδύνατος τοῖς ποσὶν ἐκ κοιλίας τῆς μητρὸς αὐτοῦ,*

ιουδαιων (τ. ιουδ om. Thom.) και οι αρχοντες της συναγωγης (τ. συναγ. om. Thom.) Dd Thom. (mg.), οι δε απειθησαντες (sic etiam δ. R. St., απειθουντες ELPM) ιουδαιοι EBℵACLPM syr. utq. gig. | επηγαγον αυτοις διωγμον D, επηγειραν διωγμον dEM Thom. (mg) Ph gig. wern., επηγειραν Bℵ cett. Psch. | κατα των δικαιων Dd Thom. (mg.), om. EB cett. M syr. utq. | ο δε κυριος εδωκεν ταχυ ειρηνην Dd Thom. (mg.) Berg. p. 32. 162, ο δε κυριος ειρηνην εποιησεν E, om. Bℵ cett. M syr. utq. 3. διετριψαν dB cett. Thom. (obelo notanit εκει), διετριψαν εκει E syr. utq. gig. (διατριψαντες), διατρειψαντες D | παρρησιασαμενοι Da?, παρρησιαμενοι D, παρρησιαζομενοι EB cett. M | τω λογω DdEBℵᶜCLPM Ph gig., επι τω λογω ℵ*A Psch. | διδοντι DEBAP syr. utq. gig., και διδοντι CL, διδοντος ℵ | αυτων D² vel ᵃdEB cett. M syr. utq. gig., αυτου D¹. 4. ην δε (τε Psch.) εσχισμενον Dd Psch., εσχισθη δε (δε om. gig.) EB cett. M Ph gig. | αλλοι Dd, οι EB cett. M syr. utq. gig. | κολλ. δια τον λογον του θεου Dd Thom. (mg.) om. EB cett. M syr. utq. gig. 5. et 6. et iterum excitaverunt persecutionem secundo Iudiai cum gentibus et lapidantes eos eduxerunt ex civitate, et fugientes pervenerunt in Lycaoniam, in civitatem quandam, quae vocatur Lystra, et Derben Thom. (mg.), ... runt eos . . . . in Lycaoniae civitatis . . . . Lystram et Derben et omnem circuitum fl. 5. εθνων Dd, εθνων τε EB cett. M Ph | των ιουδαιων D, ιουδαιων EB cett. M | υβρισαι και λιθοβολησαι αυτους DBℵ cett. M Ph, υβρισαι αυτους και λιθοβολησαι E. 6. κατεφυγον D²(d)EB cett. M Ph, και κατεφυγον D¹, discesserunt et confugerunt Psch. | εις λυστραν D¹dC*, λυστραν D²EB cett. M Ph gig., et Lystrae et Derbae Psch. | και την περιχωρον ολην DdEe fl, και την περιχωρον Bℵ cett. M syr. utq. gig., om. Thom. (mg.) 7. ευαγγελιζομενοι ησαν DBℵAM, ησαν ευαγγελιζομενοι ECHLP | και εκεινηθη ολον το πληθος επι τη διδαχη Dd (doctrinis) β. R. St. fl. par. (corr., sed del.), prov. (doctrinis, om. eorum) wern. (doctrinarum), τον λογον του θεου και εξεπλησσετο πασα η πολυπληθια επι τη διδαχη αυτων Ee, om. Bℵ cett. M syr. utq. gig.

ο δε παυλος και βαρναβας διετριβον εν λυστροις DdEe Beda ex gr. β. R. St. fl. par., om. Bℵ cett. M syr. utq. gig. 8. ανηρ DdEB cett. M syr. utq. gig., infirmus fl. | εκαθητο αδυνατος τοις (τοις om. M) ποσιν (ποσι M) DdM fl., αδυνατος τοις ποσιν εκαθητο Ee, εκαθητο εν λυστροις (πολει add. Psch.) αδυνατος τοις ποσιν (αυτου

ὃς οὐδέποτε περιπατήκει. 9 οὗτος ἤκουσεν τοῦ Παύλου λαλοῦντος,
ὑπάρχων ἐν φόβῳ. ἀτενίσας δὲ αὐτῷ ὁ Παῦλος καὶ ἰδὼν ὅτι ἔχει
πίστιν τοῦ σωθῆναι 10 εἶπεν μεγάλῃ φωνῇ· Σοὶ λέγω ἐν τῷ ὀνόματι
τοῦ κυρίου Ἰησοῦ Χριστοῦ· ἀνάστηθι ἐπὶ τοὺς πόδας σου ὀρθὸς
καὶ περιπάτει, καὶ εὐθέως παραχρῆμα ἀνήλατο καὶ περιεπάτει.
11 οἱ δὲ ὄχλοι ἰδόντες ὃ ἐποίησεν Παῦλος ἐπῆραν φωνὴν αὐτῶν
λυκαονιστὶ λέγοντες· Οἱ θεοὶ ὁμοιωθέντες τοῖς ἀνθρώποις κα-
τέβησαν πρὸς ἡμᾶς. 12 ἐκάλουν δὲ Βαρνάβαν Δίαν, τὸν δὲ Παῦλον
Ἑρμῆν, ἐπειδὴ αὐτὸς ἦν ἡγούμενος τοῦ λόγου. 13 οἱ δὲ ἱερεῖς τοῦ
ὄντος Διὸς πρὸ τῆς πόλεως ταύρους αὐτοῖς καὶ στέμματα ἐπὶ τοὺς
πυλῶνας ἐνέγκαντες σὺν τοῖς ὄχλοις ἤθελον ἐπιθύειν. 14 ἀκούσαντες
δὲ οἱ ἀπόστολοι Βαρνάβας καὶ Παῦλος διαρρήξαντες τὰ ἱμάτια
αὐτῶν καὶ ἐξεπέδησαν εἰς τὸν ὄχλον κράζοντες 15 καὶ φωνοῦντες·

---

add. syr. utq. gig.), εκαϑητο αδυνατος εν λυστροις τοις ποσιν ℵ^{c}ACHLP | εκ κοιλιας Dd fl. gig., χωλος (ετι add. M) εκ κοιλιας EB cett. M syr. utq. | της μητρος D^{1}, μητρος D^{2}EB cett. M | αυτου DEB cett. M, αυτου υπαρχων HLP | περιπεπατηκει D (περειπ-) dEHLP syr. utq. fl. (praem.: habens timorem dei), πεπατηκει M, περιεπατησεν BℵAC gig. 9. ουτος DdBℵ cett. M Psch. fl. gig., και ουτος Ee, και αυτος Ph | ηκουσεν DdEℵAHLM syr. utq., libenter audivit fl., ακουσας gig., ηκουεν BCP | λαλουντος DdEB cett. M syr. utq. gig., incipientem loqui fl. | υπαρχων εν φοβω Dd (cf. fl. v. 8), επιστευσεν gig., om. EB cett. M syr. utq. fl. | ατενισας δε αυτω ο παυλος Dd Psch. (τε) fl. (fere), προς ον ατενισας ο παυλος E gig., ος ατενισας αυτω Bℵ cett. M Ph | εχειπιστιν DdBℵAC Ph fl. gig., πιστιν εχει EHLPM. 10. μεγαλη φωνη DBℵC, μεγαλη τη φωνη D^{c}EAHLPM | σοι λεγω εν τω (τω om. E) ονοματι του (του om. M) κυριου (ημων add. E Psch.) ιησου Χριστου DdECM β. ε. ι. ια R. St. Psch. Thom. (mg.) fl. (tibi dico in nomine Ihesu Christi domini nostri) par. (om. domini, ceterum fere del.) prov. wern., om. BℵAHLP Ph gig. | ορϑος DdBℵA (ορϑρος) cett. M Ph fl. gig., ορϑως Ee Thom. (mg.), om. Psch. | και περιπατει Dd Thom. (mg.) fl., om. EB cett. M Psch. gig. | ευϑεως παραχρημα Dd Thom. (mg.), παραχρημα Ee fl., om. Bℵ cett. M syr. utq. gig. | ανηλατο D (ανηλλατο D^{c}) d Psch. fl. gig., εξηλλατο E, ηλατο BℵAC, ηλλετο H (ηλετο) LPM Ph Thom. (mg.) | περιεπατει pr. add. laudans deum. 11. οι δε DdECHLP syr. utq. fl. gig., οι τε BℵAM | παυλος DEBℵACM, ο παυλος HLP | φωνην D, την φωνην EB cett. M | λυκαωνιστι D, λυκαονιστι EB cett. M, lingua Lycaonica Thom. (mg.) | τοις ανϑρωποις D, ανϑρωποις EB cett. M. 12. εκαλουν δε De gig., εκαλουν τε τον EB cett. M syr. utq. fl. | βαρναβαν D, τον βαρναβαν BℵAC*M gig., τον μεν βαρναβαν EC^{3}HLP Ph fl. | διαν DEHLP^{2}, δια BℵACP*M | ην om. M | ηγουμενος DC*, ο ηγουμενος BℵAC^{3}HLPM. 13. οι δε ιερεις Dd gig., ο δε ιερευς EHLPM Ph fl., ο τε ιερευς BℵAC^{2} Psch. | του οντος διος Dd (em.) M syr. utq. fl. gig. | της (sic D^{c}, om. D) πολεως DBℵAC* Psch. fl. gig., της πολεως αυτων EC^{3}HLPM Ph | ταυρους αυτοις και στεμματα Dd, ταυρους και στεμματα αυτοις EM, ταυρους και στεμματα Bℵ cett. | ενεγκαντες Dd gig., ενεγκας EB cett. M Psch., ενεγκας αυτοις Ph gig. | ηϑελον DdH gig., ηϑελεν EB cett. M syr. utq. fl. | επιϑυειν D, ϑυειν EB cett. M, αυτοις add Psch. 14. ακουσαντες δε οι αποστολοι EBℵ cett. M Ph, ακουσαντες (ακουσας Dd) δε Dd Psch. fl. gig. | αυτων DEℵ*CHLPM, εαυτων Bℵ^{c}A | και εξεπηδησαν D^{1}d Psch. fl. (praem. confestim) gig., εξεπηδησαν D^{2}EBℵAC*M, εισεπηδησαν C^{3}HLP | εις DEB cett. M, επι C*. 15. και φωνουντες Dd, και λεγοντες D^{d}EB cett. M syr. utq. (fl.), om. gig. | ημεις

῎Ανδρες, τί ταῦτα ποιεῖτε; ἡμεῖς ὁμοιοπαθεῖς ἐσμὲν ὑμῖν ἄνθρωποι,
εὐαγγελιζόμενοι ὑμῖν τὸν θεὸν, ὅπως ἀπὸ τούτων τῶν ματαίων
ἐπιστρέψητε ἐπὶ [τὸν] θεὸν ζῶντα τὸν ποιήσαντα τὸν οὐρανὸν καὶ
τὴν γῆν καὶ τὴν θάλασσαν καὶ πάντα τὰ ἐν αὐτοῖς, 16 ὃς ἐν ταῖς
παρῳχημέναις γενεαῖς εἴασε πάντα τὰ ἔθνη πορεύεσθαι ταῖς ὁδοῖς
αὐτῶν. 17 καίγε οὐκ ἀμάρτυρον ἀφῆκεν ἑαυτὸν ἀγαθοποιῶν, οὐρα-
νόθεν ὑμῖν ὑετοὺς διδοὺς καὶ καιροὺς καρποφόρους, ἐνπιμπλῶν
τροφῆς καὶ εὐφροσύνης καρδίας ὑμῶν. 18 καὶ ταῦτα λέγοντες μόγις
κατέπαυσαν τοὺς ὄχλους τοῦ μὴ θύειν αὐτοῖς, ἀλλὰ πορεύεσθαι
ἕκαστον εἰς τὰ ἴδια. 19 διατριβόντων δὲ αὐτῶν καὶ διδασκόντων
ἐπῆλθόν τινες Ἰουδαῖοι ἀπὸ Ἰκονίου καὶ Ἀντιοχείας καὶ διαλεγομένων
αὐτῶν παρρησίᾳ ἔπεισαν τοὺς ὄχλους ἀποστῆναι ἀπ᾽ αὐτῶν λέγοντες
ὅτι οὐδὲν ἀληθὲς λέγουσιν, ἀλλὰ πάντα ψεύδονται, καὶ ἐπισείσαντες
τοὺς ὄχλους καὶ λιθάσαντες τὸν Παῦλον ἔσυραν ἔξω τῆς πόλεως,
νομίζοντες τεθνάναι αὐτόν. 20 κυκλωσάντων δὲ τῶν μαθητῶν

Dd fl. gig., και ημεις EB cett. M syr. utq. | εσμεν υμιν DEB cett., υμιν εσμεν CM, εσμεν H | υμιν τον ϑεον Dd, υμας EBℵ cett. M, υμιν (vobis) syr. utq. gig. | οπως απο τουτων των ματαιων επιστρεψητε D (-ψηται) d, ινα απο τουτων των ματαιων επιστρεφητε Ee, απο τουτων των ματαιων (απο των ματαιων τουτων M) επιστρεφειν Bℵ cett. M | τον ϑεον ζωντα D¹, ϑεον ζωντα D²EBℵcC, τον ϑεον τον ζωντα HLPM, om. fl. | τον ποιησαντα D, ος εποιησεν EB cett. M. 16. ο εν D | παντα DcdEB cett. M syr. utq. fl. gig., κατα D. 17. καιγε Dd, καιτοι BℵcAC*, καιτοι γε ℵ*C³HLPM | αφηκεν εαυτον Dd, εαυτον αφηκεν ℵcCHL (ήφηκεν) PM, αυτον αφηκεν EBℵ*A | αγαϑοποιων DEH (αγαϑοπων) LPM, αγαϑουργων BℵAC | υμιν DdEBCHLP Ph gig., ημιν M fl., om. ℵcA Psch. | και καιρους DdBℵ cett. Me syr. utq. fl. gig., καιρους E | καρδιας D, τας καρδιας DfEB cett. M | υμων DdEBℵ*CM δ. ια R. St. Ph fl., ημων ℵcAHLP gig., eorum Psch. 18. λεγοντες DdEB cett. Psch. fl. gig., ειποντες M Thom. (mg.), αυτοις DEB cett. syr. utq. gig., αυτους M | μογις D, μολις EB cett. M | αλλα πορευεσϑαι εκαστον εις τα ιδια CM Thom. (mg.) et discedere eos ab se fl., om. DdEℵ cett. Psch. gig. 19. διατριβοντων (δε add. D²) αυτων και (και om. C) διδασκοντων επηλϑον (δε post επηλϑον d) DdEC Beda ex gr. Thom. (mg., add. αυτοις) fl. (διατριβοντων τε αυτων εκει κτλ.), επηλϑαν (επηλϑον HLPM) δε BℵAHLPM Psch. Ph (add. εκει) gig. | τινες ιουδαιοι απο ικονιου και αντιοχιας Dd fl., τινες απο αντιοχιας και ικονιου ιουδαιοι E Beda ex gr., ιουδαιοι απο ικονιου και απο αντιοχειας Psch. Thom. (mg.), απο αντιοχειας και ικονιου ιουδαιοι Bℵ cett. M Ph gig. | και διαλεγομενων—ψευδονται C, et libere loquentes persuaserunt Derbis discedere ab iis, dicentes, quod nihil veri dicerent, sed omnia falso affirmarent Thom. (mg.), qui palam disputabant verbum dei, persuadebant illos homines, ne crederent iis docentibus, dicentes quod nihil veri dicunt, sed in omnibus mentiuntur fl., om. DdEB cett. M syr. utq. gig. | και (del. D²) επεισειсαντες τους οχλους Dde (commoventes) Psch. (et commoverunt, add. contra eos) fl. gig., και πεισαντες EB cett. M Ph | εσυραν DELM (εσυρον BℵACHLP) Thom. (add. αυτον in textu et in mg. obelo notans) fl. gig., εσυρον αυτον syr. utq. | νομιζοντες DBℵA, νομισαντες ECHLPM | τεϑναναι Dd, αυτον τεϑναναι DEHLPM, τεϑνηκεναι αυτον BℵAC. 20. κυκλωσαντων DbEB cett. M Ph, κυκλωσαντες Dd | των μαϑητων αυτου Dd, των μαϑητων αυτον DhBℵACM, αυτον (αυτων L) των μαϑητων (αυτου add. DdEe) EHLP |

αὐτοῦ ἀναστὰς εἰσῆλθεν εἰς τὴν Λύστραν πόλιν. καὶ τῇ ἐπαύριον
ἐξῆλθεν σὺν τῷ Βαρνάβᾳ εἰς Δέρβην.
21 *Εὐαγγελιζόμενοι δὲ τοὺς ἐν τῇ πόλει καὶ μαθητεύσαντες*
πολλοὺς ὑπέστρεφον εἰς Λύστραν καὶ Ἰκόνιον καὶ Ἀντιόχειαν,
22 *ἐπιστηρίζοντες τὰς ψυχὰς τῶν μαθητῶν παρακαλοῦντές τε ἐμ-*
μένειν τῇ πίστει καὶ ὅτι διὰ πολλῶν θλίψεων δεῖ ἡμᾶς εἰσελθεῖν
εἰς τὴν βασιλείαν τοῦ θεοῦ. 23 *χειροτονήσαντες δὲ αὐτοῖς κατὰ*
ἐκκλησίαν πρεσβυτέρους, προσευξάμενοι δὲ μετὰ νηστειῶν παρέθεντο
αὐτοὺς τῷ κυρίῳ, εἰς ὃν πεπιστεύκασιν. 24 *διελθόντες δὲ τὴν*
Πισιδίαν ἦλθαν εἰς Παμφυλίαν. 25 *καὶ λαλήσαντες ἐν Πέργῃ τὸν*
λόγον κατέβησαν εἰς Ἀττάλειαν, εὐαγγελιζόμενοι αὐτούς. 26 *κἀκεῖ-*
θεν ἀπέπλευσαν εἰς Ἀντιόχειαν, ὅθεν ἦσαν παραδεδομένοι τῇ χάριτι
τοῦ θεοῦ εἰς τὸ ἔργον ὃ ἐπλήρωσαν. 27 *παραγενόμενοι δὲ καὶ*
συνάξαντες τὴν ἐκκλησίαν ἀνήγγειλαν ὅσα ὁ θεὸς ἐποίησεν [αὐτοῖς]
μετὰ τῶν ψυχῶν αὐτῶν καὶ ὅτι ἤνοιξε τοῖς ἔθνεσιν θύραν πίστεως.
28 *Διέτριβον δὲ χρόνον οὐκ ὀλίγον σὺν τοῖς μαθηταῖς.*
XV. 1 *καί τινες κατελθόντες ἀπὸ τῆς Ἰουδαίας τῶν πεπιστευκότων*

εις την DEB cett., εν τη M | λυστραν Dd fl., om. EB cett. M syr. utq. gig. | πολιν DEB cett. M (πολει) syr. utq. gig., om. fl. | τη D²EB cett. M, την D¹ | εξηλθεν DEB cett. M syr. utq. fl. gig., εισηλθεν H | συν DʰdEB cett. M syr. utq. fl. gig, deperiti in D, sed Blass R. St. n. Kr. 1898 IV p. 541 coniecit ουτω pro συν τω.

21. ευαγγελιζομενοι DEAHP, ευαγγελισαμενοι BℵᶜCLM syr. utq. fl. gig. | δε DE, τε Bℵ cett. M syr. utq. fl gig. | τους εν τη πολει Dd Psch. (filiis civitatis illius) fl., την πολιν εκεινην EB cett. M Ph gig. | πολλους D, ικανους EB cett. M | υπεστρεφον D, υπεστρεψαν dEB cett. M | λυστραν D, την λυστραν EB cett. M | και εικονιον και αντιοχειαν DHLPM syr. utq. fl. gig., και εις εικονιον και εις (εις om. B) αντιοχιαν EBℵAC. 22. παρακαλουντες τε Dℵᶜ syr. utq. fl., και παρακαλουντες CM, παρακαλουντες EBℵ*AHLPM gig. | και οτι DdEB cett. M Ph gig., και λεγοντες οτι Psch. Thom. (mg.), λεγοντες οτι fl. | εισελθειν DᵇdEB cett. M Orig. de orat. 29 p. 257ᵈ opp. IV, 815ᵉ syr. utq. fl. gig., ελθειν D. 23. κατα εκκλησιαν πρεσβυτερους DdBℵAC Psch, πρεσβυτερους κατ εκκλησιαν EHLPM Ph fl. gig. | προσευξαμενοι δε Dd, προσευξαμενοι EB cett., και προσευξαμενοι M syr. utq. gig. | παρεθετο M | πεπιστευκασιν DdM Ph gig., πεπιστευκεισαν EB cett. Psch. 24. διελθοντες δε Dd, και διελθοντες EB cett. M syr. utq. gig. | την πισιδιαν DdEB cett. M syr. utq., εις την πιστ. ℵ, a Pisidia gig. | ηλθαν D, ηλθον EB cett. M | παμφυλιαν DAHLPM, την παμφυλιαν EBℵC, Achaiam gig. 25. εν περγη DʰdEBCHLPM syr. utq., εις την περγην ℵA gig. (pergen) | τον λογον DdBHLP Ph, τον λογον του θεου E gig., τον λογον του κυριου ℵACM Pch. Thom. (c. ast.) | ευαγγελιζομενοι αυτους Dd Thom. (c. ast.), om. EB cett. syr. utq. gig. 26. απεπλευσαν DEB cett. M, ανεπλευσαν H. 27. συναξαντες D, συναγαγοντες EB cett. M | ανηγγειλον D, ανηγγειλαν HLPM, ανηγγελλον BℵAC, απηγγειλαν E | ο θεος εποιησεν DℵM, εποιησεν ο θεος EBACHLP | αυτοις (erasit D², om. gig.) μετα των ψυχων αυτων Dd gig., μετ αυτων EB cett. M syr. utq. | ηνυξε D, ηνυξεν Dᶜ, ηνοιξεν EB cett. M.

28. διετριβον δε DdBℵAC, διετριβον δε (τε Psch. gig.) εκει EHLPM. XV. 1. των πεπιστευκοτων απο της αιρεσεως των φαρισαιων (cf. v. 5) M Thom. (mg.) ια R. St.,

*ἀπὸ τῆς αἱρέσεως τῶν Φαρισαίων ἐδίδασκον τοὺς ἀδελφούς, ὅτι
ἐὰν μὴ περιτμηθῆτε καὶ τῷ ἔθει Μωϋσέως περιπατῆτε, οὐ δύνασθε
σωθῆναι.* 2 *γενομένης δὲ ἐκστάσεως καὶ ζητήσεως οὐκ ὀλίγης τῷ Παύλῳ
καὶ Βαρνάβᾳ σὺν αὐτοῖς (ἔλεγεν γὰρ ὁ Παῦλος μένειν οὕτως, καθὼς
ἐπίστευσαν διισχυριζόμενος) οἵδε ἐληλυθότες ἀπὸ Ἱερουσαλὴμ παρήγ-
γειλαν αὐτοῖς, τῷ Παύλῳ καὶ Βαρνάβᾳ, καί τισιν ἄλλοις ἀναβαίνειν
πρὸς τοὺς ἀποστόλους καὶ πρεσβυτέρους εἰς Ἱερουσαλήμ, ὅπως
κριθῶσιν ἐπ᾽ αὐτῶν περὶ τοῦ ζητήματος τούτου.* 3 *οἱ μὲν οὖν
προπεμφθέντες ὑπὸ τῆς ἐκκλησίας διήρχοντο τήν τε Φοινίκην καὶ
τὴν Σαμάρειαν ἐκδιηγούμενοι τὴν ἐπιστροφὴν τῶν ἐθνῶν καὶ ἐποίουν
χαρὰν μεγάλην πᾶσιν τοῖς ἀδελφοῖς.* 4 *παραγενόμενοι δὲ εἰς
Ἱερουσαλὴμ παρεδέχθησαν μεγάλως ὑπὸ τῆς ἐκκλησίας καὶ τῶν
ἀποστόλων καὶ τῶν πρεσβυτέρων ἀπήγγειλάν τε ὅσα ἐποίησεν ὁ
θεὸς μετ᾽ αὐτῶν καὶ ὅτι ἤνοιξεν τοῖς ἔθνεσιν θύραν πίστεως.*
5 *οἱ δὲ παραγγείλαντες αὐτοῖς ἀναβαίνειν πρὸς τοὺς πρεσβυτέρους*

---

om. DdEB cett. syr. utq. gig. | περιτμηθητε DBℵA β R. St., περιτεμνησθε EHLPM | και τω εθει μωσεως περιπατητε D (β R. St, sed μωυσεως) d Thom. (mg.), cf. Const. app. VI, 12 p. 169, 2 sqq., τω εθει (τω add. BℵAC*) μωυσεως (μωσεως ALPM, νομου Psch.) EBℵAC³HLPM syr. utq. gig. | δυνασθε DdEB cett. M, δυνησησθαι C. 2. γενομενης δε (τε Psch.) DEBℵ Psch. gig., γενομενης ουν dEAHPM Ph | εκστασεως scripsi, εκτασεως D, στασεως dEB cett. M syr. utq. gig. | και ζητησεως DdBℵACHLPM δ. ε. ια. ιγ R. St. syr. utq. gig., om. Ee | βαρναβα DE, τω βαρναβα Bℵ cett. M | συν αυτοις D, προς αυτους dEB cett. M syr. utq. gig. | ελεγεν γαρ (autem d) ο παυλος μενειν (eos add. gig.) ουτως καθως επιστευσαν διισχυριζομενος (διισχυρ. om. d) Dd Thom. (mg.) Berg. p. 82, om. EB cett. M syr. utq. | οι δε εληλυθοτες απο ιερουσαλημ (οι δε — ιερουσ. om. gig.) παρηγγειλαν (δε add. gtg.) αυτοις (τοτε, fort. ortum ex τον τε, Thom.) τω παυλω και βαρναβα και τισιν αλλοις (τινας αλλους d Thom.) αναβαινειν Dd Thom. (mg.) gig., εταξαν αναβαινειν παυλον και βαρναβαν και τινας αλλους εξ αυτων EBℵ (εξ αυτων αλλους) cett. M | και πρεσβυτερους DEB cett. M syr. utq. gig., om. Thom. (mg.) | εις ιερουσαλημ DBℵ cett. M, εν ιερουσαλημ E Psch., om. Thom. (mg.) | οπως κριθωσιν επ αυτοις (αυτων D^c) περι του ζητηματος τουτου Dd (em.), περι του ζητηματος τουτου ινα κριθωσιν επ αυτων M Thom. (c. ast.), περι του ζητηματος τουτου EB cett. M syr. utq. gig. 3. προπεμφθεντες DdBℵ cett. M Ph, εκπεμφθεντες Ee Psch. gig. | την τε DBℵC, ολην την Psch. | και την DH, και EB cett. M | πασιν DdM syr. utq., om. EB cett. M syr. utq. gig. 4. ιερουσαλημ DEℵCHLP, ιεροσολυμα BAM | παρεδεχθησαν D^b (παρεδοθησαν D) BℵA, απεδεχθησαν ECHLPM | μεγαλως D^b (μεγως D) dC Thom. (c. ast.), om. EB cett. M syr. utq. gig. | υπο DEℵAHLPM, απο BC | απηγγειλαν τε D² (απηγγειλαντες D¹) d (om. τε), ανηγγειλαν τε EB cett. M | εποιησεν ο θεος DM, ο θεος εποιησεν EB cett. | και οτι ηνοιξεν τοις εθνεσιν (εθνεσι C³M) θυραν πιστεως C³HLM, om. DdEB cett. syr. utq. gig. 5. οι δε παραγγειλαντες αυτοις αναβαινειν προς τους πρεσβυτερους εξανεστησαν Dd Thom. (mg.), εξανεστησαν δε τινες (ανδρες add. A) των απο της αιρεσεως των φαρισαιων πεπιστευκοτες (πεπιστευκοτων L ια R. St.) EBℵ cett. M syr. utq. gig.,

*ἐξανέστησαν πρὸς τοὺς ἀποστόλους λέγοντες, ὅτι δεῖ περιτέμνειν
αὐτοὺς παραγγέλλειν τε τηρεῖν τὸν νόμον Μωϋσέως.*

6 *Συνήχθησαν δὲ οἱ ἀπόστολοι καὶ πρεσβύτεροι σὺν τῷ πλήθει
ἰδεῖν περὶ τοῦ λόγου τούτου.* 7 *πολλῆς δὲ συνζητήσεως γενομένης
ἀνέστη ἐν πνεύματι Πέτρος καὶ εἶπεν πρὸς αὐτούς· Ἄνδρες ἀδελφοί,
ὑμεῖς ἐπίστασθε ὅτι ἀφ᾽ ἡμερῶν ἀρχαίων ἐν ἡμῖν ὁ θεὸς ἐξελέξατο
διὰ στόματός μου ἀκοῦσαι τὰ ἔθνη τὸν λόγον τοῦ εὐαγγελίου καὶ
πιστεῦσαι.* 8 *ὁ δὲ καρδιογνώστης, ὁ θεὸς ἐμαρτύρησεν αὐτοῖς δοὺς
ἐπ᾽ αὐτοὺς τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον, καθὼς καὶ ἡμῖν.* 9 *καὶ οὐδὲν δι-
έκρινεν μεταξὺ ἡμῶν καὶ αὐτῶν τῃ πίστει καθαρίσας τὰς καρδίας
αὐτῶν.* 10 *νῦν οὖν τί πειράζετε τὸν θεόν, ἐπιθεῖναι ζυγὸν ἐπὶ τὸν
τράχηλον τῶν μαθητῶν, ὃν οὔτε οἱ πατέρες ἡμῶν οὔτε ἡμεῖς ἰσχύσα-
μεν βαστάσαι;* 11 *ἀλλὰ διὰ τῆς χάριτος τοῦ κυρίου Ἰησοῦ Χριστοῦ
πιστεύομεν σωθῆναι, καθ᾽ ὃν τρόπον κἀκεῖνοι.* 12 *συγκατατεθει-
μένων δὲ τῶν πρεσβυτέρων τοῖς ὑπὸ τοῦ Πέτρου εἰρημένοις ἐσί-
γησεν πᾶν τὸ πλῆθος καὶ ἤκουον Βαρνάβα καὶ Παύλου ἐξηγουμένων
ὅσα ἐποίησεν ὁ θεὸς σημεῖα καὶ τέρατα ἐν τοῖς ἔθνεσιν δι᾽ αὐτῶν.*

προς τους αποστολους Thom. (mg.), om. DdEB cett. M syr. utq. | λεγοντες EBℵ cett. M syr. utq. gig., λεγοντες τινες απο της ερεσεως των φαρισαιων πεπιστευκοτες (cf. v. 1) Dd, existentes qui crediderunt de haeresi Pharisaeorum (cf. v. 1) dicentes Thom. (mg.). | οτι DdBℵ cett. syr. utq. gig., ως E | τε DcdEB cett. M, δε D, μωσεως DALM.

6. δε DdEℵHLPM syr. utq. gig., τε BC | πρεσβυτεροι D, οι πρεσβυτεροι EB cett. M | συν τω πληθει (cf. v. 12) M Ph, om. DdEB cett. Psch. gig. | λογου DdBℵ cett. Psch., ζητηματος EM gig. 7. πολλης δε συνζητησεως (ζητησεως BℵA) γενομενης DEBℵACHLPM syr. utq., et cum diu hesitarent gig. | ανεστη d Psch., ανεστησεν D, αναστας DhEB cett. M Ph gig. Constt. app. | εν πνευματι πετρος Dd, πετρος εν πνευματι αγιω M Thom. (mg.), πετρος D²EB cett. syr. utq. gig. | και ειπεν Dd Psch., ειπεν EB cett. M Ph gig. | εν (praem. Dad, om. DM) ημειν ο θεος εξελεξατο DdM gig., ο θεος εν ημιν εξελεξατο EHLP Ph, εν υμιν εξελεξατο ο θεος BℵAC Constt. app. p. 169, 14 Iren. intpr. 199, εν ημιν vitavit Psch. | στοματος DE, του στοματος Bℵ cett. M. 8. ο δε Dd, και ο EB cett. M syr. utq. gig. Constt. app. | ο θεος D, θεος EB cett. M | διεμαρτυρησεν C | αυτοις DdBℵ cett. M syr. utq. gig., om. E | επ αυτους Dd, αυτοις ECHLPM syr. utq., om. BℵA gig. 9. ουδεν DEℵACM, ουθεν BHLP | ημων D, ημων τε EB cett. M. 10. νυν ουν DdBℵ cett. M Ph gig., και νυν ουν Ee, και νυν Psch. Tert. | τι DEB cett. M syr. utq. gig., τι υμεις Thom. (c. ast.) | ουτε οι πατερες ημων ουτε ημεις DEB cett. Psch. gig., ουτε ημεις ουτε οι πατερες ημων M Ph. 11. αλλα DEB cett., αλλ η M | του κυριου ιησου χριστου DdC Psch. gig., του κυριου ιησου EB cett. M Ph, θεου Orig. III, 837. | πιστευομεν D²dEB cett. M syr. utq. gig., πιστευσομεν D¹ℵ. 12. συνκατατεθεμενων (-τεθειμ- Thom.) δε (simul add. Thom.) των πρεσβυτερων τοις υπο του πετρου ειρημενοις Dd Thom. (c. ast.), om. EB cett. M syr. utq. gig. | εσειγησεν Dd, εσιγησεν (-σαν C) δε EB cett. M Ph (δε Thoma non improbante) gig., εσιγησεν τε Psch. | παν DB cett. M, απαν E | βαρναβα και παυλου εξηγουμενων DhEB cett. M, βαρναβαν και παυλον εξηγουμενοι Dd.

13 Μετὰ δὲ τὸ σιγῆσαι αὐτοὺς ἀναστὰς Ἰάκωβος εἶπεν· Ἄνδρες
ἀδελφοί, ἀκούσατέ μου. 14 Συμεὼν ἐξηγήσατο, καθὼς πρῶτον ὁ θεὸς
ἐπεσκέψατο λαβεῖν ἐξ ἐθνῶν λαὸν τῷ ὀνόματι αὐτοῦ. 15 καὶ οὕτως
συμφωνοῦσιν οἱ λόγοι τῶν προφητῶν, καθὼς γέγραπται· 16 ‘Μετὰ
Am. 9, 11 sq. δὲ ταῦτα ἐπιστρέψω καὶ ἀνοικοδομήσω τὴν σκηνὴν Δαυὶδ τὴν
πεπτωκυῖαν καὶ τὰ κατεσκαμμένα αὐτῆς ἀνοικοδομήσω καὶ ἀνορθώσω αὐτήν,
17 ὅπως ἂν ἐκζητήσωσιν οἱ κατάλοιποι τῶν ἀνθρώπων
τὸν θεὸν καὶ πάντα τὰ ἔθνη, ἐφ᾽ οὓς ἐπικέκληται τὸ ὄνομά μου ἐπ᾽
αὐτούς, λέγει κύριος ὁ ποιῶν ταῦτα.’ 18 γνωστὸν ἀπ᾽ αἰῶνός ἐστιν
τῷ κυρίῳ τὸ ἔργον αὐτοῦ. 19 διὸ ἐγὼ κρίνω μὴ παρενοχλεῖν τοῖς
ἀπὸ τῶν ἐθνῶν ἐπιστρέφουσιν ἐπὶ τὸν θεόν, 20 ἀλλὰ ἐπιστεῖλαι
αὐτοῖς τοῦ ἀπέχεσθαι τῶν ἀλισγημάτων τῶν εἰδώλων καὶ τῆς
πορνείας καὶ τοῦ αἵματος, καὶ ὅσα μὴ θέλουσιν ἑαυτοῖς γίνεσθαι
ἑτέροις μὴ ποιεῖν. 21 Μωϋσῆς γὰρ ἐκ γενεῶν ἀρχαίων κατὰ πόλιν
ἔχει τοὺς κηρύσσοντας αὐτόν, ἐν ταῖς συναγωγαῖς κατὰ πᾶν σάββατον
ἀναγινωσκόμενος.

22 Τότε ἔδοξεν τοῖς ἀποστόλοις καὶ τοῖς πρεσβυτέροις σὺν
ὅλῃ τῇ ἐκκλησίᾳ ἐκλεξαμένους ἄνδρας ἐξ αὐτῶν πέμψαι εἰς

---

13. αναστας ιακωβος ειπεν Dd Psch., απεκριθη ιακωβος λεγων EB cett. M Ph gig. 14. πρωτον DEB cett. syr. utq. gig., πρωτος M | επεσκεψατο DdBℵ cett. M, επελεξατο E, prospexit e, εξελεξατο M syr. utq., suscitavit gig. | λαβειν εξ εθνων DdEB cett. M. syr. utq. (λαβειν non expr. Psch.) gig., εξ εθνων λαβειν C | τω DdEB cett. M syr. utq. gig., επι τω HLP. 15. ουτως Dd gig. Iren., τουτω (τουτο HLM) DᶜEB cett. M syr. utq. | συνφωνουσιν DᶜdEB cett. M syr. utq. gig., συνφωνησουσιν D. 16. μετα δε Dd, μετα EB cett. M syr. utq. gig. | επιστρεψω Dd syr. utq. gig., αναστρεψω EB cett. M | κατεσκαμμενα (LXX cod. B) DACLPM Constt. app., ανεσκαμμενα E, κατεστραμμενα (LXX cod. A) B (-στρεμμ.) ℵ syr. utq. gig. | ανοικοδομησω (sec.) DEB cett. M syr. utq. gig., οικοδομησω C*. 17. αν DBℵ cett. M, om. E | θεον Dd, κυριον EB cett. M syr. utq. gig. | ο ποιων DʰdEℵᶜACHLPM, ποιων ℵ*, ποιησει (fort. ος ποιησει) D | ταυτα Dd BℵAC gig., ταυτα παντα H Psch., παντα ταυτα ELP Ph. 18. γνωστον απ αιωνος εστιν (εστιν om. A Thom.) τω κυριω (τ. κυρ. om. Thom.) το εργον αυτου DdA Thom. (mg.), nota sunt a seculo opera dei Ph, nota sunt deo a seculo opera eius gig., γνωστα απ αιωνος εστι τω θεω παντα τα εργα αυτου EHLPM, γνωστα απ αιωνος BℵC (pessime). 19. επι DEB cett., προς M. 20. αλλα DEℵALP, αλλ BCHM | του απεχεσθαι DBℵACLPM, απεχεσθαι EH | των αλισγηματων DBℵ, απο των αλισγηματων EACHLPM (αλιγισματων) | και του αιματος Dd gig. Iren. a. h. III, 12, 14, Tert. pud. 12, Cypr. 329, Ambros. ad Gal. II, 2, Hieron. ad Gal. V, 2, και του (του om. BA) πνικτου και του αιματος EBℵA cett. M syr. utq. | και οσα (αν add. β R. St.) μη θελουσιν (θελωσιν β R. St.) εαυτοις γεινεσθαι ετεροις μη ποιειτε (ποιειν β. ι R. St.) Dd Euseb. adv. Porphyr. l. VI et VII teste cod. Athoo in scholio ad h. l. et v. 29 ab Eduardo barone von der Goltz invento (οσα αν κτλ.) 21. μωυσης DBℵACH, μωσης EALPM | κατα πολιν εχει (και add. gig.) τους κηυρσσοντας αυτον D² (Dd add. ε...) syr. utq. gig., κατα πολιν τους κηρυσσοντας αυτον εχει EB cett. M.

22. εδοξεν D²dEB cett. M, εδοξασεν D¹ | εξ αυτων DEB cett. M syr. utq., om. A gig. | συν (τω add. EBℵAC) παυλω και βαρναβα DEB cett. syr. utq. gig., συν τω

Ἀντιόχειαν σὺν Παύλῳ καὶ Βαρνάβᾳ, Ἰούδαν τὸν καλούμενον Βαρ-
αββᾶν καὶ Σιλᾶν, ἄνδρας ἡγουμένους ἐν τοῖς ἀδελφοῖς, 23 γράψαντες
ἐπιστολὴν διὰ χειρὸς αὐτῶν περιέχουσαν τάδε· Οἱ ἀπόστολοι καὶ
οἱ πρεσβύτεροι καὶ οἱ ἀδελφοὶ τοῖς κατὰ τὴν Ἀντιόχειαν καὶ Συρίαν
καὶ Κιλικίαν τοῖς ἐξ ἐθνῶν ἀδελφοῖς χαίρειν. 24 ἐπειδὴ ἠκούσαμεν
ὅτι τινὲς ἐξ ἡμῶν ἐξελθόντες ἐξετάραξαν ὑμᾶς λόγοις ἀνασκευάζοντες
τὰς ψυχὰς ὑμῶν, λέγοντες περιτέμνεσθαι καί τηρεῖν τὸν νόμον, οἷς
οὐ διεστειλάμεθα, 25 ἔδοξεν ἡμῖν γενομένοις ὁμοθυμαδὸν ἐκλεξα-
μένους ἄνδρας πέμψαι πρὸς ὑμᾶς σὺν τοῖς ἀγαπητοῖς ἡμῶν
Βαρνάβᾳ καὶ Παύλῳ, 26 ἀνθρώποις παραδεδωκόσιν τὴν ψυχὴν
αὐτῶν ὑπὲρ τοῦ ὀνόματος τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ εἰς
πάντα πειρασμόν. 27 ἀπεστάλκαμεν οὖν Ἰούδαν καὶ Σιλᾶν καὶ
αὐτοὺς διὰ λόγου ἀπαγγελοῦντας ταῦτα. 28 ἔδοξεν γὰρ τῷ ἁγίῳ
πνεύματι καὶ ἡμῖν μηδὲν πλεῖον ἐπιτίθεσθαι ὑμῖν βάρος πλὴν
τούτων τῶν ἐπάναγκες· 29 ἀπέχεσθαι εἰδωλοθύτων καὶ αἵματος
καὶ πορνείας καὶ ὅσα μὴ θέλετε ἑαυτοῖς γίνεσθαι ἑτέρῳ μὴ ποιεῖν.
ἀφ᾽ ὧν διατηροῦντες ἑαυτοὺς εὖ πράξετε· φερόμενοι ἐν τῷ ἁγίῳ
πνεύματι ἔρρωσθε.

παυλω και τω βαρναβα M | καλουμενον DEBℵACL, επικαλουμενον HPM | βαραββαν Dd, βαρσαββαν EBℵACHLP Psch., βαρσαβαν M Ph gig. 23. επιστολην δια χειρος αυτων (δια χειρος αυτων επιστολην C) περιεχουσαν ταδε DdC gig. par. wern. Berg. p. 75, 107, δια χειρος αυτων επιστολην και πεμψαντες περιεχουσαν (in qua erant) ταδε M Thom. (mg.), επιστολην δια χειρος αυτων ουτως Psch., δια χειρος αυτων ταδε Eℵ^c^P Ph, δια χειρος αυτων Bℵ*A | και οι Eℵ^c HLPM syr. utq., om. DdBℵ*AC gig | κατα αντ. M | αδελφοι om. Orig. IV, 655 | και οι τοις εξ εθνων αδελφοις Dd, αδελφοις τοις εξ εθνων EB cett. M. 24. εξελθοντες DdEℵ^c PM syr. utq. gig., ελθοντες HL, profecti sunt ad vos et Thom. (mg.), om. Bℵ* | εξεταραξαν D¹, εταραξαν D²E (εταραν pr. m.) B cett. M | λεγοντες περιτεμνεσθαι (δει add. E Beda ex gr.) και τηρειν τον νομον ECHLPM syr. utq. gig. Berg. p. 107, om. DdBℵA | ου om. M. 25. εκλεξαμενους DEℵCHP, εκλεξαμενοις BALM | ημων EB cett. M syr. utq. gig., υμων D | βαρναβα τε M. 26. την ψυχην Dd, τας ψυχας EB cett. M syr. utq. gig. | εις παντα πειρασμον DdEM Beda ex gr. Thom. (mg.), om. B cett. syr. utq. gig. 27. λογου DdBℵ cett. syr. utq. gig., λογου πολλου E | απαγγελουντας D syr. utq. gig., απαγγελλοντας EB cett., καταγγελλοντας M | ταυτα DdM Ph, τα αυτα D^b EB cett. Psch. gig. 28. τω αγιω πνευματι DECHLPM, τω πνευματι τω αγιω BℵA | πλειον D, πλεον EB cett. M | υμιν D^a?dEB cett. M syr. utq. gig., ημειν D | τουτων των (των D^b?ℵ^c, om. Dℵ) επαναγκες DBℵCHM syr. utq. gig., των επαναγκες τουτων EℵP | αιματος Dd Iren. Cypr. Ambros. ad Gal. II, 2, Hieron. ad Gal. V, 2 al., αιματος και πνικτου Eℵ^c A²HLPM syr. utq. Orig. IV, 655 gig., αιματος και πνικτων Bℵ*A*C Clem. Al. Str. IV, 15, 97 | και οσα μη θελετε εαυτοις γεινεσθαι (αὐτοῖς γενέσθε M) ετερω (ετεροις Thom.) μη ποιειν (ποιειτε D^e, qui exhibet ποιειται, M β. ι R. St., d Thom.) Dd Thom. (c. ast.) M Berg. p. 32. 162, cf. schol. Athoum ad v. 20, om. EB cett. Clem. Al. l. l. Orig. l. l. syr. utq. gig. | αφ Dd, εξ EB cett. M Clem. Al. l. l. | πραξετε d (em.) E (πραξητε) BℵAPM syr. utq. gig., πραξατε DC, πραξαται (= πραξατε) γαρ και· πραξητε δ. ε. ια R. St. | φερομενοι εν τω (τω

30 *Οἱ μὲν οὖν ἀπολυθέντες ἐν ἡμέραις ὀλίγαις κατῆλθον εἰς*
Ἀντιόχειαν καὶ συναγαγόντες τὸ πλῆθος ἐπέδωκαν τὴν ἐπιστολήν.
31 *ἀναγνόντες δὲ ἐχάρησαν ἐπὶ τῇ παρακλήσει.* 32 *Ἰούδας δὲ καὶ*
Σιλᾶς, καὶ αὐτοὶ προφῆται ὄντες πλήρεις πνεύματος ἁγίου, διὰ
λόγου παρεκάλεσαν τοὺς ἀδελφοὺς καὶ ἐπεστήριξαν. 33 *ποιήσαντες*
δὲ χρόνον ἀπελύθησαν μετ' εἰρήνης ἀπὸ τῶν ἀδελφῶν πρὸς τοὺς
ἀποστείλαντας αὐτούς. 34 *ἔδοξε δὲ τῷ Σιλᾷ ἐπιμεῖναι αὐτοῦ, μόνος*
δὲ Ἰούδας ἐπορεύθη.

35 *Ὁ δὲ Παῦλος καὶ Βαρνάβας διέτριβον ἐν Ἀντιοχείᾳ διδά-*
σκοντες καὶ εὐαγγελιζόμενοι καὶ μετὰ ἑτέρων πολλῶν τὸν λόγον τοῦ
κυρίου. 36 *μετὰ δέ τινας ἡμέρας εἶπεν ὁ Παῦλος πρὸς Βαρνάβαν·*
Ἐπιστρέψαντες δὴ ἐπισκεψώμεθα τοὺς ἀδελφοὺς τοὺς κατὰ πᾶσαν
πόλιν, ἐν οἷς κατηγγείλαμεν τὸν λόγον τοῦ κυρίου, πῶς ἔχουσιν.
37 *Βαρνάβας δὲ ἐβουλεύετο συνπαραλαβεῖν Ἰωάνην τὸν ἐπικαλούμενον*
Μᾶρκον. 38 *Παῦλος δὲ οὐκ ἐβούλετο λέγων τὸν ἀποστατήσαντα*
ἀπ' αὐτῶν ἀπὸ Παμφυλίας καὶ μὴ συνελθόντα εἰς τὸ ἔργον, εἰς ὃ

---

om. Athous) αγιω πνευματι Dd Iren. Tertull. Athous, om. EB cett. M syr. utq. gig. Clem. Al. 1. 1.

30. εν ολιγαις ημεραις D¹d, om. D²EB cett. M syr. utq. gig. | κατηλθον DBℵAC δ. ι. ια R. St., ηλθον EHLPM | συναγαγοντες DᵇEB cett. M, συναγοντες D | επεδωκαν DB cett. M (ubi corr. pr. m. videtur ex απεδωκαν), επιδεδωκαν E | επιστολην DdEB cett. M syr. utq., επιστολην ιουδας και σιλας Thom. (c. ast.). 31. επι τη DEB cett., εν M. 32. δε DP Ph, τε dEBℵACHLM Psch. gig. | οντες DBℵ cett. M, υπαρχοντες E | πληρεις πνευματος αγιου Dd, om. EB cett. M syr. utq. gig. | λογου Dd, λογου πολλου EB cett. M syr. utq. | επεστηριξαν DBℵᵃAHLPM, επεστηρισαν EC. 33. αποστειλαντας αυτους DdBℵAC gig., αποστολους EHLPM Beda ex gr. syr. utq. 34. εδοξε δε τω σειλεα επιμειναι αυτου (αυτους DdC, προς αυτους Dᵃ) DdM Thom. (c. ast.) gig., om. EBℵ cett. syr. utq. | μονος δε ιουδας επορευθη Dd β R. St. gig., om. EB cett. M syr. utq.

35. ο δε παυλος D, παυλος δε EB cett. M | και μετα D¹d, μετα D² Psch. gig., μετα και DᵉEB cett. M Ph | του κυριου Dᶠ?dEB cett. M Ph gig., του θεου Psch., του D. 36. (ο praem. D) παυλος προς βαρναβαν DdM syr. utq. gig., προς βαρναβαν παυλος BℵAC | τους αδελφους DEBℵAC syr. utq. gig., τους αδελφους τους M Thom. (c. ast.), τους αδελφους ημων HLP ε. ια R. St. | πασαν πολιν DEHLPM, πολιν πασαν BℵAC | εν οις Dd, εν αις EB cett. M | κατηνγειλαμεν DEB cett. M, εκηρυξαμεν C | (το praem. E) πως DdEB cett. M Ph gig., και ιδωμεν πως Psch. Thom. (c. ast.) | εχουσιν DdEB cett. M syr. utq. gig., placuit autem cogitatio Barnabae add. Thom. (c. ast.) 37. εβουλευετο D ι. ια R. St. gig., εβουλευσατο HLP, εβουλετο dBℵAC syr. utq., ηβουλετο M | συνπαραλαβειν (vel. συμπ.) DEB cett. ι. ια R. St. syr. utq. gig., συμπαραλαμβανειν A, λαβειν M | ιωανην Dd ι. ια R. St. Psch., τον ιωαννην HLP, και τον ιω. BℵM Ph gig., και ιω. EAC | επικαλουμενον DℵᶜCM ι. ια R. St. Psch. gig., καλουμενον EB cett. Ph. 38. ουκ εβουλετο λεγων Dd Psch. (om. λεγων), ηξιου EB cett. M Ph gig. | αποστατησαντα A, αποστησαντα D, αποσταντα EB cett. M, τοις αποστασιν d | απο παμφυλιας om. C² (et C?) | συνελθοντα D, συνελθοντα αυτοις EB cett. M syr. utq. gig., συνελθουσιν d | εις ο επεμφθησαν Dd Berg. p. 45 wern., om. EB cett. syr. utq. gig. | τουτον μη

ἐπέμφθησαν, τοῦτον μὴ ἰέναι σὺν αὐτοῖς. [39] ἐγένετο δὲ παροξυ-
σμός, ὥστε ἀποχωρισθῆναι αὐτοὺς ἀπ' ἀλλήλων. τότε Βαρνάβας
παραλαβὼν τὸν Μᾶρκον ἔπλευσεν εἰς Κύπρον. [40] Παῦλος δὲ
ἐπιδεξάμενος Σιλᾶν ἐξῆλθεν παραδοθεὶς τῇ χάριτι τοῦ κυρίου ἀπὸ
τῶν ἀδελφῶν. [41] διήρχετο δὲ τὴν Συρίαν καὶ τὴν Κιλικίαν ἐπι-
στηρίζων τὰς ἐκκλησίας, παραδιδοὺς δὲ τὰς ἐντολὰς τῶν ἀποστόλων
καὶ πρεσβυτέρων. XVI. [1] διελθὼν δὲ τὰ ἔθνη ταῦτα κατήντησεν
εἰς Δέρβην καὶ Λύστραν. καὶ ἰδοὺ μαθητής τις ἐκεῖ ἦν ὀνόματι
Τιμόθεος, υἱὸς γυναικὸς Ἰουδαίας πιστῆς, πατρὸς δὲ Ἕλληνος, [2] ὃς
ἐμαρτυρεῖτο ὑπὸ τῶν ἐν Λύστροις καὶ Ἰκονίῳ ἀδελφῶν. [3] τοῦτον
ἠθέλησεν ὁ Παῦλος σὺν αὐτῷ ἐξελθεῖν καὶ λαβὼν περιέτεμεν αὐτὸν
διὰ τοὺς Ἰουδαίους τοὺς ὄντας ἐν τοῖς τόποις ἐκείνοις. ᾔδεισαν γὰρ
πάντες τὸν πατέρα αὐτοῦ ὅτι Ἕλλην ὑπῆρχεν.

[4] Διερχόμενοι δὲ τὰς πόλεις ἐκήρυσσον καὶ παρεδίδοσαν αὐτοῖς
μετὰ πάσης παρρησίας τὸν κύριον Ἰησοῦν Χριστόν, ἅμα παραδι-
δόντες καὶ τὰς ἐντολὰς τῶν ἀποστόλων καὶ πρεσβυτέρων τῶν ἐν

ειναι (l. ιεναι) συν αυτοις D, μη συνπαραλαμβανειν (-λαβειν EHL) τουτον dEB cett. M Ph gig. 39. δε DdBℵA, τε gig., ουν ECHLPM syr. utq. | αποχωρισθηναι DdBℵ cett. syr. utq., αποχωρησαι EM gig. | αυτοις L | τοτε βαρναβας (βαρναβας δε d, ο τε βαρναβας syr. utq., et Barnabas quidem gig.) παραλαβων τον μαρκον επλευσεν (επλευσαν d Psch.) Dd syr. utq. gig., τον τε (δε H) βαρναβαν παραλαβοντα τον (τον om A) μαρκον εκπλευσαι EB cett. M. 40. σαυλος E | επιδεξαμενος Dd, επιλεξαμενος EB cett. M | του κυριου D^{b}Bℵ A, κυριου D, του θεου ECHLLM syr. utq. gig. | απο D, υπο EB cett. M. 41. την κιλικιαν DB, κιλικιαν EℵACHLPM | παραδιδους δε (δε om. D) τας εντολας των πρεσβυτερων Dd, et tradebant iis custodire mandata apostolorum et seniorum Thom. (mg.), praecipiens custodire praecepta apostolorum et seniorum gig., om EB cett. M syr. utq. XVI, 1. διελθειν δε (δε om. d) τα εθνη ταυτα (civitates gig., cf. XXVI, 20 fl.) κατηντησεν (-ησαν Thom.) εις δερβην και λυστραν Dd Thom. (mg.) gig. wern. Berg. p. 32. 107, κατηντησεν δε (τε Psch.) και (και etiam ε. ι R. St., om. ℵ Psch.) εις δερβην (πολιν add. Psch.) και (εις add. M) λυστραν BℵACM syr. utq., κατηντησεν εις δερβην και λυστραν ECHLP gig. (om. εις) | εκει ην D, ην εκει EB cett. M | γυναικος DdEBℵACM Ph gig., γυναικος τινος HLP δ. ε. ι. ια R. St. Psch. | ιουδαιας DdBℵ cett. M. syr. utq., uidue (fort. l. iudaeae) gig. Aug., om. E. 2. ικονιου Eℵ. 3. λαβων (ελαβε και M) περιετεμεν αυτον casu om. L | εν τοις τοποις εκεινοις Dd (in locis suis) EB cett. Ph gig., in eo loco Psch. | γαρ DdEB cett. M Psch. gig., δε Ph | παντες (απαντες EHLP) τον πατερα αυτου (τον πατερα αυτου απαντες M) οτι ελλην υπηρχεν DEHLPM syr. utq. gig., απαντες (παντες C) οτι ελλην ο πατηρ αυτου υπηρχεν BℵAC.

4. διερχομενοι δε Dd, διερχομενοι ουν gig., ως δε διεπορευοντο (επορευοντο H) EB cett. M | εκηρυσσον και παρεδιδοσαν αυτοις (κηρυσσοντες Thom.) μετα πασης παρρησιας τον κυριον ιησουν χριστον Dd Thom. (mg.), om. EB cett. M syr. utq. (praedicabant ac docebant eos Psch.) gig. | αμα παραδιδοντες τας εντολας (των add. D^{e}) αποστολων και πρεσβυτερων των εν ιεροσολυμοις Dd, παρεδιδοσαν (παρεδιδουν HLPM) αυτοις τα δογματα τα κεκριμενα (γεγραμμενα Psch.) υπο των αποστολων και (των add. HLPM) πρεσβυτερων των εν ιεροσολυμοις (ιερουσαλημ EHLPM)

Ἱεροσολύμοις. [5] *αἱ μὲν οὖν ἐκκλησίαι ἐστερεοῦντο τῇ πίστει καὶ*
ἐπερίσσευον τῷ ἀριθμῷ καθ᾽ ἡμέραν.

[6] *Διῆλθον δὲ τὴν Φρυγίαν καὶ τὴν Γαλατικὴν χώραν, κωλυ-*
θέντες ὑπὸ τοῦ ἁγίου πνεύματος μηδενὶ λαλῆσαι τὸν λόγον τοῦ θεοῦ
ἐν τῇ Ἀσίᾳ. [7] *γενόμενοι δὲ κατὰ τὴν Μυσίαν ἤθελαν εἰς Βιθυνίαν*
πορεύεσθαι, καὶ οὐκ εἴασεν αὐτοὺς τὸ πνεῦμα Ἰησοῦ. [8] *διελθόντες*
δὲ τὴν Μυσίαν κατήντησαν εἰς Τρῳάδα. [9] *καὶ ἐν ὁράματι διὰ*
νυκτὸς ὤφθη τῷ Παύλῳ ὡσεὶ ἀνὴρ Μακεδών τις, ἑστὼς κατὰ πρόσ-
ωπον αὐτοῦ, παρακαλῶν καὶ λέγων· Διαβὰς εἰς Μακεδονίαν
βοήθησον ἡμῖν. [10] *διεγερθεὶς οὖν διηγήσατο τὸ ὅραμα ἡμῖν, καὶ*
ἐνοήσαμεν ὅτι προσκέκληται ἡμᾶς ὁ κύριος εὐαγγελίσασθαι τοὺς ἐν
τῇ Μακεδονίᾳ.

[11] *Τῇ δὲ ἐπαύριον ἀναχθέντες ἀπὸ Τρῳάδος εὐθυδρομήσαμεν*
εἰς Σαμοθράκην καὶ τῇ ἐπιούσῃ ἡμέρᾳ εἰς Νεάπολιν, [12] *κἀκεῖθεν*
εἰς Φιλίππους, ἥτις ἐστὶν κεφαλὴ τῆς Μακεδονίας, πόλις κολωνία.

EB cett. M syr. utq. gig. 5. τη πιστει EB cett. M syr. utq. gig., om. Dd | περιεσσευον EM.

6. διηλθον DdEBℵAM syr. utq. gig., διελθοντες HLP | γαλατικην DBℵAC, την γαλατικην EHLPM | μηδενι Dd gig. (ne omnino), om. EB cett. M | του θεου Dd Psch. gig., om. EB cett. M Ph. 7. γενομενοι D[h] (γενομενην D) Dd, ελθοντες EB cett. M | δε DdEBℵACM δ. ε. ια R. St., om. HLP | κατα DEB cett. M, εις δ. ι. ια R. St. | ηθελαν — την μυσιαν (v. 8) om. M (propter homoeoteleuton | ηθελαν Dd Psch., επειραζον EB cett. Ph gig. Orig. IV, 170 | εις Dd Ph gig., εις την EBℵAC, κατα την HLP | πορευεσθαι DCHLP, πορευθηναι EBℵA | ιησου DdEBℵAC[2] syr. utq., του ιησου δ. ε. ια R. St., domini gig., om. HLP. 8. διελθοντες Dd syr. utq., παρελθοντες EB cett, ελθοντες gig. | κατηντησαν D Psch., κατεβησαν dEB cett. M. Ph gig. 9. εν οραματι δια νυκτος ωφθη τω (ωφθη τω improb. D[2]) παυλω Dd Psch., οραμα (om. C) δια (της add. EℵCHLPM) νυκτος τω παυλω ωφθη (ωφθη τω παυλω ACHLP, εφανη τ. π. M gig.) EB cett. M Ph gig. | ωσει D (β R. St.) Psch., om. EB cett. M Ph gig | μακεδων τις εστως DdE Psch., μακεδων τις ην εστως D[e]BℵAC Ph gig., τις ην μακ. εστως HLPM | κατα προσωπον αυτου Dd Thom. (c. ast.) M, om. EB cett. syr. utq. gig. | παρακαλων και λεγων D, και] παρακαλων λεγων d Psch., και (om. HLP) παρακαλων (παρεκαλεσεν Ph?) αυτον (αυτον om. gig) και (και om. Ph) λεγων EB cett. M Ph gig. 10. διεγερθεις ουν διηγησατο το οραμα ημιν και ενοησαμεν οτι προσκεκληται ημας ο κυριος Dd, ως δε το οραμα (τουτο add. Ph, obelo not. Thom.) ειδεν ευθεως εζητησαμεν εξελθειν εις (την add. AH) μακεδονιαν (εις μακεδ. εξελθειν M) συμβιβαζοντες οτι προσκεκληται ημας ο θεος (ο κυριος HLPM syr. utq. gig.) EB cett. M syr. utq. gig. | τους εν τη μακεδονια Dd, αυτους (αυτοις A) EB cett. M syr. utq. gig.

11. τη δε (δε om. d) επαυριον αναχθεντες (sic D[e], αχθεντες D) DdM Thom. (mg.), αναχθεντες δε EℵA, αναχθ. τε Psch, αναχθ. ουν BCHL(P?) Ph gig. | απο DEBℵACM, απο της HL(P?) | και τη Dd, τη τε H(P?) Psch. (inde) gig., τη δε EB (τη δ) ℵACLM Ph | νεαπολιν DdECHLPM syr. utq. gig., νεαν πολιν D[e]BℵA. 12. κακειθεν DEBAC Psch, εκειθεν τε HP, εκειθεν δε LM Ph, εκειθεν gig. | κεφαλη Dd Psch.,

ἦμεν δὲ ἐν ταύτῃ τῇ πόλει διατρίβοντες ἡμέρας τινάς. [13] τῇ δὲ
ἡμέρᾳ τῶν σαββάτων ἐξήλθομεν ἔξω τῆς πύλης παρὰ τὸν ποταμόν,
οὗ ἐδόκει προσευχὴ εἶναι. καὶ καθίσαντες ἐλαλοῦμεν ταῖς συνεληλυθυίαις γυναιξίν. [14] καί τις γυνὴ ὀνόματι Λυδία, πορφυρόπωλις
τῆς πόλεως Θυατείρων, σεβομένη τὸν θεόν, ἤκουεν, ἧς ὁ θεὸς διήνοιξεν τὴν καρδίαν προσέχειν τοῖς λαλουμένοις ὑπὸ Παύλου. [15] ὡς
δὲ ἐβαπτίσθη καὶ πᾶς ὁ οἶκος αὐτῆς, παρεκάλεσε λέγουσα· Εἰ
κεκρίκατέ με πιστὴν τῷ θεῷ εἶναι, εἰσελθόντες εἰς τὸν οἶκόν μου
μένετε, καὶ παρεβιάσετο ἡμᾶς.

[16] Ἐγένετο δὲ πορευομένων ἡμῶν εἰς προσευχὴν παιδίσκην τινὰ
ἔχουσαν πνεῦμα πύθωνα ἀπαντῆσαι ἡμῖν, ἥτις ἐργασίαν πολλὴν
παρεῖχε τοῖς κυρίοις διὰ τούτου μαντευομένη. [17] αὕτη κατακολουθοῦσα τῷ Παύλῳ καὶ ἡμῖν καὶ ἔκραζεν λέγουσα· Οὗτοι οἱ δοῦλοι
τοῦ θεοῦ τοῦ ὑψίστου εἰσίν, οἵτινες εὐαγγελίζονται ὑμῖν ὁδὸν σωτηρίας. [18] τοῦτο δὲ ἐποίει ἐπὶ πολλὰς ἡμέρας. ἐπιστρέψας δὲ ὁ
Παῦλος τῷ πνεύματι καὶ διαπονηθεὶς εἶπεν· Παραγγέλλω σοι ἐν
τῷ ὀνόματι Ἰησοῦ Χριστοῦ, ἵνα ἐξέλθῃς ἀπ' αὐτῆς, καὶ εὐθέως ἐξῆλθεν.
[19] ὡς δὲ εἶδαν οἱ κύριοι τῆς παιδίσκης ὅτι ἀπεστέρηνται τῆς ἐργα-

πρωτη M Ph, πρωτη μερις E, πρωτη μεριδος eB, πρωτη της μεριδος ℵA cett. gig. | της μακεδονιας DBHLPM, μακεδονιας EℵAC | πολις DdEB cett. M Ph gig. Berg. p. 120, om. Psch. | ταυτη DdEBℵAC syr. utq., αυτη D²HLPM gig. 13. δε DdM Ph gig., τε EB cett. Psch. | πυλης DdBℵAC β R. St. gig., πολεως EHLPM Ph, πυλης της πολεως Psch. | τον ποταμον D, ποταμον EB cett. M | εδοκει προσευχη ειναι Dd syr. utq. gig., ενομιζετο προσευχη ειναι EHLPM, ενομιζομεν (ενομιζεν C) προσευχη (προσευχην ℵC) ειναι BℵAC | συνεληλυθυιαις Dd Ph gig., συνελθουσαις Bℵc al. M, συνελθουσαις ημιν Eℵ*C, συνελθουσαις εκει Psch. Thom. (c. ast.). 14. της πολεως D, πολεως EB cett. M | ηκουεν D²dBℵACHP, ητις ηκουεν E, ηκουσεν D¹M | διηνυξεν D, ηνοιξε M | παυλου DB, του παυλου EℵACHLPM. 15. και πας Dd, αυτη και Eℵc syr. utq., και Bℵ*A cett. M gig. | θεω D, κυριω dEB cett. M syr. utq. gig. | μενετε DEBℵA, μεινατε CHLPM.

16. προσευχην DHLPM, την προσευχην EBℵAC | πυθωνα DdBℵAC*, πυθωνος DaEC²HLPM syr. utq. gig. Orig. IV, 7. 610 | απαντησαι DAHLPM, υπαντησαι EB cett. | παρειχε (-χεν) DEB cett. M, παρειχετο C | κυριοις D, κυριοις αυτης dEB cett. M syr. utq. gig. | δια τουτου D¹d, om. D²EB cett. M syr. utq. gig. 17. κατακολουθουσα DBℵ, κατακολουθησασα EACHLPM | τω παυλω DEℵACHLPM, παυλω B | και ημιν DdEB cett. M syr. utq. gig., και σιλα L | και εκραζεν d Psch. gig., και εκραζον D¹, εκραζον D², εκραζεν DhEB cett. M Ph gig. | οι δουλοι Dd gig., οι ανθρωποι δουλοι DeEB cett. M Orig. II, 333. IV, 389 syr. utq | ευαγγελιζονται D² (-ζοντε) d, ευαγγελιζοντες D¹, καταγγελλουσιν EB cett. M | υμιν DdEBℵ δ. ια R. St. syr. utq. gig., ημιν C²AHLPM. 18. τουτο δε DdEB cett. M Ph, τουτο τε Psch., τουτο H gig. | επιστρεψας δε ο παυλος τω πνευματι και διαπονηθεις ειπεν Dd, διαπονηθεις δε (ο add. ECHLPM) παυλος και επιστρεψας τω πνευματι ειπεν EB cett. M syr. utq. gig. | παραγγελλω DdEB cett. M syr. utq. gig, παραγγελω C | τω ονοματι DHLP, ονοματι EBℵACM | ινα εξελθης Dd syr. utq. gig., εξελθειν EB cett. | ευθεως (eadem hora d) εξηλθεν Dd, εξηλθεν αυτη τη ωρα EB cett. M syr. utq. gig. 19. ως δε ειδαν D,

σίας αὐτῶν, ἧς εἶχαν δι᾽ αὐτῆς, ἐπιλαβόμενοι τὸν Παῦλον καὶ Σιλᾶν
εἵλκυσαν εἰς τὺν ἀγορὰν ἐπὶ τοὺς ἄρχοντας. 20 *καὶ προσαγαγόντες*
αὐτοὺς τοῖς στρατηγοῖς εἶπον· Οὗτοι οἱ ἄνθρωποι ἐκταράσσουσιν
ἡμῶν τὴν πόλιν, Ἰουδαῖοι ὑπάρχοντες, 21 *καὶ καταγγέλλουσιν ἔθη,*
ἃ οὐκ ἔξεστιν ἡμᾶς παραδέξασθαι οὔτε ποιεῖν Ῥωμαίοις ὑπάρχουσιν.
22 *καὶ πολὺς ὄχλος συνεπέστησαν κατ᾽ αὐτῶν κράζοντες. τότε οἱ*
στρατηγοὶ περιρήξαντες αὐτῶν τὰ ἱμάτια ἐκέλευον ῥαβδίζειν.
23 *πολλάς τε ἐπιθέντες αὐτοῖς πληγὰς ἔβαλον εἰς φυλακήν, πα-*
ραγγείλαντες τῷ δεσμοφύλακι ἀσφαλῶς τηρεῖσθαι αὐτούς.

24 *Ὁ δὲ παραγγελίαν τοιαύτην λαβὼν ἔβαλεν αὐτοὺς εἰς τὴν*
ἐσωτέραν φυλακὴν καὶ τοὺς πόδας αὐτῶν ἠσφαλίσατο ἐν τῷ ξύλῳ.
25 *κατὰ δὲ μέσον τῆς νυκτὸς ὁ Παῦλος καὶ Σιλᾶς προσευχόμενοι*
ὕμνουν τὸν θεόν, ἐπηκροῶντο δὲ αὐτῶν οἱ δέσμιοι. 26 *ἄφνω δὲ*
σεισμὸς ἐγένετο μέγας, ὥστε σαλευθῆναι τὰ θεμέλια τοῦ δεσμωτηρίου.
ἠνεῴχθησαν δὲ παραχρῆμα αἱ θύραι πᾶσαι, καὶ πάντων τὰ δεσμὰ
ἀνελύθη. 27 *καὶ ἔξυπνος γενόμενος ὁ δεσμοφύλαξ καὶ ἰδὼν ἀνεῳγ-*
μένας τὰς θύρας τῆς φυλακῆς σπασάμενος τὴν μάχαιραν ἔμελλεν

ιδοντες d, ιδοντες δε Eℵ cett. M Ph gig., και ιδοντες B Psch. | της πεδισκης D, αυτης EB cett. M syr. utq. gig. | απεστερηνται em. Blass., απεστερησθαι Dd (om.), εξηλθεν η ελπις d² (cf. Lucif.: exiit spes) EB cett. M Thom. (obelo notans εξ αυτης) gig., εξηλθεν εξ αυτης η ελπις syr. utq. | ης ειχαν δι αυτης Dd, την εργασιας αυτων EB cett. M syr. utq. gig. | σιλαν DC, τον σιλαν EB cett. M | ειλκυσαν DBℵ cett. M, εσυραν E. 20. προσαγαγοντες DªDEB cett. M syr. utq. gig., προσαγαγοντας D | ειπον DCLPM, ειπαν EBℵAHsil. 21. εθη D²EB cett. L (ηθη) M syr. utq. gig. (sectam), τα εθνη Dd, ημας παραδεξασθαι ουτε ποιειν Dd Psch. gig., ημιν παραδεχεσθαι ουδε ποιειν EB cett., ημιν ποιειν ουδε παραδεχεσθαι M Ph | υπαρχουσιν D, ουσιν EB cett. M. 22. πολυς οχλος συνεπεστησαν Dd Psch. (συνεπεστη), συνεπεστη πολυς (ολος ο gig.) οχλος Ph gig., συνεπεστη ο οχλος EB cett. M | κραζοντες Dd, om. EC cett. M syr. utq. gig. | τοτε Dd Psch., και DʰEB cett. M Ph gig. | ραβδιζειν DdEB cett. M, Thom (obelo improbans add. αυτους), ραβδιζειν αυτους syr. utq. gig. 23. εβαλον DdEB cett. M Thom. (obelo improb. add. αυτους), εβαλον αυτους syr. utq. gig. | τηρεισθαι Dd, τηρειν EB cett. M syr. utq. gig.

24. ο δε Psch., ος dEB cett. M Ph gig. | λαβων DEBℵAC, ειληφως HLPM | εβαλεν DdEB cett. M syr. utq. gig., ελαβεν A | αυτων ησφαλισατο D²d (σαντο D¹) EC²HLPM, ησφαλισατο αυτων BℵAC*. 25. μεσον της νυκτος D, το (om. ℵ) μεσονυκτιον DᶜEB cett. M | ο παυλος D, παυλος EB cett. M | σιλας DEB cett. M, ο σιλας C | επηκροωντο δε DdEB cett., και επικροωντο (i. e. επηκρ.) M syr. utq. gig. | οι δεσμιοι DᶜdEB cett. M syr. utq., οι δεσμοι D, και οι δεσμιοι C, οι λοιποι δεσμιοι gig. 26. ηνεωχθησαν DBC, ανεωχθησαν HLPM, ηνοιχθησαν EℵA | δε (sec.) DEBℵAM Ph, τε CHLP Psch. gig. | ανελυθη D¹ℵ* syr. utq. gig., ανεθη D²dEBℵᶜACHLP, ανειθη M. 27. και εξυπνος Dd Psch., εξυπνος δε EB cett. M Ph gig. | ο δεσμοφυλαξ ο πιστος στεφανας (cf. 1. Cor. I, 16. XVI, 15. 16) M | τας θυρας ανεωγμενας C | σπασαμενος D²d EB cett. M syr. utq. gig., και σπασαμενος D¹ | την μαχαιραν DBC, μαχαιραν EℵAHLPM | εμελλεν DHM, ημελλεν EBℵACLP | αυτον D, εαυτον EB cett. M.

αὐτὸν ἀναιρεῖν νομίζων ἐκπεφευγέναι τοὺς δεσμίους. 28 *Ἐφώνησεν*
δὲ φωνῇ μεγάλῃ ὁ Παῦλος λέγων· Μηδὲν πράξῃς σεαυτῷ τι κακόν·
ἅπαντες γάρ ἐσμεν ἐνθάδε. 29 *φῶτα δὲ αἰτήσας εἰσεπήδησεν καὶ*
ἔντρομος ὑπάρχων προσέπεσεν πρὸς τοὺς πόδας τῷ Παύλῳ καὶ
Σιλᾷ. 30 *καὶ προήγαγεν αὐτοὺς ἔξω, τοὺς λοιποὺς ἀσφαλισάμενος*
καὶ εἶπεν αὐτοῖς· Κύριοι, τί με δεῖ ποιεῖν, ἵνα σωθῶ; 31 *οἱ δὲ*
εἶπαν· Πίστευσον ἐπὶ τὸν κύριον Ἰησοῦν Χριστόν, καὶ σωθήσῃ σὺ
καὶ ὁ οἶκός σου. 32 *καὶ ἐλάλησαν αὐτῷ τὸν λόγον κυρίου σὺν*
πᾶσιν τοῖς ἐν τῇ οἰκίᾳ αὐτοῦ. 33 *καὶ παραλαβὼν αὐτοὺς ἐν ἐκείνῃ*
τῇ ὥρᾳ τῆς νυκτὸς ἔλουσεν ἀπὸ τῶν πληγῶν καὶ αὐτὸς ἐβαπτίσθη
καὶ οἱ αὐτοῦ πάντες παραχρῆμα. 34 *ἀναγαγών τε αὐτοὺς εἰς τὸν*
οἶκον αὐτοῦ παρέθηκεν τράπεζαν καὶ ἠγαλλιᾶτο σὺν τῷ οἴκῳ αὐτοῦ,
πεπιστευκὼς ἐπὶ τὸν θεόν.

35 *Ἡμέρας δὲ γενομένης συνῆλθον οἱ στρατηγοὶ ἐπὶ τὸ αὐτὸ*
εἰς τὴν ἀγορὰν καὶ ἀναμνησθέντες τὸν σεισμὸν τὸν γεγονότα ἐφο-
βήθησαν καὶ ἀπέστειλαν τοὺς ῥαβδούχους λέγοντας· Ἀπόλυσον
τοὺς ἀνθρώπους ἐκείνους, οὓς ἐχθὲς παρέλαβες. 36 *καὶ εἰσελθὼν*

---

28. εφωνησεν δε DdEB cett. M Ph gig., εφωνησεν δε αυτον Thom. (c. ast.), εφων. τε αυτον Psch. | φωνη μεγαλη DEℵCHLPM syr. utq. gig., μεγαλη φωνη BA | ο παυλος DEAC^{3}HLPM, παυλος BℵC* | πραξης DBℵ cett. M (πραξεις), ποιησης E | τι D, om. EB cett. M. 29. φωτα δε ετησας Dd, αιτησας δε φωτα EB cett. M, quo audito custos carcerii petiit lumen gig. | υπαρχων DM Psch. gig., γενομενος dEB cett. Ph | προς τους ποδας D^{1}d syr. utq. gig., om. D^{2}EB cett. M Thom. (obelo not. ποδας) | σιλα DBC*, τω σιλα EℵAC^{3}HLPM. 30. προηγαγεν D Psch., προαγαγων dEB cett. M (προσαγαγων) Ph gig. | τους λοιπους ασφαλισαμενος Dd Thom. (c. ast., etiam add.: appropinquavit), om. EB cett. M syr. utq. | και (erasit D^2) ειπεν αυτοις Dd Psch., et dixit Thom. (c. ast.), εφη EB cett. M Ph gig. 31. οι M in rasura, prius manus unam tantum litteram scripsisse videtur (ο?) | ειπαν DEBℵ(C), ειπον HLPM | επι DBℵM, εις E | ιησουν χριστον DdECHLPM syr. utq., ιησουν BℵA gig. | ο οικος DdBℵ cett. M syr. utq. gig., πας ο οικος E. 32. κυριου Dd syr. utq. gig., του κυριου Eℵ^{c}ACHLPM, του θεου Bℵ* | συν DdBℵA gig., και EHLPM Ph, και συν (συν και?) Psch. 33. ελουσεν D^{b}EB cett. M syr. utq. gig., ελυσεν Dd | αυτος εβαπτισθη Dd, εβαπτισθη αυτος EB cett. M syr. utq. gig. | οι αυτου DdEB cett. M Ph gig., οι οικιοι (i. e. οικειοι) αυτου A Psch. | παντες DEACHLP, απαντες BℵM. 34. αναγαγων τε D^{2}dEB cett. M Psch. gig., και αναγαγων τε D^1, αναγαγων δε C Ph | αυτου DdEℵAHL syr. utq., om. BCPM gig. | παρεθηκεν D^{2}Bℵ cett. M Ph gig., και παρεθηκεν D (pr. m.) d, παρεθηκεν αυτοις E Psch. (praem. και) | ηγαλλιατο Dd(C)P, ηγαλλιασατο EBℵAC^{2}HLM | συν τω οικω αυτου D, πανοικει (vel -κι) DBℵACHLPM, om. E | επι τον θεον D, τω θεω EB cett. M. (Psch.) Ph, in domino d gig.

35. συνηλθον οι στρατηγοι επι το αυτο εις την αγοραν και αναμνησθεντες τον σεισμον τον γεγονοτα εφοβηθησαν και απεστειλαν Dd β R. St. Thom. (mg.), απεστειλαν (απεσταλκασιν M) οι στρατηγοι EB cett. M syr. utq. gig. | τους ραβδουχους DEB cett., ραβδουχους M | λεγοντας D Psch., λεγοντες EB cett. M | ους εχθες (χθες M) παρελαβες DdM β R. St. Ph, om. EB cett. M Psch. gig. 36. και εισελθων ο δεσμοφυλαξ απηγγειλεν

*ὁ δεσμοφύλαξ ἀπήγγειλεν τοὺς λόγους πρὸς τὸν Παῦλον ὅτι
ἀπεστάλκασιν οἱ στρατηγοί, ἵνα ἀπολυθῆτε· νῦν οὖν ἐξελθόντες
πορεύεσθε. 37 ὁ δὲ Παῦλος ἔφη πρὸς αὐτούς· Ἀναιτίους δείραντες
ἡμᾶς δημοσίᾳ ἀκατακρίτους, Ῥωμαίους ὑπάρχοντας ἔβαλον εἰς
φυλακὴν καὶ νῦν λάθρᾳ ἡμᾶς ἐκβάλλουσιν. οὐ γάρ, ἀλλὰ ἐλθόντες
αὐτοὶ ἡμᾶς ἐξαγαγέτωσαν. 38 ἀνήγγειλαν δὲ τοῖς στρατηγοῖς οἱ
ῥαβδοῦχοι τὰ ῥήματα ταῦτα τὰ ῥηθέντα πρὸς τοὺς στρατηγούς.
οἱ δὲ ἀκούσαντες ὅτι Ῥωμαῖοί εἰσιν ἐφοβήθησαν. 39 καὶ παρα-
γενόμενοι μετὰ φίλων πολλῶν εἰς τὴν φυλακὴν παρεκάλεσαν αὐτοὺς
ἐξελθεῖν εἰπόντες· Ἠγνοήσαμεν τὰ καθ᾽ ὑμᾶς ὅτι ἐστὲ ἄνδρες δίκαιοι.
καὶ ἐξαγαγόντες παρεκάλεσαν αὐτοὺς λέγοντες· Ἐκ τῆς πόλεως
ταύτης ἐξέλθατε, μήποτε πάλιν συνστραφῶσιν ἡμῖν ἐπικράζοντες
καθ᾽ ὑμῶν. 40 ἐξελθόντες δὲ ἐκ τῆς φυλακῆς ἦλθον πρὸς τὴν
Λυδίαν καὶ ἰδόντες τοὺς ἀδελφοὺς διηγήσαντο ὅσα ἐποίησεν κύριος
αὐτοῖς παρεκάλεσάν τε αὐτοὺς καὶ ἐξῆλθαν.*

Dd, και ακουσας ο δεσμοφυλαξ εισελθων απηγγειλεν Psch., απηγγειλεν δε (τε E, ουν gig.) ο δεσμοφυλαξ EB cett. M Ph gig. | τους λογους DBC, (αυτους praem. Psch.) τους λογους τουτους dEℵAHLPM syr. utq. gig. | απεσταλκασιν DEHLPM, απεσταλκαν Bℵ A | πορευεσθε D (-σθαι) d gig; πορευεσθε εν ειρηνη (εις ειρηνην ℵ) EB cett. M syr. utq. 37. προς αυτους DdBℵ cett. M syr. utq. gig., om. E | αναιτιους Dd Psch., om. EB cett. M Ph gig., ακατακριτους om. Psch. | εβαλαν DB, εβαλον EℵAHLPM | ελθοντες αυτοι ημας DdBℵ cett. M, αυτοι ημας ελθοντες E, ελθοντες αυτοι H. 38. απηγγειλαν δε DdBAM gig. (ανηγγειλαν), απηγγειλαν τε Eℵ, ανηγγειλαν Ph, ανηγγειλαν τε HLP, και απηλθον οι ραβδουχοι και ειπαν Psch | τοις (D^{2}, αυτοισοι D^{1}, sed σοι improb. al. manus) στρατηγοις οι ραβδουχοι DdBℵ cett. M Ph gig., οι ραβδουχοι τοις στρατηγοις E Psch. | ταυτα DEB cett syr. utq. gig., om. M | τα ρηθεντα προς τους στρατηγους Dd β R. St., τα ρηθεντα αυτοις Psch., om. EB cett. M Ph gig. | οι δε ακουσαντες οτι ρωμαιοι εισιν εφοβηθησαν Dd β R. St. Psch., και εφοβηθησαν (εφοβηθησαν δε BℵA) ακουσαντες οτι ρωμαιοι εισιν EBℵ cett. M syr. utq. gig. 39. και παραγενομενοι μετα φιλων πολλων εις την φυλακην Dd β R. St., και ελθοντες εις την φυλακην M Thom. (c. ast.), και ελθοντες προς αυτους Psch., και ελθοντες EB cett. Ph gig. | εξελθειν ειποντες ηγνοησαμεν τα καθ υμας οτι εσται ανδρες δικαιοι και εξαγαγοντες (και εξαγαγοντες om. Thom., εξαγαγοντες om. M) Dd β R. St. M Thom. (c. ast.), om. EB cett. syr. utq. gig. | και εξαγαγοντες παρεκαλεσαν αυτους λεγοντες Dd β R. St, καὶ M, και εξαγαγοντες ηρωτων EB cett. gig. | (και praem. M) εκ της πολεως ταυτης (ταυτης της πολεως M) εξελθατε (-θετεM) DdM Thom. (c. ast.), εξελθειν εκ (απελθειν απο BℵA, εκ om. HLP) της πολεως EBℵAHLP | μη ποτε (μηπως M) παλιν συνστραφωσιν ημειν (επιστραφωσι παλιν M Thom., om. ημιν, β R. St. υμιν) επικραζοντες (οι επικραξαντες M) καθ υμων Dd β R. St. M Thom. (c. ast.), om. EBℵ cett. syr. utq. gig. 40. εκ DdEAHLPM, syr. utq., απο Bℵ gig. | ηλθον Dd gig., εισηλθον EB cett. M syr. utq. | προς λυδιαν M | και ιδοντες τους αδελφους διηγησαντο οσα εποιησεν κυριος αυτοις παρεκαλεσαν τε (παρακαλεσαν τε D, ποραχαλεσαντες D^{1}) αυτους Dd Berg. p. 107, και ιδοντες τους αδελφους παρεκαλεσαν αυτους EHLPM syr. utq. gig., και ιδοντες παρεκαλεσαν τους αδελφους BℵA | εξηλθαν Dℵ, εξηλθον EBAHLPM.

XVII. 1 Διοδεύσαντες δὲ τὴν Ἀμφίπολιν καὶ κατῆλθον εἰς
Ἀπολλωνίαν κἀκεῖθεν εἰς Θεσσαλονίκην, ὅπου ἦν συναγωγὴ τῶν
Ἰουδαίων. 2 καὶ κατὰ τὸ εἰωθὸς ὁ Παῦλος εἰσῆλθεν πρὸς αὐτοὺς
καὶ ἐπὶ σάββατα τρία διελέχθη αὐτοῖς, ἐκ τῶν γραφῶν 3 διανοίγων
καὶ παρατιθέμενος, ὅτι Χριστὸν ἔδει παθεῖν καὶ ἀναστῆναι ἐκ
νεκρῶν, καὶ ὅτι οὗτός ἐστιν Χριστός, Ἰησοῦς ὃν ἐγὼ καταγγέλλω
ὑμῖν. 4 καί τινες ἐξ αὐτῶν ἐπείσθησαν, καὶ προσεκληρώθησαν
τῷ Παύλῳ καὶ τῷ Σιλαίᾳ τῇ διδαχῇ πολλοὶ τῶν σεβομένων καὶ
Ἑλλήνων πλῆθος πολὺ καὶ γυναῖκες τῶν πρώτων οὐκ ὀλίγαι. 5 οἱ
δὲ ἀπειθοῦντες Ἰουδαῖοι συνστρέψαντές τινας ἄνδρας τῶν ἀγο-
ραίων πονηροὺς ἐθορύβησαν τὴν πόλιν καὶ ἐπιστάντες τῇ οἰκίᾳ
Ἰάσωνος ἐζήτουν αὐτοὺς ἐξαγαγεῖν εἰς τὸν δῆμον. 6 μὴ εὑρόντες δὲ
αὐτοὺς ἔσυραν Ἰάσωνα καί τινας ἀδελφοὺς ἐπὶ τοὺς πολιτάρχας
βοῶντες καὶ λέγοντες ὅτι οἱ τὴν οἰκουμένην ἀναστατώσαντες οὗτοί
εἰσιν καὶ ἐνθάδε πάρεισιν, 7 οὓς ἀποδέδεκται Ἰάσων. καὶ οὗτοι

XVII. 1. διοδευσαντες DdBℵ cett. M Ph gig., διελθοντες E | την αμφιπολιν και (και erasit D^{2}) κατηλθον (και add. D^{c}) εις απολλωνιδα D (puncto posito super δ) d (apolloniam), την απολλωνιαν και την αμφιπολιν E, την αμφιπολιν και (την add. BℵA) απολλωνιαν BℵAHLPM syr. utq. gig. | κακειθεν Dd, ηλθον EB cett. M Psch. (veneruntque) Ph gig. | την θεσσ. B | συναγωγη DBℵA, η συναγωγη EHLPM. 2. και (improb. D^{2}) κατα Dd Psch., κατα δε EB cett. M Ph, κατα gig. | ειωθος (εισωθος D^{1}) D^{2}dEB cett. M syr. utq., ειωθος ουν gig. | ο παυλος Dde Psch. gig., τω παυλω EB cett. M Ph | και EB cett. M syr. utq. gig., om. Dd | διελεχθη DdEM (διηλεχθη) syr. utq. gig., διελεγετο e HLP, διελεξατο BℵA | εκ D, απο dEB cett. M. 3. χριστον D, τον χριστον D^{e}EB cett. M | χριστος ιησους Dd Ph gig., ο χριστος ιησους HLP, ο χριστος ο ιησους B, ιησους χριστος ℵM, ιησους ο χριστος E. 4. επεισθησαν DdBℵ cett., επιστευσαν EM Psch. gig., om. Ph | τω σιλαια D, τω σιλα dEB (om. τω) ℵ cett. M syr. utq. gig. | τη διδαχη Dd, om. EB cett. M syr. utq. gig. | πολλοι των σεβομενων και ελληνων πληθος πολυ Dd, και πολλοι των σεβομενων ελληνων Psch., των σεβομενων και ελληνων πληθος πολυ A gig., των τε (δε H) σεβομενων ελληνων πληθος πολυ (πολυ πληθος HLP) EBℵHLPM Ph | και γυναικες των πρωτων (πρωται Psch.) Dd syr. utq. gig. (om. των πρωτων), των τε γυναικων των πρωτων EBℵ cett. M. 5. οι δε απειθουντες ιουδαιοι D, adsuptis vero iudaeis d, οι δε ιουδαιοι gig., προσλαβομενοι δε οι ιουδαιοι οι απειθουντες HLP ζ. ιγ R. St., ζηλωσαντες δε οι ιουδαιοι EBℵAM | συνστρεψαντες Dd, και (om. gig.) προσλαβομενοι EB cett. M Ph gig., και προσλαβομενοι τους απειθουντας Ph, και προσλαβομενοι οι απειθουτες M | τινας ανδρας των αγοραιων πονηρους Dd, των αγοραιων τινας ανδρας (ανδρας τινας EBA) πονηρους EBℵAHLPM gig., ανδρας πονηρους αγοραιους syr. utq. | εθορυβουσαν Dd, απειθησαντες και οχλοποιησαντες εθορυβοιν E, και οχλοποιησαντες εθορυβουν Bℵ cett. M syr. utq. gig. | και επισταντες DEBℵA, επισταντες τε HLPM | ιασωνος DEA, ιασονος BℵHLPM | εξαγαγειν DPsch., προσαγαγειν EM, προαγαγειν deBℵA, αγαγειν HP. 6. εσυραν DEM, εσυρον $Dℵ^{c}$AHLP | ιασωνα D^{2} (ιασωναν D^{1}), ιασονα BℵAM, τον ιασονα E (ιασωνα) HLP | τινας D^{b} (τινες D) dBℵ cett. M Ph gig., τινας αλλους E Beda ex gr. | αδελφους omnes praeter Psch. (add. qui erant ibi | επι DdEB cett. M gig., και προσηγαγον επι syr. utq. | και λεγοντες D^{1}d gig., om. D^{2}EB cett. M syr. utq. | οτι οι omnes praeter M (om. οι) | εισιν Dd Psch. gig. Berg. p. 70, 170, om. D^{2}EB cett. M Ph. 7. λεγοντες ετερον ειναι

πάντες ἀπέναντι τῶν δογμάτων Καίσαρος πράσσουσιν βασιλέα
λέγοντες ἕτερον εἶναι Ἰησοῦν. 8 *καὶ ἐτάραξαν τοὺς πολιτάρχας*
καὶ τὸν ὄχλον ἀκούσαντας ταῦτα. 9 *καὶ λαβόντες τὸ ἱκανὸν παρὰ*
τοῦ Ἰάσωνος καὶ τῶν λοιπῶν ἀπέλυσαν αὐτούς.

10 *Οἱ δὲ ἀδελφοὶ εὐϑέως διὰ νυκτὸς ἐξέπεμψαν τὸν Παῦλον*
καὶ τὸν Σιλᾶν εἰς Βέροιαν, οἵτινες παραγενόμενοι εἰς τὴν συν-
αγωγὴν τῶν Ἰουδαίων ἀπῄεσαν, 11 *οὗτοι δὲ ἦσαν εὐγενέστεροι τῶν*
ἐν Θεσσαλονίκῃ, οἵτινες ἐδέξαντο τὸν λόγον μετὰ πάσης προϑυμίας
καϑ᾽ ἡμέραν ἀνακρίνοντες τὰς γραφάς, εἰ ἔχει ταῦτα οὕτως, καϑὼς
Παῦλος ἀπαγγέλλει. 12 *τινὲς μὲν οὖν αὐτῶν ἐπίστευσαν, τινὲς δὲ*
ἠπίστησαν, καὶ τῶν Ἑλλήνων καὶ τῶν εὐσχημόνων ἄνδρες καὶ γυναῖ-
κες ἱκανοὶ ἐπίστευσαν. 13 *ὡς δὲ ἔγνωσαν οἱ ἀπὸ Θεσσαλονίκης*
Ἰουδαῖοι ὅτι ὁ λόγος τοῦ ϑεοῦ κατηγγέλη εἰς Βέροιαν, καὶ ἐπίστευ-
σαν, καὶ ἦλϑον εἰς αὐτὴν κἀκεῖ σαλεύοντες καὶ ταράσσοντες τοὺς
ὄχλους οὐ διελίμπανον. 14 *τὸν μὲν οὖν Παῦλον οἱ ἀδελφοὶ ἐξ-*

DdHLP Psch., ετερον λεγοντες ειναι BℵAM Ph gig., λεγοντες ειναι ετερον E | ιησουν DdEB cett. M syr. utq., nescio quem ihesum gig. Berg. p. 107. 8. και εταραξαν D (-ξεν) d gig, εταραξαν δε EB cett. M syr. utq. | τους πολιταρχας και τον οχλον Dd Psch. gig., τον οχλον και τους πολιταρχας Bℵ cett. M Ph, την πολιν και τους πολιταρχας E | ακουσαντας D^bEB cett. syr. utq. gig., ακουσαντες D, ακουοντες M, λεγοντες Thom. (mg.). 9. ιασωνος DEA, ιασονος BℵHLPM | απελυσαν αυτους DdEB cett. M syr. utq. gig., αυτοι μεν οι πολιταρχαι λαβοντες εγγυητας απελυσαν αυτους Thom. (mg).

10. ευϑεως DdEB cett. M syr. utq. gig., om. A | δια (της add. EHLPM) νυκτος εξεπεμψαν DdEB cett. M syr. utq. gig., εξεπεμψαν δια νυκτος ℵ, εξεπεμψαν A | τον παυλον D, τον τε παυλον EB cett. M | εις D^c, ει D | των ιουδαιων απηεσαν DBℵA, απηεσαν (εισηεσαν E) των ιουδαιων HLPM syr. utq. gig. 11. ευγενεστεροι dEB cett. M syr. utq. gig., ευγενεις D | τη ϑεσσαλονικη D, ϑεσσαλονικη EB cett M | λογον DdBℵ cett. M syr. utq. gig., λογον του ϑεου Ee | πασης προϑυμιας DdeBℵ cett. M Psch. (non expr. πασης) Ph gig., παρρησιας E | καϑ ημεραν DEℵAM, το καϑημεραν BHLP | εχει DE, εχοι Bℵ cett. M | καϑως παυλος απαγγελλει M Thom. (c. ast.) gig., om. DdEB cett. syr. utq. 12. τινες μεν ουν D, πολλοι μεν ουν (ουν om. E.) dEB cett. M. (in marg. al. man.) Ph, και πολλοι μεν Psch. (non expr. μεν) gig., πολλοι M (pr. m.) | τινες δε ηπιστησαν DdM, om. EB cett. syr. utq. gig. | ελληνων Dd, et ita etiam ex graecis viri multi Psch., ελληνιδων D^bEB cett. M Ph gig. | και των ευσχημονων (και add. D^b) ανδρες και γυναικες Dd (em.), γυναικων των ευσχημονων ανδρες και γυναικες D^e, και των ευσχημονων ανδρων ουκ ολιγοι D^h, των ευσχημονων και ανδρων ουκ ολιγοι EB cett. M Ph, και ανδρες ουκ ολιγοι gig. | ικανοι επιστευσαν D^1d, om. D^2EB cett. M syr. utq. gig. 13. ϑεσσαλονικης DEM, της ϑεσσαλονικης Bℵ cett. | (ο praem. D^e) λογος (του add. D^e) ϑεου κατηγγελη εις βεροιαν Dd Psch., και εν βεροια κατηγγελη υπο του παυλου ο λογος του ϑεου EB cett. M Ph gig. | και (improb. D^2) επιστευσαν Dd, om. EB cett. M syr. utq. gig. | και ηλϑον Dd, ηλϑον EB cett. M syr. utq. gig. | εις αυτην Dd, om. D^2EB cett. M syr. utq. gig. | και ταρασσοντες (sic D^b, τασσοντες D) DdBℵAM δ. ι. ια R. St. syr. utq. gig., om. EB cett. | ου διελιμπανον Dd Psch., om. EB cett. M Ph gig. 14. τον μεν ουν (και τον Psch.) παυλον οι αδελφοι εξαπεστειλαν Dd Psch., ευϑεως δε τοτε (τοτε om. M Ph)

*ἀπέστειλαν ἀπελθεῖν ἐπὶ τὴν θάλασσαν. ὑπέμεινεν δὲ ὁ Σιλᾶς καὶ
ὁ Τιμόθεος ἐκεῖ. 15 οἱ δὲ καταστάνοντες τὸν Παῦλον ἤγαγον ἕως
Ἀθηνῶν. παρῆλθεν δὲ τὴν Θεσσαλίαν· ἐκωλύθη γὰρ εἰς αὐτοὺς
κηρῦξαι τὸν λόγον. λαβόντες δὲ ἐντολὴν παρὰ Παύλου πρὸς τὸν
Σιλᾶν καὶ Τιμόθεον, ὅπως ἐν τάχει ἔλθωσιν πρὸς αὐτόν, ἐξήεσαν.*
16 *Ἐν δὲ ταῖς Ἀθήναις ἐκδεχομένου αὐτοὺς τοῦ Παύλου παρ-
ωξύνετο τὸ πνεῦμα αὐτοῦ ἐν αὐτῷ θεωροῦντι κατείδωλον οὖσαν τὴν
πόλιν.* 17 *διελέγετο μὲν οὖν ἐν τῇ συναγωγῇ τοῖς Ἰουδαίοις καὶ
τοῖς σεβομένοις καὶ τοῖς ἐν τῇ ἀγορᾷ κατὰ πᾶσαν ἡμέραν πρὸς
τοὺς παρατυχόντας.* 18 *τινὲς δὲ καὶ τῶν Ἐπικουρείων καὶ τῶν
Στοϊκῶν φιλοσόφων συνέβαλον αὐτῷ, καί τινες ἔλεγον· Τί ἂν θέλοι
ὁ σπερμολόγος οὗτος λέγειν; οἱ δέ· Ξένων δαιμονίων δοκεῖ καταγ-
γελεὺς εἶναι.* 19 *μετὰ δὲ ἡμέρας τινὰς ἐπιλαβόμενοι αὐτοῦ ἤγαγον
αὐτὸν ἐπὶ τὸν Ἄρειον πάγον πυνθανόμενοι καὶ λέγοντες· Δυνάμεθα
γνῶναι, τίς ἡ καινὴ αὕτη ὑπὸ σοῦ καταγγελλομένη διδαχή;* 20 *ξενί-
ζοντα γάρ τινα φέρεις ῥήματα εἰς τὰς ἀκοὰς ἡμῶν. βουλόμεθα*

τον παυλον εξαπεστειλαν οι αδελφοι **EB cett. M. Ph gig.** | απελθειν (εως vel ως add. d) επι την θαλασσαν **Dd Psch. gig.**, πορευεσθαι εως (ως **HLPM**) επι την (την om. **M**) θαλασσαν **EBℵAHLPM Ph** | υπεμεινεν **DdAM Psch.**, υπεμειναν **Bℵ Ph gig.**, υπεμεινον **HLPM**, απεμιναν **E** | δε **DdHLPM gig.** (nam), τε **EBℵA** syr. utq. | ο (ο τε **EB cett. M**) σειλας και ο (ο add. **EB cett. M**) τιμοθεος εκει **DdEB** cett. **M Ph gig.**, εκει ο τε σιλας και τιμοθεος **H**. 15. καταστανοντες **D**, καθιστανοντες **BA**, καθιστωντες D^hE$ℵ^c$HLPM | ηγαγον **DdBℵAM gig.**, ηγαγον αυτον **EHLP Ph** | αθηνων **DBℵ** cett. **M**, των αθηνων **E** | παρηλθεν δε την θεσσαλιαν εκωλυθη γαρ εις αυτους κηρυξαι τον λογον **Dd**, om. **EB cett. M** syr. utq. **gig.** | λαβοντες δε **Dd** (ut accepissent), et cum discederent ab eo (cf. εξηεσαν in fine) acceperunt **Psch.**, και λαβοντες **EB cett. M Ph gig.** | εντολην **DdBℵ cett. M**, επιστολην **E Psch.** | παρα παυλου **Dd**, απ αυτου **E Psch.**, om. **Bℵ cett. M Ph gig.** | τιμοθεον **DAHLPM**, τον τιμοθεον **EBℵ** | οπως εν ταχει **D**, ινα ως ταχιστα **EB cett. M.**

16. αυτους D^cEB **cett. M syr. utq. gig.**, αυτου **D** | το D^dEB **cett. M**, om. **D** propter eandem syllabam praecedentem | θεωρουντι **DHLP**, θεωρουντος **EBℵAM** (-τες) 17. διελεγετο μεν ουν (ουν om. **M**) **DdEB cett. M Ph gig.**, και διελεγετο **Psch.** | και τοις (τοις **M**, **Thom.** in mg., om **EB cett.** syr. utq. **gig.**) εν τη αγορα κατα πασαν ημεραν (κατα π. ημ. in **Psch.** post παρατυγχ.) προς τους παρατυχοντας (παρατυγχανοντας D^cEB **cett. M**) **DEB cett. M** syr. utq. **gig.**, et hiis, qui forte aderant, et hiis, qui in foro per omnem diem **d**. 18. δε και **DdBℵAHLP** (**Psch.**), δε **EM Ph gig.** | των στοϊκων **DHL(P)M**. στοικων **EℵA**, στωικων **B** | συνεβαλον **dEB cett. M**, συνεβαλλον D^a **gig.**, συνελαβον **D** | θελοι D^h?EB **cett. M**, θελη **D** | οι δε D^2d, οιδεν D^1 | ειναι **Dd gig.**, ειναι οτι τον ιησουν και την αναστασιν ευηγγελιζετο (αυτοις add. E$ℵ^c$AEHM **Psch.**) **EBℵ cett. M** syr. utq. 19. μετα δε ημερας τινας **DdM Thom.** (c. ast.), om. **EB cett.** syr. utq. **gig.** | επιλαβομενοι **Dd Ph**, επιλαβομενοι τε **EℵAHLPM Psch. gig.**, επιλαβομενοι δε **B** | ηγαγον αυτον επι (τον add. D^b) αριον παγον **Dd** syr. utq. **gig.**, επι τον αρειον (αγριον **L**) παγον ηγαγον (ηγον **Ae**) **EB cett. M** | πυνθανομενοι και **Dd** (em.), om. **EB cett. M** syr. utq. **gig.** | αυτη **DB**, αυτη η **Eℵ cett. M** | καταγγελλομενη **Dd** (em.), λεγομενη **E**, λαλουμενη **Bℵ cett. M.** 20. φερεις ρηματα **Dd** syr. utq. **gig.**, ρηματα

οὖν γνῶναι, τί ἂν θέλοι ταῦτα εἶναι. 21 *Ἀθηναῖοι δὲ πάντες καὶ*
οἱ ἐπιδημοῦντες εἰς αὐτοὺς ξένοι εἰς οὐδὲν ἕτερον ηὐκαίρουν ἢ
λέγειν τι ἢ ἀκούειν καινότερον.

22 *Σταθεὶς δὲ ὁ Παῦλος ἐν μέσῳ τοῦ Ἀρείου πάγου ἔφη·*
Ἄνδρες Ἀθηναῖοι, κατὰ πάντα ὡς δεισιδαιμονεστέρους ὑμᾶς θεωρῶ.
23 *διερχόμενος γὰρ καὶ διιστορῶν τὰ σεβάσματα ὑμῶν εὗρον καὶ*
βωμόν, ἐν ᾧ ἦν γεγραμμένον ΑΓΝΩΣΤΩ ΘΕΩ. ὃ οὖν ἀγνοοῦντες
εὐσεβεῖτε, τοῦτο ἐγὼ καταγγέλλω ὑμῖν. 24 *ὁ θεὸς ὁ ποιήσας τὸν*
κόσμον καὶ πάντα τὰ ἐν αὐτῷ, οὗτος οὐρανοῦ καὶ γῆς κύριος ὑπάρχων,
οὐκ ἐν χειροποιήτοις ναοῖς κατοικεῖ 25 *οὐδὲ ὑπὸ χειρῶν ἀνθρωπίνων*
θεραπεύεται προσδεόμενος. ὅτι αὐτὸς ὁ δοὺς πᾶσι ζωὴν καὶ πνοὴν
καὶ τὰ πάντα 26 *ἐποίησεν ἐξ ἑνὸς αἵματος πᾶν ἔθνος ἀνθρώπου*
κατοικεῖν ἐπὶ παντὸς προσώπου τῆς γῆς, ὁρίσας προτεταγμένους
καιροὺς κατὰ ὁροθεσίαν τῆς κατοικίας αὐτῶν, 27 *μάλιστα ζητεῖν*
ὃ θεῖόν ἐστιν, εἰ ἄρα γε φηλαφήσαισαν αὐτὸ καὶ εὕροισαν, καί γε

φερεις E, εισφερεις Bℵ cett. M | τι αν θελοι DLHP (θελει), τινα θελει BℵA, τινι ταυτα θελοι M (cf. Ph) | ταυτα ειναι DdBℵ cett., ειναι EM. 21. εις αυτους D syr. utq. (illuc), om. dEB cett. M gig. | ηυκαιρουν DEBℵAM, ευκαιρουν HLP | η ακουειν DdM, η ακουειν τι BℵA, και ακουειν EHLP.

22. ο παυλος DEHLPM, παυλος BℵA | εφη DBAHLPM, ειπεν Eℵ. 23. διιστορων D, ιστορων Clem. Al. Str. I, 19, 91, αναθεωρων D^{e}dEB cett. M syr. utq. gig. Clem. Al. Str. V, 13, 82 | ηυρον E | ην (sic D^{c}, η D) γεγραμμενον D gig., επεγεγραπτο EB cett. M syr. utq. Clem. Al. Str. V, 13, 82, ανεγεγραπτο Str. I, 19, 91, εγεγραπτο Orig. IV, 167 | ο ουν DdBℵ*A* gig. Orig. IV, 167, ον ουν Eℵ^{c}A^{2}HLPM syr. utq. Clem. Al. Str. ll. ll. | τουτο DdBℵ*A* gig. Orig. l. l., τουτων Eℵ^{c}A^{2}HLPM syr. utq. Clem. Al. Str. ll. ll. | ευσεβειτε DEB cett. M, σεβητε L | καταγγελλω DEB cett. M syr. utq. gig., καταγγελω H. 24. τα DEB cett. M syr. utq. gig., και τα E | κυριος υπαρχων DHLP, υπαρχων κυριος EBℵA Clem. Al. Str. I. 19, 91. V, 12, 75, υπαρχων M | κατοικει D^{h}, κατοικοι D. 25. ουδε D^{c}dEB cett. M. syr. utq. gig., ο δε D | ανθρωπινων DdEBℵA gig. Clem. Al. Str. I, 19, 91, ανθρωπων EHLPM syr. utq. | προσδεομενος D, προσδεομενος τινος (τι D^{h}) EBℵ^{c}AHLPM syr. utq. Clem. Al. Str. ll. ll., ως προσδεομενος ℵ (add. τινος) d e gig. | οτι ουτος D, οτι αυτος d syr. utq. gig., αυτος D^{h}EB cett. M Clem. Al. ll. ll., om. H | ο δους Dd, διδους D^{h}EB cett. M syr. utq. gig. | πνοην και ζωην M | και τα DdEBℵ*$^{et\ c}$A δ. ι R. St. Ph gig. Clem. Al. ll. ll., κατα HLPM | κατα παντα om. Psch. 26. εποιησεν Dd Ph, εποιησεν τε EB cett. M Psch. gig. Clem. Al. ll. ll | αιματος DdEHLPM syr. utq. gig. om. BℵA Clem. Al. l. l. | εθνος DdEB cett. Ph (עמא), mundum (עלמא, cf. II, 47) Psch., γενος eM Thom. (mg.) Iren. vulg. Clem. Al. l. l. | ανθρωπου D, humanum gig., ανθρωπων dEB cett. M syr. utq. Clem. Al. l. l. | παντος προσωπου DBℵA Clem. Al. l. l., παν προσωπον E, παν το προσωπον HLPM gig., faciem universae syr. utq. | προτεταγμενους D (praefiniens d Iren.) Clem. Al. l. l., προστεταγμενους D$^{a\ vel\ b}$dEBℵAHLPM δ. ε. θ. ιγ R. St. syr. utq. gig. | κατα οροθεσιαν D (Psch.) Iren., και τας οροθεσιας D^{e}dEB cett. M Ph gig. Clem. Al. l. l. Berg. p. 108. 27. μαλιστα D, om. EB cett. M syr. utq. gig. Clem. Al. l. l. | ο (το D, cf. D^{c} IV, 12) θειον εστιν Dd gig. Iren. Clem. Al. l. l. (το θειον), τον κυριον EP, τον θεον BℵAHLPM syr. utq. | ψηλαφησαισαν D, ψηλαφησ(ε)ιεν Eℵ, ψηλα-

οὐ μακρὰν ὂν ἀφ᾽ ἑνὸς ἑκάστου ἡμῶν. 28 *ἐν αὐτῷ γὰρ ζῶμεν
καὶ κινούμεθα καὶ ἐσμὲν τὸ καθ᾽ ἡμέραν, ὥσπερ καὶ τῶν καθ᾽
ὑμᾶς τινὲς εἰρήκασιν· Τοῦ γὰρ καὶ γένος ἐσμέν.* 29 *γένος οὖν
ὑπάρχοντες τοῦ θεοῦ οὐκ ὀφείλομεν νομίζειν οὔτε χρυσῷ ἢ ἀργύρῳ
ἢ λίθῳ, χαράγματι τέχνης ἢ ἐνθυμήσεως ἀνθρώπου, τὸ θεῖον εἶναι
ὅμοιον.* 30 *τοὺς μέν οὖν χρόνους τῆς ἀγνοίας ταύτης παριδὼν ὁ
θεὸς τὰ νῦν παραγγέλλει τοῖς ἀνθρώποις, ἵνα πάντες πανταχοῦ
μετανοήσωσιν,* 31 *καθότι ἔστησεν ἡμέραν κρῖναι τὴν οἰκουμένην ἐν
δικαιοσύνῃ ἐν ἀνδρὶ Ἰησοῦ, ᾧ ὥρισεν πίστιν παρασχεῖν πᾶσιν ἀνα-
στήσας αὐτὸν ἐκ νεκρῶν.*

32 *Ἀκούσαντες δὲ ἀνάστασιν νεκρῶν οἱ μὲν ἐχλεύαζον, οἱ δὲ
εἶπον· Ἀκουσόμεθά σου περὶ τούτου πάλιν.* 33 *οὕτως ὁ Παῦλος
ἐξῆλθεν ἐκ μέσου αὐτῶν.* 34 *τινὲς δὲ ἄνδρες κολληθέντες αὐτῷ
ἐπίστευσαν, ἐν οἷς καὶ Διονύσιός τις Ἀρειοπαγίτης εὐσχήμων καὶ
ἕτεροι σὺν αὐτοῖς.*

φησειαν BAHLPM Clem. Al. l. l. | αυτο Dd gig., αυτον D^dEB cett. M syr. utq. | ευροισαν D^1, ευροιεν αν Clem. Al. l. l., ευροιεν D^2Bℵ cett. M Ph gig., ευρυεν E, invenirent, quis esset Thom. (mg.) | και γε D^2BHLP*M, και τε D, και τοι EA Clem. Al. l. l., καιτοι γε ℵP^2 | ον D, ων D^c?, om. EB cett. M Clem. Al. l. l. | απο DB cett. M, αφ E, απ H | ημων Dd, ημων υπαρχων D^c, ημων (υμων A*L) υπαρχοντα BℵA (corr.) HLPM, ημων υπαρχοντος E Clem. Al. l. l. 28. αυτω D^c?dB cett. M syr. utq. gig. Clem. Al. l. l., αυτη D | το καθημεραν Dd. om. EB cett. M syr. utq. gig. Clem. Al. l. l. | ωσπερ D, ως EB rell. | των καθ υμας τινες Dd Iren. Ambr. Aug., τινες των καθ υμας (ημας BM) ποιητων (sapientium Psch.) EB cett. M syr. utq. Clem. Al. l. l. Orig. IV, 167 (in marg. H τουτεστιν ομηρου και αρατου, Thom.: ex Arato poeta) | του D^2EB cett. M Clem. Al. l. l., τουτου (cf. III, 12) Dd Iren. gig., αυτου E^2 Ph. 29. του θεου D^2EB cett. M syr. utq. gig., τουτο θεου M | ουτε Dd, om. EB cett. M syr. utq. gig, | χρυσω DBHLPM, χρυσιω EℵA | αργυρω DBℵHLPM, αργυριω EA | η ενθυμησεως D, και ενθυμησεως dEB cett. M syr. utq. gig. | ανθρωπου DdBℵ cett. M syr. utq. gig., ανθρωπων E. 30. τους μεν ουν χρονους DdBℵ cett. M Ph, και τους χρονους μεν ουν E, τους γαρ χρονους Psch. gig. | ταυτης Dd, om. EB cett. M syr. utq. gig. Orig. III, 535 | παριδων Dd Psch. (praeterire fecit) Ph gig., περίδων D^d, υπεριδων EB cett. M | παραγγελλει DEℵ^{c}AHLPM, απαγγελλει dBℵ* | ινα παντες πανταχου μετανοησωσιν D (μετανοειν) d Psch. gig., πασιν (παντας D^dBℵA) μετανοειν D^dBℵHLPM Ph. 31. καθοτι DEBℵAM Ph, διοτι dHLP (Ph) gig. (em.) | εστησεν dEB cett. M syr. utq. gig., εστησαν D | κρειναι Dd gig., εν η μελλει κρινειν EB cett. M syr. utq. | εν (om. D) ανδρι ιησου Dd, εν ανδρι EB cett. M syr. utq. gig. | παρασχειν D (παρεσχειν) d (Psch.) gig. Orig. l. l., παρασχων EB cett. M Ph.]

32. ειπον DAHLPM, ειπαν EBℵ | περι τουτου παλιν DdE gig., παλιν περι τουτου HLPM Ph. 33. ουτως DdBℵA gig., και ουτως HLPM syr. utq. 34. ανδρες DdEB cett. M Thom. (obelo not. εξ αυτων), ανδρες εξ αυτων syr. utq., om. fl. | κολληθεντες αυτω D^ddEB cett. M Ph, εκολληθησαν αυτω D, εκολληθησαν και Psch. gig., om. fl. | τις Dd fl., ο EℵAHLPM, om. B | ευσχημων Dd, και γυνη (τιμια add. E, τις add. Psch.) ονοματι δαμαρις (δαμαλις fl.) EB cett. M syr. utq. fl. gig.

XVIII. 1 *Ἀναχωρήσας δὲ ἀπὸ τῶν Ἀνθηνῶν ἦλθεν εἰς Κόριν-*
θον. 2 *Καὶ εὑρών τινα Ἰουδαῖον ὀνόματι Ἀκύλαν, Ποντικὸν τῷ*
γένει, προσφάτως ἐληλυθότα ἀπὸ τῆς Ἰταλίας, καὶ Πρίσκιλλαν
γυναῖκα αὐτοῦ (οἵδε ἐξῄεσαν ἀπὸ Ῥώμης, διὰ τὸ τεταχέναι Κλαύ-
διον χωρίζεσθαι πάντας Ἰουδαίους ἀπὸ τῆς Ῥώμης, οἳ καὶ κατ-
ῴκησαν εἰς τὴν Ἀχαΐαν) προσῆλθεν αὐτοῖς ὁ Παῦλος 3 *καὶ διὰ τὸ*
ὁμότεχνον ἔμεινεν πρὸς αὐτοὺς καὶ ἠργάζετο· ἦσαν γὰρ σκηνοποιοὶ
τῇ τέχνην. 4 *εἰσπορευόμενος δὲ εἰς τὴν συναγωγὴν κατὰ πᾶν σάββατον*
διελέγετο ἐντιθεὶς τὸ ὄνομα τοῦ κυρίου Ἰησοῦ. ἔπειθεν δὲ οὐ μόνον
Ἰουδαίους, ἀλλὰ καὶ Ἕλληνας. 5 *παρεγένοντο δὲ ἀπὸ τῆς Μακε-*
δονίας τότε Σιλᾶς καὶ Τιμόθεος, συνεῖχέ τε τῷ λόγῳ Παῦλος δια-
μαρτυρόμενος τοῖς Ἰουδαίοις, εἶναι τὸν Χριστὸν κύριον Ἰησοῦν.

XVIII, 1. αποχωρησας δε (τε ο παυλος Psch. fl.) απο Dd Psch. fl., μετα δε (δε om. DℵAM) ταυτα χωρισθεις ο παυλος (ο παυλος om. gig.) εκ EBℵ cett. M Ph gig. Orig. IV, 681. 2. και ευρων (ευρον P) EB cett. M Ph, και ευρεν Psch. (add. εκει) fl. gig. | και πρισκιλλαν γυναικα αυτου DEB cett. M (Psch.) Ph, cum Priscilla uxore sua Thom. (mg.) fl. (add.: et salutavit eos) gig. | οι δε (l. οἵδε cf. XV, 2) εξηεσαν απο ρωμης Thom. (mg.) fl., om. (lineola neglecta) DEB cett. M syr. utq. gig. Orig. IV, 681 | δια (δε add. E) το τεταχεναι (διατεταχεναι Bℵ^{c}AH, διατεταχθηναι M) κλαυδιον (sic D^{a}Eℵ cett. M Ph fl. gig., κλαυδιος D, κλαυδιον καισαρα Psch., om. B) χωριζεσθαι παντας (τους add. EB cett. M) ιουδαιους απο (εκ HPM) της ρωμης (ιταλιας Thom. in marg.) DdEB cett. M syr. utq. fl. (ab urbe) gig. | οι κεκατωκησαν (sic etiam D^{a}?, κατωκησεν D) εις την αχαιαν Dd Thom. in marg. (hi Achaiam) fl. (qui venerant in Achaiam) | προσηλθεν αυτοις (sic etiam D^{b}, αυτω D) ο παυλος Dd, ipse autem Paulus agnovit Aquilam Thom. (mg.), Paulus autem agnitus est Aquilae fl., et accessit ad eos et salutavit eos gig. Berg. p. 96, (και praem. Psch.) προσηλθεν (προσηλθον M) αυτοις EB cett. M syr. utq. 3. και δια DdEB cett. M Thom. (mg.) gig., δια syr. utq. fl. | το ομοτεχνον Dd, το ομοτεχνον ειναι EB cett. M Thom. fl. gig. αυτοις add. (Psch.) Ph, sed obelo not. Thom., ipse in marg. exhibens: (quia) eiusdem gentis et eiusdem artificii esset | εμενεν DBℵAPM gig., εμεινεν EHL, και εμενεν fl. | προς αυτους D, παρ αυτοις EB cett. M | και ηργαζετο (ειργαζετο B^{3}ℵ^{c}HLPM, ειργαζοντο Bℵ*) DdEB cett. M syr. utq. (add. συν αυτοις, quae Thom. obelo improbavit) gig. Orig. l. l., om. fl. | ησαν γαρ σκηνοποιοι τη τεχνη (την τεχνην H) DdEB cett. M syr. utq. (add. αυτων, a Thom. obelo improb.) fl. Orig. l. l., om. gig. 4. εισπορευομενος δε (τε fl.) εις την συναγωγην κατα παν σαββατον διελεγετο Dd fl., διελεγετο δε (τε Psch. gig.) εν τη συναγωγη κατα παν σαββατον EB cett. M syr. utq. gig. | και (improb. D^{2}) εντιθεις το ονομα του κυριου Dd Thom. (mg.) fl. gig., om. EB cett. M syr. utq. | και (improb. D^{2}) επιθεν δε Dd fl. (om. και), επειθεν τε EB cett. M syr. utq. gig. | ου μονον ιουδαιους αλλα και Dd fl., ιουδαιους (τε add. Ph) και EB cett. M syr. utq. gig. 5. παρεγενοντο δε D, παρεγενοντο fl., ως δε (τε Psch.) παρεγενοντο d Psch., ως δε κατηλθον EB cett. M Ph | τοτε D^{1} fl., ο τε D^{2}EB cett. M (syr. utq. gig.) | τιμοθεος D, ο τιμοθεος EB cett. M | συνειχε τε scripsi, συνειχετο DdEBℵAM syr. utq. gig., τω λογω DdEBALM syr. utq. gig., τω πνευματι HP Thom. (mg.) | (ο praem. EB cett. M) παυλος διαμαρτυρομενος (sic etiam D^{2}, διαμαρτυρουμενος D^{1}) τοις ιουδαιοις (τ. ιουδ. om. AH) ειναι (om. EHLP Ph, sed Thom. add. c. ast., exhibent etiam ε. ι. R. St.) τον χριστον κυριον (κυριον Dd,

6 πολλοῦ δὲ λόγου γενομένου καὶ γραφῶν διερμηνευομένων, ἀντι-
τασσομένων δὲ αὐτῶν καὶ βλασφημούντων ἐκτιναξάμενος ὁ Παῦλος
τὰ ἱμάτια αὐτοῦ εἶπεν πρὸς αὐτούς· Τὸ αἷμα ὑμῶν ἐπὶ τὴν κεφαλὴν
ὑμῶν· καθαρὸς ἐγὼ ἀφ' ὑμῶν νῦν εἰς τὰ ἔθνη πορεύομαι. 7 μεταβάς
τε ἀπὸ τοῦ Ἀκύλα εἰσῆλθεν εἰς τὸν οἶκόν τινος Ἰούστου ὀνόματι
σεβομένου τὸν θεόν, οὗ ἡ οἰκία ἦν συνομοροῦσα τῇ συναγωγῇ. 8 ὁ δὲ
ἀρχισυνάγωγος Κρῖσπος ἐπίστευσεν εἰς τὸν κύρι ονσὺν ὅλῳ τῷ οἴκῳ
αὐτοῦ. καὶ πολλοὶ τῶν Κορινθίων ἀκούοντες ἐπίστευον καὶ ἐβαπτί-
ζοντο πιστεύοντες τῷ θεῷ διὰ τοῦ ὀνόματος τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ
Χριστοῦ. 9 εἶπεν δὲ κύριος δι' ὁράματος τῷ Παύλῳ ἐν νυκτί·
Μὴ φοβοῦ, ἀλλὰ λάλει καὶ μὴ σιώπης, 10 διότι ἐγώ εἰμι μετὰ σοῦ,
καὶ οὐδεὶς ἐπιθήσεται τοῦ κακῶσαί σε, διότι λαός ἐστί μοι πολὺς
ἐν τῇ πόλει ταύτῃ. 11 καὶ ἐκάθισεν ἐν Κορίνθῳ ἐνιαυτὸν καὶ
μῆνας ἓξ διδάσκων αὐτοὺς τὸν λόγον τοῦ θεοῦ.

---

om. EB cett. syr. utq. gig.) ιησουν (om. P) DdEB cett. syr. utq. (sed Psch. praem. αντιτασσομενων των ιουδαιων και βλασφημουντων) gig., ο παυλος διαμαρτυρομενος τοις ιουδαιοις τον ιησουν χριστον M, om. fl. 6. πολλου δε λογου γενομενου και γραφων διερμηνευομενων Dd Thom. (mg.), atque iterum cum multis (multa?) fierent verba et scripturae interpretarentur fl., om. EB cett. M syr. utq. gig. | δε αυτων DdEB cett. M, δε αυτω Ph et Thom. (mg.), δε των ιουδαιων Psch., δε τινων ιουδαιων fl., δε gig. | ο παυλος Dd fl., om. EB cett. M syr. utq. gig. | αυτου Dd syr. utq. fl. gig., om. EB cett. M | προς αυτους DdBℵ cett. M fl. gig., αυτοις E | αφ υμων νυν Dd fl., απο του νυν DᵇEB cett. M syr. utq. gig. | πορευομαι Dd Psch. fl. πορευσομαι DᵇEB cett. M Ph gig. 7. μεταβας τε D (ubi τε evanuit) d, και μεταβας DᵇEB cett. M | [απο του (του om. vid. D) ακυ]λα Dd fl., εκειθεν απο τ. ακ. M, εκειθεν DᵇEB cett. syr. utq. gig. | εισηλθεν D (. . . ηλθεν, sed και ηλθεν coniecit I. Rendel Harris apud Blass. Th. St. u. Kr. 1898, III, p. 541) d (em.) ℵA Psch. Thom. (mg.) gig., ηλθεν DᵇEBHLPM Ph (fl.?) | τον οικον Dd, οικιαν DᵇEB cett. M | ονοματι DᵇEB cett. M, ονοματ . ς D | ιουστου DdB³AHLPM fl., τιτιου ιουστου DᵇB* Ph, τιτου ιουστου Eℵ (Beda ex gr.) gig., τιτου ι R. St. Psch. 8. ο δε (τε Psch.) αρχισυναγωγος χρισπος Dd Psch., αρχισυναγωγος δε τις ονοματι χρισπος fl., χρισπος δε ο αρχισυναγωγος EB cett. M Ph gig. | εις τον κυριον Dd Psch. fl., τω κυριω EB cett. M. Ph gig. | ακουοντες (ακουσαντες HL fl.) επιστευον Dd EB cett. Psch. fl. gig., ακουσαντες επιστευσαν M | και εβαπτιζοντο πιστευοντες τω θεω δια του ονοματος (εν τω ονοματι fl.) του κυριου ημων ιησου χριστου Dd fl., επιστευον (επιστευσαν M) διά του ονοματος του κυριου ιησου χριστου και εβαπτιζοντο M Thom. (c. ast.), επιστευον (τω θεω add. Ph, in deum Psch.) και εβαπτιζοντο EB cett. syr. utq. gig. 9. ειπεν δε (τε Psch.) DdEB cett. M syr. utq. gig., tunc dixit fl. | κυριος D, ο κυριος EB cett. M | δι οραματος (εν οραματι A Psch.) τω παυλω εν νυκτι (εν νυκτι τω παυλω ELPM, της νυκτος τ. π. H) DdEHLPM Ph gig., εν νυκτι δι οραματος τω παυλω Bℵ, εν οραματι τω παυλω Psch., τω παυλω δι οραματος fl. | σιωπης D, σιωπησης DᵈEB cett. M. 10. επιθησεται DE Psch. fl. gig., επιθησεται σοι dBℵ cett. M Ph | εστιν μοι πολυς DdEB cett. M Ph fl. gig., μοι εστιν πολυς L. 11. και εκαθισεν Dd fl., εκαθισεν τε EHLP, εκαθισεν δε BℵAM | εν κορινθω Dd β R. St. Psch. Thom. (c. ast.) fl., εκει gig., om. EB cett. M Ph | ενιαυτον DdEB cett. M Psch. fl. gig., ενιαυτον ενα ℵ Ph | αυτους D Psch., εν αυτοις EB cett. M, penes ipsos, apud ipsos Ph fl.

12 *Γαλλίωνός τε ἀνθυπάτου ὄντος τῆς Ἀχαΐας κατεπέστησαν
ὁμοθυμαδὸν οἱ Ἰουδαῖοι συνλαλήσαντες μεθ᾽ ἑαυτῶν ἐπὶ τὸν Παῦλον
καὶ ἐπιθέντες τὰς χεῖρας ἤγαγον αὐτὸν ἐπὶ τὸ βῆμα,* 13 *καταβοῶντες
καὶ λέγοντες ὅτι παρὰ τὸν νόμον οὗτος ἀναπείθει τοὺς ἀνθρώπους
σέβεσθαι τὸν θεόν.* 14 *μέλλοντος δὲ τοῦ Παύλου ἀνοίγειν τὸ στόμα
εἶπεν ὁ Γαλλίων πρὸς τοὺς Ἰουδαίους· Εἰ μὲν ἦν ἀδίκημά τι ἢ ῥᾳδιούρ-
γημα πονηρόν, ὦ ἄνδρες Ἰουδαῖοι, κατὰ λόγον ἂν ἠνεσχόμην ὑμῶν.* 15 *εἰ
δὲ ζήτημα ἔχετε περὶ λόγου καὶ ὀνομάτων καὶ νόμου τοῦ καθ᾽ ὑμᾶς,
ὄψεσθε αὐτοί· κριτὴς ἐγὼ τούτων οὐ θέλω εἶναι.* 16 *καὶ ἀπέλυσεν
αὐτοὺς ἀπὸ τοῦ βήματος.* 17 *ἀπολαβόμενοι δὲ πάντες οἱ Ἕλληνες
τότε Σωσθένην τὸν ἀρχισυνάγωγον ἔτυπτον ἔμπροσθεν τοῦ βήματος.
τούτων οὐδὲν τῷ Γαλλίωνι ἔμελεν.*

18 *Ὁ δὲ Παῦλος ἔτι προσμείνας ἡμέρας ἱκανὰς τοῖς ἀδελφοῖς
ἀποταξάμενος ἔπλευσεν εἰς τὴν Συρίαν καὶ σὺν αὐτῷ Πρίσκιλλα καὶ
Ἀκύλας, κειράμενος τὴν κεφαλὴν ἐν Κενχρεαῖς (εἶχεν γὰρ πρὸς εὐχήν),*
19 *κατήντησαν δὲ εἰς Ἔφεσον. καὶ τῷ ἐπιόντι σαββάτῳ ἐκείνους*

---

12. τε Dd Psch., δε EB cett. M Ph fl. gig. | ανθυπατου οντος DdBℵA ια R. St. syr. utq. fl. (gig), ανθυπατευοντος EHLPM (ανθυπατεβοντος) | ομοθυμαδον οι ιουδαιοι DdEℵ cett. M Ph fl. gig., οι ιουδαιοι ομοθυμαδον B, ομοθυμαδον Psch. | συνλαλησαντες μεθ εαυτων επι τον παυλον και επιθεντες τας χειρας Dd fl. (και praem.), in Paulum (et iniecerunt manus in eum) Thom. (c. ast.), τω παυλω και EB cett. M syr. utq. gig. | ηγαγον αυτον (αυτον om. gig.) επι (παρα ℵ) το βημα DdEBℵ cett. M syr. utq. gig., ηγαγον αυτον προς τον ανθυπατον επι το βημα (επι το βημα om. fl.) Thom. (c. ast.) fl. 13. καταβοωντες και Dd fl., om. EB cett. M syr. utq. gig. | ουτος αναπειθει DdEHLPM fl. (om. ουτος) gig., αναπειθει ουτος BℵA. 14. ει μεν DdEBℵAM syr. utq. gig., ει μεν ουν HLP δ R. St. | ην DdEB cett. M Ph fl. gig., om. L | ανδρες Dd fl., om. EB cett. M syr. utq. gig. | αν ηνεσχομην DEHLPM, αν ανεσχομην Bℵ, ανεσχομην A. 15. ζητημα DdeHLP, ζητηματα D^dEBℵAM ι. ια R. St. syr. utq. fl. gig. | εχετε D gig., εστιν dEB cett. M syr. utq. fl. (add. inter vos) | κριτης DdBℵA fl. gig., κριτης γαρ EHLPM syr. utq. | θελω D, βουλομαι EB cett. M | απελυσεν D fl., απηλασεν D^ddEB cett. M syr. utq. gig. 17. .πολαβομενοι D, επιλαβομενοι D^ddEB cett. M syr. utq. fl. gig. | παντες DdEB cett. M syr. utq. gig., om. fl. | οι ελληνες DdEHLPM Beda ex gr. syr. utq. fl. gig., om. BℵA | τοτε scripsi, scalpello erasum in D (οταν coniecit Usher, μετα Mill, Wetst., Kipl. Blass. Th. St. u. Kr. 1898, III, p. 541 sq. suadens μετα ταυτα), cum (l. tum) d, om. EB cett. M syr. utq. fl. gig. | ετυπτον DdEB cett. M Thom. (obelo notans add. αυτον) fl., ετυπτον αυτον syr. utq. gig. | τ . . . . ω γαλλιω . . . . . . εν D, sed Blass l. l. in initio legit τοτε quasi ortum ex ο τε (γαλλιων προσεποιησατο μη ιδειν?), και ουδεν τουτων τω γαλλιωντι εμελλεν EB (εμελεν) ℵHLPM Ph gig., et Gallion negligebat ista Psch., tunc Gallio fingebat eum non videre d, et Gallio simulabat se non videre fl.

18. προσμινας Dd. (em.) B cett. M, επιμινας E | επλευσεν D, εξεπλευσεν EL, εξεπλει EB cett. M (εξεπλε) | την κεφαλην εν κεγχρειαις DdEHLPM (κεγχραις) syr. utq. gig., εν κενχρεαις την κεφαλην BℵA fl. | πρ . σευχην Dd, ευχην EB cett M syr. utq fl. gig. 19. κατηντησαν dEBℵA Psch., καταντησας D, κατην-

κατέλιπεν ἐκεῖ, αὐτὸς δὲ εἰσελθὼν εἰς τὴν συναγωγὴν διελέγετο τοῖς
Ἰουδαίοις. 20 *ἐρωτώντων τε αὐτῶν ἐπὶ πλείονα χρόνον μεῖναι*
παρ᾽ αὐτοῖς οὐκ ἐπένευσεν, 21 *ἀλλὰ ἀποταξάμενος καὶ εἰπών· Δεῖ*
με πάντως τὴν ἑορτὴν τὴν ἐρχομένην ποιῆσαι εἰς Ἱεροσόλυμα, ἀνα-
κάμψω πρὸς ὑμᾶς τοῦ θεοῦ θέλοντος, ἀνήχθη ἀπὸ τῆς Ἐφέσου.
22 *καὶ κατελθὼν εἰς Καισάρειαν καὶ ἀναβὰς καὶ ἀσπασάμενος τὴν*
ἐκκλησίαν κατέβη εἰς Ἀντιόχειαν. 23 *καὶ ποιήσας χρόνον τινὰ*
ἐξῆλθεν διερχόμενος καθεξῆς τὴν Γαλατικὴν χώραν καὶ Φρυγίαν
καὶ ἐπιστηρίζων πάντας τοὺς μαθητάς.

24 *Ἰουδαῖος δέ τις ὀνόματι Ἀπολλώνιος, γένει Ἀλεξανδρεύς,*
ἀνὴρ λόγιος κατήντησεν εἰς Ἔφεσον, δυνατὸς ὢν ἐν ταῖς γραφαῖς,
25 *ὃς ἦν κατηχημένος ἐν τῇ πατρίδι τὸν λόγον τοῦ κυρίου καὶ*
ζέων τῷ πνεύματι ἀπελάλει καὶ ἐδίδασκεν ἀκριβῶς τὰ περὶ Ἰησοῦ,
ἐπιστάμενος μόνον τὸ βάπτισμα Ἰωάνου. 26 *οὗτος ἤρξατο παρρησιά-*

τησεν HLPM Ph gig. | δε DEB cett. M Ph gig., τε Psch. | και (om. M Thom.) τω επιοντι σαββατω Dd M Thom. (c. ast.), om. EB cett. syr. utq. gig. | εκεινους (και εκεινους E, κακεινους ℵA) κατελιπεν (-λιπον d) εκει DdE Ph gig., κακεινος κατελειπεν αυτου M, κακεινους κατελειπεν (κατελιπεν B) αυτου BHLP, om. h. l. Psch. (sed. cf. v. 21) | διελεγετο Dd, διελεξατο BℵA, διελεχθη EHLPM. 20. τε Dd Psch., δε D^hEB cett. M Ph gig. | αυτων DdEB cett. gig., αυτον D^hL Ph, om. M | πλειονα dEB cett. M Ph, πλιον D | παρ αυτοις DdM syr. utq., ibi gig., om. EB cett. Thom. (obelo notans). 21. αλλα αποταξαμενος DdE (add. αυτοις) BℵA gig. (add. αυτοις), αλλα απεταξατο αυτοις HLPM Ph, om. Psch. | και ειπων DdEBℵ al., ειπων M Ph gig. | δει με (sic D^hdHLPM syr. utq. gig., δει δε D) την εορτην την (sic HLPM syr. utq., ημεραν pro hoc την Dd, sollemnem diem gig.) ερχομενην ποιησαι εις ιεροσολυμα DdHLPM syr. utq. gig. Berg. p. 33, 96, 162, om. EBℵA | ανα[καμψ]ω D, et reverti d, και ανακαμψω Psch., και παλιν ανακαμψω gig., παλιν ανακαμψω EBℵA, παλιν δε ανακαμψω HLPM Ph | ανηχθη απο της (sic D^h, του D) εφεσου DdB$ℵ^c$A, και ανηχθη απο της εφεσου EHLPM Ph (ubi 'navem' post 'ascendit' obelo not. Thom.) gig., τον δε ακυλαν ειασεν εν εφεσω αυτος δε ανενεχθεις (ανεχθεις M pr. m.) M Thom. (mg.), et Aquilam et Priscillam reliquit Ephesi, et ipse iter fecit per mare Psch. 22. και κατελθων εις (την add. M) καισαρειαν Dd EB cett. M Ph, (και praem. Psch.) ηλθεν εις καισαρειαν Psch. Thom. (mg.) gig. | και αναβας Dd Psch. gig., αναβας EB cett. M Ph | κατεβη DdEB cett. M Thom. (obelo notans praem. και) gig., και κατεβη syr. utq. 23. και επιστηριζων D, επιστηριζων EHLPM syr. utq. gig., στηριζων BℵA.

24. ονοματι απολλωνιος Dd, ονοματι απολλως syr. utq. gig., απολλως (απελλης ℵ*) ονοματι EB cett. M | γενει αλεξανδρευς Dd Psch. gig., αλεξανδρευς τω γενει EB cett. M Ph | κατηντησεν εις εφεσον δυνατος ων εν ταις γραφαις DdEB cett. M, και δυνατος ων εν ταις γραφαις κατηντησεν εις εφεσον syr. utq. 25. ος D, ουτος dEB cett. M syr. utq. gig. | εν τη πατριδι Dd gig., om. EB cett. M syr. utq. | τον λογον Dd, την οδον EB cett. M syr. utq. gig. | του κυριου DEℵ cett., κυριου BM | απελαλει Dd gig., ελαλει D^2EB cett. M syr. utq. | ιησου D, του ιησου EBℵIM syr. utq. gig., κυριου HP. 26. ουτος D^d (ητος D) H gig., ουτος τε (δε Ph) EB cett. M Ph, και Psch. | παρησιαζεσθαι Dℵ | συναγωγη D, τη συναγωγη D^dEB cett. M | και ακουσαντες D (-σαντος)

ζεσθαι ἐν συναγωγῇ, καὶ ἀκούσαντες αὐτοῦ Ἀκύλας καὶ Πρίσκιλλα παρελάβοντο αὐτὸν καὶ ἀκριβέστερον αὐτῷ ἐξέθεντο τὴν ὁδόν. ἐν δὲ τῇ Ἐφέσῳ ἐπιδημοῦντές τινες Κορίνθιοι καὶ ἀκούσαντες αὐτοῦ παρεκάλουν διελθεῖν σὺν αὐτοῖς εἰς τὴν πατρίδα αὐτῶν. [27] *συνκατανεύσαντος δὲ αὐτοῦ οἱ Ἐφέσιοι ἔγραψαν τοῖς ἐν Κορίνθῳ μαθηταῖς, ὅπως ἀποδέξωνται τὸν ἄνδρα, ὃς ἐπιδημήσας εἰς τὴν Ἀχαΐαν πολὺ συνεβάλλετο ἐν ταῖς ἐκκλησίαις.* [28] *εὐτόνως γὰρ τοῖς Ἰουδαίοις διακατηλέγχετο δημοσίᾳ διαλεγόμενος καὶ ἐπιδεικνὺς διὰ τῶν γραφῶν, τὸν Ἰησοῦν εἶναι Χριστόν.*

XIX. [1] *Θέλοντος δὲ τοῦ Παύλου κατὰ τὴν ἰδίαν βουλὴν πορεύεσθαι εἰς Ἱεροσόλυμα, εἶπεν αὐτῷ τὸ πνεῦμα ὑποστρέφειν εἰς τὴν Ἀσίαν. διελθὼν δὲ τὰ ἀνωτερικὰ μέρη ἔρχεται εἰς Ἔφεσον. καὶ εὑρών τινας μαθητὰς* [2] *εἶπεν πρὸς αὐτούς· Εἰ πνεῦμα ἅγιον ἐλάβετε πιστεύσαντες; οἱ δὲ πρὸς αὐτόν· Ἀλλ' οὐδ' εἰ πνεῦμα ἅγιον λαμβάνουσίν τινες ἠκούσαμεν.* [3] *εἶπεν δέ· Εἰς τί οὖν ἐβαπτίσθητε;*

---

d Psch., ακουσαντες δε DaEB cett M Ph gig. | ακυλας και πρισκιλλα DdHLPM syr. utq. gig., πρισκιλλα και ακυλας EBℵA | εξεθοντο D, εξεθετο H | την οδον Dd gig., την οδον του θεου BℵAM Ph, την του θεου οδον HLP, την οδον του κυριου E Psch. | εν δε τη εφεσω — την πατριδα αυτων Dd Thom. (mg.), om. EB cett.M syr. utq. gig. 27. συνκατανευσαντος δε αυτου οι εφεσιοι εγραψαν τοις εν κορινθω μαθηταις οπως (πως vertit d) αποδεξωνται τον ανδρα Dd Thom. (mg.), βουλομενου (φοβουμενου M) δε αυτου διελθειν εις (εις om. M) την αχαιαν (εις την αχαιαν διελθειν E) προτρεψαμενοι (προπεμψαμενοι A) οι αδελφοι (και add. syr. utq., sed obelo not. Thom.) εγραψαν τοις μαθηταις αποδεξασθαι αυτον EB cett. M syr. utq. gig. | επιδημησαι Dd syr. utq. (profectus), παραγενομενος EB cett. M gig. | εις την αχαιαν DdM Thom. (c. ast.) gig., om. EB cett. syr. utq. | πολυ (sic etiam D², πολυν D) συνεβαλλετο DA, συνεβαλετο EB cett. syr. utq. gig. | εν ταις εκκλησιαις Dd, τοις πεπιστευκοσιν PM Ph gig., τοις πεπιστευκοσιν δια της χαριτος EB cett. Psch. (praem. πασιν) Beda testante. 28. διακατηλεγχετο DBℵ cett. M, κατηλεγχετο E | δημοσια DdBℵ cett. M syr. utq. gig., δημοσια και κατ οικον Ee Beda (per domos) | διαλεγομενος και DdM, om. EB cett. M syr. utq. gig. | τον ιησουν ειναι χριστον Dd Psch. Ph (de Iesu, sed Thom. obelo not.: de), ειναι τον χριστον ιησουν EB cett. M gig.

XIX, 1. θελοντος δε του παυλου κατα την ιδιαν βουλην πορευεσθαι εις ιεροσολυμα ειπεν αυτω το πνευμα υποστρεφειν (υποστρεφε Thom.) εις την ασιαν Dd Thom. (mg.), εγενετο δε (τε Psch.) εν τω τον απολλω (απολλων A²L) ειναι εν κορινθω EB cett. M syr. utq. gig. | διελθων δε Dd Thom. (mg.), διελθοντα EB cett. M syr. utq. gig. | ερχεται Dd Thom. (mg.) gig., κατελθειν EℵA, ελθειν BHLM syr. utq. | ευρων DdE (ευρον) HLP M syr. utq. gig., ευρειν BℵA. 2. ειπεν DdEHLPM Ph gig., ειπεν τε BℵA | οι δε DdBAℵAM, οι δε ειπον (ειπαν P) HLP Psch. (responderunt et dixerunt) Ph gig. | ουδε Dd, ουδ ει DbBℵA, ουδε ει EHLPM syr. utq. gig. | λαμβανουσιν τινες Dd Thom. (mg.), εστιν DdEB cett. M syr. utq. gig. 3. ειπεν δε Dd, ειπεν τε B gig., ειπεν τε προς αυτους HLP, ειπεν αυτοις Psch., ειπεν ουν Ph, ειπε . . . . (erasis IV litteris) M (in rasura alia manus scr. τε), ο δε ειπεν EℵA | εις τι ουν in M (ubi IV litterae erasae sunt) non exstat, in marg. adscripsit alia manus | ελεγον D, ειπαν EBℵA, ειπον HLPM |

οἱ δὲ ἔλεγον· Εἰς τὸ Ἰωάνου βάπτισμα. 4 *εἶπεν δὲ ὁ Παῦλος·*
Ἰωάνης ἐβάπτισεν βάπτισμα μετανοίας τῷ λαῷ λέγων εἰς τὸν
ἐρχόμενον μετ' αὐτὸν ἵνα πιστεύσωσιν, τουτέστιν εἰς Χριστόν.
5 *ἀκούσαντες δὲ τοῦτο ἐβαπτίσθησαν εἰς τὸ ὄνομα κυρίου Ἰησοῦ*
Χριστοῦ εἰς ἄφεσιν ἁμαρτιῶν. 6 *καὶ ἐπιθέντος αὐτοῖς χεῖρα τοῦ*
Παύλου εὐθέως ἐπέπεσεν τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον ἐπ' αὐτούς, ἐλάλουν
δὲ γλώσσαις καὶ ἐπροφήτευον. 7 *ἦσαν δὲ οἱ πάντες ἄνδρες ὡσεὶ*
δώδεκα. 8 *εἰσελθὼν δὲ ὁ Παῦλος εἰς τὴν συναγωγὴν ἐν δυνάμει*
μεγάλῃ ἐπαρρησιάζετο ἐπὶ μῆνας τρεῖς διαλεγόμενος καὶ πείθων
περὶ τῆς βασιλείας τοῦ θεοῦ. 9 *τινὲς μὲν οὖν αὐτῶν ἐσκληρύνοντο*
καὶ ἠπείθουν κακολογοῦντες τὴν ὁδὸν ἐνώπιον τοῦ πλήθους
τῶν ἐθνῶν. τότε ἀποστὰς ὁ Παῦλος ἀπ' αὐτῶν ἀφώρισεν τοὺς
μαθητὰς τὸ καθ' ἡμέραν διαλεγόμενος ἐν τῇ σχολῇ Τυραννίου
τινὸς ἀπὸ ὥρας πέμπτης ἕως δεκάτης. 10 *τοῦτο δὲ ἐγένετο ἐπὶ*
ἔτη δύο, ἕως πάντες οἱ κατοικοῦντες τὴν Ἀσίαν ἤκουσαν τοὺς
λόγους τοῦ κυρίου, Ἰουδαῖοι καὶ Ἕλληνες.

το ιωανου βαπτισμα DdBℵ cett. M gig., το βαπτισμα ιωανου E. **4.** ειπεν δε (τε H) DdEP cett. M Ph gig., ειπεν αυτοις Psch. | ο παυλος D, παυλος EB cett. M | ιωανης DdBℵA Psch., ιωαννης μεν EHLPM Ph., ιωανης δε gig. | τω λαω DdEB cett. M syr. utq. gig., παντι τω λαω δ. ια R. St. | εις τον ερχομενον μετ αυτον EB cett. M syr. utq. gig., om. Dd | χριστον Dd, τον ιησουν EBℵAM Ph, τον ιησουν χριστον Psch. gig., τον χριστον ιησουν HLP. **5.** δε τουτο Dd (om. δε) Psch. gig., δε EB cett. M Ph | κυριου D, του κυριου D^cEB cett. M | ιησου χριστου DdM Psch. Thom. (c. ast.) gig., ιησου EB cett. Ph | εις αφεσιν αμαρτιων Dd (β R. St.) M Thom. (c. ast.), om. EB cett. Ph gig. **6.** χειρα του παυλου Dd Psch. gig., του παυλου (τας add. ELM) χειρας EB cett. M Ph | ευθεως επεπεσεν Dd, ηλθε(ν) EB cett. M syr. utq. gig. | επ αυτους D^ddEB cett. M syr. utq. gig., επ αυτοις D | ελαλουν (sic D^d, λαλουν D) τε (δε D, om. d) γλωσσαις (ποικιλαις γλωσσαις, ut X, 46, Psch.?, ετεραις γλωσσαις Ph) και επροφητευον (προεφητευον EHLPM) DdEB cett. M syr. utq. gig., et loquebantur linguis aliis et sentiebant in se ipsis, quod et interpretarentur illas hi ipsi, quidam autem prophetabant Thom. (mg.). **7.** δωδεκα DEBℵAM, δεκαδυο HLP· **8.** ο παυλος Dd Psch. gig., om. EB cett. M Ph | εν δυναμει μεγαλη Dd Thom. (mg.), om. EB cett. M syr. utq. gig. | περι DdB syr. utq. gig., τα περι EℵAHLPM. **9.** τινες μεν ουν D Psch. (et quidam), ως δε τινες dEB cett. M Ph gig. | αυτων Dd Psch. gig., των εθνων τοτε (cf. sqq.) M, om. EB cett. Ph | οδον DdBℵAHLPM Ph, οδον του κυριου E gig., οδον του θεου δ. ια R. St. Psch. | των εθνων Dd Psch. Thom. (c. ast.), om. EB cett. M (sed cf. supra) Ph gig. | τοτε Dd syr. utq., om. EB cett. M (sed cf. supra) Thom. (obelo not.) | το καθ ημεραν DM, καθημεραν EB cett. | τυραννιου D, τυραννου EB cett. M syr. utq. | τινος DdEHLPM Ph gig., om. BℵA Psch. | ωρας ε̅ εως (ωρας add. M gig.) δεκατης Dd (β R. St.) M Thom. (mg.) gig., om. EB cett. syr. utq. **10.** δυο ετη solus L | ε[ω]ς D Psch., ωστε D^ddEB cett. M Ph gig. | παντες D Psch., παντας dEB cett. M Ph gig., απαντας D^d | οι κατοικουντες D Psch., τους κατοικουντας D^ddEB cett. M Ph gig. | ηκουσαν D Psch., ακουσαι D^ddEB cett. M gig., om. Ph | τους λογους Dd, τον λογον D^dEB cett. M syr. utq. gig. | του κυριου DdEBℵA syr. utq. gig., του κυριου ιησου HLPM | ιουδαιοι και ελληνες Dd Psch., ιουδαιους τε και ελληνας DdEB cett. M Ph gig.

11 Δυνάμεις δὲ οὐ τὰς τυχούσας ὁ θεὸς ἐποίει διὰ τῶν χειρῶν
Παύλου, 12 ὥστε καὶ ἐπὶ τοὺς ἀσθενοῦντας ἐπιφέρεσθαι ἀπὸ τοῦ
χρωτὸς αὐτοῦ σουδάρια ἢ καὶ σιμικίνθια καὶ ἀπαλλάσσεσθαι ἀπ᾽
αὐτῶν τὰς νόσους τά τε πνεύματα τὰ πονηρὰ ἐκπορεύεσθαι.
13 ἐπεχείρησαν δέ τινες ἐκ τῶν περιερχομένων Ἰουδαίων ἐξορκιστῶν
ὀνομάζειν ἐπὶ τοὺς ἔχοντας τὰ πνεύματα τὰ πονηρὰ τὸ ὄνομα
κυρίου Ἰησοῦ λέγοντες· Ὁρκίζω ὑμᾶς τὸν Ἰησοῦν, ὃν Παῦλος
κηρύσσει. 14 ἐν οἷς καὶ υἱοὶ Σκευᾶ τινὸς ἱερέως ἠθέλησαν τὸ αὐτὸ
ποιῆσαι, οἳ ἔθος εἶχαν τοὺς τοιούτους ἐξορκίζειν. καὶ εἰσελθόντες
πρὸς τὸν δαιμονιζόμενον ἤρξαντο ἐπικαλεῖσθαι τὸ ὄνομα λέγοντες·
Παραγγέλλομέν σοι ἐν Ἰησοῦ, ὃν Παῦλος κηρύσσει, ἐξελθεῖν.
15 τότε ἀποκριθὲν τὸ πνεῦμα τὸ πονηρὸν εἶπεν αὐτοῖς· Τὸν
Ἰησοῦν γινώσκω καὶ τὸν Παῦλον ἐπίσταμαι, ὑμεῖς δὲ τίνες ἐστέ;
16 καὶ ἐναλλόμενος εἰς αὐτοὺς ὁ ἄνθρωπος, ἐν ᾧ ἦν τὸ πνεῦμα τὸ
πονηρόν, κυριεύσας ἀμφοτέρων ἴσχυσεν κατ᾽ αὐτῶν, ὥστε γυμνοὺς
καὶ τετραυματισμένους ἐκφυγεῖν ἐκ τοῦ οἴκου ἐκείνου. 17 τοῦτο δὲ
ἐγένετο γνωστὸν πᾶσιν Ἰουδαίοις καὶ Ἕλλησιν τοῖς κατοικοῦσιν τὴν

---

11. δέ D Ph, τε D^{d}dEB cett. M Psch. gig. | ο θεος εποιει DdEBℵA gig., εποιει ο θεος HLPM syr. utq. 12. επιφερεσθαι DdHLPM gig., αποφερεσθαι EBℵA, deferrent et ponerent syr. utq. | η και D ι R. St., η DEB cett. M syr. utq. gig. | απ αυτων DdEB cett. syr. utq. gig., om. M | εκπορευεσθαι DEBℵAM, εξερχεσθαι HLP. 13. τινες DdL gig., τινες και EBℵAPM δ. ε. ι. ια R. St. syr. utq. | εκ Dd gig., απο HLP Ph, om. EBℵAM Psch. | κυριου D, του κυριου D^{c}EB cett. M | ορκιζω DdEBℵA gig., ορκιζομεν HLPM (εξορκιζομεν) syr. utq. | τον ιησουν DEB cett. ℵ Ph gig., τον θεον M, per nomen Iesu Psch., δια τον ιησουν ια R. St. | ο παυλος solus L. 14. εν οις και (και om. Thom.) υιοι (επτα add. Thom.) σκευα τινος ιερεως (οι add. Thom.) ηθελησαν το αυτο ποιησαι (οι add. Thom.) εθος ειχαν τους τοιουτους εξορκιζειν και εισελθοντες προς τον δαιμονιζομενον ηρξαντο επικαλεισθαι το ονομα λεγοντες παραγγελλομεν σοι εν ιησου ον παυλος εξελθειν κηρυσσει (κηρυσσει εξελθειν D^2 Thom.) Dd Thom. (mg.), ησαν δε τινος (sic EB Beda ex gr. Psch., τινες ℵAHLPM Ph, om. gig.) σκευα (σκευια A) ιουδαιου (ιουδαιοι L) αρχιερεως επτα (δυο gig.) υιοι (υιοι σκευα ιουδαιου αρχιερεως επτα HLPM syr. utq. gig.) οι (EHLP syr. utq., οὓ M, om. BℵA) τουτο ποιουντες EB cett. M syr. utq. gig. 15. τοτε απεκριθη (αποκριθεν d) Dd, αποκριθεν δε ποτε M Ph, αποκριθεν δε (τε Psch.) EB cett. Psch., οις αποκριθεν gig. | (και praem. D^d) ειπεν αυτοις (αυτοις om. EHLP) DdEB cett. M syr. utq. (gig.), και ειπεν αυτοις D^d | τον ιησουν Ddℵ*AHLP Psch. gig., τον μεν ιησουν EBℵ^{c}M Ph. 16. εναλλομενος Dd, εφαλλομενος Eℵ^{c}HLPM, εφαλομενος Bℵ*A | εις (επ HLP) αυτους ο ανθρωπος DdHLP Psch. gig., ο ανθρωπος επ αυτους BℵAM Ph, ο ανθρωπος E (sed cf. seqq.) | εν ω ην το πνευμα το πονηρον DdEB cett. M syr. utq. gig., εν ω ην το πνευμα το πονηρον επ αυτους E | κυριευσας D, κατακυριευσας Bℵ^{c}M gig., κατακυριευσαν EA, και κατακυριευσας ℵ* syr. utq., και κατακυριευσαν HLP ε. θ. ι. ιγ R. St. | αμφοτερων DdBℵAM β. δ. ια R. St. gig., παντων Ph, αυτων HLP Psch., om. E | ισχυσεν DdEB cett., ενισχυσεν ℵ, κατισχυσε M | γυμνος και τετραυματισμενος εκφευγειν M, εκφευγειν αυτους solus A. 17. πασιν D^d (πασι D) DBℵ cett. M, τοις πασιν E | ιουδαιοις DE syr. utq., ιουδαιοις τε Bℵ cett. M gig. | την εφεσον DE cett., εφεσον

*῎Εφεσον, καὶ φόβος ἔπεσεν ἐπὶ πάντας αὐτούς, καὶ ἐμεγαλύνετο
τὸ ὄνομα κυρίου Ἰησοῦ.* 18 *πολλοὶ δὲ τῶν πιστευόντων ἤρχοντο
ἐξομολογούμενοι καὶ ἀναγγέλλοντες τὰς πράξεις αὐτῶν.* 19 *ἱκανοὶ
δὲ τῶν τὰ περίεργα πραξάντων συνενέγκαντες καὶ τὰς βίβλους
κατέκαιον ἐνώπιον πάντων καὶ συνεψήφισαν τὰς τιμὰς αὐτῶν καὶ
εὗρον ἀργυρίου μυριάδας πέντε.* 20 *οὕτως κατὰ κράτος ὁ λόγος
τοῦ θεοῦ ἐνίσχυσεν, καὶ ἡ πίστις τοῦ θεοῦ ηὔξανε καὶ ἐπλήθυνε.*

21 *Τότε Παῦλος ἔθετο ἐν τῷ πνεύματι διελθεῖν τὴν Μακε-
δονίαν καὶ τὴν Ἀχαΐαν καὶ πορεύεσθαι εἰς Ἱεροσόλυμα, εἰπὼν
ὅτι μετὰ τὸ γενέσθαι με ἐκεῖ δεῖ με καὶ Ῥώμην ἰδεῖν.* 22 *καὶ
ἀποστείλας εἰς τὴν Μακεδονίαν δύο τῶν διακονούντων αὐτῷ,
Τιμόθεον καὶ ῎Εραστον, αὐτὸς ἐπέσχεν χρόνον ὀλίγον ἐν τῇ Ἀσίᾳ.*

23 *Ἐγένετο δὲ κατὰ τὸν καιρὸν ἐκεῖνον τάραχος οὐκ ὀλίγος
περὶ τῆς ὁδοῦ.* 24 *Δημήτριος γάρ τις ἦν ἀργυροκόπος ποιῶν ναοὺς
ἀργυροῦς Ἀρτέμιδος, ὃς παρεῖχε τοῖς τεχνίταις οὐκ ὀλίγην ἐργασίαν.*
25 *οὗτος συναθροίσας τοὺς περὶ τὰ τοιαῦτα τεχνίτας ἔφη πρὸς*

Eℵ*M | φοβος επεσεν D, επεσεν φοβος E (επεεν) A, επεπεσεν φοβος BℵAHLPM | κυριου D, του κυριου EB cett. M. 18. δε D gig., τε D^bdEB cett. M syr. utq. | πιστευοντων DM, πιστευσαντων E, πεπιστευκοτων Bℵ cett. | ηρχοντο DdEB cett. M syr. utq. gig., ηρξαντο Thom. (mg.) | πραξεις DdEB cett. B Ph gig., delicta sua . . . quae fecerant Psch. 19. ικανοι δε D^b (δε om. D) dEB cett. Psch. gig., ικανοι τε EM Ph | τα περιεργα omnes (περι τα εργα D, τα περιεργα D^b), magicam artem Psch., magicas artes Ph | και τας Dd, τας EB cett. M syr. utq. gig. | κατεκαιον DBℵ cett. M, κατεκαυσαν E | συνεψηφισαν D^b (συνεψηφισον D) B cett. M, συνκατεψηφισαν E | και ευρον D^bdEB cett. M, ευρον D | αργυριου μυριαδας (μυριδας D) πεντε DEB cett. M syr. utq., denariorum sestertia docenta d, denariorum L milia gig. 20. κατα κρατος DdEB cett. syr. utq. gig., om. M | ο λογος του θεου E gig., ο λογος του κυριου ℵcHLPM, του κυριου ο λογος Bℵ*A, om. Dd Psch. | ενισχυσεν Dd Psch., ηυξανεν και ισχυεν EB cett. M Ph gig. | και η πιστις του θεου ηυξανε (-νεν D^d) και επληθυνε (επληθυνετο D^d) Dd, et crescebat fides dei Psch., om. EB cett. M Ph gig.

21. τοτε παυλος εθετο Dd, ως δε επληρωθησαν ταυτα ο παυλος εθετο E, ως δε επληρωθη ταυτα εθετο ο (ο om. M) παυλος Bℵ cett. M syr. utq. gig. Orig. IV, 678 | εν τω DdeBℵ cett. M syr. utq. gig., τω E | διελθειν DdEAP Psch. gig., διελθων BℵHLM Ph Orig. l. l. | ολην την μακεδονιαν sola Psch. | την αχαιαν DEA, αχαιαν BℵHLPM | και πορευεσθαι Dd Psch. gig., πορευεσθαι EB cett. M Ph | ιεροσολυμα DEBℵAM, ιερουσαλημ HLP | γενεσθαι εκει M. 22. και αποστειλας Dd Psch. gig., αποστειλας δε EB cett. M Ph | την μακεδονιαν DBAHLP, μακεδονιαν EℵM | ολιγον D, om. EB cett. M syr. utq. gig. | εν τη ασια D syr. utq. gig., εις την ασιαν dEB cett. M.

23 ουκ EBHLPM, ουχ DℵA | οδου DdEB cett. M Ph, οδου του θεου Psch. Thom. (c. ast.), οδου του κυριου gig. 24. ην D, ονοματι EB cett. M, utrumque Psch., om. d gig. | ος Dd, om. (post easdem litteras) EB cett. M | παρειχε DEA*, παρειχετο BℵA²HLPM | τεχνειταις D^1, sed τεχνεταις D^2. 25. ουτος DdM syr. utq. gig., ους EB cett. | συναθροισας DdM Psch. gig., συναθροισας και EB cett. Ph | τεχνετας D^2 (τεχνεταις D^1), εργατας dEB cett. M Ph gig, homines artificii sui omnes et eos qui

αὐτούς· Ἄνδρες συντεχνῖται, ἐπίστασθε ὅτι ἐκ ταύτης τῆς ἐργασίας
ἡ εὐπορία ἡμῖν ἐστίν, 26 *καὶ ἀκούετε καὶ θεωρεῖτε ὅτι οὐ μόνον*
ἕως Ἐφέσου, ἀλλὰ καὶ σχεδὸν πάσης Ἀσίας ὁ Παῦλος οὗτος (τίς
ποτε;) πείσας μετέστησεν ἱκανὸν ὄχλον λέγων ὅτι οὗτοι οὐκ εἰσὶν
θεοὶ οἱ διὰ χειρῶν γενόμενοι. 27 *οὐ μόνον δὲ τοῦτο ἡμῖν κινδυνεύει*
τὸ μέρος εἰς ἀπελεγμὸν ἐλθεῖν, ἀλλὰ καὶ τὸ τῆς μεγάλης θεᾶς
ἱερὸν Ἀρτέμιδος εἰς οὐδὲν λογισθήσεται, ἀλλὰ καθαιρεῖσθαι μέλλει,
ἣν ὅλη Ἀσία καὶ ἡ οἰκουμένη σέβεται. 28 *ταῦτα δὲ ἀκούσαντες*
καὶ γενόμενοι πλήρεις θυμοῦ δραμόντες εἰς τὸ ἄμφοδον ἔκραζον
λέγοντες· Μεγάλη Ἄρτεμις Ἐφεσίων. 29 *καὶ συνεχύθη ὅλη ἡ πόλις*
αἰσχύνης· ὥρμησαν δὲ ὁμοθυμαδὸν εἰς τὸ θέατρον, καὶ συναρπά-
σαντες ἀπήγαγον μετ᾽ αὐτῶν Γάϊον καὶ Ἀρίσταρχον Μακεδόνας,
συνεκδήμους Παύλου. 30 *βουλομένου δὲ τοῦ Παύλου εἰσελθεῖν εἰς*

---

operabantur cum eis Psch. | εφη Dd, ειπεν EB cett. M | προς αυτους Dd Psch. sah., om. EB rell. | συντεχνειται Dd Thom. (c. ast.), om. EB cett. M syr. utq. gig. | ημιν DdEBℵAM syr. utq. gig., ημων HLP syr. utq. 26. ακουεται (audistis d) και θεωρειται Dd Psch., θεωρειτε και ακουετε EB cett. M Ph gig. | οτι dEB cett. M syr. utq. gig., om. D | εως D, ipsius d, om. EB cett. M syr. utq. gig. | εφεσου dEB cett. M syr. utq., εφεσιου D, εφεσιοις Psch. (civibus Ephesi) gig. | αλλα και DAL Psch. gig., αλλα dEBℵHPM Ph | ασιας D, της ασιας D^{b}EB cett. M | τις ποτε gig. (nescio quem), τις τοτε Dd, om. D^{2}EB cett. M syr. utq. | πεισας DdEB cett. M syr. utq. gig., om. A | μετεστησεν Dd (em.) Bℵ cett. M Psch., απεστησεν Ee Ph gig. | ουτοι D Psch. (illi), om. dEB cett. M Ph gig. | χειρων DdEB cett. Ph gig., χειρων ανθρωπων M Psch. | γενομενοι DL Ph, γεινομενοι D^{b}EB*ℵ cett. M Psch. gig. 27. δε DdeBℵ cett. M Ph gig., om. E Psch. | τουτο (om. d) ημειν κινδυνευει (κινδυνευσει D^{b}) το μερος Dd, τουτο κινδυνευει (κινδυνευσει ℵ) ημιν το μερος EBℵ cett. M, τουτο το μερος κινδυνευει ημιν AM | ιερον αρτεμιδος DdEHP, αρτεμιδος ιερον BℵALM | ουδεν DELM, ουθεν BℵAHP | λογισθησεται DdEA Psch. (λογιζεται) Ph gig., λογισθηναι BℵHLPM | αλλα (και add. gig.) καθαιρεισθαι μελλει (μελλειν D^{b}) Dd, μελλειν (μελλει ℵ* Ph e) τε (δε L) και (om. EM Ph gig.) καθαιρεισθαι (καθαιρεισθαι μελλει gig.) της μεγαλειοτητος (sic EBℵAM δ. ε. ι R. St., η μεγαλειοτης Ph gig., ipsa dea totius Asiae Psch.) αυτης EB cett M syr. utq. gig. | ην EB cett. M syr. utq. gig., η Dd | ολη ασια και DB, ολη η ασια και Eℵ cett. M Ph gig., om. Psch. (sed cf. supra) | η (om. B) οικουμενη DEB cett. M Ph gig., omnes gentes Psch. | σεβεται DEB cett. M Ph gig., adorant despectui habetur Psch. 28. ταυτα δε (τε Psch., om. gig.) ακουσαντες Dd Psch. gig., ακουσαντες δε EB cett. M Ph | δραμοντες εις το αμφοδον D (β R. St) d, και δραμοντες εις το εδφοδον (δ deleto fere) M Thom. (mg.: forum), om. EB cett. Ph gig. | αρτεμις D, η αρτεμις EB cett. M. 29. συνεχυθη ολη η πολις αισχυνης D, συνεχυθη ολη η πολις Psch. gig., επλησθη ολη η πολις της συνχυσεως D^{f}d Ph, και επλησθη η πολις ολη (ολη om. BℵA) της (om. Eℵ^{c}) συγχυσεως EB cett. M | δε D, τε dEB cett. | και συναρπασαντες D, et corripientes abduxerunt secumPsch., συναρπασαντες EB cett. M Ph | μακεδονας D$^{d\ vel\ h}$EB cett. M syr. utq. gig., μακεδονες D. 30. βουλομενου δε του παυλου D gig., του δε παυλου (του παυλου δε ℵ^{c}, παυλου δε Bℵ*A) βουλομενου dEBℵAHLPM Ph, et Paulus volebat Psch. | οι μαθηται εκωλυον D, et prohibuerunt eum discipuli Psch., οι μαθηται ουκ ειων d, ουκ ειων (εων E, ειον HL) αυτον (αυτον om. gig.) οι μαθηται EB cett. M Ph gig.

τὸν δῆμον, οἱ μαθηταὶ ἐκώλυον. 31 τινὲς δὲ καὶ τῶν Ἀσιαρχῶν,
ὑπάρχοντες αὐτῷ φίλοι, πέμψαντες πρὸς αὐτὸν παρεκάλουν μὴ
δοῦναι ἑαυτὸν εἰς τὸ θέατρον· 32 ἄλλοι μὲν οὖν ἄλλο ἔκραζον.
ἡ γὰρ ἐκκλησία ἦν συνκεχυμένη, καὶ οἱ πλεῖστοι οὐκ ᾔδεισαν τίνος
ἕνεκεν συνεληλύθεισαν. 33 ἐκ δὲ τοῦ ὄχλου κατεβίβασαν Ἀλέξανδρον,
προβαλλόντων αὐτὸν τῶν Ἰουδαίων. ὁ δὲ Ἀλέξανδρος κατασείσας
τῇ χειρὶ ἤθελεν ἀπολογεῖσθαι τῷ δήμῳ. 34 ἐπιγνόντες δὲ ὅτι
Ἰουδαῖός ἐστιν, φωνὴ ἐγένετο μία πάντων ὡς ἐπὶ ὥρας δύο κρα-
ζόντων Μεγάλη Ἄρτεμις Ἐφεσίων. 35 κατασείσας δὲ ὁ γραμματεὺς
τὸν ὄχλον φησίν· Ἄνδρες Ἐφέσιοι, τίς γάρ ἐστιν ἄνθρωπος, ὃς οὐ
γινώσκει τὴν ἡμετέραν πόλιν ναοκόρον εἶναι τῆς μεγάλης Ἀρτέμιδος
καὶ τοῦ διοπετοῦς; 36 ἀναντιρρήτων οὖν ὄντων τούτων δέον ἐστὶν
ὑμᾶς κατεσταλμένους ὑπάρχειν καὶ μηδὲν προπετὲς πράσσειν.
37 ἠγάγετε γὰρ τοὺς ἄνδρας τούτους ἐνθάδε, μήτε ἱεροσύλους μήτε
βλασφημοῦντας τὴν θεὰν ἡμῶν. 38 εἰ μὲν οὖν Δημήτριος οὗτος
καὶ οἱ σὺν αὐτῷ τεχνῖται ἔχουσι πρὸς αὐτούς τινα λόγον, ἀγοραῖοι
ἄγονται καὶ ἀνθύπατοί εἰσιν, ἐνκαλείτωσαν ἀλλήλοις. 39 εἰ δέ τι

---

31. υπαρχοντες D, οντες EB cett. M | αυτω DBℵ cett. Ph, αυτων M, αυτου dE Psch. gig. **32.** turbae autem quae in theatro erant valde commotae erant praem. sola Psch. (ne in seqq. haec turba appellaretur εκκλησια, cf. v. 39) | αλλο Dd Psch. gig., αλλο τι EB cett. M (ἀλλ' ὅτι) Ph | η γαρ εκκλησια ην συνκεχυμενη D, ην γαρ η εκκλησια συνκεχυμενη EB cett. M Ph gig., om. Psch. (sed cf. praecedentia) | πλειστοι D, πλειους EB cett. M Ph gig., multi Psch. | ενεκεν DEHLPM, ενεκα BℵA | συνεληλυθεισαν DEB cett. (-θησαν LM), συνεληλυθασιν H. 33. κατεβιβασαν Dd gig., προεβιβασαν $D^{d\ vel\ h}$HLPM Ph, συνεβιβασαν EBℵA, constituerunt ex se Psch. | προβαλλοντων DdLM (δ. ι γ R. St.) Ph gig., προβαλοντων EBℵAH | αυτων M | ο δε DdEB cett. M Ph gig., ο τε Psch., ο ουν A, ο δ ουν ℵ* | τη χειρι Ddℵ^c δ. ια R. St. syr. utq. gig., την χειρα EBℵ*AHLPM | δημω DBℵ cett. M, λαω E. **34.** επιγνοντες etiam M | μια DdEB cett. Psch Thom. (c. ast) gig., om. M Ph | παντων Dd Psch. gig., εκ παντων EB cett. M Ph | ως DEℵAHLPM, ωσει B | κραζοντων DdEBHLPM Ph gig, κραζοντες ℵA | μεγαλη η (η etiam D^d, om. D) αρτεμις εφεσιων DEℵ cett. M syr. utq. gig., bis B. 35. κατασεισας DdEM, καταστειλας Bℵ cett. syr. utq. gig. | δε DEB cett. M Ph, τε Psch. gig. | ο γραμματευς τον (τον om. M, τον της πολεως Thom. c. ast.) οχλον DdEℵAHLPM syr. utq., τον οχλον ο γραμματευς B | φησιν DBℵ cett. M (φησι), εφη E | ανθρωπος D^2 (ο ανθρωπος D) dHLP Ph gig., ανθρωπων EBℵAM Psch. | ημετεραν (υμετεραν d) πολιν Dd, πολιν εφεσιων E syr. utq., εφεσιων πολιν Bℵ cett. M gig. | ναοκορον D, νεοκορον M, νεωκορον D^b (νιωκ-) EB cett. | ειναι D, ουσαν EB cett. M | μεγαλης DdEBℵAM syr utq. gig., μεγαλης θεας HLP | διοσπετους D, διοπετους EB cett. M Ph, διοπετους αυτης Thom. (c. ast.), huius Iovis d, Iovis gig. 36. ουν DdE^{2}B cett. M gig., om. E | οντων τουτων DdEB cett. M, τουτων οντων A | προπετες solus ℵ^c add. τι | πρασσειν etiam M. 37. ενθαδε D (ενταθε) dM Thom. (mg.), om. EB cett. syr. utq. gig. | μητε ιεροσυλους μητε D, ουτε ιεροσυλους ουτε EB cett. M | θεαν DE^{2}PM, θεον D^hE*BℵAHL | ημων DdE^{2}BℵA Psch. gig., υμων HLP Ph. 38. ο δημητριος M | ουτος Dd Psch., om. EB cett. M Ph gig. | και οι D^dEB cett. M syr. utq. gig., οι και (cf. I, 5) D | αυτους Dd gig. (inter se = πρὸς αὐτοὺς), om. EB cett. M syr. utq. 39. περι ετερων DℵAHLPM e syr. utq., περ ετε-

περὶ ἑτέρων ἐπιζητεῖτε, ἐν τῷ νόμῳ ἐκκλησίας ἐπιλυθήσεται.
40 *καὶ γὰρ κινδυνεύομεν σήμερον ἐνκαλεῖσθαι στάσεως, μηδενὸς αἰτίου ὄντος, περὶ οὗ δυνησόμεθα ἀποδοῦναι λόγον τῆς συστροφῆς ταύτης.*
41 *καὶ ταῦτα εἰπὼν ἀπέλυσε τὴν ἐκκλησίαν.*

XX. 1 *Μετὰ δὲ τὸ παύσασθαι τὸν θόρυβον προσκαλεσάμενος Παῦλος τοὺς μαθητὰς καὶ πολλὰ παρακελεύσας ἀπασπασάμενος ἐξῆλθεν εἰς Μακεδονίαν.*
2 *διελθὼν δὲ πάντα τὰ ἐμέρη κεῖνα καὶ χρησάμενος λόγῳ πολλῷ ἦλθεν εἰς τὴν Ἑλλάδα.*
3 *ποιήσας δὲ μῆνας τρεῖς καὶ γενηθείσης αὐτῷ ἐπιβουλῆς ὑπὸ τῶν Ἰουδαίων ἠθέλησεν ἀναχθῆναι εἰς Συρίαν. εἶπεν δὲ τὸ πνεῦμα αὐτῷ ὑποστρέφειν διὰ τῆς Μακεδονίας.*
4 *μέλλοντος οὖν ἐξιέναι αὐτοῦ μέχρι τῆς Ἀσίας, Σώπατρος Πύρρου Βερυιαῖος, Θεσσαλονικέων δὲ Ἀρίσταρχος*

ρον E, περαιτερω dB ι R. St. gig. | επιζητειτε DdBℵ cett. M e syr. utq. gig., ζητειται E | εν τω νομω εκκλησιας (sic D^b, εκκλησια D) Dd, εν τη εννομω εκκλησια EB cett. M Ph gig., in loco qui datus est ex lege ad congregationem Psch. (cf. v. 22). 40. σημερον ενκαλεισθαι στασεως μηδενος αιτιου οντος Dd gig., εγκαλεισθαι στασεως της γενομενης σημερον μηδενος αιτιου οντος (vel υπαρχοντος) Ph, εγκαλεισθαι στασεως περι της σημερον μηδενος αιτιου υπαρχοντος EB cett. M, liberrime Psch. | περι ου Dd gig., περι ου ου BℵAHLPM Ph | δυνηθησομεθα M | αποδουναι DEBℵAM, δουναι HL | της συστροφης DHLP Ph, περι της συστροφης dEBℵAM gig. 41. απελυσε D, απελυσεν D^d.

XX, 1. προσκαλεσαμενος DdAHLPM syr. utq. gig., μεταπεμψαμενος EBℵ | παυλος D, ο παυλος EB cett. M | πολλα παρακαλεσας D^d (παρακελε. σας, i. e. παρακελευσας D) d, παρακαλεσας EBℵAM syr. utq. gig., om. HLP | αποσπασαμενος (cf. XXI, 1) Dd, ασπασαμενος τε D^dM δ. ε. ια R. St. syr. utq. (vel praem. και), ασπασαμενος BAHLP gig. | εξηλθεν DdE gig., εξηλθεν πορευεσθαι (πορευθηναι HLPM) BℵAHMLP syr. utq. | εις (την add. AHP) μακεδονιαν DdBℵ cett. M syr. utq. gig., εις μακεδονιαν πορευεσθαι E. 2. παντα Dd, om. EB cett. M syr. utq. gig. | εκεινα etiam D^dd, εκεινη D | χρησ . . . . ς D, παρακαλεσας d, παρακαλεσας αυτους D^bEB M syr. utq. gig. 3. δε Dd, τε EB cett. M syr. utq. gig. | και γενηθεισης (sic D^b, κ. γενηθεις D) Dd gig., γενομενης (δε add. L Psch.) EB cett. M Ph | αυτω επιβουλης M syr. utq., επιβουλης αυτω EBℵA gig. | ηθελησεν αναχθηναι εις συριαν ειπεν δε (τε d) το πνευμα αυτω υποστρεφειν δια της μακεδονιας Dd Thom. (mg.), μελλων τε αναγεσθαι εις την συριαν ειπεν αυτω το πνευμα υποστρεφειν δια της μακεδονιας gig., μελλων αγεσθαι εις την συριαν εγενετο γνωμης του υποστρεφειν δια της μακεδονιας E, μελλοντι (μελλων τε Ph) αναγεσθαι εις την συριαν (και add. Psch.) εγενετο γνωμης (sic B*ℵA, γνωμη B^3HLPM syr. utq.) του υποστρεφειν δια της μακεδονιας BℵAHLPM syr. utq. 4. μελλοντος ουν εξειεναι αυτου D, μελλοντες δε συνεπεσθαι αυτω d (em.), cum futurus esset autem exire comitati sunt eum Thom. (mg.), και συνειποντο αυτω Psch. gig., συνειπετο δε αυτω EBℵAHLPM Ph | μεχρι της ασιας Dd, αχρι της ασιας EAHLPM syr. utq. gig., om. Bℵ | Sosipater Orig. IV, 686, σωσιπατρος δ. ε. ια R. St. | πυρρου DdEBℵA Thom. (mg. Barpura) gig., om. HLPM syr. utq. | βερυιαιος DdE, βεροιαιος D^dBA^2 gig., Orig. l. l., βερροιαιος M, βηροιαιος (A*)HLP | δουβεριος D, douerius d, doberius gig. (em.), δερβαριος D^d, δερβαιος EBℵA (ο δερβαιος) M syr. utq. | τιμοθεος DdEB cett. Ph gig., τιμοθεος

*καὶ Σεκοῦνδος καὶ Γάϊος Δουβέριος καὶ Τιμόθεος, Ἐφέσιοι δὲ
Τυχικὸς καὶ Τρόφιμος,* 5 *οὗτοι προελθόντες ἔμενον αὐτὸν ἐν
Τρῳάδι.* 6 *ἡμεῖς δὲ ἐξεπλεύσαμεν μετὰ τὰς ἡμέρας τῶν ἀζύμων
ἀπὸ Φιλίππων καὶ ἤλθομεν πρὸς αὐτοὺς εἰς Τρῳάδα πεμπταῖοι,
ἐν ᾗ καὶ διετρίψαμεν ἡμέρας ἑπτά.*

7 *Ἔν τε τῇ μιᾷ τῶν σαββάτων συνηγμένων ἡμῶν τοῦ κλάσαι
ἄρτον ὁ Παῦλος διελέγετο αὐτοῖς μέλλων ἐξιέναι τῇ ἐπαύριον
παρέτεινέ τε τὸν λόγον μέχρι μεσονυκτίου.* 8 *ἦσαν δὲ ὑπολαμπάδες
ἱκαναὶ ἐν τῷ ὑπερῴῳ, οὗ ἦμεν συνηγμένοι.* 9 *καθεζόμενος δέ τις
νεανίας ὀνόματι Εὔτυχος ἐπὶ τῇ θυρίδι κατεχόμενος ὕπνῳ βαρεῖ,
διαλεγομένου Παύλου ἐπὶ πλεῖον, κατενεχθεὶς ὑπὸ τοῦ ὕπνου ἔπεσεν
ἀπὸ τοῦ τριστέγου κάτω καὶ ἤρθη ὡς νεκρός.* 10 *καταβὰς δὲ ὁ Παῦλος
ἔπεσεν ἐπ᾽ αὐτῷ καὶ συνπεριλαβὼν καὶ εἶπεν· Μὴ θορυβεῖσθε· ἡ γὰρ
ψυχὴ αὐτοῦ ἐν αὐτῷ ἐστίν.* 11 *ἀναβὰς δὲ καὶ κλάσας τὸν ἄρτον καὶ
γευσάμενος, ἐφ᾽ ἱκανὸν δὲ ὁμιλήσας ἄχρις αὐγῆς οὕτως ἐξῆλθεν.*
12 *ἀσπαζομένων δὲ αὐτῶν ἤγαγεν τὸν νεανίσκον ζῶντα, καὶ πα-
ρεκλήθησαν οὐ μετρίως.*

εφεσιος M, Timotheus qui erat ex Lystra Psch. | εφεσιοι δε Dd, ex Asia Ephesii autem Thom. (mg.), ασιανοι δε (τε Psch.) EB cett. M syr. utq. gig. | τυχικος EB cett. M syr. utq. gig., ευτυχος (cf. XX, 9) Dd. 5. ουτοι DdHLP Psch. gig., ουτοι δε EBℵAM Ph | προελθοντες DdB³M syr. utq. gig., προσελθοντες EB*ℵ(A)HLP δ. ε. ιγ R. St. | αυτον Dd, ημας EB cett. Psch., om. M Ph gig. 6. μετα ημερας M | τρωαδα D, την τρωαδα EB cett. M | πεμπταιοι Dd, (in) diebus quinque Psch. gig., intra dies quinque Ph, αχρι (αχρις HM) ημερων πεντε BALPM | προς αυτους om. sola Psch. | εν η και (και om. d) Dd, ου και M Ph, οπου Eℵ A, ου BHLP gig.

7. εν τε D Psch., εν δε dEB cett. M Ph gig. | τη μια E (om. τη) B cett. M syr. utq. Ph. gig., τη μια πρωτη D | ημων DdEBℵAM δ. ι R. St. syr. utq. gig., των μαθητων HLP | του κλασαι D R. St., κλασαι EBℵAHLPM | παρετεινε τε dEB cett. M Psch., παρετεινε δε Ph, παρετεινε D gig. | μεχρις PM. 8. υπολαμπαδες Dd, λαμπαδες EB cett. M | ημεν etiam M, ησαν Psch. | συνηγμενοι DdBℵ cett. M syr utq. gig., om. E. 9. καθεζομενος DEBℵA, καθημενος HLPM | νεανιας DEB cett., νεανισκος M, om. E | επι τη θυριδι D, επι της θυριδος EB cett. M | κατεχομενος D Psch. (mersus), καταφερομενος EB cett. M Ph gig. | βαρει Dd Psch. gig., βαθει EB cett. Orig. Philocal. c. 5, p. 44. M Ph | παυλου D, του παυλου EB cett. M | υπο (απο EB cett. M) του υπνου DEB cett. M syr. utq., om. gig. | επεσεν DdBℵ cett. M, πεσων E | και ος ηρθη D¹, και ηρθη D²dBℵ cett. M syr. utq. gig, ηρθη E. 10. δε DdEB cett. Ph gig., τε M Psch. | επεσεν επ αυτω D, επεπεσεν αυτω EB cett. | συνπεριλαβων DdEB* cett M gig., συνπεριλαβων αυτου C, συνπεριλαβων αυτον syr. utq. | και ειπεν D¹d (Psch.), ειπεν D²EB cett. M Ph gig., | εν αυτω DEB cett. M, εν εαυτω L. 11. αναβας δε DdEB cett M Ph., αναβας τε Psch. gig. | και κλασας DdEℵ cett. M Ph, κλασας B Psch. gig. | τον αρτον D¹BAC, αρτον D²EℵᶜHLPM | εφ ικανον δε DE, εφ ικανον τε dBℵ cett. M Ph gig., τε Psch. | αχρις DC*HLPM, αχρι EBℵAC* | αυτης ℵ. 12. ασπαζομενων δε αυτων ηγαγεν (ηγαγον d) τον νεανισκον ζωντα Dd (em.), ηγαγον δε (τε Psch., om. Ph) τον παιδα ζωντα EB cett. M syr. utq. gig.

13 Ἡμεῖς δὲ κατελθόντες εἰς τὸ πλοῖον ἀνήχθημεν εἰς τὴν
Ἄσσον, μέλλοντες ἀναλαμβάνειν τὸν Παῦλον. οὗτος γὰρ ἦν δια-
τεταγμένος ὡς μέλλων αὐτὸς πεζεύειν. 14 ὡς δὲ συνέβαλεν ἡμῖν
εἰς τὴν Ἄσσον, ἀναλαβόντες αὐτὸν ἤλθομεν εἰς Μιτυλήνην. 15 κἀκεῖ-
θεν ἀποπλεύσαντες τῇ ἐπιούσῃ κατηντήσαμεν ἄντικρυς Χίου, τῇ δὲ
ἑτέρᾳ παρεβάλομεν εἰς Σάμον καὶ μείναντες ἐν Τρωγυλίᾳ τῇ ἐχο-
μένῃ ἤλθομεν εἰς Μίλητον. 16 κεκρίκει γὰρ ὁ Παῦλος παραπλεῦσαι
τὴν Ἔφεσον, μήποτε γενηθῇ αὐτῷ κατάσχεσίς τις ἐν τῇ Ἀσίᾳ.
ἔσπευδε γὰρ εἰς τὴν ἡμέραν τῆς πεντηκοστῆς γενέσθαι εἰς Ἱεροσό-
λυμα. 17 ἀπὸ δὲ τῆς Μιλήτου πέμψας εἰς Ἔφεσον μετεπέμψατο
τοὺς πρεσβυτέρους τῆς ἐκκλησίας.

18 Ὡς δὲ παρεγένοντο πρὸς αὐτόν, ὁμόσε ὄντων αὐτῶν εἶπεν πρὸς
αὐτούς· Ὑμεῖς ἐπίστασθε, ἀδελφοί, ἀπὸ τῆς πρώτης ἡμέρας, ἐφ᾽ ἧς
ἐπέβην εἰς τὴν Ἀσίαν ὡς τριετίαν ἢ καὶ πλεῖον ποταπῶς μεθ᾽ ὑμῶν
ἤμην 19 διὰ παντὸς χρόνου δουλεύων τῷ κυρίῳ μετὰ πάσης ταπεινο-
φροσύνης καὶ δακρύων καὶ πειρασμῶν τῶν συμβάντων μοι ἐν ταῖς ἐπι-
βουλαῖς τῶν Ἰουδαίων, 20 ὡς οὐδὲν ὑπεστειλάμην τῶν συνφερόντων τοῦ

13. κατελθοντες D Psch. gig., προσελθοντες dEB*AHPM Ph, προελθοντες B^3ℵCL | εις το Dd Psch., επι το EB cett. M (Ph) gig. | εις την DHLPM syr. utq. gig., επι την EBℵAC | ασσον DdEBℵAH gig., θασον LPM syr. utq. | ουτως etiam M | ην διατεταγμενος DHLPM, διατεταγμενος (εντεταλμενος C) ην EBℵAC | ως D, om. dEB cett. M. syr. utq. gig. 14. συνεβαλεν DCHLM, συνεβαλλεν EBℵAP | ασσον DdEB cett. gig., θασον PM syr. utq. 15. κακειθεν DBℵ cett. syr. utq. gig., και εκειθεν E, κακει M | αντικρυ B^3HPM | ετερα DdEℵ cett. M Ph gig., εσπερα B | παρεβαλομεν D^edEB cett. syr. utq. gig, παρελαβομεν DM | και μειναντες εν τρωγυλια (τρωγυλιω dM gig., τρωγυλλιω HP syr. utq.) DdHLPM syr. utq. gig., om. EBℵAC | τη εχομενη D^2dHLP syr. utq. gig., τη ερχομενη D^1M, τη δε ερχομενη EBℵAC. 16. κεκρικει D (καικρικι) dEBℵAC* Ph gig., εκρινε C^3HLPM Psch. | μηποτε γενηθη αυτω κατασχεσις τις Dd Psch. gig, οπως μη γενηται αυτω χρονοτριβησαι EB cett. M Ph | γαρ DdH, γαρ ει δυνατον ειη (ην LPM) αυτω EB cett. M syr. utq. gig. | εις την ημεραν Dd, την ημεραν EB cett. M syr. utq. gig., τη ημερα H | γενεσθαι graeci omnes, celebraret Psch., agere Ph., faceret gig. | εις (sic D^d, εν D) ιεροσολυμα DBCHLPM, εις ιερουσαλημ EℵA. 17. μετεπεμψατο Dd, μετεκαλεσατο EB cett. M | τους πρεσβυτερους DB cett. M, πρεσβυτερους E.

18. παρεγενοντο DdBℵ cett. M syr. utq. gig., εσκληρυνοντο E | ομοσε (sic D^d, ομωσε D) οντων αυτων D (β R. St.) d (ομως τε ο. α.?), ομοθυμαδον E (R. St. in marg.), om. Bℵ cett. M syr. utq. | προς αυτους Dd, αυτοις D^dEB cett. M syr. utq. gig. | αδελφοι Dd δ. ια R. St., om. EB cett. M syr. utq. gig. | της πρωτης etiam M | εφ Dd, αφ D^dEB cett. | εις DBℵ cett. M, om. E syr. utq. gig. | εις ασιαν M | ως τριετιαν η και (και om. d) πλειον Dd, om. EB cett. M syr. utq. gig. | ποταπως (πως D^d?) μεθ υμων ημην (sic d, ην D) Dd gig., πως μεθ υμων τον παντα χρονον εγενομην EB cett. M syr. utq. 19. δια (om. D) παντος χρονου (παντα χρονον D^d?) Dd Psch. gig., τον (om. D^e) παντα χρονον εγενομην D^e, om. h. l. EB cett. M Ph | δουλευων τω κυριω DdEB cett. Psch. gig., δουλευων τω κυριω μεθ υμων CM Ph | δακρυων DdEBℵA Psch. gig., πολλων δακρυων CHLPM Ph | συμβαντων DEB cett. M, συμβαινοντων C. 20. υπεστειλαμην

ἀναγγεῖλαι ὑμῖν καὶ διδάξαι κατ᾽ οἴκους καὶ δημοσίᾳ, 21 *διαμαρτυρό-*
μενος Ἰουδαίοις τε καὶ Ἕλλησιν τὴν εἰς τὸν θεὸν μετάνοιαν καί πίστιν
διὰ τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ. 22 *καὶ νῦν ἰδοὺ ἐγὼ δεδεμένος*
τῷ πνεύματι πορεύομαι εἰς Ἱεροσόλυμα τὰ ἐν αὐτῇ συναντήσοντά
μοι μὴ γινώσκων. 23 *πλὴν ὅτι τὸ ἅγιον πνεῦμα κατὰ πᾶσαν πόλιν*
διαμαρτύρεταί μοι λέγον, ὅτι δεσμὰ καὶ θλίψεις μένουσίν μοι ἐν
Ἱεροσολύμοις. 24 *ἀλλ᾽ οὐδενὸς λόγον ἔχω μοι οὐδὲ ποιοῦμαι τὴν*
ψυχήν μου τιμίαν ἐμαυτῷ τοῦ τελειῶσαι τὸν δρόμον μου καὶ τὴν
διακονίαν τοῦ λόγου, ὃν παρέλαβον παρὰ τοῦ κυρίου Ἰησοῦ, δια-
μαρτύρασθαι Ἰουδαίοις καὶ Ἕλλησιν τὸ εὐαγγέλιον τῆς χάριτος θεοῦ.
25 *καὶ νῦν ἰδοὺ ἐγὼ οἶδα, ὅτι οὐκέτι ὄψεσθε τὸ πόρσωπόν μου*
ὑμεῖς πάντες, ἐν οἷς διῆλθον κηρύσσων τὴν βασιλείαν τοῦ Ἰησοῦ.
26 *ἄχρι οὖν τῆς σήμερον ἡμέρας καθαρός εἰμι ἀπὸ τοῦ αἵματος*
πάντων. 27 *οὐ γὰρ ὑπεστειλάμην τοῦ μὴ ἀναγγεῖλαι πᾶσαν τὴν*

(υπεστελαμην M) των συμφεροντων DdEB cett. M, των συμφεροντων υπεστειλαμην C | αναγγειλαι Dd Psch., μη αναγγειλαι EB cett. M Ph gig. | διδαξαι Dd Psch., διδαξαι υμας EB cett. M Ph gig. | κατ οικους και δημοσια Dd Psch., δημοσια καί κατ. οικους EB cett. M Ph gig. **21.** διαμαρτυρομενος D^{2}dEB cett. M syr. utq. gig., διαμαρτυρουμενος D^{1}, διαμαρτυραμενος H | τον θεον DAHLPM, θεον EBℵC | πιστιν DBℵAC, πιστιν την EHLPM | δια του κυριου ημων D, και εις τον κυριον ημων (ημων om. E) dEB cett. M syr. utq. gig. | χριστου D, χριστον dEℵAC Psch., om. BHLPM Ph gig. **22.** εγω δεδεμενος DdHLPM syr. utq. gig., δεδεμενος εγω EBℵAC | ιεροσολυμα Dd, ιερουσαλημ EB cett. M gig. | συναντησοντα deBℵLPM syr. utq. gig., συναντησαντα DEAH, συμβησομενα C | μοι $Dℵ^{c}$ACHLPM, με E, εμοι Bℵ* | γεινωσκων D, ειδως EB cett M. **23.** το αγιον πνευμα D, το πνευμα (μοι add. M) το αγιον EB cett. M | κατα πασαν πολιν D syr. utq. gig., κατα πολιν Bℵ cett. M, om. E | διαμαρτυρεται DB**CHLPM syr. utq gig., διεμαρτυρατο $Eℵ^{c}$A, διαμεμαρτυρηται M | μοι $DdEℵ^{c}$A δ. ε. ι R. St. syr. utq. gig., om. HLPM | λεγον BℵAC, λεγων DEHLPM | μενουσιν μοι Dd, μενουσιν σοι Psch., με μενουσιν EBℵACHM | εν ιεροσολυμοις D (β R. St.) dM Thom. (c. ast.) gig. Orig. IV, 628, om. EB cett. syr. utq. **24.** ουδενος λογον εχω μοι ουδε (εχω μοι ουδε improbavit D^{d}) ποιουμαι Dd, ουδενος λογον ποιουμαι ουδε εχω EHLPM Ph (om. εχω) Ignat. ad Tars. 1, ουδενος λογον εχω ουδε ποιουμαι $ℵ^{c}$A, ουδενος λογου ποιουμαι D^{d}Bℵ*C gig., mihi non reputata est (seq. anima mea aliquid) Psch. | την ψυχην μου (μου improb. D^{d}?, om. Bℵ*CM) τιμιαν εμαυτω (sic D^{b}, εμαυτου D) DB cett. M, aestimatur mihi anima mea pretiosa Ph, animam meam esse caram mihi gig. | του τελειωσαι D syr. utq., ωστε τελειωσαι EM, ως το τελειωσαι C, ως τελειωσαι Bℵ (εως $ℵ^{c}$) AHLP gig. | τον δρομον μου DdBℵA Psch. gig., τον δρομον μου μετα χαρας ECHLPM Ph | του λογου Dd gig., om. EB cett. M syr. utq. | ον D, ην D^{d}EB cett. M | παρελαβον DM, ελαβον EB cett. | ιουδαιοις και ελλησιν Dd (β R. St.) gig., om. EB cett M syr. utq. | θεου D, του θεου D^{f}EB cett. M. **25.** ιδου DdBℵ cett. M Ph, om. E Psch. gig. | του ιησου Dd, του κυριου ιησου gig., του θεου EHLPM Psch., om BℵAC Ph. **26.** αχρι ουν της σημερον ημερας Dd, διοτι (διο D^{f}CHLM, om. syr. utq., add. Thom. c. ast.) μαρτυρομαι υμιν εν τη σημερον ημερα οτι EB cett. M Thom. syr. utq. gig. | ειμι DdEBℵCM Ph gig., εγω AHL Psch. | παντων DdBℵM gig., παντων υμων E ι. ιγ R. St. syr. utq. **27.** μη D^{c}dEB cett. M syr. utq.,

βουλὴν τοῦ θεοῦ ὑμῖν. [28] *προσέχετε ἑαυτοῖς καὶ παντὶ τῷ ποι-
μνίῳ, ἐν ᾧ ὑμᾶς τὸ ἅγιον πνεῦμα ἔθετο ἐπισκόπους, ποιμαίνειν
τὴν ἐκκλησίαν τοῦ κυρίου, ἣν περιεποιήσατο ἑαυτῷ διὰ τοῦ αἵματος
τοῦ ἰδίου.* [29] *ἐγὼ οἶδα ὅτι εἰσελεύσονται μετὰ τὴν ἄφιξίν μου
λύκοι βαρεῖς εἰς ὑμᾶς μὴ φειδόμενοι τοῦ ποιμνίου.* [30] *καὶ ἐξ ὑμῶν
αὐτῶν ἀναστήσονται ἄνδρες λαλοῦντες διεστραμμένα τοῦ ἀποστρέφειν
τοὺς μαθητὰς ὀπίσω αὐτῶν.* [31] *διὸ γρηγορεῖτε μνημονεύοντες ὅτι
τριετίαν νύκτα καὶ ἡμέραν οὐκ ἐπαυσάμην μετὰ δακρύων νουθετῶν
ἕνα ἕκαστον ὑμῶν.* [32] *καὶ τὰ νῦν παρατίθεμαι ὑμᾶς τῷ θεῷ καὶ
τῷ λόγῳ τῆς χάριτος αὐτοῦ τῷ δυναμένῳ οἰκοδομῆσαι ὑμᾶς καὶ
δοῦναι κληρονομίαν ἐν τοῖς ἡγιασμένοις. τῶν πάντων* [33] *ἀργυρίου
καὶ χρυσίου ἢ ἱματισμοῦ οὐδενὸς ὑμῶν ἐπεθύμησα.* [34] *αὐτοὶ γινώ-
σκετε ὅτι τὰς χρείας μου πᾶσιν καὶ τοῖς οὖσιν μετ' ἐμοῦ ὑπηρέ-
τησαν οἱ χεῖρές μου.* [35] *πᾶσιν ὑπέδειξα ὑμῖν, ὅτι οὕτως κοπιῶν-
τας δεῖ ἀντιλαμβάνεσθαι τῶν ἀσθενούντων μνημονεύειν τε τῶν
λόγων τοῦ κυρίου Ἰησοῦ, ὅτι αὐτὸς ἔφη· 'Μακάριόν ἐστιν μᾶλλον
διδόναι ἢ λαμβάνειν'.*

---

om. D gig. | αναγγειλαι DdBC gig., αναγγειλαι υμιν EℵcAHLPM syr. utq. | υμιν (sic Dd, ημιν D) DdBℵ*C, om. EℵcAHLPM syr. utq. gig. Lucif. 28. προσεχετε DdBℵA gig., προσεχετε ουν ECHLPM syr. utq. | εαυτοις d (εαυτους) EB cett. M syr. utq. gig., αυτοις superscripta littera ε D | το αγιον πνευμα D, το πνευμα το αγιον EB cett. M Orig. II, 593 | κυριου DdEAC* Thom. (mg.) gig., θεου BℵM Ph, χριστου Psch, κυριου και θεου C3HLP δ. ε. ια. ιγ R. St. | εαυτω Dd, om. EB cett. M syr. utq. gig. 29. εγω Ddℵ*AC, εγω γαρ EC3HLPM syr. utq. gig., οτι εγω B, εγω δε ℵc | οιδα DdBℵAC* Psch. gig., οιδα τουτο EC3HLPM Ph. | αφιξιν dBℵ cett. M syr. utq. gig., αφεξιν DE. 30. υμων αυτων DdEB cett. M syr. utq. gig., υμων B | αποστρεφειν D Psch., αποσπαν dEB cett. M Ph (gig.) | αυτων DECHLPM, εαυτων BℵA. 31. και DdEB cett. M syr. utq. gig., δε D | υμων DE δ. ε. ι. ια R. St. syr. utq. gig., om. Bℵ cett. M. 32. το νυν M | υμας τω θεω (κυριω B)DBℵA syr. utq. gig., υμας αδελφοι τω θεω ECHLP, υμας τω θεω αδελφοι M | οικοδομησαι DEBℵAC syr. utq. gig., εποικοδομησαι HLPM (επικοδομησαι) | υμας DE Psch. gig., om. Bℵ cett. M Ph | δουναι DEBℵA gig., δουναι υμιν CHLPM syr. utq. | κληρονομιαν DHLPM, την κληρονομιαν EBℵA (add. αυτου) C | εν τοις D2EB cett. M syr. utq. gig., εν αυ . . . ς τοις D1 | των παντων D, πασιν EB cett. syr. utq. gig., πασιν αυτω η δοξα εις τους αιωνας αμην M Thom. (c. ast.). 33. και D, η EB cett. M syr. utq. gig. | ουδενος DBCHLPM, ουθενος EℵA | υμων DE, om. Bℵ cett. M syr. utq. gig. 34. αυτοι sine seq. δε etiam M | γινωσκετε DEB cett. M, οιδατε A | τας χρειας D, ταις χρειαις DbEB cett. M syr. utq. gig. | πασιν D gig., om. EB cett. M syr. utq. | αι χειρες μου D Psch., αι χειρες EB cett. M Ph gig. 35. πα . ι D, παντα EBℵAHLPM Ph gig, και παντα DbC Psch. | ουτως κοπιωντα εδει M | αντιλαμβανεσθαι των ασθενουντων DEB cett. M, των ασθεν. αντιλ. A | τε DbEB cett. M syr. utq. gig., om. D1 | των λογων DEB cett. M syr. utq. gig., τον λογον LP | αυτος DbEB cett. M syr. utq. gig., ουτος D | μακαριον DbEB cett. M Ph, μακαριος D Psch. gig. | μαλλον διδοναι DEB cett. M Ph gig., διδοναι μαλλον Psch. | H in marg.: εκ των διαταξεων cf. Constt. app. IV, 3 p. 115, 6. 7.

36 *Καὶ ταῦτα εἴπας θεὶς τὰ γόνατα σὺν πᾶσιν αὐτοῖς προσ-*
εύξατο. 37 *ἱκανὸς δὲ κλαυθμὸς ἐγένετο πάντων, καὶ ἐπιπεσόντες*
ἐπὶ τὸν τράχηλον τοῦ Παύλου κατεφίλουν αὐτόν, 38 *μάλιστα ἐπὶ*
τῷ λόγῳ ὀδυνώμενοι ὅτι εἶπεν· Οὐκέτι μέλλετέ μου τὸ πρόσωπον
θεωρεῖν.

Προέπεμπον δὲ αὐτὸν ἐπὶ τὸ πλοῖον. XXI. 1 *καὶ ἐπι-*
βάντες ἀνήχθημεν. ἀποσπασθέντων δὲ ἡμῶν ἀπ᾿ αὐτῶν εὐθυδρο-
μήσαντες ἥκομεν εἰς Κῶ, τῇ δὲ ἐπιούσῃ εἰς Ῥόδον, κἀκεῖθεν
εἰς Πάταρα καὶ Μύρα. 2 *καὶ εὑρόντες πλοῖον διαπερῶν εἰς*
Φοινίκην ἐπιβάντες ἀνήχθημεν. 3 *ἀναφάναντες δὲ Κύπρον καὶ*
καταλιπόντες αὐτὴν εὐώνυμον ἐπλέομεν εἰς Συρίαν καὶ κατήχθημεν
εἰς Τύρον· ἐκεῖσε γὰρ ἦν τὸ πλοῖον ἀποφορτιζόμενον τὸν γόμον.
4 *καὶ ἀνευρόντες τοὺς μαθητὰς ἐπεμείναμεν ἐν αὐτοῖς ἡμέρας ἑπτά,*
οἵτινες τῷ Παύλῳ ἔλεγον διὰ τοῦ πνεύματος μὴ ἐπιβαίνειν εἰς
Ἱεροσόλυμα. 5 *τῇ δὲ ἑξῆς ἡμέρᾳ ἐξελθόντες ἐπορευόμεθα τὴν*

---

36. ειπας D, ειπων D^{a}EB cett. M | γονατα D gig., γονατα αυτου D^{f}EB cett. M syr. utq. 37. ικανος δε (τε ℵ Psch. gig.) κλαυθμος εγενετο DEBℵAC gig., εγενετο (δε add. M syr. utq.) κλαυθμος ικανος HLPM syr. utq. | του παυλου D^{1}EB cett., παυλου D^{2}M. 38. μαλιστα επι τω λογω (ω ειρηκει add. D^{a}) οδυνωμενοι D, οδυνωμενοι μαλιστα επι τω λογω ω ειρηκι EB cett. M syr. utq. | οτι ειπεν D gig., οτι D^{2}EB cett. M syr. utq. | μελλ . . ι D (conicio μελλεται μου), μελλετε μου Psch. gig., μελλουσιν D^{d}dEB cett. M Ph | το προσωπον D, το προσωπον αυτου D^{e}EB cett. M Ph.

επι το D Psch. Thom. (c. ast. usque ad) gig. (ad), εις το EB cett. M (Ph). XXI. 1. [κα]ι επι.αντ.ς ανηχθημεν D, cum autem factum esset ut conscenderemus navem Ph, om. EB cett. M Ph gig. | αποσπασθεντων δε [ημω]ν απ αυτων D gig., et discessimus ab eis Psch., avulsi ab eis Ph, ως δε εγενετο αναχθηναι (αναχθεντας ℵ*, αχθηναι P) ημας (ημας αναχθεντας A^{2}) αποσπασθεντας (αποσπασθεντες E^{2}BL) απ αυτων EB cett. M | ηκομεν D, ηλθομεν EB cett. M | κω D, την κω EBℵACM, την κων HLP | επιουση D Psch., εξης EB cett. M Ph gig. | ροδον DC, την ροδον EBℵAHLPM | παταρα DEB cett. M syr. utq. gig., πατερα AC | και μυρα D sah., deinde Myram gig. Berg. p. 162, om. EB cett. M syr. utq. 2. διαπερων DE (-ρουν) B cett. διαπερον ℵ^{c}L, διαπορευομενον M | φοινικην D^{d}EB cett. M, φυνεικην (ut vid.) D, ubi seqq. usque ad XXI, 10 απο της ιουδαιας desunt, lacinias nonnullas ante Kiplingium abscissas observaverunt Usser, Mill, Wetstein, Dickenson. 3. αναφαναντες B*ℵ π R. St., αναφανεντες EB^{3}ACHLPM Ph | κυπρον E, την κυπρον Bℵ cett. M | και καταλιποντες EBℵ cett. M syr. utq., καταλιποντες A gig. | επλεομεν EBℵ cett. M, επλευσαμεν E^{2} | και (om. d) κατηχθημεν deCHLPM Psch., και κατηλθομεν EBℵA Ph | ην το πλοιον dHLP syr. utq. gig., το πλοιον ην EBℵACM. 4. και ανευροντες dC^{3}HLPM syr. utq. gig., ανευροντες δε EBℵAC* | τους μαθητας EBℵAC, μαθητας HLPM | εν αυτοις scripsi, αυτοις d EAL syr. utq., αυτου BℵCHPM | ελεγαν solus B | επιβαινειν dBℵAC Psch., αναβαινειν EHLPM Ph gig. | ιεροσολυμα dEBℵAC gig., ιερουσαλημ HLPM. 5. sequenti autem die exeuntes ambulamus viam nostram d, et post illos dies egressi sumus Psch., ως δε εγενετο εξαρτισαι ημας (ημας εξαρτισαι B^{2}ℵCHLPM) τας ημερας εξελθοντες (εξελθοντες om. A) επορευομεθα EB*ℵACHLPM Ph (om. εξαρτισαι) gig. (abbrevians) | εξω dℵ (gig.), εως εξω EB cett. M syr utq. | προσηυξαμεθα deHLPM Ph

ὁδὸν ἡμῶν, προπεμπόντων ἡμᾶς πάντων σὺν γυναιξὶν καὶ τέκνοις
ἔξω τῆς πόλεως. καὶ θέντες τὰ γόνατα ἐπὶ τὸν αἰγιαλὸν προσ-
ευξάμεθα. 6 καὶ ἀσπασάμενοι ἀλλήλους ἐνέβημεν εἰς τὸ πλοῖον,
ἐκεῖνοι δὲ ἐπέστρεψαν εἰς τὰ ἴδια. 7 ἡμεῖς δὲ τὸν πλοῦν δια-
νύσαντες ἀπὸ Τύρου κατηντήσαμεν εἰς Πτολεμαΐδα καὶ ἀσπασά-
μενοι τοὺς ἀδελφοὺς ἐμείναμεν ἡμέραν μίαν παρ᾽ αὐτοῖς. 8 τῇ δὲ
ἐπαύριον ἐξελθόντες ἤλθομεν εἰς Καισάρειαν καὶ εἰσελθόντες εἰς
τὸν οἶκον Φιλίππου τοῦ εὐαγγελιστοῦ, ὄντος ἐκ τῶν ἑπτά, ἐμείνα-
μεν παρ᾽ αὐτῷ. 9 τούτῳ δὲ ἦσαν θυγατέρες παρθένοι τέσσαρες
προφητεύουσαι. 10 ἐπιμενόντων δὲ ἡμῶν ἡμέρας πλείους κατῆλθέν
τις ἀπὸ τῆς Ἰουδαίας προφήτης, ὀνόματι Ἄγαβος. 11 ἀνελθὼν
δὲ πρὸς ἡμᾶς καὶ ἄρας τὴν ζώνην τοῦ Παύλου δήσας ἑαυτοῦ
τοὺς πόδας καὶ τὰς χεῖρας εἶπεν· Τάδε λέγει τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον·
Τὸν ἄνδρα, οὗ ἐστὶν ἡ ζώνη αὕτη, οὕτως δήσουσιν εἰς Ἱερουσαλὴμ
Ἰουδαῖοι καὶ παραδώσουσιν εἰς χεῖρας ἐθνῶν. 12 ὡς δὲ ἠκούσαμεν
ταῦτα, παρακαλοῦμεν ἡμεῖς καὶ οἱ ἐντόπιοι τὸν Παῦλον τοῦ μὴ
ἐπιβαίνειν αὐτὸν εἰς Ἱερουσαλήμ. 13 εἶπεν δὲ πρὸς ἡμᾶς ὁ Παῦλος·
Τί ποιεῖτε κλαίοντες καὶ θορυβοῦντές μου τὴν καρδίαν; ἐγὼ γὰρ
οὐ μόνον δεθῆναι βούλομαι, ἀλλὰ καὶ ἀποθανεῖν εἰς Ἱερουσαλὴμ

---

gig., προσηυξαντο Psch., προσηυξαμενοι EBℵAC. 6. και ασπασαμενοι αλληλους dHLPM syr. utq. gig., απησπασαμεθα (απησπασμεθα A) αλληλους και EBℵAC | ενεβημεν EBℵc, ανεβημεν ℵ*ACM Psch. gig., επεβημεν HLP | εκεινοι δε dEB cett., εκεινοι τε syr. utq., εκεινοι M. 7. κατηντησαμεν dBℵ*CHLPM syr. utq., κατεβημεν Eℵ^cA (gig.). 8. εξελθοντες D (teste Usserio) EBℵACM δ R. St. syr. utq. gig., εξελθοντες οι περι τον παυλον HLP | ηλθομεν D (teste Millio, εισηλθομεν Wetst.) EB (ηλθαμεν) ℵACM δ R. St. syr. utq. gig., ηλθον HLP | εις οικον φιλιππου του ευαγγελιστου οντος etiam M | εμειναμεν EB cett. M, επεμειναμεν A. 9. θυγατερες τεσσαρες παρθενοι D (teste Wetst.) gig., θυγατερες παρθενοι τεσσαρες EHLPM (θυγατεραις) syr. utq., παρθενοι θυγατερες τεσσαρες C. 10. ημων Eℵ^cLPM Thom. (ημων in marg. add.) syr. utq. gig., αυτων ℵ*, om. BACH Psch. 11. ανελθων δε Dd (om. δε), και ελθων D^bEB cett. M syr. utq. gig. | και αρας DdEB cett. M syr. utq. gig., αρας e | εαυτου DdEBℵAM, τε αυτου HLP | τους ποδας και τας χειρας DEBℵC syr. utq. gig., τας χειρας και τους ποδας AM (cf. Orig. III, 708) | ουτως δησουσιν DdEB cett. M syr. utq. gig. Orig. l. l., ουτως δησουσιν αυτον Thom. (c. ast.) | εις ιερουσαλημ Dd, (απελθοντα) εις ιερουσ. Orig. l. l., εν ιερουσαλημ EBℵACHLPM | ιουδαιοι D, οι ιουδαιοι D^bEB cett. M | παραδωσουσιν DdEB cett. M Ph, παραδωσουσιν αυτον Psch. Thom. (c. ast.). 12. παρακαλουμεν D, παρεκαλουμεν D^ddEB cett. M Ph gig., παρεκαλουμεν αυτον Psch. | ημεις και Dd Psch. gig., ημεις τε και EB cett. M Ph | τον παυλον Dd gig., om. EB cett. M syr. utq. | επιβαινειν D, αναβαινειν EB cett. | αυτον DBℵ cett. M, om. E. 13. ειπεν (respondit d) δε προς ημας ο παυλος Dd, απεκριθη (δε add. M Ph, τε HLP) ο πουλος HLPM Ph, τοτε απεκριθη ο παυλος και ειπεν EBℵA Psch , qui respondit et dixit nobis gig. | θορυβουντες Dd gig., συνθρυπτοντες EB cett. M Ph Orig. l. l. M Ph | γαρ DdEB cett. M syr. utq. gig., δε E (enim e) | βουλομαι Dd, om. EB cett. M syr. utq. gig. Orig. l. l. | εις ιερουσαλημ ετοιμως εχω (ετοιμως εχω εις ιερουσαλημ

ἑτοίμως ἔχω ὑπὲρ τοῦ ὀνόματος τοῦ κυρίου Ἰησοῦ Χριστοῦ. [14] μὴ
πειθομένου δὲ αὐτοῦ ἡσυχάσαμεν εἰπόντες πρὸς ἀλλήλους· Τὸ
θέλημα τοῦ θεοῦ γινέσθω.

[15] Μετὰ δέ τινας ἡμέρας ἀποταξάμενοι ἀναβαίνομεν εἰς Ἱερο-
σόλυμα. [16] συνῆλθον δὲ καὶ τῶν μαθητῶν ἐκ Καισαρείας σὺν
ἡμῖν. οὗτοι δὲ ἤγαγον ἡμᾶς παρ' ᾧ ξενισθῶμεν. καὶ παραγενόμενοι
εἴς τινα κώμην ἐγενόμεθα παρὰ Μνάσωνί τινι Κυπρίῳ, ἀρχαίῳ
μαθητῇ. [17] κἀκεῖθεν ἐξιόντες ἤλθομεν εἰς Ἱεροσόλυμα, ὑπεδέξαντο
δὲ ἡμᾶς ἀσμένως οἱ ἀδελφοί. [18] τῇ δὲ ἐπιούσῃ εἰσῄει ὁ Παῦλος
σὺν ἡμῖν πρὸς Ἰάκωβον. ἦσαν δὲ παρ' αὐτῷ οἱ πρεσβύτεροι συνηγμένοι,

---

A) υπερ του ονοματος του κυριου ιησου χριστου (χριστου om. EBℵAHP) DdEBC cett. Psch. gig., εις ιερουσ. υπερ του ονοματος του κυριου ιησου ετοιμως εχω M Ph. 14. δε DdEB cett., τε M syr. utq. gig. | ειποντες D²EB cett. M, οι ειποντες D¹ | προς αλληλους Dd, om. EB cett. | το θελημα του θεου D, το θελημα του κυριου dHLPM syr. utq. gig., του κυριου το θελημα EBℵAC | γινεσθω DEBℵAC, γενεσθω HLP Polycarp. Mart. 7.

15. μετα δε τινας ημερας D, μετα δε (τε Psch.) τας ημερας ταυτας dEB cett. M syr. utq. gig. | αποταξαμενοι D, επισκευασαμενοι dEB cett. M. δ. ε. ια. ιγ R. St. syr. utq. gig., παρασκευασαμενοι ι R. St. | αναβαινομεν DdCL*, ανεβαινομεν EB cett. M. | ιεροσολυμα DdBℵAC, ιερουσαλημ HLPM. 16. εκ (απο D^b) κεσα . . . . D, ex quo olim integriore praesens defectus v. 16—18 suppletur negligenter scripto apographo Ioannis Whitgift et accuratioribus lectionibus Usseri (U), Milli (Ml), Wetstenii (W), Dickensoni (D) | συνηλθον δε και των μαθητων D (deest p. m. U, Ml, W; margini ascribitur s. m. U, Ml, Scriv.), om. etiam d; συνηλθον δε (τε Psch., simul autem Ph, τε τινες gig.) και (εκ add. E, τινες add. δ. ι R. St.) των μαθητων EB cett. M syr. utq. gig. | εκ (απο D^b) κεσαραιας (α sec. eras. Dick.) Dd, απο (εκ Psch.) καισαρειας EB cett. M syr. utq. gig. | συν ημειν D (ex apogr.) dEB cett. Ph gig., secum Psch. | ουτοι δε (simulque d) ηγαγον ημας D (Whitg.) d, αγοντες EB cett. M syr. utq. gig. | παρ ω D (Whitg. U, προς . . . Ml, προς ους W, ους pr. m: ω „manus recentior" Dick.) dEB cett. M syr. utq. gig. | και παραγενομενοι εις τινα κωμην εγενομεθα παρα (usque huc testatur U, usque ad κω, iam non apparente μην, Dick.) νασωνι (pr. m. Wetst.,ut in d, μ supra, ut sit μνασωνι, Dick.) τινι κυπριω (haec non apparere testatur Dick.) μαθητη αρχαιω (teste Wtst.) Dd Thom. (mg.), μνασωνι (μνασω B, ιασονι ℵ, iasonem gig.) κυπριω μαθητη αρχαιω EB cett. M syr. utq. gig. 17. κακειθεν (testatur Ml, reliqua desperans) εξιοντες ηλθομεν εις ιεροσολυμα D (teste Ml, γενομενων εις ιεροσολυμα apogr. Whitg.) d (supplens D) Thom. (mg.), γενομενων δε ημων εις ιεροσολυμα EB cett. M (ιερουσαλημ) syr. utq. gig. | υπεδεξαντο (testibus U, Ml, Dick., υπεδεξαν Wtst.) δε (teste U, τε Wtst.) ημας ασμενως (teste U) οι αδελφοι (teste Wtst.) Dd, απεδεξαντο (εδεξαντο HLP) ημας ασμενως οι αδελφοι EBℵCHLP (ασπασαμενοι praem. δ R. St.), ασμενως εδεξαντο ημας οι αδελφοι M Ph, exceperunt nos fratres alacriter (cum gaudio gig.) Psch. gig. 18. τη δε (teste Dick.) επιουση (apocr. Whitg.) DdBCHLPMe, τη τε επιουση ECHL syr. utq. gig. | εισηει ο παυλος συν ημιν προς ιακωβον D (Whitg.) dEB cett. M Ph, εισηειμεν συν τω παυλω προς ιακωβον Psch. gig. | ησαν δε (παρεγενοντο superscripsit D^f) παρ (cum d) αυτω οι πρεσβυτεροι συνηγμενοι Dd, παντες τε (παντες δε etiam Whitg. reddens D) παρεγενοντο (ad eum add. Ph, cum essent apud eum Psch.) EB cett. M syr. utq. gig.

19 οὓς ἀσπασάμενος διηγεῖτο ἓν ἕκαστον ὧν ἐποίησεν ὁ θεὸς
ἐν τοῖς ἔθνεσιν διὰ τῆς διακονίας αὐτοῦ. 20 οἱ δὲ ἀκούσαντες
ἐδόξασαν τὸν κύριον εἰπόντες· Θεωρεῖς, ἀδελφέ, πόσαι μυριάδες
εἰσὶν ἐν τῇ Ἰουδαίᾳ τῶν πεπιστευκότων, καὶ πάντες οὗτοι ζηλωταὶ
τοῦ νόμου ὑπάρχουσιν. 21 κατηχήθησαν δὲ περὶ σοῦ, ὅτι ἀποστα-
σίαν διδάσκεις ἀπὸ Μωϋσέως τοὺς κατὰ τὰ ἔθνη Ἰουδαίους μὴ
περιτέμνειν αὐτοὺς τὰ τέκνα, μήτε ἐν τοῖς ἔθεσιν αὐτοῦ περι-
πατεῖν. 22 Τί οὖν ἐστίν; πάντως δεῖ πλῆθος συνελθεῖν· ἀκούσονται
γὰρ ὅτι ἐλήλυθας. 23 τοῦτο οὖν ποίησον, ὅ σοι λέγομεν. εἰσὶν ἡμῖν
ἄνδρες τέσσαρες εὐχὴν ἔχοντες ἐφ' ἑαυτῶν. 24 τούτους παρα-
λαβὼν ἁγνίσθητι σὺν αὐτοῖς καὶ δαπάνησον εἰς αὐτούς, ἵνα ξυρῶν-
ται τὴν κεφαλήν, καὶ γνώσονται πάντες ὅτι ὧν κατήχηνται περὶ
σοῦ οὐδέν ἐστιν, ἀλλ' ὅτι πορεύου αὐτὸς φυλάσσων τὸν νόμον.
25 περὶ δὲ τῶν πεπιστευκότων ἐθνῶν οὐδὲν ἔχουσι λέγειν πρὸς
σέ. ἡμεῖς γὰρ ἀπεστείλαμεν κρίναντες μηδὲν τοιοῦτον τηρεῖν αὐτούς,

---

19. ους ασπασαμενος D (d), και ασπασαμενος αυτους (αυτοις L) D^{h}EB cett. M Ph, et dedimus eis pacem Psch., quos cum salutassemus gig. | διηγειτο Dd, εξηγειτο D^{b}M Ph (add. αυτοις), εξηγησατο EB cett., et narrabat eis Paulus Psch., narrabat Paulus gig. | εν (sic D^{b}, ενα D) εκαστον D (d gig.), καϑ εν εκαστον EB cett. M syr. utq. | ων D^{b}dEB cett. M syr. utq. gig., ως D | εν D^{a}dEB cett. M syr. utq. gig., om. D. 20. ακουσαντες DdEB cett. M, ακουοντες HL | εδοξασαν Dd‎א syr. utq. gig., εδοξαζον EBACHLPM | κυριον DdHPM Ph gig., ϑεον EBאACL Psch. | ειποντες Dd, ειποντες αυτω CM Ph, ειπον τε BAHLP, ειπον τε αυτω Eא Psch. gig. | εισιν D^{2}EB cett. M, ειεισιν D^{1} | εν τη ιουδαια Dd Psch., ιουδαιων HLPM Ph, εν τοις ιουδαιοις EBAC, hominum gig., om. א | ουτοι D^{2} (τουτοι D^{1}) d Psch. gig., om. EB cett. M Ph. 21. κατηχηϑησαν D^{b}dEB cett. M, κατηχησαν D | μωυσεως EBאCHM, μωσεως DALP (-σεος) | κατα τα εϑνη ιουδαιους dEA gig., κατα (non repetitis litteris τα) εϑνη εισιν (cf. XIII, 29) ιουδαιοις D, κατα τα εϑνη παντας ιουδαιους D^{d} (εϑη) BאCHLPM syr. utq. | μη Dd, λεγων μη EB cett. | περιτεμνειν DdBא cett. M syr. utq. gig , οφιλειν περιτεμνειν E | μητε D, μηδε D$_{d}$EB cett. M | εν D (ε vel εν improb. D^{d}), om. EB cett. M | τοις εϑεσιν D^{d}EB cett. syr. utq. gig., εϑνεσιν DdM (-εσι) | αυτου Dd Thom. (mg.), αυτους D^{d}, του νομου Psch., τοις πατρωοις ια R. St., om. EB cett. M Ph. gig. 22. τι ουν εστιν DdEB cett. M Ph gig., om. Psch. | παντως DdEB cett. M Ph gig., om. Psch. | δει (το add. D^{d}) πληϑος συνελϑειν DdHLP, δει συνελϑειν πληϑος EאAC^{2} gig., om. BC*M syr. utq. | ακουσονται γαρ DdEא cett gig., ακουσονται BC*M Ph, quia auditum est ab eis Psch. 23. ο DBא cett. M, οπερ E | ημιν omnes praeter ια R. St. (praem. εν) | εφ DdEACHLPM Ph gig., αφ Bא | εαυτων DdEB cett. M, ut purificentur add. syr. utq. 24. εις αυτους Dd (gig.), επ αυτοις EBCאA (corr.) HLP, συν αυτοις M, pro iis syr. utq. | ξυρωνται D, ξυρησονται D^{d}EB*PM, ξυρησωνται B^{3}ACHL, ξυρισων L | γνωσονται DEBאAC, γνωσι HLPM | οτι περι ων C | σου D^{h}dEB cett. M syr. utq. gig., ου D | αλλ οτι πορευου αυτος Dd gig., αλλα (και add. A) στοιχεις και αυτος D$^{d\ vel\ b}$EB cett. M Ph | φυλασσων τον νομον DEBאACM (φυλασσων τον νομων) Ph gig., τον νομον φυλασσων HLP. 25. εϑνων DdBא cett. M syr. utq. gig., ανϑρωπων E Beda ex gr. | ουδεν εχουσι λεγειν προς σε Dd gig., om. EB cett. M syr. utq. | γαρ Dd gig., om EB cett. syr. utq. | απεστειλαμεν DBM Ph, επεστειλαμεν EאACHLP Psch. gig. | κριναντες D$^{d\ vel\ b}$EB

εἰ μὴ φυλάσσεσθαι αὐτοὺς τὸ εἰδωλόθυτον καὶ αἷμα καὶ πορνείαν.
26 *τότε Παῦλος παραλαβὼν τοὺς ἄνδρας τῇ ἐπιούσῃ ἡμέρᾳ σὺν αὐτοῖς ἁγνισθεὶς εἰσῆλθεν εἰς τὸ ἱερόν, διαγγέλλων τὴν ἐκπλήρωσιν τῶν ἡμερῶν τοῦ ἁγνισμοῦ, ὅπως προσενεχθῇ ὑπὲρ ἑνὸς ἑκάστου αὐτῶν προσφορά.*

27 *Συντελουμένης δὲ τῆς ἑβδόμης ἡμέρας οἱ ἀπὸ τῆς Ἀσίας Ἰουδαῖοι ἐληλυθότες θεασάμενοι αὐτὸν ἐν τῷ ἱερῷ συνέχεον πάντα τὸν ὄχλον καὶ ἐπιβάλλουσιν ἐπ᾽ αὐτὸν τὰς χεῖρας* 28 *κράζοντες· Ἄνδρες Ἰσραηλῖται, βοηθεῖτε· οὗτός ἐστιν ὁ ἄνθρωπος ὁ κατὰ τοῦ λαοῦ καὶ τοῦ νόμου καὶ τοῦ τόπου τούτου πάντας πανταχῇ διδάσκων· ἔτι καὶ Ἕλληνας εἰσήγαγεν εἰς τὸ ἱερὸν καὶ ἐκοίνωσεν τὸν ἅγιον τόπον τοῦτον.* 29 *ἦσαν γὰρ προεωρακότες Τρόφιμον τὸν Ἐφέσιον ἐν τῇ πόλει σὺν αὐτῷ, ὃν ἐνόμισαν ὅτι εἰς τὸ ἱερὸν εἰσήγαγεν Παῦλος.*
30 *ἐκινήθη τε ἡ πόλις ὅλη, καὶ ἐγένετο συνδρομὴ τοῦ λαοῦ, καὶ ἐπιλαβόμενοι τοῦ Παύλου εἷλκον ἔξω τοῦ ἱεροῦ, καὶ εὐθέως ἐκλείσθησαν αἱ θύραι.* 31 *καὶ ζητούντων αὐτὸν ἀποκτεῖναι ἀνέβη φάσις*

---

cett. M, κρεινοντες D | μηδεν τοιουτον τηρειν αυτους ει μη DdECHLPM Ph gig. Beda, om. BℵA Psch. | το ειδωλοθυτον και αιμα και πορνειαν Dd gig., το τε (τε om. M) ειδωλοθυτον και (το add. HLPM) αιμα και πνικτον και πορνειαν (και πορνειαν και πνικτον και αιμα Psch.) Bℵ cett. M syr. utq., απο ειδωλοθυτων και αιματος και πνικτου και πορνειας E. 26. παυλος DE, ο παυλος Bℵ cett. M | επιουση D, εχομενη EB cett. M | εισηλθεν D, εισηει EB cett. M | οπως D, εως ου dEB cett. M syr. utq. gig. | προσενεχθη syr. utq. gig., προσηνεχθη DdEB cett. M | προσφορα D, η προσφορα EB cett. M.

27. συντελουμενης δε (αυτοις add. d gig.) της εβδομης ημερας Dd Psch. gig., ως δε εμελλον (ημελλον EℵPM) αι (om. E) επτα ημεραι συντελεισθαι (τελειουσθαι M) EB cett. M Ph | οι (δε add.) απο (sic D[f], α D) της ασιας ιουδαιοι εληλυθοτες θεασαμενοι Dd, οι απο της ασιας ιουδαιοι θεασαμενοι EB cett. syr. utq. gig., θεασαμενοι οι απο της ασιας ιουδαιοι M | συνεχεον DBℵAHLPM Psch. (add. κατ αυτου) Ph gig., συνεχεινησαν τε E | παντα DdBℵ cett. M syr. utq. gig., om. E | οχλον DdEB cett. Ph gig., λαον M Psch. | επιβαλλουσιν D, επεβαλον dEBℵ[c]CHLPM syr. utq. gig., επεβαλαν ℵ*A | επ αυτον τας χειρας DEBℵACM syr. utq. gig., τας χειρας επ αυτον HLP. 28. ιστραηλειται DE | βοηθειτε D (-ται) Bℵ cett. M, βοηθησαται E | τουτου DdEB cett. M syr. utq. gig., του αγιου τουτου AC[2] | πανταχη DEBℵACM, πανταχου HLP | ετι Dd, ετι τε EB cett. | εισηγαγεν D[b]dEB cett. M, εισηγεν D | ις ιερον D, εις το ιερον D[a]EB cett. M | εκοινωσεν D[2] syr. utq., εκοινωνησεν Dd gig., κεκοινωνηκεν B*ℵ* (νωνκεν) ACHLPM (-νηκε). 29. προεωρακοτες DdEB cett. M syr. utq. gig., εορακοτες HLP (εωρ.) | τον DEB cett. M, om. ℵ | εν τη πολει DdEB cett. M Psch gig., om. Ph | ενομισαν d gig, ενομισαμεν D, ενομιζον EB cett. M | εισηγαγεν DdEB cett. M Ph, εισηγαγεν αυτον Thom. (c. ast.) | παυλος D, ο παυλος EB cett. M. 30. τε DdEB cett. M Psch. gig., δε Ph | του παυλου DEℵ cett. M, τον παυλον E | ειλκων Dd Ph gig., ειλκων E (ηλκον) αυτον EB cett. M Psch. Thom. (c. ast.) | και ευθεως εκλεισθησαν αι θυραι DdEB cett. M, εκλισθησαν ευθεως ℵ*. 31. και (erasum in D) ζητουντων Dd Psch. gig.,

τῷ χιλιάρχῳ τῆς σπείρης, ὅτι ὅλη συγχύννεται Ἱερουσαλήμ, ὅρα
οὖν, μὴ ποιῶνται ἐπανάστασιν. 32 ὃς ἐξαυτῆς παραλαβὼν στρα-
τιώτας καὶ ἑκατοντάρχας κατέδραμεν ἐπ᾽ αὐτούς· οἱ δὲ ἰδόντες
τὸν χιλίαρχον καὶ τοὺς στρατιώτας ἐπαύσαντο τύπτοντες τὸν
Παῦλον. 33 τότε ἐγγίσας ὁ χιλίαρχος ἐπελάβετο αὐτοῦ καὶ ἐκέλευσεν
δεθῆναι ἁλύσεσιν δυσὶν καὶ ἐπυνθάνετο, τίς εἴη καὶ τί ἐστὶν πεποιη-
κώς. 34 ἄλλοι δὲ ἄλλα ἐπεφώνουν ἐν τῷ ὄχλῳ, καὶ μὴ δυναμένου
αὐτοῦ γνῶναι τὸ ἀσφαλὲς διὰ τὸν θόρυβον ἐκέλευσεν ἄγεσθαι αὐτὸν
εἰς τὴν παρεμβολήν. 35 ὅτε δὲ ἐγένετο εἰς τοὺς ἀναβαθμούς, συνέβη
τὸν Παῦλον βαστάζεσθαι ὑπὸ τῶν στρατιωτῶν διὰ τὴν βίαν τοῦ
λαοῦ. 36 ἠκολούθει γὰρ τὸ πλῆθος κρᾶζον ἀναιρεῖσθαι αὐτόν.

37 Μέλλων τε εἰσάγεσθαι εἰς τὴν παρεμβολὴν τῷ χιλιάρχῳ
ἀποκριθεὶς εἶπεν· Εἰ ἔξεστίν μοι λαλῆσαι πρὸς σέ; ὁ δὲ ἔφη·
Ἑλληνιστὶ γινώσκεις. 38 οὐ σὺ εἶ ὁ Αἰγύπτιος ὁ πρὸ τούτων τῶν
ἡμερῶν ἀναστατώσας καὶ ἐξαγαγὼν εἰς τὴν ἔρημον τοὺς τετρακισ-
χιλίους ἄνδρας τῶν σικαρίων; 39 εἶπεν δὲ ὁ Παῦλος· Ἐγὼ ἄνθρωπος
μέν εἰμι Ἰουδαῖος, ἐν Ταρσῷ δὲ τῆς Κιλικίας γεγεννημένος. δέομαι
δέ σου συγχωρῆσαί μοι λαλῆσαι πρὸς τὸν λαόν. 40 ἐπιτρέψαντος δὲ

ζητουντων τε EBℵA, ζητουντων δε D^bHLPM Ph | σπειρης DEB cett. M, σπειρας P | συνχυννεται DB*ℵ*A, συνκεχυται Eℵ^{c}HLPM | ιερουσαλημ DEB cett. Ph, η ιερουσαλημ M, η πολις Psch. gig. | vide igitur ne faciant insurrectionem Thom. (c. ast.), om. DdEB cett. M syr. utq. gig. 32. παραλαβων DEℵAHLPM, λαβων B | εκατονταρχας (DEBℵA) vel εκατονταρχους (D^bHLP) Ph, εκατονταρχην M Psch. gig. 33. τοτε εγγισας DdEBℵAM, και εγγισας Psch. gig., εγγισας δε HLP | αυτου DEB cett. M, αυτον L | τις ειη DBℵA, τις (τι E) αν ειη EHLPM | τι εστιν D^2dEB cett. M, τις εστιν D^1 | πεποιηκως D^aEB cett. M, πεποικως D. 34. αλλα D Ph, αλλο d gig., αλλο τι EB cett. M | επεφωνουν DEBℵAM gig., εβοων HLP Ph (add. κατ αυτου) | και μη δυναμενου αυτου Dd gig., μη δυναμενου δε αυτου EB cett. Ph, μη δυναμενος δε HLPM. 35. εις τους Dd, επι τους EB cett. M syr. utq. gig. | τον παυλον βασταζεσθαι Dd (Psch.), βασταζεσθαι αυτον EB cett. M Ph gig. | λαου Dd Psch. gig., οχλου EB cett. M Ph. 36. το πληθος Dd gig., το πληθος του λαου EB cett. M, turba multa Ph, populus Thom. (mg.) | αναιρεισθαι D, αναιρεισθε d, αιρε EB cett. M syr. utq. gig. | αυτον DdEB cett. syr. utq., αυτον απο των ζωντων M, τον εχθρον ημων gig.

37. τε EB cett. Psch. gig., δε M Ph | εισαγεσθαι εις την παρεμβολην Dd, εισαγεσθαι εις την παρεμβολην (εις τ. παρεμβ. εισαγεσθαι M gig.) ο παυλος EB cett. M syr. utq. gig. | τω χιλιαρχω αποκριθεις ειπεν Dd, λεγει τω χιλιαρχω EB cett. M syr. utq. gig. | λαλησαι Dd Psch. gig., ειπειν HLP, ειπειν τι EBℵAM Ph. 38. ου Dd syr. utq. gig., ουκ αρα EB cett. M | αναστατωσας DBℵ cett. M, εξαναστατωσας E. 39. ειπεν δε DdEB cett. Ph gig., ειπεν Psch., ειπεν τε M | εν ταρσω δε της κιλικιας γεγεννημενος D, ταρσευς της κιλικιας ουκ ασημου πολεως πολιτης d (em.) EB cett. M Ph (om. πολιτης) gig., ex Tarso Ciliciae civitate celebri, in qua natus sum Psch. | δεομαι δε Dd (rego obsecro autem) EB cett. M Ph, δεομαι L Psch., δεομαι ουν gig. | συνχωρησαι Dd, επιτρεψον EB cett. M. 40. επιτρεψαντος δε D^2EB cett. Ph, και επιτρεψαντος vel επιτρεψαντος τε d Psch, gig. και επιτρεψαντος δε D (cf. II, 3. XVI, 34) |

*τοῦ χιλιάρχου ἑστὼς ὁ Παῦλος ἐπὶ τῶν ἀναβαθμῶν καὶ σείσας τῇ
χειρὶ πρὸς αὐτούς, πολλῆς τε ἡσυχίας γενομένης προσεφώνησεν τῇ
Εβραΐδι διαλέκτῳ λέγων·*

XXII. 1 *Ἄνδρες ἀδελφοὶ καὶ πατέρες, ἀκούσατέ μου τῆς πρὸς
ὑμᾶς νυνὶ ἀπολογίας,* 2 *ἀκούσαντες δὲ ὅτι τῇ ἑβραΐδι διαλέκτῳ
προσφωνεῖ μᾶλλον ἡσύχασαν. καί φησιν·* 3 *Ἐγώ εἰμι Ἰουδαῖος ἀνὴρ
ἐν Ταρσῷ τῆς Κιλικίας γεγεννημένος, ἀνατεθραμμένος δὲ ἐν τῇ
πόλει ταύτῃ, παρὰ τοὺς πόδας Γαμαλιὴλ παιδευόμενος κατὰ ἀκρί-
βειαν τοῦ πατρῴου νόμου, ζηλωτὴς τοῦ θεοῦ, καθὼς ἐστε ὑμεῖς πάντες
σήμερον.* 4 *καὶ ταύτην τὴν ὁδὸν ἐδίωξα μέχρι θανάτου δεσμεύων
καὶ παραδιδοὺς εἰς φυλακὴν ἄνδρας τε καὶ γυναῖκας,* 5 *ὡς καὶ ὁ
ἀρχιερεὺς μαρτυρήσει μοι καὶ ὅλον τὸ πρεσβυτέριον, παρ' ὧν ἐπι-
στολὰς δεξάμενος (καὶ) παρὰ τῶν ἀδελφῶν εἰς Δαμασκὸν ἐπορευόμην
ἄξων καὶ τοὺς ἐκεῖ ὄντας δεδεμένους, ἐν Ἱερουσαλὴμ ἵνα τιμωρηθῶσιν.*
6 *ἐγγίζοντι δέ μοι μεσημβρίας Δαμασκῷ ἐξαίφνης ἀπὸ τοῦ οὐρανοῦ*

του χιλιαρχου Dd (praem. αυτω) gig. (praem. αυτω), αυτου EB cett. M, αυτω syr. utq. | εστως ο παυλος Dd Psch. gig., ο παυλος εστως EB cett. M Ph | και σεισας Dd (Psch.), κατεσεισεν (cf. XIX, 36) EB cett. M Ph gig. | προς αυτους Dd Psch. (eis), τω λαω EB cett. M Ph gig. | πολλης τε ησυχιας γενομενης Dd (Psch), πολλης δε σιγης γενομενης (γεναμενης A) Eℵ cett. M, πολλης δε γενομενης σιγης B | εβραιδι DdEB cett. M syr. utq. gig., ιδια A.

XXII. 1. νυνι etiam M. 2. προσφωνει D gig., προσφωνει αυτοις eBℵAP syr. utq., προσεφωνησεν αυτοις LM | ησυχασαν D Psch., παρεσχον ησυχιαν EB cett. M Ph gig. | φησιν DEB cett. Ph gig., και φησιν αυτοις M Psch. gig. 3. εγω DEBℵA Psch. gig., εγω μεν HLPM Ph | ειμι ιουδαιος ανηρ D, ειμι ανηρ ιουδαιος EB cett. M syr. utq. gig., ιουδαιος ειμι ανηρ ℵ | εν ταρσω της κιλικιας γεγεννημενος D, γεγεννημενος εν ταρσω της κιλικιας EB cett. M syr. utq. gig. | γαμαλιηλ DEℵ cett. M (corr.), γαμαλιηλου BM (prius) | παιδευομενος D, πεπαιδευμενος EB cett. M gig., πεπαιδευμενος τε Psch., πεπαιδευμενος δε H Ph | ζηλωτης του θεου D Psch. gig., ζηλωτης υπαρχων του θεου EB cett., ζηλωτης υπαρχων M Ph, ζηλωτης υπαρχων των πατρικων μου παραδοσεων (Gal. I, 14) Thom. (c. ast.) | εσται υμεις παντες D, παντες υμεις εστε EB cett. M. 4. και ταυτην D Psch., ος ταυτην EB cett. M Ph gig. | μεχρι D, αχρι EB cett. M | δεσμευων DEB cett., δεσμευων τε M | φυλακην D syr. utq. gig., φυλακας EB cett. M. 5. ο (sic D^a, om. D) αρχιερευς D^aEB cett. syr. utq. gig., ο αρχιερευς ανανιας M Thom (c. ast.) | μαρτυρησει D, μαρτυρει EℵAHLP, επιμαρτυρει M, εμαρτυρει B | ολον D, παν EB cett. M | επιστολας D Psch., και επιστολας EB cett. M Ph gig. | (και praemiri) παρα των αδελφων D, προς τους αδελφους EB cett. M syr. utq. gig. | αξων DBℵ cett. gig., αξαι E | αξων — δεδεμενους om. H | εκει D, εκεισε EB cett. M | εν D, εις EB cett. M. 6. ενγιζοντι δ. . οι μεσημβριας δαμασκω D, πορευομενω δε μοι και εγγιζοντι (τη add. D^b) δαμασκω μεσημβριας Psch., εγενετο δε μοι πορευομενω και ενγιζοντι περι μεσημβριαν (τη δαμασκω περι μεσημβριαν sec. man.) D^f, εγενετο δε μοι πορευομενω και εγγιζοντι τη δαμασκω περι μεσημβριαν EB cett. Ph (gig.), εγενομην δε πορευομενω μοι και εγγιζοντι τη δαμ. περι μεσ. M | α . . (απο) D gig., εκ D^bEB cett. M syr. utq. | περιεστραψεν EM (-ψε) syr. utq. gig., περιαστραψαν P, περιεστραψαι D^2 (περιεστραψαμ D^1), περιαστραψαι Bℵ cett. |

*περιήστραψε φῶς ἱκανὸν περὶ ἐμέ, 7 καὶ ἔπεσον εἰς τὸ ἔδαφος καὶ
ἤκουσα φωνῆς λεγούσης μοι· Σαῦλε, Σαῦλε, τί με διώκεις; 8 ἐγὼ
δὲ ἀπεκρίθην· Τίς εἶ, κύριε; εἶπεν δὲ πρός με· Ἐγώ εἰμι Ἰησοῦς
ὁ Ναζωραῖος, ὃν σὺ διώκεις. 9 οἱ δὲ σὺν ἐμοὶ ὄντες τὸ μὲν φῶς
ἐθεάσαντο καὶ ἔνφοβοι ἐγένοντο, τὴν δὲ φωνὴν οὐκ ἤκουσαν τοῦ
λαλοῦντός μοι. 10 εἶπα δέ· Τί ποιήσω, κύριε; ὁ δὲ εἶπεν πρός
με· Ἀναστὰς πορεύου εἰς Δαμασκόν, κἀκεῖ σοι λαληθήσεται περὶ
πάντων ὧν δεῖ σε ποιῆσαι. 11 ἀναστὰς δὲ οὐκ ἔβλεπον ἀπὸ τῆς
δόξης τοῦ φωτὸς ἐκείνου καὶ χειραγωγούμενος ὑπὸ τῶν συνόντων
μοι ἦλθον εἰς Δαμασκόν. 12 Ἀνανίας δέ τις, ἀνὴρ εὐλαβὴς κατὰ
τὸν νόμον, μαρτυρούμενος ὑπὸ πάντων τῶν Ἰουδαίων, 13 ἐλθὼν πρός
με εἶπέν μοι· Σαῦλε, Σαῦλε, ἀδελφέ, ἀνάβλεψον, καὶ αὐτῇ τῇ ὥρᾳ
ἀνέβλεψα. 14 καὶ εἶπέν μοι· Ὁ θεὸς τῶν πατέρων ἡμῶν προεχει-
ρίσατό σε γνῶναι τὸ θέλημα αὐτοῦ καὶ ἰδεῖν τὸν δίκαιον καὶ ἀκοῦ-
σαι φωνὴν ἐκ τοῦ στόματος αὐτοῦ. 15 ὅτι ἔσῃ μάρτυς αὐτοῦ πρὸς
πάντας ἀνθρώπους ὧν ἑώρακας καὶ ἤκουσας. 16 καὶ νῦν, τί μελλεις;
ἀναστὰς βάπτισαι καὶ ἀπόλουσαι τὰς ἁμαρτίας σου ἐπικαλεσάμενος
τὸ ὄνομα αὐτοῦ. 17 ἐγένετο δέ μοι ὑποστρέψαντι εἰς Ἱερουσαλὴμ*

περι εμε DEB cett. M, super me syr. utq., om. gig. 7. και επεσον D, επεσον τε LM, επεσα τε EBℵAHP | ηκουον solus M | λεγουσης μοι DEB cett. M syr. utq., εβραιδι διαλεκτω λεγουσης μοι Thom. (mg.) gig. | σαυλε σαυλε D, σαουλ σαουλ EB cett. M | διωκεις DBℵ cett. M, διωκεις σκληρον σοι προς κεντρα (κεντρον gig.) λακτιζειν E Thom. (mg.) gig. Beda ex gr. 8. απεκριθην DEB cett. Ph gig., απεκριθην και ειπα ℵ Psch. | δε D, τε EB cett. M syr. utq. gig. | προς με DEℵcHLPM, προς εμε Bℵ*A | ειμι Db vel cEB cett. M, ει D | ναζοραιος Dℵ*, ναζωραιος DbEB cett. M. 9. και ενφοβοι εγενοντο DELPM Ph gig. Beda ex gr., om. BℵAH. 10. ειπα D, ειπον EB cett. M | ο δε D, ο δε κυριος EB cett. M syr. utq. gig. | σοι λαληθησεται DBℵ cett. M, λαληθησεται σοι E | περι παντων D (qui hic rursus deficit usque ad XXII, 20 συνευδοκων) EB cett. M syr. utq. gig., om. H | ων δει σε ποιησαι d gig., τι σε δει ποιησαι H, ων τετακται σοι ποιησαι EB cett. M. 11. αναστας δε ουκ εβλεπον d Thom. (mg.) gig., ως δε ουκ ενεβλεπον (εβλεπον E) Eℵ cett. M syr. utq. | και χειραγωγουμενος d gig., χειραγωγουμενος EB cett. M syr. utq. | υπο EB cett. M, απο A | ηλθον EB cett. gig., εισηλθον M syr. utq. 12. δε EB cett. M Ph gig., τε Psch., om. d | ευλαβης dℵHLPM π R. St. (Psch.) gig., ευσεβης E Ph, om. A | των d, των κατοικουντων (οντων εκει Psch.) EBℵAP (Psch.), των κατοικουντων εκει (Psch.) gig., των κατοικουντων εν δαμασκω HPM π R. St. Ph. 13. προς με d Psch., προς με (προς εμε BℵA) και επιστας EB cett. M Ph gig. | σαυλε σαυλε d, σαουλ EB cett. M syr. utq. gig. | και d M Psch. gig., καγω EB cett. Ph | ανεβλεψα d, ανεβλεψα εις αυτον EB cett. M syr. utq. gig. 14. και ειπεν μοι d gig. (om. μοι), ο δε ειπεν EB cett. M Ph | προεχειρισατο dE al. M gig., προσεχειρησατο (-ρισατο P) ℵALP syr. utq. | του στοματος EB cett. M, στοματος A. 15. εση μαρτυς αυτου (sic d e M Ph., αυτω Eℵ cett. Psch. gig.) προς (εις E2) παντας ανθρωπους dEℵ cett. M syr. utq. gig., μαρτυς αυτω προς παντας ανθρωπους εση B | ων dBℵ cett. M syr. utq. gig., ων τε E | και ηκουσας om gig. 16. αυτου dEBℵAM syr. utq. gig., του κυριου

προσευχομένου μου ἐν τῷ ἱερῷ γενέσθαι με ἐν ἐκστάσει. [18] *καὶ*
εἶδον αὐτὸν λέγοντά μοι· Σπεῦσον καὶ ἔξελθε ἐν τάχει ἐξ Ἱερου-
σαλήμ, διότι οὐ παραδέξονται τὴν μαρτυρίαν μου. [19] *καὶ εἶπον·*
Κύριε, αὐτοὶ ἐπίστανται, ὅτι ἐγὼ ἤμην φυλακίζων καὶ δέρων κατὰ
τὰς συναγωγὰς τοὺς πιστεύοντας ἐπὶ σέ. [20] *καὶ ὅτε ἐξεχύνετο τὸ*
αἷμα Στεφάνου τοῦ μάρτυρος, ἐγὼ ἤμην ἐφεστὼς καὶ συνευδοκῶν
καὶ φυλάσσων τὰ ἱμάτια τῶν ἀναιρούντων αὐτόν. [21] *καὶ εἶπεν*
πρός με· Πορεύου, ὅτι ἐγὼ εἰς ἔθνη μακρὰν ἐξαποστέλλω σε.

[22] *Ἤκουσαν δὲ αὐτοῦ ἄχρι τούτου τοῦ λόγου καὶ ἐπῆραν τὴν*
φωνὴν αὐτῶν λέγοντες· Αἶρε ἀπὸ τῆς γῆς τὸν τοιοῦτον· οὐ γὰρ
καθῆκεν αὐτὸν ζῆν.

[23] *Κραυγαζόντων δὲ αὐτῶν καὶ ῥιπτόντων τὰ ἱμάτια καὶ κονιορτὸν*
βαλλόντων εἰς τὸν οὐρανόν, ἐκέλευσεν ὁ χιλίαρχος εἰσάγεσθαι αὐτὸν
εἰς τὴν παρεμβολὴν εἴπας μάστιξιν ἀνετάζειν αὐτόν, ἵνα ἐπιγνῷ,
δι' ἣν αἰτίαν οὕτως κατεφώνουν περὶ αὐτοῦ. [25] *ὡς δὲ προσέτειναν*
αὐτὸν τοῖς ἱμᾶσιν, εἶπεν πρὸς τὸν ἑστῶτα ἑκατοντάρχην· Εἰ ἔξεστιν

HLP. 17. προσευχομενου μου d, και προσευχομενω E, και προσευχομενου μου Bℵ cett. M (Psch) Ph gig. | με dEB cett. gig, μοι M. 18. και ειδον dℵ Psch. (add. in visione, v. 17 om. γενεσθαι με εν εκστασει), και ιδειν EBAHLPM Ph gig. | την μαρτυριαν μου d, σου την (την om. BℵA) μαρτυριαν περι εμου EBℵAHLPM syr. utq. gig. 19. και ειπον d, καγω (και εγω M) ειπον EB cett. M syr. utq. gig | πιστευοντας dBℵ cett. M, πεπιστευκοτας E. 20. εξεχυνετο EB³, εξεχυννετο B*ℵA, εξεχειτο HLPM | στεφανου dEB cett. M syr. utq. gig., om. A | του μαρτυρος d, του μαρτυρος (του πρωτομαρτυρος LM Ph ε R. St, του πρωτου μαρτυρος δ. ι R. St.) σου EB cett. M syr. utq. gig. | εγω d gig., και εγω syr. utq., και αυτος EB cett. M | εφεστως dEB cett. M, εστως A | συνευδοκων d gig., συνευδοκων τη αναιρεσει αυτου HLPM syr. utq. | και φυλασσων DEBℵA Psch. gig., φυλασσων τε M, φυλασσων HLP Ph 21. με EB cett. M, εμε C | πορευου DEB cett. M Psch. gig., om. Ph | εθνη DEB cett. M syr. utq. gig, εθνος E | εξαποστελλω D Psch., εξαποστελω ℵACHLPM Ph gig., αποστελω B.

22. ηκουσαν D syr. utq. gig., ηκουον EB cett. M | του λογου τουτου M | καθηκεν DEBℵACHLPM σ. ε ι γ R. St., καθηκει δ. ι R. St., καθηκον D². 23. κραυγαζοντων DEB cett., κραζοντων CM | δε DEℵHLPM Ph gig., τε BAC Ph gig. | αυτων EB cett. M, αυτων επι πλειον ι R. St, om. D syr. utq. gig. | ριπτοντων DEHL, ριπτουντων BℵACPM | τα ειματια DBℵ cett. M gig., τα ιματια αυτων E syr. utq. | ουρανον D Psch. gig., αερα EB cett. M Ph. 24. ο χιλιαρχος εισαγεσθαι αυτον DEBℵAC, αυτον ο χιλιαρχος αγεσθαι HLPM (εισαγεσθαι) | ειπας DEBℵAC, ειπων HLPM | ανεταζειν D, ανεταζεσθαι DᵇBℵ cett M syr. utq. gig., εταζεσθαι E | επιγνω DEB cett. M, γνω A | κατεφωνουν DM (syr. utq.) gig., επεφωνουν EB cett | περι αυτου D gig., αυτου M syr. utq., αυτω EB cett. 25. προσετιναν (-νον H) DCHM ι. ια R. St. gig., προετειναν (-νον EAH, -νεν P) EBℵALP syr. utq. | τοις ιμασιν αυτον solus M | εφεστωτα ι R. St. | εκατονταρχην DM (-χον) syr. utq. gig., εκατονταρχον ο παυλος EB cett. | εξεστιν υμειν ανθρωπον ρωμαιον και ακατακριτον μαστιζειν D Psch., ανθρ. ρωμ. και ακατακρ. εξεστιν υμιν μαστιζειν (μαστιζειν υμιν π) EB cett. M Ph

ὑμῖν ἄνθρωπον Ῥωμαῖον καὶ ἀκατάκριτον μαστίζειν; 26 *τοῦτο ἀκού-*
σας ὁ ἑκατοντάρχης, ὅτι Ῥωμαῖον ἑαυτὸν λέγει, προσελθὼν τῷ
χιλιάρχῳ ἀπήγγειλεν αὐτῷ· Ὅρα, τί μέλλεις ποιεῖν, ὁ γὰρ ἄνθρωπος
οὗτος Ῥωμαῖός ἐστιν. 27 *τότε προσελθὼν ὁ χιλίαρχος ἐπηρώτησεν*
αὐτόν· Λέγε μοι, σὺ Ῥωμαῖος εἶ; ὁ δὲ εἶπεν· Εἰμί. 28 *καὶ ἀπο-*
κριθεὶς ὁ χιλίαρχος εἶπεν· Ἐγὼ οἶδα, πόσου κεφαλαίου τὴν πολιτείαν
ταύτην ἐκτησάμην. Παῦλος δὲ ἔφη· Ἐγὼ δὲ καὶ γεγέννημαι. 29 *τότε*
ἀπέστησαν ἀπ᾽ αὐτοῦ οἱ μέλλοντες αὐτὸν ἀνετάζειν, καὶ ὁ χιλίαρχος
δὲ ἐφοβήθη ἐπιγνοὺς ὅτι Ῥωμαῖός ἐστιν, καὶ ὅτι αὐτὸν ἦν δεδεκώς,
καὶ παραχρῆμα ἔλυσεν αὐτόν.

30 *Τῇ τε ἐπιούσῃ βουλόμενος γνῶναι τὸ ἀσφαλές, τὸ τί κατη-*
γορεῖται ὑπὸ τῶν Ἰουδαίων, πέμψας ἔλυσεν αὐτὸν καὶ ἐκέλευσεν συνελ-
θεῖν τοὺς ἀρχιερεῖς καὶ πᾶν τὸ συνέδριον καὶ καταγαγὼν Παῦλον ἔστη-
σεν εἰς αὐτούς. XXIII. 1 *ἀτενίσας δὲ Παῦλος τῷ συνεδρίῳ εἶπεν·*
Ἄνδρες ἀδελφοί, ἐγὼ πάσῃ συνειδήσει ἀγαθῇ πεπολίτευμαι τῷ θεῷ
ἄχρι ταύτης τῆς ἡμέρας. 2 *ὁ δὲ ἀρχιερεὺς Ἀνανίας ἐπέταξεν τοῖς*

---

gig. 26. τουτο ακουσας D gig., ακουσας δε (τε Psch.) EB cett. M syr. utq. | εκατονταρχης Dℵ*AC, εκατονταρχος EBℵ^{c}HLPM | οτι ρωμαιον εαυτον λεγει D gig. (dixit), om. EB cett. M syr. utq. | τω χιλιαρχω (ε)πηγγειλεν (απηγγειλεν D^b, ανηγγελε M) αυτω D Ph (om. αυτω, quod Thom. add. c. ast.), τω χιλιαρχω απηγγειλεν (απηγγειλεν τω χιλιαρχω HLP) λεγων EB cett., τω χιλιαρχω λεγων αυτω Psch. gig. | ορα DHLP gig. Berg. p. 170, om. EBℵAC M syr. utq. | μελλει M | ο γαρ D^b ?EB cett. M syr. utq. gig., om. D. 27. τοτε προσελθων ο χιλιαρχος επηρωτησεν αυτον D, προσελθων δε (τε Psch.) ο χιλιαρχος (ad eum add. Psch.) ειπεν αυτω (ειπεν τω παυλω L) EB cett. M syr. utq. gig. | συ DEBℵACHM syr. utq. gig., ει συ LP δ. ι R. St. | ειπεν ειμι D gig., εφη ναι EB cett. M syr. utq. 28. και αποκριθεις ο χειλιαρχος (και periisse videtur) D, απεκριθη δε (τε HP Psch. gig., om. AL) ο χιλιαρχος EB cett. M Psch. (add. et dixit ei) Ph gig. | ειπεν αυτω D^b | οιδα ποσου D (quam lectionem testatur Beda: Alia editio . . . . Dixit tribunus: Tam facile dicis civem Romanum esse? ego enim scio, quanto pretio civitatem istam possedi), πολλου EB cett. M syr. utq. gig. | την ante πολιτειαν om. C | παυλος δε (τε gig.) εφη D gig., dixit ei Paulus Psch., ο δε παυλος εφη EB cett. M, om. H | εγω δε και DEBℵ^{c}AHLPM syr. utq., εγω δε gig., εγω και ℵ*C, εγω δε και εν αυτη Thom. (c. ast.). 29. τοτε D, ευθεως τε syr. utq., ευθεως ουν EB cett. M gig. | απ αυτου ultima in D | ρωμαιος Bℵ cett. M syr. utq., πολιτης ρωμαιος E gig. | αυτον αυτον ην ην E, ην αυτον M | οτι ἣν . . δεδεκως M | και παραχρημα ελυσεν αυτον M Thom. (c. ast.), om. EB cett M syr. utq. gig.

30. τη τε M syr. utq. gig., τη δε EB cett. | επιουση M (add. επαυριον) syr. utq. gig., επαυριον EB cett. | το τι Bℵ cett. M, τι E | κατηγορειτο M ια R. St., κατηγορειται EB cett. | υπο EBℵACM, παρα HLP | πεμψας M Thom. (c. ast.), om. EB cett. syr. utq. gig. | ελυσεν αυτον EBℵAC syr. utq. gig., ελυσεν αυτον απο των δεσμων HLPM, om. sah. | συνελθειν EBℵAC syr. utq. gig., ελθειν HLP, συνεισελθειν M | παν EBℵACM, ολον HL | το συνεδριον EBℵACM Ph, συνεδριον αυτων HLP Psch. gig. | παυλον E, τον παυλον Bℵ cett. M. XXIII, 1. (ο praem. HLP) παυλος τω συνεδριω BHLPM Psch. syr. utq., τω συνεδριω ο παυλος EℵAC gig. | της ημερας ταυτης M. 2. επεταξεν (εκελευσεν C) τοις παρεστωσιν αυτω EB cett. Psch., τοις

παρεστῶσιν αὐτῷ τύπτειν αὐτοῦ τὸ στόμα. 3 τότε ο Παῦλος πρὸς
αὐτὸν εἶπεν· Τύπτειν σε μέλλει ὁ θεός, τοῖχε κεκονιαμένε. καὶ σὺ
κάθῃ κρίνων με κατὰ τὸν νόμον καὶ παρὰ τὸν νόμον κελεύεις με
τύπτεσθαι. 4 οἱ δὲ παρεστῶτες εἶπον· Τὸν ἀρχιερέα τοῦ θεοῦ
λοιδορεῖς. 5 ἔφη τε ὁ Παῦλος· Οὐκ ᾔδειν, ἀδελφοί, ὅτι ἐστὶν
ἀρχιερεύς. γέγραπται γάρ· ʿἌρχοντα τοῦ λαοῦ σου οὐκ ἐρεῖς κακῶςʾ. Ex. 22, 29.
6 γνοὺς δὲ ὁ Παῦλος ὅτι τὸ ἓν μέρος ἐστὶν Σαδδουκαίων, τὸ δὲ
ἕτερον Φαρισαίων, ἔκραξεν ἐν τῷ συνεδρίῳ· Ἄνδρες ἀδελφοί,
ἐγὼ Φαρισαῖός εἰμι, υἱὸς Φαρισαίου, περὶ ἐλπίδος καὶ ἀναστάσεως
νεκρῶν ἐγὼ κρίνομαι. 7 τοῦτο δὲ αὐτοῦ εἰπόντος ἐγένετο στάσις
τῶν Σαδδουκαίων καὶ Φαρισαίων, καὶ διεσχίσθη τὸ πλῆθος·
8 Σαδδουκαῖοι μὲν γὰρ λέγουσιν μὴ εἶναι ἀνάστασιν μήτε ἄγγελον
μήτε πνεῦμα, Φαρισαῖοι δὲ ὁμολογοῦσιν τὰ ἀμφότερα. 9 ἐγένετο
δὲ κραυγὴ μεγάλη, καὶ ἀναστάντες τινὲς τῶν γραμματέων τοῦ μέρους
τῶν Φαρισαίων διεμάχοντο λέγοντες· Οὐδὲν κακὸν εὑρίσκομεν ἐν τῷ
ἀνθρώπῳ τούτῳ· εἰ δὲ πνεῦμα ἐλάλησεν αὐτῷ ἢ ἄγγελος —. 10 πολλῆς
δὲ γενομένης στάσεως φοβηθεὶς ὁ χιλίαρχος, μὴ διασπασθῇ ὁ Παῦ-
λος ὑπ᾽ αὐτῶν, ἐκέλευσεν τὸ στράτευμα καταβὰν ἁρπάσαι αὐτὸν ἐκ
μέσου αὐτῶν ἀπάγειν τε εἰς τὴν παρεμβολήν.
11 Τῇ δὲ ἐπιούσῃ νυκτὶ ἐπιστὰς αὐτῷ ὁ κύριος εἶπεν· Θάρσει,
Παῦλε· ὡς γὰρ διεμαρτύρω τὰ περὶ ἐμοῦ εἰς Ἰερουσαλήμ, οὕτως

παρεστωσιν αυτω επεταξε M Ph gig. 3. τοτε (και Psch.) ο παυλος προς αυτον ειπεν (dixit ei Psch.) EBAHLPM syr. utq. gig., τοτε προς αυτον ο παυλος ειπεν ℵ, τοτε ο παυλος ειπεν προς αυτον C | παρα τον νομον E gig., παρανομων Bℵ cett. M syr. utq. 4. ειπον EACHLPM, ειπαν Bℵ. 5. αρχοντα ECHLP syr. utq. gig., οτι αρχοντα BℵAM. 6. το δε EB cett. M Ph, το τε Psch. gig. | φαρισαιων EB cett. M, των φαρισαιων L | εκραξεν EAHLPM Ph gig., εκραζεν BℵC Psch. | φαρισαιου EHLPM Ph Beda ex gr., φαρισαιων BℵAC Psch. gig. | περι EB cett. M Ph gig., και περι Psch. Thom. (c. ast.) | εγω κρινομαι Eℵ cett. M syr. utq., κρινομαι B, a vobis iudicor hodie gig. 7. ειποντος Eℵ^{c}A, λαλησαντος CHLPM, λαλουντος B gig. | εγενετο Eℵ cett. M Ph gig., επεσεν B*, επεπεσεν B$^{2\ 3}$ | (των praem. M) σαδδουκαιων και (των add. M) φαρισαιων EℵM Ph, φαρισαιων και (των add. HL) σαδδουκαιων BACHL Psch. gig., των φαρισαιων P | διεσχισθη E, εσχισθη Bℵ cett. M | το πληθος, populus Psch., turba Ph, multitudo Thom. (mg.). 8. μεν γαρ EℵACHLPM Ph, γαρ B Psch. gig. | μητε αγγελον EℵACM, μηδε αγγελον HLP. 9. τινες των γραμματεων (τινες γραμματεις HLP) του μερους των φαρισαιων BℵCHLPM δ. ι. ια R. St. (Psch.) Ph fl. (em.) gig., τινες των φαρισαιων EA | λεγοντες EB cett. M Ph, προς αλληλους λεγοντες ℵ Psch. gig. | ουθεν M | ευρισκομεν τω M | η αγγελος EB cett. Ph gig., η αγγελος μη θεομαχωμεν H (-χομεν) LPM, aut angelus (locutus est cum eo), quid mali est in hoc? Psch. 10. γενομενης (γινομενης Bℵ) στασεως EBℵHLPM, στασεως γενομενης AC | φοβηθεις EBℵACM, ευλαβηθεις HLP | υπ BℵAHLPM, απ FC | καταβηναι και HLPM Ph fl. gig., καταβαν EBℵAC Psch. | απαγειν Eℵ cett. Ph gig., αγειν BℵCHLPM (Psch. fl.) | τε Eℵ cett. M. syr. utq. gig., om. B.

11. παυλε C^{3}HLP (Psch.) fl., om. EBℵC*M Ph gig. | ουτως σε etiam M.

σε δεῖ καὶ εἰς Ῥώμην μαρτυρῆσαι. 12 *γενομένης τε ἡμέρας ποιήσαν-*
τες τινὲς τῶν Ἰουδαίων συστροφὴν ἀνεθεμάτισαν ἑαυτοὺς λέγοντες
μήτε φαγεῖν μήτε πιεῖν, ἕως οὗ ἀποκτείνωσιν τὸν Παῦλον. 13 *ἦσαν*
δὲ πλείους τεσσαράκοντα οἱ ταύτην τὴν συνωμοσίαν ποιησάμενοι.
14 *οἵτινες προσελθόντες τοῖς ἀρχιερεῦσιν καὶ τοῖς πρεσβυτέροις*
εἶπαν· Ἀναθέματι ἀνεθεματίσαμεν ἑαυτοὺς μηδενὸς γεύσασθαι, ἕως
οὗ ἀποκτείνωμεν τὸν Παῦλον. 15 *νῦν οὖν ἐρωτῶμεν ὑμᾶς, ἵνα τοῦτο*
ἡμῖν ποιήσητε· συναγαγόντες τὸ συνέδριον ὑμεῖς ἐμφανίσατε τῷ
χιλιάρχῳ, ὅπως καταγάγῃ αὐτὸν εἰς ὑμᾶς ὡς μέλλοντας ἀκριβέστερόν
τι διαγινώσκειν περὶ αὐτοῦ. ἡμεῖς δὲ πρὸ τοῦ ἐγγίσαι αὐτὸν ἕτοιμοί
ἐσμεν τοῦ ἀνελεῖν αὐτόν, ἐὰν δέῃ καὶ ἀποθανεῖν. 16 *ἀκούσας δὲ*
ὁ υἱὸς τῆς ἀδελφῆς Παύλου τὴν ἐνέδραν αὐτῶν, παραγενόμενος εἰς
τὴν παρεμβολὴν καὶ εἰσελθὼν πρὸς τὸν Παῦλον ἀπήγγειλεν αὐτῷ.
17 *προσκαλεσάμενός τε ὁ Παῦλος ἕνα τῶν ἑκατονταρχῶν ἔφη αὐτῷ·*
Τὸν νεανίσκον τοῦτον ἀπάγαγε πρὸς τὸν χιλίαρχον· ἔχει γὰρ ἀπ-
αγγεῖλαί τι αὐτῷ. 18 *ὁ μὲν οὖν παραλαβὼν αὐτὸν ἤγαγεν πρὸς τὸν*
χιλίαρχον καί φησιν· Ὁ δέσμιος Παῦλος προσκαλεσάμενός με
ἠρώτησεν τοῦτον τὸν νεανίσκον ἀγαγεῖν πρός σε, ἔχοντά τι λαλῆσαί

---

12. τε BM syr. utq. fl., δε EℵACHLP gig. | τινες των ιουδαιων συστροφην HP Psch. fl. gig, συστροφην τινες των ιουδαιων L, συστροφην οι ιουδαιοι EBℵAC, οι ιουδαιοι συστροφην M Ph | λεγοντες EBℵ*AHLPM Thom. (mg.) fl. gig., om. ℵ^{c}C syr. utq. | αποκτεινωσιν EB cett. M, ανελωσιν A. 13. τεσσαρακοντα EB^{3}HLPM, τεσσερακοντα B*ℵAC | συνομωσιαν E | ποιησαμενοι EBℵAC, πεποιηκοτες HPM, ποιησαντες L. 14. ειπαν EBℵAC, ειπον HLP | μηθενος AL. 15. rogamus vos (vos om. fl.) ut hoc nobis faciatis, ut cum congregaveritis consessum Thom. (mg.) fl. sah., om. EB cett. M syr. utq. gig. | εμφανισατε (petite a fl., dicite sah.) τω χιλιαρχω Thom. (mg.) fl. gig. sah., εμφανισατε τω χιλιαρχω συν (ολω add. M Ph) τω συνεδριω EB cett. M Ph, petite vos et principes congregationis a tribuno Psch., εμφ. τ. χιλ. και τω συνεδριω ι. ιγ R. St. | οπως (αυριον add. HLPM) καταγαγη αυτον (αυτον καταγαγη HPM) EB cett. M syr. utq. fl. gig. | εις (προς CHLPM) υμας EBℵACHLPM syr. utq. fl. gig., ad nos Thom. (mg.) sah. | μελλοντας E (μελλοντα E^2, μελλωντα E^1) eBℵ cett. M (syr. utq.?) gig., μελλοντες fl. | ακριβεστερον τι (τι om. CM gig.) διαγινωσκειν (γινωσκειν C) περι αυτου CM fl. gig., διαγινωσκειν ακριβεστερον τι (τι e fl, τα EB cett.) περι αυτου EB cett. Ph fl. | προ του εγγισαι αυτον EB cett. M Ph gig., προ του εγγ. αυτον προς υμας Psch. Thom. (c. ast., om. fl.) | εσμεν EB cett. M syr. utq. gig., εσομεθα fl. | εαν δεη και αποθανειν M Thom. (mg.) fl., om. EB cett. syr. utq. gig. 16. ο υιος EB cett. syr. utq. gig., iuvenis filius fl. | την ενεδραν αυτων fl. gig, την ενεδραν ταυτην Psch. Thom. (c. ast.), την ενεδραν EBℵACM δ. ε. ι R. St., το ενεδρον HLP | παραγενομενος εις την παρεμβολην και εισελθων προς τον παυλον απηγγειλεν αυτω fl., παραγενομενος και (παραγ. και om. Psch.) εισελθων εις την παρεμβολην (συναγωγην A) απηγγειλεν τω παυλω EB cett. M syr. utq. gig. 17. τε Psch. fl., δε EB cett. M syr. utq. gig. | εφη αυτω Psch. Thom. (c. ast.) fl., ἔφη EB cett M Ph gig., ειπεν C | απαγαγε EACHLPM, απαγε Bℵ | απαγγειλαι τι EBA, τι απαγγειλαι ℵCHLPM. 18. προσκαλεσαμενος με (με om. E) ηρωτησεν EB cett. M syr. utq. fl. gig., a me add. Thom. (c. ast.) | τουτον τον νεανισκον BℵA, τουτον τον νεανιαν

σοι. 19 *ἐπιλαβόμενος δὲ τῆς χειρὸς αὐτοῦ ὁ χιλίαρχος καὶ ἀνα-*
χωρήσας κατ' ἰδίαν ἐπυνθάνετο· Τί ἐστιν ὃ ἔχεις ἀπαγγεῖλαί μοι;
20 *εἶπεν δὲ ὅτι οἱ Ἰουδαῖοι συνέθεντο τοῦ ἐρωτῆσαί σε, ὅπως*
αὔριον τὸν Παῦλον καταγάγῃς εἰς τὸ συνέδριον, ὡς μέλλοντές τι
ἀκριβέστερον πυνθάνεσθαι περὶ αὐτοῦ. 21 *σὺ οὖν μὴ πιστεύσῃς*
αὐτοῖς· ἐνεδρεύουσιν γὰρ αὐτὸν ἐξ αὐτῶν ἄνδρες πλείους τεσσαράκοντα,
οἵτινες ἀνεθημάτισαν ἑαυτοὺς μήτε φαγεῖν μήτε πιεῖν, ἕως οὗ ἀν-
έλωσιν αὐτόν, καὶ νῦν εἰσὶν ἕτοιμοι προσδεχόμενοι τὴν ἀπὸ σοῦ ἐπ-
αγγελίαν. 22 *ὁ μὲν οὖν χιλίαρχος ἀπέλυσεν τὸν νεανίσκον, παρ-*
αγγείλας μηδενὶ ἐκλαλῆσαι ὅτι ταῦτα ἐνεφάνισας πρός με. 23 *καὶ*
προσκαλεσάμενος δύο τινὰς τῶν ἑκατονταρχῶν εἶπεν· Ἑτοιμάσατε
στρατιώτας, ὅπως πορευθῶσιν ἕως Καισαρείας. ἱππεῖς ἑκατὸν καὶ
δεξιολάβους διακοσίους ἀπὸ τρίτης ὥρας τῆς νυκτὸς ἐκέλευσεν
ἑτοίμους εἶναι πορεύεσθαι. 24 *καὶ τοῖς ἑκατοντάρχαις παρήγγειλεν*
καὶ κτήνη παραστῆσαι, ἵνα ἐπιβιβάσαντες τὸν Παῦλον νυκτὸς διασώ-
σωσιν εἰς Καισάρειαν πρὸς Φήλικα τὸν ἡγεμόνα. ἐφοβήθη γάρ, μή-
ποτε ἁρπάσαντες αὐτὸν οἱ Ἰουδαῖοι ἀποκτείνωσιν, καὶ αὐτὸς μετα-
ξὺ ἔγκλησιν σχῇ ὡς ἀργύριον εἰληφώς. 25 *ἔγραψε δὲ ἐπιστολὴν περι-*

BHLP, τον νεανιαν τουτον **M**. **19.** κατ ιδιαν επυνθανετο **EB cett. M**, επυνθανετο κατ ιδιαν **A**, επυνθανετο **fl.** (**sed antea: ante homines**). **20.** τον παυλον καταγαγης εις το συνεδριον **EBℵA**, καταγαγης τον π. εις το συνεδριον **LM**, εις το συνεδριον καταγαγης τον παυλον **HP** | μελλοντες **syr. utq. fl. gig.**, μελλοντων **M**, μελλων **EBℵA**, μελλοντα **HLP** | τα περι **H**. **21.** γαρ om. **Ph** | εως ου **Bℵ cett M syr. utq. fl. gig.**, εως ουν **E** | ανελωσιν αυτον **fl. reddidit: hoc agant** | εισιν ετοιμοι **EBℵA**, ετοιμοι εισιν **HLPM**. **22.** νεανισκον **EBℵA**, νεανιαν **HLPM** | παραγγειλας αυτω **syr. utq.** | προς με **EAHLPM**, προς εμε **Bℵ**. **23.** δυο τινας **EAHLPM**, τινας δυο **Bℵ** | ειπεν **EB cett. M Ph Thom.** (**mg. alt.**) **fl. gig.**, ειπεν αυτοις **Psch. Thom.** (**c. ast**). **23. 24.** ετοιμασατε — ωρας της νυκτος **EB cett. M syr. utq. fl. gig.**, om. **Thom.** (**mg.**), **etiam alterum codicem haec continere testatus** | στρατιωτας **fl.**, στρατιωτας διακοσιους **EB cett. M syr. utq. gig. s** | εως καισαρειας **EB cett. fl. gig.**, εις καισαρειαν **M syr. utq.** | ιππεις **fl.**, και ιππεις **EB cett. M syr. utq. gig. s** | εκατον **M Thom.** (**mg. ex altero codice**) **fl. sah.**, εβδομηκοντα (**alae Romanae fere numerus**) **EB cett. syr. utq. gig.** (**XX, lege LXX**) **s** | δεξιολαβους **EB syr. utq.**, δεξιοβολους **A Psch.**, **lanciarios e gig. s, pedites vertit fl., stipatores Ph** | και απο τριτης ωρας της νυκτος **e fl.**, **qui exeant a tertia hora noctis Psch.**, απο (**et e**) τριτης ωρας της νυκτος **EB cett. M Ph gig.** | εκελευσεν ετοιμους ειναι πορευθηναι **fl.** (**cf. Psch.**), **parati estote exire Thom.** (**mg.**[1]), **cf. Berg. p. 76. 121**, om. **EB cett. M Ph Thom.** (**mg.**[2]) **gig.** **24.** και τοις εκατονταρχαις παρηγγειλεν κτηνη (και κτηνος **Thom. mg.**[1]) παραστησαι **Thom.** (**mg.**[1]) **fl.**, κτηνη τε παραστησαι **EB cett. M** (**Psch.**) **Ph** (**parate**) **gig.** | νυκτος **M**, **per noctem Thom.** (**mg.**[2]) **fl.**, om. **EB cett. syr. utq. gig.** | διασωσωσι(ν) **Bℵ cett. M**, διασωσουσιν **E** | εις καισαρειαν **M Thom.** (**c. ast.**), om. **EB cett. syr. utq. fl. gig.** | εφοβηθη γαρ μη ποτε αρπασαντες αυτον οι ιουδαιοι αποκτενωσι και αυτος μεταξυ εγκλησιν σχη (ιν σ **in M alia manu suppl.**) ως αργυριον ειληφως **M Thom.** (**c. ast.**) **fl. gig.** (**cf. arm. usc.**), om. **EB cett. syr. utq.** **25.** εγραψε δε (τε **Psch.**) επιστολην **ℵ** (**et dedit eis add. Psch.**) **Thom.** (**mg.**) **fl.** (**ubi iam periit: epistolam**) **gig.**, γραψας επιστολην **EB cett. Ph** | περιεχουσαν ταδε **M**

ἔχουσαν τάδε· 26 Κλαύδιος Λυσίας τῷ κρατίστῳ ἡγεμόνι Φήλικι
χαίρειν. 27 τὸν ἄνδρα τοῦτον συλλημφθέντα ὑπὸ τῶν Ἰουδαίων καὶ
μέλλοντα ἀναιρεῖσθαι ὑπ᾽ αὐτῶν ἐπιστὰς σὺν τῷ στρατεύματι ἐξει-
λάμην. μαθὼν ὅτι Ῥωμαῖός ἐστιν 28 βουλόμενός τε γνῶναι τὴν αἰ-
τίαν, δι᾽ ἣν ἐνεκάλουν αὐτῷ, κατήγαγον αὐτὸν εἰς τὸ συνέδριον αὐτῶν.
29 ὃν εὗρον ἐγκαλούμενον περὶ ζητημάτων τοῦ νόμου Μωϋσέως καὶ
Ἰησοῦ τινος, μηδὲν δὲ ἄξιον θανάτου ἢ δεσμῶν ἔγκλημα ἔχοντα
ἐξήγαγον αὐτὸν μόλις τῇ βίᾳ. 30 μηνυθείσης δέ μοι ἐπιβουλῆς εἰς
τὸν ἄνδρα ἔσεσθαι ἐξ αὐτῶν, ἔπεμψα πρὸς σέ, παραγγείλας καὶ τοῖς
κατηγόροις αὐτοῦ λέγειν τὰ πρὸς αὐτὸν ἐπὶ σοῦ. ἔρρωσο.

31 Οἱ μὲν οὖν στρατιῶται κατὰ τὸ διατεταγμένον αὐτοῖς
ἀναλαβόντες τὸν Παῦλον ἤγαγον διὰ νυκτὸς εἰς τὴν Ἀντιπατρίδα.
32 τῇ δὲ ἐπαύριον ἐάσαντες τοὺς ἱππεῖς ἀπέρχεσθαι σὺν αὐτῷ
ὑπέστρεψαν εἰς τὴν παρεμβολήν. 33 οἵτινες εἰσελθόντες εἰς τὴν
Καισάρειαν καὶ ἀναδόντες τὴν ἐπιστολὴν τῷ ἡγεμόνι παρέστησαν
καὶ τὸν Παῦλον αὐτῷ. 34 ἀναγνοὺς δὲ τὴν ἐπιστολὴν ἐπηρώτησε
τὸν Παῦλον· Ἐκ ποίας ἐπαρχίας εἶ; ἔφη· Κίλιξ. καὶ πυθόμενος ἔφη·

Psch. (in qua erat ita) Thom. (mg. in qua haec), εχουσαν (περιεχουσαν AHLP) τον τυπον τουτον EB cett. Ph gig. 26. τω κρατιστω EB cett., κρατιστω M. 27. εξειλαμην EBℵA gig., εξειλομην αυτον HLPM | μαθων οτι ρωμαιος εστιν EB cett. M syr. utq., clamantem et dicentem se esse civem Romanum gig. 28. τε EBℵA Psch., δε eHLPM Ph gig. | γνωναι EHLP, επιγνωναι BℵAM | δι EB cett. syr. utq. gig., om. M | αυτον EB (mg.) HLP syr. utq. gig., om. ℵAM. 29. ευρον (ηυρον EHLP) EB cett. syr. utq. gig., ευρων M ¦ εγκαλουμενον EB cett. M syr. utq., nichil amplius accusari quam gig. | (αυτων praem. M) μωυσεως και ιησου τινος M Thom. (mg.) gig., αυτων EB cett. syr. utq. | δε EBℵAH Ph gig., τε Psch., om. LPM | η δεσμων εγκλημα εχοντα ELPM syr. utq., η δεσμων εχοντα εγκλημα BℵAH, facientem gig. | εξηγαγον αυτον μολις τη βια M Thom. (c. ast.) gig., om. EB cett. syr. utq. 30. εσεσθαι EBℵAM, μελλειν εσεσθαι HLP | εξ αυτων EℵA Ph. (cf. gig.), εξαυτης BM, υπο των ιουδαιων εξαυτης HLP Psch. | αυτου E Psch. sah., om. EB cett. M Ph gig. | τα προς αυτον (αυτους L) EHLPM, προς αυτον eB Psch. | επι EB cett. syr. utq. (gig.), περι M | ερρωσο E (-σω) ℵLM syr. utq., ερρωσθε HP, om. BA gig.

31. αυτοις EB cett. M syr. utq. gig., αυτοις εποιουν L | νυκτος FBℵAM, της νυκτος HLP. 32. απερχεσθαι EBℵA, πορευεσθαι HLPM | επεστρεψαν solus L. 33. οιτινες ελθοντες solus M | τω ηγεμονι την επιστολην solus L | και τον παυλον αυτω Bℵ cett. M syr. utq. gig., om. E. 34. δε EB cett. M Ph, τε Psch. gig. | την επιστολην M Psch. Thom. (mg.) gig., om. EB cett. Ph | επηρωτησε M Psch. Thom. (mg.) gig., και επερωτησας EB cett. Ph | τον παυλον M Thom. (mg.), αυτον Psch., om. EB cett. Ph gig. | : ει M Thom. (mg.), εστιν EB cett. syr. utq. gig. | εφη κιλιξ (κιλικια Thom.) και πυθομενος εφη M Thom. (mg.) gig., και πυθομενος οτι απο (της add. L) κιλικιας (εστιν add. ℵ*A syr. utq.) EB³HLP syr. utq. 35. ακουσομαι σου (σου om. Thom. mg.) M Ph, εφη ακουσομαι σου Psch. Thom. (mg.) gig., διακουσομαι σου εφη EB cett. | οταν M syr. utq. Thom. (mg.) gig., οταν και EB cett. | κελευσας EBℵcAM Ph, εκελευσε τε HLP Psch. gig. | εν τω cett. syr. utq. gig., τω

Ἀκούσομαί σου, ὅταν οἱ κατήγοροί σου παραγένωνται, κελεύσας ἐν τῷ πραιτωρίῳ τοῦ Ἡρώδου φυλάσσεσθαι αὐτόν.

XXIV. [1] *Μετὰ δὲ πέντε ἡμέρας κατέβη ὁ ἀρχιερεὺς Ἀνανίας μετὰ πρεσβυτέρων τινῶν καὶ ῥήτορος Τερτύλλου, οἵτινες ἀνεφάνισαν τῷ ἡγεμόνι κατὰ τοῦ Παύλου.* [2] *κληθέντος δὲ αὐτοῦ ἤρξατο κατηγορεῖν ὁ Τέρτυλλος λέγων· [3] Πολλῆς εἰρήνης τυγχάνοντες διὰ σοῦ καὶ διορθωμάτων γινομένων τῷ ἔθνει τούτῳ διὰ τῆς σῆς προνοίας πάντῃ τε καὶ πάνταχοῦ ἀποδεχόμεθα, κράτιστε Φῆλιξ, μετὰ πάσης εὐχαριστίας. [4] ἵνα δὲ μὴ ἐπὶ πλεῖον σε ἐνκόπτω, παρακαλῶ σε ἀκοῦσαι ἡμῶν συντόμως τῇ σῇ ἐπιεικείᾳ. [5] εὑρόντες γὰρ τὸν ἄνδρα τοῦτον λοιμὸν καὶ κινοῦντα στάσεις πᾶσιν τοῖς Ἰουδαίοις τοῖς κατὰ τὴν οἰκουμένην, πρωτοστάτην τε τῆς τῶν Ναζωραίων αἱρέσεως, [6] ὃς καὶ τὸ ἱερὸν ἐπείρασεν βιβηλῶσαι, ὃν καὶ ἐκρατήσαμεν καὶ κατὰ τὸν ἡμέτερον νόμον ἠθελήσαμεν κρῖναι. [7] παρελθὼν δὲ Λυσίας ο χιλίαρχος μετὰ πολλῆς βίας ἐκ τῶν χειρῶν ἡμῶν ἀπήγαγεν, [8] κελεύσας τοὺς κατηγόρους αὐτοῦ ἔρχεσθαι πρὸς σέ, παρ᾽ οὗ δυνήσῃ αὐτὸς ἀνακρίνας περὶ πάντων τούτων ἐπιγνῶναι ὧν ἡμεῖς κατηγοροῦμεν αὐτοῦ. [9] εἰπόντος δὲ αὐτοῦ ταῦτα συνεπέθεντο καὶ οἱ Ἰουδαῖοι φάσκοντες ταῦτα οὕτως ἔχειν.*

[10] *Ἀπεκρίθη τε ὁ Παῦλος, νεύσαντος αὐτῷ τοῦ ἡγεμόνος λέγειν· Ἐκ πολλῶν ἐνιαυτῶν ὄντα σε κριτὴν δίκαιον τῷ ἔθνει τούτῳ*

M | ηρωδου HLPM, του (τω B) ηρωδου EBℵA | φυλασσεσθαι αυτον EBℵAM gig., αυτον φυλασσεσθαι HLP.

XXIV. 1. πεντε EB cett. M syr. utq. gig., τινας A, δυο prov. | πρεσβυτερων τινων EBℵAM δ. ε ι. ια R. St. Ph gig., των πρεσβυτερων HLP Psch. | τερτυλλου (τερτυλου semper Ph) M syr. utq., τερτυλλου τινος EB cett. gig. | ενεφανησαν HPM. 2. αυτου Eℵ cett. gig., om. B. 3. διορθωματων EBℵAM, κατορθωματων HLP | γινομενων EB cett. Psch. gig., γενομενων LM Ph | τω εθνει Bℵ cett. M, εθνει E | παντη τε EB cett. M, παντοτε R. St. gig., παντες τε syr. utq. | αποδεχομεθα EB cett. M gig., αποδεχομεθα την χαριν σου syr. utq. 4. σε EB cett. syr. utq. gig., om M | σε ακουσαι E, ακουσαι σε Bℵ cett. M, ακουσαι L. 5. ευροντες EB cett. M, ευρομεν syr. utq. gig. | στασεις EBℵA gig., στασιν HLPM syr. utq. | πασιν τοις ιουδαιοις τοις κατα την οικουμενην EB cett. M syr. utq., non tantum generi nostro, sed (sed etiam s) fere universo orbi terrarum et omnibus Iudaeis gig. | τε Bℵ cett. M Ph, δε Eℵ, γαρ Psch. 6—8. και κατα τον ημετερον νομον ηθελησαμεν κριναι (κρινειν M) παρελθων δε λυσιας ο χιλιαρχος μετα πολλης βιας (πολλη βια Psch.) εκ των χειρων ημων απηγαγε (αφειλετο η. R. St) κελευσας τους κατηγορους αυτου ερχεσθαι προς (επι M) σε (και προς σε απεστειλε add. η. ια R. St. Psch.) EM Beda ex gr. syr. utq. gig., om. BℵAHLPs | παρ ου BℵAHLPMe et Beda ex gr. syr. utq. gig. s, παρ ω E, παρ ων ια R. St. | δυνησει E | αυτος EB cett. M s, om. A* syr. utq. gig. 9. ειποντος δε αυτου ταυτα M Thom. (c. ast.), om. EB cett. syr. utq. gig. | συνεπεθεντο M, συνεπεθεντο δε EB cett. syr. utq. | οι ιουδαιοι EB cett. M, ιουδαιοι L.

10. τε EBℵAM Psch., δε HLP Ph gig. | νευσαντος αυτου M | λεγειν B cett. syr. utq. gig., λαλειν M, defensionem habere pro se, statum autem assumens divinum

ἐπιστάμενος εὐθύμως τὰ περὶ ἐμαυτοῦ ἀπολογοῦμαι, 11 *δυναμένου*
σου ἐπιγνῶναι ὅτι οὐ πλείους εἰσίν μοι ἡμέραι δώδεκα ἀφ᾽ ἧς
ἀνέβην προσκυνῆσαι εἰς Ἱερουσαλήμ. 12 *καὶ οὔτε ἐν τῷ ἱερῷ εὗρόν*
με πρός τινα διαλεγόμενον ἢ ἐπίστασιν ποιοῦντα ὄχλου, οὔτε ἐν
ταῖς συναγωγαῖς οὔτε κατὰ τὴν πόλιν. 13 *οὔτε παραστῆσαι δύναν-*
ταί σοι περὶ ὧν νυνὶ κατηγοροῦσίν μου. 14 *ὁμολογῶ δὲ τοῦτό σοι,*
ὅτι κατὰ τὴν ὁδόν, ἣν λέγουσιν αἵρεσιν, οὕτως δουλεύω τῷ πατρῴῳ
θεῷ, πιστεύων πᾶσιν τοῖς κατὰ τὸν νόμον καὶ τοῖς ἐν τοῖς προφή-
ταις γεγραμμένοις, 15 *ἐλπίδα ἔχων εἰς τὸν θεόν, ἣν καὶ αὐτοὶ*
οὗτοι προσδέχονται, ἀνάστασιν μέλλειν ἔσεσθαι νεκρῶν, δικαίων τε
καὶ ἀδίκων. 16 *ἐν τούτῳ καὶ αὐτὸς ἀσκῶ ἀπρόσκοπον συνείδησιν*
ἔχειν διαπαντὸς πρός τε τὸν θεὸν καὶ τοὺς ἀνθρώπους. 17 *δι᾽ ἐτῶν*
δὲ πλειόνων ἐλεημοσύνας ποιήσων εἰς τὸ ἔθνος μου καὶ προσφορὰς
παρεγενομένην, 18 *ἐν αἷς εὗρόν με ἡγνισμένον ἐν τῷ ἱερῷ, οὐ μετὰ*
ὄχλου οὐδὲ μετὰ θορύβου. τινὲς δὲ τῶν ἀπὸ τῆς Ἀσίας Ἰουδαίων,
19 *οὓς ἔδει ἐπὶ σοῦ παρεῖναι καὶ κατηγορεῖν, εἴ τι ἔχοιεν πρὸς*

---

dixit Thom. (mg.) | ενιαυτων E, ετων Bℵ cett. M | δικαιον EM δ. ι R. St. Ph, om. Bℵ cett. Psch. gig. | επισταμενος EB cett. M syr. utq. gig., om. Thom. (mg. ex multis annis es iudex genti huic | ευθυμως EBℵAM Ph gig. δ. ι R. St., ενθυμοτερον HLP Psch. 11. σου EB cett. syr. utq., om. A | επιγνωναι EBℵAM, γνωναι HLP | δωδεκα EBℵAM, δεκαδυο HLP | προσκυνησαι EM syr. utq. gig., προσκυνησων Bℵ cett. | εις ιερουσαλημ EBℵAH syr. utq., εν ιερουσαλημ LPM. 12. ηυρον E | τινα Bℵ cett. Me syr. utq. gig., τινας E | διαλεγομενον η EB cett, διαλεγομενον ουτε M syr. utq. gig. | επιστασιν EBℵA, επισυστασιν HLPM (ἐπὶ σύστασιν) | πολιν EB cett. M. syr. utq. gig., αγορα Thom. (mg). 13. ουτε EAHLPM, ουδε Bℵ | παραστησαι EBℵALM syr. utq. (gig.), παραστησαι με νυν HP, παραστησαι με δ R. St. | δυνανται σοι EBℵAM δ. ι R. St. Psch., δυνανται HLP Ph gig. | νυνι BℵAM, νυν EHLP. 14. αιρεσιν EB cett. M syr. utq. gig., και αιρεσιν Thom. (mg.) | ουτως λατρευω etiam M | πατρωω E (πατροω) B cett. Ph gig., πατρωω μου M Psch. | πασιν EℵAHLPM syr. utq. gig., om. B | τον νομον Eℵ cett. M, νομον B | και τοις εν EBℵ* δ. ε. ια R. St. M Ph, και τοις ℵcAHLP. 15. ελπιδα EB cett. M Ph gig., ελπιδα δε M, ελπιδα τε Psch. | εις EBAHCM, προς ℵC | αυτοι ουτοι EBℵACLM syr. utq. gig., αυτοι ℵ | προσδεχονται EB cett., εκδεχονται M | νεκρων EHLPM syr. utq., om. BℵAC gig. 16. και αυτος EBℵACL δ. ι ια R. St. syr. utq. gig., δε αυτος HPM, εχειν EBℵAC Ph, εχων HLPM ε. ι. ιγ R. St. Psch. gig | δια παντος EM Ph gig., om. Bℵ cett. Psch. | προς τε LM Ph, προς EB cett. | τον θεον και προς M | ανθρωπους EM Ph gig., ανθρωπους διαπαντος Bℵ cett. Psch. 17. δι ετων Ph vertit: post annos, Thom. (mg.): per annos | ελεημοσυνας ποιησων εις το εθνος μου και προσφορας παρεγενομην EℵcM (qui παρεγενομην etiam initio habet, sed infra scriptum), παρεγενομην ελεημ. ποιησων εις το εθνος μου και προσφορας HLP syr. utq. gig., ελεημ. ποιησων εις το εθνος μου παρεγενομην και προσφορας Bℵ*C. 18. εν αις EBℵACM δ. ι R. St., εν οις HLP δ. ι R. St. | ηυρον EP | ουτε μετα M | δε EBℵACM Ph, τε gig., om. HLP, liberius Psch. | των απο της ασιας ιουδαιων ECM Ph, απο της ασιας ιουδαιοι Bℵ cett. Psch. gig. 19. εδει EBℵACP δ. ι R. St. syr. utq. gig., δει HL | ει (ἤ H, ἔ L) τι EB cett. Ph gig, οτι (= ὅ τι) M Psch. | εμε

ἐμέ, 20 ἢ αὐτοὶ οὗτοι εἰπάτωσαν, τί εὗρον ἐν ἐμοὶ ἀδίκημα στάντος
μου ἐπὶ τοῦ συνεδρίου, 21 ἢ περὶ μιᾶς φωνῆς ταύτης ἧς ἔκραξα
ἐν αὐτοῖς ἑστώς, ὅτι περὶ ἀναστάσεως νεκρῶν ἐγὼ κρίνομαι σήμερον
ὑφ᾽ ὑμῶν.

22 Ἀνεβάλετο δὲ αὐτοὺς ὁ Φῆλιξ, ἀκριβέστερον εἰδὼς τὰ περὶ
τῆς ὁδοῦ, εἰπών· Ὅταν Λυσίας ὁ χιλίαρχος καταβῇ, διαγνώσομαι
τὸ καθ᾽ ὑμᾶς, 23 διαταξάμενος τῷ ἑκατοντάρχῃ τηρεῖσθαι αὐτὸν
ἔχειν τε ἄνεσιν καὶ μηδένα κωλύειν τῶν ἰδίων ὑπηρετεῖν αὐτῷ.

24 Μετὰ δέ τινας ἡμέρας παραγενόμενος ὁ Φῆλιξ σὺν Δρου-
σίλλῃ τῇ γυναικὶ αὐτοῦ οὔσῃ Ἰουδαίᾳ μετεπέμψατο τὸν Παῦλον
καὶ ἤκουσεν αὐτοῦ περὶ τῆς εἰς Χριστὸν Ἰησοῦν πίστεως. 25 δια-
λεγομένου δὲ αὐτοῦ περὶ δικαιοσύνης καὶ ἐγκρατείας καὶ τοῦ κρίματος
τοῦ μέλλοντος ἔνφοβος γενόμενος ὁ Φῆλιξ ἀπεκρίθη· Τὸ νῦν ἔχον
πορεύου, καιρῷ δὲ ἐπιτηδείῳ μετακαλέσομαί σε, 26 ἅμα καὶ ἐλπί-
ζων ὅτι χρήματα δοθήσεται αὐτῷ ὑπὸ τοῦ Παύλου· διὸ καὶ πυκνό-
τερον αὐτὸν μεταπεμπόμενος ὡμίλει αὐτῷ. 27 διετίας δὲ πληρω-

EBℵAC, με HLPM. 20. η EB cett. M syr. utq. gig., ει AC | τι EB π R. St. cett. Psch., ει τι M Ph gig. | ηυρον E | εν εμοι ECHLPM syr. utq. gig., om. BℵA. 21. φωνης ταυτης EM, ταυτης φωνης Bℵ cett. | εκραξα EHLPM, εκεκραξα BℵAC | εν αυτοις εστως EBℵACM, εστως εν αυτοις HLPs, om. gig. | εγω EB cett. M, om. C | κρινομαι σημερον EB cett., σημερον κρινομαι M | υφ EℵHLPM Ph gig., εφ BAC (Psch.) | ημων M.

22. ανεβαλετο δε αυτους ο φηλιξ EBℵAC syr. utq. gig., ακουσας δε ταυτα ο φηλιξ ανεβαλετο (ταυτα φιλιξ ανεβαλλετο M) HLPM | ειπων EHLPM, ειπας BℵAC | οτι οταν M. 23. διαταξαμενος EBℵACM Ph, διαταξαμενος τε (δε L) HL Psch. gig. | εκατονταρχω EM, εκατονταρχη Bℵ cett. | αυτον EBℵACM Ph gig., τον παυλον HLP Psch. | των ιδιων E Ph gig., των ιδιων αυτου BℵA cett. Psch. | υπηρετειν EBℵAC syr. utq. gig., υπηρετειν η προσερχεσθαι HLPM.

24. τινας ημερας EAM, ημερας τινας BℵCHLPM, τινας δε ημερας Cassiodorius | φιλιξ M et sic deinceps | τη γυναικι αυτου Eℵ* syr. utq. gig., τη γυναικι C*HLPM, τη ιδια γυναικι BC² | ουση ιουδαια EB cett. M syr. utq. gig., quae erat Iudaea, quae rogabat videre Paulum (huiusque etiam versio bohem.) et audire verbum. volens igitur satisfacere ei Thom. (mg.) versio bohem. apud Tischdf. | μετεπεμψατο Ph vertit: misit, adduxit | ηκουσεν (ηκουεν C²?) EB cett. M Ph gig., ηκουσαν Psch. | αυτου EB cett. gig., παρ αυτου M syr. utq. | ιησουν EBℵ*L ι. ια. ιγ R. St. Ph gig., om. ℵc(C)HPM Psch. 25. δε EB cett. M gig., τε Psch., om. Ph | δικαιοσυνης και ενκρατιας EB cett. M syr. utq. gig., εγκρατειας και δικαιοσυνης ℵ | του κριματος του μελλοντος EBℵAM, του μελλοντος κριματος C, του κριματος του μελλοντος εσεσθαι HLP | ενφοβος (vel. εμφ.) EB cett. M syr. utq. gig., εμφοβος δε AH | το νυν eBℵ cett. M syr. utq. gig., τοινυν E | καιρω δε επιτηδειω E gig. Cassiodor., καιρον δε μεταλαβων (παραλαβων A) Bℵ cett. M syr. utq. | μετακαλεσομαι EB cett., μεταπεμψομαι M syr. utq. 26. αμα και EBℵ cett. Ph gig. αμα M | οτι (και add. M) χρηματα δοθησεται αυτω (αυτω δοθησεται M, δοθησεται B) EB cett. M syr. utq. gig. | παυλου EBℵAC syr. utq. gig., παυλου οπως λυση αυτον HLPM, fort. legenda | ωμιλει EB cett. M, διελεγετο C. 27. τον δε παυλον ειασεν εν τηρησει δια δρουσιλλαν M Thom.

θείσης ἔλαβεν διάδοχον ὁ Φῆλιξ Πόρκιον Φῆστον, τὸν δὲ Παῦλον
εἴασεν ἐν τηρήσει διὰ Δρούσιλλαν. θέλων τε χάριν καταθέσθαι
τοῖς Ἰουδαίοις ὁ Φῆλιξ κατέλιπεν τὸν Παῦλον δεδεμένον.

XXV. 1 Φῆστος οὖν ἐπιβὰς τῇ ἐπαρχίᾳ μετὰ τρεῖς ἡμέρας ἀνέβη
εἰς Ἱεροσόλυμα ἀπὸ Καισαρείας, 2 ἐνεφάνισαν δὲ αὐτῷ οἱ ἀρχιερεῖς
καὶ οἱ πρῶτοι τῶν Ἰουδαίων κατὰ τοῦ Παύλου καὶ παρεκάλουν
αὐτὸν αἰτούμενοι χάριν κατ᾽ αὐτοῦ, ὅπως μεταπέμψηται αὐτὸν
εἰς Ἱεροσόλυμα, ἐνέδραν ποιοῦντες ἀνελεῖν αὐτὸν κατὰ τὴν ὁδόν.
4 ὁ μὲν οὖν Φῆστος ἀπεκρίθη τηρεῖσθαι τὸν Παῦλον εἰς Καισά-
ρειαν, ἑαυτὸν δὲ μέλλειν ἐν τάχει ἐκπορεύεσθαι. 5 οἱ οὖν ἐν ὑμῖν,
φησίν, δυνατοὶ συνκαταβάντες, εἴ τί ἐστιν ἐν τῷ ἀνδρὶ τούτῳ ἄτοπον,
κατηγορείτωσαν αὐτοῦ. 6 διατρίψας δὲ ἐν αὐτοῖς ἡμέρας οὐ πλείους
ὀκτὼ ἢ δέκα καταβὰς εἰς Καισάρειαν τῇ ἐπαύριον καθίσας ἐπὶ
τοῦ βήματος ἐκέλευσεν τὸν Παῦλον ἀχθῆναι. 7 παραγενομένου δὲ
αὐτοῦ περιέστησαν αὐτὸν οἱ ἀπὸ Ἱεροσολύμων καταβεβηκότες Ἰου-
δαῖοι, πολλὰ καὶ βαρέα αἰτιώματα ἐπιφέροντες τῷ Παύλῳ, ἃ οὐκ
ἴσχυον ἀποδεῖξαι, 8 τοῦ Παύλου ἀπολογουμένου ὅτι οὔτε εἰς τὸν
νόμον τῶν Ἰουδαίων οὔτε εἰς τὸ ἱερὸν οὔτε εἰς Καίσαρά τι ἥμαρτον.
9 ὁ Φῆστος δὲ θέλων τοῖς Ἰουδαίοις χάριν καταθέσθαι ἀποκριθεὶς
τῷ Παύλῳ εἶπεν· Θέλεις εἰς Ἱεροσόλυμα ἀναβὰς ἐκεῖ περὶ τούτων

(mg.), om. EB cett. syr. utq. gig. | ϑελων (ϑελλων M) τε (δε eℵc δ. ι R. St. syr. utq. s., ουν gig.) χαριν (sic EℵcLM δ. ι R. St., χαριτα Bℵ*AC, χαριτας HP) καταϑεσϑαι τοις ιουδαιοις ο φηλιξ κατελιπεν (κατελειπεν AHL) τον παυλον δεδεμενον EB cett. M syr. utq. gig., om. Thom. (mg.).

XXV. 1. τη επαρχια EBℵcHLPM, τω επαρχιω ℵ*A. 2. ενεφανησαν M | δε EHLPM Ph, τε BℵAC Psch. δ. ι R. St. gig. | οι αρχιερεις EBℵACLM δ. ι R. St. syr. utq. gig., ο αρχιερευς HP. 3. κατ αυτου EB cett. M Ph gig., παρ αυτου C ι R. St. Psch. | ιεροσολυμα E gig., ιερουσαλημ Bℵ cett. M | ενεδραν EB cett., ενεδρον M | οδον EB cett. M syr. utq. gig., via, illi qui votum fecerant se pro virili ut in manibus suis esset Thom. (mg.). 4. εις καισαρειαν (-ριαν) EBℵAC, εν καισαρεια HLPM gig. | μελλειν EB cett. M, om. E. 5. οι ουν EB cett. M syr. utq. gig., ει ουν L | εν υμιν (ημιν ℵ) φησιν (om. gig.) δυνατοι EBℵAC, δυνατοι εν υμιν φησιν HLPM | συνκαταβαντες (vel συγκ.) EB cett. M syr. utq., καταβαντες ℵ gig., εν τω ανδρι τουτω ατοπον M syr. utq., ατοπον εν τω ανδρι τουτω δ. ε. ι. ια R. St., εν τω ανδρι τουτω HLP, εν τω ανδρι ατοπον EBℵAC gig. 6. εν αυτοις Ph., inter eos, Thom. (mg.) apud eos | ημερας ου πλειους (πλειονας B) οκτω η δεκα BAC ε. ι. ια R. St. gig., ου πλειους ημερας οκτω η δεκα ℵ, ημερας πλειους οκτω η δεκα EM, ημερας οκτω η δεκα syr. utq. | τη EB cett. M, και τη A syr. utq. gig. | τον παυλον αχϑηναι EB cett. M, αχϑηναι τον παυλον L. 7. αυτον eBℵ cett. M δ. ι R. St. syr. utq. gig., αυτω E, om. HP | βαρια E | επιφεροντες τω παυλω E, φεροντες κατα του παυλου syr. utq., καταφεροντες BℵAC gig. 8. του παυλου απολογουμενου BℵACL (add. αυτου) M Ph του δε (τε Psch.) παυλου απολογουμενου E Psch. gig., απολογουμενου αυτου HP | τ EB cett. syr. utq. gig., τινα M. 9. δε EB cett. syr. utq. gig., ουν A | ϑελων τοις ιουδαιοις EBℵACM, τοις ιουδαιοις ϑελων HLP | χαριτα A | κριϑηναι EBℵAC, κρινε-

κριθῆναι ἐπ᾽ ἐμοῦ; 10 *εἶπεν δὲ ὁ Παῦλος· Ἐπὶ τοῦ βήματος*
Καίσαρος ἑστώς εἰμι, οὗ με δεῖ κρίνεσθαι. Ἰουδαίους οὐδὲν ἠδίκησα,
ὡς καὶ σὺ κάλλιον ἐπιγινώσκεις. 11 *εἰ μὲν οὖν ἀδικῶ ἢ ἄξιον*
θανάτου πέπραχά τι, οὐ παραιτοῦμαι τὸ ἀποθανεῖν· εἰ δὲ οὐδέν
ἐστιν ὧν οὗτοι κατηγοροῦσίν μου, οὐδείς με δύναται αὐτοῖς χαρί-
σασθαι. Καίσαρα ἐπικαλοῦμαι. 12 *τότε ὁ Φῆστος συνλαλήσας*
μετὰ τοῦ συμβουλίου ἀπεκρίθη· Καίσαρα ἐπικέκλησαι, ἐπὶ Καίσαρα
πορεύσῃ.

13 *Ἡμερῶν δὲ διαγενομένων τινῶν Ἀγρίππας ὁ βασιλεὺς καὶ*
Βερνίκη κατήντησαν εἰς Καισάρειαν ἀσπασόμενοι τὸν Φῆστον.
14 *ὡς δὲ πλείους ἡμέρας διέτριβον ἐκεῖ, ὁ Φῆστος τῷ βασιλεῖ*
ἀνέθετο τὰ κατὰ τὸν Παῦλον λέγων· Ἀνήρ τίς ἐστιν καταλελειμμένος
ὑπὸ Φήλικος δέσμιος, 15 *περὶ οὗ γενομένου μου εἰς Ἱεροσόλυμα*
ἐνεφάνισάν μοι οἱ ἀρχιερεῖς καὶ οἱ πρεσβύτεροι τῶν Ἰουδαίων,
αἰτούμενοι κατ᾽ αὐτοῦ δίκην. 16 *πρὸς οὓς ἀπεκρίθην ὅτι οὐκ ἔστιν*
ἔθος Ῥωμαίοις χαρίζεσθαί τινα ἄνθρωπον εἰς ἀπώλειαν πρὶν ἢ ὁ
κατηγορούμενος κατὰ πρόσωπον ἔχοι τοὺς κατηγόρους τόπον τε
ἀπολογίας λάβοι περὶ τοῦ ἐνκλήματος. 17 *συνελθόντων οὖν αὐτῶν*
ἐνθάδε μηδεμίαν ἀναβολὴν ποιησάμενος τῇ ἑξῆς καθίσας ἐπὶ τοῦ
βήματος ἐκέλευσα ἀχθῆναι τὸν ἄνδρα· 18 *περὶ οὗ σταθέντες οἱ*
κατήγοροι οὐδεμίαν αἰτίαν ἔφερον ὧν ὑπενόουν ἐγὼ πονηράν,
19 *ζητήματα δέ τινα περὶ τῆς ἰδίας δεισιδαιμονίας εἶχον πρὸς αὐτὸν*
καὶ περί τινος Ἰησοῦ τεθνηκότος, ὃν ἔφασκεν ὁ Παῦλος ζῆν.

σθαι HLPM. 10. ο παυλος EB cett. M, παυλος A | (εστως etiam praem. B) επι του βηματος καισαρος εστως ειμι EBℵcACHLPM, εστως επι του βηματος καισαρος ειμι ℵ* | ουδεν EB cett. Psch. Thom. (c. ast. praem. ‘aliquid’ ante: non), ουκ M Ph gig. | ηδικησα EACHLPM, ηδικηκα Bℵ | επιγινωσκεις EB cett., γινωσκεις CM. 11. ουν EBℵAC, γαρ HLPM Ph gig., om. Psch. | η E Psch. gig., και Bℵ cett. M Ph | του αποθανειν H | ει δει E | κατηγορουσιν μοι L | αυτοις EBℵAHPM, τουτοις CL. 12. συμβουλου ℵ | επικεκλησαι Bℵ cett. M, επικαλισαι E.

13. τινων EB cett. Psch. gig., om. M Ph | βερνικη EB cett. M syr. utq., βερενικη C², βερηνικη C*, beronice gig. (constanter) | κατηντησαν C | ασπασομενοι syr. utq. e gig., ασπασαμενοι EB cett. M. 14. διετριβον EB cett. M syr. utq. gig., διετριβεν HP ια. η R. St. 15. μοι E Psch. gig., om. Bℵ cett. M Ph | δικην EHLPM syr. utq., καταδικην BℵAC δ. ι R. St. gig. 16. τινα EB cett. M syr. utq. gig. (hominem), τινι C, η. ι R. St. | εις απωλειαν HLPM Psch. Thom. (c. ast.) gig., om. BℵAC Ph | ο κατηγορουμενος vertit Ph: accusatus, Thom. (mg.): iudicatus | κατα προσωπον εχοι (εχει M) EB cett. M, εχοι κατα προσωπον ℵ | τε ℵACHLPM syr. utq. gig., δε EBM. 17. αυτων ενθαδε EℵAHLP, ενθαδε αυτων M, ενθαδε B | αναβολην μηδεμιαν Bℵ cett. M, μηδεμιαν αναβολην E | εκελευσεν M. 18. εφερον EBℵACLM, επεφερον HP | υπενοουν εγω EHLPM, εγω υπενοουν BℵAC | πονηραν AC*M δ. ι. ια R. St. syr. utq. gig., πονηρα ℵ*C², πονηρων EBℵ$_c$, om. HLP. 19. αυτον EB cett. M syr. utq. gig.,

[20] *ἀπορούμενος δὲ ἐγὼ εἰς τὴν περὶ τούτων ζήτησιν ἔλεγον, εἰ βούλοιτο πορεύεσθαι εἰς Ἱεροσόλυμα κἀκεῖ κρίνεσθαι περὶ τούτων.* [21] *τοῦ δὲ Παύλου ἐπικαλεσαμένου Καίσαρα καὶ αἰτησαμένου τηρηθῆναι εἰς τὴν τοῦ Σεβαστοῦ διάγνωσιν, ἐκέλευσα τηρεῖσθαι αὐτόν, ἕως οὗ ἀναπέμψω αὐτὸν πρὸς Καίσαρα.* [22] *Ἀγρίππας δὲ πρὸς τὸν Φῆστον ἔφη· Ἐβουλόμην καὶ αὐτὸς τοῦ ἀνθρώπου ἀκοῦσαι. ὁ δέ· Αὔριον, φησίν, ἀκούσῃ αὐτοῦ.*

[23] *Τῇ οὖν ἐπαύριον ἐλθόντος τοῦ Ἀγρίππα καὶ τῆς Βερνίκης μετὰ πολλῆς φαντασίας, καὶ εἰσελθόντων εἰς τὸ ἀκροατήριον σύν τε χιλιάρχοις καὶ ἀνδράσιν τοῖς κατ᾽ ἐξοχὴν οὖσιν τῆς πόλεως καὶ κελεύσαντος τοῦ Φήστου ἤχθη ὁ Παῦλος.* [24] *καί φησιν ὁ Φῆστος· Ἀγρίππα βασιλεῦ καὶ πάντες οἱ συνπαρόντες ἡμῖν ἄνδρες, θεωρεῖτε τοῦτον, περὶ οὗ ἅπαν τὸ πλῆθος τῶν Ἰουδαίων ἐνέτυχόν μοι ἔν τε Ἱεροσολύμοις καὶ ἐνθάδε, ὅπως παραδῶ αὐτὸν αὐτοῖς εἰς βάσανον ἀναπολόγητον. οὐκ ἠδυνήθην δὲ παραδοῦναι αὐτὸν διὰ τὰς ἐντολάς, ἃς ἔχομεν παρὰ τοῦ Σεβαστοῦ. ἐὰν δέ τις αὐτοῦ κατηγο-*

αυτους A | εφασκεν EB cett., ελεγεν M. 20. εις ECLM, om. BℵAHP | περι (om. M) τουτων EBℵACLM, περι τουτου HP | ιεροσολυμα EBℵACLM gig., ιερουσαλημ LP | κριθηναι L. 21. καισαρα και αιτησαμενου τηρηθηναι gig., αιτησαμενου τηρηθηναι Psch. (ipsos autem petiit, ut servaretur), τηρηθηναι αυτον EB cett. M Ph (non expr. αυτον) | διαγνωσιν EB cett. M syr. utq., cognitionem cumque eum non posset (l. possem) iudicare gig. | τηρηθηναι EB cett. M, τηρεισθαι C | τηρεισθαι αυτον EB cett., αυτον τηρεισθαι M | αναπεμψω EBℵACM δ. ε. ια R. St. gig., πεμψω HLP. 22. δε EB cett. M gig., τε Psch., om. Ph | προς τον φηστον EB cett. M Ph gig., om. Psch. | εφη EC cett. M syr. utq., om. BℵA gig. | ηβουλομην M | ο δε ECHLPM Ph, et Festus Psch., om. BℵA gig.

23. ελθοντος Bℵ cett., εισελθοντος E | βερενικης C | τε χιλιαρχοις EBℵACM, τοις χιλ. HLP | ανδρασιν τοις Bℵ cett. M syr. utq. gig., ανδρασιν και τοις E | κατ εξοχην ουσιν (ουσιν om. BℵAC) της πολεως EB cett. M syr. utq. gig., viris, qui descendissent de provincia Thom. (mg.) | και (etiam ε R. St.) κελευσαντος του φηστου ηχθη (venit syr. utq.) ο παυλος EB cett., praecepit Festus ut adduceretur Paulus Thom. (mg.). 24. περι ου EB cett. syr. utq. gig., περι τουτου M ια R. St. | απαν EBℵACM ια R. St., παν HLP | ενετυχον EℵACLPM, ενετυχεν BH syr. utq. gig. | εν τε ιεροσολυμοις (ιερουσαλημ E) και ενθαδε EB cett. M, in Erusolimis Dublin. | οπως παραδω αυτον αυτοις εις βασανον αναπολογητον Thom. (mg.: ut traderem eum iis ad tormentum sine defensione). Bohem. (petentes ut eum in mortem traderem. sed in accusatione) Dublin. (ut traderem eum morti inaccusabilem), επιβοωντες (ἐπιβοῶν M, βοωντες BℵA) μη δειν αυτον ζην (ζειν M) μηκετι (μηκετι om. gig.) EB cett. M syr. utq. gig., | ουκ ηδυνηθην δε παραδουναι αυτον δια τας εντολας ας εχομεν παρα του σεβαστου. Thom. (mg.): non potui autem tradere eum propter mandata quae habemus ab Augusto. Bohem.: non potui eum tradere propter praeceptum quod habemus a Caesare. Dubl.: non potui tradere eum propter mandata quae habemus Caesaris. om. EB cett. M syr. utq. gig. | εαν δε τις αυτου κατηγορηση εφην ινα ακολουθηση μοι εις καισαρειαν ου φυλασσεται. Thom. (mg.): si quis autem eum accusaturus esset, dicebam ut sequeretur me in Caesaream, ubi custodiebatur. Bohem.: si quis autem velit cum eo

*ρήση, ἔλεγον ἵνα ἀκολουθήσῃ μοι εἰς Καισάρειαν, οὗ φυλάσσεται·
οἳ ἐλθόντες ἐβόησαν, ἵνα ἀρθῇ ἐκ ζωῆς.* 25 *ἀκούσας δὲ ἀμφοτέρων
κατελαβόμην ὅτι ἐν οὐδενὶ ἔνοχός ἐστιν θανάτου. εἰπόντος δέ μου·
Θέλεις κριθῆναι μετ᾽ αὐτῶν ἐν Ἱεροσολύμοις; Καίσαρα ἐπεκαλέσατο.
περὶ οὗ ἀσφαλές τι γράψαι τῷ κυρίῳ οὐκ ἔχω. διὸ προήγαγον
αὐτὸν ἐφ᾽ ὑμῶν καὶ μάλιστα ἐπὶ σοῦ, βασιλεῦ Ἀγρίππα, ὅπως
τῆς ἀνακρίσεως γενομένης ἔχω τι γράψαι.* 27 *ἄλογον γάρ μοι
δοκεῖ πέμποντα δέσμιον καὶ τὰς κατ᾽ αὐτοῦ αἰτίας μὴ σημᾶναι.*

XXVI. 1 *Ἀγρίππας δὲ πρὸς τὸν Παῦλον ἔφη· Ἐπιτρέπεταί σοι
περὶ σεαυτοῦ λέγειν. τότε ὁ Παῦλος ἐκτείνας τὴν χεῖρα ἀπελογεῖτο·*
2 *Περὶ πάντων ὧν ἐγκαλοῦμαι ὑπὸ Ἰουδαίων, βασιλεῦ Ἀγρίππα,
ἥγημαι ἐμαυτὸν μακάριον ἐπὶ σοῦ μέλλων ἀπολογεῖσθαι σήμερον,*
3 *μάλιστα γνώστην ὄντα σε πάντων τῶν κατὰ Ἰουδαίους ἐθῶν τε καὶ*

---

iudicio contendere [sequatur, dixi] Caesaream. Dubl.: si quis autem accusat eum, sequatur Caesaream, ubi custoditur, om. EB cett. M syr. utq. gig. | οι ελθοντες εβοησαν ινα αρθη εκ ζωης. Thom. (mg.): qui cum venissent clamaverunt ut tolleretur e vita. Bohem.: et acclamarunt non oportere (eum vivere amplius). Dubl.: qui cum convenissent clamaverunt: Tollite eum de vita, non oportet vivere eum amplius, om. EB cett. M syr. utq. gig. (sed cf. v. 24). 25. ακουσας δε αμφοτερων κατελαβομην Thom. (mg.): cum autem hanc et alteram partem audivissem; εγω δε κατελαβομην EBℵcC Psch. Dubl, εγω δε καταλαβομενος ℵ*HLPM Ph gig. | οτι εν ουδενι ενοχος εστιν θανατου. Thom. (mg.): quod in nulla (re) reus esset mortis; μηδεν αξιον αυτον θανατου (sic EBAC, θανατου αυτον ℵHLP δ. ι. ια R. St., αυτον h. l. om. M) πεπραχεναι (αυτον h. l. add. M) EB cett. M δ. ι. ια R. St. syr. utq. gig. | ειποντος δε μου θελεις κριθηναι μετ αυτων εν ιεροσολυμοις. Thom. (mg.): Cum autem dicerem: Vis iudicari cum iis Hierosolymae, om. EB cett. M syr. utq. gig. | καισαρα επεκαλεσατο. Thom. (mg.): Caesarem appellavit. (και praem. HLPM Ph), αυτου δε (και αυτου Psch gig.) τουτου (του παυλου B*) επικαλεσαμενου τον σεβαστον εκρινα πεμπειν αυτον (αυτον om. BℵAC gig.) EB cett. M δ. ε. ια R. St. syr. utq. gig. 26. ασφαλως C | τω κυριω EB cett. M Ph gig., τω κυριω μου δ. ι. ια R. St. Thom. (c. ast.) gig., Caesari Psch. | προηγαγον eBℵCHLPM Ph gig., προσηγαγον E Psch., επηγαγον A | ανακρισεως Bℵ cett M (e: interrogatione) Ph. gig., κρισεως E | εχω EAM, σχω BℵCHLP | γραψαι EHLP, γραψω BℵACM δ. ι R. St. syr. utq. gig. 27. δοκει μοι M | πεμποντι L | και E Psch. gig., μη και Bℵ cett. M Ph | μη σημαναι E Psch. gig., σημαναι Bℵ cett. M Ph.

XXVI. 1. επιτρεπεται EB cett. syr. utq. gig., επιτετραπται L (-τρεπται) M δ. ι R. St. | περι (υπερ BLP) σεαυτου λεγειν EℵAC, λεγειν (λαλειν M) περι σεαυτου HM δ. ι R. St., εκτεινας την χειρα απελογειτο EBℵAC Psch. (add. λεγων) gig. (add. λεγων), απελογειτο εκτεινας την χειρα (τας χειρας M) HLPM Ph (add. αυτου), confidens et in spiritu sancto consolationem accipiens extendit manum Thom. (mg.). 2. 3. ων εγκαλουμαι — σε παντων om. M propter homoeoteluton. 2. επι σου μελλων απολογεισθαι σημερον EHLP Beda (ex E) Ph gig., επι σου μελλων σημερον απολογεισθαι BℵAC Psch. 3. οντα σε EBℵcAHLP, σε οντα ℵcC, επισταμενος add. ι, ειδως δ. R. St. | παντων om. A | ιουδαιων EA | εθων EB cett. M (correctus) Ph gig. (add. et sectam), ηθων HLP, εθνων AM (pr. m.) | επισταμενος ℵcACM Psch., om.

ζητημάτων ἐπιστάμενος· διὸ δέομαι μακροθύμως ἀκοῦσαί μου. 4 *τὴν*
μὲν οὖν βίωσίν μου τὴν ἀπ᾽ ἀρχῆς, τὴν ἐκ νεότητος γενομένην ἐν τῷ
ἔθνει μου ἔν τε Ἱεροσολύμοις ἴσασιν πάντες Ἰουδαῖοι, 5 *προγινώσ-*
κοντές με ἄνωθεν, ἐὰν θέλωσιν μαρτυρεῖν, ὅτι κατὰ τὴν ἀκριβεστάτην
αἵρεσιν τῆς ἡμετέρας θρησκείας ἔζησα Φαρισαῖος, 6 *καὶ νῦν ἐπ᾽*
ἐλπίδι τῆς εἰς τοὺς πατέρας ἡμῶν ἐπαγγελίας γενομένης ὑπὸ τοῦ
θεοῦ ἕστηκα κρινόμενος, 7 *εἰς ἣν τὸ δωδεκάφυλον ἡμῶν ἐν ἐκτενείᾳ*
νύκτα καὶ ἡμέραν λατρεῦον ἐλπίζει καταντῆσαι· περὶ ἧς ἐλπίδος
ἐγκαλοῦμαι ὑπὸ Ἰουδαίων, βασιλεῦ. 8 *τί ἄπιστον κρίνεται παρ᾽*
ὑμῖν, εἰ ὁ θεὸς νεκροὺς ἐγείρει; 9 *ἐγὼ μὲν οὖν ἔδοξα ἐμαυτῷ πρὸς*
τὸ ὄνομα Ἰησοῦ τοῦ Ναζωραίου δεῖν πολλὰ ἐναντία πρᾶξαι. 10 *ὃ καὶ*
ἐποίησα ἐν Ἱεροσολύμοις. καὶ πολλούς τε τῶν ἁγίων ἐγὼ ἐν φυλα-
καῖς κατέκλεισα, τὴν παρὰ τῶν ἀρχιερέων ἐξουσίαν λαβών, ἀν-
αιρουμένων τε αὐτῶν κατήνεγκα ψῆφον. 11 *καὶ κατὰ πάσας τὰς*
συναγωγὰς πολλάκις τιμωρῶν αὐτοὺς ἠν᾽γκαζον βλασφημεῖν, περισ-
σῶς τε ἐμμαινόμενος αὐτοῖς ἐδίωκον ἕως καὶ εἰς τὰς ἔξω πόλεις.
12 *ἐν οἷς πορευόμενος εἰς Δαμασκὸν μετ᾽ ἐξουσίας καὶ ἐπιτροπῆς*
τῶν ἀρχιερέων 13 *ἡμέρας μέσης κατὰ τὴν ὁδὸν εἶδον, βασιλεῦ,*
οὐρανόθεν ὑπὲρ τὴν λαμπρότητα τοῦ ἡλίου περιλάμψαν με φῶς
καὶ τοὺς σὺν ἐμοὶ πορευομένους. 14 *πάντων τε καταπεσόντων ἡμῶν*
εἰς τὴν γῆν διὰ τὸν φόβον ἐγὼ μόνος ἤκουσα φωνὴν λαλοῦσαν πρός
με καὶ λέγουσαν τῇ ἑβραΐδι διαλέκτῳ· Σαῦλε, Σαῦλε, τί με διώκεις;

EBℵ*HLP | δεομαι EBℵA Ph gig., δεομαι σου CHLPM Psch. 4. την απ αρχης την εκ νεοτητος E, την (om. BC*H) εκ νεοτητος την απ αρχης BℵC^{2}HLPM syr. utq., την εκ νεοτητος gig. | εν τε EBℵA Psch., εν CHLPM Ph gig. | ιουδαιοι EBC*M, οἱ ιουδαιοι ℵAC^{2}HLP. 5. με om. solus M. 6. εις EBℵA, προς CHLPM | ημων EBℵACM δ. ε. ι R. St. syr. utq. gig., om. HLP | γενομενης επαγγελιας M | υπο θεου L. 7. λατρευων H | καταντησειν B | εγκαλουμαι υπο ιουδαιων βασιλευ EBℵA (om. βασιλευ) CI Psch. (add. αγριππα) gig. (om. βασιλευ), εγκαλουμαι βασιλευ αγριππα υπο των (των om. M) ιουδαιων HLPM Ph. 8. Eberardus Nestle (Philologica sacra, Berlin 1896, p. 54) haec post v. 22 ponenda esse opinatus est. sed vertenda sunt: Cur incredibile iudicatur apud vos, si deus mortuos suscitat? 9. μεν om B | πραξαι EB cett. M syr. utq. gig., με πραξαι Thom. (c. ast.). 10. ο Eℵ cett. M syr. utq. gig., διο B | πολλους τε EℵACI, πολλους BHLPM | εν φυλακαις EBℵACILM, φυλακαις HP | αναιρουμενων τε αυτων E (om. αυτων) B cett. Psch. gig., αναιρουμενων δε αυτων HM Ph | κατηνεγκαν ℵ. 11. τε ℵA cett. M syr. utq. gig., δε E, om. B | αυτους I | εως εις M. 12. εν οις EBℵACIM Ph gig., εν οις και HLP (Psch?) δαμασκον EAM, την δαμασκον BℵCHILP | μετα M | των EAI, της των B$ℵ^{c}$M Psch. gig., της παρα των CHLP Ph. 13. μοι φως L. 14. τε EBℵAIM syr. utq. gig., δε CHLP | ημων om. solus B | εις την γην δια τον φοβον εγω μονος M Thom. (mg.: prae timore in terram ego tantum) gig. (om. μονος), εις την γην EB cett. syr. utq. | φωνην λαλουσαν προς με και λεγουσαν LPM gig., φωνην λεγουσαν (λαλουσαν M) προς με BℵACHI, φωνης λεγουσης προς με E | σαυλε σαυλε E, σαουλ σαουλ Bℵ cett. M |

σκληρόν σοι πρὸς κέντρα λακτίζειν. 15 *ἐγὼ δὲ εἶπα· Τίς εἶ,*
κύριε; ὁ δὲ κύριος εἶπεν πρός με· Ἐγώ εἰμι Ἰησοῦς ὁ Ναζωραῖος,
ὃν σὺ διώκεις. 16 *ἀλλὰ ἀνάστηθι καὶ στῆθι εἰς τοὺς πόδας σου·*
εἰς τοῦτο γὰρ ὤφθην σοι προχειρίσασθαί σε ὑπηρέτην καὶ μάρτυρα ὧν
τε εἶδές με ὧν τε ὠφθήσομαί σοι, 17 *ἐξαιρούμενός σε ἐκ τοῦ λαοῦ*
καὶ ἐκ τῶν ἐθνῶν, εἰς οὓς ἐγὼ ἀποστέλλω σε, 18 *ἀνοῖξαι ὀφθαλ-*
μοὺς αὐτῶν τοῦ ἐπιστρέψαι ἀπὸ σκότους εἰς φῶς καὶ ἀπὸ τῆς
ἐξουσίας τοῦ σατανᾶ ἐπὶ τὸν θεόν, τοῦ λαβεῖν αὐτοὺς ἄφεσιν ἁμαρ-
τιῶν καὶ κλῆρον ἐν τοῖς ἡγιασμένοις πίστει τῇ εἰς ἐμέ. 19 *ὅθεν,*
βασιλεῦ Ἀγρίππα, οὐκ ἐγενόμην ἀπειθὴς τῇ οὐρανίῳ ὀπτασίᾳ,
20 *ἀλλὰ τοῖς ἐν Δαμασκῷ πρῶτον καὶ τοῖς ἐν Ἱεροσολύμοις εἰς*
πᾶσάν τε τὴν χώραν τῆς Ἰουδαίας καὶ τοῖς ἔθνεσιν ἀπήγγελλον
μετανοεῖν καὶ ἐπιστρέφειν ἐπὶ τὸν θεόν, ἄξια τῆς μετανοίας ἔργα
πράσσοντας. 21 *ἕνεκα τούτων Ἰουδαῖοι συλλαβόμενοί με ὄντα ἐν*
τῷ ἱερῷ ἐπειρῶντο διαχειρίσασθαι. 22 *ἐπικουρίας οὖν τυχὼν τῆς*
ἀπὸ τοῦ θεοῦ ἄχρι τῆς ἡμέρας ταύτης ἕστηκα μαρτυρόμενος
μικρῷ τε καὶ μεγάλῳ, οὐδὲν ἐκτὸς λέγων ὧν τε οἱ προφῆται
ἐλάλησαν μελλόντων γίνεσθαι καὶ Μωϋσῆς, 23 *εἰ παθητὸς ὁ Χριστός,*
εἰ πρῶτος ἐξ ἀναστάσεως νεκρῶν φῶς μέλλει καταγγέλλειν τῷ τε
λαῷ καὶ τοῖς ἔθνεσιν.

24 *Ταῦτα δὲ λαλοῦντος αὐτοῦ καὶ ἀπολογουμένου ὁ Φῆστος*
μεγάλῃ τῇ φωνῇ φησίν· Μαίνῃ, Παῦλε. τὰ πολλά σε γράμματα

κεντρον gig. **15.** εγω δε — προς με om. gig. | ειπα EBACH, ειπον ℵILPM | κυριος EBℵCILPM syr. utq., om. HP | προς με E Psch., om. Bℵ cett. M Ph | ο ναζωραιος M Psch. Thom. (c. ast.) gig., om. EB cett. Ph. 16. με B(C*)M syr. utq., om. EℵAC²HILP gig. | οφθησομαι σε M. **17.** λαου EB cett. M Ph gig. Clem. Al. Str. I, 19, 91, λαου των ιουδαιων δ. ια R. St. Psch. | και εκ EBℵAI gig., και CHLPM | αποστελλω σε EBℵAC (εξαποστελλω) LPM (αποστελω) syr. utq. gig., σε εξαποστελλω HLP, σε εξαποστελω δ. ι R. St., εις τα εθνη add. Clem. Al. l. l. **18.** αυτων Bℵ cett. M syr. utq. gig. Clem. Al. l. l., τυφλων EI Aug. | επιστρεψαι EBℵCIL syr. utq. Clem. Al. l. l., αποστρεψαι AHM gig., υποστρεψας P | εις φως και om. gig. | απο της ECLM syr. utq. gig., της BℵAHP Clem. Al. l. l. | ηγιασμενοις Bℵ cett. M syr. utq. gig. Clem. Al. l. l., ηγιασμενοις πασιν E (cf. XX, 32). 20. πρωτον EHLPM syr. utq. gig., πρωτον τε BℵA | και τοις εν M syr. utq., και εν EA gig., και BℵHLP | ιεροσολυμοις BℵAHLPM gig., ιερουσαλημ E | εις πασαν τε EHLPM syr. utq. gig., πασαν τε BℵA | την χωραν om. L | τοις εθνεσιν gig. vertit: civitatibus, cf. gig. XVI, 1 | απηγγελλον EBℵAM δ R. St. syr. utq. gig., κατηγγελλον ι R. St., απαγγελλων HLP | αξια Bℵ cett. M, αξια τε E. **21.** ιουδαιοι συλλαβομενοι με A (praem. οι) M syr. utq., οι (om. L) ιουδαιοι με συνλαβομενοι EL, με (οι praem. ℵᶜHP) ιουδαιοι συλλαβομενοι BℵHP | οντα EℵᶜM, om. BAHLP. **22.** απο EBℵA, υπο M, παρα HLP | μαρτυρομενος BℵAHLPM syr. utq. fl. gig., μαρτυρουμενος E | ελαλησαν EB cett. syr. utq. gig., προελαλησαν M | μωσης EBA, μωυσης ℵHLPM. **23.** μελλει EB cett. M syr. utq. fl. gig. | καταγελλει E, αναγγελλειν Bℵ cett. M syr. utq. fl. gig.

24. λαλουντος αυτου και απολογουμενου E gig. vulg., αυτου απολογουμενου Bℵ cett. M syr. utq. | φησιν EBℵA, εφη HLP, ειπε M | γραμματα A add. επιστασθε.

εἰς μανίαν περιτρέπει. 25 *ὁ δὲ Παῦλος· Οὐ μαίνομαι, φησίν,*
κράτιστε Φῆστε, ἀλλὰ ἀληθείας καὶ σωφροσύνης ῥήματα ἀπο-
φθέγγομαι. 26 *ἐπίσταται γὰρ περὶ τούτων ὁ βασιλεύς, πρὸς ὃν καὶ*
παρρησιαζόμενος λαλῶ. λανθάνειν γὰρ αὐτόν τι τούτων οὐ πείθομαι·
οὐδὲ γάρ ἐστιν ἐν γωνίᾳ πεπραγμένον τοῦτο. 27 *πιστεύεις, βασιλεῦ*
Ἀγρίππα, τοῖς προφήταις; οἶδα ὅτι πιστεύεις. 28 *ὁ δὲ Ἀγρίππας*
πρὸς τὸν Παῦλον ἔφη· Ἐν ὀλίγῳ με πείθεις Χριστιανὸν γενέσθαι. 29 *ὁ*
δὲ Παῦλος· Εὐξαίμην ἂν τῷ θεῷ καὶ ἐν ὀλίγῳ καὶ ἐν μεγάλῳ οὐ μόνον
σέ, ἀλλὰ καὶ πάντας τοὺς ἀκούοντάς μου σήμερον γενέσθαι τοιούτους,
ὁποῖος καὶ ἐγώ εἰμι, παρεκτὸς τῶν δεσμῶν τούτων. 30 *καὶ ταῦτα*
εἰπόντος αὐτοῦ ἀνέστη ὁ βασιλεὺς καὶ ὁ ἡγεμὼν ἥ τε Βερνίκη καὶ
οἱ συγκαθήμενοι αὐτοῖς. 31 *καὶ ἀναχωρήσαντες ἐλάλουν πρὸς*
ἀλλήλους λέγοντες ὅτι οὐδὲν ἄξιον θανάτου ἢ δεσμῶν πράσσει ὁ
ἄνθρωπος οὗτος. Ἀγρίππας δὲ τῷ Φήστῳ ἔφη· Ἀπολελύσθαι
ἐδύνατο ὁ ἄνθρωπος οὗτος, εἰ μὴ ἐπεκέκλητο Καίσαρα.

XXVII. 1 *Καὶ οὕτως ἔκρινεν αὐτὸν ὁ ἡγεμὼν ἀναπέμπεσθαι*
Καίσαρι. τῇ ἐπαύριον προσκαλεσάμενος ἑκατοντάρχην τινὰ ὀνόματι
Ἰούλιον σπείρης Σεβαστῆς παρέδωκεν αὐτῷ τὸν Παῦλον σὺν καὶ

---

25. παυλος EBℵA Psch., om. HLPM Ph fl. gig. | φθεγγομαι M. 26. αλλα etiam M | και om. B | τι Eℵ cett. Psch., om. BM Ph | ου πειθομαι EBℵHLP, πειθομαι M syr. utq. fl. gig. | ουδε — τουτο om. fl. | ουδε γαρ E², ουδεν γαρ Ee, ουδεν (ουθεν Bℵ) ου γαρ Bℵ cett. M Ph gig. (ουδεν cum antecedentibus coniungentes). 27. βασιλευς B. 28. εφη EHLP syr. utq. fl. gig., om. BℵAM | πειθεις EBℵHLPM syr. utq. fl. gig., πειθη A | γενεσθαι EHLPM syr. utq. (fl.) gig., ποιησαι BℵA Thom. (mg.). 29. παυλος. post hoc verbum usque ad XXVIII, 26 λεγων deficit E | ο δε παυλος BℵAM Ph, ο δε (τε Psch.) ειπεν HLP Psch., ο δε gig., ad quem sic ait fl. | ευξαιμην Bℵ^cAM, ευξαμην ℵ*HLP | μεγαλω BℵA δ R. St. fl. gig., πολλω HLP | και εγω BM, καγω ℵAHLP. 30. και ταυτα ειποντος αυτου (αυτου om. M) ανεστη HLPM Thom. (c. ast.) fl., ανεστη τε (δε Ph) BℵA syr. utq. gig. 31. αξιον θανατου η δεσμων A (add. τι) M, θανατου αξιον η δεσμων HLP, θανατου η δεσμων αξιον Bℵ (add. τι) | πρασσει ο ανθρωπος ουτος Bℵ cett. M syr. utq. fl., homines isti faciunt gig. 32. ηδυνατο M.

XXVII. 1. και ουτως εκρινεν αυτον (αυτον om. 64) ο ηγεμων αναπεμπεσθαι (αναπεμψαι 64) καισαρι 97. 64 Psch. (et praecepit de eo Festus ut mitteretur ad Caesarem), Thom. (mg.: sic igitur iudicavit praeses mittere eum ad Caesarem) fl. (et ita legatus mitto eum . . . . .) Berg. p. 82, ως δε εκριθη του αποπλειν (πεμπεσθαι gig.) ημας (αποπλειν τους περι τον παυλον P ε R. St.) | εις την ιταλιαν Beda ex gr. Bℵ cett. M Ph gig., επι την ιταλιαν Psch., om. Thom. (mg.) fl. | τη τε (τε Thom. in mg.) επαυριον προσκαλεσαμενος εκατονταρχην τινα ονοματι ιουλιον (ιουλιανον Thom. in mg.) σπειρας σεβαστης Thom. (mg.) fl. gig. (vocavit centurionem cohortis Italiae nomine Iulium), om. Bℵ cett. M syr. utq., sed cf. seqq. | παρεδωκεν αυτω τον παυλον συν και (και om. fl. gig.) ετεροις δεσμωτας Thom. (mg.) fl. gig., και παρεδιδου (sic A Psch., παρεδιδουν Bℵ cett. M Beda ex gr., tradebamus Ph), τον τε παυλον και τινας ετερους (ετερους om. M Ph) δεσμωτας (δεσμωτας ετερους L) εκατονταρχη (εκατονταρχω M, τινι add. Thom. c. ast.) ονοματι ιουλιω σπειρης σεβαστης Bℵ cett.

ἑτέροις δεσμώταις. 2 *μέλλοντες δὲ ἀποπλεῖν εἰς τὴν Ἰταλίαν ἐν-*
έβημεν πλοίῳ Ἀδραμυττηνῷ μέλλοντι πλεῖν εἰς τοὺς κατὰ τὴν
Ἀσίαν τόπους, ἐπέβη δὲ σὺν ἡμῖν Ἀρίσταρχος Μακεδὼν Θεσσα-
λονικεύς. 3 *τῇ τε ἑτέρᾳ κατήχθημεν εἰς Σιδῶνα, φιλανθρώπως τε*
ὁ Ἰούλιος τῷ Παύλῳ χρησάμενος ἐπέτρεψεν πρὸς τοὺς φίλους
πορευθέντι ἐπιμελείας τυχεῖν. 4 *κἀκεῖθεν ἀναχθέντες ὑπεπλεύ-*
σαμεν τὴν Κύπρον διὰ τὸ τοὺς ἀνέμους εἶναι ἐναντίους. 5 *τό τε*
πέλαγος τὸ κατὰ τὴν Κιλικίαν καὶ Παμφυλίαν διαπλεύσαντες δι᾽
ἡμερῶν δεκαπέντε κατήλθομεν εἰς Μύρα τῆς Λυκίας. 6 *κἀκεῖ εὑρὼν*
ὁ ἑκατοντάρχης πλοῖον Ἀλεξανδρῖνον πλέον εἰς τὴν Ἰταλίαν ἐν-
εβίβασεν ἡμᾶς εἰς αὐτό. 7 *ἐν ἱκαναῖς δὲ ἡμέραις βραδυπλοοῦντες*
καὶ μόλις γενόμενοι κατὰ τὴν Κνίδον, μὴ προσεῶντος ἡμᾶς τοῦ
ἀνέμου, ὑπεπλεύσαμεν τὴν Κρήτην κατὰ Σαλμώνην. 8 *μόλις τε*
παραλεγόμενοι αὐτὴν ἤλθομεν εἰς τόπον τινὰ καλούμενον Καλοὺς
λιμένας, ᾧ ἐγγὺς ἦν πόλις Λασαία. 9 *ἱκανοῦ δὲ χρόνου διαγενομένου*
καὶ ὄντος ἤδη ἐπισφαλοῦς τοῦ πλοὸς διὰ τὸ καὶ τὴν νηστείαν ἤδη
παρεληλυθέναι παρῄνει ὁ Παῦλος 10 *λέγων αὐτοῖς· Ἄνδρες, ὁρῶ*
ὅτι μετὰ ὕβρεως καὶ πολλῆς ζημίας οὐ μόνον τοῦ φορτίου καὶ τοῦ
πλοίου, ἀλλὰ καὶ τῶν ψυχῶν ἡμῶν μέλλειν ἔσεσθαι τὸν πλοῦν.

M syr. utq. 2. μελλοντες δε αποπλειν εις την ιταλιαν fl. (om. δε et εις τ. ιταλ. gig., et cum factum esset ut iter faceremus Psch., om. Bℵ cett. M Ph | επεβημεν πλοιω αδραμυττηνω Psch. (αδραμαντηνω) fl. gig., επιβαντες δε (εν add. M, sed videtur deletum esse) πλοιω αδραμυττηνω (αδραμυντηνω B*A, αδραμυτηνω M Ph) Bℵ cett. M Ph | μελλοντι (μελλοντες HLP) πλειν (πλεειν M) εις (om. HLP) τους (επι τους M δ. ε R. St.) κατα την ασιαν τοπους Bℵ cett. M syr. utq. gig., om. fl. | επεβη δε (τε Psch.) συν ημιν (και add. fl.) αρισταρχος μακεδων θεσσαλονικευς Psch. fl. (om. θεσσαλ.) gig., οντος συν ημιν αρισταρχου μακεδονος θεσσαλονικεως (θεσσαλονικεων δε αρισταρχος και σεκουνδος add. M Ph, imbrobante Thoma) Bℵ cett. M Ph. 3. τη τε (δε ℵ^c L) ετερα κατηχθημεν εις σιδωνα Bℵ cett. M syr. utq. gig., venimus autem sidonem fl. (em.) | ο ιουλιος Bℵ cett. M Ph, ιουλιανος A, ιουλιος ο εκατονταρχης gig., ο εκατονταρχης Psch. fl. | προς τους φιλους πορευθεντι (πορευθεντα HLP) επιμελειας τυχειν Bℵ cett. M syr. utq. gig., amicis qui veniebant [ad eum] uti curam eius agerent fl. 5. το τε (τοτε Ph) πελαγος το κατα την (την om M) κιλικιαν και παμφυλιαν διαπλευσαντες (πλευσαντες H) Bℵ cett. M syr. utq. gig., et post [haec na]vigantes (τοτε — πλευσαντες) sinum cili[ci]um et pamphilium pelagum fl. | δι ημερων δεκαπεντε M Thom (c. ast.) fl., om. Bℵ cett. syr. utq. gig. | κατηλθαμεν ℵA | μυρα LPM fl. (mira), μυρρα B, μυραν Psch., μυρραν Ph (mg.), λυστραν ℵ gig., λυστρα A, σμυρναν codd. Hieron. Beda ex gr. (i. e. E). 6. κακει BℵHLPM syr. utq. gig., κακειθεν A, om. fl. | εκατονταρχης BℵA, εκατονταρχος HLPM | την ιταλιαν Bℵ cett, M, ιταλιαν H | ανεβιβασεν εις αυτο ημας M. 7. κνιδον etiam Beda praetulit lectioni: Chium | απεπλευσαμεν M | κατα σαλμωνην Bℵ cett. M Psch. Thom. (c. ast), om. Bℵ cett. M Ph fl. gig. 8. τοπον τινα Bℵ cett. M Ph, τοπον A Psch. gig., om. fl. | ου εγγυς ην πολις (πολις ην ℵA) λασαια (λασεα B, λασια Psch., αλασσα A Thom. mg., talassa gig.) Bℵ cett. M syr. utq. gig., ubi anchis civitas erat fl. 9. του πλοος επισφαλους M | παρηνει. fl. παρηει legisse videtur. 10. φορτιου etiam M | ημων Bℵ* cett.

11 ὁ δὲ ἑκατοντάρχης τῷ κυβερνήτῃ καὶ τῷ ναυκλήρῳ ἐπείθετο
μᾶλλον ἢ τοῖς ὑπὸ Παύλου λεγομένοις. 12 ἀνευθέτου δὲ τοῦ λιμένος
ὑπάρχοντος πρὸς παραχειμασίαν, οἱ πλείονες ἔθεντο βουλὴν ἀναχθῆ-
ναι κἀκεῖθεν, εἴ πως δύναιντο καταντήσαντες εἰς Φοίνικα παρα-
χειμάσαι, λιμένα τῆς Κρήτης βλέποντα κατὰ λίβα καὶ κατὰ χῶρον.
13 ὑποπνεύσαντος δὲ νότου δόξαντες τῆς προθέσεως κεκρατηκέναι
ἄραντες θᾶσσον παρελεγόμεθα τὴν Κρήτην. 14 μετ᾽ οὐ πολὺ δὲ
ἔβαλεν κατ᾽ αὐτῆς ἄνεμος τυφωνικὸς ὁ καλούμενος εὐροκλύδων.
15 συναρπασθέντος δὲ τοῦ πλοίου καὶ μὴ δυναμένου ἀντοφθαλμεῖν
τῷ ἀνέμῳ ἐπιδόντες τῷ πνέοντι καὶ συστείλαντες τὰ ἱστία κατὰ
τὸ τυχὸν ἐφερόμεθα. 16 νησίον δέ τι ὑποδραμόντες καλούμενον
Καῦδα μόλις ἰσχύσαμεν περικρατεῖς γενέσθαι τῆς σκάφης. 17 ἣν
ἄραντες βοηθείαις ἐχρώμεθα ὑποζωννύντες τὸ πλοῖον, φοβούμενοί
τε μὴ εἰς τὴν Σύρτιν ἐκπέσωμεν, χαλάσαντές τι σκεῦος ἐφελκυστικὸν
οὕτως ἐφερόμεθα. 18 σφοδρῶς δὲ χειμαζομένων ἡμῶν τῇ ἑξῆς
ἐκβολὴν ἐποιοῦντο. 19 καὶ τῇ τρίτῃ αὐτόχειρες τὴν σκευὴν τοῦ
πλοίου ἐρίψαμεν εἰς τὴν θάλασσαν. 20 ἐπιμένοντος δὲ τοῦ χειμῶνος

M. syr. utq. fl. gig., υμων ℵcL2. 11. ο δε εκατονταρχης τω κυβερνητη και τω ναυκληρω επειϑοντο μαλλον (μαλλον επειϑοντο Bℵ*A) Bℵ cett. M syr. utq. gig., ο δε κυβερνητης και ο ναυκληρος εϑεντο βουλην αναχϑηναι, ει πως δυναιντο καταντησαι εις φοινικα λιμενα της κρητης επειϑετο εκεινοις μαλλον ο εκατονταρχης fere fl. | παυλου BℵA, του παυλου HLPM. 12. ανευϑετου δε του λιμενος οντος προς παραχειμασμον οι πλειονες (πλειους HLPM) εϑεντο βουλην αναχϑηναι (hic punctum in M) κακειϑεν (εκειϑεν BAL) Bℵ cett. M syr. utq. gig., om. fl. (cf. praecedentia) | ει πως δυναιντο (δυνανται A) καταντησαντες εις φοινικα λιμενα της κρητης βλεποντα (βλεπον L) κατα λιβα και κατα χωρον (και κατα χωρον om. Psch.) Bℵ cett. M syr. utq. gig., om. fl. (cf. v. 11). 13. δε Bℵ cett. M Ph gig., τε Psch. fl. | αραντες ϑασσον fl., αραντες ασσον Bℵ cett. M Ph, om. Psch. | παρελεγομεϑα syr. utq. fl., παρελεγοντο Bℵ cett. M gig. 14. κατ αυτης BA cett. M Ph gig., κατα ταυτης ℵ, om. Psch. | ευρακλυδων Ph in mg., ευροκλυδων B3HLPM syr. utq., ευρακυλων ℵA. 15. επιδοντες τω πνεοντι (πλεοντι M) και συστειλαντες τα ιστια M Thom. (mg.: et collegimus astemonem (cf. Cassiodor. Bed., om Bℵ cett. syr. utq. gig. (sed: vento se tradiderunt) | εφεροντο gig. 16. καυδα Bℵc gig. (caudae), Caura Psch., κλαυδα ℵ*AM Ph, κλαυδην HLP | μολις ισχυσαμεν HLPM, ισχυσαμεν μολις BℵA. 17. εχρωμεϑα Psch. gig., εχρωντο Bℵ cett. M Ph | τε Bℵ cett. M syr. utq., δε gig. | μη Bℵ cett., μηπως HM δ. ι R. St. | συρτην M | εκπεσωμεν gig., εκπεση Psch., εκπεσωσιν Bℵ cett. M Ph | τι σκευος εφελκυστικον gig. (cf. Bed.), το σκευος Bℵ cett. M syr. utq. | ουτως εφερομεϑα Psch., ουτως εφεροντο Bℵ cett. M Ph, om. gig. 18. δε BℵCHLPM gig., τε A Psch. | χειμαζομενων ημων Bℵ cett. M syr. utq., vento autem valde instante et tempestate gig. | τη εξης Bℵ cett. M syr. utq., subsequenti autem die gig. | εκβολην Bℵ cett. M gig., εκβολην των σκευων syr. utq. | εποιουντο Bℵ cett. M gig., εποιουμεϑα Psch. 19. ερριψαμεν HLPM syr. utq , εριψαν B* et 3ℵAC, ερριψαν δ. ια R. St. gig. | εις την ϑαλασσαν M Thom. (c. ast.) gig., om. Bℵ cett. syr. utq. 20. επιμενοντος δε (τε Psch.) του χειμωνος (dies plurimos add. Psch), μητε ηλιου μητε αστρων φαινομενων επι πλειονας ημερας (επι πλ. ημ. h. l. om. Psch.)

καὶ μήτε ἡλίου μήτε ἄστρων ἐπιφαινομένων ἐπὶ πλείονας ἡμέρας περιῃρεῖτο πᾶσα ἐλπὶς τοῦ σώζεσθαι ἡμᾶς. 21 *πολλῆς τε ἀσιτίας ὑπαρχούσης, τότε σταθεὶς ὁ Παῦλος ἐν μέσῳ αὐτῶν εἶπεν· Ἔδει μέν, ὦ ἄνδρες, πενθαρχοῦντάς μοι μὴ ἀνάγεσθαι ἀπὸ τῆς Κρήτης κερδῆσαί τε τὴν ὕβριν ταύτην καὶ τὴν ζημίαν.* 22 *καὶ τὰ νῦν παραινῶ ὑμᾶς εὐθυμεῖν. ἀποβολὴ γὰρ ψυχῆς οὐδεμιᾶς ἔσται ἐξ ὑμῶν πλὴν τοῦ πλοίου.* 23 *παρέστη γάρ μοι ταύτῃ τῇ νυκτὶ τοῦ θεοῦ, οὗ εἰμι, ᾧ καὶ λατρεύω, ἄγγελος* 24 *λέγων· Μὴ φοβοῦ, Παῦλε· Καίσαρί σε δεῖ παραστῆναι, καὶ ἰδοὺ κεχάρισταί σοι ὁ θεὸς πάντας τοὺς πλέοντας μετὰ σοῦ.* 25 *διὸ εὐθυμεῖτε, ἄνδρες· πιστεύω γὰρ τῷ θεῷ, ὅτι οὕτως ἔσται, καθ᾽ ὃν τρόπον λελάληταί μοι,* 26 *εἰς νῆσον δέ τινα δεῖ ἡμᾶς ἐκπεσεῖν.*

27 *Ὡς δὲ τεσσαρεσκαιδεκάτη νὺξ ἐγένετο διαφερομένων ἡμῶν ἐν τῷ Ἀδρίᾳ, κατὰ μέσον τῆς νυκτὸς ὑπενόουν οἱ ναῦται προσεγγίζειν τινὰ αὐτοῖς χώραν.* 28 *καὶ βολίσαντες εὗρον ὀργυιὰς εἴκοσι, βραχὺ δὲ διαστήσαντες καὶ πάλιν βολίσαντες εὗρον ὀργυιὰς δεκαπέντε.* 29 *φοβούμενοι δὲ μήπως εἰς τραχεῖς τόπους ἐκπέσωμεν, ἐκ πρύμνης ῥίψαντες ἀγκύρας τέσσαρας ηὔχοντο ἡμέραν γενέσθαι, ἵνα εἰδῶμεν, εἰ σωθῆναι δυνάμεθα.* 30 *τῶν δὲ ναυτῶν ζητούντων ἐκφυγεῖν ἐκ τοῦ πλοίου καὶ χαλασάντων τὴν σκάφην εἰς τὴν θάλασσαν, εὐκαιρίαν ζητούντων προφάσει ὡς ἐκ πρῴρας ἀγκύρας μελλόντων ἐκτείνειν τοῦ ἀσφαλέστερον τὸ πλοῖον ἑστάναι,* 31 *εἶπεν ὁ Παῦλος τῷ ἑκατοντάρχῃ καὶ τοῖς*

Psch. gig., μητε δε ηλιου μητε αστρων εκφαινοντων (επιφαινομενων M) επι πλειονας ημερας χειμωνος τε ουκ ολιγου επικειμενου Bℵ cett. M Ph | περιηρειτο B syr. utq. gig., λοιπον περιηρειτο ℵA cett. M | πασα (η add. L) ελπις ℵACHLPM, ελπις πασα BA | του σωζεσθαι ημας Bℵ cett. M Ph, της ζωης ημων Psch., της ζωης gig. 21. τε BℵACM Psch. gig., δε HLP Ph | τοτε Bℵ cett. M syr. utq., om. A gig. | αυτων Bℵ cett. syr. utq. gig., ημων M | αναγαγεσθαι M | απο κρητης H 22. ουδεμιας ι R. St. Ph gig., ουδεμια Bℵ cett. M. 23. γαρ Bℵ cett. M syr. utq., om. gig. | του θεου BℵACM, αγγελος του θεου HLP syr. utq. gig. | ου ειμι BC*HLPM syr. utq., ου ειμι εγω ℵAC², om. gig. | ω και Bℵ cett. M syr. utq., ω gig. | αγγελος h. l. BℵACM, om. h. l. HLP syr. utq. gig. 25. διευθυμειτε L. 26. δει ημας ℵA cett. M, ημας δει B.

27. επεγενετο solus A | προσεγγιζειν M syr. utq., προσαγειν ℵᶜACHLP, προσανεχειν B³, προσαχειν B*, resonare gig. 28. παλιν βολισαντες ευρομεν C*. 29. δε ℵCM Ph gig., τε BAHLP Psch. | μηπως A (μηπω) HLPM (μηπος), μηπου BℵC | εις HLPM gig., κατα BℵAC | εκπεσωμεν etiam M δ. ε. θ. ι. ιγ R. St. | τεσσαρες ℵ | ηυχοντο B³ℵALPM, ευχοντο B*CH | ινα ειδωμεν ει σωθηναι δυναμεθα gig., om. Bℵ cett. M syr. utq. 30. εκφυγειν AM, φυγειν BℵCHLP | ευκαιριαν ζητουντων gig., om. Bℵ cett. M syr. utq. | προφασει Bℵ cett. syr. utq., om. M· | ως εκ πρωρας (πρωρης ℵ*et cA) μελλοντων αγκυρας (αγκυρας μελλοντων BAC) εκτεινειν Bℵ cett. M Ph gig., quod ituri essent in ea Psch. | του ασφαλεστερον το πλοιον εσταναι gig., et ligaturi navem in terra Psch., om. Bℵ cett. M Ph. 31. εκατονταρχη Bℵ cett., εκατονταρχω M | εν τω πλοιω μεινωσιν ℵ*M syr. utq. gig., μεινωσιν εν τω πλοιω BℵᶜACHLP.

στρατιώταις· Ἐὰν μὴ οὗτοι ἐν τῷ πλοίῳ μείνωσιν, ὑμεῖς σωθῆναι οὐ δύνασθε. [32] τότε εὐθέως ἀπέκοψαν οἱ στρατιῶται τὰ σχοινία τῆς σκάφης καὶ εἴασαν αὐτὴν ἐκπεσεῖν. [33] ἄχρι δὲ οὗ ἔμελλεν ἡμέρα γίνεσθαι, παρεκάλει ὁ Παῦλος ἅπαντας μεταλαβεῖν τροφῆς λέγων· Τεσσαρεσκαιδεκάτην σήμερον ἡμέραν προσδοκῶντες ἄσιτοι διατελεῖτε μηδὲν προσλαβόμενοι. [34] διὸ παρακαλῶ ὑμᾶς μεταλαβεῖν τινὸς τροφῆς· τοῦτο γὰρ πρὸς τῆς ἡμετέρας σωτηρίας ὑπάρχει. ἐλπίζω γὰρ ἐν τῷ θεῷ μου, ὅτι οὐδενὸς ὑμῶν θρὶξ ἐκ τῆς κεφαλῆς πεσεῖται. [35] εἴπας δὲ ταῦτα καὶ λαβὼν ἄρτον εὐχαρίστησεν τῷ θεῷ ἐνώπιον πάντων καὶ κλάσας ἤρξατο ἐσθίειν ἐπιδιδοὺς καὶ ἡμῖν. [36] εὔθυμοι δὲ γενόμενοι πάντες καὶ αὐτοὶ μετελάμβανον τροφῆς. [37] ἦμεν δὲ ἐν τῷ πλοίῳ αἱ πᾶσαι ψυχαὶ ὡς ἑβδομήκοντα ἕξ. [38] κορεσθέντες δὲ τροφῆς ἐκούφιζον τὸ πλοῖον ἐκβαλλόμενοι τὸν σῖτον εἰς τὴν θάλασσαν. [39] ὅτε δὲ ἡμέρα ἐγένετο, οἱ ναῦται τὴν γῆν οὐκ ἐγίνωσκον, κόλπον δέ τινα κατενόουν ἔχοντα αἰγιαλόν, εἰς ὃν ἐβουλεύοντο, εἰ δύναιντο, ἐξῶσαι τὸ πλοῖον. [40] καὶ τὰς ἀγκύρας περιελόντες εἴων εἰς τὴν θάλασσαν, ἅμα ἀνέντες τὰς ζευκτηρίας τῶν πηδαλίων καὶ ἐπάραντες τὸν ἀρτέμωνα τῇ πνεούσῃ κατεῖχον εἰς τὸν αἰγιαλόν. [41] περιπεσόντες δὲ εἰς τόπον διθάλασσον ἐπώκειλαν τὴν ναῦν ἐκεῖσε, ὅπου ἡ σύρτις, καὶ ἡ μὲν πρῷρα ἐρεί-

---

32. ευθεως gig., om. Bℵ cett. M syr. utq. | απεκοψαν οι στρατιωται BℵACM, οι στρατιωται απεκοψαν HLP | τα σχοινια και την σκαφην ειασαν εκπεσειν non male gig. 33. αχρις M | εμελλεν (ημελλεν LP) ημερα HLPM syr. utq., ημερα εμελλεν (ημελλεν BC) BAC gig. | παντας M | τινος τροφης δ. ια R. St. | μηδεν CHLPM, μηθεν BℵA | προσλαβομενοι BℵCHLP²M, προσλαμβομενοι P*, προσλαμβανομενοι A. 34. διο ℵA cett. M syr. utq., διο και B gig. | μεταλαβειν BℵACM, προσλαβειν HLP | τινος M Ph, τι ℵ*, om. Bℵ cett. Psch. gig. | προς ℵA cett. M, προ B | ημετερας ALPM Ph, υμετερας BℵCH Psch. gig. | ελπιζω γαρ εν τω θεω μου οτι ουδενος gig., ουδενος (ουθενος A) γαρ BℵACHLPM syr. utq. | εκ ℵHLP syr. utq., απο BAC gig., om. M | πεσειται HLPM Ph gig., απολειται BℵAC Psch. 35. ειπας BℵAC, ειπων HLPM | ηυχαριστησεν P (-σε), ευχαριστησεν BACHLM, ευχαριστησας ℵ | επιδιδους και ημιν M Thom. (c. ast.), om. Bℵ cett. syr. utq. gig. 36. μετελαμβανον M Ph gig., μετελαβαν ℵ, προσελαβον A, προσελαβοντο BC cett. 37. ημεν CHLPM, ημεθα BℵA | εν τω πλοιω αι πασαι ψυχαι HLPM syr. utq., αι (om. A) πασαι ψυχαι εν τω πλοιω BℵAC, εν τω πλοιω παντες gig. | ως εβδομηκοντα εξ B Epiphan. II, 85 (om. εξ), διακοσιαι (ortum ex σ, i. e. CC, in praecedente ως) εβδομηκοντα εξ (πεντε A) ℵACHLPM syr. utq. gig. 38. τροφης Bℵ cett. M, της τροφης HLP | εκβαλομενοι L. 39. οι ναυται Psch. gig., om. Bℵ cett. M Ph | ουκ εγινωσκον BM Psch. gig., ουκ επεγινωσκον ℵA cett., επεγινωσκον Ph | προς ον A | εβουλευσαντο HLPM, εβουλευοντο BℵC δ. ε. ια R. St. gig., εβουλοντο A | ει δυναιντο BℵAM Ph gig., ει δυνατον CHLP Psch. | εξωσαι B²ℵ cett. M syr. utq. gig., εκσωσαι B*C. 40. αρτεμωνα BℵACHM, αρτεμονα LP | τη πνεουση BℵA (πνευουση), τη γη πνεουση M. 41. επωκειλαν B³H (εποκιλαν) LPM, επεκειλαν B*ℵAC | εκεισε οπου η συρτις Thom. (c. ast.), eo ubi syrtis, in eum Psch., om. Bℵ cett. M Ph gig. | εμεινεν BℵCLPM gig., εμενεν

σασα ἔμεινεν ἀσάλευτος, ἡ δὲ πρύμνα διελύετο ὑπὸ τῆς βίας τῶν
κυμάτων. 42 *τῶν δὲ στρατιωτῶν βουλὴ ἐγένετο, ἵνα τοὺς δεσμώτας*
ἀποκτείνωσιν, μή τις ἐξ αὐτῶν ἐκκολυμβήσας διαφύγῃ. 43 *ὁ δὲ*
ἑκατοντάρχης βουλόμενος διασῶσαι τὸν Παῦλον ἐκώλυσεν αὐτοὺς
τοῦ βουλήματος, ἐκέλευσεν δὲ τοὺς δυναμένους κολυμβᾶν ἀποῤῥί-
ψαντας πρώτους ἐπὶ τῆς γῆς ἐξιέναι 44 *καὶ τοὺς λοιπούς, τοὺς*
μὲν ἐπὶ σανίσιν, τοὺς δὲ ἐπί τινων τῶν ἀπὸ τοῦ πλοίου. καὶ οὕτως
ἐγένετο πάντας διασωθῆναι ἐπὶ τῆς γῆς.

XXVIII. 1 *Καὶ διασωθέντες τότε ἐπέγνωμεν, ὅτι Μελίτη ἡ*
νῆσος καλεῖται. 2 *οἵ τε βάρβαροι παρεῖχαν οὐ τὴν τυχοῦσαν φιλ-*
ανθρωπίαν ἡμῖν. ἅψαντες γὰρ πυρὰν προσανελάμβανον πάντας ἡμᾶς
διὰ τὸν ὑετὸν τὸν ἐφεστῶτα καὶ διὰ τὸ ψῦχος. 3 *συστρέψαντος*
δὲ τοῦ Παύλου φρυγάνων πλῆθος καὶ ἐπιθέντος ἐπὶ τὴν πυράν,
ἔχιδνα ἀπὸ τῆς θέρμης διεξελθοῦσα καθήψατο τῆς χειρὸς αὐτοῦ.
4 *ὡς δὲ εἶδον οἱ βάρβαροι κρεμάμενον τὸ θηρίον ἐκ τῆς χειρὸς αὐτοῦ,*
πρὸς ἀλλήλους ἔλεγον· Πάντως φονεύς ἐστιν ὁ ἄνθρωπος οὗτος,
ὃν διασωθέντα ἐκ τῆς θαλάσσης ἡ Δίκη ζῆν οὐκ εἴασεν. 5 *ὁ μὲν*
οὖν ἀποτιναξάμενος τὸ θηρίον εἰς τὸ πῦρ ἔπαθεν οὐδὲν κακόν.
6 *οἱ δὲ προσεδόκων αὐτὸν μέλλειν πίμπρασθαι ἢ καταπίπτειν ἄφνω*
νεκρόν. ἐπὶ πολὺ δὲ αὐτῶν προσδοκώντων καὶ θεωρούντων μηδὲν
ἄτοπον εἰς αὐτὸν γινόμενον μεταβαλλόμενοι ἔλεγον θεὸν αὐτὸν εἶναι.

AH | διελυετο LM, ελυετο Bℵ (ελυτο) cett. | των κυματων ℵcCHLPM syr. utq. gig., om BℵA. **42.** των δε στρατιωτων βουλη εγενετο Bℵ cett. M Ph, et volebant milites Psch., tunc cogitaverunt milites gig. (Blass: τοτε εβουλευσαντο οι στρατιωται) | τους δεσμωτας Bℵ cett. M syr. utq., παντας τους δεσμωτας gig. Blass. | εξ αυτων Thom. (mg.), om. Bℵ cett. M syr. utq. gig. | διαφυγη etiam M. **43.** εκατονταρχος HLPM, εκτονταρχης BℵAC | τον παυλον διασωσαι A | εκελευσεν δε CM Ph, εκελευσεν τε Bℵ cett. Psch. gig. | εκκολυμβαν B | της γης ℵM, την γην BACHLP. **44.** τους μεν M, ους μεν Bℵ cett. | τους δε M, ους δε Bℵ cett. | εγενετο παντας διασωθηναι επι της γης (την γην Bℵ cett. Ph.) Bℵ cett. M (της γης) syr. utq., πασαι αι ψυχαι διεσωθησαν επι την γην Blass. (secundum gig.).

XXVIII. **1.** και διασωθεντες τε Eℵ cett. M¹ Ph, και τοτε Psch. (et post haec) gig., και διασωθεντες οι περι τον (τον om. C²) παυλον εκ του πλοος C³LM² (in marg. manus sec. XV) ε. ι R. St. | επεγνωμεν BℵAC*M syr. utq. gig., επεγνωσαν C³mgHLP | μελιτη B³ℵACHL(P)M Psch., μελιτηνη B* Ph gig. **2.** τε BACM syr. utq., δε ℵHLP gig. | παρειχαν BℵA, παρειχον CHLPM | αψαντες BℵACM, αναψαντες HLP | προσανελαμβανον ℵ*M Beda ex gr. (recipiebant), προσελαβοντο BℵcACHLP | παντας Bℵ cett. M syr. utq., om. A gig. | υφεστωτα L. **3.** πληθος HLPM syr. utq. gig., τι πληθος Bℵ*AC δ. ι R. St. | διεξελθουσα HLPM, εξελθουσα BℵAC | καθηψατο M, καθηψεν BℵAHLP. **4.** ειδαν B | προς αλληλους ελεγον BℵACM, ελεγον προς αλληλους HLP. **5.** αποτιναξαμενος AHLM (αποτειν.), αποτιναξας BℵP gig., αποτιναξας την χειρα αυτου και βαλων syr. utq. **6.** προσεδοκων Bℵ cett. M, προσεδοκουν HL | μελλων A | πιμπρασθαι BℵcHLPM, εμπιπρασθαι ℵ* | ην καταπιπτειν F | θεωρουντων. Thom. (mg.): (cum) et intuiti essent | μηθεν B | γινομενον Bℵ cett. gig., γενομενον M syr. utq. | μεταβαλλομενοι ℵHLM, μεταβαλομενοι BAP | ελεγαν B | θεον αυτον ειναι HLPM (syr.

7 ἐν δὲ τοῖς περὶ τὸν τόπον ἐκεῖνον ὑπῆρχεν χωρία τῷ πρώτῳ τῆς νήσου
ὀνόματι Ποπλίῳ, ὃς ἀναδεξάμενος ἡμᾶς ἡμέρας τρεῖς ἐν τῇ οἰκίᾳ αὐτοῦ
φιλοφρόνως ἐξένισεν. 8 ἐγένετο δὲ τὸν πατέρα τοῦ Ποπλίου πυρε-
τοῖς καὶ δυσεντερίῳ συνεχόμενον κατακεῖσθαι· πρὸς ὃν ὁ Παῦλος
εἰσελθὼν καὶ προσευξάμενος ἐπιθεὶς τὰς χεῖρας αὐτῷ ἰάσατο αὐτόν.
9 τούτου δὲ γενομένου καὶ οἱ λοιποὶ οἱ ἔχοντες ἀσθενείας ἐν τῇ
νήσῳ προσήρχοντο καὶ ἐθεραπεύοντο· 10 οἳ καὶ πολλαῖς τιμαῖς
ἐτίμησαν ἡμᾶς καὶ ἀναγομένοις ἐκεῖθεν ἐπέθεντο ἐν τῷ πλοίῳ τὰ
πρὸς τὰς χρείας.

11 Μετὰ δὲ τρεῖς μῆνας ἀνήχθημεν ἐν πλοίῳ παρακεχειμακότι
ἐν τῇ νήσῳ Ἀλεξανδρίνῳ παρασήμῳ Διοσκούροις. 12 καὶ καταχθέν-
τες εἰς Συρακούσας ἐπεμείναμεν ἐκεῖ ἡμέρας τρεῖς, 13 ὅθεν περι-
ελθόντες κατηντήσαμεν εἰς Ῥήγιον. καὶ μετὰ μίαν ἡμέραν ἐπιγενο-
μένου νότου δευτεραῖοι ἤλθομεν εἰς Ποτιόλους, 14 οὗ εὑρόντες
ἀδελφοὺς παρεκλήθημεν ἐπ᾽ αὐτοῖς, ἐπιμείναντες παρ᾽ αὐτοῖς
ἡμέρας ἑπτά. καὶ οὕτως εἰς Ῥώμην ἤλθαμεν. 15 κἀκεῖθεν οἱ
ἀδελφοὶ ἀκούσαντες τὰ περὶ ἡμῶν ἐξῆλθον εἰς ἀπάντησιν ἡμῖν
ἄχρις Ἀππίου φόρου καὶ Τριῶν ταβερνῶν. οὓς ἰδὼν ὁ Παῦλος
εὐχαριστήσας τῷ θεῷ ἔλαβε θάρσος. 16 ὅτε δὲ ἤλθομεν εἰς τὴν
Ῥώμην, ὁ ἑκατοντάρχης παρέδωκε τοὺς δεσμίους τῷ στρατοπεδάρχῃ.

---

utq.), αυτον ειναι θεον BN, ειναι αυτον θεον A. 7. πουπλιω δ. ι R. St. etiam infra | ημεραι τρεις BM, τρεις ημεραι NAHLP | εν τη οικια αυτου Thom. (c. ast.) Psch., om. BN cett. M Ph gig. 8. δυσεντεριω BNAHLP, δυσεντερια M. 9. δε BNAIM Ph, τε Psch., ουν HLP, om. gig. 9. γενομενου BN cett. M. syr. utq. gig., γινομενου L, γενομενου υγιους H, ακουστου Thom. (mg.) | και (om. B) οι λοιποι EN cett. M syr. utq., omnes gig. | οι εχοντες ασθενειας εν τη νησω HLPM Ph, οι εν τη νησω εχοντες ασθενειας BNAI gig., | προσηρχον B. 10. οι om. P | εκειθεν Psch. Thom. (c. ast.), om. BN cett. M Ph gig. | εν τω πλοιω Thom. (c. ast.), om. BN cett. M syr. utq. gig. | τα (τας A) προς τας χρειας (την χρειαν HLP) BN cett. M Ph gig.

11. ηχθημεν H ε. η. ιγ R. St. | παρακεχειμακοτι in M pr. m. corr. ex παρεχεχ. 12. επεμειναμεν BN cett. syr. utq. gig., επιμειναντες M | εκει Psch. Thom. (c. ast.) gig., om. BN cett. M Ph. | ημερας τρεις NAHILPM (τρεις ημερας), ημεραις τρισιν B. 13. περιελθοντες N^cA cett. M syr. utq., περιελοντες BN*, tulimus gig. | ποτιολους πολιν ιταλιας Psch. 14. επ αυτοις HLPM Ph (inter eos), ου μετριως επ αυτοις δ R. St., παρ αυτοις BNAI R. St., om. gig. | επιμειναντες HM syr. utq. gig., επιμειναι BNAILP | παρ αυτοις Psch. Thom. (c. ast.) gig., om. BN cett. M Ph | επτα omnes, IIII (ortum ex VII) gig. | εις (την add. BNHLP) ρωμην (ραμην M) ηλθαμεν (ηλθομεν HIPM) Ph gig., ηλθομεν (εισηλθομεν L) εις ρωμην AI. 15. οι αδελφοι NA cett. M, αδελφοι B | εξηλθον HLPM syr. utq., ηλθαν BNA (ηλθον) I | ημων I | αχρις HILPM, αχρι BNA | απφιου M. 16. ηλθομεν LPM Ph gig., εισηλθομεν (-αμεν) BNAI δ. ε. ι R. St. Psch. | την ρωμην N*LM, ρωμην BN^cAHIP | ο εκατονταρχος παρεδωκε τους δεσμιους τω στρατοπεδαρχω (-δαρχη M, principi peregrinorum gig.) HLPM Thom. (c. ast) gig., om. BN cett. syr. utq. | τω δε παυλω επετραπη HLPM cett., et permisit centurio Paulo Psch., επετραπη τω παυλω BNA cett. Ph | μενειν καθ εαυτον

*τῷ δὲ Παύλῳ ἐπετράπη μένειν καθ᾿ ἑαυτὸν ἔξω τῆς παρεμβολῆς
σὺν τῷ φυλάσσοντι αὐτὸν στρατιώτῃ.*
17 *Ἐγένετο δὲ μετὰ ἡμέρας τρεῖς συνκαλέσασθαι αὐτὸν τοὺς ὄντας
τῶν Ἰουδαίων πρώτους. συνελθόντων δὲ αὐτῶν ἔλεγεν πρὸς αὐτούς·
Ἐγώ, ἄνδρες ἀδελφοί, οὐδὲν ἐναντίον ποιήσας τῷ λαῷ ἢ τοῖς ἔθεσι
τοῖς πατρῴοις δέσμιος ἐξ Ἱεροσολύμων παρεδόθην εἰς τὰς χεῖρας
τῶν Ῥωμαίων,* 18 *οἵτινες πολλὰ ἀνακρίναντές με ἠβούλοντο ἀπο-
λῦσαι διὰ τὸ μηδεμίαν αἰτίαν θανάτου ὑπάρχειν ἐν ἐμοί.* 19 *ἀντι-
λεγόντων δὲ Ἰουδαίων καὶ ἐπικραζόντων· Αἶρε τὸν ἐχθρὸν ἡμῶν,
ἠναγκάσθην ἐπικαλέσασθαι Καίσαρα, οὐχ ὡς τοῦ ἔθνους μου ἔχων τι
κατηγορῆσαι, ἀλλ᾿ ἵνα λυτρώσωμαι τὴν ψυχήν μου ἐκ θανάτου.*
20 *διὰ ταύτην οὖν τὴν αἰτίαν παρεκάλεσα ὑμᾶς ἰδεῖν καὶ προσ-
λαλῆσαι. ἕνεκεν γὰρ τῆς ἐλπίδος τοῦ Ἰσραὴλ τὴν ἅλυσιν ταύτην περί-
κειμαι.* 21 *οἱ δὲ πρὸς αὐτὸν εἶπαν· Ἡμεῖς οὔτε γράμματα περὶ
σοῦ ἐδεξάμεθα ἀπὸ τῆς Ἰουδαίας, οὔτε παραγενόμενός τις ἀπὸ
Ἱεροσολύμων τῶν ἀδελφῶν ἀπήγγειλεν ἢ ἐλάλησεν ἡμῖν τι περὶ σοῦ
πονηρόν.* 22 *ἀξιοῦμεν δὲ παρὰ σοῦ ἀκοῦσαι ἃ φρονεῖς· περὶ μὲν
γὰρ τῆς αἱρέσεως ταύτης γωστόν ἐστιν ἡμῖν, ὅτι πανταχοῦ ἀντι-
λέγεται.* 23 *ταξάμενοι δὲ αὐτῷ ἡμέραν ἦκον πρὸς αὐτὸν εἰς τὴν
ξενίαν πλείονες, οἷς ἐξετίθετο διαμαρτυρόμενος τὴν βασιλείαν τοῦ
θεοῦ πείθων τε αὐτοὺς περὶ τοῦ Ἰησοῦ ἀπό τε τοῦ νόμου Μωϋσέως
καὶ τῶν προφητῶν, ἀπὸ πρωῒ ἕως ἑσπέρας.* 24 *καὶ οἱ μὲν ἐπεί-
θοντο τοῖς λεγομένοις, οἱ δὲ ἠπίστουν.* 25 *ἀσύμφωνοι δὲ ὄντες
πρὸς ἀλλήλους ἀπελύοντο, εἰπόντος τοῦ Παύλου ῥῆμα ἕν, ὅτι*

εξω της παρεμβολης M Thom. (c. ast., transponens) gig. Berg. p. 82. 96. 162, μενειν καθ εαυτον (αυτον B) Bℵ cett. syr. utq. | συν τω φυλασσοντι αυτον (αυτω L) στρατιωτη ε Bℵ utq. cett. M syr. utq., custodientibus eum militibus gig.

17. αυτον BℵAIM Ph gig., τον παυλον HLP Psch. | ελεγεν προς αυτους Bℵ cett. M syr. utq., conferebat cum eis dicens gig. | εγω ανδρες αδελφοι BℵAIM Ph gig., ανδρες αδελφοι εγω HLP Psch. | εις ιερουσαλημ παρεδωθην M. 18. πολλα M Thom. (c. ast.), om. Bℵ cett. syr. utq. gig. | ηβουλοντο HLPM, εβουλοντο BℵA | απολυσαι με syr. utq., με απολυσαι ℵ* | αιτιαν om. M. 19. ιουδαιων M, των ιουδαιων Bℵ cett. | και επικραζοντων αιρε τον εχθρον ημων M Thom. (c. ast.), om Bℵ cett. syr. utq. gig. | κατηγορησαι HLPM, κατηγορειν BℵA | αλλ ινα λυτρωσωμαι την ψυχην μου εκ θανατου M Thom. (c. ast.) gig., om. Bℵ cett. syr. utq. 20. λαλησαι M | εινεκεν ℵ*A. 21. ειπαν BℵAH, ειπον LM | περι σου εδεξαμεθα BℵHLM syr. utq., εδεξαμεθα περι σου A(P) | απο της ιουδαιας Bℵ cett. M syr. utq., a iudeis (ante εδεξαμεθα) gig. | απο ιεροσολυμων Psch. gig., om. Bℵ cett. M Ph | ημιν Thom. (c. ast.), om. Bℵ cett. M syr. utq. 22. αξιουμεν δε om. L | περι σου H | ακουσαι παρα σου ℵL | γαρ om. L | εστιν ημιν HLPM, ημιν εστιν BℵA | αντιλεγεται Bℵ cett. M syr. utq., contradicitur ei in tota urbe gig. 23. δε Bℵ cett. M Ph, τε Psch. gig. | ηκον HLPM, ηλθον BℵA | διαμαρτυρομενος Bℵ (-ραμενος) HL (add. αυτοις) PM, παρατεθειμενος A | περι BℵAHM syr. utq. gig., τα περι L | απο νομου M | μωσεως AHM, μωυσεως BℵL. 25. δε BℵcAHLPM

Ies. 6, 4. 10. *καλῶς τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον ἐλάλησεν διὰ Ἠσαΐου τοῦ προφήτου πρὸς
τοὺς πατέρας ὑμῶν* 26 *λέγον· Πορεύθητι πρὸς τὸν λαὸν τοῦτον καὶ
εἶπον· Ἀκοῇ ἀκούσετε καὶ οὐ μὴ συνῆτε καὶ βλέποντες βλέψετε
καὶ οὐ μὴ ἴδητε.* 27 *ἐπαχύνθη γὰρ ἡ καρδία τοῦ λαοῦ τούτου,
καὶ τοῖς ὠσὶν βαρέως ἤκουσαν καὶ τοὺς ὀφθαλμοὺς αὐτῶν ἐκάμ-
μυσαν, μή ποτε ἴδωσιν τοῖς ὀφθαλμοῖς καὶ τοῖς ὠσὶν ἀκούσωσιν
καὶ τῇ καρδίᾳ συνῶσιν καὶ ἐπιστρέψωσιν, καὶ ἰάσομαι αὐτούς.*
28 *γνωστὸν οὖν ἔστω ὑμῖν ὅτι τοῖς ἔθνεσιν ἀπεστάλη τοῦτο τὸ
σωτήριον τοῦ θεοῦ, αὐτοὶ καὶ ἀκούσονται.* 29 *καὶ ταῦτα αὐτοῦ
εἰπόντος ἀπῆλθον οἱ Ἰουδαῖοι, πολλὴν ἔχοντες ἐν ἑαυτοῖς συν-
ζήτησιν.*

30 *Ἔμεινεν δὲ ὁ Παῦλος διετίαν ὅλην ἐν ἰδίῳ μισθώματι καὶ
ἀπεδέχετο πάντας τοὺς εἰσπορευομένους πρὸς αὐτόν, Ἰουδαίους
τε καὶ Ἕλληνας,* 31 *κηρύσσων τὴν βασιλείαν τοῦ θεοῦ καὶ διδάσκων
τὰ περὶ τοῦ κυρίου Ἰησοῦ μετὰ πάσης παρρησίας, ἀκωλύτως λέγων
ὅτι οὗτός ἐστιν ὁ Χριστός, Ἰησοῦς ὁ υἱὸς τοῦ θεοῦ, δι' οὗ μέλλει
ὅλος ὁ κόσμος κρίνεσθαι. ἀμήν.*

πράξεις τῶν ἁγίων ἀποστόλων.

Ph, τε ℵ* Psch. gig. | δια ησαιου του προφητου προς τους πατερας υμων (sic Bℵ Psch., ημων HLPM gig., om. Ph) Bℵ cett. M syr. utq. gig., προς τους πατερας υμων δια ησαιου του προφητου A. 26. λεγον AHM, λεγων BℵHP | τουτον om. Ph | ακουσετε BℵHLPM, ακουσητε EA | βλεψετε Bℵ*LPM, βλεψητε Eℵ^cAH | ιδητε Bℵ cett. M Psch. gig., ειδητε E Ph. 27. επαχυνθη Eℵ^cA cett. M Orig. II, 339. III, 975 syr. utq., εβαρυνθη ℵ* gig. (grava autem, cf. III, 14 D) | τοις ωσιν (αυτων add. ℵA Psch.) βαρεως ηκουσαν (LXX) EB cett. M syr. utq., om. gig. | και τους οφθαλμους αυτων εκαμμυσαν (LXX) EB cett. M syr. utq., et oculos eorum obscuros (cf. Hebr.) gig. | συνωσιν EB cett., συνιωσι M | ιασομαι BℵAHLPM, ιασωμαι E. 28. εστω υμιν EℵAHLPM, υμιν εστω B | τουτο eBℵ*A syr. utq. gig., om. Eℵ^cHLPM | αυτοι και EB cett. M Ph, αυτοι γαρ και Psch. Thom. (c. ast.), αυτοι gig. 29. HLPM Psch. nonnulli codd. Thom. (c. ast.) gig., om. EB cett. Psch. codd. plur. Ph.

30. εμεινεν Eℵ^cAHLP, επεμεινεν M, ενεμεινεν Bℵ* | δε EBℵAHLP Thom. (mg.), τε Psch., ουν M Ph | ο παυλος HLP (Psch.) Thom. (c. ast.) gig., om. EBℵAM Ph | ιουδαιους τε και ελληνας M Thom. (c. ast.) gig., om. EB cett. syr. utq. 31. περι του (του om. M) κυριου (κυριου bis M) ιησου ℵ*M Ph (praem. τα), περι του κυριου ιησου χριστου EBℵ^cAHLP Psch. gig. | πασης om. Psch. | λεγων (om. demid. par.) οτι ουτος εστιν ο χριστος ιησους (dominus Iesus Christus demid.) ο υιος του θεου δι ου μελλει ολος ο κοσμος κρινεσθαι Ph demid. par., om. EB cett. M Psch. gig. cf. Berg. p. 64. 74. 78. 82. 98. 107. 120. 162 | αμην M Ph par[2].

πραξεις των αγιων αποστολων EAHL, επληρωθησαν αι πραξεις των αγιων αποστολων P, πραξεις αποστολων Bℵ, τελος συν θεω των πραξεων των αποστολων M (in marg. στιχοι β'φκδ, ie. MMDXXIV), finita sunt gesta apostolorum beatorum, hoc est historia eorum Psch., finiti sunt et descripti actus XII apostolorum sanctorum Ph.

Incipit prefacio in

ACTUS APOSTOLORUM.

Lucas natione Syrus, cuius laus in euangelio canitur aput Antiochiam, medicine artis egregius et apostolorum Christi discipulus, postea usque ad confessionem Paulum secutus apostolum sine crimine in uirginitate manens domino maluit inseruire, qui LXXX et IIII agens aetatis annos in Bithinia dinoscitur emigrasse. hic igitur diuino stimulatus imperio postquam in Achaie partibus euangelium scribens Grecis fidelibus iucarnationem domini fidei narratione ostendit eundemque ex stirpe Dauid de origine descendisse monstrauit, cui non inmerito scribendorum apostolorum actuum potestas in ministerio datur, ut deo in deum pleno et filio perditionis extincto oratione ab apostolis facta sorte domini electionis numerus compleretur, sicque Paulus consummationem apostolicis actibus daret, quem diu contra stimulum calcitrantem dominus elegisset. quod legentibus ac requirentibus deum breui uolui sermone ostendere quam prolixius aliquid fastidientibus prodidisse, sciens quod operantem agricolam oportet de suis fructibus edere, quem ita diuina subsecuta est gratia, ut non solum corporibus, sed 2. Tim. 4, 6.
etiam animabus eius proficeret medicina.

I. [1] Primum quidem sermonem feci de omnibus, o Theofile,
quae incoauit Ihesus facere et docere, [2] usque in eum diem, quem
susceptus est, quo praecepit apostolis, per spiritum sanctum quos
elegit, et praecepit praedicare euangelium, [3] quibus et praesentauit
se uiuum, postquam passus est, in multis argumentis post dies
quadraginta apparens eis et narrans ea quae sunt de regno dei. [4] et Luc. 24, 19.
simul conuiuens cum eis praecepit eis ab Hierosolymis non de-

---

Prologus Actuum apostolorum in 'Gigante librorum' Stockholmiensi edito a Ioanne Beleheim, Christianiae 1879, simillimus est illi argumento euangelii secundum Lucam, quod post Ioannem Wordsworth et Henricum White (Nouum Testamentum latine secundum editionem s. Hieronymi, Part. I, fasc. III, Oxon. 1898), Ernestum de Dobschütz (Studien zur Textkritik der Vulgata, Lips. 1895, p. 98 sq.), Petrum Corssen (Monarchianische Prologe zu den vier Evangelien, Lips. 1896) et ipse edidi (Zeitschrift für wiss. Theologie, 1897, III, p. 135 sq.). l. 7/8 gig.: 'in ministerio', cui lectioni ibi praetuli: 'in mysterio', etiam hic praeferendam. l. 12 gig.: 'prodidisse', quam lectionem etiam ibi praeferre debebam. ibi dedi: prodesse.

I. 1. inchoauit dg. 3. praesentauit em., praesentiam d, repraesentauit dg |

cedere, sed expectare pollicitationem patris, „quam audistis de ore
meo. 5 quia Iohannes quidem baptizauit aqua, uos autem spirito
sancto baptizabimini et eum accipere habetis non post multos hos
dies usque ad pentecosten.“ 6 hi ergo cum conuenissent, interroga-
bant eum dicentes: „Domine, si in tempore hoc restitues regnum
Istrael?“ 7 et dixit ad eos: „Non est uestrum scire tempora aut
momenta, quae pater posuit in sua uoluntate. 8 sed accipietis
uirtutem, cum superuenerit sanctus spiritus super uos, et eritis mei
testes adque Hierusalem et omni Iudaeae et Samariae et usque
ad ultimum terrae“ 9 et cum haec dixisset, nubes suscepit eum,
et leuatus est ab oculis eorum 10 et ut aspicientes erant in caelo
abeunte eo, et ecce uiri duo adsistebant eis in ueste cundida,
11 qui et dixerunt: „Uiri Galilaei, quid statis aspicientes in
caelum? iste Ihesus, qui adsumptus est a uobis, sic etiam ueniet,
quemadmodum uidistis eum euntem in caelum.“

12 Tunc reuersi sunt Hierusalem a monte qui uocatur oliueti,
qui est iuxta Hierusalem sabbati habens iter. 13 et cum intro-
issent, ascenderunt in superiora, ubi erant commorantes Petrus et
Iohannes, Iacobus et Andreas, Philippus et Thomas, Bartholomeus
et Mattheus, Iacobus Alphei, Simon zelotes et Iudas Iacobi. 14 hi
omnes erant perseuerantes unanimes in oratione cum mulieribus
et filiis et Maria matre Ihesu et fratribus eius.

15 In diebus his cum suerexisset Petrus, in medio discipulorum
dixit (erat praeterea multitudo nominum quasi CXX): „Uiri fratres,
oportet inpleri scripturam hanc, quam praedixit spiritus sanctus
per os Dauid de Iuda, qui factus est dux hiis qui apprehenderunt
Ihesum, qui adnumeratus erat inter nos et sortitus fuit sortem
ministerii huius. 18 hic ergo possedit praedium ex mercede in-
iustitiae suae et pronus factus crepauit medius, et effusa sunt
omnia viscera eius. 19 et notum factum est omnibus qui inhabitant
Hierusalem, ita ut uocetur praedium illud lingua ipsorum Acel-
demach, hoc est praedium sanguinis. 20 scriptum est enim in libro
psalmorum: ‘Fiat habitatio eorum deserta, et non sit qui inhabitet

---

5. baptizabimini (cf. gr.) em., baptizamini d. | post d^g, potest d. 6. restitues em., restituere d. 7. aut d^g, ut d. 8. adque d^g, ad quae d | samariae (cf. gr.) em., samaria d. 9. nubes d, nubs d^g. 11. quid d^g, qui d | uobis d^g, bobis d | etiam em., enim d, deleuit d^g | quaemadmodum d^2, quemadmod modum d^1.

13. iohannis d. 14. perseberantes d.

15. his cum surrexisset d, his autem cum surrexit d^g | nominum em., non omnium d. 17. ministerii d^g, ministerium d. 18. possedit d^g, possidit d. | mercedem d. 20. eorum

in ea' et 'Episcopatum illius sumat alius'. 21 oportet ergo eorum Ps. 69, 25: 109, 8.
qui uenerunt nobiscum uirorum in omni tempore, quoniam
introiuit et exiuit ad nos dominus Ihesus Christus, 22 incipiens a
baptismate Iohannis usque in diem, quo adsumptus est a nobis,
testem resurrectionis eius nobiscum fieri unum istorum." 23 et
statuit duos: Ioseph qui cognominatur Barnabas, qui uocatur Iustus,
et Matthian. 24 et orantes dixerunt: „Domine, qui corda nosti
omnium, designa quem elegisti ex his duobus unum, 25 sumere
locum ministerii huius et apostolatus, a quo transgressus Iudas
abire in locum suum." 26 et dederunt sortes suas, et cecidit sors
super Matthian, et dinumeratus est cum XII apostolis.

II. 1 Et factum est in diebus illis, et cum inpleretur dies
pentecostes, erant simul omnes in unum. 2 et factum est repente
e caelo echo, tamquam ferretur uiolentus spiritus, et inpleuit totam
domum, ubi erant sedentes. 3 et uisae sunt eis diuidi linguae
tamquam ignis, et sedit super unumquemquem eorum. 4 et
inpleti sunt uniuersi spiritu sancto et coeperunt loqui aliis linguis,
sicut spiritus dabat eloqui eis.

5 In Ierusalem erant habitantes Iudaei timorati, uiri ab omni
gente, quae sub caelo sunt. 6 cumque facta esset uox haec, conuenit
multitudo et concaesae sunt. qui audiebant unusquisque loquentes
eos lingua sua. 7 obstupescebant autem et admirabantur dicentes
ad alterutrum: „Nonne ecce uniuersi hi sunt qui locuntur Gali-
laei, 8 et quomodo nos audimus unusquisque propria lingua sua,
in qua nati sumus? 9 Parthi et Medi et Aelamitae et qui inhabitant
Mesopotamiam, Iudaeam et Cappadociam, Pontum et Asiam, 10 Fry-
giam et Pamphyliam, Aegyptum et partes Lybiae, quae est circa Cy-
renen, et qui hic demorantur Romani, Iudaei et proselyti, 11 Cre-
tenses et Arabi, audiuimus loquentes eos nostris linguis magnalia
dei." 12 obstupescebant omnes et hesitabant alius ad alium quod
factum est et dicentes: „Quid uult esse hoc?" 13 alii uero deri-
debant dicentes quia „musto isti repleti sunt".

---

d, eius d^{g} 21. eorum d, ex his d^{g} | uenerunt d, conuenerunt d^{g} | uirorum obelis not. d^{g} | quoniam (ἐν ᾧ) d, quo d^{g} | introiuit d^{g}, introibit d. 22. iohannis d^{g}, iohannen d | usque d^{g}, usquae d. 23. matthian d^{g}, matthias d. 25. transgressus (παρέβη), cf. VI, 15. 26. dinumeratus = denumeratus | apostolis d^{g}, apostolos d.

II. 2. repente e em., repente d | echo d, in marg. adscripto: uox. 3. eis d^{2}, eius d^{1}. 4. coeperunt d^{g}, coipérunt d.

6. cumquae d | concaesae sunt em., consaesae sunt d, confusa est d^{g} | qui d, quia d^{k}. 10. quae em., qui d.

14 Cum stetisset autem Petrus cum decem apostolis et eleuauit
primus uocem suam et dixit: „Uiri Iudaei et omnes qui inhabitant
Hierusalem, hoc uobis notum sit, auscultate uerbis meis. 15 non
enim, sicut uos suspicamini, hii hebrii sunt, est enim hora tertia
Ioël 3, 1—5. diei. 16 sed hoc est quod dictum est per prophetam: 17 'Erit in
nouissimis diebus, dicit dominus, effundam spiritum meum super
omnem carnem, et prophetabunt fili eorum et filiae eorum, et
iuuenes uisiones uidebunt et seniores somnia somniabunt. 18 et
ego super seruos meos et super ancillas meas effundam spiritum
meum 19 et dabo prodigia in caelo susum et signa in terra deorsum.
20 sol conuertetur in tenebris et luna in sanguine prius quam
ueniat dies domini magnus, 21 et erit, omnis quicumque inuoca-
uerit nomen domini saluus erit.' 22 Uiri Istrahelitae, audite
sermones hos. Ihesum Nazoraeum, uirum a deo probatum in
nobis uirtutibus et prodigiis et signis, quae fecit per eum deus
in medio uestrum, sicut ipsi scitis, 23 hunc destinato consilio et
prouidentia dei editum accepistis, per manus iniquorum adfixum
interfecistis, 24 quem deus suscitauit solutis gemitibus inferiorum,
quoniam possibile non esset detineri eum ab ipso. 25 Dauid enim
Ps. 15, 8—11. dicit in eum: 'Prouidebam dominum meum in conspectu meo
semper, quia a dextra mea est, ut non commouear. 26 propterea
laetatum est cor meum, et exultauit lingua mea, adhuc autem et
caro mea inhabitabit in spem. 27 quia non derelinques animam
meam aput inferos neque dabis sanctum tuum uidere corruptionem.
28 notas fecisti mihi uias uitae, inplebis me iucunditate cum facie
tua.' 29 uiri fratres, licet mihi dicere cum fiducia ad uos de
patriarcha Dauid, quia defunctus est et sepultus est, et monumentum
eius est aput nos usque in hunc diem. 30 cum esset autem propheta
et sciret, quia iureiurando iurauit ei deus de fructu praecordiae
Ps 88, 4. 5; 131, 11. eius secundum carnem suscitare Christum ⟨et⟩ collocare super thronum
eius, 31 ⟨prouidens locutus est de⟩ resurrectione Christi, quia neque
derelictus est aput inferos, neque caro eius uidit corruptionem.
32 hunc ergo Ihesun resuscitauit deus, cuius nos omnes testes
sumus. 33 dextera ergo dei exaltatus et pollicitatione spiritus
sancti accepta a patre effudit uobis quod et uidistis et audistis.

---

14. decem d, undecim d^e? | elebabit d^1, lebabit d^2 | auscultate d^g, ausilate d. 15. hii d, hi d^g. 17. filiae d^g, filias d | iubenes d. 23. editum d^g, auditum d. 24. gemitibus d^g, amitibus d. 26. inhabitabit (cf. gr.) em., inhabitauit d | spem d^2, spsem d^1. 27. neque d^g, nequae d | inplebis d^g, inpleuis d. 28. patriarcha d^g, patriaarcha d. 30. fructu d^g, fructum de d | praecordia eius d | carnem em., carne d | et (cf. gr.) addidi, om. d. 31. ⟨prouidens locutus est de⟩ gig., om d. 33. pollicitatione d^g, pollicitationem d.

34 non enim Dauid ascendit in caelos. dixit enim ipse: ‘Dixit Ps. 109, 1.
dominus domino meo: Sede ad dexteram meam, 35 donec ponam
inimicos tuos scamillum pedum tuorum.’ 36 pro certo ergo sciat
omnis domus Istrael, quia et dominum et Christum deus fecit hunc
Ihesum, quem uos crucifixistis.“

37 Tunc omnes qui conuenerant exaudientes stimulati sunt
corde, et quidam ex ipsis dixerunt ad Petrum et ad apostolos:
„Quid ergo faciemus, uiri fratres? ostendite nobis.“ 38 Petrus autem
ad eos ait: „Paenitentiam agite, et baptizetur unusquisque uestrum
in nomine domini Ihesu Christi in remissione peccatorum et accipite
gratiam sanctum spiritum. 39 nobis enim est haec repromissio et
filiis nostris et omnibus qui in longinquo, quos aduocauerit dominus
deus noster.“ 40 aliis quoque sermonibus pluribus contestabatur
et exortabatur eos dicens: „Salui estote ex progenie hac praua.“
41 hi ergo credentes sermoni eius baptizati sunt, et adiectae sunt
in illo die animae quasi tria milia. 42 et erant perseuerantes in
doctrina apostolorum in Hierusalem et in communicatione fractionis
panis et orationibus. 43 nascebatur quoque omni animae timor.
multa enim portenta et signa per apostolos fiebant. 44 omnes
etiam credentes erant in unum et habebant omnia communia,
45 et qui possessiones habebant et facultates distrahebant et dis-
partiebantur ea cottidie omnibus secundum quod cui opus erat,
46 omnes quoque perseuerantes in templo et per domos in id
ipsum capiebant panes accipientes cibum in exultatione et simpli-
citate cordis 47 laudem dicentes deo et habentes gratiam aput totum
mundum. dominus autem adiciebat eos qui salui fiebant cottidie
in unum in ecclesia.

III. 1 In diebus autem ipsis Petrus et Iohannes ascendebant
in templum ad uesperum ad horam nonam orationis. 2 et ecce
quidam uir clodus ex utero matris suae baiolabatur, quem ponebant
cottidie ad ianuam templi eam, quae dicitur pulchra, ut peteret
elemosynam ab his qui ingre-
diebantur in templum. 3 hic
respiciens oculis suis et uidit
Petrum et Iohannen incipientes

Flor. III. 2 . . . . qui intro-
ibant templum. 3 hic contem-
platus oculis suis cum uidisset
Petrum et Iohannem incipientes

38. Petrus autem (cf. d) d^{g}, petrus autrus autem d | accipite d, accipietis d^{g} | sanctum spiritum = τοῦ ἁγίου πνεύματος. 40. exortabatur d, exhortabatur d^{g} | hac d^{g}, hanc d. 45. orationibus = προσευχαῖς | cui (cl. IV, 35 cuique) em., qui d. 46. in id ipsum (ἐπὶ τὸ αὐτό, cf. H. Roensch, Itala u. Vulg. p. 424) d^{g}, id ipsum d. 47. autem d^{g}, autem autem d | cottidie d^{g}, cottie d.

III. 1. ipsis. fort. d legit αὐταῖς pro ταύταις. 2. baiulabatur d^{g}. 3. et uidit

introire in templum rogabat eos
elemosynam. 4 intuitus autem
Petrus in eum cum Iohannen et
dixit: „Aspice ad nos.“ 5 ad
ille adtendebat eos expectans
aliquid accipere ab eis. 6 dixit
autem Petrus: „Argentum et
aurum non est mihi. quod habeo
hoc tibi do: in nomine Ihesu
Christi Nazorei ambula.“ 7 et
adpraehensum eum dextera manu
suscitauit, et confestim stetit, et
firmatae sunt eius bases et crura.
8 et cum exsiluisset, stetit et
ambulabat gaudens et introiuit
cum eis in templum laudem dans
deo. 9 et uidit omnis populus
eum ambulantem et laudantem
deum, cognoscebantque eum, quia
hic erat, qui ad elemosynam
sedebat in porta illa pulchra
templi, et repleti sunt terroris
et stupefactionis in eo quod con-
tigerat ei. 11 exeunte autem
Petro et Iohanne cum eis ibat
tenens eos. stupentes autem sta-
bant in porticum, qui uocatur
Solomonis, stupebant.

introire in templum rogabat
illos elemosynam. 4 intuitus au-
tem eum Petrus cum Iohanne
adstans dixit ei: „Contemplare
me.“ 5 ille autem contemplatus
est eos sperans aliquid accipere
ab eo. 6 dixit autem Petrus ad
eum: „Argentum quidem et au-
rum non est mihi. quod autem
habeo hoc do tibi: in nomine
Ihesu Christi Nazareni surge et
ambula.“ 7 et adpraehensa manu
eius dextera excitauit eum, et
continuo stetit, confirmatique
sunt gressus eius et laccania, 8 et
ambulabat gaudens et exul-
tans. introiuit autem cum eis in
templum laudans deum 9 et uidit
eum omnis populus ambulantem
et deum laudantem. 10 agnosce-
bant autem eum, quoniam ipse
fuit qui ad elemosynam sedebat
ad horream portam templi, et
inpleti sunt omnes ammiratione
et stupebant de eo quod illi
accidit sanitas. 11 exeuntibus
autem Petro et Ioanne simul et
ipse prodibat tenens eos. et con-
currit omnis populus ad eos in
porticu, quae uocatur Solomonis,
stupentes.

12 Respondens autem Petrus
dixit ad eos: „Uiri Istrahelitae,
quid admiramini super hoc? aut
nos quid intuemini, quasi nos
nostra propria uirtute aut pietate

12 Cum uideret autem Petrus
respondit ad populum ⟨et⟩ dixit:
„Uiri Istrahelitae, quid ammira-
mini super hoc? aut nos quid
intuemini, quasi nos nostra uir-

---

d, uidit d^g. fort. leg.: et uidens. 4. et dixit d, dixit d^g. 7. suscitauit d^g, suscitabit d | bases d^g, uases d. 8. introiuit d^g, introibit d | dõ (deo) d^g, do d. 11. petro et iohanne d^g, petrum et iohannem d | qui. fort. ortum ex ‘que’ pro ‘quae’ | stupebant = ἔκθαμβοι.

III. 3. introiret fl. 5. eos. fort. b eum. 10. horream = ὡραίαν.

hoc fecerimus, ut ambulet hic?
13 deus Abraham et deus Isac
et deus Iacob, deus patrum
nostrorum clarificauit puerum
suum Ihesum Christum, quem
tradidistis in iudicio, et negastis
eum ante faciem Pilati, cum
iudicasset ille dismittere eum
[uoluit]. 14 uos autem ipsum
sanctum et iustum grauastis et
postulastis uirum homicidam do-
nari uobis, 15 principem uero
uitae interfecistis, quem deus
suscitauit a mortuis, quibus nos
testes sumus. 16 et in fide no-
minis eius hunc, quem uidistis
et scitis, consoldauit nomen eius,
et fides, quae per ipsum est,
dedit ei integritatem hanc coram
omnibus uobis. 17 et nunc, uiri
fratres, scimus quia uos quidem
per ignorantiam egistis iniqui-
tatem, sicut et principes uestri.
18 deus autem quae praenun-
tiauit per os omnium prophe-
tarum, pati Christum suum, in-
pleuit sic. 19 paenitantiam ergo
agite et convertimini ad hoc, ut
deleantur peccata uestra, ut ue-
niant tempora refrigerii a facie
domini, 20 et mittat praedesti-
natum uobis Ihesum Christum,
21 quem oportet caelum quidem
accipere usque ad tempora resti-
tutionis omnium, quae locutus

tute aut potestate fecerimus ut
ambularet iste? 13 deus Abraham
et Isac et Iacob, deus patrum
nostrorum clarificauit filium su-
um Iesum Christum, quem uos
quidem tradidistis ad iudicium et
negastis ...... ille iudicaret eum
dimittere. 14 uos autem sanctum
et iustum negastis et petistis
homicidam hominem uiuere et
donari uobis, 15 principem autem
uitae ligno interemistis. quem
deus excitauit a mortuis, cuius
nos sumus testes. 16 et super
fidem eius nominis hunc quem
uidetis et nostis confirmauit . .
. . . . . dedit ei integritatem istam
in conspectu omnium uestrum.
17 et nunc, uiri fratres, scimus
quoniam uos quidem propter
inscientiam fecistis nequam, sicut
et principes uestri. 18 uerum
deus quod adnuntiauit ore om-
nium profetarum, passurum
Christum suum, et inpleuit.
19 peniteat itaque uos et con-
uertimini ad perdelenda peccata
uestra, ut tempora uobis refri-
gerii superueniant a facie do-
mini, 20 et mittat uobis prae-
paratum Ihesum Christum,
21 quem oportet caelos recipere
usque ad tempora dispositionis
omnium quae locutus est deus
ore sanctorum profetarum suo-

13. (qui) suppleui, om. d | uoluit d, del. d^g. 14. grauastis d^g, grabastis d | homicidam d^g, homicida d. 16. quae d^g, que d. 17. scimus d^g, om. d. 19. ut ueniant (cf. gr.) em., et ueniant d.

14. donare fl.? 17. uos (cf. gr.) scripsi, non fl.? | inscientiam (cf. gr.) em., scientiam fl. 18. deus (cf. gr.) em., dī (dei) fl. | inpleuit (cf. gr.) em., inplebit fl. 19. itaquae fl. | refrigerii (cf. gr.) em., refrigeris fl. 21. usquae fl.

est deus per os sanctorum suo-
rum prophetarum. 22 Moyses
quidem dixit ad patres nostros,
Deut. 18, 15 18. quia „prophetam uobis suscitabit
dominus deus uester de fratribus
uestris tamquam me, ipsum au-
dietis secundum omnia quae-
cumque locutus fuerit ad uos.
23 erit autem omnis anima, quae-
cumque non audierit prophetam
illum, disperibit de populo.“
24 et omnes prophetae a Sa-
muel et eorum qui ordine fuerunt
quodquod locuti sunt et adnun-
tiauerunt dies hos. 25 uos estis
filii prophetarum et eius disposi-
tionis, quam deus disposuit ad
patres nostros dicens ad Abra-
Gen. 22, 18. ham: ‘Et in semine tuo bene-
dicentur omnes patriae terrae.’
26 uobis primum deus suscitans
puerum suum misit benedicen-
tem uos in eo, cum auertatur
unusquisque a nequitiis suis.“

IV. 1 Loquentibus autem eis
ad populum uerba haec adsiste-
runt sacerdotes et Sadducaei
2 dolore percussi, eo quod do-
cerent ipsi populum et adnunti-
arent Ihesum in resurrectione
mortuorum, 3 et inmiserunt eis
manus et posuerunt in adserua-
tionem in crastinum. erat enim
uespera iam. 4 multi uero eorum

rum. 22 Moyses quidem dixit ad
patres nostros: ‘Profetam uobis
excitabit dominus deus de fra-
tribus uestris tamquam me,
ipsum audietis per omnia quae-
cumque locutus fuerit ad uos.
23 omnis autem anima quae-
cumque non audierit profetam
illum exterminabitur de populo.’
24 et omnes profetae a Samuel
et per ordinem quodquod locuti
sunt adnuntiauerunt istos dies.
25 uos estis fili profetarum et
testamenti quod deus disposuit
ad patres nostros dicens ad
Abraham: ‘Et in semine tuo
benedicentur omnes nationes ter-
rae.’ 26 uobis primo deus excita-
uit filium suum et misit bene-
dicentem uos ad auertendum
unumquemque a nequitiis suis.“

IV. 1 Loquentibus autem illis
ad populum uerba ista adstite-
runt sacerdotes et praetor templi
et Sadducei 2 dolentes de eo
quod docerent populum et ad-
nuntiarent in Ihesum resurrec-
tionem mortuorum. 3 et iniectis
manibus tenuerunt eos et tra-
diderunt custodiae in crasti-
mum, fuit autem iam uespera.

---

22. suscitabit dg, suscitauit d. 24. omnis d. 25. disposuit (cf. gr.) em., disputauit d | benedicentur omnes em., benedicetur omnis d. 26. suscitans dg, suscitauit d | auertitur dg, abertatur d.

IV. 3. adseruationem (cf. IV, 18) dg, adsertionem d | erat dg, erant d.

---

22. excitauit fl. 23. quecumquae fl. 25. profetorum fl. | deus (cf. gr.) em., dī fl. | uenedicentur fl. 26. uenedicentem fl. IV. 3. custodie fl.

qui audierunt uerbum crediderunt, et factus est numerus uirorum ad quinque milia. 5 contigit autem, in crastinum diem congregati sunt principes et seniores et scribae in Hierusalem 6 et Annas pontifex et Caiafas et Ionathas et Alexander et quodquod erant ex genere pontificali. 7 et cum statuissent eos in medio, interrogabant: „In qua uirtute aut quo nomine fecistis hoc uos?“ 8 tunc Petrus inpletus spirito sancto dixit ad eos: „Principes huius populi et seniores Istrahel, 9 si nos hodie interrogamur a uobis super beneficio hominis infirmi, in quo hic saluus factus est: 10 notum sit omnibus uobis et omni populo Istrael, quia in nomine Christi Ihesu Nazoraei, quem uos crucifixistis, quem deus suscitauit a mortuis, in isto hic adsistit in conspectu uestro sanus. 11 hic est lapis, qui praeiectus est a uobis aedificatoribus, qui factus est in capud anguli, 12 et non est in alio quodam ⟨salus⟩, neque aliud est nomen sub caelo, quod datum est hominibus, in quo oportet saluos fieri nos.“

13 Intuentes uero Petri fiduciam et Iohannis et adsecuti,

4 multi tamen eorum qui audierunt, crediderunt. numerus est autem factus ad quinque milia hominum. 5 postero die collecti sunt magistratus et principes et seniores et scribae 6 et pontifex Annas et Caiphas et Iohannes et Alexander et quodquod fuerant ex genere pontificali. 7 et cum statuissent eos in medium quaerebant: in qua uirtute aut in quo nomine id fecissent. 8 tunc Petrus repletus spiritu ait ad eos: „Principes populi et seniores Istrahel, 9 si nos hodie rogamur a uobis super benefacto hominis inbecillis, in quo iste saluatus est, 10 sit uobis omnibus notum et omni populo Istrahel, quoniam in nomine domini Ihesu Christi Nazareni, quem uos crucifixistis, quem deus excitauit a mortuis, in illo iste in conspectu uestro sanus adstitit, in alio autem nullo. 11 hic est lapis, qui contemtus est a uobis qui aedificatis, qui factus est in caput anguli. 12 non est enim nomen aliud sub caelo datum hominibus, in quo oportet saluari nos.“

Ps. 118, 22. Mt. 21, 42.

13 Cum audirent autem omnes Petri constantiam et Ioannis, persuasi quoniam homines inlitterati

---

6. pontifex dg, pontefex d | caifas d, caiafas dg | ionathas dg, ioathas d. 7. et dg, om. d | statuissent dg, statuisset d. 8. spirito d, spiritu dg. 9. beneficio hominis infirmi dg, benefacio hominem infirmum d. 10. sanus dg, sanum d. 12. quodam dg, quondam d | salus suppl. e gig., om. d (ut D) | neque em., nequae d | sub dg, suc d | saluos dg, salbos d.

IV. 4. quinquae fl. 5. posttero fl | scribe fl. 9. rogamur em., rogamus fl. 10. nomi fl. 11. quia aedificatis fl.

quia homines sine litteris sunt,
admirabantur (cognoscebant au-
tem eos quia cum Ihesu erant).
14 hominem quoque conspicientes
cum ipsis stantem illumque cu-
ratum nihil habebant contra-
dicere. 15 cum iussissent autem
eos extra concilium abire, con-
ferebant ad inuicem 16 dicentes:
„Quid faciamus hominibus istis?
quoniam quidem notum signum
factum est per ipsos omnibus
qui inhabitant Hierusalem mani-
festum est, et non possumus
negare. 17 sed ut non amplius
quid serpiat in populum, com-
minemur ergo eis iam non loqui
in nomine hoc cuiquam homi-
num.“ 18 consentientibus autem
omnibus sententiae uocantes eos
praeceperunt illis, ne omnino

sunt et idiotae, admirati sunt.
14 uidentes autem et illum in-
firmum cum eis stantem curatum
nihil potuerunt facere aut contra-
dicere. quidam autem ex ipsis
agnoscebant eos, quoniam cum
Ihesu conuersabantur. 15 tunc
collocuti iusserunt foras extra
concilium abduci Petrum et Io-
hanem et quaerebant ad inuicem
16 dicentes: „Quid faciemus istis
hominibus? nam manifestum sig-
num factum ab eis omnibus habi-
tantibus Hierosolymis apparet, et
non possumus negare. 17 sed ne
plus dentur in populum uerba
istorum, comminabimur eis non
loqui in nomine isto ulli homi-
num.“ 18 consentientibus autem
ad sententiam denuntiauerunt
. . .

loquerentur neque docerent in nomine Ihesu. 19 respondens autem
Petrus et Iohannes dixerunt ad eos: „Si iustum est in conspectu
dei uestri audire magis quam deum, iudicate. 20 non possumus
enim nos quae uidimus et audiuimus non loqui“ 21 ad illi etiam
comminati dimiserunt eos nihil inuenientes causam, qua punirent
eos, propter populum, quoniam omnes clarificabant deum super
quod factum est. 22 annorum autem erat plurium XL his homo,
super quem factum erat hoc signum sanitatis.

23 Dimissi autem uenerunt ad suos et renuntiauerunt, quanta
ad eos pontifices et seniores dixerunt. 24 ad illi cum audissent et
cognouissent dei uirtutem, unanimiter autem uocem leuauerunt ad
deum et dixerunt: „Domine, tu es deus, qui fecisti caelum et

---

15. habire d pr. m. | concilium (cf. V, 21. 34. 35. 41. VI, 12. 15) em. (cf. gr.), consilium d. 18. sententiae (τῇ γνώμῃ) em., notitiā d. 19. uestri (ὑμῶν) peperam coniunctum cum τοῦ ϑεοῦ. 20. nos d, subest ‘uoș’ non erasum | non d^e, om. d. 21. comminati em., comminat d. 22. plurium (cf. gr.) em., plurimum d | hic = is, cf. XI, 22.

---

15. collocuti scripsi, adsecuti Berg. | abduci (cf. gr.) em., adduci fl. | ad inuicem (cf. gr.) em̀., ab inuicem fl. 17. comminauimur fl.

terram et mare et omnia quae in eis sunt, [25] qui per spiritum
sanctum per os locutus est Dauid puero tuo: ‘Quare fremuerunt Ps. 2, 1. 2.
gentes et populi meditati sunt inania? [26] adsisterunt reges terrae,
et principes congregati sunt in unum aduersus dominum et ad-
uersus Christum eius.’ [27] collecti sunt enim re uera in ciuitate hac
super sanctum puerum tuum Ihesum, quem unxisti, Herodes uero
et Pontius Pilatus cum gentibus et populis Istrahel, [28] facere
quaecumque manus tua et uoluntas tua praedestinauit fieri. [29] et
nunc, domine, aspice super minacias eorum et da seruis tuis cum
fiducia omni loqui uerbum tuum [30] in eo cum manum extendas
ad curationem, et signa et portenta fiant per nomen sancti pueri tui
Ihesu.“ [31] et cum obsecrassent ipsi, commotus est locus, in quo
erant collecti, et inpleti sunt omnes sancto spirito et loquebantur
uerbum dei cum fiducia omni uolenti credere. [32] multitudinis
autem eorum qui crediderunt erat cor et anima una, et non erat
accusatio in eis ulla, et nemo quicquam ex eo quod possidebat
dicebat suum esse, sed erant eis omnia communia. [33] et uirtute
magna reddebant testimonium apostoli resurrectionis domini Ihesu
Christi. gratia magna erat super eos omnes. [34] nec enim inops quis-
quam erat in eis. quodquod possessores erant praediorum aut do-
muum uendentes et adferebant praetia quae ueniebant [35] et ponebant
ad pedes apostolorum. distribuebantur uero singulis secundum ⟨quod⟩
cuique opus erat. [36] Ioseph autem, qui cognominatus est Barna-
bas ab apostolis, quod est interpraetatum filius exhortationis,
Cyprius leuita genere, [37] cum esset ei ager, uenundato eo adtulit
hanc pecuniam et posuit iuxta pedes apostolorum. V. [1] quidam
autem uir nomine Ananias cum Sapphira uxore sua [2] uendidit
possessionem et subtraxit de praetio conscia uxore sua, et cum
adtulisset partem quandam iuxta pedes apostolorum posuit. [3] dixit
autem Petrus ad Ananian: „Ut quid adinpleuit satanas cor tuum
mentiri te spiritui sancto et intercipere te praetium praedii?
[4] nonne manens tibi manebat et distractum in tua potestate erat?
quid utique posuisti in corde tuo facere dolose rem istam? non
es mentitus hominibus, sed deo.“ [5] audiens autem Ananias ser-
mones hos subito cum cecidisset obriguit. et factus est timor

---

25. puero tuo = παιδός σου? 27. unxist d ,abscissa pergamena | uero = δε pro τε | t(ua) d (abscissa pag.). 29. et nunc em., et nunc sunt d. 32. accusatio = διάκρισις | possidebat dicebat (cf. gr.) em., possidebant dicebant d. 33. testimonium em., testim d | resurrectionis em., resurrectionem d. 34. inops em., inosp d | domuum (οἰκιῶν) scripsi, domum (quod ferri potest, cf. VII, 41. VIII, 18 manum = manuum) d. V. 2. possessione d | adtulissent d. 4. distractum (cf. III, 45. VII, 9) em., destractum d. 5. audies d.

magnus super omnes qui audiebant. 6 cum surrexissent autem
iuuenes iuuoluerunt eum et cum extulissent sepelierunt. 7 factum
est quasi horarum trium spatium, et uxor eius nesciens quod
factum erat introiuit. 8 dixit autem ad eam Petrus: „Dic mihi,
si tanti praedium uendidistis?“ ad illa dixit: „Etiam tantum.“
9 Petrus uero ad eam: „Quid utique conuenit uobis temptare
spiritum domini? ecce pedes eorum, qui sepelierunt uirum tuum,
ad ostium et efferent te.“ 10 et cecidit confestim ad pedes eius
et perobriguit. cumque introissent iuuenes, inuenerunt eam mortuam
et cum extulissent sepelierunt ad uirum suum. 11 et factus est
timor magnus super totam ecclesiam et super omnes qui audi-
erunt haec.

12 Per manus uero apostolorum fiebant signa et portenta
multa in populo, et erant pariter uniuersi in templo in porticum
Solomonis, 13 nec quisquam ex ceteris curabat adherere eis. sed
magnificabat eos populus, 14 magisque adiciebantur credentes do-
mino multitudo uirorumque et mulierum, 15 ita ut in plateis in-
ferrent infirmos eorum et ponerent in lectulis et grabattis, ut
uenientis Petri uel umbra inumbraret quemcumque illorum, et
liberabantur ab omnem inualetudinem, quam habebat unusquisque
eorum. 16 conueniebat uero multitudo finium undique in Hieru-
salem ferentes infirmos et qui uexabantur ab spiritibus inmundis,
qui curabantur uniuersi. 17 cum surrexisset autem pontifex et
omnes qui cum ipso, quae est secta Sadducaeorum, inpleti sunt
aemulatione 18 et miserunt manus in apostolos et posuerunt eos
in adseruatione publica et abierunt unusquisque in domicilia.

19 Per noctem uero angelus domini aperuit ianuas carceris,
cumque eduxisset eos dixit: 20 „Ite et stantes loquimini in templo
populo omnia uerba uitae eius.“ 21 cum audissent autem, intro-
ierunt sub ante lucem in templum et docebant. cumque uenisset
pontifex et qui cum ipso, exurgentes ante lucem, et conuocauerunt
concilium et omnem senatum filiorum Istrahel et miserunt ad
carcerem adduci eos. 22 ministri uero cum uenissent et aperuissent
carcerem, non inuenerunt eos intus. 23 reuersi sunt et renun-
tiauerunt dicentes, quia carcerem
inuenimus clusum in omni dili-

Flor. V. 23 . . . . . uerunt di-
centes, quoniam „pignarium in-

6. iubenes d. 7. introibit d. 9. teptare d | efferente d. 10. et cecidit d², et ceciditque d¹. 11. iubenes d.

12. in temp in d. 13. populos d. 15. liuerabantur d | inualetudinem (cf. gr.) em., ualetudinem d | quem habebat d. 16. finium. = τῶν περιπολίων. 17. aepulationem d.

20. per nocte d | cumque duxisset d | eius = ταύτης.

gentia et uigiles stantes ad
ostium, aperientes intus neminem
inuenimus". 24 ut uero audierunt
sermones hos praetorque templi
et ipsi pontifices, haesitabant de
eis, quidnam fieret de hoc. 25 cum
uenisset autem quidam adnun-
tiauit eis, quia „ecce uiri, quos
posuistis in carcerem, sunt in
templo stantes et docentes po-
pulum". 26 tunc cum abisset ipse
praetor cum ministris, dedu-
cebant eos ⟨non⟩ cum uim. time-
bant enim populum ne lapida-
rentur. 27 cumque adduxissent
eos statuerunt eos in concilio.
et interrogauit eos pontifex di-
cens: 28 „Denuntiatione prae-
cepimus uobis non docere in
nomine hoc. ecce inplestis Hie-
rusalem doctrina uestra et uul-
tis adducere super nos sanguinem
hominis huius." 29 Petrus uero
respondit ad eos: „Obtemperare
deo oportet magis quam homini-
bus. 30 deus patrum nostrorum
suscitauit Ihesum, quem uos
interfecistis suspensum in ligno.
31 hunc deus ducem et salua-
torem exaltauit claritate sua,
dare paenitentiam Istrahel et re-
missionem peccatorum in ipso.
32 et ipsi nos testes sumus om-
nium uerborum horum et spiri-
tum sanctum quem dedit deus hiis

uenimus clausum in omni firmi-
tate et custodes stantes ante
ostia, cum aperuissemus autem
neminem inuenimus". 24 et quo-
modo audierunt uerba ista ma-
gistratus templi et pontifices con-
fundebantur de ipsis, quidnam hoc
esset. 25 adueniens autem qui-
dam nuntiauit eis dicens, quoniam
„ecce uiri, quos misistis in custo-
diam, in templo sunt stantes et
docentes populum". 26 tunc abiit
magistratus cum ministris et ab-
duxit eos non per uim, metuens ne
forte lapidaretur a populo. 27 ut
modo perduxerunt eos in con-
spectu concilii cepit ad eos prae-
tor dicere: 28 „Non praecepto
praecepimus uobis, ne umquam in
hoc nomine doceretis? uos autem
ecce implestis Hierosolymam doc-
trina uestra et uultis super nos
adducere sanguinem hominis il-
lius." 29 respondens autem Petrus
dixit ad illos: „Cui obaudire
oportet, deo an hominibus?" ille
autem ait: „Deo." et dixit Petrus
ad eum: 30 „Deus patrum nostro-
rum excitauit Ihesum, quem uos
interemistis suspendentes ligno.
31 hunc principem deus et sal-
uatorem exaltauit ⟨claritate⟩ sua,
dare penitentiam Istrael et re-
missionem in se. 32 et nos quidem
testes sumus omnium uerborum

---

23. ugiles d. 24. pontefices d. 26. non (cf. gr.) fl. gig., om. d. 29. Petrus — hominibus d^2, obtemperare deo oportet magis quam honibus (hominibus d^b), petrus uero respondit ad eos d (cf. D). 31. claritate (cf. gr.) em., caritate d. 32. spiritum sanctum quem dedit deus, cf. gr. | obtemperant (cf. gr.) em., obtemperat d.

---

23. aperuiesmus fl. 26. per uimettues fl., | lapiraretur fl. 28. sanguine fl. 30. quos uos fl.

qui obtemperant ei.“ 33 ad illi
audientes discruciabantur et co-
gitabant interficere eos.

34 Cum surrexisset autem
quidam in concilio Pharisaeus
nomine Gamaliel legis doctor
honorabilis apud omnem popu-
lum, iussit apostolos foras pu-
sillum facere 35 dixitque ad
principes et concilium: „Uiri
Israhelitae, adtendite uobis super
istis hominibus, quidnam inci-
piatis agere. 36 ante hos enim
dies surrexit Theudas dicens esse
quendam magnum ipsum, cui ad-
sensum est numeri uirorum quasi
quadringentorum. qui inter-
fectus est, et omnes quodquod
obtemperabant ei facti sunt nihil.
37 post hunc surrexit Iudas Gali-
laeus in diebus professionis et
alienauit populum post se, et ille
periit et qui credebant illi dis-
persi sunt. 38 et quae nunc,
fratres, dico uobis: Discedite ab
hominibus istis et dismittite eos
non coinquinantes manus, quia
si erit ab hominibus consilium
istud aut opus hoc, destruetur.
39 si autem a deo est, non pot-
eritis destruere eos, nec uos
nec imperatores nec reges. dis-
cedite ergo ab hominibus istis,

istorum et spiritus sancti, quem
dedit deus eis qui credunt in
eum“. 33 haec cum audirent
uerba dirrupiebantur et cogita-
bant perdere eos.
34 Exurrexit autem de concilio
Fariseus quidam nomine Gama-
liel qui erat legis doctor et ac-
ceptus totae plebi, et iussit
apostolos minimum duci interim
foras. 35 et ait ad totum conci-
lium: „Uiri Istraelitae, attendite
uobis, quid de istis hominibus
agere incipiatis. 36 nam ante
hoc tempus surrexit Theudas qui-
dam dicens se esse magnum, cui
⟨con⟩sensit numerus hominum non
minus quadrigentorum, qui iugu-
latus est, et omnes qui ei consen-
serant confusi sunt et nihil sunt
facti. 37 post hunc deinde sur-
rexit Iudas Galileus in diebus
census et conuertit multam
plebem post se, et ille perit,
quodquod ei crediderant per-
secutiones habuerunt. 38 nunc
autem, fratres, dico uobis: ab
istis hominibus recedatis et eos
dimittatis et non maculetis manus
uestras, quoniam si haec postestas
humanae uoluntatis est, dis-
soluetur uirtus eius. 39 si autem
haec potestas ex dei uoluntate
est, non poteritis dissoluere illos,
neque uos neque principes ac

34. honorabilis (cf. gr.) em., honorabiles d. 36. ipsum (ἑαυτόν) em., ipsorum d | adsensum est (προσεκλήθη D) | quagringentorum d. 38. coinquinatas d | si (ἐὰν) em., sic d | hopus d.

35. istraelite fl. 36. nam (cf. gr.) em., nomen fl. 37. perit = periit. 38. humanae em., humani (ortum ex humane) fl. 39. itaquae fl.

ne forte deo repugnantes inueni-
amini.“ [40] consenserunt itaque
ei, et cum uocassent apostolos,
[41] caesis eis praeceperunt non
loqui in nomine Ihesu et dismi-
serunt eos.

[42] Apostoli uero ibant gau-
dentes a conspectu concilii, quia
pro nomine digni habiti sunt
contumeliam pati. [43] omni autem
die in templo et domi non cessa-
bant docentes et euangelizantes
dominum Ihesum Christum.

VI. [1] In diebus autem istis
multiplicantibus discipulis facta
est murmuratio qui ex Graecis
erant aduersus Aebraeos, quia
dispiciuntur in ministerio diurno
uiduae ipsorum in ministerio
Haebreorum [2] conuocantes ita-
que XII multitudinem discipulo-
rum dixerunt ad eos: „Non enim
placet nobis derelicto uerbo dei
ministrare mensis. [3] quid ergo
est, fratres? prospicite itaque ex
uobis uiros testimonio bono VII
plenos spiritu et sapientia, quos
constituamus in negotio hoc.
[4] nos autem sumus oratione et
ministerio uerbi perseuerantes.“
[5] et placuit sermo hic in con-
spectu omni multitudini discipu-
lorum, et elegerunt Stephanum

tyranni. abstinete itaque uos ab
istis hominibus, ne forte et ad-
uersus deum inueniamini pug-
nantes.“ [40] consenserunt itaque
illi et uocauerunt apostolos et
caesos dimiserunt eos praecipi-
entes, ne umquam loquerentur
alicui in nomine Ihesu.

[41] Illi autem dimissi abierunt
gaudentes e conspectu concilii,
quod digni habiti essent igno-
minias pati in nomine Ihesu.
[42] omni autem die in templo et
in domibus non cessabant do-
centes et adnuntiantes dominum
Ihesum Christum.

Flor. VI. [1] In diebus autem
illis cum abundaret turba dis-
centium, facta est contentio Grae-
corum aduersus Ebreos, eo quod
in cotidiano ministerio uiduae
Graecorum a ministris Hebrae-
eorum despicerentur. [2] et conuo-
cauerunt illi XII totam plebem
discipulorum et dixerunt eis:
„Non est aecum nobis reliquisse
uerbum dei et ministrare mensis.
[3] quid est ergo, fratres? ex-
quirite ex uobis ipsis homines
probatos septem plenos spiritu
sancto et sapientia domini, quos
constituamus in hunc usum. [4] nos
autem orationi uerbi adseuerantes
erimus.“ [5] et placuit sermo iste
in conspectu omnium discentium,

---

40. itaquae d | uocassent (cf. gr.) em., uocasset h.
42. habiti (cf. gr.) em., habitati d.
VI. 1. qui (cf. gr.) em., quae d | dispiciuntur (cf. gr.) dc?, discupiuntur d.
4. berbi d | perseuerantes (cf. gr.) em., perseueramus d.

VI. 1. contencio fl.? 2. nobis (cf. gr.) em., uobis d.

uirum plenum fidei et spiritus
sancti et Philippum et Prochorum
et Nicanorem et Timonem et
Permenan et Nicholaum prose-
lytum Antiocensem, 6 quos sta-
tuerunt in conspectu aposto-
lorum. cumque orassent super-
posuerunt eis manus.

7 Et uerbum domini crescebat,
et multiplicabatur numerus di-
scipulorum in Hierusalem nimis,
multaque turba sacerdotum ob-
oediebat fidei.

8 Stephanus uero plenus gratia
et uirtute faciebat portenta et
signa magna in populo per no-
men domini Ihesu Christi. 9 sur-
rexerunt autem quidam, qui erant
de synagoga quae dicitur liber-
tinorum et Cyrenensium et
Alexandrinorum et eorum, qui
sunt a Cilicia, altercantes cum
Stephano, 10 qui non poterant
resistere sapientiae, quae erat
in eo, et spirito sancto, in quo
loquebatur, quoniam probatur
illis ab illo cum omni fiducia.
non potentes autem resistere
ueritati 11 tunc summiserunt
uiros qui dicerent, quia „audiui-
mus eum loquentem uerba blas-
phema in Moysen et in deum.“
12 commoueruntque populum
et seniores et scribas et ad-
gressi adripuerunt eum et ad-
duxerunt in concilium 13 et sta-

et elegerunt Stefanum hominem
plenum fide et sancto spiritu et
Filippum et Proculum et Nica-
norem et Simonem et Parmenen
et Nicolaum proselytum Antio-
censem. 6 hos statuerunt ante
apostolos, et orantes inposuerunt
eis manus.

7 Et uerbum domini adcresce-
bat, et multiplicabatur numerus
discentium, nimis magna autem
turba in templo audiebat fidei.

8 Stefanus autem plenus gratia
et uirtute faciebat prodigia et
signa coram plebem in nomine
Ihesu Christi. 9 exsurrexerunt
autem quidam ex synagoga quae
dicitur libertinorum et alii Cyre-
naei et ab Alexandria et Cilicia
et Asia contendentes cum Stefano,
10 qui non ualebant contradicere
sapientiae, quae erat in eo, et
spiritui sancto, quo loquaebatur,
et quod reuincebantur ab eo cum
omni fiducia. 11 tunc itaque non
ualentes resistere aduersus ueri-
tatem summiserunt homines qui
dicerent: „Audiuimus eum lo-
quentem uerba blasphemiae in
Monsen et deum“, 12 et concita-
uerunt populum et maiores natu
et scribas, uenerunt et rapuerunt
eum et perduxerunt in concilium.
13 et statuerunt aduersus eum
testes falsos qui dicerent: „Non

---

5. spiritu sancti d. 7. oboediebant d.
9. liuertinorum d. 12. adrripuerunt d. 13. cessabit d.

---

7. multiplicabantur fl. | audiebant fl.
8. gratiam fl. | signam fl. 10. reuincentur fl.

tuerunt testes falsos aduersum eum dicentes: „Homo hic non cessauit uerba loquens aduersus locum sanctum et legem. [14] audiuimus enim eum dicentem, quia Ihesus Nazoraeus hic destruet locum istum et mutabit mores, quos tradidit nobis Moyses. [15] et intuiti in eum omnes, qui sedebant in concilio, et uiderunt quasi faciem angeli stantis in medio eorum. VII. [1] ait autem pontifex Stephano: „Si haec sic habent?"

[2] Ad ille dixit: „Uiri fratres et patres, audite: Deus claritatis uisus est patri nostro Abraham, cum esset in Mesopotaniam,

deficit homo iste uerba facere aduersus legem et aduersus hunc locum sanctum. [14] audiuimus autem eum dicentem, quod Ihesus Nazarenus dissoluet templum istum et consuetudinem istam mutabit, quam tradidit nobis Moyses." [15] et cnm intuerentur eum omnes qui sedebant in concilio uidebant uultum eius tamquam uultum angeli dei stantis inter illos. VII. [1] et interrogauit sacerdos Stefanum, si haec ita se haberent.

[2] At ille respondit: „Uiri fratres, et patres, audite: Deus clari . . . . .

postea quam moratus esset in Charris, [3] et dixit ad eum: „Exi Gen. 12, 1.
de terra tua et a cognatione tua et ueni in terra, quamcumque tibi Gen. 11, 31; 12, 4.
monstrauero." [4] tunc Abraham exiuit de terra Chaldeorum et
habitauit in Charra et ibi erat post mortem patris sui, et inde
transmigrauit eum in terram hanc, in qua uos nunc habitatis et
patres nostri qui ante nos. [5] et non dedit ei possessionem here-
ditatis in ea nec quantum tenet gradus pedis, sed promisit ei dare
eam in possessionem et semini eius post ipsum, quando non esset
ei filius. [6] locutus est autem sic deus ad eum, quia 'erit semen Gen. 12, 7. 13, 15. 15, 18.
eius peregrinum in terra aliena, et in seruitute redigent eos et Gen. 15, 13
male tractabunt annis CCCC. [7] et gentem cui seruierint iudicabo
ego, dicit dominus, et postea exibunt et deseruient mihi in loco hoc.'
[8] et dedit ei dispositionem circumcisionis et sic genuit Isac et circum-
cidit eum die octauo, et Isac ipsum Iacob, et Iacob XII patriarchas.
[9] et patriarchae aemulati Ioseph distraxerunt in Aegyptum. et erat
deus cum illo [10] et eripuit eum ex omnibus conflictationibus eius

13. cessabit d. 14. mutauit d | mores (τὰ ἔθη) em. (cf. XV, 1), iterum d (iam notauit d^g). 15. intuiti, supple 'sunt', ut I, 25 | stans d. VII. 1. si (εἰ) haec em., sic haec d.

2. postea quam = πρὶν ἤ. fort. leg. prius quam | moratus esset (κατοικῆσαι) em., mortuus esset d. 4. exibit d | inde transmigrauit (cf. gig.) em., intransmigrauit d. 5. hereditatis d², heredetatis d¹ | filium d. 7. iudicauo d | xibunt d. 8. octauo d², octabo d¹. 9. hemulati d.

14. mutauit fl. | tradedit fl. 15. intueretur fl. | uultu eius fl.

et dedit ei gratiam et sapientiam coram Farao rege Aegypti, et
constituit eum ⟨principem⟩ in Aegyptum et omnem domum suam.
11 uenit autem famis super omnem terram Aegypti et Chanaan et
conflictatio magna, et non inueniebant utensilia patres nostri.
12 cum audisset uero Iacob esse frumenta in Aegypto, misit patres
nostros primum. 13 et in secundo recognitus est Ioseph a fratribus
suis, et manifestum factum est ipsi Pharao genus Ioseph. 14 cum
misisset autem Ioseph accersiuit Iacob patrem suum et omnem
cognationem eius. in LXX et V animabus 15 descendit Iacob in
Aegyptum et defunctus est ipseque et patres nostri. 16 et translati
sunt in Sychem et positi sunt in sepulchro, quod mercatus est
Abraham praetio argenti a filiis Emmor et Sychem. — 17 Ut uero
adpropinquauit tempus promissionis, quam pollicitus est deus ipsi
Abraham, auctus est populus et multiplicatus est in Aegypto,
18 donec alius exurrexerit rex, qui non meminisset ipsius Ioseph.
19 cum astutia cepisset tum genus nostrum, male tractauit patres,
ut faceret exponi infantes eorum, ut non educarentur. 20 in quo
tempore natus est Moyses et erat eligans deo. qui mensibus tribus
educatus est in domo patris eius. 21 cum uero expositus esset
secus flumen, sustulit eum filia Pharao et uice fili educauit sibi.
22 et eruditus est Moyses omni sapientia Aegyptiorum eratque potens
in sermonibus et operibus suis. 23 ad ubi inplebatur ei XL annorum
tempus, ascendit in cor eius uisitare fratres suos, filios Istrahel,
24 et cum uidisset quendam iniuriari de genere suo, uindicauit et
praestitit uindictam ei qui uexabatur percusso Aegyptio et abscondit
eum in harena. 25 arbitrabatur autem intellegere fratres suos,
quia deus per manum eius dat salutem ipsis. ad illi non intellexerunt.
26 tunc sequenti die uisus est eis litigantibus et uidit eos iniqui-
tantes et reconciliauit eos in pacem dicens: „Quid facitis, uiri
fratres? ut quid iniuriam facitis inuicem?" 27 qui autem iniuriam
Ex. 2, 14. faciebat proximo repulit eum dicens: „Quis te constituit principem
et iudicem super nos? 28 numquid interficere me uis, quemad-
modum interfecisti hesterna die Aegyptium?" 29 adque ita profugit
Moyses in sermone hoc et fuit incola in terram Madiam, ubi genuit
filios duos. — 30 et post haec ei inpletis annis XL uisus est ei

---

10. regae d^1, regis d^2 vel d^a | principem (cf. D) gig., om. d. 14. accersibit d. 15. defuctus d. 16. pretio d^2, praetio d^1. 19. cum astutia cepisset (κατασοφισάμενος) tum em., cum iustitias coepisset cum d. 20. est pr. d, pr. m. mutauit in: esset | eligans = ἀστεῖος. 22. eratque d^2, eratquae d^1. 23. inplebatur (cf. gr.) em., inpletur d. 24. uexauatur d. 28. hesterna (cf. gr.) em., externa d. 30. haec ei em., haec et d^1, haec d^2.

in solitudine in monte Sina angelus domini in flamma ignis rubi.
31 Moyses enim cum uidisset mirabatur uisum, cumque ipse
accederet et consideraret, dominus ait ad eum dicens: 32 „Ego sum Ex. 3. 6.
deus patrum tuorum, deus Abraham et deus Isac et deus Iacob.“
tremibundusque factus Moyses non audebat considerare. 33 et
facta est uox ad eum: „Solue calciamentum pedum tuorum. locus Ex. 3. 5.
enim, in quo stas, terra sancta est. 34 intuitus enim uidi mulcta-
tionem populi, qui est in Aegypto, et gemitus eius audiui et de-
scendi eripere eos. et nunc ueni mittam te in Aegyptum.“ 35 hunc
ipsum Moysen, quem negauerunt dicentes: „Quis te constituit princi-
pem et iudicem super nos?“ hunc deus et principem et redemptorem
misit in manu angeli, qui uisus est ei in rubo. 36 hic eduxit eos, Mos. ass. 3, 11.
cum fecisset portenta et signa in Aegypto et in rubro mari et in
solitudine per annos XL. 37 hic est Moyses, qui dixit filiis Istrahel:
„Prophetam uobis suscitabit deus de fratribus uestris tamquam Deut. 18, 15.
me, ipsum audietis.“ 38 hic est qui fuit in ecclesia in solitudine
cum angelo, qui loquebatur ei in monte Sina, et patribus nostris, qui
accepit eloquia uiuentium dare nobis, 39 cui noluerunt oboedientes
esse patres nostri, sed repulerunt et conuersi sunt cordibus in
Aegyptum, 40 dicentes ad Aaron: „Fac nobis deos, qui prae- Ex. 32, 1 sq.
cedant nos. Moyses enim hic, qui eduxit nos de terra Aegypti,
nescimus quid contigerit ei.“ 41 et uitulum fecerunt in diebus illis
et obtulerunt hostiam simulacro et iucundabantur in operibus
manum suarum. 42 conuertit
autem deus et tradidit eos de-
seruire exercitui caeli, sicut scri-
ptum est in libro prophetarum:
„Numquid hostias et sacrificia
obtulisti mihi annis XL in soli-
tudine, domus Istrahel? 43 et
adsumpsistis tabernaculum ipsius
Moloch et astrum dei Rempham,
figuras quas fecistis adorare eis,
et transmigrabo uos in illas
partes Babylonis.“ — 44 taber-
naculum testimonii erat penes

Flor. VII. 42 Tunc itaque per-
uertit illos deus et tradidit illos
seruire exercitui caeli, sicut
scriptum est in libro propheta-
rum: ‘Numquid hostias et im- Am. 5, 25 sq.
molationes obtulistis mihi per
annos XL in deserto, domus
Istrael? 43 et recepistis domum
Moloc et sidus dei uestri Rem-
pham et effigies quas fecistis ut
adoretis eas et transferam uos
ultra Babylonem’. — 44 et do-
mus testimonii fuit patribus

31. enim = δὲ (D) | et considerant d, fort. l. et considerare, uel: ut consideraret. 32. audebat (cf. gr.) em., audiebat d. 33. santa d. 34. mulcationem d | ueni = δεῦρο. 37. uouis suscitauit d. 38. uiuentium = ζῶντα. 40. deos (cf. gr.) em., deo d. 43. transmigrauo d.

patres nostros in solitudine, sicut
disposuit qui loquebatur Moysi,
facere illud iuxta figuram quam
uiderat, 45 quod etiam intro-
duxerunt patres nostri cum Ie-
sum in possessionem gentium,
quas expulit deus a facie patrum
nostrorum usque ad dies Dauit,
46 qui reperit gratiam in con-
spectu dei et petiit tabernaculum
inuenire [sedes] domui Iacob.
47 Solomon autem aedificauit ei
domum. 48 sed ipse altissimus
non habitauit in manu factis, sic-
Ier. 66, 1. 2. ut profeta dixit: 49 „Caelum
est meus thronus, terra uero
scamillum pedum meorum. qua-
lem domum aedificabitis mihi?
dicit dominus. aut quis locus
requies mea est? 50 nonne manus
mea fecit haec omnia?“ 51 durae
ceruices et incircumcisi cordibus
et auribus uos semper spirito
sancto obstitistis, sicut patres
uestri et uos. 52 quem pro-
phetam non persecuti sunt illi?
et occiderunt eos, qui praenun-
tiauerunt de aduentu iusti, cuius
nunc uos proditores et homicidae
effecti estis, 53 qui accepistis
legem in dispositiones angelorum
et non custodistis.“

54 Audientes autem eum dis-

nostris in deserto, sicut prae-
cepit loquens ad Mossem faceret
eam secundum effigiem quam
uidit, 45 quam et induxerunt re-
cipientes patres nostri cum Ihesum
in possessione nationum, ex qui-
bus saluauit deus a conspectu
patrum nostrorum usque in diem
Dauid, 46 qui inuenit gratiam
coram deo et petit habitationem
inuenire in deo Iacob. 47 Solo-
mon autem aedificauit illi do-
mum, 48 sed altissimus non
habitat in aedificiis manu factis
hominum, sicut dicit propheta:
49 ‘Caelus mihi tronus est et
terra subpedanum pedum meo-
rum. qualem domum aedificabitis
mihi? uel qualis domus quietis
meae est?’ 51 duricordes et
incircumcisi corde et auribus
nostris uos semper sancto spiri-
tui contradixistis, sicut patres
uestri. 52 quem non ex profetis
illi persecuti sunt? et occiderunt
qui nuntiauerunt de aduentum
iusti, cuius uos nunc proditores
et latrones fuistis, 53 qui acce-
pistis legem in praeceptis ange-
lorum nec obseruastis.“

54 et cum haec illi audissent

---

45. cum Iesum, μετὰ Ἰησοῦν D | dauit d. 46. reperit (cf. gr.) em., referit d | conspectu d^{2}, sconspectu d^{1} | sedes (aedes?) d, om. D. 48. non habitauit (cf. gr.) em., inhabitauit d. 49. aedificabitis (cf. gr. fl. gig.) em., aedificatis d | requies (cf. gr.) em., requens d. 53. custstodistis (cf. gr. fl. gig.) em., custoditis d.

---

44. faceret fl. 45. saluabit (ἔξῶσεν) fl. | diem (ἡμερῶν) fl. 46. petit fl. 48. aedificis fl. 49. aedificauitis fl. 50. deest in fl. 51. incircumcisi (cf. gr. et d) em., circumcisi fl. 53. ōseruastis fl.

cruciabantur cordibus suis et stridebant dentibus. [55] cumque esset plenus spiritu sancto, intuitus in caelum uidit gloriam dei et Iesum dominum ad dexteram dei stantem. [56] et dixit: „Ecce uideo caelos apertos et filium hominis ad dexteram dei stantem.“ [57] et cum exclamasset uoce magna, conpresserunt aures eorum et inpetum unanimiter fecerunt in eum [58] et eiectum extra ciuitatem lapidabant eum, adque ipsi testes deposuerunt uestimenta sua ad pedes adulescentis cuiusdam nomine Sauli. [59] et lapidabant Stefanum inuocantem et dicentem: [60] „Domine Ihesu, accipe spiritum meum.“ cumque posuisset genua, exclamauit uoce magna dicens: „Domine, ne statuas illis peccatum hoc!“ et cum hoc dixisset, dormiuit. VIII. [1] Saulus uero erat consentiens interfectioni eius. facta est itaque in illa die persecutio magna et tribulatio super ecclesiam, quae est in Hierosolymis. omnes enim dispersi sunt per regiones Iudaeae et Samariae praeter apostolos, qui manserunt ⟨in⟩ Hierusalem. [2] conportaueruntque Stephanum uiri timorati, qui fecerunt planctum magnum super eum. [3] Saulus autem diuastabat ecclesias per singulasque domos ingrediens trahensque uiros et mulieres tradebat in carcerem.

fremebant intra corda sua et stridebant dentes in eum. [55] ipse autem cum esset in spriritu sancto et intueretur caelum uidit honorem dei et Ihesum dominum ad dexteram dei stantem. [56] et dixit: „Ecce uideo caelos apertos et filium hominis ad dexteram dei stantem.“ [57] tunc populus exclamauit uoce magna et continuerunt aures suas et inruerunt pariter omnes in eum [58] et expulerunt eum extra ciuitate et lapidabant eum. et illi testes posuerunt uestimenta sua ante pedes iuuenis, cuius nomen uocatur Saulus. [59] et lapidabant Stefanum inuocantem et dicentem: „Domine Ihesu, recipe spiritum meum.“ [60] et genibus positis exclamauit uoce magna: „Domine, ne statuas illis hoc peccatum.“ et dum hoc dicit obdormiuit. VIII. [1] Saulus autem erat conprobator neci Stefani. in illis diebus facta est tribulatio et persecutio magna ecclesiae quae est Hirosolymis. omnes autem dispersi sunt circa ciuitates Iudeae et Samariae praeter apostolos, qui remanserant Hierosolymis. [2] comportauerunt autem Stefanum homines pii et fecerunt . . . .

---

54. dendibus d. 58. adulescentis d^2, adulescentes d^1. 60. exclamauit (cf. gr. fl.) em., et clamauit d | dormibit d. VIII, 1. interfectioni (cf. gr.) em., interfecti d. 2. conportaueruntque d^2, conportaruntquae d^1. 3. ecclesias d, τὴν ἐκκλησίαν D | singulasquae d.

---

58. lapidabunt fl. 59. lapidabunt fl. VIII. Hierosylymis fl.

4 Ad illi quidem, qui dispersi erant, adnuntiabant euangelizantes
uerbum. 5 Philippus uero cum uenisset in ciuitatem Samariae,
praedicabat eis Christum. 6 intendebant autem omnes turbae his
quae dicebantur a Philippo unanimo in eo quod audierint ipsi et
uidebant signa quae faciebat. 7 a multis enim, qui habebant spi-
ritum inmundum, clamantes uoce magna exiebant. multi enim
paralysin passi clodi curabantur. 8 gaudium magnum factum est
in ciuitate illa.

9 Uir autem quidam nomine Simon iam pridem erat in
ipsa ciuitate magica faciens et mentem auferens gentibus Sa-
mariae dicens esse ⟨se⟩ quendam magnum, 10 cui intendebant
omnes a pusillo usque ad magnum dicentes: „Hic est uirtus dei,
quae uocatur magna.“ 11 intendebant autem ei propterea quod
plurimo tempore magicis rebus mentem abstulisset eis. 12 cum uero
crederent Philippo euangelizanti regnum dei et de nomine Ihesu
Christi baptizabantur uiri ac mulieres, 13 Simon quoque et ipse
credidit et baptizatus est et adherebat Philippo. uidens signa et
uirtutes magnas fieri obstupiscebat. 14 cum uero audissent qui
in Hierusalem erant apostoli, quia excepit Samaria uerbum dei,
miserunt ad eos Petrum et Iohannen. 15 qui cum descendissent,
orauerunt super eos, ut accipiant spiritum sanctum. 16 nondum
enim erat super quemquam eorum inlapsus. tantum autem baptizati
erant in nomine domini Ihesu Christi. 17 tunc inponebant manus
super eos, et accipiebant spiritum sanctum. 18 cum uidisset
Simon, quia per inpositionem manum apostolorum datur spiritus
sanctus, obtulit eis pecunias 19 rogando et dicendo: „Date et mihi
potestatem hanc, ut cuicumque inposuero et ego manus, accipiat
spiritum sanctum.“ 20 Petrus autem dixit ad eum: * „Pecunia
tua tecum sit in interitum, quoniam donum dei existimasti per pecu-
niam possidere. 21 non est tibi portio neque sors in uerbo hoc.
cor enim tuum non est rectum coram deo. 22 paenitentiam ergo
habe a malitia tua hac et obsecra dominum, si forte remittetur
tibi cogitatio cordis tui. 23 in fellem enim amaritudinis et obliga-
tionem iniustitiae uideo te esse“. 24 respondens autem Simon dixit:

---

5. ciuitate d. 6. omnis d | quae pr. em., qui d. 7. enim = δὲ.

9. Uir d^2, uiri d^1 | magixa d. 12. euangelizanti (cf. gr.) em., euangelizant d corr., euangelizantem d pr. m. 18. manum = manuum, cf. III, 34. VII, 41 | pecunias d^2, paecunias d^1. 20. ad eum. inde ab his uerbis usque ad X, 4 (at ille intendens ei) deficit d, ex e supplendus, ex parte (IX, 4—24) etiam ex fl. 22. fort e | remittur e. 23. obligatione e | iustitiae e.

„Obsecrate uos pro me ad dominum, ut nihil superueniat in me
horum quae dixistis malorum.“
[25] Illi igitur testificati et locuti uerbum domini reuersi sunt in
Hierosolyma, multa quoque castella Samaritanorum praedicati sunt
euangelium. [26] angelus autem domini locutus est ad Philippum
dicens: „Surge et ambula contra meridianum ad uiam, quae de-
scendit ab Hierusalem in Gazam, haec est deserta.“ [27] et exsurgens
abiit, et ecce uir Aethiops eunuchus, potens Candacis reginae Aethio-
pum, qui erat super omnes gazas eius, qui uenerat adorare in Hieru-
salem. [28] erat autem reuertens et sedens super currum suum et
legebat profetam Esaiam. [29] dixit autem spiritus Philippo: „Ac-
cede et coniunge te ad currum eius.“ [30] adcurrens autem Phi-
lippus audiuit eum legentem profetam Esaian et dixit: „Itane in-
tellegis quae legis?“ [31] ad ille dixit: „Quomodo potero, nisi quis
instruat me?“ rogauit autem Philippum, ut ascenderet sedere cum
ipso. [32] ordo autem scripturae, quam legebat, erat haec: „Sicut Ies. 53, 7. 8.
ouis ad occisionem adductus est, et sicut agnus coram tondentem
eum sine uoce, sic non aperuit os suum. [33] in humilitate sua
iudicium eius ablatum est. generationem autem eius quis enar-
rabit? quoniam tolletur a terra uita eius.“ [34] respondens autem
eunuchus Philippo dixit: „Obsecro te, de quo profeta dicit hoc?
de semet ipso an de aliquo alio?“ [35] aperiens autem Philippus os
suum et incipiens a scribtura hac euangelizauit ei Ihesum. [36] cum
autem irent secundum uiam, uenierunt ad quandam aquam, et ait
eynuchus: „Ecce aqua, quid prohibet nos baptizari?“ [37] dixit
autem ei Philippus: „Si credis ex toto corde, saluus eris“ respon-
dens autem dixit: „Credo in Christum filium dei.“ [38] et iussit
stare currum, et descenderunt in aquam uterque, Philippus quoque
et eunuchus, et baptizauit eum. [39] cum autem ascendissent de
aqua, spiritus domini rapuit Philippum, et non uidit eum amplius
eunuchus. ibat enim iter suum gaudens. [40] Philippus autem in-
uentus est in Azotum et pertransiens euangelizabat ciuitates omnes,
donec uenit in Caesaream.

IX. [1] Saulus autem adhuc spirans minas et caedes in dis-
cipulos domini accedens ad principem sacerdotum [2] petiuit ab eo
epistulas in Damasco ad synagogas, ut quoscumque inueniret uiae
huius, uiros quoque ac mulieres, uinctos adduceret in Hierusalem.

---

25. catella e. 27. ethopum e | omnes gaza e, omnes diuicias gig. 32. adductus (cf. gr.) em., addus e. 37. saluus eris (cf. Beda ex gr.) em., suscepis e. 38. baptizabit e. 39. aqua (cf. gr.) em., qua e.

3 cum autem iter faceret, contigit eum adpropinquare Damasco, et repente circumfulsit eum lux de caelo. 4 et procedens in terram audiuit uocem dicentem sibi: „Saule, Saule, quid me persequeris? durum tibi est contra stimulum calcitrare.“ 5 dixit autem: „Quis es, domine?“ dominus autem ad eum: „Ego sum Ihesus Nazoraeus, quem tu persequeris.“ 6 sed surge et intra in ciuitatem, et dicetur tibi, quid te oportet facere.“ 7 uiri autem qui comitabantur cum eo, stabant stupidi, audientes quidem uocem, neminem autem uidentes. 8 surrexit autem Paulus de terra, apertis autem oculis suis nihil uidebat, manumque ei dantes eum induxerunt in Damascum. 9 et dies tres non uidens non manducauit neque bibit.

Flor. IX 4 . . . . nere et audiuit uocem dicentem sibi: „Saule, Sàule, quid me persequeris?“ 5 qui respondit dicens: „Quis es, domine?“ et dixit dominus: „Ego sum Ihesus Nazarenus, quem tu persequeris. uanum autem est tibi contra stimulum calcitrare.“ 6 qui tremens timore plenus in isto sibi facto dixit: „Domine, quid me uis facere?“ et dominus ad eum: „Exsurge et introi in ciuitatem, et ibi tibi dicetur, quid te oportet facere.“ 7 homines autem illi, qui ei comitabantur, stabant stupefacti et audiebant quidem uocem, sed neminem uidebant cum loqueretur. sed ait ad eos: „Leuate me de terra.“ 8 et cum leuassent illum nihil uidebat apertis oculis, et tenentes manus eius deduxerunt Damascum. 9 et sic mansit per triduum non uidens et neque cibum neque potum accepit.

10 Erat autem quidam discipulus in Damasco nomine Ananias. et dixit ad eum in uisu dominus: „Anania.“ et ille dixit: „Ecce ego, domine.“ 11 dominus autem ad eum: „Surgens uade in uicum, qui uocatur rectus, et quaere in domum Iudae Saulum nomine Tarsenscm. ecce enim

10 Erat autem quidam discens Damasci nomine Annanias, et ei in uisione dominus ait: „Annania.“ 11 qui respondit: „Quis es, domine?“ et dominus ad eum: „Surge et uade in uicum, qui rectus uocatur, et quaere in domum Iudae nomine Saulum natione Tarseum. ecce enim ad-

---

IX. 4. procedens = procidens. 8. eum em., sum e. 9. bibit (cf. gr.) em., bidit e.

---

8. lebassent fl.

adorat. [[12] et uidit in uisum uirum
Ananiam nomine introeuntem et
inponentem sibi manus, ut ui-
deat.]" [13] respondit autem Ana-
nias et dixit: „Domine, audiui de
multis de uiro hoc, quanta mala
sanctis tuis fecit in Hierusalem,
[14] et hic habet potestatem a
principibus sacerdotum legare
omnes, qui inuocant nomen tu-
um." [15] dixit autem ad eum
dominus: „Uade, quoniam uas
electionis mihi est hic, ut portet
nomen meum coram gentibus
quoque et regibus, filiis quoque
Israhel. [16] ego enim ostendam ei,
quanta oportet illum propter no-
men meum pati." [17] abiit autem
Ananias et intrauit in domum
et inponens super eum manus
dixit: „Saule frater, dominus
misit me Ihesus, qui apparuit
tibi in uia, qua ueniebas, ut
uideas et inplearis spiritu sancto.
[18] et comfestim ceciderunt ab
oculis eius tamquam squamae,
uidit quoque statim et surgens
baptizatus est. [19] et accipiens
cibum confortatus est.

Fuit autem cum qui erant in
Damasco discipulis diebus ali-
quod [20] et continuo in syna-
gogis praedicauit eis Ihesum,
quia hic est filius dei. [21] stupe-

orat ipse." [13] respondit autem
Annanias: „Domine, audiui ego
de isto homine a multis, quantas
persecutiones fecerit sanctis tuis
Hierosolymam. [14] et hicce accepit
a sacerdotibus potestatem in nos,
ut alliget uniuersos, qui inuocant
nomen tuum." [15] cui dixit domi-
nus: „Uade, quia uas electionis
est mihi homo iste, ut ferat
nomen meum coram gentibus et
regibus et filiis Istrahel. [16] ego
enim demonstrabo ei, quanta
oporteat eum pati causa nominis
mei." [17] et surrexit Annanias
et abiit ad domum. et inposuit
ei manum in nomine Ihesu Christi
dicens: „Saule frater, dominus
me misit Ihesus, qui tibi uisus
est in uia, per quam uenisti, ut
uideas et replearis spiritu san-
cto." [18] et estatim ceciderunt
de oculis eius tamquam squamae.
et continuo uidit et surrexit et
untus est [19] et accepit cibum et
confortatus est.

Dies autem plurimos et in
ciuitate Damasco cum discentibus
transegit [20] et introiuit in sina-
gogas Iudaeorum et praedicauit
cum omni fiducia dominum

---

14. principis e | 'qui inuocant nomen tuum' punctis notatum est, sequentibus isdem fere, uisi quod 'uocant' pro 'inuocant' repetitum est. 15. nom meum e. 17. ueniebat a.

---

12. deest in fl. 13. Hierosolymam. interpres legit ἐποίησεν (ἐν om.) Ἱερουσαλήμ? 14. hicce (cf. gr. e gig.) em., ecce fl. 17. tiui fl. | spiritus sancto fl. 19. transsegit fl.

20. introibit fl.

bant autem omnes qui audiebant
et dicebant: „Non hic est qui
expugnabat in Hierusalem eos
qui inuocabant nomen hoc? et
hic ideo uenerat, ut uinctos eos
perduceret ad principes sacer-
dotum.“ 22 Saulus autem ma-
gis inualescebat in uerbo et
confundebat Iudaeos, qui habi-
tabant in Damasco, instruens et
dicens, quoniam hic est Christus.
23 cum autem replerentur dies
multi, consilium fecerunt Iudaei
interficere eum. 24 innotuerunt
autem Saulo insidiae eorum. ob-
seruabant autem et portas die
quoque et nocte, ut eum occi-
derent. 25 acceptum autem eum
discipuli nocte per murum di-
miserunt laxantes in sporta.

Ihesum, quia hic est Christus filius
dei. 21 stupebant autem omnes
qui audiebant et intra se dice-
bant ita: „Non hic est qui per-
sequitur omnes Hierosolymis, qui
inuocant nomen istut? et nunc
quoque propterea uenit, ut uinc-
tos eos adducat sacerdotibus.“
22 Saulus autem magis con-
roborabatur in uerbo et pertur-
babat Iudeos, qui morabantur
Damasci, inducens quia hic est
Christus, in quem bene sensit
deus. 23 et cum iam multi dies
implerentur, consilium ceperunt
Iudaei, uti eum interficerent.
24 notae autem Paulo factae
sunt cogitationes eorum, quod
. . . .

26 Cum uenisset autem Paulus in Hierosolymis, temptabat
adhaerere discipulis, et omnes timebant eum non credentes quod
est discipulus. 27 Barnabas autem adsumens eum adduxit ad
apostolos et enarrauit eis, quomodo in uia uidisset dominum, et
quoniam locutus est ei, et quomodo in Damasco fiducialiter egit
in nomine Ihesu. 28 et erat cum eis intrans et exiens in Hierusalem
et constanter agens in nomine domini. 29 loquebatur quoque et
conferebat ad Graecos. illi autem querebant occidere eum. 30 cum
cognouissent autem fratres, deduxerunt eum in Caesaream per
noctem et dimiserunt in Tarsum.

31 Ecclesiae quidem uniuersae per omnem Iudaeam et Gali-
laeam et Samariam habebant pacem, cum aedificabantur et in-
grediebantur in timore domini et obsecratione sancti ⟨spiritus⟩
multiplicabantur. 32 factum est autem Petrum transeuntem per
omnes descendere et ⟨ad⟩ sanctos qui habitabant Lyddae. 33 inuenit
autem ibi hominem quendam nomine Aeneam ab annis octo iacentem
super crabattum, qui erat paralyticus. 34 et dixit ei Petrus:

---

27. dominum (cf. gr.) em., donum e. 33. paralytiχους e.

---

21. finctos fl. 22. perturbabat (cf. e gig.) em., perturbat fl. 24. Paulo scripsi, paulae (saulae?) fl.

„Aenea, sanat te Ihesus Christus, surge et sterne tibi.“ et con-
festim surrexit. 35 et uiderunt eum omnes qui habitabant Lyddae
et Saronam, qui conuersi sunt ad dominum.
36 In Ioppe autem quaedam erat discipula nomine Tabithas,
quae interpraetata dicitur Dorcas. haec erat plena operibus bonis
et eleemosynis, quas faciebat. 37 factum est autem in diebus illis
infirmatam eam mori. cum lauissent autem eam posuerunt in
cenaculo. 38 cum autem prope esset Lydda ab Ioppe, discipuli
audientes quia Petrus est in ea miserunt duos uiros ad eum
rogantes, ne pigeret peruenire usque ad nos. 39 surgens autem
Petrus conuenit eis, quem aduenientem ascenderunt in superioribus.
et circumsteterunt ei uniuersae uiduae flentes et ostendentes tunicas
et uestimenta, quanta faciebat cum esset cum eis Dorcas. 40 eiciens
autem foris omnes Petrus et ponens genua orauit et reuersus ad
corpus ait: „Tabitha, surge.“ ad illa continuo aperuit oculos suos
et uidens Petrum consedit. 41 dans autem ei manum erexit eam.
uocans autem sanctos et uiduas adsignauit eam uiuentem. 42 notum
autem factum est per totam Ioppem, et crediderunt multi in
dominum. 43 factum est autem eum dies multos manere in Ioppe
apud quemdam Simonem coriarium.
X. 1 Uir autem quidam in Caesarea nomine Cornelius, centurio
de cohorte quae dicitur Italica, 2 pius et timens deum cum omni
domo sua, faciens eleemosynas multas plebi et obsecrans deum
semper, 3 uidit uisum manifeste quasi hora nona diei angelum
dei introeuntem ad se et dicentem sibi: „Corneli.“ 4 at ille
intendens ei et * trepidus factus dixit: „Quid est, domine?“ dixit
autem ei: „Orationes tuae et aelemosynae ascenderunt in recorda-
tione coram deo. 5 et nunc mitte uiros in Ioppen et accersi
Simonem, qui cognominatur Petrus. 6 hic est hospitans aput Simonem
pellionem, cuius est domus iuxta mare.“ 7 ut autem discessit ange-
lus, qui loquebatur ei, uocatis duobus famulorum eius et milite fideli
ex his qui praesto erant, 8 enarrauit illis uisum et misit in Iop-
pen. 9 postera autem die iter illis facientibus et appropiantibus
ciuitati ascendit Petrus in cenaculum et orauit circa hora sexta.
10 factus est autem esuriens et uolebat gustare. praeparantibus

---

35. habitabantur e. 37. eam mori (cf. gr.) em., eum mor e. 40. contunuo e. 43. quemdam (cf. gr.) em., quem e.

X. 3. uisum (ἐν ὁράματι) e. fort. leg. uisu. 4. et trepidus factus est. inde ab his uerbis usque ad XX, 31 (nocte ac die) seruatus est d | orationis d. 6. ospitans d. 7. discessit (cf. gr.) em., dissit d | militem fidelem d. 9. horabit d. 10. bole bat d.

uero ipsis cecidit super eum mentis stupor, [11] et uidit caelum
apertum, et quattuor principiis ligatum uas quoddam ut linteum
splendidum, quod differebatur de caelo in terram. [12] et erant omnia
quadripedia et serpentia et uolatilia caeli. [13] et facta est uox ad
eum: „Petre, surge, immola et manduca.“ [14] ad ille dixit: „Non,
domine, quoniam numquam manducaui omne commune et in-
mundum“. [15] et uox rursum iterato ad eum: „Quae deus mun-
dauit, tu noli communicare.“ [16] hoc enim per ter, et adsumptum
est iterum uas in caelum.

[17] Et dum intra se factus est, haesitabat Petrus, quae esset
uisio, quam uiderat. et ecce uiri qui missi erant a Cornelio in-
quirentes domum Simonis adsisterunt ad ianuam. [18] et cum cla-
massent interrogabant: „Si Simon, qui cognominatur Petrus, hic
hospitatur?“ [19] Petro autem cogitante de uisione dixit ei spiritus:
„Ecce uiri quaerunt te, [20] sed surge et descende et uade cum
eis, nihil dubitans, quia ego misi eos.“ [21] tunc descendens Petrus
ad ipsos uiros dixit: „Ecce ego sum, quem queritis. quid uultis?
quae causa, propter quam uenistis?“ [22] ad illi dixerunt ad eum:
„Cornelius centurio, uir iustus et timens deum, testimonio quoque a
tota gente Iudaeorum, responsum accepit ab angelo sancto, accersire
te in domum suam et audire uerba abs te.“ [23] tunc ergo ingressus
Petrus hospitio excepit eos et postera die cum surrexisset exiuit cum
eis, et quidam fratrum, qui ab Ioppen simul uenerunt cum eo.

[24] Postero quoque die ingressus est Caesaream. Cornelius uero
erat expectans eos et conuocatis cognatis suis et necessariis amicis
sustinuit. [25] cum adpropiaret autem Petrus in Caesaraeam, prae-
currens unus ex seruis nuntiauit uenisse eum. Cornelius autem
exiliens et obuiam factus est ei, procidens ad pedes eius adorauit eum.
[26] uero Petrus leuauit eum dicens: „Quid facis? et ego homo sum,
quemadmodum et tu.“ [27] et introiuit et inuenit conuenisse multos
[28] aitque ad eos: „Uos melius scitis, ut nefas sit uiro Iudaeo ad-
herere aut accedere ad allophylum. et mihi deus ostendit, neminem
communem aut inmundum dicere hominem. [29] propter quod et
sine cunctatione ueni transmissus a uobis. interrogo ergo: qua
ratione accersisti me?“ [30] et Cornelius ait: „A nustertiana die usque

---

11. et quattuor (cf. gr.) em., ex quattuor d | quodam d | ut linteum (cf. gr.) em., et linteum d | quod differebatur (= deferebatur) d. 14. illi d. 16. enim = δὲ | iterum (cf. gr.) em., ipsum d.

18. ospitatur d. 20. dubitans (cf. gr.) em., dubitant d. 21. queritis d. 23. exibit d. 26. leuabit d. 27. introibit d. 30. nustertiana. cf. H. Roensch,

in hunc diem eram iaiunans et nona orabam in domo mea, et ecce
uir stetit in conspecto meo in ueste splendida 31 et ait: „Corneli,
exaudita est oratio tua et aelemosynae tuae in mente habitae sunt
in conspectu dei. 32 mitte ergo in Ioppen et accersi Simonem, qui
cognominatur Petrus. hic hospitatur in domum Simonis pellionis
iuxta mare. qui cum uenerit loquatur tibi.“ 33 e uestigio ergo misi
ad te rogando uenire te ad nos. tu autem bene fecisti in breui
aduenire. nunc ergo nos omnes in conspectu tuo audire uolumus
a te quae praecepta sunt tibi a deo.“

34 Aperiens autem os Petrus dixit: „In ueritate experior,
quia non est personarum acceptor deus, 35 sed in omni gente qui
timet eum et operatur iustitiam acceptus est ei. 36 uerbum suum
misit filiis Istrahel euangelizare pacem per Ihesum Christum, hic
est omnium dominus. 37 uos scitis, quid factum est per totam
Iudaeam. cum coepisset enim a Galilaea post baptismum quod
praedicauit Iohannes, 38 Ihesum a Nazareth quem unxit deus
sancto spiritu et uirtute. hic pergressus est benefaciens et sanans
omnes, qui obtenebantur a diabolo, quia deus erat cum illo,
39 et nos testes eius, quae fecit in regione Iudaeorum et Hieru-
salem, quem etiam interfecerunt suspensum in ligno. 40 hunc deus
suscitauit post tertium diem et dedit ei manifestum fieri 41 non
omni populo, sed testibus praedestinatis a deo nobis, qui simul
manducauimus et simul bibimus cum eo et conuersi sumus, post-
quam surrexit a mortuis, dies XL. 42 et praecepit nobis praedicare
populo et protestari, quia ipse est qui praestitus est a deo iudex
uiuorum et mortuorum. 43 huic omnes prophetae testimonium
perhibent, remissionem peccatorum accipere per nomen eius omnem
qui credit in eum.“

44 Adhuc loquente Petro uerba haec cecidit spiritus sanctus
super omnes, qui audiebant uerbum. 45 et obstupefacti sunt qui
erant ex circumcisione fideles, qui simul uenerunt cum Petro, quia
et super gentes donum spiritus sancti effusum est 46 audiebant
enim eos loquentes praeuariegatis linguis et magnificantes deum.
dixit autem Petrus: 47 „Numquid aliquis aquam prohibere potest, ut
baptizentur isti, qui spiritum sanctum acceperunt, sicut et nos?“
48 tunc praecepit eos baptizari in nomine domini Ihesu Christi.
tunc rogauerunt eum ad eos demorari dies aliquos

It. u. Vulg. p. 128 | iaiunans, cf. H. Roensch l. l. p. 463 | orauam d.

34. experior (cf. gr.) em., expedior d. 36. euangelizare (εὐαγγελιζόμενοι). fort. leg. euangelizans | baptismum (βάπτισμα) quod. 43. peribent d. 44. berba d. 45. circumcisio d. 46. praeuariegatis em., praeuaricatis d.

XI. [1] Audito uero apostoli et fratres, qui erant in Iudaeam,
quia et gentes acceperunt uerbum dei, [2] quidem ergo Petrus per
multo tempore uoluit proficisci in Hierosolyma et conuocauit fratres
et confirmauit eos multum uerbum faciens per ciuitates docens
eos. qui et obuiauit eis, et enuntiauit eis gratiam dei, quia erant
de circumcisione fratres iudicantes [3] ad eum dicentes, „quia intro-
isti ad uiros praeputia habentes et simul manducasti cum eis."
[4] incipiens autem Petrus exponebat eis per ordinem dicens:
[5] „Ego eram in Ioppen ciuitate orans et uidi in mentis stupore
uisum, descendere uas quoddam, uelut linteum magnum, quattuor
principiis dimittebatur de caelo et uenit usque ad me. [6] in quod
intuitus considerabam et uidi quadripedes terrae et bestias et
repentia et uolatilia caeli. [7] et audiui uocem dicentem mihi:
„Surgens, Petre, immola et manduca." [8] dixi autem: „Absit,
domine, quia commune et inmundum numquam introiuit in os
meum." [9] respondit uero uox de caelo ad me: „Quae deus mundauit,
tu noli communicare." [10] hoc autem factum est per ter, et sublata
sunt iterum omnia in caelo, [11] et ecce statim tres uiri superuenerunt
ad domum, in qua eram, missi a Caesarea ad me. [12] et dixit
spiritus mihi, simul uenire cum eis. ueneruntque mecum etiam
sex fratres isti, et introiuimus in domum ipsius uiri. [13] adnun-
tiauit autem nobis, quomodo uidit angelum in domo sua stetisse et
dixisse ei: „Mitte in Ioppen et accersi Simonem, qui cognominatur
Petrus, [14] qui loquebitur uerba ad te, in quibus saluus fias et
omnis domus tua." [15] et dum coepissem loqui eis, cecidit spiritus
sanctus super eos, sicut super nos in principium. [16] recordatus
Act. I, 5. sum uerbum domini, sicut dicebat: „Iohannes quidem baptizauit
aqua, uos autem baptizabimini spirito sancto." [17] si autem
aequalem donum dedit eis, sicut nobis credentibus in dominum
Ihesum Christum, ego quis eram, qui possim prohibere deum, ut
non daret eis spiritum sanctum credentibus in eum?" [18] cum
autem audissent haec, siluerunt et clarificauerunt deum dicentes:
„Forsitam et gentibus deus paenitentiam in uitam dedit."

[19] Illi quidem dispersi a conflictatione, quae facta est sub
Stephano, transierunt usque Phoenicen et Cyprum et Antiochiam,
nemini uerbum loquentes nisi solis Iudaeis. [20] erant autem quidam

---

XI. 2. qui et (ὃς καὶ) em., quia et d | quia erant (οἱ δὲ) fort. l. qui autem erant. 5. quodam d | principiis (ἀρχαῖς) em. (cf. X, 11), principibus d. 6. considerabam (cf. gr.) em., considerabat d | uestias d. 8. dixi (cf. gr.) em., dixit d | introibit d. 11. 'tim tres uiri' in d rescripsit sec. man. | eram (cf. gr.) em., erant d. 12. introibimus d. 14. loquebatur d. 15. coepissem (cf. gr.) em., coepisset d. 16. baptizamini d, cf. I, 5.

ex ipsis uiri Cyprii et Cyrinenses, qui cum uenissent Antiochiam
loquebantur cum Craecos euangelizantes dominum Ihesum Christum.
21 et erat manus domini cum eis. multisque numeris cum credidissent,
reuersi sunt ad dominum. 22 auditus est uero hic sermo in auribus
ecclesiae, quae erat in Hierusalem de eis, et miserunt Barnaban
ut iret usque Antiochiam. 23 qui cum uenisset et uidisset gratiam dei,
gauisus est et adhortabatur omnes, ipso proposito cordis per-
manere ad dominum, 24 quia erat uir bonus et plenus spirito sancto
et fidei. et adposita est turba copiosa ad dominum. 25 audiens
autem, quod Saulus est Tharso, exiit requirere eum. 26 et cum
inuenisset deprecabatur uenire Antiochiam. contigit uero eis annum
totum commiscere ecclesiam. et tunc primum nuncupati sunt in
Antiochia discipulos Christianos.

27 In istis autem diebus aduenerunt ab Hierosolymis prophetae
in Antiochiam. erat autem magna exultatio. reuertentibus autem
nobis 28 ait unus ex ipsis nomine Agabus significans per spiritum,
famem magnam futuram esse in toto orbe terrae, quae fuit sub
Claudio. 29 discipuli autem sicut prout copiam, singuli autem
ipsorum ⟨proposuerunt⟩ in ministerium mittere hiis qui inhabitant in
Iudaea fratribus, 30 quod etiam fecerunt cum misissent ad pres-
byteros per manum Barnabae et Sauli.

XII. 1 Per illum uero temporis inmisit manus suas Herodes
rex male tractare quosdam, qui erant ab ecclesia in Iudaea. 2 et
interfecit Iacobum fratrem Iohannis gladio. 3 et cum uidisset,
quod placeret hoc Iudaeis, conpraehensio eius super credentes,
adiecit adpraehendere et Petrum. erant autem dies asymorum.
4 hunc adprehensum posuit in carcerem traditum quattuor quater-
nionibus militum custodire eum, uolens post pascha producere eum
populo. 5 uero Petrus custodiebatur in carcere. multa uero oratio
erat instantissime pro eo ab ecclesia ad dominum super ipso. 6 ad
uero cum incipiebat producere eum Herodes, nocte illa erat Petrus
dormiens inter duos milites, ligatus catenis duabus. uigiles autem
ante ostium adseruabant carcerem. 7 et ecce angelus domini ad-
sistit Petro, et lux refulgens in illo loco. pungens autem latus
Petri suscitauit eum dicens: „Surge celerius“, et ceciderunt eius

---

20. euangelizantes (cf. gr.) em., euangelizare d. 22. barnabant d. 23. adortabantur d | ad dominum (cf. gr.) em., a dominum d. 24. uonus d. 26. inuenissent deprecabantur d | antiochⁱā d.

27. erat d², erant d¹. 28. significans (cf. gr.) em., significabat d. 29. prout copiam = εὐποροῦντο. corrupte? leg. promta copia? | ⟨proposuerunt⟩ suppleui e gig., om. d.

XII. 6. producere d² uel dª, prodocere d¹. 7. cilerius d.

catenae de manibus. 8 dixit autem angelus ad eum: „Praecinge
te et calcia te calciamenta tua.“ fecit autem sic et dicit ei: „Operi
te uestimentum tuum et sequere me.“ 9 et cum exisset, sequebatur
et non sciebat, quia uerum est quod fiebat per angelum. putabat
enim uisum uidere. 10 cum praeterissent primam et secundam
custodiam, uenerunt ad portam ferream, quae ducit in ciuitatem,
quae sua sponte aperta est eis. et cum exissent descenderunt septem
grados et processerunt gradum unum. et continuo discessit angelus
ab eo, 11 et Petrus in se conuersus dixit: „Nunc scio, quia uere
misit dominus angelum suum et eripuit me de manibus Herodis
et omni exspectatione populi Iudaeorum.“ 12 et cum considerasset
uenit ad domum Mariae matris Iohannis, qui cognominatur Marcus,
ubi erant copiosi coaceruati et orantes. 13 cumque ipse pulsasset
ianuam foris, accessit puella nomine Rhode respondere, 14 et cum
cognouisset uocem Petri, a gaudio non aperuit ianuam et adcurrens
autem adnuntiauit, stare Petrum ante ianuam. 15 ad illi ad eam
dixerunt: „Insanis.“ ad illa uero perseuerabat ita esse. qui autem
dixerunt ad eam: „Forsitam angelus eius est.“ 16 ipse uero per-
seuerabat pulsans. et cum aperuissent, uiderunt eum et obstupuerunt.
17 cumque significasset eis de manu, ut silerent, introiens enarrabat
eis, quemadmodum dominus eum liberauit de carcere. dixit autem:
„Renuntiate Iacobo et fratribus haec.“ et egressus abiit in alium
⟨locum⟩. 18 facto autem die erat turbatio in militibus, quid Petrus
factus esset. 19 Herodes uero cum requisisset eum et non in-
uenisset interrogatione habita uigiles iussit obduci. et cum descen-
disset a Iudaea, in Caesaream demorabatur. 20 erat enim animus
inpugnans Tyrios et Sidonios. unanimiter autem ab inuice ciui-
tates uenerunt ad regem et cum suasissent Blasto, qui a cubiculo
erat, postulabant pacem propter ne alienarentur regiones eorum
de regno. 21 constituto autem die Herodes indutus habito regio
et sedens pro tribunali contionabatur ad eos, cum ingratiasset
cum Tyrios. 22 populus uero adclamabant: „Dei uoces et non
hominis.“ 23 et confestim eum percussit angelus domini pro eo,
quod non dedit claritatem deo. et cum descendisset de tribunali,
sed et a uermibus comestus adhuc uiuens, et sic expirauit.

24 Uerbum autem dei augebatur et multiplicabatur. 25 Bar-

---

11. expectationi d. 16. aperuisset d | eum em., eunt d. 17. enarrabat (cf. gr.), aterrabit d | lierauit d | ⟨locum⟩ suppleui e gig. 19. irequisisset d | inuenisse d. 20. ne alienarentur = τὸ στρέφεσθαι (pro τρέφεσθαι). 21. contionabatur (cf. gr. e et gig.) em., contentionabalur d | sedens (cf. gr.) em., sedi d. 23. tribunal d | bermibus d.

nabas uero et Saulus reuersi sunt ab Hierusalem inpleto ministerio
adsumpto Iohanne, qui cognominatur Marcus.

XIII. 1 Erant autem in Antiochia aput quae erat ecclesiam
prophetae et doctores, in quo Barnabas et Symeon, qui uocatur
Niger, et Lucius Cyrenensis Manaenque Herodis et tetrarchi con-
lactaneus et Saulus. 2 deseruientibus autem eis domino et ieiu-
nantibus dixit spiritus sanctus: „Secernite mihi Barnaban et Saulum,
ad opus uocaui eos.“ 3 tunc cum iaiunassent et orassent omnes
et inposuissent manus eis, 4 ipsi uero dismissi ab spirito sancto
descenderunt Seleuciam. inde uero nauigauerunt in Cyprum. 5 et
cum fuissent Salamina, adnuntiabant uerbum dei in synagogis
Iudaeorum, habebant uero et Iohannen ministrantem eis. 6 cum
pergressi fuissent totam insulam usque ad Paphum, inuenerunt
uirum quendam magum, pseudoprophetam Iudaeum, nomine qui
uocatur Bariesuam, 7 qui erat cum proconsule Sergio Paulo, uiro
prudenti. hic cum uocasset Barnaban et Saulum, et quaesire uoluit
audire uerbum dei. 8 resistebat autem eis Etoemas magus. (sic
enim interpraetabatur nomen eius) quaerens uertere proconsolem
a fidem, quoniam libenter audiebat eos. 9 Saulus uero qui et
Paulus inpletus spirito sancto 10 et intuitus in eum dixit: „O plene
omnis dolus et falsi, fili diaboli, inimice omnis iustitiae, non cessas
euertere uias domini quas sunt rectas. 11 et nunc ecce manus
domini super te, et eris caecus non uidens solem usque ad tempus“
et confestim cecidit super eum caligo et tenebrae, et circumiens
quaerebat ad manum deductores. 12 tunc cum uidisset proconsul
quod factum est, miratus est et credidit in deo stupens super
doctrina domini.

13 Superuenientes a Papho qui erant circa Paulo uenerunt
in Pergen Pamphyliae. Iohannes uero cum discedisset ab eis,
reuersus est Hierosolymis. 14 isti autem cum transissent a Pergen,
uenerunt Antiochiam Pisidiae et cum introissent in synagogam
die sabbatorum, sederunt. 15 post lectionem uero legis et pro-
phetarum miserunt archisynagogi ad eos dicentes: „Uiri fratres,
si quis est sermo et intellectus in uobis exhortationis ad populum,
dicite.“ 16 cum surrexisset Paulus et silentium manu postulasset,
dixit: „Uiri Israhelitae et timentes deum, audite. 17 deus populi
huius Istrahel elegit patres nostros propter populum exaltatum

---

25. adsupto iohannen d.

XIII. 1. quae erat (cf. gr.) em., quem erat d | in quo = ἐν οἷς. 2. uocaui eos d, om. praecedens $\overset{ci}{o}$ (D). 6. usquae d. 8. resistabat d | liuenter d. 10. plenae d | dolus genit. | et falsi d, et omnis falsi d[b] | diabole inimicae d. 11. caecidit d.

in peregrinatione in terra Aegypti et cum brachio alto eduxit eos
ex ipsa. [18] et annis XL ac si nutrix aluit eos in solitudine
[19] et sublatisque gentibus septem in terra Chanaam possidere
eos fecit terram allophoelorum [20] et quasi annis CCCC et L dedit
iudices usque ad Samuel prophetam. [21] et exinde petierunt regem,
et dedit eis deus Saul filium Cis, uirum ex tribu Beniamin, annis
XL. [22] et remoto eo excitauit Dauit eis in regem, cui etiam
Ps. 89, 21. dixit testimonio: „Inueni Dauid filium Iessae, uirum secundum
cor meum, qui faciet omnes uoluntates meas.“ [23] deus autem a
semine huius secundum pollicitationem resurrexit ipsi Istrahel
saluatorem Ihesum, [24] cum prius praedicasset Iohannes ante faciem
ingressionis eius baptisma paenitentiae omni populo Istrahel.
Luc. 3, 15 sq. [25] et dum inpleret cursum Iohannes, dicebat: „Quem suspicamini
me esse? non sum ego, sed ecce uenit post me, cuius non sum dignus
calciamentum pedum soluere.“ [26] uiri fratres, fili generis Abraham,
et qui in nobis timentes deum, nobis uerbum salutis huius missum
est. [27] qui enim habitabant in Hierusalem et principes eius non
intellegentes scripturas prophetarum, quae per omnem sabbatum
leguntur. et cum iudicassent inplerunt, [28] et nulla causa mortis
inuenta est in eo. iudicantes autem eum tradiderunt Pilato, ut
interficeretur, [29] et consummauerunt omnia quae de illo scripta
sunt. petierunt Pilatum hunc crucifigi et inpetrauerunt iterum et
deposuerunt de ligno et posuerunt in monumento, [30] quem deus
uero excitauit. [31] hic qui uisus est his qui simul ascenderunt cum
eo a Galilaea in Hierusalem in diebus pluribus, qui usque nunc sunt
testes eius ad populum. [32] et nos uos euangelizamus eam quae
⟨ad⟩ patres nostros factam pollicitationem, quia hanc deus adim-
pleuit filiis nostris, suscitauit dominum Ihesum Christum. [33] sicut
Ps. 2, 7. 8. enim in primo psalmo scriptum est: „Filius meus es tu, ego hodie
genui te. postula a me, et dabo tibi gentes hereditatem tuam
et possessionem tuam terminos terrae.“ [34] quando suscitauit
Ies. 55, 3. eum a mortuis iam non rediturum in interitum, ita dicit: „Quia
Ps 16, 10. dabo uobis sancta Dauid fidelia.“ [35] ideoque et alias dicit: „Non
dabis sanctum tuum uidere corruptionem.“ [36] Dauid enim sua
progenie cum ministrasset dei uoluntate dormiuit et adpositus
est ad patres suos et uidit corruptionem. [37] quem autem deus
suscitauit non uidit corruptionem. [38] notum ergo sit uobis, uiri

---

19. septe d. 23. salbatorem d. 27. habitabat d. 28. nullam causam d. 31. usquae d. 32. ad (cf. gr.) suppl. e gig., om. d. 34. a portuis. 36. alias (cf. gig.) em., alia d | dei (cf. gr.) em., deo d. 37. coruptio d (abscissa pagina).

fratres, quia per hunc nobis remissio peccatorum adnuntiatur
39 et paenitentia ab omnibus quibus non potuistis in lege Moysi
iustificari. in isto enim omnis qui credit iustificatur ad deum.
40 uidete ergo, ne superueniat quod dictum est in prophetis:
41 „Uidete, contemptores, et admiramini et exterminamini, quia Hab. 1, 5.
opus operor ego in diebus uestris, quod non creditis, si quis
exposuerit uobis.“ et tacuerunt.

42 Progredientibus uero eis rogabant, in sequente sabbato
narrari sibi haec uerba. 43 et dismissa synagoga secuti sunt multi
Iudaeorum et colentium proselytorum Paulum et Barnabam, qui lo-
quentes cum illis persuadentes eis permanere in gratia dei. 44 factum
est autem per omnem ciuitatem transire uerbum domini. sequenti
autem sabbato paene tota ciuitas collecta est audire Paulum
multum uerbum faciens de domino. 45 et cum uidissent Iudaei
turbam, repleti sunt aemulatione et contradicebant sermonibus,
quae a Paulo dicebantur, contradicentes et blasphemantes. 46 ad-
hibita uero fiducia Paulus et Barnabas dixerunt ad eos: „Uobis
oportebat primum loqui uerbum domini, sed quia repulistis illud
et non dignos iudicastis eos in aeternam uitam, ecce conuertimur
ad gentes. 47 ita enim mandatum dedit nobis dominus: Ecce Ies. 49, 5.
lucem posui te super gentibus, ut sint in salutem usque ad ulti-
mum terrae.“ 48 et cum audirent gentes, gauisae sunt et ex-
ceperunt uerbum domini et crediderunt quodquod erant ⟨destinati⟩
in uitam aeternam. 49 et prouulgabatur uerbum domini per
omnem regionem. 50 Iudaei autem instigauerunt caelicolas mulieres
honestas et principes ciuitatis et suscitauerunt tribulationem
magnam et persecutionem super Paulum et Barnabam et eiecerunt
eos de finibus eorum. 51 ad illi excusso puluere de pedibus suis
super eos uenerunt in Hiconio. 52 discipuli uero inplebantur gaudio
et spiritu sancto.

XIV. 1 Contigit autem ut Ichonio similiter introire eos in
synagoga Iudaeorum et loqui sic ad eos, ita ut crederent Iudae-
orum et Grecorum copiosa multitudo. 2 archisynagogae Iudaeorum
et principes synagogae incitauerunt persecutionem aduersus iustos
et male tractauerunt animas gentium aduersus fratres. dominus
autem dedit comfestim pacem. 3 plurimo ergo tempore commorati
sunt habita fiducia in domino, qui testimonium perhibuit uerbo

---

39. deum om. d (abscissa pagina). 43. saecuti d. 46. eos (sec.) = ἑαυτούς.
47. usquae d. 48. destinati (cf. gr.) e gig. suppl., om. d.
XIV. 2. archisynagogae (non -gi) d.

gratiae ipsius, dans signa et portenta fieri per manus eorum.
4 diuisa autem erat multitudo ciuitatis, et alii quidem erant cum
Iudaeis, alii uero cum apostolis adherentes propter uerbum dei.

5 ut autem factum est impetus
gentilium et Iudaeorum cum
magistratibus ipsorum et iniuria-
uerunt et lapidauerunt eos,
6 intellexerunt et fugerunt in ciui-
tates Lycaoniae in Lystra et Der-
ben et circum totam regionem.
7 et illic erant euangelizantes. et
commota est omnis multitudo in
doctrinis. Paulus autem et Bar-
nabas moras faciebant in Lystris.

8 Et quidam uir sedit adynatus
a pedibus ab utero matris suae,
qui numquam ambulauerat. 9 hic
audiuit Paulum loquentem pos-
sidens in timore. intuitus autem
eum Paulus et uidens, quia
habet fidem, ut saluus fiat,
10 dixit uoce magna: „Tibi dico
in nomine domini Ihesu Christi:
surge supra pedes tuos rectus
et ambula.“ et statim subito
exiliuit et ambulabat. 11 turba
autem uidens, quod fecit Paulus,
leuauerunt uocem suam lycaonice
dicentes: „Dii adsimilati homini-
bus descenderunt ad nos.“
12 uocabant Barnaban Iouem,
Paulum uero Mercurium, quo-
niam ipse erat princeps sermo-
num. 13 sacerdotes autem qui
erant Iouis ante ciuitate tauros
eis et coronas ad ianuas ad-
ferentes cum turba uolentes

Fl. XIV. 5 .... ⟨lapidaue⟩runt
eos. 6 ⟨intellexerunt et fugerunt⟩
in Lycaoniae ciuitates Lystra et
Derben et omnem circuitum.
7 et illic bene nuntiabant, et
motum est omne genus in doc-
trina eorum. Paulus autem et
Barnabas commorabantur in
Lystris.

8 Illic fuit quidam infirmus
sedens inualidus pedibus, qui a
uentre matris numquam ambu-
lauerat, habens timorem dei.
9 hic libenter audiuit Paulum
incipientem loqui. intuitus est
eum et cognouit Paulus, quoniam
haberet fidem, ut saluaret eum.
10 dixit magna uoce: „Tibi dico
in nomine Ihesu Christi domini
nostri: Surge in pedes tuos
rectus et ambula.“ et confestim
exsiliuit et ambulabat. 11 turbae
autem uidentes quae fecit Pau-
lus adleuauerunt uocem lycaonice
dicentes: „Di adsimilauerunt se
hominibus et descenderunt ad
nos.“ 12 et uocauerunt Barnaban
quidem Iouem, Paulum autem
Mercurium. 13 sacerdos autem
Iouis, qui in porticu ciuitatis
erat, tauros et diademata e ....
add .... cum plebe uolens

---

4. propterter d, improb. d^k | magistribus d. 8. adynatus = ἀδύνατος. 9. possidens = ὑπάρχων | eum paulum d. 11. lycaoni d. 13. bolentes (ἤθελον) d.

---

8. uente fl. 10. ambula fl. 11. lycaonicae fl. 12. Paulum em., populum fl.

immolare. 14 cum audisset autem
Barnabas et Paulus, consciderunt
uestimenta sua et exilierunt ad
turbas 15 clamantes et uocife-
rantes: „Uiri, quid haec facitis?
nos patientes sumus uobis ho-
minibus, euangelizamus uobis
deum, ut ab his uanis conuer-
tamini ad deum uiuum, qui fecit
caelum et terram et mare et
omnia quae in eis sunt, 16 qui
in praeteritis saeculis sinauit
omnes gentes ambulare uias
suas, 17 et quidem non sine
testimonio reliquid se ipsum,
benefaciens de caelo uobis, im-
bres dans et tempora fructifera,
implens cibo et iucunditate corda
uestra.“ 18 et haec dicentes et
conpescuerunt turbas, ne sibi
immolarent. 19 moras facientes
eos et docentes superuenerunt
autem Iudaei ab Iconio et Antio-
chia et cum instigassent turbam
et lapidassent Paulum, traxerunt
extra ciuitatem existimantes
mortuum esse eum. 20 circueun-
tes enim discipuli eius cum sur-
rexisset introiuit in Lystram
ciuitatem.

immolare. 14 et cum audissent
Paulus et Barnabas ista, con-
festim exsil . . . . . s ad plebem
15 et clamantes dicebant: „Uiri,
quid haec facitis? nos homines
sumus uestri similes adnuntian-
tes uobis: de his uanis conuer-
tamini ad eum, qui fecit caelum
et terram, mare et omnia quae
in eis sunt, 16 qui praeteritis
temporibus siuit omnes gentes
hominum ire in uiam suam.
17 et non inuisibilem dimisit se,
sed magis benefecit dans uobis
pluuiam de caelo et tempora
fructuosa adimplens cibo et iu-
cunditate corda uestra.“ 18 et
haec dicentes uix persuaserunt,
ne immolarent sibi illi homines,
et discedere eos ab se. 19 et
cum ibi commorarentur et do-
cerent, superuenerunt quidam
Iudaei ab Iconia et Antiochia,
qui palam disputabant uerbum
dei. persuadebant illos homines,
ne crederent eis docentibus, di-
centes quia nihil ueri dicunt,
sed in omnibus mentiuntur. et
concitauerunt turbam ut lapida-
rent Paulum, quem trahentes foras
extra ciuitatem putauerunt eum
esse mortuum. 20 tunc circumde-
derunt eum discentes, et cum sur-
rexisset Paulus uespere leuauit se
et introiuit ciuitatem Lystrum.

---

15. patientes = ὁμοιοπαθεῖς | nominibus d. 16. sinauit (εἴασεν) em. (cf. H. Roensch, It. u. Vulg. p. 287), sanauit d | ambulate d | uias suas (ταῖς ὁδοῖς αὐτῶν D) d. 17. imbrens d | ciuo d. 18. et (μόγις) conpescuerunt d, uix conpescuerunt gig. 19. instigassent d^k, istigassent d. 20. enim = δὲ | introibit d.

---

16. omni gentis fl. 17. dae caelo fl. 18. immolaret fl. 20. discentes (cf. gr.) em., dicentes fl. | Paulus em., populus fl.

Et altera die exiuit cum Bar-
naban Derben. 21 euangelizantes
autem in illa ciuitate et ⟨cum⟩ di-
cipulos fecissent plures, reuersi
sunt Lystram et Iconium et Antio-
chiam. 22 confirmantes enim ani-
mas discipulorum, exhortantes,
ut permanerent in fidem, et quia
per multas conflictationes oportet
nos introire in regnum dei. 23 et
cum ordinassent illis per eccle-
sias presbyteros, orantes autem
cum ieiunationibus commenda-
uerunt eos deo, in quem credi-
derunt.

Et altera die exiuit cum Bar-
naba in Derben. 21 et bene
nuntiauit eis qui erant in ciui-
tate et docuerunt multos. tunc
reuersi sunt Lystram et Iconium
et Antiochiam, 22 confortantes
animas discentium et rogantes
eos permanere in fide, dicentes
quia per multas tribulationes
oportebit uos introire in regnum
dei. 23 et constituerunt eis
maiores natu . . . .

24 Pergressi autem Pisidiam uenerunt in Pamphyliam 25 et locuti
aput Pergen uerbum descenderunt in Attaliam euangelizantes eos.
26 et inde enauigarunt Antiochiam, unde erant traditi in gratia dei
ad opus quod inpleuerunt. 27 cum aduenissent autem et colle-
gissent ecclesiam, renuntiauerunt quae deus fecit illis cum animabus
eorum, et quia aperuit gentibus ostium fidei.
28 Demorabantur uero tempus non modicum cum discipulis.
XV. 1 et quidam cum aduenissent a Iudaea docebant fratres,
quia ⟨si⟩ non circumcisi fueritis et more Moysi ambulaueritis, non
potestis salui fieri. 2 facta ergo seditione et questione non
modica a Paulo et Barnaba ad eos, dicebat autem Paulus manere
sic, sicut crediderunt. qui autem uenerunt ab Hierusalem, statu-
erunt eis, Paulo et Barnabae, et quosdam alios ascendere ⟨ad⟩
apostolos et presbyteros in Hierusalem, ut iudicentur super eos
de questione hac. 3 illi quidem praemissi ab ecclesia pergredie-
bantur Phoenicem et Samariam exponentes reuersionem gentium
et efficiebant gaudium magnum omnibus fratribus. 4 cum per-
uenissent autem Hierusalem, excepti sunt mire ab ecclesia et
apostolis et presbyteris renuntiauerunt, quanta fecit deus cum illis.
qui autem praeceperunt eis ascendere ad presbyteros, 5 surrexerunt

24. pergressi (διελθόντες) em. (cf. XV, 3), regressi d. 26. cratia d.

XV. 1. si (ἐὰν) om. d | potestes d. 2. dicebat autem = ἔλεγεν γάρ. | ad (cf. gr. et gig.) om. d | iudicentur (cf. gr.) em., iudicent d | hac em., hanc d (elota littera c, ut uidetur). 3. pergrediebantur (cf. gr. et XIV, 24) em., regrediebantur d | efficiebat d 4. mire (μεγάλως) m., mirae d | praesbyteros d.

21. et (uel: ac) bene (cf. gr.) em., ec bene fl.

dicentes quidam ⟨qui⟩ de heresim Pharisaeorum crediderunt, quia
oportet circumcidi eos praecipiendumque seruari legem Moysi.
6 conuenerunt autem apostoli et presbyteri uidere de sermone hoc.
7 et cum multa altercatio fieret, surrexit in spirito Petrus
et dixit ad eos: „Uiri fratres, uos scitis quia a diebus antiquis
in nobis deus elegit per os meum audire gentes uerbum euangelii
et credere. 8 qui autem corda nouit deus testimonium perhibuit
eis, dedit super eos spiritum sanctum, sicut et nobis, 9 et nihil
discreuit inter nos et ipsos, fidei emundatis cordibus eorum.
10 nunc ergo quid temptatis deum, imponere iugum super ceruices
discipulorum, quod neque patres nostri neque nos potuimus baio-
lare? 11 sed per gratiam domini Ihesu Christi credimus salui fieri,
quemadmodum et illi.“ 12 disponentes autem presbyteros quae a
Petro dicebantur. sileuitque omnis multitudo et audiebant Barnabam
et Paulum exponentes, quanta fecerit deus signa et prodigia in
gentibus per ipsos. 13 postquam autem hii siluerunt, surgens
Iacobus dixit: „Uiri fratres, audite me. 14 Symeon exposuit,
quemadmodum primum deus prospexit accipere ex gentibus po-
pulum nomini suo. 15 et sic consonant sermones prophetarum,
sicut scriptum est: 16 ‘Post haec autem conuertar et aedificabo Am. IX, 11.
tabernaculum Dauid, quod cecidit, et quae dimolita sunt eius et
aedificabo et erigam illud, 17 ut exquirant residui hominum
deum, et omnes gentes, super quos inuocatum est nomen meum
super ipsos, dicit dominus faciens haec’. 18 notum a saeculo est
domino opus ipsius. 19 propter quod ego iudico: non sumus
molesti his qui de gentibus conuertuntur ad deum, 20 sed praecipere
eis, ut abstineant a contaminationibus simulacrorum et stupris et
sanguinem et quae uolunt non fieri sibi, aliis ne faciatis. 21 Moyses
enim ex progeniebus antiquis per ciuitates habet qui eum prae-
dicant [habent] in synagogis, per omne sabbatum ut legatur.“
22 Tunc uisum est apostolis et presbyteris cum tota ecclesia,
electos uiros ut ex eis mitterent in Antiochiam cum Paulo et
Barnaba Iudam qui uocatur Barabbas et Silan, uiros principales.
ad fratribus 23 scripserunt epistulam per manus suas continentem
haec: „Apostoli et presbyteri fratres hiis qui sunt per Antiochiam et

5. qui (cf. gr. et gig., ubi legendum: de heresi Phariseorum qui crediderunt) suppl., om. d | praecipiendumquae serbari d. 6. praesbyteri d. 8. nobit d. 10. ne, superscr. quae d. 11. salbi d. 12. desponentes (l. disponentes) autem presbyteros d, sic reddens συνκατατεϑε(ι)μένων δὲ τῶν πρεσβυτέρων. itaque: sileuitque pro ἐσείγησεν. 15. consonat d. 17. ut exquirant (cf. gr.) em., et exquiram d. 18. sumus. fort leg. simus.

22. iudas d | ad = ἐν τοῖς. 23. scripserunt = γράψαντες.

Syriam et Ciliciam qui sunt ex gentibus fratribus salutem. 24 quoniam
audiuimus quod quidam ex nobis exeuntes perturbauerunt uos
uerbis destruentes animas uestras, quibus non iniunximus, 25 uisum
est nobis constitutis pariter electos uiros mittere ad uos cum
dilectissimis nostris Barnaba et Paulo, 26 hominibus qui tradiderunt
animam suam propter nomen domini nostri Ihesu Christi in omni
temptationi. 27 misimus ergo Iudam et Silan et ipsos uerbo
adnuntiantes haec. 28 uisum est enim sancto spiritui et nobis
nihil amplius ponere uobis honeris praeter haec quae necesse est:
29 abstinere sacrificatis et sanguine et stupris et quaecumque non
uultis uobis fieri alii ne feceritis. a quibus conuersantes uos ipsos
bene agitis. ferentes in sancto spirito ualete."

30 Illi quidem dismissi in diebus paucis peruenerunt Antio-
chiam et cum collegissent multitudinem tradiderunt epistulam.
31 et cum legissent gauisi sunt super hanc ortationem. 32 Iudas
quoque et Silas etiam ipsi prophetae cum essent pleni spirito
sancto, sermoni exhortati sunt fratres, et perconfirmati sunt.
33 cum fecissent autem tempus dismissi sunt cum pace a fratribus
ad ipsos qui miserant eos. 34 placuit autem Sileae sustinere
eos. solus autem Iudas profectus est.

35 Paulus uero et Barnabas demorabantur Antiochiae docentes
et euangelizantes et cum aliis multis uerbum domini. 36 et post
aliquos dies ait Paulus ad Barnaban: „Reuersique uisitemus fratres
per omnem ciuitatem, penes quos adnuntiauimus uerbum domini,
quo modo habeant. 37 Barnabas uero uolebat adsumere Iohannen
qui cognominatur Marcus. 38 Paulus autem nolebat dicens hiis
qui discesserunt ab eis a Pamphylia et nec uenerunt ad opus in
quo missi erant, hunc non adsumerent secum. 39 facta est autem
disceptatio, ita ut separarentur ab inuicem. Barnabas uero ad-
sumpto Marco nauigauerunt in Cyprum. 40 Paulus autem suscepit
Silan ⟨et⟩ exiuit traditus gratiae domini a fratribus. 41 pergredie-
batur autem Syriam et Ciliciam confirmans ecclesias, tradens
autem mandatum presbyterorum. XVI. 1 pertransiens gentes
istas deuenit Derben et Lystram. ecce discipulus quidam erat ibi
nomine Timotheus filius mulieris iudaeae fidelis, patre autem graeco,
2 cui testimonium perhibuit ab hiis qui Lystrae et Iconio fratribus.

---

24. perturbaberunt d. 26. anim suam d. 29. conuersantes. sub primo s semiformatum t.

31. ortationem (παραχλήσει) em., orationem d.

35. antiochia d. 36. reuersiquc = ἐπιστρέψαντες δὴ. | adnuntiabimus d | habeat d. 39. disceptatio (παροξυσμὸς) em. (cf. gig.), dissertatio d. 40. et (cf. gr. et gig.) suppl , om. d | exibit d | gratia d. XVI. 1. debenit d | iudeae d.

3 hunc uoluit Paulus secum exire et accipiens circumcidit eum
propter Iudaeos qui erant in locis suis. sciebant enim omnes patrem
eius quod Graecus esset.

4 Circumeuntes autem ciuitates praedicabant et tradebant eis
cum omnem fiduciam dominum Ihesum Christum, simul tradentes
et mandata apostolorum et presbyterorum his qui erant Hiero-
solymis. 5 ecclesiae ergo consolidabantur et abundabant numero
cottidie.

6 Pertransiebunt autem Phrygiam et Galatiam regionem pro-
hibiti a sancto spirito nemini loqui uerbum dei in Asia. 7 cum
uenissent autem circa Mysiam uolebant Bithyniam abire, et uetuit
illos spiritus Ihesu. 8 cum transissent autem Mysiam descen-
derunt Troada. 9 et uisum per noctem apparuit Paulo, quasi uir
Macedo quidam stans ante faciem eius et rogans dicens: „Transi
in Macedonia auxiliari nobis.“ 10 exurgens ergo enarrauit uisum
nobis, et intellegimus, quoniam prouocauit nos dominus euan-
gelizare qui in Macedonia sunt.

11 Alia die perducti a Troade cursum direximus in Samo-
trachiam et sequenti die Neapolim, 12 inde autem Philippis, quae
est capud Macedoniae, ciuitas colonia. fuimus in ista ciuitate
demorantes dies aliquos. 13 die autem sabbati exiuimus extra
portam secundum flumen, ubi oratio esse uidebatur. et cum se-
dissemus loquebamur quae cumuenerant mulieres. 14 et quaedam
mulier nomine Lydia purpuraria Thyatirum ciuitatis colens deum
audiebat, cuius dominus aperuit cor intendere eis quae dicebantur
a Paulo. 15 ut autem baptizata est et omnis domus eius, rogauit
dicens: „Si iudicastis me fidelem domino esse, ingressi in domum
meam manete“, et extorsuit nobis.

16 Contigitque euntibus nobis ad orationem puellam quandam
habentem spiritum phytonem obuiam fieri nobis, quae reditum
multum praestabat dominis suis per hoc diuinando. 17 haec per-
secuta est Paulum et nos et clamabat dicens: „Hi serui dei excelsi
sunt, qui euangelizant uobis uiam salutis.“ 18 hoc autem faciebat
per multos dies. conuersus autem Paulus in spiritu et cum indolu-
isset dixit: „Praecipio tibi in nomine Ihesu Christi, ut exeas ab

3. suis = ἐκείνοις. leg.: illis? | crecus d.

6. phygiam d. 9. anti d. 10. enarrabit d.

11. troadae d. 12. inde d[2], indie d[1]. 13. exibimus d | esse uidebatur (cf. gr.) em., esset bidebatur d | loquebamur (cf. gr.) em., loquebatur d | quae cumuenerant = ταῖς συνεληλυθυίαις.

16. contigitque d[2], contigitquae d[1] | puella quendam d. 17. ‘hi’. d[e] super scripsit ‘homini’.

eam." et eadem hora exiit. 19 cum uidissent domini eius puelles
quoniam pessum it reditus eorum, quem habebant per ipsam,
appraehenderunt Paulum et Silam traxerunt in forum ad magistratos.
20 et cum optulissent eos praetoribus dixerunt: „Isti homines
perturbant nostram ciuitatem, Iudaei cum sint, 21 et praedicant
gentes quam non licet nobis recipere nec facere, Romani cum
simus." 22 et multa turba superuenerunt aduersus eos clamantes.
tunc magistrati discissis uestimentis iusserunt uirgis caedi 23 mul-
tisque inpositis eis plagis miserunt in carcerem praecepto dato
optioni carceris diligenter seruari eos. 24 qui mandato tali ac-
cepto misit eos in imam carceris et pedes eorum conclusit in ligno.
25 circa mediam uero noctem Paulus et Silas orantes ymnum
dicebant deo, audiebant autem eos ipsi uincti. 26 repente autem
terrae motus factus est magnus, ita ut commouerentur fundamenta
carceris. apertaeque sunt statim ianuae omnes, et omnium uincula
relaxata sunt. 27 et exomnis factus est optio carceris et uidit apertas
ianuas carceris, euaginato gladio coeperat se interficere existimans
effugisse custodias. 28 clamauit autem magna uoce Paulus dicens:
„Nihil feceris tibi malum; omnes enim sumus hic." 29 lumen
uero petens accucurrit et tremibundus factus procidit ad pedes
Paulo et Silae. 30 et cum produxisset eos foras ceteros custodi-
uit et dixit illis: „Domini, quid me oportet facere ut saluus fiam?"
31 ad illi dixerunt: „Crede in domino Ihesu Christo, et saluus
fies tu et domus tua." 32 et locuti sunt ei uerbum domini cum
omnibus, qui erant in domum eius. 33 et adpraehendit eos in illa
hora noctis, soluit plagas et ipse baptizatus est et eius omnes
confestim. 34 et perduxit eos in domum suam et posuit mensam
et exultabat cum tota domu sua credens in domino.

35 Die autem facta conuenerunt magistrati id ipsud in foro
et rememorati [sunt] terrae motum qui factus est timuerunt et
transmiserunt lictores dicentes: „Dimitte homines illos, quos esterna
die suscepisti." 36 et ingressus optio carceris renuntiauit hos
sermones ad Paulum, quoniam „miserunt praetores, ut dimittamini.
nunc ergo exeuntes ambulate." 37 Paulus autem ait ad ipsos:
„Anetios caesos nos publice indemnatos homines Romanos ciues
miserunt in carcerem et nunc occulte nos eiciunt. non ita. sed
ueniant, ipsi nos producant." 38 renuntiauerunt autem praetoribus

---

19. pessum it (cf. gr.) em., ispes (spes d²) et d. 20. perturbant (cf. gr.) em., perturbam d | praedicant (cf. gr.) em., praedicantes d | gentes = ἔθνη pro ἔθη.

25. nocte d. 26. apertequae d. 27. effugisset d. 33. soluit = ἔλυσεν.

35. lectores d | esterna (cf. gr.) em., externa d. 37. occultae d.

lictores uerba haec, quae dicta sunt ad praetores. cum autem
audierunt quia Romani sunt, timuerunt [39] et cum uenissent cum
amicis multis in carcerem, rogauerunt eos exire dicentes: „Ignoraui-
mus aduersum uos, quoniam estis uiri iusti.“ et cum produxissent
rogauerunt eos dicentes: „De ciuitate ista exite, ne forte iterum
conuertantur ad nos clamantes aduersum uos.“ [40] et cum exissent
de carcere uenerunt ad Lydiam et cum uidissent fratres narra-
uerunt, quanta fecit dominus cum eis, exortati sunt eos et exierunt.

XVII. [1] Cum ambulassent autem Amphipolim et descenderunt
Apolloniam et inde Thessalonicam, ubi erat synagoga Iudaeorum.
[2] et secundum consuetudinem Paulus introiuit ad eos, per sabbata
tria disputauit eis de scripturis, [3] adaperiens et confirmans quia
Christum oportet pati et resurgere a mortuis, et quia hic est
Christus Ihesus, quem ego adnuntio uobis. [4] et quidam ex eis
persuasum est, et consortes facti sunt Paulo et Silae doctrinae
multi caelicolarum et Graecorum multitudo magna et mulieres
primorum non paucae. [5] adsumptis uero Iudaeis conuertentes
quosdam uiros forenses subdoles turbabant ciuitatem et circum-
stantes ad domum Iasonis quaerebant eos producere ad populum.
[6] cum uero non inuenissent eos, traxerunt Iasonem et quosdam
fratres ad principes ciuitatis clamantes et dicentes, quia „qui
orbem terrae inquietauerunt hi sunt et huc uenerunt, [7] quos
suscepit Iason. et isti omnes contra consulta Caesaris agunt, regem
dicentes alium esse Ihesum.“ [8] et concitauerunt principes et turbam
audientes haec. [9] et accipientes satis ab Iasone et ceteris dis-
miserunt eos.

[10] Uero fratres statim per noctem dimiserunt Paulum et
Silan Beroeam. qui cum aduenissent in synagogam Iudaeorum
ibant. [11] hi autem sunt nobiliores qui Thessalonicae sunt. qui
acceperunt uerbum cum omni animatione cottidie examinantes
scripturas, si habeant haec ita. [12] multi ergo ex his crediderunt,
quidam uero credere noluerunt. et Graecorum et conplacentium
et uiri et mulieres plures crediderunt. [13] ut autem cognouerunt
qui a Thessalonica Iudaei quia uerbum dei adnuntiatum est in

---

38. lectores d | a praetores d. 39. ignorauimus (cf. gr.) em., ignoramus d. 40. exortati (cf. gr.) em., exorti d.

XVII. 2. introibit d | disputabit d. 4. primorum (cf. gr.) em., quae morum d | pauce d. 5. adsuptis uero iudaeis d, οἱ δὲ ἀπειθοῦντες Ἰουδαῖοι D. 6. inquitauerunt d | huc (cf. gr.) em., hoc d. 9. iasonem d.

11. cottidiae d | exanimantes d. 12. conplacentium (εὐσχημόνων) em. (cf. XVII, 34), non placentium d | mulieris d | plures (ἱκανοὶ) em., pleres d.

Beroean, et crediderunt, et uenerunt in eam et illic commouentes
et turbantes multitudinem non cessabant. 14 statimque Paulum
fratres dismiserunt abire ad mare uersus. substinuit autem Silas
et Timotheus ibi. 15 qui autem ducebant Paulum perduxerunt
usque Athenis. transiit uero Thessaliam. uetatus est enim super
eos praedicare sermonem. ut accepissent mandatum a Paulo ad
Silam et Timotheum, ut quam celeriter ueniant, ad eum profici-
scebantur.

16 Uero Athenis expectante eos Paulo incitabatur spiritus
eius in eo uidenti simulacris esse ciuitatem. 17 disputabat ergo
in synagoga Iudaeis et hiis qui colunt et his qui forte aderant
et hiis qui in foro per omnem diem. 18 quidam autem et Epi-
curiorum et Stoicorum philosophorum conferebant cum eo, et
quidam dicebant: „Quid nunc uelit spermologus hic dicere?“ alii:
„Nouorum daemoniorum uidetur adnuntiator esse.“ 19 post dies
aliquos adpraehensumque eum adduxerunt ad Arium pagum, rogi-
tantes et dicentes: „Possumus scire, quae est nouitas haec a te
narratio doctrinae? 20 noua enim quaedam adfers interlocutiones
ad aures nostras. uolumus ergo scire, quid nunc sibi uelint haec
esse.“ 21 Athenenses uero omnes et qui aduenae erant hospitiis
ad nihil aliut uacabant quam dicere aliquid aut audire nouius.

22 Cum stetisset autem Paulus in medio Arii pagi ait: „Uiri
Athenenses, per omnia superstitiosos uos uideo esse. 23 circum-
ambulans enim et perspiciens ea quae colitis inueni etiam et aram,
in qua scriptum erat IGNOTO DEO. quod ergo ignorantes colitis
hoc ego adnuntio uobis. 24 deus qui fecit mundum et omnia quae
in eo sunt, hic cum sit caeli et terrae dominus qui est, non in
manu factis templis inhabitat 25 neque manibus humanis curatur,
tamquam egeat quod ipse dederit omnibus: uitam et spiramentum
et omnia. 26 fecit ex uno sanguine omnem nationem hominum
inhabitare super omnem faciem terrae, cum definisset imperata
tempora et determinationes inhabitationis eorum, 27 quaerere quod
diuinum est, si forte tractent illud, inueniant quidem non longe
ab unoquoque nostrorum. 28 in ipso enim uiuimus et mouemur
et sumus in diurnum, sicut qui secundum uos sunt quidam dixerunt:

13. credederunt d. 14. statimquae d.

16. expectante eos Paulo (cf. gr. et gig.) em., expectante eo paulum d. 18. uellit d | noborum d. 19. rogitantes (πυνθανόμενοι) em., cogitantes d | que est d. 20. adfers (cf. gr.) em., adferens d | ad aures (cf. gr.) em., aduersus d | uellint d. 21. aduene d.

24 qui est (ὑπάρχων) abundat post: qui sit. 26. inhabitationes d.

„Huius enim et genus sumus.“ 29 genus ergo cum simus dei,
non debemus existimare neque auro aut argento aut lapidi, scul-
ptioni artis et cupiditatis humanae, quod diuinum est esse simile.
30 itaque temporibus ignorantiae huius despiciens deus iam nunc
adnuntiat hominibus, ut omnes ubique paenitentiam agant, 31 quo-
niam statuit diem iudicare orbem terrae in iustitia in uiro Ihesu,
cuius constituit fidem exibere omnibus, resuscitauit eum a mortuis.
32 Audientes autem resurrectionem mortuorum aliqui deride-
bant, alii uero dixerunt: „Audiemus te de hoc iterum.“ 33 sic
Paulus exiuit de medio illorum.
34 quidam autem uiri cum hae-
sitassent ei crediderunt, in qui-
bus et Dionysius quis Areopa-
gita conplacens et alii cum eis.
XVIII. 1 Regressus uero ab
Athenis uenit in Corinthum.
2 et cum inuenisset quendam
Iudaeum nomine Acylam Pon-
tium natione recens uenisse ab
Italia et Priscillam uxorem eius,
eo quod praecepisset Claudius
discedere omnes Iudaeos ex
urbem, qui et demorati sunt in
Achaiam, accessit ad eos Paulus
3 et propter artificium manebat
apud eos et operabatur. 4 in-
gressus autem in synagogam per
omne sabbatum disputabat et
interponens nomen domini Ihesu
et persuadebat non solos Iu-
daeos, sed et Graecos. 5 ut
uero aduenerunt in Macedonia
Silas et Timotheus, instabat
sermoni Paulus, testificabatur

Flor. XVII. 34 Quidam autem
crediderunt, in quibus Dionysius
quidam Areopagites et mulier
nomine Damalis et multi ceteri
cum eis.
XVIII. 1 Et cum recessisset
Paulus ab Athenis uenit Corin-
thum et inuenit Aquilam natione
Ponticum Iudaeum, qui in re-
centi uenerat ab Italia cum
Priscilla uxore sua, et salutauit
eos (hii autem propterea ex-
ierunt ab urbe, quod dixisset
Claudius, uti omnes Iudaei ex-
irent ab urbe), qui uenerant in
Achaiam. 3 Paulus autem agnitus
est Aquilae, cum esset eiusdem
artis, et mansit apud eum. erant
enim artificio lectari. 4 et cum in-
troiret in synagogam, per omnem
sabbatum disputabat interpo-
nens nomen domini Ihesu. sua-
debat autem non solum Iudaeis,
sed et Graecis. 5 tunc super-
uenerunt a Macedonia Silas et

---

29. cupiditatis = ἐνθυμήσεως. 30. itaquae d.
32. resurrectione d | audiemus (cf. gr.) em., audimus d. 33. exibit d | esitas-
sent d.
XVIII. 2. inuenissent d | natione (cf. gr. fl.) em., nomine d. 5. instabant d.

XVII. 34. ceteris fl.
XVIII. 2. exsierunt fl.

Iudaeis esse Christum dominum
Ihesum. 6 multoque uerbo facto
et scripturis disputantibus, re-
sistentibus autem eis et blas-
phemantibus excutiens Paulus
uestimenta sua dixit ad eos:
„Sanguinem uestrum super caput
uestrum! mundus ego a uobis
nunc ad gentes uado.“ 7 et cum
recessisset ab Acyla introiuit in
domum cuiusdam nomine Iusti
colentis deum, cuius domus
erat confinis synagogae. 8 uero
archisynagogus Crispus credidit
in domino cum tota domo sua,
et multi Corinthiorum audientes
credebant et baptizabantur cre-
dentes in deo per nomen domini
nostri Ihesu Christi. 9 dixit autem
dominus per uisum Paulo per
noctem: „Ne timeas, sed loquere
et ne tacueris, 10 quoniam ego
sum tecum, et nemo adgredietur
te ut malefaciat tibi, quoniam
populus est mihi multus in ciui-
tate hac.“ 11 et consedit in
Corintho anno et mensibus sex
docens penes ipsos uerbum dei.
12 Cumque Gallio proconsol
esset Achaiae inruerunt unani-
miter Iudaei conloquentes inter
semet ipsos de Paulo et in-
ponentes manum adduxerunt
eum ad tribunal, 13 clamantes
et dicentes quia „contra legem
hic persuadet hominibus colere
deum“. 14 incipiente autem

Timotheus. atque iterum cum
multa fierent uerba et scripturae
interpraetarentur, 6 contradice-
bant Iudaei quidam et maledice-
bant. tunc excussit uestem
suam Paulus et dixit ad eos:
„Sanguis uester super caput
uestrum. mundus ego nunc uado
ad gentes ab uobis.“ 7 et reces-
sit ab Aquila et abiit in domum
Iusti metuentis deum, erat autem
domus eius confinis synagogae.
8 archisynagogus autem quidam
nomine Crispus credidit in do-
minum cum tota domo sua. et
cum multus plebs Corinthiorum
audierant uerbum domini, unti
sunt credentes deo in nomine
Ihesu Christi. 9 tunc dixit do-
minus ad Paulum in uisum:
„Ne timeas, sed loquere et uide
ne taceas. 10 quoniam ego sum
tecum, et nemo conabitur male
facere tibi, propterea quod plebs
est mihi multus in ista ciuitate.“
11 et sedit Corinthi per annum
et sex menses docens apud eos
uerbum dei.
12 Gallio autem cum esset
pro consule Achaiae, exurrexe-
runt consentientes Iudaei et
conlocuti secum de Paulo iniece-
runt ei manus et perduxerunt
ad proconsulem, 13 clamantes
et dicentes quia aduersus legem
suadet homines deum colere.
14 et cum uellet Paulus os

---

6. a bobis d. 7. introibit d. 10. adgredietur (cf. gr. fl. gig.) em., adgreditur d. 11. ueruum d. 12. essed d | achaie d.

---

5. multa (cf. gr.) em., multis fl. 9. loquaere fl. 11. annu fl. 12. exurreserunt fl. | iubaei fl. 13. quiaduersus fl.

Paulo aperire os dixit Gallio ad Iudaeos: „Siquidem esset iniuria aut falsum subdolum, o uiri Iudaei, cum ratione forsitam paterer uos. 15 si autem questio est de uerbo et nominibus et lege quae secundum uos est, uideritis ipsi. iudex horum nolo esse.“ 16 et abiecit eos a tribunali. 17 adpraehendentes eum omnes Graeci tum Sosthenen archisynagogum caedebant ante tribunal. tunc Gallio fingebat eum non uidere.

18 Uero Paulus adhuc moratus dies plurimos fratribus ualefecit, nauigauit in Syriam et cum ipso Priscilla et Aquila tonso capite in Cenchris — habebat enim orationem — 19 deuenerunt Ephesum et sequenti sabbato illos reliquerunt

aperire, dixit Gallio ad Iudeos: „Si esset aliqua iniquitas in eo uel facinus nequam, o uiri Iudei, recte uos sustinerem. 15 sed si quaestiones aliquae sunt inter uos de uerbo uel de nominibus uel de lege uestra, ipsi uideritis. iudex eorum nolo esse. 16 et dimisit eos a tribunali suo. 17 et conprehenderunt Graeci Sostenen archisynagogum et percusserunt ante tribunal, et Gallio simulabat se non uidere.

18 Paulus autem commoratus illic conpluribus diebus ualefecit fratribus nauigans in Syriam et cum eo Priscilla et Aquila, qui uotum cum fecisset Cenchris capud tondit, et cum uenisset Ephesum in se⟨quenti sabbato⟩ . . . . .

ibi, ipse uero ingressus in synagogam disputabat Iudaeis. 20 rogantibusque eis longiore tempore manere cum eis non adnuit, 21 sed cum salutasset eos et dixit: „Oportet me sollemnem diem aduenientem facere Hierosolymis iter et reuerti ad uos deo uolente.“ rediens ab Epheso 22 et descendit Caesaream. et cum ascendisset et salutasset ecclesiam descendit in Antiochiam. 23 et cum fecissent tempus quodam exiuit pergrediens ex ordine Galatiam regionem et Phrygiam confirmans omnes discipulos.

24 Iudaeus autem quidam nomine Apollonius natione Alexandrinus, uir disertus, deuenit Ephesum, potens in scripturis. 25 hic erat doctus in patria uerbum domini et feruens spiritu eloquebatur et docebat diligenter de Ihesu sciens solum baptisma Iohannis. 26 adque hic coepit cum fiducia loqui in synagoga. et cum audissent eum Aquilas et Priscilla adprehenderunt eum et diligentius ei ex-

---

15. legem d. 16. tribunal d. 17. tum (cf. gr.) em., cum d. 18. moratus (cf. gr. fl. gig.) em., memoratus d | habebebat d. 21. rediens (profectus gig.) em., redie d. 23. quodam = τινα. | pexiuit d.

25. ferbens d

---

18. paus (l. paulus) fl.

posuerunt uiam. in Ephesum autem exeuntes quidam Corinthii et
audierunt eum hortantes transire cum ipsis in patria ipsorum.
[27] non renuente autem eo Ephesii scripserunt qui sunt in Corintho
discipulis, quomodo exciperent hunc uirum. qui cum exiuit in
Achaiam multum contulit in ecclesias. [28] fortiter enim Iudaeos
conuincebat publice disputans et ostendens per scripturas, Ihesum
esse Christum.

XIX. [1] Uolente uero Paulo secundum suum consilium exire
in Hierosolyma, dixit ei spiritus reuertere in Asiam. perambulatis
superioribus partibus uenit in Ephesum. [2] et cum inuenisset
quosdam discipulos dixit ad eos: „Si spiritum sanctum accepistis
cum credidissetis?“ illi uero ad eum: „Sed neque spiritum sanctum
accipiunt quidam audiuimus.“ [3] dixitque: „Quid ergo baptizati
estis?“ ad illi dixerunt: „in Iohannis baptisma.“ [4] dixit autem
Pauius: „Iohannes baptizauit baptisma paenitentiae populo dicens
in eum, qui uenerit post ipsum, ut crederent, hoc est in Christum.“
[5] cum audissent hoc baptizati sunt in nomine domini Ihesu Christi
in remissionem peccatorum. [6] et cum inposuisset eis manum
Paulus, statim cecidit spiritus sanctus super eos. loquebantur
linguis et profetabant. [7] erant autem uniuersi uiri quasi duodecim.

[8] Cum introisset autem Paulus in synagogam cum fiducia
magna palam loquebatur per tres menses disputans et persuadens
de regno dei. [9] ut uero quidam eorum cum indurarent et non
crederent maledicentes uiam in conspectu multitudinis gentium,
tunc recessit Paulus ab eis, segregauit discipulos cottidie disputans
in scola Tyranni cuiusdam ab hora V usque decima. [10] hoc
autem factum est in annos duos, ita ut omnes qui habitant Asiam
audirent uerba domini, Iudaeique et Graeci.

[11] Uirtutes etiam non quaslibet deus faciebat per manus
Pauli, [12] ita ut et super infirmantes inferrentur a corpore eius
sudaria aut simicintia et recederent ab eis infirmitates et spiritus
malignus exiret. [13] adgressi sunt quidam ex circumuenientibus

---

26. aephesum d. 27. non renuente (cf. gr.) em., redeunte d | ephesi d | exibit d | in ecclesias d = ἐν ταῖς ἐκκλησίαις. 28. publicae d | disputans (cf. gr.) em., disputante d.

XIX. 1. perambulatis (cf. gr. gig.) em., perambulantes d | superioris d. 2. accipiunt d[d]. add. ‘est’, sed improbauit. etiam in graecis D[d] post λαμβάνουσι addere voluit εσ(τιν), sed improbauit. | quidam = τινές (pro τίνες) fort. leg.: quinam. 5. remissione d. 6. loquebatur d. 8. trens d. 10. craeci d.

11. quasilibet d | inferentur d. 12. recedent d | infirmitatis ut d.

Iudaeis exorcistarum nominare super eos qui haberent spiritus
malignos nomen domini Ihesu dicentes: „Adiuro uos per Ihesum,
quem Paulus praedicat.“ 14 in quo et fili Sceuae cuiusdam
sacerdotis uoluerunt similiter facere. consuetudinem habebant
apud eos exorcizare et introierunt ad impletos. coeperunt inuocare
nomen dicentes: „Praecipimus tibi ⟨in⟩ Ihesu, quem Paulus praedicat,
exire.“ 15 tunc respondens spiritus malignus dixit ad eos: „Ihesum
adgnosco et Paulum scio, uos autem qui estis?‘ 16 et insiliens
in eos homo, in quo erat spiritus nequam, dominatus utrisque
ualuit aduersus eos, ita ut nudi et uulnerati effugerent de domo
illa. 17 hoc autem factum est notum omnibus Iudaeis et Grecis
his qui habitant in Ephesum, et incidit timor super omnes eos, et
magnificabatur nomen domini Ihesu. 18 multique credentium ueni-
ebant confitentes et nuntiantes actos suos. 19 multi autem ex
his qui curiosa gesserunt adtulerunt et libros comburebant coram
omnibus et computatis praetiis illorum inuenerunt denariorum
sestertia docenta. 20 sic potens conualescebat et fides dei crescebat
et conualescebat.

21 Tunc Paulus adposuit in spirito transire per Macedoniam
et Achaiam et sic ire in Hierosolyma dicens quia „cum fuero ibi,
necesse est me Romam uidere“. 22 et misit in Macedoniam duos
qui sibi ministrabant, Timotheum et Erastum, ipse uero substitit
tempus in Asiam.

23 Factum est autem in illo tempore tumultus non modicus
de hac uia domini. 24 Demetrius enim quidam argentarius faciens
tempula argentea Dianae, qui prestabat artificibus non modicam
adquisitionem, 25 hic conuocauit eos qui circa haec operabantur,
ait ad eos: „Uiri artifices, scitis quia ex hac operatione adquisitio
est nobis. 26 et auditis et uidetis, quia non solum ipsius Ephesi,
sed paene omnis Asiae Paulus hic quidam tunc suadens seduxit
plurimam turbam dicens, quoniam non sunt dii, qui fiunt manibus.
27 non solum autem nobis periclitatur pars in redargutionem
uenire, sed etiam magnae deae templum Dianae in nihilum de-
putabitur, sed destrui incipiet ⟨maiestas eius, quam⟩ tota Asia et
orbis terrarum colitur.“ 28 haec autem cum audissent et fuissent
pleni indignatione, currentes in campo clamauerunt dicentes

---

13. exorcistarum (ἐξορχιστῶν) d pro: exorcistis. 14. ad impletos (cf. gr.) em., adimplentes d | in (cf. gr.) suppleui, om. d. 16. nequae d. 19. comuurebant d.
21. roma d. 25. operationem d.

26. auditis (cf. gr. et gig.) em., audistis d | paenae d | seduxit (cf. gr.) em., eduxit d. 27. diane d | maiestas eius quam (cf. gr. et gig.) suppleui, om. d | colitur = σέβεται.

„Magna est Diana Ephesiorum.“ 29 et repleta est tota ciuitas
confusionem, impetumque fecerunt unanimiter in theatrum et
rapuerunt Gaium et Aristarchum Macedones comites Pauli.
30 ipso autem uolente Paulo introire in turbam discipuli non
sinebant. 31 quidam uero Asiarcharum, qui erant amici eius, cum
misissent ad eum rogarunt eum ne daret se in theatrum. 32 alii
autem uero aliut clamabant. erat enim ecclesia confusa, et plures
nesciebant, cuius rei causa conuenerint. 33 de ipsa turba dis-
traxerunt Alexandrum, propellentibus eum Iudaeis. Alexander
autem innuens manu uolebat rationem reddere populo.
34 cognito autem eo quod Iudaeus esset, uox facta est una omnium
quasi horis duabus clamantium: „Magna est Diana Ephesiorum.“
35 cum compescuisset scriba turbam ait: „Uiri Ephesi, quis enim
est homo qui ignorat uestram ciuitatem aedituam esse magnae
Dianae et huius Iouis? 36 contradictionem itaque non capientibus
his oportet uos quietos esse et nihil temere agere. 37 adduxistis
enim uiros istos huc neque sacrilegos neque blasphemantes deam
nostram. 38 si quidem ergo Demetrius hic et qui cum eo sunt
artefices habent cum aliquos quendam uerbum, conuentus aguntur
et proconsoles sunt, accusent se inuicem. 39 si quid autem
ulterius requiritis, in legem ecclesiae discutietur. 40 nam etiam
periclitamur hodie accusari seditionis nullius causa esse, cuius
possumus reddere rationem de hoc concurso.“ 41 et haec cum
dixisset dissoluit ecclesiam.

XX. 1 Postquam autem cessauit tumultus, conuocauit Paulus
discipulos et multo exhortatus salutans exiit in Macedoniam.
2 cum perambulasset omnes partes illas et exortatus sermone
multo uenit in Ellada. 3 fecit autem menses tres, et cum fierent
ei insidiae a Iudaeis, uoluit in Syriam perduci. dixitque spiritus
ei reuertere per Macedoniam. 4 uolentes autem comitari eum
usque ad Asiam Sopater Uirri Beryensis, Thessalonicensium
uero Aristarchus et Secundus et Gaius Douerius et Timotheus,
Ephesii autem Eutychus et Trophimus, 5 hi cum praecessissent
expectabant nos Troade. 6 nos uero enauigauimus post dies
azymorum a Philippis et uenimus ad eos Troadam quintani, in
qua demorati sumus dies septem.

---

29. macedones comites (cf. gr. e gig.), em., macedonibus comitibus d. 31. darent d. 33. distraxerunt (κατεβίβασαν) = detraxerunt (gig). 35. turba d. 36. contradictione d | quietos (cf. gr.) em., questos d. 37. huc (cf. gr.) em., hoc d.

XX, 4. uolentes (cf. gr.) em., uolente d. | usquae d. 5. hi cum (cf. gr.) em., hic cum d.

7 In una autem sabbati collectis nobis frangere panem
Paulus disputabat eis incipiens exire post alia die extenditque
sermonem usque in media nocte. 8 et erant faculae copiosae in
superioribus, ubi eramus collecti. 9 sedens autem quidam iuuenis
nomine Eutychus super fenestram demersus somno graui disputante
Paulo prolixius praeceps datus est a somno, cecidit de tristego
zosum et sublatus est mortuus. 10 cum descendisset autem Paulus
cecidit super eum et circumplexit et dixit: „Nolite turbari, anima
enim eius in ipso est.“ 11 cum ascendisset et fregisset panem
et gustasset satisque fabulatus esset usque ad lucem, sic profectus
est. 12 salutantes autem eos adduxerunt iuuenem uiuentem et
consolati sunt non mediocriter.

13 Nos uero ascendimus in nauem, deuenimus Assum, inde
mox recepturi Paulum. sic enim disposuerat incipiens ipse iter
facere. 14 ut autem conuenit nos in Assum, adsumpto eo uenimus
Mitylenen 15 et inde cum enauigassemus postridie peruenimus
contra Chium. et alia die applicauimus Samum et manentes in
Trogylio sequenti uenimus in Miletum. 16 iudicauerat enim Paulus
praeternauigare Ephesum, ut non contingeret ei morandi quies in
Asia. festinabat enim in die pentecostes adesse in Hierosolymis.
17 a Mileto autem cum misisset in Ephesum transmisit presbyteros
de ecclesiam.

18 Ad ubi uenerunt ad eum simulque cum essent, ait ad eos:
„Uos scitis, fratres, a prima die, in qua ingressus sum Asiam quasi
triennium et amplius quemadmodum uobiscum fui 19 per omne tem-
pore seruiens domino cum omni humilitatis sensu et lacrimis et
temptationibus quae euenerunt mihi ex insidiis ab Iudaeis, 20 quam
nihil substraxerim quae utilia essent ut adnuntiarem uobis et docerem
per domos et publice, 21 testificando Iudaeisque et Graecisque
in deo paenitentiam agent et fidem in dominum nostrum Ihesum
Christum, 22 et nunc ecce ego ligatus spirito uado in Hierosolyma,
quae in ea mihi uentura sunt nesciens. 23 quamquam spiritum
sanctum per singulas ciuitates protestatur mihi dicens quia uin-
cula et tribulationes manent mi in Hierosolymis. 24 sed nihil

9. iubenis d | demersus omno d | zosum (cf. H. Roensch It. et Vulg. p. 457 = diosum, deorsum | usquae d. 12. salutantes aute os d | iubenem d.

14. adsupto d. 15. postridie (cf. gr.) em., pridie d. 16. morandi quies (cf. gr.) em., morandi quis d.

18. esset d. 19. humilitati sensui d | ad iudaeis d. 20. que utilia d | iudaeisquae et graecisquae d. 23. quamquam (πλὴν ὅτι) em., tamquam d | spiritum sanctum = τὸ ἅγιον πνεῦμα | manen d.

horum cura est mihi, neque habeo ipsam animam curam mihi,
quam consummare cursum meum et ministerium uerbi, quod accepi
a domino Ihesu, testificari Iudaeis et Graecis euangelium gratiae
dei. 25 et nunc ecce ego scio quia non uidebitis faciem meam
uos omnes, inter quos perambulaui praedicans illud regnum Ihesu.
26 propter quod hodierno die mundus sum a sanguine omnium.
27 non enim substraxi ut non adnuntiem omnem uolumptatem dei
uobis. 28 attendite uobis et omni gregi, in uobis spiritus sanctus
posuit episcopos regere ecclesiam domini, quam adquisiuit sibi per
sanguinem suum. 29 ego scio quia introibunt post discessum
meum lupi graues in uos non parcentes gregi. 30 et ex uobis
ipsis exurgent uiri loquentes peruersa, ut abstrahant discipulos
post se ipsos. 31 propter quod uigilate, memores estote quia
triennio nocte ac die * non cessaui cum lacrimis monens unum-
quemque uestrum. 32 et nunc commendo uos, fratres, deo et uerbo
gratiae eius, qui potest aedificare uos et dare hereditatem in
sanctificatis omnibus. 33 argentum et aurum aut uestimentum
nullius uestrum concupiui. 34 ipsi scitis quia necessitatibus meis
et his qui sunt mecum ministrauerunt manus istae. 35 omnia
ostendi uobis, quia sic laborantes oportet adsumere infirmos,
meminisse quoque uerborum domini Hiesu, quoniam ipse dixit:
Beatum est magis dare cuam accipere.“ 36 Et haec dicens positis
genibus suis cum omnibus illis orauit. 37 magnus autem luctus
factus est omnium, et incumbentes super collum Pauli osculabantur
eum 38 dolentes maxime in uerbo quod dixerat, quoniam non
amplius faciem eius uidebunt. deducebant autem eum ad nauem.

XXI. 1 Cum autem factum esset ut nauigaremus, abstracti
ab ipsis recto cursu uenimus in Co, sequenti autem die Rodum et
inde in Patara. 2 et inuenientes nauem transfretantem in Poenicen
* ascendentes nauigauimus. 3 uidentes autem Cyprum et relinquentes
eas a sinistro collauimus in Syriam, enauigauimus in Tyro. ibi
enim erat nauis expostura onus. 4 et inuentis discipulis mansimus
apud eos dies septem. quidam autem Paulo dicebant per spiritum
non ingredi Hierosolyma. 5 sequenti autem die exeuntes ambula-

---

24. et crecis d. 25. uidebitis (cf. gr.) em., uidebis d | uos omnis d. 28. uobis (cf. gr.) em., uos d | adquisibit d | sanquinem d. 29. pos d. 31. nocte ac die. inde ab his uerbis usque ad XXI. 2 (ascendentes nauigauimus) deficit d. suppleui ex e. | uestram e. 34. qui sun mecum e. 35. uobis (cf. gr.) em., nouis e. 36. cum nibus e. 37. osulabantur e.

XXI. 2. transfretantem (cf. gig.) em., transfraetaret e | ascendentes nauigauimus. inde ab his uerbis usque XXI. 7 (aput eos) d seruatus est. 5. ambulauimus (cf. gr.)

uimus uiam nostram deducentibus omnibus nos cum uxoribus et
filiis extra ciuitatem, et positis genibus in litore orauimus. 6 et
cum salutassemus inuicem ⟨ascendimus in nauem⟩, reuersi uero
quisque ad sua. 7 nos autem nauigatione expedita a Tyro uenimus
Ptolemaidem et ⟨ut⟩ salutauimus fratres ⟨mansimus diem u⟩num
aput eos.

8 ⁕ Sequenti autem die profecti uenimus in Caesaream et in-
trantes in domum Filippi euangelistae, qui erat de septem, man-
simus apud eum. 9 huic autem erant filiae uirgines quattuor pro-
fetantes. 10 spectantibus autem nobis dies plurimos descendit
quidam ab Iudaea ⁕ profeta nomine Agabus. 11 cum uenisset ad
nos et tulisset zonam Pauli ligauit suos pedes et manus et dixit:
„Haec dicit spiritus sanctus: „Eum uirum, cuius est zona haec, sic
ligabunt ⟨in⟩ Hierusalem Iudaei et tradent in manus gentium.“
12 ut uero audiuimus haec, depraecabamur nos et incolae loci illius
Paulum, ut non ascenderet Hierusalem. 13 respondit autem ad
nos Paulus: „Quid facitis plorantes et conturbantes meum cor?
ego enim non solum ligari uolo, sed et mori in Hierusalem pro-
positum habeo propter nomen domini Christi Ihesu.“ 14 cum
non suaderetur ei, quieuimus dicentes ad inuicem: „Uoluntas
domini fiat.“

15 Post hos autem dies refecimus nos et ascendimus Hierosolyma.
16 ⟨conuenerunt autem et ex discipulis⟩ de Caesarea nobiscum
simulque adduxerunt nos, apud quem ospitemur. et cum uenerunt
in quandam ciuitatem, fuimus ad Nasonem quendam Cyprium disci-
pulum antiquum. 17 et inde exeuntes uenimus Hierosolyma. sus-
ceperunt autem nos cum laetitia fratres. 18 sequenti autem die
introiuit Paulus nobiscum ad Iacobum. erant autem cum eo pres-
byteri conuenti. 19 cum salutasset eos narrabat per singula quae
fecit deus in gentibus per ministerium eius. 20 ad illi cum au-
dissent clarificauerunt dominum dicentes: „Uides, frater, quanta
milia sint in Iudaea qui crediderunt, et omnes isti hemulatores
legis sunt, 21 diffamauerunt autem de te, quia abscessionem doces

---

em., ambulamus d. 6. Scrivener: „nauem [πλοῖον ut uidetur graece] elot. sub ‘inuicem’ p. m., unde fluxit error linearum.“ similia in cod. D Luc. XIX. 47. XX, 1. suppleui ex e et gig. 7. ⟨ut⟩ addidi, om. d | mansibus diem unum d, cf. gig. 8—10. ‘fequenti autem die — quidam ab Iudaea’ deficientia in d suppleui ex e. 10. spectantius e. 11. ⟨in⟩ (cf. gr.) addidi, om. d. 12. ut (cf. gr.) em., et d.

16. ‘conuenerunt autem et ex discipulis’ suppl. ex e (cf. gig.), om. d | simul quae d | quendam ciuitatem d. 18. introibit d | iacobum. d^f add. omnes. 21. quia abscessionem (cf. gr.) em., qui abscensionem d | doces (cf. gr.) em., docens d |

a Moysen qui in gentibus sunt Iudaeos, ne circumcidant filios
neque gentes eius ambulent. [22] quid ergo est? utique oportet
multitudinem conuenire. audient enim quia uenisti. [23] hoc ergo
fac quod tibi dicimus. sunt nobis uiri quattuor uotum habentes
super se. [24] hos adsume ⟨et⟩ purifica te cum illis et eroga in
eos ut radant caput, et cognoscant omnes quia quae audierunt
de te nihil est, sed ambulas ipse custodiens legem. [25] de illis
uero qui crediderunt gentibus nihil habent quod dicere in te. nos
enim scripsimus iudicantes nihil tale obseruare eos nisi custodirent
se a sacrificato et sanguine et fornicatione.“ [26] tunc Paulus
adsumpsit uiros ⟨et⟩ sequenti die cum ipsis purificatus introiuit
in templum adnuntians expeditionem dierum purificationis, donec
oblata est pro unoquoque eorum oblatio.

[27] Cum repleretur autem eis septimus dies, qui ab Asia erant
Iudaei uenerant uidentes eum in templo confuderunt omnem
turbam [28] et miserunt super eum manus clamantes: „Uiri Istra-
helitae, adiuuate. hic est homo qui aduersus populum et legem
et locum hunc omnes ubique docet. insuper et Graecos introduxit
in templum et communicauit sanctum locum hunc.“ [29] erant autem
prouidentes Trophimum [et] Ephesium in ciuitate cum eo, quem
putauerunt quia in templum induxit Paulus. [30] et commota est
ciuitas tota, et facta est concursio populi. et cum adprehendissent
Paulum trahebant extra templum, et continuo clusae sunt ianuae.
[31] et cum quaererent eum occidere nuntiatum est tribuno
cohortis, quod tota confusa est [in] Hierusalem. [32] qui statim
sumptis militibus et centurionibus procucurrit ad eos. ad illi cum
uidissent tribunum et milites cessauerunt percutientes Paulum.
[33] tunc cum adpropinquasset tribunus conpraehendit eum et iussit
ligari catenis duabus et interrogabat quis sit et quid fecisset.
[34] alii autem aliud clamabant in turba. et cum non possit scire
quod certum est propter tumultum, iussit adduci eum in castra.
[35] cum autem adhuc esset in graduus, obtigit Paulum baiulari a
militibus propter uim populi. [36] sequebatur enim multitudo
clamans: „Tollite eum.“

[37] Et cum iam induceretur in castris tribuno respondens
dixit: „Si licet mihi loqui at te?“ ad ille ait: „Grece nosti!

---

21. circumcidat d | ambulant d. 23. digimus d. 24. ⟨et⟩ (cf. gig.) suppleui, om. d | ambulans d. 26. ⟨et⟩ suppleui | introibit d.

27. repleretur (cf. gig.) em., repletur d. 29. ‘et’ abundare uidetur. 31. ‘in’ abundare uidetur.

38 nonne tu es ille Aegyptius, qui ante hos dies sollicitasti et
eduxisti in eremum quattuor milia uirorum sicariorum?" 39 dixit
autem Paulus: „Ego homo quidem sum Iudaeus Tarsensis, [ex]
Ciliciae non ignotae ciuitatis ciuis, rogo, obsecro autem mihi loqui
ad populum." 40 et cum permisisset ei tribunus, stans Paulus in
gradibus et mouit manum ad eos, magnoque silentio facto ad-
locutus est hebreica lingua dicens:

XXII. 1 „Uiri fratres et patres, audite me. nunc aput uos
reddo rationem." 2 cum audissent autem quia hebreica lingua
adloquitur, * magis praestiterunt silentium. et ait: 3 „Ego sum uir
Iudaeus natus in Tarso Ciliciae, enutritus autem in ciuitate ista,
ante pedes Gamalihel eruditus certissime paternae legis, aemulator
existens dei, sicut omnes uos estis hodie. 4 qui hanc uiam per-
secutus sum usque ad mortem, alligans et tradens in custodias
uiros quoque ac mulieres, 5 sicut et princeps sacerdotum testi-
monium mihi reddit et totum seniorium, a quibus et epistulas
accipiens ad fratres in Damascum pergebam adducere ⟨et ibi⟩
constitutos in Hierusalem uti punirentur. 6 factum est autem
eunti et adpropinquanti Damasco circa mediam diem repente de
caelo circumfulsit lux copiosa circum me, 7 cadensque in terram
audiui uocem dicentem mihi: „Saule, Saule, quid me ⟨persequeris⟩?
durum tibi contra stimulum calcitrare." 8 ego autem respondi:
„Quis es, domine?" dixitque ad me: „Ego sum Hiesus Nazoraeus,
quem tu persequeris." 9 qui autem mecum erant lumen quidem
uiderunt et intimorati facti sunt, uocem autem non audierunt eius
qui loquebatur mihi. 10 dixi autem: „Quid faciam, domine?"
dominus autem dixit ad me: „Surgens uade in Damascum, et ibi
dicetur tibi de omnibus, * quae te oportet facere." 11 ut autem
surrexi, non uidebam a claritate lucis illius. et ad manum deductus
⟨ab eis⟩ qui mecum erant ueni in Damascum. 12 Ananias quidam
uir timoratus secundum legem et testimonio ab omnibus Iudaeis
13 cum uenisset ad me dixit mihi: „Saule, Saule frater, aspice",
et ego ipsa hora aspexi. 14 et dixit mihi: „Deus patrum nostrorum
praeordinauit te, ut cognosceres uoluntatem eius, et uidere iustum

---

38. anti d. 39. 'ex' abundare uidetur | ciuis (cf. gig.) em., cuius d | obsegro d.

XXII. 2. adloquitur. inde ab hoc uerbo usque ad XXII, 10 (quae te oportet facere) deficit d. suppleui ex e, omisso praecedente: eis. 3. aemulator (cf. gr.) em., aemulor e. 5. princeps (cf. gr.) em., principes e | totum seniorium (cf. gr.) em., totam seniorum e | ⟨et ibi⟩ (cf. gr.) suppleui, om. e | constitutis e. 6. adpropinquante e | media diem e. 7. ⟨persequeris⟩ (cf. gr. et gig.) suppl., om. e | stimulans e. 11. quae te. inde ab his uerbis usque ad XXII, 20 (et consentiens) seruatus est d. 12. surrexi d^2, surrexit d^1 | ⟨ab eis⟩ (cf. gr.e et gig.) suppl., om. d. 13. dix mihi d | aspi e d. 14. cognosceris d.

et audire uocem ex ore eius. 15 qui eris testis eius aput omnes
homines eorum quae uidisti et audisti. 16 et nunc quid expectas?
surge, baptizare et ablue peccata tua inuocans nomen eius."
17 factum est autem mihi reuerso Hierusalem, orante me in templo
fieri me in soporem. 18 et uidi eum dicentem mihi: „Festina
et exi cito de Hierusalem, quia non recipient testimonium
meum." 19 et dixi: „Domine, ipsi sciunt quia ego eram in carcere
includens et caedens per synagogas eos qui credebant in te.
20 et cum effunderetur sanguis Stephani martyris, ego eram ad-
sistens et consentiens ⁎ et custodiens uestimenta interficientium
eum. 21 et dixit ad me: „Uade, quia ego in nationes longe
mittam te."

22 Audiebant autem eo usque in hoc uerbo et eleuauerunt
uocem suam dicentes: „Tolle de terra talem, nec enim fas
eum uiuere.

23 Uociferantium autem eorum et proicientium uesti-
menta sua et puluerem mittentium in aëra, 24 iussit tribunus
induci eum in castra dicens fragellis torqueri eum, ut sciret,
propter quam causam sic exclamarent ei. 25 cum autem exten-
dissent eum loris, dixit ad stantem centurionem Paulus: „Si
hominem Romanum et incondemnatum licet uobis fragellare?"
26 audiens autem centurio cum accessit tribuno nuntiauit dicens:
„Quid acturus es facere? hic enim homo Romanus est." 27 ac-
cedens autem tribunus dixit ei: „Dic mihi: tu Romanus es?" ad
ille ait: „Etiam." 28 respondit autem tribunus: „Ego multa summa
pecuniae ciuitatem hanc consecutus sum." Paulus autem ait: „Ego
autem et natus sum." 29 protinus ergo discesserunt ab ipso qui
incipiebant eum torquere, et tribunus autem timuit comperto quia
ciuis Romanus est, quoniam eum alligasset.

30 Postera autem die uolens scire certius, quidnam accusa-
retur ab Iudaeis, soluit eum et iussit conuenire principes sacer-
dotum et omne concilium et producens Paulum statuit inter eos.
XXIII. 1 adtendens autem concilio Paulus dixit: „Uiri fratres,
ego omni conscientia bona conuersatus sum deo usque hanc diem."
2 pontifex autem Ananias praecepit adstantibus ei percutere eius
os. 3 tunc Paulus ad eum dixit: „Percutere te incipiet deus,

---

20. sangui d | adsistans d | consentiens. ultima uox in d. sequentia usque ad XXIII. 8 (farisaei autem) suppleui ex e. 21. mittan e.

22. elebaberunt e | uiuire e.

26. centuri e | nuntiabit e | qui acturus es e. 28. ciuitatem (cf. gr.) em., ciuem e. 29. ciues e.

30. omnem e.

paries dealbate. et tu sedes iudicans me secundum legem et extra
legem iubes me percuti.“ 4 qui autem circum dixerunt: „Principem
sacerdotum dei maledicis.“ 5 ait autem Paulus: „Nesciebam,
fratres, quia est princeps sacerdotum. scribtum est enim: Prin- Ex. 22. 27.
cipem populi tui non dixeris male.“ 6 sciens autem Paulus, quia
una pars est Sadducaeorum et altera pars Farisaeorum, clamauit in
concilio: „Uiri fratres, ego Farisaeus sum filius Farisaei, de spe et de
resurrectione mortuorum ego iudicor.“ 7 hoc autem eo dicente facta
est seditio inter Sadducaeos et Farisaeos, et soluta est multitudo.
8 Sadducaei enim dicunt non esse resurrectionem neque angelum
neque spiritum, Farisaei autem
confitentur utraque. 9 factus
est autem clamor magnus, et
surgentes quidam Farisaeorum
litigabant dicentes: „Nihil malum
inuenimus in homine isto. si
autem spiritus locutus est ei
aut angelus?“ 10 magna autem
facta seditione timens tribunus
ne discerperetur Paulus ab ipsis
iussit exercitum descendens
rapere eum de medio eorum et
reducere in castra.

Flor. XXIII. 8 . . . confiten-
tur esse resurrectionem et ange-
lum atque spiritum. 9 et cum
clamor ortus esset inter eos
diuisi sunt. et quidam de scribis
ex parte Pharisaeorum contra-
dicebant dicentes: „Quid autem
mali in hoc homine inuenimus,
si spiritus locutus est ad eum
uel angelus?“ 10 et cum esset
inter illos magna dissensio, timens
tribunus ne carperetur ab eis
Paulus, iussit numerum uenire
et rapere eum de medio ipsorum
et adducere in castra.

11 Sequenti autem nocte ad-
sistens ei dominus ait: „Confide.
sicut enim testificatus es de me
in Hierosolyma, sic te oportet
et Romae testificari.“ 12 facta
autem die facta collectione Iu-
daei deuouerunt semet ipsos
dicentes neque manducare neque
bibere, donec occiderent Paulum.
13 erant autem plus quam

11 Sequenti autem nocte ad-
stitit ei dominus et ait: „Bono
animo esto, Paule. quomodo enim
testimonium perhibebas Hieroso-
lymis, ita oportet ⟨te⟩ et Romae
testimonium dicere.“ 12 et cum
dies factus est, congregauerunt
se quidam ex Iudeis et deuoue-
runt se dicentes neque edere
neque bibere, donec occiderent

XXIII. 3. iudicas e. 5. principes e. 9. aut (cf. gr.) em., ut e.
11. collectionem e. 12. ne manducare e.

---

9. atque (cf. sah.) scripsi, neque Belsh. et Berger. | de scribis et parte fl. | si spiritus (cf. gr.) em., ss[i]pspus fl.
11. ⟨te⟩ (cf. gr.) suppleui, om. fl. 12. nequae uiuere fl.

quadraginta, qui hanc coniurationem fecissent. [14] qui cum accesserunt ad principes sacerdotum et seniores dixerunt: „Deuotione deuouimus nos ipsos nihil gustare, donec occidamus Paulum. [15] nunc ergo uos notum facite tribuno cum concilio, ut deducat eum ad uos tamquam aliquid cognituros certius de eo. nos autem, priusquam adpropiet eum, parati sumus interficere illum.“ [16] audiens autem filius sororis Pauli de insidiis adueniens et ingressus in castra nuntiauit Paulo. [17] aduocans autem Paulus unum ex centurionibus ait: „Adulescentem hunc perduc ad tribunum. habet enim indicare aliquid illi.“ [18] ille autem adsumens eum eduxit ad tribunum et ait: „Uinctus Paulus aduocans me rogauit hunc adulescentem perducere ad te habentem aliquid loqui tibi.“ [19] adprehendens autem manum eius tribunus et secedens in parte interrogabat: „Quod est quod habes indicare mihi?“ [20] dixit autem quia „Iudaei constituerunt rogare te, ut crastena die Paulum deducas in concilium, quasi uolens certius inquirere de eo. [21] tu uero ne credideris illis. insidiantur enim illum ex eis

Paulum. [13] erant autem plus XL, qui se deuouerant. [14] accesserunt itaque ad sacerdotes et maiores natu et dixerunt: „Deuouimus nos, ne quid gustemus in totum, donec occidamus Paulum. [15] nunc itaque rogamus, uti hoc nobis praestetis: congregate concilium et petite a tribuno, ut deducat eum ad uos, tamquam certius aliquid inquisituri de eo. nos autem parati erimus ad interficiendum eum, licet oporteat adeo nos mori.“ [16] sed cum audiuisset iuuenis filius sororis Pauli conuentionem eorum uenit in castra et intrauit ad Paulum et indicauit ei. [17] et uocauit Paulus unum ex centurionibus et dixit ei: „Iuuenem istum duc ad tribunum. habet enim quod illi indicet.“ [18] qui confestim adduxit iuuenem ad tribunum dicens: „Uinctus me Paulus uocauit me rogans uti istum perducerem ad te, quia habet quod indicet tibi.“ [19] adprehensa autem manu eius tribunus ante homines et secessit cum eo et inquirebat ab eo, quid esset quod haberet illi dicere. [20] qui ait: „Iudaeis conuenit ut rogent te, crastina die ut deducas Paulum in concilium tamquam uolentes

---

14. gustari e. 16. aduens e. 17. hunc (cf. gr.) em., nunc e | perduci e. 18. uictus e. 20. consilium e.

---

13. erat fl. 14. deuobimus fl. 15 deducant fl. | adeo (καὶ) em., ad fl., uel dele ad. 16. in castra (cf. gr.) em., extra fl. 18. uictus fl. 19. manu[i] fl. | ‘ante homines et’ solus fl. 20. Iudaeis conuenit ut rogent te (cf. gr.) em., iudaeis conue . . . . . . roget te fl. | Paulum (cf. gr.) em., laulum fl.

uiri plus quadraginta, qui deuo-
uerunt se ipsos non manducare
neque bibere, donec interficiant
eum. et nunc sunt parati ex-
pectantesque a te repromissio-
nem.“ 22 igitur tribunus dimisit
adulescentem praecipiens, nemini
loqueretur, „quia haec nota fecisti
ad me.“ 23 et aduocans duo
quosdam de centurionibus dixit:
„Parate milites ducentos, ut eant
usque ad Caesaream, et equites
septuaginta et lanciarios ducen-
tos a tertia hora noctis.“ 24 iu-
menta quoque praeparare, ut
inponentes Paulum saluum per-
ducerent ad Felicem praesidem,
25 scribens epistulam habentem
formam hanc: 26 „Claudius Ly-
sias optimo praesidi Felici salu-
tem. 27 uirum istum conprae-
hensum ab Iudaeis et incipientem occidi ab eis superueniens cum
exerçitu eripui, cognito quia Romanus est. 28 uolens autem scire
causam, de qua obiciebant, deduxi eum in concilium eorum. 29 quem
inueni accusari de quaestionibus legis ipsorum, nihil uero dignum
morte aut uinculis crimen habentem. 30 indicatis autem mihi de
insidiis in uirum esse ex ipsis misi ad te, demandans et accusa-
toribus eius dicere ad eum apud te. uale.“

31 Milites ergo secundum praeceptum illis susceptum Paulum
duxerunt per noctem in Antipatridem. 32 et postera die relictis
equitibus ire cum eo reuersi sunt in castra. 33 qui cum uenissent in
Caesaream et reddentes epistulam praesidi statuerunt ei ⟨et Paulum⟩.
34 cum legisset autem et interrogauit, de qua prouincia esset, et
cognoscens quoniam ex Cilicia: „Audiam te“, ait, „cum et accusa-
tores tui aduenerint“, iubens in praetorio Herodis custodiri eum.

certius ab eo aliquid inquirere.
21 illis igitur tu ne suadearis.
sunt enim ex eis plus homini-
bus XL parati, qui eum inter-
ficiant, qui et deuouerunt se
nullam rem gustaturos, quoad-
usque hoc agant. et nunc parati
sunt sperantes pollicitationem
tuam.“ 22 et tribunus quidem
iuuenem illum dimisit prae-
cipiens, ne quis sciret quod sibi
nuntiasset. 23 et uocauit duos
ex centurionibus et dixit: „Prae-
parate milites, qui eant usque
in Caesarea, equites centum et
pedites ducentos.“ et ab hora
noctis tertia imperauit ut parati
essent ad eundum. 24 et cen-
turionibus praecepit, uti iumenta
praepararent et imponerent Pau-
lum et deducerent per noc . . .

---

21. neque uiuere e | expectantes quae a te fl. 24. praeparare (cf. gr.) em., praeparate e. 25. timuit—acciperet ex gig., om. e | scripsit autem gig., scribens (om. antecedentibus) e. 27. incipientes. 28. uolentes e. 30. dicere (cf. gr.) em, dicare e.
33. ⟨et Paulum⟩ (cf. gr.) suppl. e gig., om. e. 34. legissent e | praetori e.

---

20. inquire e. 21. tu e suadaris fl. 23. tertiam fl. | imperat fl. | inponeret fl.

XXIV. 1 Post autem quinque dies descendit princeps sacerdotum Ananias cum senioribus quibusdam et oratore Tertyllo quodam, qui insinuauerunt praesidem aduersus Paulum. 2 uocato autem eo coepit accusare Tertyllus dicens: 3 „Cum multa pace habitantes per te et correctionum fientium genti huic per tuam prouidentiam semperque et ubique excipimus, optime Felix, cum omni gratiarum actione. 4 ut autem ne diutius te protraham, rogo te audire nos breuiter tuae clementiae. 5 inuenientes enim uirum hunc pestem et concitantem seditiones omnibus Iudaeis qui per orbem sunt, auctorem autem Nazorenorum sectae, 6 qui et templum conatus est inquinare, quem et conpraehendimus et secundum nostram legem uoluimus iudicare. 7 transiens autem Lysias tribunus cum multa ui de manibus nostris eduxit, 8 iubens accusatores eius uenire ante te, quo possis ipse iudicans de omnibus istis cognoscere quibus nos accusamus eum.“ 9 adiecerunt autem et Iudaei dicentes hae ita habere.

10 Respondit autem Paulus adnuenti sibi praesidi dicere: „Ex multis annis esse te iudicem iustum genti huic sciens longanimiter pro me ipso satisfaciam, 11 potente te cognoscere quia non plus sunt mihi dies duodecim, ex quo ascendi adorare in Hierusalem. 12 et neque in templo inuenerunt me ad aliquem disputantem aut concursum facientem turbae neque in synagogis neque circa ciuitatem. 13 neque probare possunt tibi de quibus nunc accusant me. 14 confiteor autem hoc tibi, quod secundum uiam quam dicunt heresin sic deseruio patrio deo, credens omnibus quae in lege et in profetis scribta sunt, 15 spem habens in deum, quam et ipsi hi expectant, resurrectionem futuram esse mortuorum, iustorumque et iniquorum. 16 in hoc et ipse studeo sine offendiculo conscientiam habere semper apud deum et apud homines. 17 post annos autem plures eleemosynas facturus in gente mea et oblationes adueni, 18 in quibus inuenerunt me purificatum in templo non cum turba neque cum tumultu. quidam autem ex Asia Iudaei, 19 quos oportebat apud te adesse et accusare, si quid haberent ad me, 20 aut hi ipsi dicant, quid inuenerunt in me iniquum stante me in concilio, 21 nisi de una uoce hac quam clamaui inter eos stans, quia de resurrectione mortuorum ego iudicor odie a uobis.“

XXIV. 1. principes e. 2. correctionem e. 3. cum ni e. 4. diustius e | protranam e | brebiter e. 6. conatas e. 8. accusamus eo e.

10. autem e. 12. aut concursum (cf. gr.) em., ad concursum e. 13. prouare e | qibus e. 14. heresis e | scrbta e | stantem e. 21. a bobis e.

[22] Distulit autem illos Felix certissime sciens de uia, dicens
quia „cum Lysias tribunus descenderit, audiam quae ad uos.“
[23] iussitque centurioni custodire eum, habere tamen requiem et
neminem prohibere de suis ministrari illi.

[24] Post autem aliquod dies adueniens Felix cum Drusilla
uxore sua, quae erat Iudaea, uocauit Paulum et audiuit eum,
quae est in Christum Hiesum fides. [25] disputante autem illo de
iustitia et castitate et iudicio futuro exterritus factus Felix re-
spondit: „Quod nunc adtinet uade, tempore autem oportuno ac-
cersiam te“, [26] simul et sperans quia pecunia detur ei a Paulo.
propter quod et frequenter eum accersiens loquebatur cum eo.
[27] biennio autem expleto accepit successorem Felix Porcium Festum.
uolens autem gratiam praestare Iudaeis Felix reliquid Paulum
uinctum.

XXV. [1] Festus ergo cum uenisset in prouincia postriduum
ascendit in Hierosolyma a Caesarea. [2] manifestauerant autem
ei principes sacerdotum et priores Iudaeorum aduersus Paulum
et rogabant eum [3] postulantes gratiam aduersus eum, ut accerseret
eum in Hierusalem, insidias facientes, ut interficerent eum in uia.
[4] Festus igitur respondit: seruari Paulum in Caesarea, se autem
maturius profecturum. [5] „Qui ergo in uobis,“ ait, „potentes sunt
descendentes, si quod est in uiro inlicitum, accusent eum.“ [6] demo-
ratus autem inter eos dies non amplius octo aut decem descendens in
Caesaream in crastinum sedens pro tribunali iussit Paulum adduci.
[7] adueniente autem eo circumsteterunt eum qui ab Hierosolyma
descenderant Iudaei multas et graues causas obicientes Paulo, quas
non uincebant probare. [8] Paulo autem rationem reddente, quo-
niam „neque in legem Iudaeorum neque in Caesarem quidquam
peccaui.“ [9] Festus autem uolens Iudaeis gratiam praestare re-
spondens Paulo dixit: „Uis in Hierosolyma ascendens ibi de his
iudicari apud me?“ [10] dixit autem Paulus: „Ad tribunal Caesaris
stans sum, ubi me oportet iudicari. Iudaeos non nocui, sicut et tu
melius cognoscis. [11] si quidem nocui aut dignum morte feci
aliquid, non recuso mori: si uero nihil est eorum quae isti accu-
sant me, nemo me potest illis donare. Caesarem inuoco.“ [12] tunc
Festus conlocutus cum consilio respondit; „Caesarem inuocasti, ad
Caesarem ibis.“

---

22. lysias tribus e.

24. quaest in e. 25. accersiam te (cf. gr. et gig.) em., accersiantem e.

XXV. 2. progabant e. 5. qui erergo e. 7. grabes e. 8. ratione e | peccabi e.

13 Diebus autem transactis aliquod Agrippa rex et Ueronice
demorati sunt in Caesaream ⟨ad⟩ salutandum Festum. 14 cum
autem plures dies demorarentur ibi, Festus regi indicauit de Paulo
dicens: „Uir quidam est derelictus a Felice uinctus, 15 de quo
cum fuissem in Hierosolyma adierunt ⟨me⟩ principes sacerdotum
et seniores Iudaeorum postulantes aduersus eum iudicium, 16 ad
quos respondi quia „non est consuetudo Romanis donare aliquem
hominem priusquam qui accusatur praesentes habeat accusatores
et locum excusationis accipiat de crimine. 17 conuenientium enim
eorum in praesente sine ulla dilatione faciens sequenti die sedens
pro tribunali iussi adduci uirum. 18 de quo stantes accusatores
nullam culpam deferebant, de quibus suspicabar ego malis,
19 quaestiones uero quasdam de sua superstitione habebant ad-
uersus eum et de quodam Hiesu defuncto, quem adfirmabat Paulus
uiuere. 20 aesitans autem ego de huiusmodi quaestione dicebam,
si uellet ire Hierosolyma et ibi iudicari de istis. 21 Paulo autem
appellante seruari eum, in Sebasti cognitionem iussi seruari eum,
donec remittam eum ad Caesarem.“ 22 Agrippa autem ad Festum
dixit: „Uolebam et ipse hominem audire.“ ad ille: „Cras“, inquid,
„audies eum.“

23 Crastina uero ueniente Agrippa et Ueronice cum multa
ambitione et introissent in auditorium cum tribunis et uiris princi-
palibus constitutis ciuitatis et iubente Festo adductus est Paulus.
24 et ait Festus: „Agrippa rex et omnes qui simul adestis nobis-
cum uiri, uidetis hunc, de quo omnis multitudo Iudaeorum inter-
pellauerunt mihi Hierosolymis exclamantes non oportere eum
uiuere amplius. 25 ego autem compertus nihil dignum eum morte
egisse, ipso autem hoc inuocante Augustum iudicaui mittere eum.
26 de quo ⟨quid certum⟩ scribam domino non habeo. propter quod
produxi eum coram uos et maxime ante te, rex Agrippa, ut interroga-
gatione facta habeam quid scribam. 27 sine ratione enim mihi uidetur
mittere uinctum et eas quae aduersus eum sunt culpas non significare“.

XXVI. 1 Agrippa autem ad Paulum ait: „Permittitur tibi de
te ipso loqui.“ tunc Paulus extensa manu rationem reddebat:
2 „De omnibus de quibus accusor a Iudaeis, rex Agrippa, aestimo
me ipsum beatum apud te incipiens rationem reddere hodie,
3 maxime scientiam habenti omnium quae apud Iudaeos sunt con-

---

13. ⟨ad⟩ (cf. gig.) suppleui, om. e. 14. paul e. 15. ⟨me⟩ (cf. gig.) suppleui, om. e. 19. suas e.

23. introinsent e. 24. nouiscum e. 26. ⟨quid certum⟩ (cf. gig.) suppleui, om. e. XXVI. 1. perimittitur e.

suetudinesque et quaestiones. propter quod obsecro patienter audire me. [4] et quidem uitam meam ab initio iuuentutis factam in gente mea in Hierosolymis nouerunt omnes Iudaei, [5] praescientes me ab initio, si uelint testimonium perhibere, quia secundum certissimam sectam nostrae religionis uixi Farisaeus, [6] et nunc in spe quae ad patres nostros repromissio facta est a deo sto iudicandus. [7] in quam duodecim tribus nostrae ex tenecitate nocte ac die deseruiens sperat deuenire, de qua spe accusor ab Iudaeis, rex. [8] quid incredibile iudicatur apud uos, si deus mortuos suscitat? [9] ego quidem existimaui me ipsum aduersus nomen Hiesu Nazoraei debere multa contraria agere. [10] quod et feci in Hierosolymis et multos sanctorum ego in carceribus conclusi, a principibus sacerdotum potestate accepta, cum occiderentur autem detuli sententiam. [11] et per omnes synagogas frequenter puniens eos compellebam blasfemare, amplius autem insaniens eos persequebar usque et inter exteras ciuitates. [12] in quibus introiens in Damascum cum postestate et permissione principum sacerdotum [13] die media per uiam uidi, rex, de caelo super splendorem solis circumfulsisse me lumen et eos qui mecum ambulabant. [14] omnibusque procidentibus nobis in terram audiui uocem loquentem ad me hebraica lingua: „Saule, Saule, quid me persequeris? durum tibi est contra stimulum calcitrare.“ [15] ego autem dixi: „Quis es, domine?“ dominus autem dixit ad me: „Ego sum Hiesus, quem tu persequeris. [16] sed exsurge et sta super pedes tuos. ad hoc enim apparui tibi, constituere te ministrum et testem eorum quae uidisti et eorum quibus apparebo tibi, [17] eripiens te de populo et gentibus, ad quos ego mitto te, [18] aperire oculos caecorum, ut conuertantur de tenebris in lucem et de potestate Satanae ad deum, ut accipiant eis remissionem peccatorum et sortem inter sanctos omnes fide quae est in mece. [19] unde, rex Agrippa, non fui incredulus caelesti uisioni, [20] sed eis qui sunt in Damasco primum et his qui in Hierosolymis, in omnem quidem regio-

Flor. XXVI. [20] . . . . ciuitatibus praedicaui penitere et reuerti ad dominum digna opera

---

4. factum e. 6. iudicandus (κρινόμενος) em., iudican e. 8. incrediuile e | apud bos e. 9. debere em., deue e. 10 occiderentur (cf. gr.) em., occiderent e. 11. et per (cf. gig.) em., et super e. 12. in quibuibus e. 18. luce e | ut accipiant (cf. gr. et gig.) em., et accipiant e. 19. caelisti uisioni e.

---

20. ciuitatibus = τοῖς ἔθνεσιν, cf. XVI, 1 gig. | peniteri fl.

nem Iudaeae et gentibus adnuntiabam paenitentiam agere et reuerti ad deum digna quoque paenitentiae opera facientes. [21] propter haec Iudaei me conprehendentes cum essem in templo temptabant interficere. [22] auxilio quoque nanctus quae a deo usque in hunc diem sto testificans minori et maiori nihil extra dicens ea quae profetae locuti sunt futura esse et Moses, [23] si passibilis Christus, si primus ex resurrectione mortuorum lumen incipiet adnuntiari populo et gentibus."

penitentiae agentes. [21] horum causa me Iudaei cum essem in templo conpraehenderunt et necare conati sunt. [22] cum ergo auxilium dei sit mecum, sto indicans maiori ac minori nihil amplius dicens eis quae profetae dixerunt futura esse. scriptum est enim in Moysen, [23] si passibilis Christus ex resurrectione mortuorum lux annuntiabitur plebi et gentibus."

[24] Haec autem loquente eo et respondente Festus magna uoce ait: „Insanis, Paule, multae te litterae ad insaniam conuertunt." [25] Paulus autem: „Non insanio", inquid, „optime Feste, sed ueritatis et sobrietatis uerba mitto. [26] scit enim de istis rex, apud quem etiam fiducialiter loquor. latere enim eum aliquid horum non conicio. nihil autem est in angulo gestum hoc. [27] credis, rex Agrippa, profetis? scio quia credis." [28] Agrippa autem ad Paulum ait: „In modico me suadis Christianum fieri." [29] Pau-

[24] Et cum haec loqueretur, orauit et clamauit Festus et dixit: „Insanisti, Paule, insanisti, multae te literae in insaniam conuerterunt." [25] qui respondit ei: „Non insanio, optime legate, sed ueritatis et sapientiae uerba emitto. [26] scit autem de istis rex, apud quem loquor. nihil enim horum eum latet. [27] credis, rex Agrippa, profetis? scio quia credis." [28] Agrippa ad eum ait: „Modico suades mihi, Paule, Christianum fieri." [29] ad quem sic ait: „Orarem deum, et in modico et in magno non

---

20. iudaeae et (cf. gr. et gig.) em., iudaea et e. inde ab his uerbis usque ad XXVII. 12 (et sublegebamus) addidi fl. 22. quae a deo (τῆς ἀπὸ ϑεοῦ) em., quae deo e.

26. later enim e | aliquid orum e | conicior e. 29. Paulus autem. inde ab his uerbis usque ad XXVIII. 29 (dicens) deficit e, suppleui e gig., usque ad XXVII, 12,

---

21. negare fl. 22. ἄχρι τῆς ἡμέρας ταύτης om. fl. | sto (cf. gr.) em., esto fl. 23. εἰ πρῶτος om. fl. | annuntiabit fl.

24. multe fl. 26. later enim e. 27. fieri (cf. e et gig.) scripsi, facere Berg., litteras dubias edens. sed cf. v. 29 fieri.

lus autem: ∗ „Opto apud deum et in modico et in magno non solum te, sed et omnes, qui me audiunt hodie, fieri tales qualis ego sum, exceptis uinculis his.“ 30 et surrexit rex et legatus et Beronice et qui sedebant cum eis, 31 et ⟨cum⟩ secederent loquebantur inter se dicentes, quia „nihil dignum morte aut uinculis homines isti faciunt.“ 32 Agrippa autem Festo dixit: „Dimitti potuit hic homo, si non appellasset Caesarem.“

solum te, sed et istos qui me audiunt omnes fieri tales, qualis ego sum, exceptis uinculis istis.“ 30 et cum haec dixisset, exurrexit rex et legatus et omnes assedentes eis. 31 et secesserunt praefantes inter se de eo dicentes: „Nihil morte dignum uel uinculorum homo iste fecit.“ 32 respondit autem rex Agrippa: „Dimitti poterat homo iste, si non appellauit Caesarem.“

XXVII. 1 Ut autem iudicatum est mitti nos in Italiam, uocauit centurionem cohortis Italiae nomine Iulium et assignauit ei Paulum cum reliquis custodiis. 2 incipientes autem nauigare in Italiam intrauimus nauem Adrummitinam, quae in locis Asiae nauigatura erat. nauigabat autem nobiscum Aristarchus Macedo Thessalonicensis. 3 et altera die deuenimus Sidonem, et humane agens Iulius centurio cum Paulo permisit ei ire ad amicos et curam sui habere. 4 et inde profecti praeternauigauimus Cyprum, quia uenti contrarii erant. 5 et cum pernauigassemus mare, quod secundum Ciliciam est et Pamphiliam, deuenimus Lystram,

XXVII. 1 Et ita legatus mitti eum Caesari ⟨iudicauit⟩. et in crastinum uocauit centurionem quendam nomine Iulium et tradidit ei Paulum cum ceteris custodiis. 2 cum coepissemus nauigare, ascendimus in nauem Adrumetinam, ascendit autem nobiscum et Aristarchus Macedo. 3 uenimus autem Sidonae, et humane tractans Paulum ille centurio permisit amicis, qui ueniebant ad eum, uti curam eius agerent. 4 inde autem nauigantes legimus Cyprum eo quod contrari erant uenti. 5 et post haec nauigantes sinum Cilicium et Pamphilium pelagum XV diebus deuenimus Mira Lyciae. 6 et inuenit nauem Alexandrinam

---

addito fl. ad XXVI, 20—XXVII, 12. 31. ⟨cum⟩ (cf. gr.) suppleui, om. gig.

XXVII. 4. praeternauigauimus (cf. gr.) hic et v. 7. em., pernauigauimus gig.

---

30. ἥ τε Βερνίκη om. fl. 31. mortem fl.

XXVII. 1. caesari (cf. gr.) scripsi, dubias litteras Berg. male reddidit: caesaream | iudicauit (cf. gr.) supplevi, om. fl. 2. nouiscum fl. 3. humanae ttractans fl. 5. cilium fl.

quae est Liciae. [6] et inuenit ibi centurio nauem Alexandrinam nauigantem in Italiam et inposuit nos in eam. [7] pluribus autem diebus tarde nauigantes uix deuenimus contra Cnidum, et non admittente nos uento praeternauigauimus Cretam per Salmonem. [8] et cum uix colligeremus eam uenimus in locum, qui dicitur Bonus portus, iuxta quos erat ciuitas Talassa. [9] multo autem tempore peracto et cum iam incerta esset nauigatio, propter quod et ieiunium transisset, hortabatur eos Paulus [10] dicens: „Uiri, uideo quod cum iniuria et multo detrimento non tantum oneris et nauis, sed etiam annimarum nostrarum erit futurum ⟨nauigium⟩.“ [11] centurio autem gubernatori et magistro nauis magis credebat quam his quae a Paulo dicebantur. [12] et quia non erat aptus portus ad hyemandum, plures consilium fecerunt ut leuarent inde, si quomodo possent Phoenicen deportati hyemare in littore Cretae respiciente affricum et chorum. [13] flante autem euro putantes propositum consilium se tenere leuantes iuxta colligebant Creten.

centurio ille nauigantem in Italia. inposuit nos, [7] et cum tarde nauigaremus per aliquos dies, uenimus Gnidum. et inde cum tulissemus legebamus. unde uenimus in Portum bonum, ubi Anchis ciuitas erat. [9] et cum paucos dies illic fecissemus et iam esset periculosa nauigatio, eo quod et ieiunium transisset, accessit Paulus [10] dicens: „Uiri, uideo nos cum iniuria magna et iactura non tantum nauis, sed et animarum nostrarum nauigare incipere.“ [11] gubernator autem et magister nauis cogitabant nauigare, [12] si forte possent uenire Phoenicem in portum, qui est Cretae. [13] consentiebat illis magis centurio quam Pauli uerbis. [13] et cum flaret auster, tulimus celerius et sublegebamus . . . .

---

5. que est gig. | contrac nidum gig. 7. pernauigauimus (cf. v. 4) gig. 10. ⟨nauigium⟩ (cf. gr.) suppleui, om. gig. 12. aptus em., aput gig. | fecerunt (cf. gr.) em., facerent gig. | phoenicem fl. | deportati (cf. gr.) em., deportari gig. | crete gig. | respicientem gig. | affricum (λίβα) em., africam gig.

---

6. italia fl. 8. ubi anchis ciuitas erat fl. = οὗ ἀγχίπολις ἦν? 9. accessit fl., παρῄει pro παρήνει. 10. uirideo fl. 12. paulis uerbis fl.

[14] non post multum autem misit se super eam uentus typhonicus,
qui uocatur euraquilo. [15] et arrepta naui cum non possent
contra resistere, uento se tradiderunt. [16] praetercurrentes autem
insulam, quae appellatur Caudae, uix ualuimus obtinere scapham,
[17] quam auferentes adiutorio utebamur succingentes nauem. timentes
autem ne in syrtem incideremus uas quoddam dimiserunt, quod
traheret. [18] uento autem ualido instante et tempestate subsequenti
autem die iactum fecerunt. [19] et tertia die suis manibus armamenta
nauis proiecerunt in mare. [20] perseuerante autem tempestate et neque
sole neque stellis apparentibus per plurimos dies omnis spes nobis
auferebatur uitae. [21] et cum multis diebus iam ieiunassent, stans
Paulus in medio eorum dixit: „Oportuerat quidem uos, o uiri,
credentes michi non nauigare a Creta et lucrari hanc iniuriam ac
detrimentum. [22] et nunc quidem suadeo uos bono animo esse,
iactum enim nullius animae erit ex uobis, nisi tantum nauis.
[23] astitit michi hac nocte angelus dei, cui deseruio, [24] dicens:
'Noli timere, Paule, oportet te ante Cesarem stare, et ecce
donauit tibi omnes qui tecum nauigant'. [25] propterea bono
animo estote, uiri. credo enim deo, quia sic erit, quemadmodum
locutus est michi. [26] in insulam autem quandam oportet nos
deuenire."

[27] Et cum XIIII[a] nox facta esset et iactaremur in Adria,
circa mediam noctem suspicabantur nautae resonare sibi aliquam
regionem. [28] et miserunt bolidem et inuenerunt passus XV
altitudinis. [29] timentes autem ne in aspera loca incideremus, de
puppe proiecerunt anchoras IIII et optabant ut dies fieret, ut
sciremus, an salui esse possimus. [30] nautis autem querentibus
fugere de naui et laxantibus scapham in mare occasionem querentes
sub obtentu tamquam a prora anchoras essent missuri, ut tutius
nauis staret, [31] dixit Paulus centurioni et militibus: „Nisi hi in
naui manserunt, nos salui esse non possumus." [32] tunc protinus
milites praeciderunt funes et scapham dimiserunt excidere. [33] et
cum dies fieret, hortabatur Paulus omnes ut perciperent escas
dicens: „Quartadecima dies est hodie, a qua sine cibo manetis.
[34] ideoque hortor uos accipere escam. hoc enim pro uestra salute
est. spero enim in deo meo, quoniam nullius uestrum capillus de

---

16. praetercurrentes (cf. gr.) em., percurrentes gig. 22. uos (cf. gr.) em., nos gig. | iactum = ἀποβολή. fort. l. iactura. 23. astititit gig. 26. quendam gig.
27. naute gig. 28. et in et inuenerunt gig. 29. inciderem͏ur gig. | ut optabant gig.

capite cadet.“ 35 et his dictis accepit panem et gratias egit deo
coram omnibus et fregit et cepit manducare. 36 tunc bono animo
facti omnes percipiebant cibum. 37 eramus autem omnes CCLXX
sex. 38 et satiati cibo releuabant nauem proicientes triticum in
mare. 39 et cum dies illuxisset, nautae terram non cognoscebant,
sinum autem quendam prouidebant habentem litus, in quo cogita-
bant si possent expellere nauem. 40 et anchoras colligentes
proiciebant in mare et remittentes couiunctiones gubernaculorum
et leuato artemone secundum flatum aurae tendebant ad litus.
41 cum incidissent autem in locum bitalassum impegerunt nauem,
et prora quidem manebat immobilis, puppis uero soluebatur a ui
maris. 42 tunc cogitauerunt milites ut omnes custodias occiderent,
ne quis enatans effugeret. 43 centurio autem prohibuit hoc fieri
praecipue propter Paulum, ut saluum illum faceret. et iussit illos,
qui possent enatare, primos exire ad terram 44 et reliquos quos-
dam in tabulis saluos fieri. et sic omnes animae saluae ad terram
uenerunt.

XXVIII. 1 Et tunc cognouimus quia Melitene insula uocitatur.
2 barbari autem praestabant nobis non modicam humanitatem.
accendentes enim ignem receperunt nos propter pluuiam imminentem
et frigus 3 et cum collegisset Paulus sarmentorum multitudinem
et imposuisset super ignem, uipera a calore exiens momordit
manum eius. 4 quo uiso barbari, quod penderet bestia de manu
eius, inter se dicebant: „Is homo homicida debet esse, quem
liberatum de mari uiuere aequitas non permisit.“ 5 Paulus uero
excussa bestia in ignem nihil patiebatur mali. 6 at illi existimabant
eum suscendi aut cadere subito mortuum. cumque diu expectarent
et uiderent nichil mali ei contingere conuersi dicebant eum deum.
7 inter eos autem, qui in illo loco morabantur, erant praedia
principi insulae nomine Puplio, qui nos hospicio humane recepit
per triduum. 8 contigit autem patrem Puplii febribus et dis-
intheria uexatum iacere. ad quem Paulus intrauit et cum orasset
imposuit ei manum et saluauit eum. 9 hoc facto omnes, qui in
insula illa commorabantur, infirmantes accedebant et curabantur.
10 qui etiam multis honoribus nos honorauerunt et nauigantibus
nobis imposuerunt quae necessaria erant.

---

39. naute gig. 40. aure gig. 41. autem (cf. gr.) em., uim gig.

XXVIII. 1. melitenae gig. 2. receperunt (cf. gr.) em., refecerunt gig., reficiebunt vulg. 4. equitas gig. 5. excusa gig.

[11] Post menses autem tres nauigauimus in naui Alexandrina quae in insula hyemauerat, cui erat parasemum [et] Dioscori. [12] et cum uenissemus Syracusas mansimus ibi triduo, [13] et inde tulimus et deuenimus Regium. et post unum diem flante austro secundo die uenimus Puteolos. [14] et inuentis fratribus consolati sumus et mansimus apud eos dies IIII, et sic Romam uenimus. [15] et cum audissent fratres occurrerunt nobis usque ad Appii forum et Tribus tabernis. quos cum uidisset Paulus sumpsit audaciam et laudem dedit deo. [16] cum uenissemus autem Romam, centurio tradidit custodias principi peregrinorum. permissum autem Paulo foras manere extra castra custodientibus eum militibus.

[17] Factum est autem post diem tertium conuocauit primos Iudeorum. qui cum conuenissent conferebat cum eis dicens: „Ego, uiri fratres, cum contra plebem nichil fecissem neque contra mores patrum, uinctus ab Hierosolima traditus sum in manus Romanorum. [18] qui postquam me interrogauerunt uolebant dimittere eo quod nulla causa mortis esset in me. [19] contradicentibus autem Iudeis coactus sum appellare Cesarem non tamquam gentem meam habeam aliquid accusare, sed ut animam meam a morte liberarem. [20] propter hanc causam ergo rogaui uos uidere et alloqui. propter spem enim Israhel hanc cathenam circumfero hic.“ [21] at illi dixerunt: „Nos neque litteras de te a Iudeis accepimus, neque adueniens quisquam ab Hierosolimis fratrum nunciauit aut locutus est de te male. [22] postulamus autem de te audire quae sentis. de hac enim heresi notum est nobis, quia ubique contradicitur ei in toto orbe.“ [23] et cum constituissent ei diem uenerunt plurimi ad eum in hospicio, quibus exponebat testificans regnum dei suadebatque eos de Ihesu ex lege Moysi et prophetis a mane usque ad uesperam. [24] et quidam credebant his quae a Paulo dicebantur, quidam uero non credebant. [25] et dissonantes ad inuicem dimittebantur a Paulo dicente uerbum unum quia „bene locutus est spiritus sanctus per Ysaiam prophetam ad patres nostros, [26] dicens: ⁎ ‘Uade Ies. 6, 9. 10.
ad populum istum et dic: Aure audietis et non intellegetis et uidentes uidebitis et non respicietis. [27] induratum enim est cor populi huius et auribus grauiter audierunt et oculos suos concluderunt, ne quando uideant oculis suis et auribus audiant et cor-

---

11. inta insula gig. | dioscore gig.

19. apellare gig. 26. uade ad populum et sqq. ex e, excepto v. 29, dedi | uideuitis e.

de intelligant et conuertant se, et sanem illos'. [28] notum ergo sit uobis, quoniam gentibus missum est hoc salutare dei, ipsi et audient." ⁎ [29] et cum haec dixisset, exierunt Iudei magnam inter se habentes questionem.

[30] ⁎ Mansit autem biennio toto in suo conducto et suscipiebat omnes qui introibant ad eum ⟨et disputabat cum Iudeis et Grecis⟩, [31] praedicans regnum dei et docens quae sunt de domino Hiesu Christo cum omni fiducia sine intermissione.

---

29. e gig., om. e.

30. et disputabat cum iudeis et grecis supplevi e gig., om. e. 31. sine intermissione (ἀκωλύτως) e, nemine prohibente gig.

Cum Actis apostolorum canonicis conferre iuvat ea quae in antiquissima ecclesia tradita sunt non hausta e canonico libro. finem fere faciat Clemens Alexandrinus, qui quamvis iam Actis apostolorum canonicis usus etiam alia tradidit. non neglexi vero nonnulla, quae etiam posteriores retulerunt. de Ebionaeis Epiphanius Har. XXX, 16: Πράξεις δὲ ἄλλας καλοῦσιν ἀποστόλων εἶναι, ἐν αἷς πολλὰ τῆς ἀσεβείας αὐτῶν ἔμπλεα. ad nos pervenerunt huius generis Clementis Romani recognitiones (ἀναγνώσεις) Rufino Aquil. presb. interprete (ed. E. G. Gersdorf, Lips. 1838) et Κλήμεντος τῶν Πέτρου ἐπιδημίων κηρυγμάτων ἐπιτομή vel Homiliae (Clementina herausgegeben von Paul de Lagarde, Leipzig 1865). utrumque librum demonstrasse mihi videor ortum esse e Petri κηρυγμάτων libris X (cf. Recogn. III, 75) et περιόδων libris (cf. Recogn. l. IV—VI), haec magna ex parte recepta continuata esse Clementis ἀναγνώσεσιν propriis (Recogn. VII—X), denique Romae in hanc formam quam habemus redacta esse omnia. nolui omnia ea repetere, quae Ric. Adalb. Lipsius diligentissime collegit et diiudicavit in amplissimo opere: Die apokryphen Apostelgeschichten und Apostellegenden, vol. I. II, 1. 2 cum supplemento, Brunsvigae 1885—1890. substiti in antiquioribus scriptoribus Christianis cum Actis apostolorum canonicis conferendis. hac ratione composui

ACTUS APOSTOLORUM
EXTRA CANONEM RECEPTUM.

I. Iesus e morte suscitatus ascendit in coelos (Act. I, 3—11).

1. Iesus eodem die, quo e mortuis suscitatus est, etiam in caelos ascendit (cf. Marc. XVI, 19. Luc. XXIV, 50 sq.).

Barnabae epistola c. XV p. 39, 12 sq. ed. meae II: *διὸ καὶ ἄγομεν τὴν ἡμέραν τὴν ὀγδόην εἰς εὐφροσύνην, ἐν ᾗ καὶ ὁ Ἰησοῦς ἀνέστη ἐκ νεκρῶν καὶ φανερωθεὶς ἀνέβη εἰς οὐρανούς.*

Aristides Apolog. ed. Edgar Hennecke, 1893, c. II p. 9 sq. de Iesu Christo graece: *διὰ τοῦ σταυροῦ θανάτου ἐγεύσατο . . . . μετὰ δὲ τρεῖς ἡμέρας ἀνεβίω καὶ εἰς οὐρανοὺς ἀνῆλθεν.* syr.: Derselbe wurde von den Juden durchbohrt und starb und wurde begraben, und sie erzählen, dass er nach drei Tagen auferstand und zum Himmel aufstieg. armen.: Und er wurde von den Juden ans Kreuz genagelt, und auferstanden von den Toten fuhr er zum Himmel. paulo aliter A. Seeberg (deo Apologet Aristides, 1894, p. 31).

Iustinus martyr eandem rationem secutus est, cf. infra I, 3.

2. Iesus ex morte excitatus apostolos iussit quidem in mundum exire (cf. Act. 1, 8), sed post XII demum annos, postquam Israelitis evangelium praedicassent.

Ex Petri Praedicatione Clemens Alexandrinus Strom. VI, 6, 48 p. 764 sq.: *αὐτίκα ἐν τῷ Πέτρου κηρύγματι ὁ κύριός φησι πρὸς τοὺς μαθητὰς μετὰ τὴν ἀνάστασιν· Ἐξελεξάμην ὑμᾶς δώδεκα μαθητάς, κρίνας ἀξίους ἐμοῦ*[1]), *οὓς ὁ κύριος ἠθέλησεν καὶ ἀποστόλους, πιστοὺς ἡγησάμενος*[2]), *εἶναι, πέμπων ἐπὶ τὸν κόσμον εὐαγγελίσασθαι τοὺς κατὰ τὴν οἰκουμένην ἀνθρώπους γινώσκειν ὅτι εἷς θεός ἐστιν, διὰ τῆς τοῦ Χριστοῦ πίστεως ἐμῆς* (conicio *ἑξῆς*) *δηλοῦντας τὰ μέλλοντα, ὅπως οἱ ἀκούσαντες καὶ πιστεύσαντες σωθῶσιν, οἱ δὲ μὴ πιστεύσαντες μαρτυρήσωσιν* (l. *μαρτυρηθῶσιν*) *οὐκ ἔχοντες ἀπολογίαν εἰπεῖν Οὐκ ἠκούσαμεν.*

Idem Strom. VI, 5, 43 p. 762: *διὰ τοῦτό φησιν ὁ Πέτρος εἰρηκέναι τὸν κύριον τοῖς ἀποστόλοις· Ἐὰν μὲν οὖν τις θελήσῃ τοῦ Ἰσραὴλ μετανοῆσαι* (l. *μετανοήσας*) *διὰ τοῦ ὀνόματός μου πιστεύειν ἐπὶ τὸν θεόν, ἀφεθήσονται αὐτῷ αἱ ἁμαρτίαι. μετὰ δώδεκα ἔτη ἐξέλθετε εἰς τὸν κόσμον, μή τις εἴπῃ Οὐκ ἠκούσαμεν.*

Apollonius Ephesius apud Eusebium H. E. V, 18, 14: *ὡς ἐκ παραδόσεως τὸν σωτῆρά φησι προστεταχέναι τοῖς αὐτοῦ ἀποστόλοις: ἐπὶ δώδεκα ἔτεσι μὴ χωρισθῆναι τῆς Ἱερουσαλήμ.*

3. Iesus redivivus discipulis apparens et in coelos ascendens fidem iam amissam restituit.

Iustinus Apol. I, 50: *μετὰ οὖν τὸ σταυρωθῆναι αὐτὸν καὶ οἱ γνώριμοι αὐτοῦ πάντες ἀπέστησαν ἀρνησάμενοι αὐτόν, ὕστερον δέ, ἐκ νεκρῶν ἀναστάντος καὶ ὀφθέντος αὐτοῖς καὶ ταῖς προφητείαις ἐντυχεῖν, ἐν αἷς πάντα ταῦτα προείρητο γενησόμενα, διδάξαντος, καὶ εἰς οὐρανὸν ἀνερχόμενον ἰδόντες καὶ πιστεύσαντες καὶ δύναμιν ἐκεῖθεν αὐτοῖς πεμφθεῖσαν παρ' αὐτοῦ λαβόντες καὶ εἰς πᾶν γένος ἀνθρώπων ἐλθόντες ταῦτα ἐδίδαξαν καὶ ἀπόστολοι προσηγορεύθησαν.*

Idem Apol. I, 67: *τῇ γὰρ πρὸ τῆς κρονικῆς ἐσταύρωσαν αὐτὸν καὶ μετὰ τὴν κρονικήν, ἥτις ἐστὶν ἡλίου ἡμέρα, φανεὶς τοῖς ἀποστόλοις αὐτοῦ καὶ μαθηταῖς* (non solis igitur apostolis) *ἐδίδαξε ταῦτα, ἅπερ εἰς ἐπίσκεψιν καὶ ὑμῖν ἀνεδώκαμεν.*

Idem Dial. c. Tryph. c. 53: *μετὰ γὰρ τὸ σταυρωθῆναι αὐτὸν οἱ σὺν αὐτῷ ὄντες μαθηταὶ αὐτοῦ διεσκεδάσθησαν, μέχρις ὅτου ἀνέστη ἐκ νεκρῶν καὶ πέπεικεν αὐτοὺς ὅτι οὕτως προεπεφήτευτο περὶ αὐτοῦ παθεῖν αὐτόν. καὶ οὕτω πεισθέντες καὶ εἰς τὴν πᾶσαν οἰκουμένην ἐξελθόντες ταῦτα ἐδίδαξαν.*

Idem Dial. c. Tryph. c. 106: *καὶ ὅτι ἐν μέσῳ τῶν ἀδελφῶν αὐτοῦ ἔστη* (Luc. XXIV, 36), *τῶν ἀποστόλων, οἵτινες μετὰ τὸ ἀναστῆναι αὐτὸν ἐκ νεκρῶν καὶ πεισθῆναι ὑπ' αὐτοῦ ὅτι καὶ πρὸ τοῦ παθεῖν ἔλεγεν αὐτοῖς ὅτι ταῦτα αὐτὸν δεῖ παθεῖν καὶ ὑπὸ τῶν προφητῶν ὅτι προεκεκήρυκτο ταῦτα, μετενόησαν ἐπὶ τῷ ἀφίστασθαι αὐτοῦ, ὅτε ἐσταυρώθη.*

---

1) Iuda proditore absente XII apostoli eadem fere ratione appellati videntur esse, qua 1. Cor. XV, 5.

2) Iudas vero spem fefellit.

4. Iesus post resurrectionem usque ad assumptionem per XVIII menses in terra versatus.

Irenaeus adv. haer. I, 30, 14: (Gnostici postea Ophitae appellati) confirmare autem volunt descensionem Christi (in Iesum) et ascensionem ex eo, quod neque ante baptismum neque post resurrectionem a mortuis aliquid magni fecisse Iesum dicunt discipuli, ignorantes adunitum esse Iesum Christo et incorruptibilem Aeonem hebdomadali, et mundiale corpus animale dicunt. remoratum autem eum (Iesum) post resurrectionem XVIII mensibus, et sensibilitate in eum descendente, didicisse quod liquidum est, et paucos ex discipulis suis, quos sciebat capaces tantorum mysteriorum, docuit haec et sic receptus est in caelum, Christo sedente ad dexteram patris Ialdabaoth, uti animas eorum, qui cognoverunt eos (Iesum et Christum), post depositionem mundialis carnis recipiat in se etc.

Idem adv. haer. I, 3, 2 de Valentinianis Ptolemaeum secutis: *διὰ τοῦ μετὰ τὴν ἐκ νεκρῶν ἀνάστασιν δεκαοκτὼ μησὶ λέγειν διατετριφέναι αὐτὸν* (dominum) *σὺν τοῖς μαθηταῖς.*

Pistis Sophia, opus gnosticum . . . ed. I. H. Petermann, Berol. 1851, Iesum multo diutius (per XI vel XII annos) in terra cum discipulis versatum esse retulit.

II. Apostoli XII in mundum profecti sunt omnibusque hominibus evangelium praedicaverunt (Act. I, 8. Math. XXVIII, 19. Marc. XVI, 15—20. Luc. XXIV, 47 sq.).

Clemens Rom. epi. I, 42: *οἱ ἀπόστολοι ἡμῖν εὐηγγελίσθησαν ἀπὸ τοῦ κυρίου Ἰησοῦ Χριστοῦ, Ἰησοῦς Χριστὸς ἀπὸ τοῦ θεοῦ ἐξεπέμφθη· ὁ Χριστὸς οὖν ἀπὸ τοῦ θεοῦ, καὶ οἱ ἀπόστολοι ἀπὸ τοῦ Χριστοῦ . . . . παραγγελίας οὖν λαβόντες καὶ πληροφορηθέντες διὰ τῆς ἀναστάσεως τοῦ κυρίου Ἰησοῦ Χριστοῦ καὶ πιστωθέντες ἐν τῷ λόγῳ τοῦ θεοῦ μετὰ πληροφορίας πνεύματος ἁγίου ἐξῆλθον εὐαγγελιζόμενοι τὴν βασιλείαν τοῦ θεοῦ μέλλειν ἔρχεσθαι. κατὰ χώρας οὖν καὶ πόλεις κηρύσσοντες καθίστανον τὰς ἀπαρχὰς αὐτῶν δοκιμάσαντες τῷ πνεύματι εἰς ἐπισκόπους καὶ διακόνους τῶν μελλόντων πιστεύειν.*

Barnabae epi. c. VIII p. 20, 15 sq.: *οἱ ῥαντίζοντες παῖδες οἱ εὐαγγελιζόμενοι ἡμῖν τὴν ἄφεσιν τῶν ἁμαρτιῶν καὶ τὸν ἁγνισμὸν τῆς καρδίας, οἷς ἔδωκε τοῦ εὐαγγελίου τὴν ἐξουσίαν, οὖσι δώδεκα εἰς μαρτύριον τῶν φυλῶν — ὅτι δώδεκα φυλαὶ τοῦ Ἰσραήλ — εἰς τὸ κηρύσσειν.*

Aristides Apolog. c. II graece: *οὗτος* (Iesus) *δώδεκα ἔσχε μαθητάς, οἳ μετὰ τὴν ἐν οὐρανοῖς ἄνοδον αὐτοῦ ἐξῆλθον εἰς τὰς ἐπαρχίας τῆς οἰκουμένης*[1]) *καὶ ἐδίδαξαν τὴν ἐκείνου μεγαλωσύνην,*

---

1) Apostolos sortibus usos esse ad dividendas inter se terrarum provincias vetus est traditio, cuius testes post Ioan. Carolum Thilo (Acta s. Thomae apostoli, 1823, p. 91 sq.) accuratissime recensuit R. A. Lipsius (Die apokryph. Apostelgeschichten u. Apostellegenden, vol. I, p. 11 sq. 33 sq. 209. 215. 217. 221. 366. 417. 434. 448 507 sq. 617. II, p. 22 sq. III, p. 40. 45. 152. 201. 212. 251. 252. 332. 368). Reinoldus Seeberg syriacum versionem merito praetulit.

[*καθάπερ εἷς ἐξ αὐτῶν τὰς καθ' ἡμᾶς περιῆλθε χώρας* (non Achaiae) *τὸ δόγμα κηρύττων τῆς ἀληθείας*]. syr.: Und dann sind diese 12 Jünger ausgegangen in die bekannten Teile der Welt und lehrten von seiner Grösse in aller Demut und Würde. armen.: Denn er sandte die Apostel in die ganze Welt und unterrichtete alle durch göttliche Herrlichkeit und hoher Weisheit volle Wunder.

Iustinus Apol. I, 31: *καί τινας πεμπομένους ὑπ' αὐτοῦ* (ab Iesu in coelos recepto) *εἰς πᾶν γένος ἀνθρώπων κηρύξοντας ταῦτα.*

Ibid. c. 39: *ἀπὸ γὰρ Ἱερουσαλὴμ ἄνδρες δεκαδύο τὸν ἀριθμὸν ἐξῆλθον εἰς τὸν κόσμον, καὶ οὗτοι ἰδιῶται, λαλεῖν μὴ δυνάμενοι, διὰ δὲ θεοῦ δυνάμεως ἐμήνυσαν παντὶ γένει ἀνθρώπων, ὡς ἀπεστάλησαν ὑπὸ τοῦ Χριστοῦ διδάξαι πάντας τὸν τοῦ θεοῦ λόγον.*

Ibid. c. 45: *τὸ οὖν εἰρημένον* (*ψ*. 109, 2) *Ῥάβδον δυνάμεως ἐξαποστελεῖ σοι ἐξ Ἱερουσαλήμ, παραγγελτικὸν τοῦ λόγου τοῦ ἰσχυροῦ, ὃν ἀπὸ Ἱερουσαλὴμ οἱ ἀπόστολοι αὐτοῦ ἐξελθόντες πανταχοῦ ἐκήρυξαν* (cf. c. 49).

Ibid. c. 50, vide supra I, 3.

Dial. c. Tryph. c. 53, vide supra I, 3.

Ibid. c. 109: *τὰ ἔθνη . . . . ἀκούσαντα τὸν ὑπὸ τῶν ἀποστόλων αὐτοῦ ἀπὸ Ἱερουσαλὴμ κηρυχθέντα καὶ δι' αὐτῶν μαθόντα λόγον.* I, 110: *τοῦ λόγου τοῦ ἐξελθόντος ἀπὸ Ἱερουσαλὴμ διὰ τῶν τοῦ Ἰησοῦ ἀποστόλων.*

Clem. Recogn. IX, 29 Petrus iam praeterlapsis VII annis post passionem Iesu: Denique apud Parthos, sicut nobis Thomas, qui apud illos evangelium praedicat, scripsit, non multi iam erga plurima matrimonia diffunduntur, nec multi apud Medos canibus obiciunt mortuos suos, neque Persae matrum coniugiis aut filiarum incestis matrimoniis delectantur, nec mulieres Susae licita ducunt adulteria.

Eusebius H. E. V, 10, 3: *ὧν* (evangelistarum) *εἷς γενόμενος καὶ ὁ Πάνταινος καὶ εἰς Ἰνδοὺς ἐλθεῖν λέγεται, ἔνθα εὑρεῖν αὐτὸν προφθάσαν τὴν αὐτοῦ παρουσίαν τὸ κατὰ Ματθαῖον εὐαγγέλιον παρά τισιν αὐτόθι τὸν Χριστὸν ἐπεγνωκόσιν, οἷς Βαρθολομαῖον τῶν ἀποστόλων ἕνα κηρῦξαι αὐτοῖς τε Ἑβραίων γράμμασι τὴν τοῦ Ματθαίου καταλεῖψαι γραφήν, ἣν καὶ σώζεσθαι εἰς τὸν δηλούμενον χρόνον.*

Ephraem Edessenus in evangelii concordantis expositione, ed. G. Moesinger, Venet. 1897, p. 286: Bartholomaeus evangelium Matthaei dedit Indis et fuit ibi episcopus.

Apostoli singulas terrae partes inter se sortiti sunt.

Eusebius H. E. III, 1: *τῶν δὲ ἱερῶν τοῦ σωτῆρος ἡμῶν ἀποστόλων τε καὶ μαθητῶν ἐφ' ἅπασαν κατασπαρέντων τὴν οἰκουμένην, Θωμᾶς μέν, ὡς ἡ παράδοσις περιέχει, τὴν Παρθίαν εἴληχεν* (Matthaeus Aethiopiam, Bartholomaeus Indiam citeriorem, add. Rufinus), *Ἀνδρέας δὲ τὴν Σκυθίαν, Ἰωάννης τὴν Ἀσίαν, πρὸς οὓς καὶ διατρίψας ἐν Ἐφέσῳ τελευτᾷ. Πέτρος δὲ ἐν Πόντῳ καὶ Γαλατίᾳ καὶ Βιθυνίᾳ, Καππαδοκίᾳ τε καὶ Ἀσίᾳ* (cf. 1 Petr. I, 1) *κεκηρυχέναι τοῖς ἐν διασπορᾷ Ἰουδαίοις ἔοικεν· ὃς καὶ ἐπὶ τέλει ἐν Ῥώμῃ*

γενόμενος ἀνεσκολοπίσθη κατὰ κεφαλῆς, οὕτως αὐτὸς ἀξιώσας παθεῖν. τί δεῖ περὶ Παύλου λέγειν ἀπὸ Ἱερουσαλὴμ μέχρι τοῦ Ἰλλυρικοῦ πεπληρωκότος τὸ εὐαγγέλιον τοῦ Χριστοῦ καὶ ὕστερον ἐν τῇ Ῥώμῃ ἐπὶ Νέρωνος μεμαρτυρηκότος; ταῦτα Ὠριγένει κατὰ λέξιν ἐν τρίτῳ τόμῳ τῶν εἰς τὴν Γένεσιν ἐξηγητικῶν εἴρηται.

Rufinus Eusebii H. E. continuans X, 9: in ea divisione orbis terrae, quae ad praedicandum verbum dei sorte per apostolos celebrata est, cum aliae aliis provinciae obvenissent, Thomae Parthia et Matthaeo Aethiopia eique adhaerens citerior India Bartholomaeo dicitur sorte decreta.

III. Apostolorum XII numerus suppletus (cf. Act. I, 15—25).

1. Iudae proditoris exitum retulit Papias Hierapolitanus cuius relationem in Catenis et a Theophylacto et ab Oecumenio observatam sic edidi in Zeitschrift f. wiss. Theologie 1875, II. p 263.

Ἀπολιναρίου· Οὐκ ἀπέθανε τῇ ἀγχόνῃ Ἰούδας (Matth. XXVII, 5), ἀλλ' ἐπεβίω καθαιρεθεὶς πρὸ τοῦ ἀποπνιγῆναι. καὶ τοῦτο δηλοῦσιν αἱ τῶν ἀποστόλων πράξεις (I, 18) ὅτι πρηνὴς γενόμενος ἐλάκησε μέσος, καὶ ἐξεχύθη τὰ σπλάγχνα αὐτοῦ. τοῦτο δὲ σαφέστερον ἱστορεῖ Παπίας ὁ Ἰωάννου μαθητὴς λέγων οὕτως ἐν τῷ δ' τῆς ἐξηγήσεως τῶν κυριακῶν λόγων·

Μέγα δὲ ἀσεβείας ὑπόδειγμα ἐν τούτῳ τῷ κόσμῳ περιεπάτησεν ὁ Ἰούδας πρησθεὶς ἐπὶ τοσοῦτον τὴν σάρκα, ὥστε μηδὲ ὁπόθεν ὅμαξα ῥαδίως διέρχεται ἐκεῖνον δύνασθαι διελθεῖν, ἀλλὰ μηδὲ αὐτὸν μόνον τὸν τῆς κεφαλῆς ὄγκον αὐτοῦ· τὰ μὲν γὰρ βλέφαρα τῶν ὀφθαλμῶν αὐτοῦ φασὶ τοσοῦτον ἐξοιδῆσαι, ὡς αὐτὸν μὲν καθόλου τὸ φῶς μὴ βλέπειν, τοὺς ὀφθαλμοὺς δὲ αὐτοῦ μηδὲ ὑπὸ ἰατροῦ (διὰ) διόπτρας ὀφθῆναι δύνασθαι· τοσοῦτον βάθος εἶχεν ἀπὸ τῆς ἔξωθεν ἐπιφανείας. τὸ δὲ αἰδοῖον αὐτοῦ πάσης μὲν ἀσχημοσύνης ἀηδέστερον καὶ μεῖζον φαίνεσθαι, φέρεσθαι δὲ δι' αὐτοῦ ἐκ παντὸς τοῦ σώματος συρρέοντας ἰχῶράς τε καὶ σκώληκας εἰς ὕβριν δι' αὐτῶν μόνων τῶν ἀναγκαίων. μετὰ πολλὰς δὲ βασάνους καὶ τιμωρίας ἐν ἰδίῳ, φασί, χωρίῳ τελευτήσαντος, ἀπὸ τῆς ὀδμῆς ἔρημον καὶ ἀοίκητον τὸ χωρίον μέχρι τῆς νῦν γενέσθαι, ἀλλ' οὐδὲ μέχρι τῆς σήμερον δύνασθαί τινα ἐκεῖνον τὸν τόπον παρελθεῖν, ἐὰν μὴ τὰς ῥῖνας ταῖς χερσὶν ἐπισφράξῃ. τοσαύτη διὰ τῆς σαρκὸς αὐτοῦ καὶ ἐπὶ τῆς γῆς ἔκρυσις ἐχώρησεν.

2. Barnabas apostolus suffectus, cf. Act. I, 23, 26 (etiam I, 13).

Clemens Rom. Recogn. I, 55—62 apostolos XII in templo Hierosolymitano contra Iudaeos (et Samaritanos aliquos) disputantes recensuit: 1. Matthaeum, 2. Andream Petri fratrem, 3. 4. Zebedaei filios Iacobum et Ioannem, 5. Philippum, 6. Bartholomaeum, 7. Iacobum Alphaei, 8. Lebbaeum, 9. Cananaeum Simonem, 10. Barnabam (I, 60 Barnabas qui et Matthias, qui in locum Iudae subrogatus est apostolus), 11. Thomam, 12. Petrum.

Barnabas unus ex Ihesu discipulis.

Clemens Rom. Recogn. I, 7: donec sub eodem anno (quo Iesus regnum dei euangelizere coepit Iudaeis) vir quidam adstans in urbis

(Romae) loco celeberrimo proclamaret ad populum .... erat autem vir iste, qui haec loquebatur ad populum, ex orientis partibus, natione Hebraeus nomine Barnabas, qui se etiam unum ex eius (Iesu) discipulis esse dicebat missumque ob hoc, ut haec volentibus indicaret.

Clem. Rom. Hom. I, 9: *ἐμοῦ δὲ (Κλήμεντος) εἰπόντος Ἤθελόν τινι συντυχεῖν τῶν ἑωρακότων αὐτόν* (Iesum), *εὐθὺς ἦγόν με λέγοντες Ἔστίν τις ἐνταῦθα* (Alexandriae) *οὐ μόνον ἱστορήσας αὐτόν, ἀλλὰ καὶ τῆς ἐκεῖθεν γῆς ὑπάρχων, ἀνὴρ Ἑβραῖος, ὀνόματι Βαρνάβας, ὃς καὶ ἕνα τῶν αὐτοῦ μαθητῶν ἑαυτὸν εἶναι λέγει καὶ ἐνταῦθά που καθεζόμενος τῆς ἐκείνου ὑποσχέσεως τοὺς λόγους τοῖς βουλομένοις ἑτοίμως λέγει.*

De Iusto (Act. I, 23) Papias Hierapolitanus apud Euseb. H. E. III, 39, 9: *τὸν μὲν οὖν κατὰ τὴν Ἱεράπολιν Φίλιππον τὸν ἀπόστολον ἅμα ταῖς θυγατράσι διατρῖψαι διὰ τῶν πρόσθεν δεδήλωται, ὡς δὲ κατὰ τοὺς αὐτοὺς ὁ Παπίας γενόμενος διήγησιν παρειληφέναι θαυμασίαν ὑπὸ τῶν τοῦ Φιλίππου θυγατέρων μνημονεύει τὰ νῦν σημειωτέον. νεκροῦ γὰρ ἀνάστασιν κατ᾽ αὐτὸν γεγονυῖαν ἱστορεῖ, καὶ αὖ πάλιν ἕτερον παράδοξον περὶ Ἰοῦστον τὸν ἐπικληθέντα Βαρσαβᾶν γεγονός, ὡς δηλητήριον φάρμακον ἐμπιόντος καὶ μηδὲν ἀηδὲς διὰ τὴν τοῦ κυρίου χάριν ὑπομείναντος* (cf. Marc. XVI, 18). Eusebius potius quam Papias pergit s. 10: *τοῦτον δὲ τὸν Ἰοῦστον μετὰ τὴν τοῦ σωτῆρος ἀνάληψιν τοὺς ἱεροὺς ἀποστόλους μετὰ Ματθία στῆσαί τε καὶ ἐπεύξασθαι ἀντὶ τοῦ προδότου Ἰούδα ἐπὶ τὸν κλῆρον τῆς ἀναπληρώσεως τοῦ αὐτῶν ἀριθμοῦ ἡ τῶν Πράξεων ὧδέ πως ἱστορεῖ γραφή* (Act. I, 23): *Καὶ ἔστησαν* (secundum Eusebium soli apostoli) *δύο, Ἰωσὴφ τὸν καλούμενον Βαρσαβᾶν, ὃς ἐπεκλήθη Ἰοῦστος, καὶ προσευξάμενοι εἶπον.*

Matthias, cuius *Παραδόσεων* fragmenta collegi in Novi testamenti extra canonem receptum fasc. IV. ed. II. p. 49. 50, mihi quidem idem videtur esse, qui in ev. Ioan. I, 46 sq. XXI, 2 dicitur *Ναθαναήλ*: quod nomen (נתן אל) idem fere significat ac *Ματθίας* (מתיה, donum Jahvae). Nathanael praeter Bartholomaeum inter XII apostolos recensetur in Clementis *διαταγαῖς* p. 111, 6. 114, 4 ed. meae II. cf. quae adnotavi p. 119. Gnostici apud Clem. Alex. Strom. III, 4, 26 *λέγουσι γοῦν καὶ τὸν Ματθίαν οὕτως διδάξαι· σαρκὶ μὲν μάχεσθαι καὶ παραχρῆσθαι μηθὲν αὐτῇ πρὸς ἡδονὴν ἀκόλαστον ἐνδιδόντα, ψυχὴν δὲ αὔξειν διὰ πίστεως καὶ γνώσεως.*

Eusebius H. E. I, 12, 3: *καὶ Ματθίαν δὲ τὸν ἀντὶ Ἰούδα τοῖς ἀποστόλοις συγκαταλεγέντα τόν τε σὺν αὐτῷ τῇ ὁμοίᾳ ψήφῳ τιμηθέντα τῆς αὐτῆς τῶν ἑβδομήκοντα κλήσεως ἠξιῶσθαι κατέχει λόγος.*

IV. Hierosolymitanae ecclesiae acta usque ad cruentam persecutionem a Iudaeis factam (Act. II, 37—VIII, 4).

1. Iacobus frater domini episcopus (cf. Act. XII, 17. XV, 13 sq. XXI, 18 sq.).

Clemens Alex. Hypotypos. l. VI apud Eusebium H. E. II, 1, 3: *Πέτρον γάρ φησι καὶ Ἰάκωβον καὶ Ἰωάννην μετὰ τὴν ἀνάληψιν τοῦ σωτῆρος, ὡσὰν καὶ ὑπὸ τοῦ σωτῆρος προτετιμημένους, μὴ ἐπιδικάζεσθαι δόξης, ἀλλ᾽ Ἰάκωβον τὸν δίκαιον ἐπίσκοπον Ἱεροσολύμων ἑλέσθαι.*

Clem. Recogn. I, 43: Iacobus a domino ordinatus Hierosolymorum episcopus, cf. infra No. 3. p. 204 fin.

Hegesippus, cuius fragmenta collegi et illustravi in: Zeitschrift f. wiss. Theol. 1876. IV, p. 177—229 (cf. ib. 1876. II, p. 298—321). Hypomnem. l. V. apud Eusebium H. E. II, 23, 3—7: *Διαδέχεται δὲ τὴν ἐκκλησίαν μετὰ τῶν ἀποστόλων ὁ ἀδελφὸς τοῦ κυρίου Ἰάκωβος ὁ ὀνομασθεὶς ὑπὸ πάντων δίκαιος ἀπὸ τῶν τοῦ κυρίου χρόνων μέχρι καὶ ἡμῶν· ἐπεὶ πολλοὶ Ἰάκωβοι ἐκαλοῦντο. οὗτος δὲ ἐκ κοιλίας τῆς μητρὸς αὐτοῦ ἅγιος ἦν. οἶνον καὶ σίκερα οὐκ ἔπιεν οὐδὲ ἔμψυχον ἔφαγε. ξυρὸν ἐπὶ τὴν κεφαλὴν αὐτοῦ οὐκ ἀνέβη, ἔλαιον οὐκ ἠλείψατο καὶ βαλανείῳ οὐκ ἐχρήσατο. τούτῳ μόνῳ ἐξῆν εἰς τὰ ἅγια εἰσιέναι. οὐδὲ γὰρ ἐρεοῦν ἐφόρει, ἀλλὰ σινδόνας. καὶ μόνος εἰσήρχετο εἰς τὸν ναὸν ηὑρίσκετό τε κείμενος ἐπὶ τοῖς γόνασι καὶ αἰτούμενος ὑπὲρ τοῦ λαοῦ ἄφεσιν, ὡς ἀπεσκληκέναι τὰ γόνατα αὐτοῦ δίκην καμήλου διὰ τὸ ἀεὶ κάμπτειν προσκυνοῦντα τῷ θεῷ τὰ γόνατα καὶ αἰτεῖσθα ἄφεσιν τῷ λαῷ. διά γέ τοι τὴν ὑπερβολὴν τῆς δικαιοσύνης αὐτοῦ ἐκαλεῖτο δίκαιος καὶ Ὠβλίας ὅ ἐστιν ἑλληνιστὶ περιοχὴ τοῦ λαοῦ καὶ δικαιοσύνη, ὡς οἱ προφῆται δηλοῦσι περὶ αὐτοῦ.*

2. Israelitarum hoc tempore haereses (cf. Act. IV, 1. V, 17, 34. XV, 1 sq. XXII, 6 sq. XXVI, 5).

Iustinus Dial. c. Tryph. c. 80: *ὥσπερ οὐδὲ Ἰουδαίους, ἄν τις ὀρθῶς ἐξετάσῃ, ὁμολογήσειεν εἶναι τοὺς Σαδδουκαίους ἢ τὰς ὁμοίας αἱρέσεις Γενιστῶν καὶ Μεριστῶν καὶ Γαλιλαίων καὶ Ἑλληνιανῶν καὶ Φαρισαίων καὶ Βαπτιστῶν.*

Hegesippus apud Eusebium H. E. IV, 22, 7: *Ἦσαν δὲ γνῶμαι διάφοροι ἐν τῇ περιτομῇ ἐν υἱοῖς Ἰσραὴλ τῶν κατὰ τῆς φυλῆς Ἰούδα καὶ τοῦ Χριστοῦ αὗται· Ἐσσαῖοι, Γαλιλαῖοι, Ἡμεροβαπτισταί, Μασβώθεοι* [1]), *Σαμαρεῖται, Σαδδουκαῖοι, Φαρισαῖοι.*

Harum VII haeresium progeniem Hegesippus recensuit apud Eusebium H. E. IV, 22, 5: *ἄρχεται δ' ὁ Θέβουθις διὰ τὸ μὴ γενέσθαι αὐτὸν ἐπίσκοπον* (mortuo Iacobo) *ὑποφθείρειν ἀπὸ τῶν ἑπτὰ αἱρέσεων, ὧν* (v. l. *ὢν*) *καὶ αὐτὸς ἦν ἐν τῷ λαῷ, ἀφ' ὧν Σίμων, ὅθεν οἱ Σιμωνιανοί, καὶ Κλεόβιος, ὅθεν Κλεοβιηνοί, καὶ Δοσίθεος, ὅθεν Δοσιθεανοί, καὶ Γορθαῖος, ὅθεν Γοραθηνοί, καὶ Μασβώθεος, ὅθεν Μασβώθεοι κτλ.*

Clem. Rom. Recogn. I, 53. 54. In multas etenim iam partes populus scindebatur, initio sumto a Iohanne baptista. cum enim iam immineret ortus Christi ad sacrificia quidem reprimenda, baptismi vero gratiam largiendam, inimicus ex his quae praedicta fuerant adesse tempus intelligens diversa schismata operabatur in populo, ut si forte prius peccatum potuisset aboleri, secunda corrigi culpa non posset. erat ergo primum schisma eorum qui dicebantur Sadducaei [initio Iohannis iam paene temporibus sumto]. hique ut ceteris iustiores segregare se coepere a populi coetu et mor-

1) Mandaeorum baptismus appelatur מאצבותא, cf. Guil. Brandt, Die mandäische Religion, Lips, 1889, p. 98. 180. et quae exposui in Zeitschr. f. w. Theol. 1890. III, p. 354.

tuorum resurrectionem negare, idque argumento infidelitatis adserere, dicentes non esse dignum, ut quasi sub mercede proposita colatur deus. [auctor vero sententiae huius primus Dositheus, secundus Simon fuit.] aliud Samaraeum schisma est. ipsi enim resurrectionem mortuorum negantes adserunt, non in Hierosolymis, sed in monte Garizin adorandum esse deum. qui tamen unum verum prophetam ex Moysis vaticinationibus recte exspectantes pravitate Dosithei impediti sunt, ne hunc quem exspectabant crederent esse Iesum. scribae quoque et Pharisaei in aliud schisma deducuntur. sed hi baptizati a Iohanne et velut clavem regni coelorum verbum veritatis tenentes ex Moysis traditione susceptum occultarunt auribus populi (Matth. XXIII, 14). sed et ex discipulis Iohannis qui videbantur esse magni segregarunt se a populo et magistrum suum veluti Christum praedicarunt. haec autem omnia praeparata sunt schismata, ut et fides Christi per huc impediretur et baptisma.

3. Hierosolymitana ecclesia Iacobo fratre domini praesule per VII annos crevit usque ad cruentam persecutionem, cf. Act. III, 1—VIII, 3.

Clementis Romani Recognitiones Hierosolymitanae ecclesiae origines per primam septimanam annorum continent. etiam IX, 29 'ex adventi iusti et veri prophetae vixdum VII anni praeterlapsi dicuntur', et 'septimana iam una ex passione domini completa annorum' (I, 43) narrantur septimo *Πέτρου κηρυγμάτων* arcanorum libro tradita, ex Actis app. canonicis minime hausta. sed addita sunt nonnulla quae etiam cum Actis canonicis hic illic quamvis commutata et aucta conveniunt.

A. Priorem relationem equidem censeo hanc fere:

Πέτρου κηρυγμάτων liber „septimus, quae sint quae prosesuti sunt apostoli apud populum in templo" (Clem. Recogn. III, 75) redditus videtur esse Clem. Recogn. I, ubi Petrus post Iudaeorum calumnias de Iesu e mortuis suscitato pergit:

Clem. Recogn. I, 43: Verumtamen veritas ubique vincebat. ad indicium enim quod haec divina virtute agerentur, nos qui fueramus paucissimi, processu dierum adstipulante deo multo plures quam illi (Iudaei infideles) efficiebamur, ita ut aliquando pertimescerent sacerdotes, ne forte per dei providentiam ad confusionem ipsorum in fidem nostram universus populus conveniret. frequenter mittentes ad nos rogabant, ut eis de Iesu dissereremus, si ipse esset propheta quem Moyses praedixit (Deut. XVIII, 15), qui est Christus aeternus. de hoc enim solo nobis qui credidimus in Iesum adversum non credentes Iudaeos videtur esse differentia. verum cum frequenter super hoc rogarent, nos autem oportunum tempus requireremus, septimana iam una ex passione domini complebatur annorum. ecclesia domini in Hierusalem constituta copiosissime multiplicata crescebat per Iacobum, qui a domino ordinatus est in ea episcopus, rectissimis dispensationibus gubernata.

Id. I, 55 (Petrus dixit): Verumtamen, ut dicere coeperamus, cum frequenter nos pontifex per sacerdotes rogasset, ut de Iesu sermo nobis haberetur ad alterutrum, ubi opportunum visum est et omni ecclesiae placuit, ascendimus ad templum et stantes in gradibus una cum fidelibus fratribus nostris [1]) ,facto populi summo silentio, prior pontifex coepit adhortari populum, ut patienter et cum quiete audiant, simulque eorum quae dicenda sunt testes et iudices fiant. tum deinde multis laudibus efferens sacrificiorum ritum, qui ad remissionem peccatorum humano generi divinitus esset indultus, caussabatur Iesu nostri baptisma velut contra haec nuper inductum. sed propositionibus eius occurrens Matthaeus evidenter ostendit, quod si quis Iesu baptisma non fuerit consecutus, is non solum coelorum regno fraudabitur, verum et in resurrectione mortuorum non absque periculo erit, etiamsi bonae vitae et rectae mentis praerogativa muniatur. haec et similia prosecutus siluit Matthaeus. 56. sed Sadducaeorum pars, quae negat esse resurrectionem mortuorum, indignata est, ita ut quidam ex ipsis de medio populi exclamaret dicens, multum errare eos, qui putent mortuos aliquando resurgere. contra hunc Andreas meus frater respondens docuit errorem non esse, sed certissimam fidem, quod mortui resurgant, secundum ea quae docuit is quem Moyses praedixit venturum prophetam (Deut. XVIII, 15); aut si non videretur eis ipse esse quem praedixit Moyses, de hoc, inquit, primo requiratur, ut cum evidenter ipse fuerit probatus, nihil de reliquo super his quae docuit ambigatur. haec autem et his similia plura protestatus siluit Andreas. 57. Samaraeus vero quidam contraria populo et deo loquens et neque mortuos adserens resurrecturos neque eum qui est in Hierusalem cultum dei tenendum, sed montem Garizin venerandum, addidit contra nos etiam haec, quod Iesus noster non esset ipse, quem Moyses prophetam venturum esse praedixerit. adversum hunc et alium, qui cum ipso haec eadem prosequebatur, Zebedaei filii Iacobus et Iohannes vehementer obnisi sunt, et quamvis haberent mandatum (Matth. X, 5), ne ingrederentur civitates eorum neque verbum eis praedicationis inferrent, tamen ne sermo eorum, si confutatus non esset, aliorum laederet fidem, ita prudenter et fortiter responderunt, ut perpetuum eis silentium darent. nam Iacobus de resurrectione mortuorum cum totius populi favore peroravit, Iohannes vero ostendit, quia si cessarent ab errore montis Garizin, consequenter agnoscerent ipsum esse Iesum, qui secundum prophetiam Moysis exspectabatur esse venturus, quoniam quidem signa et prodigia, ut fecit Moyses, ita fecit etiam Iesus, et dubium non est, quin similitudo signorum ipsum esse testetur, quem sicut se dixit esse venturum. haec et alia plura his similia protestati siluere. 59. et ecce quidam de scribis de medio populi exclamans ait: Iesus vester signa et prodigia quae fecit ut magus, non ut propheta fecit. huic Philippus

1) Iacobum domi mansisse nemo sanae mentis putabit, altera vero relatio supponit I, 66.

vehementer occurrit ostendens, quia hac ratione accusaret etiam Moysen. cum enim Moyses signa et prodigia fecerit in Aegypto, similiter autem Iesus in Iudaea, dubitari non possit, quin quod de Iesu diceretur, hoc etiam de Moyse dici videretur. haec et his similia plura protestatus siluit Philippus. 59. Pharisaeus autem quidam audiens haec insimulabat Philippum, quod Moysen aequalem diceret Iesu. cui Bartholomaeus respondens constanter edocuit, quia non dicimus Iesum solum aequalem Moysi, sed maiorem, quia Moyses quidem propheta fuit, quod fuit et Iesus, quod autem fuit Iesus Moyses non fuit, hoc est Christus, et ideo maior ille sine dubio, qui et propheta et Christus est, quam ille qui solum propheta est. haec et his similia plura prosecutus siluit. post hunc Iacobus Alphaei sermonem fecit ad populum, quo ostenderet, non ideo credendum esse Iesu, quia de eo prophetae praedixerint sed ideo magis credendum esse prophetis, quod vere prophetae sint, quia eis testimonium Christus reddat. nam praesentia et adventus Christi illos vere prophetas fuisse designat. dicebat enim non ab inferioribus maiori, sed a maiore inferioribus fidei testimonium dari. haec et multa his similia prosecutus etiam Iacobus siluit. post hunc Lebbaeus populum coepit vehementer arguere, quod non crederent Iesu, qui eis tantum profuerit, docendo quae dei sunt, solando afflictos, medendo infirmis, pauperes consolando, sed pro his omnibus bonis odia mortemque reddiderint. haec et similia plura cum esset populo protestatus siluit. 60. et ecce unus ex discipulis Iohannis affirmabat, Christum Iohannem fuisse et non Iesum, in tantum, inquit, ut et ipse Iesus omnibus hominibus et prophetis maiorem esse pronuntiauerit Iohannem (Matth. XI, 9. 11). si ergo, inquit, maior est omnibus, sine dubio et Moyse et ipso Iesu maior habendus est. quodsi omnium maior est, ipse est Christus. ad haec Cananaeus Simon respondens adseruit Iohannem maiorem quidem fuisse omnibus prophetis et omnibus qui sunt filii mulierum, non tamen maiorem esse filio hominis, et ideo Iesus quidem et Christus est, Iohannes vero solum propheta, et tantum interest inter ipsum et Iesum, quantum inter praecursorem et eum cui praecurritur et quantum inter eum qui legem dat et eum qui legem servat. haec et similia prosecutus siluit etiam Cananaeus. post quem Barnabas qui et Matthias, qui in locum Iudae subrogatus est apostolus, monere populum coepit, ne odio haberent Iesum neque blasphemarent eum. multo enim esse rectius, etiam ignoranti vel dubitanti de Jesu, amare eum quam odisse. caritati enim deus praemium posuit, odiis poenam. hoc ipsum enim, inquit, quod iudaicum corpus adsumsit et inter Iudaeos natus est, quomodo non omnibus vobis incentiva sui amoris incussit? haec et his similia cum perorasset, dicendi finem fecit. 61. tunc Caiphas doctrinam
Luc. VI, 20. Iesu culpare tentabat dicens eum res vanas locutum: beatos enim pauperes dixit (Matth. V, 3) et terrenas fore remunerationes promisit ac summam muneris in terrena hereditate constituit cibisque ac potu eos qui iustitiam servarint promisit esse saturandos, et his similia multa docuisse deprehenditur. cui Thomas respondens arguit

cum frustra caussantem, ostendens quia prophetae magis, quibus etiam ipse credit, ita docuerint nec tamen quomodo erunt haec aut quomodo percipientur ostenderint, Iesus vero qualiter accipi haec debeant demonstraverit. et cum haec atque his similia plura dixisset, siluit etiam Thomas. 62. post haec rursum Caiphas me intuens et nunc ut monens, nunc vero ut culpans dicebat, cessare me debere de reliquo a praedicatione Christi Iesu, ne in perniciem mei hoc agerem, neve ipse errore deceptus alios quoque meo errore deciperem. tum praeterea arguebat me temeritatis, quod cum essem ipse imperitus, piscator et rusticus, officium subire doctoris auderem. haec et alia plura his similia dicenti ego quoque (Petrus) in haec verba respondi: mihi quidem minus esse periculi, si, ut ipse ait, hic non sit Christus, quia doctorem legis receperim, ipsi vero ingens esse periculum, si hic ipse sit Christus, sicut et certe est. Ego enim credo huic qui apparuit; ipse autem cui alii fidem servare se credit, qui nullus apparuit? si vero et idiota, ut ais, et imperitus ac piscator et rusticus super presbyteros sapientes intelligam, hoc tibi, inquam, magis metum debet incutere. nam si ex eruditione aliqua disputans obtinerem vos sapientes et eruditos, videretur utique doctrina hoc mihi longi temporis et non divinae virtutis gratia contulisse, nunc autem cum, ut dixi, nos imperiti vos sapientes convincimus et superamus: cui sensum habenti non palam est, quia hoc non humanae argutiae opus est, sed divinae voluntatis et muneris?

63. Haec igitur et alia huiusmodi prosequentes consequenter protestati sumus ac docuimus nos imperiti et piscatores sacerdotes quidem de uno solo deo coeli [1]), Sadducaeos de resurrectione mortuorum, Samaritas de consecratione Hierusalem, non tamen ingressi civitatem ipsorum (Matth. X, 5), sed publice disputantes, scribas vero et Pharisaeos de regno coelorum, discipulos Iohannis, ne scandalum paterentur in Iohanne (Matth. XI, 6), omnem vero populum, quia Iesus est Christus aeternus. ad ultimum autem monui eos, ut priusquam progrederemur ad gentes praedicare eis agnitionem dei patris, ipsi reconciliarentur deo suscipientes filium eius [2]).

70. Cumque in eo iam res esset, ut venirent et baptizarentur, homo quidam inimicus [3]) tunc cum paucis admodum ingrediens templum clamare coepit et dicere: ,,Quid facitis, o uiri Israelitae? cur vobis tam facile subripitur? cur praecipites ducimini ab hominibus infelicissimis et a [Simone] mago deceptis"? cumque haec

---

1) Intellege: non templi ,,pro ambitione regia" constructi in loco ,,orationis causa" praedestinato (I, 38) in quo solo Moyses Israelitis idolis immolare consuetis deo soli immolare concessit usque ad tempus veri prophetae (I, 36. 37).

2) Disputationis publicae verus finis. post caedem ab inimico homine excitatam Petrus iam progressus est ad gentes Simonem magum secutus (III, 65), iussus per singulos annos praecipua quaeque ex dictis gestisque mittere ad Iacobum, ,,et maxime per septimanas annorum" (I, 72).

3) I, 71. 'inimicus ille homo', Caiphae legatus Damascum proficiscens, 'ut omnes qui crederent in Iesum persequeretur, aperte Paulus est, qui Gal. IV, 16 scripsit: ὥστε ἐχθρὸς ὑμῶν γέγονα ἀληθεύων ὑμῖν. itaque Petri epi. ad Iac. Clementis Hom. praemissa c. 2: τοῦ ἐχθροῦ ἀνθρώπου ἄνομόν τινα καὶ φλυαρώδη προσηκάμενοι διδασκαλίαν.

diceret et ad haec adderet ac superaretur ab episcopo Iacobo, conturbare populum et seditiones suscitare coepit, uti ne ea quae dicebantur plebs posset audire. igitur exagitare cuncta clamoribus et quae fuerunt multo labore ordinata convellere simulque accusare sacerdotes et opprobriis atque increpationibus coepit accendere et velut furibundus singulos quosque ad caedem concitare dicens: „Quid agitis, quid cessatis? o segnes et desides, cur non manibus nostris invadimus et discerpimus omnes hos"? et cum haec dixisset, primus rapto ex ara torre robusto caedis fecit exordium. tum deinde et caeteri videntes eum simul efferebantur insania. fit omnium clamor, caedentium pariter et caesorum, sanguis plurimus funditur, fuga permixta habetur, cum interim ille inimicus homo Iacobum aggressus de summis gradibus praecipitem dedit, quem cum mortuum credidisset ultra mulctare neglexit. 71. nostri vero sublatum eum collegerunt. erant enim et numero plures quam illi et virtute maiores, sed propter reverentiam dei ipsi magis interimi se a paucioribus quam interimere alios patiebantur. cum autem vespera adfuisset, templum quidem sacerdotes claudunt, nos vero ad domum Iacobi regressi et pernoctantes ibi in oratione ante lucem descendimus Hiericho ad quinque millia uiri [1]).

B. Ad alteram relationem, quae absente Iacobo apostolos in templo publice disputasse fingit (contra I, 55) pertinent iam ea, quae universalem regni dei praedicationem iam Iesu passionem statim secutam esse supponunt (contra I, 63). Petrus enim

Clem. Recogn. I, 42: Verum quoniam necessarium erat, ut in locum eorum, qui increduli permanebant, vocarentur gentes, ut repleretur ille numerus, qui demonstratus fuerat Abrahae (Gen. XV, 5), mittitur in universum mundum salutaris regni dei praedicatio. perturbantur ob hoc mundani spiritus, qui libertatem quaerentibus semper obsistunt et ad destruendam dei aedificationem errorum machinas quaerunt, quibus hi, qui ad salutis et libertatis gloriam tendunt, obsistentes et agones adversum eos non minimos desudantes fortiores effecti ad salutis coronam veniant non sine palma victoriae.

I, 44 (septimana iam una ex passione domini completa annorum Petrus retulit): Cum autem nos XII apostoli ad diem paschae cum ingenti multitudine conuenissemus, Iacobo interrogante, quae a nobis per loca singula [in Iudaea?] gesta sint, audiente populo breviter exponimus. in quibus Caiphas pontifex, missis ad nos sacerdotibus, rogat venire ad se, ut aut ratione doceamus eum, quia Iesus aeternus sit Christus, aut ipse nos doceat quia non est, quo in utramlibet fidem universus populus conveniret. et hoc facere nos frequenter exorat. nos vero saepe distulimus, tempus semper opportunius requirentes.

Petrus iam „ad ultimum" locutus (I, 63) tantum abest ut sermonis finem faciat, ut I, 63—65 pergat sacramenta commendans, sacrificia condemnans. evangelii etiam gentibus praedicandi termi-

---

1) Numerus (cf. Act. IV, 4) huic relationi (cf. I, 43) optime convenit.

num statuit posteriorem, templi destructionem I, 64: „Et quia non vultis agnoscere emensum esse iam tempus hostias offerendi, ob hoc et destruetur et templum, et abominatio desolationis statuetur in loco sancto, et tunc gentibus evangelium praedicabitur ad testimonium vestri, ut ex illorum fide vestra infidelitas iudicetur" (Matth. XXIV, 14. 15). qua templi subversione praedicta sacerdotes omnes furore moti a Gamaliele tamquam clandestino fidei socio sedantur iisdem fere verbis, quae Act. V, 38. 39 leguntur. Rec. I, 65: „Quod cum vidisset Gamaliel princeps populi (qui latenter frater noster erat in fide, sed consilio nostro inter eos erat), quia valde fremerent et ingenti aduersum nos furore moverentur, adsurgens ait: Quiescite paullisper, o viri Istraelitae! non enim advertitis tentationem, quae imminet vobis. propter quod desinite ab hominibus istis, et si quidem humani consilii est quod agunt, cito cessabit; si autem a deo est, cur sine caussa peccatis nec proficitis quicquam? dei enim voluntatem quis potest superare? nunc ergo, quoniam quidem in vesperam vergitur dies, crastino hoc ipso in loco audientibus vobis ego ipse cum istis disputabo, ut omnem errorem palam arguam dilucideque confutem . . . . et sic cum pace populum dimisit." quae profecto aliena sunt ab antecedentibus. pro Caipha concionem auspicato (I, 53) substituitur populum dimittens Gamaliel, qui adeo Cryptochristianus fuisse dicitur (I, 66. 71).

Iacobo vero, quasi publicae disputationi (I, 53) solus non interfuisset, Petrus sociique dicta gestaque exponunt apud eum cibo sumpto manentes (I, 66): „Igitur postera die Iacobus episcopus nobiscum simul et cum omni ecclesia ascendit ad templum, ubi ingentem reperimus multitudinem a medio noctis exspectantem nos. stetimus ergo in locis, quibus et prius, ut eminentius stantes ab universo populo cerneremur"[1]). mitto Gamalielem specie vel fraude, Caipham sincere contra Christianos disputantem, a Iacobo vero refutatum, rem sine certo huius disputationis fine productam. I, 69: „Sed et de baptismate cum aliquanta dixisset (Iacobus), per VII continuos dies persuasit omni populo et pontifici, ut confestim ad percipiendum baptismum festinarent." non huius per VII dies continuatae, sed illius uno die certo absolutae disputationis finem vere facit homo inimicus subito adveniens caedemque fidelium excitans (I, 70).

Clem. Recogn. I, 73 prior relatio modo non extinguitur a Petro narrante: „quomodo evocati essemus a sacerdotibus et pontifice Caipha ad templum, et Iacobus archiepiscopus stans in summis gradibus per VII continuos dies universo populo de scripturis dominicis adsignaverit, quod Iesus esset Christus, quove modo omnibus iam adquiescentibus, ut ab eo baptizarentur in nomine Iesu, inimicus homo effecerit illa omnia, quae supra diximus." sed XII apostoli publice disputantes iam *Πέτρου κηρυγμάτων* libro VII. confirmantur.

1) Ei qui haec scripsit noti videntur fuisse Ebionaeorum Ἀναβαθμοὶ Ἰακώβου, de quo libro Epiphanius Haer. XXX, 16: Ἀναβαθμοὺς γάρ τινας καὶ ὑφηγήσεις δῆθεν ἐν τοῖς Ἀναβαθμοῖς Ἰακώβου ὑποτίθενται ὡς ἐξηγουμένου κατά τε τοῦ ναοῦ καὶ τῶν θυσιῶν κατά τε τοῦ πυρὸς τοῦ ἐν τῷ θυσιαστηρίῳ καὶ ἄλλα πολλὰ κενοφωνίας ἔμπλεα.

4. Hierosolymitanorum fidelium posteri pauperes facti (cf. Act. IV, 34. 35).

De Ebionaeis Epiphanius Haer. XXX, 17: *αὐτοὶ δὲ δῆθεν σεμνύνονται ἑαυτοὺς φάσκοντες πτωχοὺς διὰ τό, φασίν, ἐν χρόνοις τῶν ἀποστόλων πωλεῖν τὰ αὐτῶν ὑπάρχοντα καὶ τιθέναι παρὰ τοὺς πόδας τῶν ἀποστόλων καὶ εἰς πτωχείαν καὶ ἀποταξίαν μετεληλυθέναι καὶ διὰ τοῦτο καλεῖσθαι ὑπὸ πάντων φασὶ 'πτωχοί'*. hisce Ebionaeis Acta apostolum canonica iam nota videntur esse. sed eos omittere nolui.

5. Gentiles in Iudaeam profecti ad fidem conversi sunt.

Petrus Clem. Recogn. IX, 29: Ecce enim ex adventu iusti et veri prophetae vixdum VII anni sunt, in quibus ex omnibus gentibus convenientes homines ad Iudaeam et signis ac virtutibus quae viderant, sed et doctrinae maiestate permoti, ubi receperunt fidem eius, abeuntes ad regiones suas illicitos quosque gentilium ritus et incesta sprevere coniugia.

6. Ex septemviris ab Hierosolymitanis fidelibus electis primus Stephanus non memoratur nisi secundum Acta apostolum canonica, anno demum 177 p. Chr. a martyribus vel confessoribus Lugdunensibus et Viennensibus (apud Euseb. H. E. V, 2, 5). de secundo, qui est Philippus, sive septemviro sive apostolo, postea (cf. Act. XXI, 8) testes extra canonem audiendi sunt. tertius est Prochorus, cuius nomine scripta sunt Acta apostoli Ioannis apocrypha edita a Theodoro Zahn (1880) et Maximiliano Bonnet (Acta apost. apocryph. part. II, 1, Lips. 1898, p. 151—193). de Nicanore, Timone, Parmena nihil fere traditum est ab antiquis testibus, eo plura de Nicolao proselyto Antiochensi, qui est ultimus septemvir. auctor enim refertur fuisse Nicolaitarum haereticorum, quem excusare studuit Clemens Alexandrinus.

Irenaeus adv. haer. I, 26, 3: Nicolaitae autem magistrum quidem habent Nicolaum, unum ex VII, qui primi ad diaconium ab apostolis ordinati sunt, qui indiscrete vivunt. plenissime autem per Ioannis apocalypsin (II, 14. 20) manifestantur qui sint, nullam differentiam esse docentes in moechando et idolothyton edere quapropter dixit et de iis sermo (Apocal. II, 6): „sed hoc habeo quod odisti opera Nicolaitarum, quae et ego odi". III, 11, 1: Hanc fidem annuntians Ioannes domini discipulus volens per evangelii annuntiationem auferre eum qui a Cerintho inseminatus erat hominibus errorem et multo prius ab his qui dicuntur Nicolaitae, qui sunt vulsio eius quae falso cognominatur scientia.

Hippolytus in syntagmate contra omnes haereses deperdito, sed restituendo e Tertulliano qui dicitur adv. omn. haereses c. V, Philastr. haer. XXXIII, Epiphanio Haer. XXV Irenaei sententiam secutus est, quam etiam repetiit in Elencho (Philosoph.) VII, 36: *πολλῆς δὲ αὐτῶν* (Gnosticorum) *συστάσεως κακῶν αἴτιος γεγένηται Νικόλαος, εἷς τῶν ἑπτὰ εἰς διακονίαν ὑπὸ τῶν ἀποστόλων κατασταθείς, ὃς ἀποστὰς τῆς κατ' εὐθεῖαν διδασκαλίας ἐδίδασκεν ἀδιαφορίαν βίου τε καὶ βρώσεως (γνώσεως* cod.), *οὗ τοὺς μαθητὰς ἐνυβρίζοντας*

τὸ ἅγιον πνεῦμα διὰ τῆς ἀποκαλύψεως Ἰωάννης ἤλεγχε πορνεύοντας καὶ εἰδωλόθυτα ἐσθίοντας.

Clemens Alexandrinus Nicolaum invitum pessimae haereseos auctorem factum esse contendit Strom. II, 20, 118: *τοιοῦτοι δὲ καὶ οἱ φάσκοντες ἑαυτοὺς Νικολάῳ ἕπεσθαι ἀπομνημόνευμά τι τἀνδρὸς φέροντες ἐκ παρατροπῆς τὸ δεῖν παραχρῆσθαι τῇ σαρκί. ἀλλ' ὁ μὲν γενναῖος κολούειν δεῖν ἐδήλου τάς τε ἡδονὰς τάς τε ἐπιθυμίας καὶ τῇ ἀσκήσει ταύτῃ καταμαραίνειν τὰς τῆς σαρκὸς ὁρμάς τε καὶ ἐπιθέσεις. οἱ δὲ εἰς ἡδονὴν τράγων δίκην ἐκχυθέντες οἷον ἐφυβρίζοντες τῷ σώματι καθηδυπαθοῦσιν, οὐκ εἰδότες ὅτι τὸ μὲν ῥακοῦται φύσει ῥευστὸν ὄν, ἡ ψυχὴ δὲ αὐτῶν ἐν βορβόρῳ κακίας κατορώρυκται, δόγμα ἡδονῆς αὐτῆς, οὐχὶ δὲ ἀνδρὸς ἀποστολικοῦ μεταδιωκόντων.*

Idem Strom. III, 4, 25. 26: *περί τε τῆς Νικολάου ῥήσεως διαλεχθέντες* (II, 20, 118) *ἐκεῖνο παρελείπομεν. ὡραίαν, φασί* (cf. Euseb. H. E. III, 29, 2, *φησί* edd. ante Potter.), *γυναῖκα ἔχων οὗτος μετὰ τὴν ἀνάληψιν τὴν τοῦ σωτῆρος πρὸς τῶν ἀποστόλων ὀνειδισθεὶς ζηλοτυπίαν εἰς μέσον ἀγαγὼν τὴν γυναῖκα γῆμαι τῷ βουλομένῳ ἐπέτρεψεν· ἀκόλουθον γὰρ εἶναί φασι τὴν πρᾶξιν ταύτην ἐκείνῃ τῇ φωνῇ τῇ ὅτι 'παραχρήσασθαι τῇ σαρκὶ δεῖ'. καὶ δὴ κατακολουθήσαντες τῷ γενομένῳ τῷ τε εἰρημένῳ ἁπλῶς καὶ ἀβασανίστως ἐκπορνεύουσιν ἀναίδην οἱ τὴν αἵρεσιν αὐτοῦ μετιόντες. πυνθάνομαι δ' ἔγωγε τὸν Νικόλαον μηδεμιᾷ ἑτέρᾳ παρ' ἣν ἔγημεν κεχρῆσθαι γυναικί, τῶν τ' ἐκείνου τέκνων θηλείας μὲν καταγηράσαι παρθένους, ἄφθορον δὲ διαμεῖναι τὸν υἱόν. ὧν οὕτως ἐχόντων ἀποβολὴ πάθους ἦν εἰς μέσον τῶν ἀποστόλων ἡ τῆς ζηλοτυπουμένης ἐκκύκλωσις γυναικός, καὶ ἡ ἐγκράτεια τῶν περισπουδάστων ἡδονῶν τό 'Παραχρῆσθαι τῇ σαρκί' ἐδίδασκεν. οὐ γὰρ οἶμαι ἐβούλοντο κατὰ τὴν τοῦ σωτῆρος ἐντολὴν 'δυσὶ κυρίοις δουλεύειν'* (Matth. VI, 24), *ἡδονῇ καὶ θεῷ.*

7. Saulus (Paulus) Christianos persecutus est (cf. Act. VII, 58. VIII, 1. 3, IX, 1 sq.).

a) Paulus non Tarsi natus (contra Act. XXI, 39. XXII, 3).

Hieronymus de vir. illustr. c. V: Paulus apostolus, qui ante Saulus, extra numerum XII apostolorum de tribu Beniamin ex oppido Iudeae Giscalis fuit, quo a Romanis capto cum parentibus suis Tarsum Ciliciae commigravit, a quibus ob studia legis missus Hierosolymam a Gamalielo, viro doctissimo, cuius Lucas meminit, eruditus est.

Idem in epi. ad Philem. v. 23: Aiunt parentes apostoli Pauli de Giscalis regione fuisse Iudaeae, et eos, cum tota provincia Romana vastaretur manu, et dispergerentur in orbem Iudaei, in Tarsum urbem Ciliciae fuisse translatos. parentum conditionem adolescentulum Paulum secutum.

b) Paulus non Hebraeus natione (contra Act. XXI, 39. XXII, 4 etc.).

Ebionaei (Anabathmis Iacobi usi) apud Epiphanium Haer. XXX, 16: *Ταρσέα μὲν αὐτόν, ὡς αὐτὸς ὁμολογεῖ καὶ οὐκ ἀρνεῖται, λέγοντες, ἐξ Ἑλλήνων δὲ αὐτὸν ὑποτίθενται, λαβόντες τὴν πρόφασιν*

ἐκ τοῦ τόπου (Act. XXI, 39 text. rec.) *διὰ τὸ φιλάληθες ὑπ' αὐτοῦ ῥηθέν, ὅτι Ταρσεύς εἰμι, οὐκ ἀσήμου πόλεως πολίτης. εἶτα φάσκουσιν αὐτὸν εἶναι Ἕλληνα, καὶ Ἑλληνίδος μητρὸς καὶ Ἕλληνος πατρὸς παῖδα, ἀναβεβηκέναι δὲ εἰς Ἱεροσόλυμα καὶ χρόνον ἐκεῖ μεμενηκέναι, ἐπιτεθυμηκέναι δὲ θυγατέρα τοῦ ἱερέως πρὸς γάμον ἀγαγέσθαι καὶ τούτου ἕνεκα προσήλυτον γενέσθαι καὶ περιτμηθῆναι, εἶτα μὴ λαβόντα τὴν κόρην ὠργίσθαι καὶ κατὰ περιτομῆς γεγραφέναι καὶ κατὰ σαββάτου καὶ νομοθεσίας.* c. 25: *περὶ δὲ τοῦ ἁγίου Παύλου ὡς βλασφημοῦντες αὐτὸν λέγουσι, πόσα ἔχω λέγειν. πρῶτον μὲν γὰρ λέγουσιν αὐτὸν Ἕλληνά τε καὶ ἐξ ἐθνῶν ὑπάρχειν, προσήλυτον δὲ αὐτὸν γεγονέναι ὕστερον.*

c) **Inimicus homo** (**Saulus vel Paulus**) **ecclesiam vastans** (Act. VIII, 1. 3, cf. IX, 1. 2. 21. XXII, 4 sq. XXVI, 9 sq.).

Vide quae supra (p. 207 sq.) relata sunt et infra (p. 217 sq.) referentur.

V. Simon magus Samaritanus (Act. VIII, 9—24).

1. Simon magus Samaritanus cum Helena coniunctus.

Iustinus Apol. I, 26: *τρίτον δ' ὅτι καὶ μετὰ τὴν ἀνέλευσιν τοῦ Χριστοῦ εἰς οὐρανὸν προεβάλλοντο οἱ δαίμονες ἀνθρώπους τινὰς λέγοντας ἑαυτοὺς εἶναι θεούς, οἳ οὐ μόνον οὐκ ἐδιώχθησαν ὑφ' ὑμῶν* (a Romanis imperatoribus), *ἀλλὰ καὶ τιμῶν κατηξιώθησαν· Σίμωνα μέν τινα Σαμαρέα τὸν ἀπὸ κώμης λεγομένης Γιττῶν, ὃς ἐπὶ Κλαυδίου Καίσαρος διὰ τῆς τῶν ἐνεργούντων δαιμόνων τέχνης δυνάμεις ποιήσας μαγικὰς ἐν τῇ πόλει ὑμῶν βασιλίδι Ῥώμῃ θεὸς ἐνομίσθη καὶ ἀνδριάντι παρ' ὑμῶν ὡς θεὸς τετίμηται, ὃς ἀνδριὰς ἀνεγήγερται ἐν τῷ Τίβερι ποταμῷ μεταξὺ τῶν δύο γεφυρῶν ἔχων ἐπιγραφὴν ῥωμαϊκὴν ταύτην* SIMONI DEO SANCTO. *καὶ σχεδὸν πάντες οἱ Σαμαρεῖς, ὀλίγοι δὲ καὶ ἐν ἄλλοις ἔθνεσιν ὡς τὸν πρῶτον θεὸν ὁμολογοῦντες ἐκεῖνον καὶ προσκυνοῦσι· καὶ Ἑλένην τινὰ τὴν περινοστήσασαν αὐτῷ κατ' ἐκεῖνο τοῦ καιροῦ, πρότερον ἐπὶ στέγους σταθεῖσαν τὴν ὑπ' αὐτοῦ ἔννοιαν πρώτην γενομένην λέγουσι . . . . ἔστι δὲ ἡμῖν καὶ σύνταγμα κατὰ πασῶν τῶν γεγενημένων αἱρέσεων συντεταγμένον, ᾧ εἰ βούλεσθε ἐντυχεῖν δώσομεν.*

Id. Apol. I, 56: *καὶ γὰρ παρ' ὑμῖν ὡς προέφημεν, ἐν τῇ βασιλίδι Ῥώμῃ ἐπὶ Κλαυδίου Καίσαρος γενόμενος ὁ Σίμων καὶ τὴν ἱερὰν σύγκλητον καὶ τὸν δῆμον Ῥωμαίων εἰς τοσοῦτο κατεπλήξατο, ὡς θεὸς νομισθῆναι ἀνδριάντι τε ὡς τοὺς ἄλλους παρ' ὑμῖν τιμωμένους θεοὺς τιμηθῆναι.*

Id. Apol. II, 15: *καὶ τοῦ ἐν τῷ ἐμῷ ἔθνει ἀσεβοῦς καὶ πλάνου Σιμωνιανοῦ διδάγματος κατεφρόνησα.*

Id. Dial. c. Tryph. c. 120: *οὐδὲ γὰρ τοῦ γένους τοῦ ἐμοῦ, λέγω δὲ τῶν Σαμαρέων, τινὸς φροντίδα ποιούμενος ἐγγράφως Καίσαρι προσομιλῶν εἶπον πλανᾶσθαι αὐτοὺς πειθομένους τῷ ἐν τῷ γένει αὐτῶν μάγῳ Σίμωνι, ὃν θεὸν ὑπεράνω πάσης ἀρχῆς καὶ ἐξουσίας καὶ δυνάμεως εἶναι λέγουσι.*

Irenaeus eadem fere (e Iustini syntagmate) aucta repetiit adv. haer. I, 23, 1—4, sed praemisit Act. VIII, 9—23, ad non

canonica sic transiens: „Et cum adhuc magis (Simon) non credidisset deo et cupidus intendit contendere adversus apostolos, uti et ipse gloriosus videretur esse, et universam magicam adhuc amplius scrutans, ita ut in stuporem cogeret multos hominum, quippe cum esset sub Claudio Caesare, a quo etiam statua honoratus esse dicitur propter magicam: hic igitur a multis quasi deus glorificatus est et docuit semetipsum esse, qui inter Iudaeos quidem quasi filius apparuerit, in Samaria autem quasi pater descenderit, in reliquis vero gentibus quasi spiritus sanctus adventaverit. esse autem se sublimissimam virtutem, hoc est eum, qui sit super omnia pater, et sustinere vocari se quodcumque eum vocant homines.“ nolo repetere quae iam exposui in libro: Die Ketzergeschichte des Urchristentums p. 172 sq. ibi etiam addidi quae Iustinum secuti Tertullianus et Hippolytus I (in syntagmate) retulerunt.

Simonem et Simonianos iam Hegesippus memoravit (cf. supra p. 203).

Hippolytus II. Elench. (Philos.) VI, 20: *οὗτος ὁ Σίμων πολλοὺς πλανῶν ἐν τῇ Σαμαρείᾳ μαγείαις ὑπὸ τῶν ἀποστόλων ἠλέγχθη καὶ ἐπάρατος γενόμενος, καθὼς ἐν ταῖς Πράξεσι* (VIII, 20 sq.) *γέγραπται, ὕστερον ἀπευδοκήσας ταῦτα ἐπεχείρησεν, ἕως καὶ τῆς Ῥώμης ἐπιδημήσας ἀντέπεσε τοῖς ἀποστόλοις· πρὸς ὃν πολλὰ Πέτρος ἀντικατέστη μαγείαις πλανῶντα πολλούς. οὗτος ἐπὶ τέλει ἐλθὼν ἐν τ[ῇ Γιτ]τῃ ὑπὸ πλάτανον καθεζόμενος ἐδίδασκε. καὶ δὴ λοιπὸν ἐγγὺς τοῦ ἐλέγχεσθαι γενόμενος διὰ τὸ ἐγχρονίζειν ἔφη ὅτι εἰ χωσθείη ζῶν, ἀναστήσεται τῇ τρίτῃ ἡμέρᾳ. καὶ δὴ τάφρον κελεύσας ὀρυγῆναι ὑπὸ τῶν μαθητῶν ἐκέλευσε χωσθῆναι. οἱ μὲν οὖν τὸ προσταχθὲν ἐποίησαν, ὁ δὲ ἀπέμεινεν ἕως νῦν. οὐ γὰρ ἦν ὁ Χριστός.*

2. Simon magus Samaritanus cum Helena coniunctus, profectus vero e Dosithei schola.

Clem. Recognitiones, ut nobis traditae sunt, iam I, 54. 70 Simonis nomen praebent (cf. supra p. 204. 207). Aquila a Simone iam aversus Recogn. II, 7—12: Simon hic patre Antonio, matre Rachel natus est, gente Samaraeus ex vico Gethonum (Gytthorum v. l.), graecis tamen litteris liberalibus apprime eruditus gloriae ac iactantiae supra omne genus hominum cupidus, ita ut excelsam virtutem, quae supra creatorem deum sit, credi se velit et Christum putari atque Stantem nominari. hac autem appellatione utitur quasi qui neget posse se aliquando dissolvi, adserens carnem suam ita divinitatis suae virtute compactam, ut possit in aeternum durare. hinc ergo Stans appellatur, tanquam qui non possit ulla corruptione decidere. 8. interfecto etenim, sicut scis et ipse, baptista Iohanne cum Dositheus haereseos suae inisset exordium, cum aliis XXX principalibus discipulis et una muliere, quae Luna vocata est (unde et illi XXX quasi secundum lunae cursum in numero dierum positi videbantur), Simon hic malae, ut diximus, gloriae cupidus accedit ad Dositheum et simulatis amicitiis exorat, ut si quando aliquis ex illis XXX obisset, in locum defuncti se continuo subrogaret, quia neque statutum numerum excedere apud eos fas erat neque

ignotum aliquem inserere aut nondum probatum, unde et caeteri studentes digni loco ac numero fieri secundum sectae suae instituta placere per omnia gestiunt, quo possit unusquisque ex his qui illum numerum sequuntur, cum forte aliquis, ut diximus, decesserit, dignus videri, qui in locum defuncti substitui debeat. igitur Dositheus plurimis ab hoc exoratus, ubi locus intra numerum factus est, introduxit Simonem. 9. sed hic non multo post incidit in amorem mulieris illius, quam Lunam vocant, nobisque utpote familiaribus suis omnia concredebat, quod magus esset et quod amaret Lunam, quodque gloriae cupidus nollet ea inglorius frui, sed exspectare patienter, donec honeste ea uti liceret, si tamen etiam nos conspiraremus ei ad omnia quae velit . . . . . . Adorabor ut deus, publice divinis donabor honoribus, ita ut simulacrum mihi statuentes tanquam deum colant et adorent . . . . . . 11. Interim in initio cum adhuc inter XXX Dosithei discipulos haberetur, coepit ipsi Dositheo derogare, tanquam qui non integre nec perfecte doceret, idque eum non invidia facere, sed inscientia. verum Dositheus ubi sibi derogari sensit a Simone, verens ne opinio sua obscuraretur apud homines, qui eum putabant ipsum esse Stantem, furore commotus, cum ad scholam solito convenissent, virga correpta verberare Simonem coepit, et repente per corpus eius quasi per fumum visa est virga transire. super quo obstupefactus Dositheus ait ad eum: „Dic mihi, si tu es Stans, ut adorem te.“ cumque Simon respondisset: „Ego sum“, Dositheus videns se non esse Stantem cecidit et adoravit eum et Simoni quidem cedit principatum suum ipsique obedire omnem XXX virorum ordinem iubet, semet ipsum vero in locum Simonis statuit et non multo post defunctus est. 12. igitur post obitum Dosithei Simon accepit Lunam, cum qua usque ad praesens circuit, ut videtis, decipiens turbas et adserens, semetipsum quidem virtutem esse quandam, quae sit supra conditorem deum, Lunam vero, quae secum est, esse de superioribus coelis deductam eandemque cunctorum genitricem adserit esse sapientiam, pro qua, inquit, Graeci et Barbari confligentes imaginem quidem eius aliqua ex parte videre potuerunt, ipsam vero, ut est, penitus ignorarunt, quippe quae apud illum primum omnium et solum habitaret deum. et haec atque alia his similia cum verborum pompa proferens decepit multos. Simon vero ipse Clem. Recog. II, 14: „Ne putetis“, inquit, „quod generis vestri homo sim. ego neque magus sum neque amator Lunae neque Antonii filius. ante enim quam mater mea Rachel conveniret cum eo (cf. Matth. I, 18), adhuc virgo concepit me, cum esset in potestate mea vel parvum esse vel magnum et hominem inter homines apparere. tentandi ergo gratia vos primos assumsi amicos, ut in coelestibus et ineffabilibus locis meis primos vos collocem, cum probavero. humana ergo de me ipso mentitus sum, ut vos manifestius comprobarem, si integrum erga me servatis affectum.“ III, 47: „Ego sum prima virtus, qui semper et sine initio sum. ingressus autem uterum Rachel natus sum ut homo ex ea, quo ab hominibus videri possem.“ III, 63: (Simon) dicens se Romam petere, ibi enim in tantum placiturum, ut deus putetur et divinis publice donetur honoribus.

Clem. Hom. II, 22—25: *Σίμων οὗτος πατρὸς μέν ἐστιν Ἀντωνίου, μητρὸς δὲ Ῥαχήλ, Σαμαρεὺς τὸ γένος, ἀπὸ Γεσθῶν κώμης, τῆς πόλεως ἀπεχούσης σχοίνους ἕξ. οὗτος ἐν Ἀλεξανδρείᾳ τῇ πρὸς Αἴγυπτον γεγονώς, ἑλληνικῇ παιδείᾳ πάνυ ἐξασκήσας ἑαυτὸν καὶ μαγείᾳ πολὺ δυνηθεὶς καὶ φρενωθεὶς θέλει νομίζεσθαι ἀνωτάτη τις εἶναι δύναμις καὶ αὐτοῦ τοῦ τὸν κόσμον κτίσαντος θεοῦ, ἐνίοτε δὲ καὶ Χριστὸν ἑαυτὸν αἰνισσόμενος Ἑστῶτα προσαγορεύει. ταύτῃ δὲ τῇ προσηγορίᾳ κέχρηται, ὡς δὴ στησόμενος ἀεὶ καὶ αἰτίαν φθορᾶς, ὥστε τὸ σῶμα πεσεῖν, οὐκ ἔχων. καὶ οὔτε θεὸν τὸν κτίσαντα τὸν κόσμον ἀνώτατον εἶναι λέγει, οὐ νεκροὺς ἐγερθήσεσθαι πιστεύει. τὴν Ἱερουσαλὴμ ἀρνεῖται, τὸ Γαριζεὶν ὄρος ἀντεισφέρει ἀντὶ τοῦ ὄντος Χριστοῦ ἡμῶν ἑαυτὸν ἀναγορεύει . . . . 23. τὸ δὲ παρεισελθεῖν αὐτὸν τὸν τῆς θεοσεβείας λόγον γέγονεν οὕτως· Ἰωάννης τις ἐγένετο ἡμεροβαπτιστής, ὃς καὶ τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ κατὰ τὸν τῆς συζυγίας λόγον ἐγένετο πρόοδος. καὶ ὥσπερ τῷ κυρίῳ γεγόνασιν δώδεκα ἀπόστολοι τῶν τοῦ ἡλίου δώδεκα μηνῶν φέροντες τὸν ἀριθμόν, ὡσαύτως καὶ αὐτῷ ἔξαρχοι ἄνδρες γεγόνασιν τριάκοντα, τὸν μηνιαῖον τῆς σελήνης ἀποπληροῦντες λόγον. ἐν ᾧ ἀριθμῷ μία τις ἦν γυνὴ λεγομένη Ἑλένη, ἵνα μηδὲ τοῦτο ἀνοικονόμητον ᾖ. ἥμισυ γὰρ ἀνδρὸς οὖσα ἡ γυνὴ ἀτελῆ τὸν τῆς τριακοντάδος τέθεικεν ἀριθμόν, ὥσπερ καὶ τῆς σελήνης, ἧς ἡ πορεία τοῦ μηνὸς οὐ τελείαν ποιεῖται τὸν δρόμον. τούτων δὲ τῶν τριάκοντα τῷ Ἰωάννῃ πρῶτος καὶ δοκιμώτατος ἦν ὁ Σίμων, ὃς καὶ τοῦ μὴ ἄρξαι αὐτὸν μετὰ τὴν τελευτὴν τοῦ Ἰωάννου αἰτίαν ἔσχεν ταύτην· 24. ἀποδημοῦντος γὰρ αὐτοῦ εἰς Αἴγυπτον ἐπὶ τὴν τῆς μαγείας ἐπάσκησιν, τοῦ Ἰωάννου ἀναιρεθέντος, Δοσίθεός τις τῆς ἀρχῆς ὀρεγόμενος, θάνατον αὐτοῦ ψευδῆ καταγγείλας διαδέχεται τὴν αἵρεσιν. ὁ δὲ Σίμων μετ' οὐ πολὺ ἐπελθὼν καὶ τοῦ τόπου ὡς ἰδίου μεγάλως ἀντεχόμενος τῷ Δοσιθέῳ συντυχὼν τὸν μὲν τόπον οὐκ ἀπήτει, εἰδὼς ὅτι ὁ φθάσας τῆς ἀρχῆς παρὰ προαίρεσιν οὐ καθαιρεῖται. διὸ μετὰ προσποιητοῦ φιλίας ἐπ' ὀλίγον μὲν εἰς τὸν δεύτερον τοῦ Δοσιθέου τόπον δίδωσιν ἑαυτόν. ταγεὶς δὲ μετ' οὐ πολλὰς ἡμέρας τοῖς τριάκοντα συμμαθηταῖς ὑποδιαβάλλειν ἤρξατο τὸν Δοσίθεον, ὡς μὴ παραδιδόντα γνησίως τὰ μαθήματα. καὶ τοῦτο ποιεῖν ἔλεγεν αὐτὸν οὐχ ὡς φθονοῦντα, ἀλλ' ὡς ἀγνοοῦντα. καί ποτε ὁ Δοσίθεος ὑπαισθόμενος τὴν τοῦ Σίμωνος ἔντεχνον διαβολὴν λύουσαν αὐτοῦ τὴν πρὸς τοὺς πολλοὺς ὑπόνοιαν, τοῦ μὴ αὐτὸν εἶναι νομίζειν τὸν Ἑστῶτα, θυμῷ ἐπὶ τὴν συνήθη παραγενόμενος διατριβὴν ῥάβδῳ παίει εὑρὼν τὸν Σίμωνα. ἡ δὲ ὥσπερ καπνοῦ τοῦ Σίμωνος διελθεῖν ἔδοξε σῶμα. ἐπὶ τούτῳ καταπλαγεὶς ὁ Δοσίθεος λέγει αὐτῷ Εἰ σὺ εἶ ὁ Ἑστώς, καὶ προσκυνῶ σε. τοῦ Σίμωνος εἰπόντος Ἐγώ εἰμι, ὁ Δοσίθεος ἑαυτὸν γνοὺς οὐκ ὄντα τὸν Ἑστῶτα πεσὼν προσεκύνησεν καὶ τοῖς εἰκοσιεννέα ἐξάρχοις συγκαταβαλὼν ἑαυτὸν εἰς τὸν ἑαυτοῦ τῆς ὑπονοίας τόπον ἔστησε τὸν Σίμωνα, καὶ οὕτως μετ' οὐ πολλὰς ἡμέρας ὁ Δοσίθεος, ἐκείνου στάντος, αὐτὸς πεσὼν ἐτελεύτησεν. 25. ὁ δὲ Σίμων τὴν Ἑλένην παραλαβὼν ἐκπεριέρχεται καὶ μέχρι τοῦ δεῦρο, ὡς ὁρᾷς, ἀναστατεῖ τοὺς ὄχλους. αὐτὴν δὲ τὴν Ἑλένην ἀπὸ τῶν ἀνωτάτων οὐρανῶν κατενηνοχέναι λέγει τῷ κόσμῳ, κυρίαν οὖσαν, ὡς παμμήτορα οὐσίαν καὶ σοφίαν, ἧς ἕνεκεν, φησίν, Ἕλληνές*

τε καὶ βάρβαροι ἐμαχέσαντο, εἰκόνα φαντασθέντες ἀληθείας. ἡ γὰρ ὄντως οὖσα τότε παρὰ τῷ πρωτίστῳ ὑπῆρχεν θεῷ.

3. Simon magus Iudaeus neque Helenae socius, sed Iustae Caesariensis alumnus.

Clementis Recognitionum ea pars, quae proprie familiae recognitiones continet (VII—X), alium Simonem exhibet neque Samaritanum neque Helenae socium neque e Dosithei schola profectum, sed Caesareae educatum et Iudaeorum regione instructum.

Clem. Recogn. VII, 32 sq. Niceta narrat se et fratrem Aquilam naufragos perductos esse Caesaream Stratonis venditosque „cuidam viduae honestae admodum feminae, Iustae nomine. quae cum emisset habuit loco filiorum, ita ut etiam graecis nos literis et liberalibus attentissime erudiret. ubi vero adolevimus, etiam philosophorum studiis operam dedimus, quo possimus religionis divinae dogmata philosophicis disputationibus adserentes confutare gentiles. 33. Simoni autem cuidam mago, qui (Caesareae) nobiscum educatus est, pro amicitiis et puerili consuetudine adhaesimus, ita ut paene ab eo decipi possemus. fertur enim in religione nostra sermo de propheta quodam, cuius ab omnibus, qui religioni huic deserviunt, speraretur adventus (Deut. XVIII, 15), per quem immortalis et beata vita credentibus danda promittitur. hunc ergo nos putabamus esse Simonem . . . . nos interim cum paene iam deciperemur a Simone, quidam collega domini mei Petri Zacchaeus nomine monuit, ne falleremur a mago, sed obtulit nos advenienti Petro, ut ab ipso quae erant sana et perfecta doceremur."

Eadem fere Petrus retulit Clem. Recogn. IX, 36: (quomodo) „gemini vero liberi rapti a piratis et Caesaream perducti religiosae feminae venumdati sint, quae eos in filiorum loco habens liberaliter educaverit et erudiri fecerit, ... utque post haec studiorum et consuetudinis caussa Simoni adhaeserint atque ab eo, ubi magum et deceptorem viderunt, aversi accesserint ad Zacchaeum, et ut post haec sociati sint sibi."

Clem. Hom. XIII, 7 Nicetes eadem fere narravit de se et fratre Aquila, quos piratae *εἰς τὴν Στράτωνος ἤγον Καισάρειαν κἀκεῖ δακρύοντας ἡμᾶς . . . . . πωλῆσαι ἠδυνήθησαν. γυνὴ δέ τις Ἰουδαίοις προσήλυτος, ἀξιόλογος πάνυ, ὀνόματι Ἰοῦστα, ὠνησαμένη ἡμᾶς εἰς τέκνων ἐφύλαττεν τόπον καὶ πάσῃ ἑλληνικῇ παιδείᾳ μετὰ σπουδῆς ἐξεπαίδευσεν. . . . . 8. Σίμωνι δέ τινι μάγῳ σχεδὸν σύντροφοι γενόμενοι φιλίας ὁδῷ ἀπατηθῆναι ἐκινδυνεύσαμεν κτλ.*

Hic Simon Caesareae educatus in domo feminae Iudaeorum religionem amplexae neque est ille Samaritanus Act. VIII, 9 sq. neque ille Samaritanus cum Helena coniunctus neque e Dosithei schola profectus, sed est idem ille 'homo inimicus', qui Hierosolymis persecutionem cruentam excitavit (v. supra p. 207 sq.), quem etiam Damascum proficiscentem recognoscemus ibi Petrum petentem (cf. infra p. 217. 227). Petro Laodiceae versante etiam hic Simon Antiochia advenit, non cum Helena, sed cum Appione Plistonicensi et Annubione mathematico et Athenodoro (Clem. Recogn. X, 52. 59). neque fugit in Samariam, sed in Iudaeam (ib. X, 59).

Qua ratione Simon in his libris Paulum repraesentet, vix intelleges, si ille Samaraeus erat magus, optime vero, si Iudaeus erat magicam artem professus, eiusdem procuratoris Iudaeae amicus, qui Paulum captivum per biennium Caesareae retinuit (Act. XXIV, 27). Iosephus Ant. XX, 7, 2: *διαλύονται δὲ τῇ Δρουσίλλῃ πρὸς τὸν Ἄζιζον οἱ γάμοι μετ' οὐ πολὺν χρόνον τοιαύτης ἐμπεσούσης αἰτίας. καθ' ον καιρὸν τῆς Ἰουδαίας ἐπετρόπευσε Φῆλιξ, θεασάμενος ταύτην (καὶ γὰρ ἦν κάλλει πασῶν διαφέρουσα) λαμβάνει τῆς γυναικὸς ἐπιθυμίαν καὶ Σίμωνα ὀνόματι τῶν ἑαυτοῦ φίλων Ἰουδαῖον, Κύπριον δὲ γένος, μάγον εἶναι σκηπτόμενον πέμπων πρὸς αὐτὴν ἔπειθε τὸν ἄνδρα καταλιποῦσαν αὐτῷ γήμασθαι, μακαρίαν ποιήσειν ἐπαγγελλόμενος μὴ ὑπερηφανήσασαν αὐτόν.* Iudaei Christum professi libenter confudisse videntur Paulum Felicis captivum Caesariensem, quem etiam Drusilla audire voluit (Act. XXIV, 24), cum Simone mago Iudaeo Felicis et Drusillae familiari. sic Clementis *Ἀναγνώσεις* (Recogn. VII—X) *Πέτρου κηρύγμασιν* et *περιόδοις* (Recogn. IV—VI) additae. qui vero *Ἀναγνώσεις* in formam nobis traditam redegit [1]), Simonem magum Iudaeum cum Samaritano commiscuit. Iustae enim Caesariensis Nicetam et Aquilam educantis (Recogn. VII, 32. 33) oblitus hos fratres Simonis Samaraei ex vico Gethonum orti a pueritia familiares, „a puero malorum eius auditores" fuisse et ministros dixit (Recogn. II, 6. 9. 13. 19, cf. Hom. II, 20. 28). sed a Iusta educatur Nicetes Recogn. VII, 33: „nos igitur cum paene iam deciperemur a Simone, quidam collega domini mei Petri monuit, ne falleremur a mago, sed obtulit nos advenienti Petro" etc., cf. Hom. XIII, 7. 8, ubi illa artificiose iam paululum mutantur, cf. Recogn. II, 6.

VI. Saulus (Paulus) Hierosolymis Damascum profectus conversus est (Act. IX, 1—19a. XXII, 5—16. XXVI, 12—18).

1. Saulus (Paulus) Hierosolymis Damascum profectus est ad persequendos Iesu discipulos (Act. IX, 1. 2. XXII, 5. XXVI, 12).

Clem. Recogn. I, 71 cf. infra p. 227. in addendis.

2. Saulus (Paulus) factus est falsus doctor vel pseudapostolus (Act. IX, 3—19a. XXII, 5—16. XXVI, 13—18).

Clem. Recogn. IV, 34 Petrus ad gentiles Tripolitanos: (princeps malitiae) festinat continuo emittere in hunc mundum pseudoprophetas et pseudoapostolos falsosque doctores, qui sub nomine quidem Christi loquerentur, daemonis autem facerent voluntatem. 35. propter quod observate cautius, ut nulli doctorum credatis, nisi qui Iacobi fratris domini ex Hierusalem detulerit testimonium (cf. 2. Cor. III, 1) vel eius quicunque post ipsum fuerit. nisi enim

---

1) Hic scriptor Petrum ab initio Romam petere dixit (Recogn. I, 13. 14. Hom. I, 16), quo etiam Simon magus tenderit (Recogn. III, 63). sed in ipsa historia uterque in Syriam tendit, et Antiochia finis est itineris (Recogn. IV, 3, X, 52 sq.). ad nos pervenit forma Romana, cuius praefatio est Clementis epistola ad Iacobum.

quis illuc ascenderit et ibi fuerit probatus quod sit doctor idoneus (cf. 2. Cor. II, 16. III, 5) et fidelis (cf. 1. Cor. IV, 2. VII, 25) ad praedicandum Christi verbum, nisi, inquam, inde detulerit testimonium, recipiendus omnino non est. sed neque propheta neque apostolus in hoc tempore speretur a vobis aliquis alius praeter nos. unus enim est verus propheta, cuius nos XII apostoli verba praedicamus. ipse enim est annus dei acceptus (Ies. LXI, 2. Luc. IV, 19) nos apostolos habens XII menses.

Clem. Hom. XI, 35 (ὁ πονηρὸς) ἐκ τῶν αὐτοῦ ὑπηκόων ἐπηγγέλλετο πρὸς ἀπάτην ἀποστόλους πέμψαι. διὸ πρὸ πάντων μέμνησθε ἀπόστολον ἢ διδάσκαλον ἢ προφήτην (φυλάσσεσθαι) μὴ πρότερον ἀντιβάλλοντα (l. ἀντιβαλόντα) αὐτοῦ τὸ κήρυγμα Ἰακώβῳ τῷ λεχθέντι αδελφῷ τοῦ κυρίου μου καὶ πεπιστευμένῳ ἐν Ἱερουσαλὴμ τὴν Εβραίων διέπειν ἐκκλησίαν καὶ μετὰ μαρτύρων προσεληλυθότα πρὸς ὑμᾶς, ἵνα μὴ ἡ κακία ἡ τῷ κυρίῳ προσδιαλεχθεῖσα ἡμέρας τεσσαράκοντα μηδὲν δυνηθεῖσα (Matth. IV, 1—13) ὕστερον ὡς ἀστραπὴ ἐξ οὐρανοῦ ἐπὶ γῆς πεσοῦσα (Luc. X, 18) καθ' ὑμῶν ἐκπέμψῃ κήρυκα, ὡς νῦν ἡμῖν τὸν Σίμωνα ὑπέβαλεν προφάσει ἀληθείας ἐπ' ὀνόματι τοῦ κυρίου ἡμῶν κηρύσσοντα, πλάνην δὲ ἐνσπείροντα.

Clem. Recogn. III, 49: et ideo magis deflendus est Simon, quod vas electionis factus est maligno (cf. Act. IX, 15) .... nam inde quid dicam, quod et Iesu nostro crediderat, et quod immortales esse animas sibi ipse persuasit?

Clem. Hom. XVII, 19 (Petrus ad Simonem): εἰ μὲν οὖν καὶ σοὶ ὁ Ἰησοῦς ἡμῶν δι' ὁράματος ὀφθεὶς ἐγνώσθη καὶ ὡμίλησεν, ὡς ἀντικειμένῳ ὀργιζόμενος. διὸ δι' ὁραμάτων καὶ ἐνυπνίων ἢ καὶ δι' ἀποκαλύψεων ἔξωθεν οὖσῶν ἐλάλησεν (cf. 2. Cor. XII, 1). εἴ τις δὲ δι' ὀπτασίαν πρὸς διδασκαλίαν σοφισθῆναι δύναται; καὶ εἰ μὲν ἐρεῖς Δυνατόν ἐστιν, διὰ τί ὅλῳ ἐνιαυτῷ ἐγρηγορόσιν παραμένων ὡμίλησεν ὁ διδάσκαλος; πῶς δὲ σοὶ καὶ πιστεύσομεν αὐτὸ κἂν ὅτι ὤφθη σοι (1. Cor. IX, 1. XV, 8); πῶς δὲ σοὶ καὶ ὤφθη, ὁπότε αὐτοῦ τὰ ἐναντία τῇ διδασκαλίᾳ φρονεῖς; εἰ δὲ ὑπ' ἐκείνου μιᾶς ὥρας ὀφθεὶς καὶ μαθητευθεὶς ἀπόστολος ἐγένου, τὰς ἐκείνου φωνὰς κήρυσσε, τὰ ἐκείνου ἑρμήνευε, τοὺς ἐκείνου ἀποστόλους φίλει, ἐμοὶ τῷ συγγενομένῳ αὐτῷ μὴ μάχου. πρὸς γὰρ στερεὰν πέτραν ὄντα με, θεμέλιον ἐκκλησίας (Matth. XVI, 18) ἐναντίος ἀνθέστηκάς μοι. εἰ μὴ ἀντικείμενος ἦς, οὐκ ἄν με διαβάλλων τὸ δι' ἐμοῦ κήρυγμα ἐλοιδόρεις, ἵνα ὃ παρὰ τοῦ κυρίου αὐτὸς παρὼν ἀκήκοα λέγων μὴ πιστεύωμαι, δηλονότι ὡς ἐμοῦ καταγνωσθέντος καὶ ἐμοῦ ἀδοκίμου ὄντος. ἢ εἰ 'κατεγνωσμένον' με λέγεις (Gal. II, 11), θεοῦ τοῦ ἀποκαλύψαντός μοι τὸν Χριστὸν (Matth. XVI, 17) κατηγορεῖς καὶ τοῦ ἐπὶ ἀποκαλύψει μακαρίσαντός με καταφέρεις. ἀλλ' εἴπερ ἀληθῶς τῇ ἀληθείᾳ συνεργῆσαι θέλεις, μάθε πρῶτον παρ' ἡμῶν ἃ ἡμεῖς παρ' ἐκείνου ἐμάθομεν καὶ μαθητὴς ἀληθείας γεγονὼς γενοῦ ἡμῖν συνεργός.

VII. Aeneas Lyddae a Petro sanatus (cf. Act. IX, 33 sq.).

Clem. Hom. II, 1 inter Petri comites recensentur *Αἰνέας καὶ Λάζαρος οἱ ἱερεῖς.*

VIII. Cornelius centurio (cf. Act. X, 1—XI, 18).

Clem. Recogn. X, 55: cumque nullum videremus exitum rei, (Laodiceae) supervenit Cornelius centurio, missus a Caesare ad praesidem Caesareae publici negotii gratia.

Clem. Hom. XX, 13: *καὶ δὴ ἐν ἀπορίᾳ ἡμῶν ὄντων ἐπεδήμησε Κορνήλιος ἑκατόνταρχος ὑπὸ Καίσαρος πεμφθεὶς πρὸς τὸν τῆς ἐπαρχίας ἡγούμενον, ὃν ἐν Καισαρείᾳ δαιμονῶντα ἰάσατο ὁ κύριος.*

Constitutt. apostt. VII, 46 (Caesareae episcopi) *πρότερον μὲν Ζακχαῖος ὅ ποτε τελώνης* (Luc. XIX, 1 sq.), *μεθ' ὃν Κορνήλιος καὶ τρίτος Θεόφιλος.*

IX. Antiochenae ecclesiae origines (cf. Act. XI, 19—30).

1. Antiochena ecclesia condita a Petro.

Clemens Recogn. X, 69 sq. narrat Petrum Antiochiam, unde Simon magus fugerit, venisse et ex gentilibus ad fidem conversis ecclesiam condidisse. X, 71: intra VII dies plus quam X millia hominum credentes deo baptizati sunt et sanctificatione consecrati, ita ut omni aviditatis desiderio Theophilus (cf. Luc. I, 3. Act. I, 1), qui erat cunctis potentibus in civitate sublimior, domus suae ingentem basilicam ecclesiae nomine consecraret, in qua Petro apostolo constituta est ab omni populo cathedra. X, 72 fin. cod. Bodl.: quibus cognitis Petrus postera die convenire populos iubet, et uno ex his qui sequebantur eum ordinato episcopo et aliis presbyteris plurimum quoque populum baptizavit omnesque qui erant vexati languoribus sanitati restituit.

2. Antiochena ecclesia condita a Paulo, visitata a Petro.

Clemens (Alexandrinus) et Tatianus apud Ioannem Malalam Chronogr. X. p. 311 sq. ed. Oxon. 1691, p. 242 ed. Bonn.:

Μετὰ δὲ ἔτη τέσσαρα τῆς ἀναστάσεως καὶ ἀναλήψεως τοῦ σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ (790 u. c., 37 aer. Dionys.:) *ἐπὶ τῆς βασιλείας τοῦ αὐτοῦ Τιβερίου Καίσαρος μετὰ τὸ ἐξελθεῖν τὸν ἅγιον Παῦλον ἀπὸ Ἀντιοχείας τῆς μεγάλης (κηρύξαντα ἐκεῖ πρῶτον τὸν λόγον ἐν τῇ ῥύμῃ τῇ πλησίον τοῦ Πανθέου τῇ καλουμένῃ τοῦ Σίγγωνος ἅμα Βαρνάβᾳ) καὶ ἐπὶ τὴν Κιλικίαν ἐξελθεῖν ὁ Πέτρος ἀπὸ Ἱεροσολύμων ἐν τῇ αὐτῇ Ἀντιοχείᾳ παρεγένετο καὶ τὸν λόγον ἐδίδασκε. καὶ ἐκεῖ αὐτὸν ἐνθρονίσας, πεισθεὶς τοῖς ἀπὸ Ἰουδαίων γενομένοις Χριστιανοῖς τοὺς ἐξ ἐθνῶν πιστοὺς οὐκ ἐδέξατο οὔτε ἠγάπα, ἀλλ' οὕτως ἐάσας αὐτοὺς ἐξῆλθεν ἐκεῖθεν. ὁ δὲ ἅγιος Παῦλος μετὰ ταῦτα ἐλθὼν ἐν Ἀντιοχείᾳ τῇ μεγάλῃ καὶ μαθὼν ταῦτα περὶ τοῦ ἁγίου Πέτρου πανταχοῦ τὸ σκάνδαλον περιεῖλε καὶ πάν-*

τας ἴσως ἐδέξατο καὶ ἠγάπα προτρεπόμενος ἅπαντας· καθὼς συνεγράψαντο ταῦτα οἱ σοφώτατοι Κλήμης καὶ Τατιανὸς οἱ χρονογράφοι.

3. Eorundem relatio in honorem Petri conversa.

Chron. pasch. ad annum 789 u. c., 36 aer. Dionys. p. 431 ed. Bonn.: *ὑπ. Λελιανοῦ καὶ Πλαύτου* (vere: Gallieno et Plautio). *τετάρτῳ ἔτει τῆς εἰς οὐρανοὺς ἀναλήψεως τοῦ κυρίου Πέτρος ὁ ἀπόστολος ἀπὸ Ἱεροσολύμων ἐν Ἀντιοχείᾳ τῇ μεγάλῃ τὸν λόγον τοῦ θεοῦ ἐδίδασκεν καὶ τὴν χειροτονίαν τῆς ἐπισκοπῆς δεξάμενος ἐκεῖσε ἑαυτὸν ἐνεθρόνισεν πεισθεὶς τοῖς ἀπὸ Ἰουδαίων γενομένοις Χριστιανοῖς καὶ τοὺς ἐξ ἐθνῶν πιστοὺς οὐκ ἐδέξατο οὐδὲ ἠγάπα, ἀλλ' οὕτως ἐάσας αὐτοὺς ἐξῆλθεν ἐκεῖθεν.*

Chron. pasch. ad annum 792 u. c., 39 aer. Dion. p. 432 ed. Bonn.: *ὑπ. Κλαυδίου Καίσαρος καὶ Κερσιανοῦ· ἐπὶ τούτων τῶν ὑπάτων Πέτρος ὁ ἅγιος ἀπόστολος πρῶτος τὴν ἐκκλησίαν Ἀντιοχείας θεμελιοῖ.*

Chron. pasch. ad annum 795 u. c., 42 aer. Dion. p. 433 sq. ed. Bonn.: *ὑπ. Κλαυδίου Καίσαρος τὸ δ' καὶ Λάργου. τούτῳ τῷ ἔτει Παῦλος τὴν ἐκκλησίαν διώκων πηροῦται ἐν τῇ ὁδῷ καὶ ἔρχεται χειραγωγούμενος εἰς Δαμασκὸν καὶ ἐκεῖ ἀναβλέπει καὶ βαπτίζεται ὑπὸ Ἀνανίου, καθὼς ταῖς Πράξεσιν ἐμφέρεται* (Act. IX, 3 sq. al.). *καὶ ἀπὸ Δαμασκοῦ ἀπῆλθεν εἰς Ἀραβίαν καὶ πάλιν ὑπέστρεψεν εἰς Δαμασκόν, ὡς γράφει Γαλάταις* (I, 17).

Chron. pasch. ad annum 796 u. c., 43 aer. Dion. p. 434 ed. Bonn.: *ὑπ. Κλαυδίου Καίσαρος τὸ ε' καὶ Βιτελλίου. τούτῳ τῷ ἔτει Παῦλος φυγὼν ἀπὸ Δαμασκοῦ διὰ τοῦ τείχους ἀνῆλθεν εἰς Ἱεροσόλυμα. καὶ ταύτην τὴν ἀνάβασιν γράφει Γαλάταις* (I, 18). *ἔπειτα μετὰ τρία ἔτη ἀνῆλθεν εἰς Ἱεροσόλυμα ἱστορῆσαι Πέτρον κτλ.*

Chron. pasch. ad annum 797 u. c., 44 aer. Dion. p. 435 ed. Bonn.: *ὑπ. Κρίσπου καὶ Ταύρου. τούτῳ τῷ ἔτει ἐκλέγονται Βαρνάβας καὶ Παῦλος εἰς ἀποστολήν, καθὼς αἱ Πράξεις περιέχουσιν* (XIII, 2).

Chron. pasch. ad annum 798 u. c., 45 aer. Dion. p. 435 sq. ed. Bonn.: *ὑπ. Οὐεννικίου καὶ Κορβίνου. τούτῳ τῷ πέμπτῳ ἔτει Κλαυδίου προχειροτονηθεὶς Παῦλος* (Act. XIII, 2. 3) *εἰσῆλθεν εἰς Ἀντιόχειαν τὴν μεγάλην καὶ μαθὼν περὶ τοῦ ἁγίου Πέτρου πανταχοῦ τὸ σκάνδαλον περιεῖλεν καὶ πάντας ἐδέξατο καὶ ἠγάπα προτρεψάμενος πάντας, καθὼς συνεγράψαντο τὰ περὶ τούτου Κλήμης καὶ Τατιανὸς οἱ χρονογράφοι.*

Constitutt. app. VII, 16 (primi episcopi): *Ἀντιοχείας δὲ Εὐόδιος μὲν ὑπ' ἐμοῦ Πέτρου, Ἰγνατιος δὲ ὑπὸ Παύλου.*

4. Christianorum nomen Antiochiae ortum (cf. Act. XI, 26).

Ioannes Malalas Chronogr. X, p. 318 ed. Oxon., p. 247 ed. Bonn.: *ἐπὶ αὐτοῦ Χριστιανοὶ ὠνομάσθησαν τοῦ αὐτοῦ ἐπισκόπου Εὐόδου προσομιλήσαντος αὐτοῖς καὶ ἐπιθήσαντος αὐτοῖς τὸ ὄνομα τοῦτο. πρώην γὰρ Ναζωραῖοι [ἐκαλοῦντο] καὶ Γαλιλαῖοι ἐκαλοῦντο οἱ Χριστιανοί.*

X. Agabus propheta aliique prophetae et prophetissae (Act. XI, 28. XV, 12. 27. 34. XXI, 8 sq.).

Anonymus contra Montanistas (ut videtur, Rhodon Asianus anno 192 aer. D.) apud Euseb. H. E. V, 17, 3 sq.: *τοῦτον δὲ τὸν τρόπον (ἐν παρεκστάσει) οὔτε τινὰ τῶν κατὰ τὴν παλαιάν, οὔτε τῶν κατὰ τὴν καινὴν πνευματοφορηθέντα προφήτην δεῖξαι δυνήσονται* (Montanistae), *οὔτε Ἄγαβον οὔτε Ἰούδαν οὔτε Σιλᾶν οὔτε τὰς Φιλίππου θυγατέρας οὔτε τὴν ἐν Φιλαδελφείᾳ Ἀμμίαν οὔτε Κοδράτον . . . εἰ γὰρ μετὰ Κοδράτον καὶ τὴν ἐν Φιλαδελφείᾳ Ἀμμίαν, ὥς φασιν, αἱ περὶ Μοντανὸν διεδέξαντο γυναῖκες τὸ προφητικὸν χάρισμα κτλ.* itaque Agabus, Iudas, Silas, Philippi filiae secundum Montanistas priores *διάδοχοι τοῦ προφητικοῦ χαρίσματος.*

XI. Iacobus maior, Ioannis frater interfectus ab Herode rege (Act. XII, 2).

Clemens Alex. Hypotyposeon libro VII. apud Euseb. H. E. II, 9, 2. 3: *περὶ τούτου δ᾽ ὁ Κλήμης τοῦ Ἰακώβου καὶ ἱστορίαν μνήμης ἀξίαν ἐν τῇ τῶν Ὑποτυπώσεων ἑβδόμῃ παρατίθεται, ὡσὰν ἐκ παραδόσεως τῶν πρὸ αὐτοῦ φάσκων, ὅτι δὴ ὁ εἰσαγαγὼν αὐτὸν εἰς δικαστήριον μαρτυρήσαντα ἰδὼν αὐτὸν, κινηθεὶς ὡμολόγησεν εἶναι καὶ αὐτὸς ἑαυτὸν Χριστιανόν. συναπήχθησαν οὖν ἄμφω, καὶ κατὰ τὴν ὁδὸν ἠξίωσεν ἀφεθῆναι αὐτῷ ὑπὸ τοῦ Ἰακώβου. ὁ δὲ ὀλίγον σκεψάμενος 'Εἰρήνη σοι' εἶπε καὶ κατεφίλησεν αὐτόν. καὶ οὕτως ἀμφότεροι ὁμοῦ ἐκαρατομήθησαν.*

XII. Barnabas et Saulus (Paulus) Antiochia emissi (cf. Act. XIII, 2 sq.).

Clemens Rom. epi. I, 5 *διὰ ζῆλον καὶ ἔριν Παῦλος ὑπομονῆς βραβεῖον ἔδειξεν ἑπτάκις δεσμὰ φορέσας, φυγαδευθείς, λιθασθείς, κῆρυξ γενόμενος ἔν τε τῇ ἀνατολῇ καὶ ἐν τῇ δύσει τὸ γενναῖον τῆς πίστεως κλέος ἔλαβεν, δικαιοσύνην διδάξας ὅλον τὸν κόσμον. καὶ ἐπὶ τὸ τέρμα τῆς δύσεως ἐλθὼν καὶ μαρτυρήσας ἐπὶ τῶν ἡγουμένων, οὕτως ἀπηλλάγη τοῦ κόσμου καὶ εἰς τὸν ἅγιον τόπον ἐπορεύθη, ὑπομονῆς γενόμενος μέγιστος ὑπογραμμός.*

XIII. Paulus in Pamphylia (Act. XIII, 13. 24. 25).

Pionius in Vita Polycarpi c. II. ed. Lightfoot. p. 1015: *Ἐν ταῖς ἡμέραις τῶν ἀζύμων ὁ Παῦλος ἐκ τῆς Γαλατίας κατιὼν* (Act. XVIII, 23) *κατήντησεν εἰς τὴν Ἀσίαν* (Act. XIX, 1), *τοῦ πολλοῦ κόπου ἀνάπαυσιν αὐτοῦ τὴν ἐν πιστοῖς ἡγούμενος ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ εἶναι τὴν ἐν Σμύρνῃ, μέλλων λοιπὸν ἀπιέναι εἰς Ἱεροσόλυμα. ἦλθεν οὖν ἐν τῇ Σμύρνῃ πρὸς Στραταίαν, ὅστις ἀκουστὴς αὐτοῦ ἐγεγόνει ἐν Παμφυλίᾳ, υἱὸν ὄντα Εὐνείκης θυγατρὸς Λωΐδος* (2. Tim. I, 5).

XIV. Paulus Antiochia ad Pisidiam pervenit Iconium (cf. Act. XIII, 51 sq.).

Actus Pauli Lucanis posteriores haec Pauli gesta uberius exposuerunt. eorum a Carolo Schmidt iam maiore ambitu, quantum fieri potest, edendorum partem constat fuisse Acta Pauli et Theclae, quorum initium R. A. Lipsius (Acta Petri, Pauli, Petri et Pauli, Thaddaei, Lips. 1891, p. 235 sq.) sic edidit: *Ἀναβαίνοντος Παύλου εἰς Ἰκόνιον μετὰ τὴν φυγὴν τὴν ἀπὸ Ἀντιοχείας ἐγενήθησαν σύνοδοι αὐτῷ Δημᾶς* (cf. Philem. 24. Col. IV, 14. 2. Tim. IV, 10) *καὶ Ἑρμογένης ὁ χαλκεύς* (cf. 2. Tim. I, 15), *ὑποκρίσεως γέμοντες, καὶ ἐξελιπάρουν τὸν Παῦλον ὡς ἀγαπῶντες αὐτόν.* Pauli hic sine Barnaba proficiscentis verus amicus dicitur Titus Onesiphorum (cf. 2. Tim. I, 16. IV, 19) Iconiensem de Paulo instruens (c. 2. 3).

XV. Paulus Hierosolymitanis *οὐδὲ πρὸς ὥραν* cedens subiectione (Gal. II, 5)

iam ab Act. XV, 12 alienus adeo excluditur deleta voce *οὐδὲ* apud Irenaeum adv. haer. III, 13, 3, Tertullianum adv. Marc. V, 3, Ambrosium qui dicitur ad h. l. al. Hierosolymitano concilio Paulus ne interfuisse quidem fingitur in Pauli praedicatione secundum Cyprianum qui dicitur de rebaptismate c. 17 (ed. Hartel. p. 90): „Et post tanta tempora Petrum et Paulum post conlationem evangelii (Gal. II, 1—10) et mutuam cogitationem (l. rogitationem, cf. Act. XVII, 19 lat.) et altercationem (Gal. II, 11—21) et rerum gerendarum dispositionem postremo in urbe quasi tunc primum invicem sibi esse cognitos, et quaedam alia huiuscemodi absurda ac turpiter conficta, quae omnia in illum librum invenies congesta."

XVI. Iudas et Silas prophetae (Act. XV, 22. 27. 32. 34). Cf. supra nr. X. p. 221.

XVII. Quae etiam gentilibus ad fidem conversis observanda sint (cf. Act. XV, 19 sq. 28 sq.),

exposuit Petrus Clem. Recogn. IV, 36: Caussae autem, quibus maculetur istud indumentum (baptismi), hae sunt: si quis recedat a patre et conditore omnium deo, alium recipiens doctorem praeter Christum, qui est solus fidelis ac verus propheta, quique nos XII apostolos misit ad praedicandum verbum, et si quis de substantia divinitatis, quae cuncta praecellit, aliter quam dignum est sentiat, haec (ad d o c t r i n a m spectantia) sunt quae usque ad mortem baptismi polluunt indumentum. quae vero in a c t i b u s polluunt ista sunt: homicidia, adulteria, odia, avaritia, cupiditas mala. quae autem a n i m a m simul et c o r p u s polluunt ista sunt: participare daemonum mensae, hoc est immolata degustare vel sanguinem vel morticinium quod est suffocatum (cf. Act. XV, 20. 29. XXI, 25

text. rec.), et si quid aliud est quod daemonibus oblatum est (*εἰδωλόθυτα*). hic ergo vobis (gentilibus) sit primus gradus ex tribus, qui gradus XXX ex se gignit mandata, secundus vero qui LX, tertius qui C, sicut vobis de his plenius exponemus.

XVIII. Paulum Antiochiae Cepham, quem etiam Barnabas secutus est, publice castigantem (Gal. II, 1—21)

omiserunt Act. XV, 35—40, sed dissidii memoriam acerbe conservavit Petrus Hom. XVII, 19 (vide supra p. 218). Cepham illum a Paulo castigatum non esse Petrum apostolum, sed unum ex LXX discipulis contendit Clemens Alex. Hypotyp. l. V, apud Eusebium H. E. I, 12, 2.

XIX. Philippis ecclesia condita a Paulo (cf. Act. XVI, 12 sq.).

Polycarpus epi ad Philipp. XI, 2 ed. meae in: Zeitschrift f. wiss. Theol. 1886, II, p. 192: ego autem nihil tale sensi in vobis vel audivi, in quibus laboravit beatus Paulus, qui estis in principio ecclesia (non: epistolae) eius. de vobis enim gloriatur in omnibus ecclesiis, quae deum solae tunc cognoverunt, nos autem (Smyraei) nondum cognoveramus.

Ibid. c. III: *τῇ σοφίᾳ τοῦ μακαρίου καὶ ἐνδόξου Παύλου, ὃς γενόμενος ἐν ὑμῖν κατὰ πρόσωπον τῶν τότε ἀνθρώπων ἐδίδαξεν ἀκριβῶς καὶ βεβαίως τὸν περὶ ἀληθείας λόγον. ὃς καὶ ἀπὼν ὑμῖν ἔγραψεν ἐπιστολάς, εἰς ἃς ἐὰν ἐγκύπτητε, δυνηθήσεσθε οἰκοδομεῖσθαι εἰς τὴν δοθεῖσαν ὑμῖν πίστιν.*

Ibid. c. IX: *ἀσκεῖν πᾶσαν ὑπομονήν, ἣν καὶ εἴδατε κατ' ὀφθαλμοὺς οὐ μόνον ἐν τοῖς μακαρίοις Ἰγνατίῳ καὶ Ζωσίμῳ καὶ Ῥούφῳ, ἀλλὰ καὶ ἐν ἄλλοις τοῖς ἐξ ὑμῶν καὶ ἐν αὐτῷ Παύλῳ καὶ τοῖς λοιποῖς ἀποστόλοις· πεπεισμένους, ὅτι οὗτοι πάντες οὐκ εἰς κενὸν ἔδραμον* (Gal. II, 2), *ἀλλ' ἐν πίστει καὶ δικαιοσύνῃ, καὶ ὅτι εἰς τὸν ὀφειλόμενον αὐτοῖς τόπον εἰσὶ παρὰ τῷ κυρίῳ, ᾧ καὶ συνέπαθον.*

Carceris custos Act. XVI, 27

in codice M dicitur Stephanas, sed vix Corinthius, quem memoravit Paulus 1. Cor. I, 15. XVI, 15. 16.

XX. Dionysius Areopagita primus Atheniensium episcopus (Act. XVII, 34).

Dionysius Areopagita Atheniensium primus episcopus (Act. XVI, 34. Eusebius H. E. III, 4, 10: *ἐπὶ τούτοις καὶ τὸν Ἀρεοπαγίτην ἐκεῖνον* (*Διονύσιος ὄνομα αὐτῷ*), *ὃν ἐν Πράξεσι* (XVII, 34) *μετὰ τὴν ἐν Ἀρείῳ πάγῳ πρὸς Ἀθηναίους Παύλου δημηγορίαν πρῶτον πιστεῦσαι ἀνέγραψεν ὁ Λουκᾶς, τῆς ἐν Ἀθήναις ἐκκλησίας πρῶτον ἐπίσκοπον ἀρχαίων τις ἕτερος Διονύσιος τῆς Κορινθίων παροικίας ποιμὴν ἱστορεῖ γεγονέναι.*

Id. H. E. IV, 23, 3 de Dionysio Corinthio: *δηλοῖ δ' ἐπὶ τούτοις, ὡς καὶ Διονύσιος ὁ Ἀρεοπαγίτης ὑπὸ τοῦ ἀποστόλου Παύλου*

προτραπεὶς ἐπὶ τὴν πίστιν κατὰ τὰ ἐν ταῖς Πράξεσι (XVII, 34) *δεδηλωμένα πρῶτος τῆς Ἀθήνησι παροικίας τὴν ἐπισκοπὴν ἐγκεχείριστο.*

XXI. 1. Corinthia ecclesia a Paulo plantata, ab Apollo (vel Apollonio) rigata (cf. Act. XVIII)

iam a Clemente Rom. epi. ad Corinthios I, 47 memoratur: *Ἀναλάβετε τὴν ἐπιστολὴν τοῦ μακαρίου Παύλου τοῦ ἀποστόλου. τί πρῶτον ὑμῖν ἐν ἀρχῇ τοῦ εὐαγγελίου* (cf. Polycarp. supra p. 223) *ἔγραψεν; ἐπ' ἀληθείας πνευματικῶς ἐπέστειλεν ὑμῖν περὶ αὐτοῦ τε καὶ Ἀπολλὼ διὰ τὸ καὶ τότε προσκλίσεις ὑμᾶς πεποιῆσθαι. ἀλλ' ἡ πρόσκλισις ἐκείνη ἧττον ἁμαρτίαν ὑμῖν προσήνεγκεν. προσεκλίθητε γὰρ ἀποστόλοις μεμαρτυρημένοις καὶ ἀνδρὶ δεδοκιμασμένῳ παρ' αὐτοῖς . . . . αἰσχρά, ἀγαπητοί, καὶ λίαν αἰσχρὰ καὶ ἀνάξια τῆς ἐν Χριστῷ ἀγωγῆς ἀκούεσθαι τὴν βεβαιοτάτην καὶ ἀρχαίαν Κορινθίων ἐκκλησίαν δι' ἓν ἢ δύο πρόσωπα στασιάζειν πρὸς τοὺς πρεσβυτέρους.*

Pauli et Corinthiorum epistolarum commercium praetermitto, Actorum Pauli apocryphorum editionem accuratiorem exspectans.

2. Corinthia ecclesia a Petro et Paulo plantata.

Dionysius Corinthius epi. ad Romanos apud Euseb. H. E. II, 25, 8: *Κορινθίων ἐπίσκοπος Διονύσιος ἐγγράφως Ῥωμαίοις ὁμιλῶν ὧδέ πως παρίστησιν ταυτά* (*Ταῦτα* edd.)· *Καὶ ὑμεῖς διὰ τῆς τοσαύτης νουθεσίας τὴν ἀπὸ Πέτρου καὶ Παύλου φυτείαν γενηθεῖσαν Ῥωμαίων τε καὶ Κορινθίων συνεκεράσατε. καὶ γὰρ ἄμφω καὶ εἰς τὴν ἡμετέραν Κόρινθον φυτεύσαντες ἡμᾶς ὁμοίως ἐδίδαξαν. ὁμοίως δὲ καὶ εἰς τὴν Ἰταλίαν ὁμόσε διδάξαντες ἐμαρτύρησαν κατὰ τὸν αὐτὸν καιρόν.*

XXII. Paulus totius Asiae magister (Act. XIX, 10).

Paulus Smyrnae deversatus, cf. supra nr. XIII. p. 321.

XXIII, 1. Ephesia ecclesia a Paulo instructa (Act. XVIII, 19 sq. XIX, 1 sq.).

Ignatius ad Ephes. c. XII: *πάροδός ἐστε τῶν εἰς θεὸν ἀναιρουμένων, Παύλου συμμύσται τοῦ ἡγιασμένου, τοῦ μεμαρτυρημένου, ἀξιομακαρίστου, οὗ γένοιτό μοι ὑπὸ τὰ ἴχνη εὑρεθῆναι, ὅταν θεοῦ ἐπιτύχω, ὃς ἐν πάσῃ ἐπιστολῇ μνημονεύει ὑμῶν ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ.*

Pauli miracula Ephesi peracta (Act. XIX, 11. 12) iam in Pauli actis apocryphis exornata sunt. inde Hippolytus in Dan. III, 29, 4 ed. Bonwetsch. (cf. 1. Cor. XV, 32): *εἰ γὰρ πιστεύομεν ὅτι Παύλου εἰς θηρία κατακριθέντος ἀφεθεὶς ἐπ' αὐτὸν ὁ λέων εἰς τοὺς πόδας ἀναπεσὼν περιέλειχεν αὐτόν, πῶς οὐχὶ καὶ ἐπὶ τοῦ Δανιὴλ γενόμενα πιστεύσομεν;* quae Nicephorus Callisti H. E. II, 25 *ἐκ περιόδων Παύλου* hausit.

2. Ephesia ecclesia etiam cum aliis apostolis coniuncta.

Ignatius ad Ephes. c. XI: *ἵνα ἐν κλήρῳ Ἐφεσίων εὑρεθῶ τῶν Χριστιανῶν, οἳ καὶ τοῖς ἀποστόλοις πάντοτε συνῄνεσαν ἐν δυνάμει Χριστοῦ Ἰησοῦ.*

3. Paulus ab Asianis posterioribus neglectus (cf. Act. XX, 29).

Papias Hieropolitanus apud Euseb. H. E. III, 39, 3. 4: *οὐκ ὀκνήσω δέ σοι καὶ ὅσα ποτὲ παρὰ τῶν πρεσβυτέρων καλῶς ἔμαθον καὶ καλῶς ἐμνημόνευσα συντάξαι ταῖς ἑρμηνείαις . . . . . εἰ δέ που καὶ παρηκολουθηκώς τις τοῖς πρεσβυτέροις ἔλθοι, τοὺς τῶν πρεσβυτέρων ἀνέκρινον λόγους· τί Ἀνδρέας ἢ τί Πέτρος εἶπεν ἢ τί Φίλιππος ἢ τί Θωμᾶς ἢ Ἰάκωβος ἢ τί Ἰωάννης ἢ Ματθαῖος ἤ τις ἕτερος τῶν τοῦ κυρίου μαθητῶν, ἅ τε Ἀριστίων καὶ ὁ πρεσβύτερος Ἰωάννης οἱ τοῦ κυρίου μαθηταὶ λέγουσιν.*

Iidem fere inter nos viri docti, qui Ioannem presbyterum cum Ioanne apostolo secundo saeculo confusum esse perperam contendunt, negligunt Paulum inter apostolos a Papia omissum.

XXIV. Prophetissae filiae Philippi apostoli, non evangelistae (Act. XXI, 9).

De Papia Hierapolitano Eusebius H. E. III, 39, 9: *τὸ μὲν οὖν κατὰ τὴν Ἱεράπολιν Φίλιππον τὸν ἀπόστολον ἅμα ταῖς θυγατράσιν διατρῖψαι διὰ τῶν πρόσθεν* (III, 31, 1) *δεδήλωται. ὡς δὲ κατὰ τοὺς αὐτοὺς ὁ Παπίας γενόμενος διήγησιν παρειληφέναι θαυμασίαν ὑπὸ τῶν τοῦ Φιλίππου θυγατέρων μνημονεύει, τὰ νῦν σημειωτέον.*

Polycrates Ephesius apud Euseb. H. E. III, 31, 3. V, 24, 2: *καὶ γὰρ κατὰ τὴν Ἀσίαν μεγάλα στοιχεῖα κεκοίμηται, ἅτινα ἀναστήσεται τῇ ἡμέρᾳ τῆς παρουσίας τοῦ κυρίου, ἐν ᾗ ἔρχεται μετὰ δόξης ἐξ οὐρανῶν καὶ ἀναστήσει πάντας τοὺς ἁγίους, Φίλιππον τὸν τῶν δώδεκα ἀποστόλων, ὃς κεκοίμηται ἐν Ἱεραπόλει, καὶ δύο θυγατέρας αὐτοῦ γεγηρακυῖαι παρθένοι, καὶ ἡ ἑτέρα αὐτοῦ θυγάτηρ ἐν ἁγίῳ πνεύματι πολιτευσαμένη, ἣ ἐν Ἐφέσῳ ἀναπαύεται κτλ.*

Clemens Alex. Strom. VI, 6, 52 (apud Euseb. H. E. III, 30, 1): *ἢ καὶ τοὺς ἀποστόλους ἀποδοκιμάζουσι. Πέτρος μὲν γὰρ καὶ Φίλιππος ἐπαιδοποιήσαντο, Φίλιππος δὲ καὶ τὰς θυγατέρας ἀνδράσιν ἐξέδωκεν.*

Proclus Montanista in Caii presbyteri dialogo apud Euseb. H. E. III, 31, 4: *καὶ ἐν τῷ Γαΐου δέ, οὗ μικρῷ πρόσθεν* (III, 28, 1) *ἐμνήσθημεν, διαλόγῳ Πρόκλος, πρὸς ὃν ἐποιεῖτο τὴν ζήτησιν, περὶ τῆς Φιλίππου καὶ τῶν θυγατέρων αὐτοῦ τελευτῆς συνᾴδων τοῖς ἐκτεθεῖσιν οὕτω φησίν· Μετὰ τοῦτον δὲ προφήτιδες τέσσαρες αἱ Φιλίππου γεγένηνται ἐν Ἱεραπόλει τῇ κατὰ τὴν Ἀσίαν· ὁ τάφος αὐτῶν ἐστὶν ἐκεῖ καὶ ὁ τοῦ πατρὸς αὐτῶν.*

XXV. Iacobus Hierosolymitanae ecclesiae praesul (Act. XXI, 18 sq.).

Hegesippus Hypomnem. l. V. post nr. IV, 1 p. 203. laudata pergit apud Euseb. H. E. II, 23, 8—16: *τινὲς οὖν τῶν ἑπτὰ αἱρέσεων τῶν ἐν τῷ λαῷ τῶν προγεγραμμένων μοι ἐν τοῖς ὑπομνήμασιν* (cf. supra IV, 2) *ἐπυνθάνοντο αὐτοῦ* (*Ἰακώβου*), *τίς ἡ θύρα τοῦ Ἰησοῦ. καὶ ἔλεγε τοῦτον εἶναι τὸν σωτῆρα. ἐξ ὧν τινὲς ἐπίστευσαν ὅτι Ἰησοῦς ἐστὶν ὁ Χριστός. αἱ δὲ αἱρέσεις αἱ προειρημέναι οὐκ ἐπίστευον οὔτε ἀνάστασιν οὔτε ἐρχόμενον ἀποδοῦναι ἑκάστῳ κατὰ τὰ ἔργα αὐτοῦ. ὅσοι δὲ καὶ ἐπίστευσαν, διὰ Ἰακώβου. πολλῶν οὖν καὶ τῶν ἀρχόντων πιστευόντων ἦν θόρυβος τῶν Ἰουδαίων καὶ γραμματέων καὶ Φαρισαίων λεγόντων ὅτι κινδυνεύει πᾶς ὁ λαὸς Ἰησοῦν τὸν Χριστὸν προσδοκᾶν. ἔλεγον οὖν συνελθόντες τῷ Ἰακώβῳ· Παρακαλοῦμέν σε, ἐπίσχες τὸν λαόν, ἐπεὶ ἐπλανήθη εἰς Ἰησοῦν, ὡς αὐτοῦ ὄντος τοῦ Χριστοῦ. παρακαλοῦμέν σε πεῖσαι πάντας τοὺς ἐλθόντας εἰς τὴν ἡμέραν τοῦ πάσχα περὶ Ἰησοῦ. σοὶ γὰρ πάντες πειθόμεθα. ἡμεῖς γὰρ μαρτυροῦμέν σοι καὶ πᾶς ὁ λαός, ὅτι δίκαιος εἶ, καὶ ὅτι πρόσωπον οὐ λαμβάνεις. πεῖσον οὖν σὺ τὸν ὄχλον περὶ Ἰησοῦ μὴ πλανᾶσθαι. καὶ γὰρ πᾶς ὁ λαὸς καὶ πάντες πειθόμεθά σοι. στῆθι οὖν ἐπὶ τὸ πτερύγιον τοῦ ἱεροῦ, ἵνα ἄνωθεν ἦς ἐπιφανής, καὶ ᾖ εὐάκουστά σου τὰ ῥήματα παντὶ τῷ λαῷ. διὰ γὰρ τὸ πάσχα συνεληλύθασι πᾶσαι αἱ φυλαὶ μετὰ καὶ τῶν ἐθνῶν. ἔστησαν οὖν οἱ προειρημένοι γραμματεῖς καὶ Φαρισαῖοι τὸν Ἰάκωβον ἐπὶ τὸ πτερύγιον τοῦ ναοῦ καὶ ἔκραξαν αὐτῷ καὶ εἶπαν· Δίκαιε, ᾧ πάντες πείθεσθαι ὀφείλομεν, ἐπεὶ ὁ λαὸς πλανᾶται ὀπίσω Ἰησοῦ τοῦ σταυρωθέντος, ἀπάγγειλον ἡμῖν, τίς ἡ θύρα τοῦ Ἰησοῦ. καὶ ἀπεκρίνατο φωνῇ μεγάλῃ· Τί με ἐπερωτᾶτε περὶ Ἰησοῦ τοῦ υἱοῦ τοῦ ἀνθρώπου; καὶ αὐτὸς κάθηται ἐν τῷ οὐρανῷ ἐκ δεξιῶν τῆς μεγάλης δυνάμεως καὶ μέλλει ἔρχεσθαι ἐπὶ τῶν νεφελῶν τοῦ οὐρανοῦ. καὶ πολλῶν πληροφορηθέντων καὶ δοξαζόντων ἐπὶ τῇ μαρτυρίᾳ τοῦ Ἰακώβου καὶ λεγόντων Ὡσαννὰ τῷ υἱῷ Δαβίδ, τότε πάλιν οἱ αὐτοὶ γραμματεῖς καὶ Φαρισαῖοι πρὸς ἀλλήλους ἔλεγον· Κακῶς ἐποιήσαμεν τοιαύτην μαρτυρίαν παρασχόντες τῷ Ἰησοῦ· ἀλλὰ ἀναβάντες καταβάλωμεν αὐτόν, ἵνα φοβηθέντες μὴ πιστεύσωσιν αὐτῷ. καὶ ἔκραξαν λέγοντες Ὢ ὤ, καὶ ὁ δίκαιος ἐπλανήθη. καὶ ἐπλήρωσαν τὴν γραφὴν τὴν ἐν τῷ Ἡσαΐᾳ* (III, 10) *γεγραμμένην Ἄρωμεν τὸν δίκαιον, ὅτι δύσχρηστος ἡμῖν ἐστί· τοίνυν τὰ γεννήματα τῶν ἔργων αὐτῶν φάγονται. ἀναβάντες οὖν κατέβαλον τὸν δίκαιον καὶ ἔλεγον ἀλλήλοις· Λιθάσωμεν Ἰάκωβον τὸν δίκαιον. καὶ ἤρξαντο λιθάζειν αὐτόν, καὶ καταβληθεὶς οὐκ ἀπέθανεν, ἀλλὰ στραφεὶς ἔθηκε τὰ γόνατα λέγων Παρακαλῶ, κύριε θεὲ πάτερ, ἄφες αὐτοῖς· οὐ γὰρ οἴδασι τί ποιοῦσιν* (cf. Luc. XXIII, 34). *οὕτω δὲ καταλιθοβολούντων αὐτὸν εἷς τῶν ἱερέων τῶν υἱῶν Ῥηχὰβ υἱοῦ Ῥαχαβεὶμ τῶν μαρτυρουμένων ὑπὸ Ἱερεμίου τοῦ προφήτου* (XXXV) *ἔκραζε λέγων· Παύσασθε, τί ποιεῖτε; εὔχεται ὑπὲρ ὑμῶν ὁ δίκαιος. καὶ λαβών τις ἀπ' αὐτῶν εἷς τῶν γναφέων τὸ ξύλον, ἐν ᾧ ἀπεπίεζε τὰ ἱμάτια, ἤνεγκε κατὰ τῆς κεφαλῆς τοῦ δικαίου. καὶ*

οὕτως ἐμαρτύρησεν. καὶ ἔθαψαν αὐτὸν ἐπὶ τῷ τόπῳ παρὰ τῷ ναῷ, καὶ ἔτι αὐτοῦ ἡ στήλη μένει παρὰ τῷ ναῷ. μάρτυς οὗτος ἀληθὴς Ἰουδαίοις τε καὶ Ἕλλησι γεγένηται, ὅτι Ἰησοῦς ὁ Χριστός ἐστιν. καὶ εὐθὺς Οὐεσπασιανὸς πολιορκεῖ αὐτούς. Ταῦτα διὰ πλάτους συνῳδὰ τῷ Κλήμεντι καὶ ὁ Ἡγήσιππος.

XXVI. Petrus et Paulus Romae simul docuerunt et martyrio coronati sunt.

Petrum et Paulum Romae convenisse retulit Pauli praedicatio, cf. supra nr. XV. p. 222. eos ibi simul praedicasse ex eodem libro hausit Lactantius Institut. div. IV, 21, cf. Nov. Testam. extra can. rec. fasc. IV ed. II. p. 58, 7 sq. ibi p. 68 sq. etiam antiqua testimonia de Petri et Pauli martyrio Romano collecta sunt. hic praeter Dionysium Corinthium (supra nr. XXII, 1 p. 224.) sufficiat Caius presbyter in dialogo contra Proclum Montanistam apud Euseb. H. E. II, 25, 7: *ἐγὼ δὲ τὰ τρόπαια τῶν ἀποστόλων ἔχω δεῖξαι. ἐὰν γὰρ θελήσῃς ἀπελθεῖν ἐπὶ τὸν Βατικανὸν ἢ ἐπὶ τὴν ὁδὸν τὴν Ὠστίαν, εὑρήσεις τὰ τρόπαια τῶν ταύτην ἱδρυσαμένων τὴν ἐκκλησίαν.*

ADDENDA.

Ad II p. 204. Clemens Alex. Paedag. II, 1, 16: *Ματθαῖος μὲν οὖν ὁ ἀπόστολος σπερμάτων καὶ ἀκροδρύων καὶ λαχάνων ἄνευ κρεῶν μετελάμβανεν.*

Eusebius H. E. III, 24, 6: *Ματθαῖος μὲν γὰρ πρότερον Ἑβραίοις κηρύξας, ὡς ἤμελλεν καὶ ἐφ᾽ ἑτέρους ἰέναι, πατρίῳ γλώττῃ γραφῇ παραδοὺς τὸ κατ᾽ αὐτὸν εὐαγγέλιον τὸ λεῖπον τῇ αὐτοῦ παρουσίᾳ τούτοις, ἀφ᾽ ὧν ἐστέλλετο, διὰ τῆς γραφῆς ἀπεπλήρου.*

Ad VI, 1 p. 217. Clem. Recogn. I, 71: Post triduum autem venit ad nos ex fratribus quidam a Gamaliele, de quo supra diximus, occultos nobis nuncios deferens, quod inimicus ille homo legationem suscepisset a Caipha pontifice, ut omnes qui crederent in Iesum persequeretur et Damascum pergeret cum epistolis eius, ut etiam inibi auxilio usus infidelium fidelibus inferret exitium; idcirco autem praecipue Damascum festinaret, quod illuc confugisse crederet Petrum. et post dies fere XXX digressus est per Hiericho Damascum tendens.

Actus apostolorum edidi codicem D (Cantrabrigiensem) sociosque secutus, qua fere forma (Romana vel β) Fridericus Blass Lucam alterum librum Theophilo Antiocheno scripsisse quidem, sed non misisse contendit. rursus enim Lucam πράξεις ἀποστόλων paulo brevius scriptas styloque politas Theophilo scripsisse et vere misisse, quam formam in codicum celeberrimorum familia (BℵAC) servatam et iam ab editoribus recentioribus receptam (text. rec. vel t. r.) Blassius appellavit Antiochenam (vel α). plausum tulit in primis Ioannis Belseri Tubingensis [1]). sed Bernardus Weiss alteram familiam (BℵAC), quam ipse secutus est in accurratissima sua editione [2]), tamquam genuinam libri formam exhibentem constanter defendit [3]), in codice D sociisque emendatione consulte facta iam ante canonem Novi Testamenti constitutum illam formam mutatam esse contendens. cui maxima ex parte assensus est H. H. Wendt [4]).

Equidem iam saepius eam sententiam tuli, Actuum apostolorum textum primum in universum conservatum esse in codice D socciisque (Blassii β), textum vero nunc fere receptum (Blassii α) grammaticorum vel διορθωτῶν emendatione non semper felice ortum esse [5]). quae sententia iam cum virorum doctorum sententiis conferenda est. contuli etiam Veteris Testamenti locos in Actis apostolorum laudatos, ut hac quoque ratione utriusque textus discrimen cognosceretur.

ADNOTATIONES AD TEXTUM ACTUUM APOSTOLORUM.

I, 2. ἄχρι ἧς ἡμέρας ἀνελήμφθη ἐντειλάμενος τοῖς ἀποστόλοις, διὰ πνεύματος ἁγίου οὓς ἐξελέξατο, καὶ ἐκέλευσε κηρύσσειν τὸ εὐαγγέλιον. Bernardo Weiss (l. l. p. 53) sic mutatus videtur esse textus codicis B sociorumque: ἄχρι ἧς ἡμέρας ἐντειλάμενος τοῖς ἀποστόλοις διὰ

1) Beiträge zur Erklärung der Apostelgeschichte auf Grund der Lesarten des Codex D und seiner Genossen. Freiburg i. Br. 1897.

2) Die Apostelgeschichte. Textkritische Untersuchungen und Textherstellung. Leipzig 1893.

3) Der Codex D in der Apostelgeschichte. Textkritische Untersuchungen. Leipzig 1897.

4) Die Apostelgeschichte. [ed. III] Göttingen 1899, p. 43—53.

5) Zeitschrift für wissenschaftliche Theologie 1896. IV, p. 625 sq. 1897. IV, p. 621—634. 1898. II, p. 312 sq. 1899. I, p. 138—149. Berliner philolog. Wochenschrift 1895, nr. 33/34. 1896, nr. 43. 1898, nr. 3.

πνεύματος ἁγίου οὓς ἐξελέξατο ἀνελήμφθη. illius textus auctorem bene quidem interpretatum esse voc. *ἐντειλάμενος*, sed a Lucae stylo declinasse. nam Lucam in evangelio scripsisse VIII, 1 *κηρύσσων καὶ εὐαγγελιζόμενος τὴν βασιλείαν τοῦ θεοῦ.* sed auctorem ad Theophilum locutionem *κηρύσσειν τὸ εὐαγγέλιον* (Act. IV, 23. IX, 35. Mc. I, 14. XVI, 15 al.) omnino fugisse v. cl. non demonstravit. Luc. XXIV, 47, quo revocamur, apostolis praescriptum est *κηρυχθῆναι ἐπὶ τῷ ὀνόματι αὐτοῦ* (Iesu) *μετάνοιαν εἰς ἄφεσιν ἁμαρτιῶν.* si quis vero Acta apostolorum brevians vel contrahens descripsit, vocis *ἐντειλάμενος* interpretationem tamquam superfluam omittere poterat. qua interpretatione minime praecipitur I, 8, ubi apostoli per spiritum sanctum electi eundem spiritum etiam accepturi dicuntur testesque futuri ubique terrarum. Actorum app. initium etiam magis breviatum est. quod enim Iesu assumptio iam in prioris libri fine (Luc. XXIV, 51) narrata in alterius libri exordio repetitur nonnullos offendisse videtur. itaque iam Luc. XXIV, 51 verba *καὶ ἀνεφέρετο εἰς τὸν οὐρανόν*, quorum certi testes sunt codices graeci fere omnes (Bℵ^cAC cett.), latini (e f g), Syrus uterque (ex parte etiam Syrus Sinaiticus), Augustinus ipse (de consensu evang. III, 83), desunt in graecolatino codice Dd, in graeco ℵ*, in latinis versionibus (a b c ff²) et apud eundem Augustinum (de unitate ecclesiae 10) sibi non constantem. mirum non est, etiam in alterius libri initio Christianos antiquos nonnullos offensos esse Iesu assumptione tamquam iam priorem librum finiente. hanc igitur mentionem (*ἀνελήμφθη*) omiserunt Gigas (etiam *ἐξελέξατο*), Augustinus nonnunquam et Vigilius, qui ne *ἐντειλάμενος* quidem exhibent. quod Iesus assumptus est, ante I, 9 non convenire videbatur.

I, 4. *καὶ συναλιζόμενος μετ' αὐτῶν παρήγγειλεν αὐτοῖς.* ferri possunt EAC *καὶ συναλιζόμενος αὐτοῖς παρήγγειλεν.* sed vix ferri potest t. r. *καὶ συναλιζόμενος παρήγγειλεν αὐτοῖς.* — *ἣν ἠκούσατε, φησίν, διὰ τοῦ στόματός μου.* t. r. om. *φησίν* (cf. II, 38. XXV, 5. 22), sine ullo indicio ab indirecta oratione in directam transiens. *διὰ στόματος* saepius apud Luc. I, 70. Act. I, 16. III, 18. 21. IV, 25. XV, 7.

I, 5. *ὑμεῖς δὲ ἐν πνεύματι ἁγίῳ βαπτισθήσεσθε, ὃ καὶ* (*καὶ ὃ* D, cf. XIX, 38) *μέλλετε λαμβάνειν οὐ μετὰ πολλὰς ἡμέρας ἕως τῆς πεντηκοστῆς.* t. r. om. *ὃ καὶ μέλλετε λαμβάνειν* et *ἕως τῆς πεντηκοστῆς*, utraque bene scripta. apostoli, quos Iesus per spiritum sanctum elegerat, eundem iam ipsos accipere oportet. terminus vero sollemniter additur *ἕως τῆς πεντηκοστῆς* (cf. II, 1), quem textus rec. auctores iam hic brevitatis studiosi omiserunt.

I, 9. *καὶ ταῦτα εἰπόντος αὐτοῦ νεφέλη ὑπέλαβεν αὐτόν, καὶ ἀπήρθη ἀπὸ* (*τῶν*) *ὀφθαλμῶν αὐτῶν.* Mt. XXIV, 30 *ὄψονται τὸν υἱὸν τοῦ ἀνθρώπου ἐρχόμενον ἐπὶ τῶν νεφελῶν τοῦ οὐρανοῦ* (*ἐν νεφέλαις* Mc. XIII, 26, *ἐν νεφέλῃ* Luc. XXI, 27). Ioannes vidit Apocal. XIV, 14 *ἐπὶ τὴν νεφελὴν* (*λευκὴν*) *καθήμενον ὅμοιον υἱῷ ἀνθρώπου.* sic Iesus levatur ab oculis discipulorum nube susceptus. eadem fere ratione Paulus de se omnibusque, qui usque ad adventum domini vivi relinquentur, 1. Thess. IV, 17: *ἁρπαγησόμεθα ἐν νεφέλαις εἰς ἀπάντησιν τοῦ κυρίου εἰς ἀέρα.* quia vero iam conspexerunt *αὐτὸν πορευόμενον εἰς τὸν οὐρανόν* (Act. I, 11), t. r. messianae nubis immemor ieiune prae-

misit *καὶ ταῦτα εἰπὼν αὐτῶν βλεπόντων ἐπήρθη*, nude Iesum sublime latum supponens, ante *καὶ νεφέλη* (non descendens) *ὑπέλαβεν αὐτὸν ἀπὸ τῶν ὀφθαλμῶν αὐτῶν.*

I, 14. *οὗτοι πάντες* (non soli apostoli I, 3. 4. 13, sed etiam *οἱ μὲν οὖν συνελθόντες* I, 6, qui reversi ascenderunt in deversorium apostolorum I, 12. 13, inter quos etiam Iosephus et Matthias I, 22. 23, et quicumque simul ascenderunt cum Iesu a Galilaea in urbem (XIII, 31, vix relictis uxoribus et infantibus) *ἦσαν προσκαρτεροῦντες ὁμοθυμαδὸν τῇ προσευχῇ σὺν ταῖς γυναιξὶν* (uxores om. Lectionarium Lewis.) *καὶ τέκνοις* (om. omnes praeter Dd) *καὶ Μαρίᾳ μητρὶ τοῦ Ἰησοῦ καὶ τοῖς ἀδελφοῖς αὐτοῦ.* infantes ab omnibus praeter Dd, uxores ab uno teste omissi sunt, quasi *οὗτοι πάντες* essent soli apostoli.

I, 17—20. *ὃς (καὶ) ἔλαχε* usque ad *ἐν βίβλῳ ψαλμῶν* Irenaeum in Actis app. nondum legisse temere contendit Blassius, quia adv. haer. III, 12, 1 (cf. II, 20, 2) haec omittuntur. sed Irenaeum etiam alibi (III, 12, 3 p. 194. II, 23, 1 p. 99) ea omisisse quae ad rem non facerent, ipse concessit. Irenaeum vero ea, quae h. l. omisit, ne cognita quidem habuisse Blassius altero loco minime probavit. Gnostici quidam dixerunt, „duodecimi Aeonis [Sophiae] passionem per Iudam demonstrari". quibus Irenaeus respondit: „Quomodo potest in similitudinem comparari Iudas, qui eiectus est de numero duodecimo, non restitutus est in locum suum. Aeon enim, cuius typum Iudam dicunt esse, separata eius Enthymesi, restituta est sive revocata. Iudas autem abdicatus est et eiectus, et in locum eius Matthias ordinatus est: Et episcopatum eius accipiet alter" (Act. I, 20). Iudam iam ante Matthiae electionem e vita excessisse (Act. I, 19) Irenaeus non respondit. sed si Iudam, qui se ipse interfecit, immortali Aeoni opposuisset, Gnostici risum vix tenuissent de solo loco amisso agentes. — I, 20 pro *μὴ ᾖ* B cett. *μὴ ἔστω* secundum LXX. I, 20: *γέγραπται γὰρ ἐν βίβλῳ ψαλμῶν* (LXVIII, 26) · *Γενηθήτω ἡ ἔπαυλις αὐτοῦ ἔρημος* (*αὐτῶν ἠρημωμένη* LXX) *καὶ μὴ ᾖ* (*ἔστω* B cett.) *ὁ κατοικῶν ἐν αὐτῇ* (*καὶ ἐν τοῖς σκηνώμασιν αὐτῶν μὴ ἔστω ὁ κατοικῶν* LXX) · *καί* (*ψ.* CVIII, 8) *Τὴν ἐπισκοπὴν αὐτοῦ λαβέτω* (*λάβοι* LXX) *ἕτερος.* B cett. *μὴ ἔστω* exhibentes propius ad LXX accesserunt.

I, 23. *καὶ ἔστησεν δύο.* Petro ipsi duos sufficiendos proponenti Augustinus addidit Petrum solum orationem habentem v. 24. etiam si Petri primatus ab occidentalibus inductus est, textus eorum fundamentum non destruitur. — *Ἰωσὴφ τὸν καλούμενον Βαρνάβαν, ὃς ἐπεκλήθη Ἰοῦστος, καὶ Μαθθίαν.* ne D cett. quidem Iosephum nominatum Barnabam, cui cognomen Iusti, Galilaeum (cf. II, 7) confundunt cum illo viro, qui inducitur IV, 36 *Ἰωσὴφ ὁ ἐπικαλούμενος Βαρνάβας ὑπὸ τῶν ἀποστόλων, ὅ ἐστιν μεθερμηνευόμενον υἱὸς παρακλήσεως, Κύπριος λευίτης τῷ γένει.* utrique Iosepho datum est cognomen *Βαρνάβας*, de quo Hieronymus (lib. interpretationis hebr. nom. p. 67, 23 sq. ed. Lagard.): „Barnabas filius prophetae vel filius venientis aut (ut pleriqne putant) filius consolationis." sed soli Cyprio Iosepho apostoli hoc cognomen dederunt. non utrumque

Iosephum, sed utrumque Iudae sufficiendum confudit Clemens Romanus nomen *Βαρνάβας* h. l. confirmans Recogn. I, 60: „Barnabas qui et Matthias, qui in locum Iudae subrogatus est apostolus.“ Iudaeochristianis enim Barnabas notus est ipsius domini discipulus. cf. quae supra (nr. III, 2 p. 203 sq.) collecta sunt. textus receptus exhibet *Ἰωσὴφ τὸν καλούμενον Βαρσαββᾶν* vel *Βαρσαβᾶν*, quod nomen (Sabbae vel Sabae filius) in textu rec. etiam alii viro tribuitur Act. XV, 22 *πέμψαι εἰς Ἀντιόχειαν σὺν Παύλῳ καὶ Βαρνάβᾳ Ἰούδαν τὸν καλούμενον Βαρσαββᾶν καὶ Σίλαν*. sed cod. D ibi servavit *Ἰούδαν τὸν καλούμενον Βαραββᾶν*, quod vere honoris nomen est: patris i. e. Rabbini filium (cf. Mt. XXIII, 9). in Pauli passionis fragm. 2 (ed. R. A. Lipsius, Act. apostolorum apocryph. part. I. 1891, p. 108, 13) idem vir dicitur graece *ὁ Βαρσαβᾶς Ἰοῦστος* (cf. Act. I, 23), latine p. 129, 15 Barnabas Iustus.

II, 1. *καὶ ἐγένετο ἐν ταῖς ἡμέραις ἐκείναις τοῦ συνπληροῦσθαι τὴν ἡμέραν τῆς πεντηκοστῆς, ὄντων αὐτῶν πάντων ἐπὶ τὸ αὐτό.* haec conveniunt ad I, 5: *οὐ μετὰ πολλὰς ταύτας ἡμέρας* (plures dies) *ἕως τῆς πεντηκοστῆς* (singulum diem, quo nondum finito *ἡ πεντηκοστή* adhuc implenda est, cf. XX, 27 *συντελουμένης δὲ τῆς ἑβδόμης ἡμέρας*). textus receptus locutionem difficilem *ἐγένετο — τοῦ* hoc loco (non X, 25) vitavit et discrimen, quod inter plures dies praecedentes et singulum ultimum intercedit, iam sublatum in d, prorsus delevit.

II, 6. *ὅτι ἤκουον εἷς ἕκαστος λαλοῦντας ταῖς γλώσσαις αὐτῶν*, cf. VII, 12. IX, 4. XXVI, 14 text. rec. *ὅτι ἤκ. εἷς ἕκ. τῇ ἰδίᾳ διαλέκτῳ λαλούντων αὐτῶν.*

II, 12. 13. *ἐξίσταντο δὲ πάντες καὶ διηπόρουν ἄλλος πρὸς ἄλλον ἐπὶ τῷ γεγονότι καὶ λέγοντες Τί θέλει τοῦτο εἶναι; ἕτεροι δὲ διαχλευάζοντες ἔλεγον ὅτι γλεύκους οὗτοι μεμεστωμένοι εἰσίν.* voc. *καὶ* ante *λέγοντες*, quod textus rec. omisit, vix abundat. auditores omnes stupefacti deliberabant 'alius ad alium' de miro facto. in qua deliberatione etiam exclamatur: ‘Quid vult hoc esse?’ ex deliberantibus vero procedunt cavillantes, quasi musto isti repleti essent. post stuporem deliberatio de miro facto, quae etiam verbis exprimitur, denique nonnulli cavillantur. text. rec. praeter illud *καὶ* om. *ἐπὶ τῷ γεγονότι* et sequentia brevius reddidit.

II, 17—21. Ioël III, 1—5 (II, 28—32) in D sociisque liberius laudatur, in textu rec. e LXX suppletur et augetur. uterque textus dedit *ἐν ταῖς ἐσχάταις ἡμέραις* pro *μετὰ ταῦτα*, add. *λέγει κύριος* (vel *ὁ θεός*), invertit ordinem sententiarum LXX *καὶ οἱ πρεσβύτεροι ὑμῶν ἐνύπνια ἐνυπνιασθήσονται, καὶ οἱ νεανίσκοι ὑμῶν ὁράσεις ὄψονται.* uterque textus add. *μου* post *τὰς δούλας*, etiam *ἄνω* et *κάτω*. sed D socii que om. *καὶ* ante *ἐκχεῶ* primum, dederunt bis *αὐτῶν* pro *ὑμῶν*, om. tertium et quartum *ὑμῶν*, om. *ἐν ταῖς ἡμέραις ἐκείναις*, quae iam praeceperunt, tum *αἷμα καὶ πῦρ καὶ ἀτμίδα καπνοῦ* et *καὶ ἐπιφανῆ*. quae omnia in textu rec. ad LXX interpretes redacta sunt. pro *ἐγώ*, quod D quinto *καὶ* addidit, in textu rec. scriptum est *γε*. in solo textu rec. additur alterum *καὶ προφητεύσουσιν*, apud D sociosque nihil repetitur neque e Ioële redduntur quae nihil ad rem

faciunt. humani generis filii filiaeque, adolescentes et seniores inducuntur, re vera servi et ancillae domini. quae vero sursum prodigia et deorsum signa dabuntur ad Iesum in nube rediturum et spiritum sanctum in ecclesiam effundendum spectare videntur.

II, 22. *Ἰησοῦν τὸν Ναζωραῖον, ἄνδρα ἀπὸ τοῦ θεοῦ δεδοκιμασμένον* (*ἀποδεδειγμένον* t. r.) *εἰς ἡμᾶς δυνάμεσι καὶ τέρασι καὶ σημείοις.* ne quis Iesum examen qnoddam superasse putaret, textus recepti auctori placuisse videtur 'a deo designatus'.

II, 23. *σταυρῷ* (cf. v. 36) vel casu vel consilio (quasi abundans) graece omissum videtur esse.

II, 25—27. Ps. XV, 8—11. post *τὸν κύριον* D add. *μου*, in B cett. omissum. sed *ἡ καρδία μου* cum LXX, *μου ἡ καρδία* B cett.

II, 30. *ὅτι ὅρκῳ ὤμοσεν αὐτῷ* (Davidi) *ὁ θεός, ἐκ καρποῦ τῆς καρδίας αὐτοῦ κατὰ σάρκα ἀναστῆσαι τὸν Χριστὸν καὶ καθίσαι ἐπὶ τὸν θρόνον αὐτοῦ.* Ps. LXXXVIII, 4. 5. LXX *ὤμοσα Δαυὶδ τῷ δούλῳ μου Ἕως τοῦ αἰῶνος ἑτοιμάσω τὸ σπέρμα σου καὶ οἰκοδομήσω εἰς γενεὰν καὶ γενεὰν τὸν θρόνον σου.* LXXXI, 11 *ὤμοσεν κύριος τῷ Δαυὶδ ἀλήθειαν καὶ οὐ μὴ ἀθετήσει αὐτήν· ἐκ καρποῦ τῆς κοιλίας σου* (מפרי בטנך) *θήσομαι ἐπὶ τὸν θρόνον σου,* quod D exhibet *ἐκ καρποῦ τῆς καρδίας* offendere non debebat. nam פרי בטן (cf. Deut. VII, 13. XXVIII, 4. 11. XXX, 9. Mich. VI, 7) sic vertere licet. quod vero BאAC Psch. gig. om. *κατὰ σάρκα ἀναστῆσαι τὸν Χριστὸν καί,* ex uno codice (x) fluxit, ubi eadem ratione, qua in Dd *προϊδὼν ἐλάλησεν περὶ τῆς* desunt, lineola neglecta erat. altera familia, quae illa servavit, non omni ex parte cum D convenit (ut Ph Iren.), sed etiam paululum differt (EM).

II, 34. Ps. CIX, 1 in D liberius laudatus in ceteris omnibus ad LXX redactus est.

II, 37. *τότε πάντες οἱ συνελθόντες καὶ ἀκούσαντες κατενύγησαν τῇ καρδίᾳ, καί τινες ἐξ αὐτῶν εἶπαν πρὸς τὸν Πέτρον καὶ τοὺς ἀποστόλους Τί οὖν ποιήσομεν, ἀδελφοί; ὑποδείξατε ἡμῖν.* haec optime scripta esse constat. in textu rec. sublatum est discrimen auditorum omnium et eorum, qui Petrum apostolosque rogaverunt, quid sibi faciendum esset. iam apud Thomam Heracl. desunt *καί τινες ἐξ αὐτῶν,* in E etiam *πάντες οἱ συνελθόντες.* itaque etiam *ὑποδείξατε ἡμῖν* sensim omittebantur.

II, 45. *καὶ ὅσοι κτήματα εἶχον ἢ ὑπάρξεις ἐπίπρασκον* omisso *εἶχον* male breviata in textu rec. (inde ab E).

II, 46. *πάντες τε προσεκαρτέρουν ἐν τῷ ἱερῷ καὶ κατ' οἴκους ἦσαν ἐπὶ τὸ αὐτὸ* mire corrupta inde ab E.

II, 47. *ἔχοντες χάριν πρὸς ὅλον τὸν κόσμον* (cf. Ioan. XI, 19). hyperbole iam in E sublata est lectione *λαὸν* pro *κόσμον.* sed E. Nestle et F. Blass variam lectionem sagaciter revocaverunt ad vocabula עלמא (*κόσμον*) et עמא (*λαὸν*) tamquam aramaei sermonis vestigium. — *καθ' ἡμέραν ἐπὶ τὸ αὐτὸ ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ.* haec abundare videbantur, itaque iam desunt (*ἐν*) *τῇ ἐκκλησίᾳ* in BאAC, textus recepti codicibus primariis.

III, 1. *τὸ δείλινον* confirmatur sequentibus (IV, 3 *ἦν γὰρ ἑσπέρα ἤδη*), sed abundare videbatur, iam in E omissum.

III, 8. *χαιρόμενος*. formam vulgaris sermonis (cf. *χαρήσομαι*) iam E emendavit (*χαίρων*), reliqui omiserunt.

III, 11. *ἐκπορευομένου δὲ τοῦ Πέτρου καὶ Ἰωάνου συνεξεπορεύετο κρατῶν αὐτούς.* claudum sanatum cum duobus apostolis templum intrasse etiam textus rec. v. 8 retulit, sed eum cum iisdem exiisse reticuit. — *οἱ δὲ θαμβηθέντες ἔστησαν ἐν τῇ στοᾷ τῇ καλουμένῃ Σολομῶνος ἔκθαμβοι.* offendi poterant lectores v. 8. 10 non reputantes. omnis populus, qui non cum Petro et Ioanne templum intravit, foris manens claudum viderat ambulantem et laudantem deum atque stupuerat. hi ipsi etiam ex templo exeunte sanato illo cum apostolis stant in porticu Salomonis stupidi. stupefacti erant, stupidi adhuc sunt. qua ratione ignorata iam in fl. inductus est novus populi concursus. itaque B cett. etiam v. 12 *ἰδὼν δὲ ὁ Πέτρος ἀπεκρίνατο πρὸς τὸν λαόν.*

III, 14. *ἐβαρύνατε* E. Nestle et F. Blass opinati sunt Lucam prius (in *β*) scripsisse in libello aramaico falso legentem כברתם, postea (in *α*) melius legisse כפרתם et scripsisse *ἠρνήσασθε.* sed Iudaei Luc. XXIII, 2 sq. Iesum vere gravaverunt accusationibus. quod eum negaverunt iam v. 13 dictum est.

III, 21. *τῶν ἁγίων αὐτοῦ προφητῶν.* B cett. inseruerunt (*τῶν*) *ἀπ' αἰῶνος* secundum Luc. I, 70.

III, 22. 23. Deut. XVIII, 15. 18. LXX *ὁ θεός σου,* D al. *ὁ θεὸς ὑμῶν,* E al. *ὁ θεὸς ἡμῶν,* B al. *ὁ θεός.* pro *ὡς ἐμέ* (cf. VII, 37) D *ὡς ἐμοῦ,* fortasse sequenti *αὐτοῦ* conformatum.

IV, 1. *οἱ ἱερεῖς καὶ οἱ Σαδδουκαῖοι* sufficiunt. EB sqq. inseruerunt *καὶ ὁ στρατηγὸς τοῦ ἱεροῦ.*

IV, 6. „*Ἰωνάθης* unus ex Hannae filiis, post Caipham sacerdos summus, Ios. [Ant.] 18, 4, 3. dubium non est, rectius D nomen conservasse quam ceteros codd., qui *Ἰωάννην* vulgatum nomen hominemque ignotum substituerunt.“ Blass, quem refellere studuit B. Weiss l. l. p. 108.

IV, 11. 12. Athous cod. Laurae 184 (Ed. v. d. Goltz l. l. p. 40) *οἰκοδόμων* (*οἰκοδομῶν* v. d. Goltz) *οὐδέ, ὄνομα ἐστὶ* et *ὑπὸ τὸν οὐρανόν.*

IV, 15. *αὐτοὺς* confirmat Athous cod. Laurae 184 schol. (v. d. Goltz p. 36).

IV, 17. *ἀλλ' ἵνα μὴ ἐπὶ πλεῖόν τι διανεμηθῇ, εἰς τὸν λαὸν τὰ ῥήματα ταῦτα* t. r. om. *τι* et *τὰ ῥήματα ταῦτα.* H. H. Wendt: „Als Subject ist formell nach v. 16 *τὸ σημεῖον* aufzufassen, das zwar als in Jer. schon stadtbekannt bezeichnet ist, aber doch, wie in Jer., so auch ausserhalb Jer. [sed cf. IV, 21: *διὰ τὸν λαόν,* V, 26 al.] noch weiter bekannt werden könnte. Dem Sinne nach ist es freilich, wie aus dem beschlossenen Verbote hervorgeht, das Reden im Namen Iesu [*τὰ ῥήματα ταῦτα*], was sich nicht weiter ausbreiten soll.“

IV, 19. *ἀποκριθεὶς δὲ Πέτρος καὶ Ἰωάνης εἶπον πρὸς αὐτούς.* Petro Ioannes ita adiungitur (III, 1. 3. 4 *ἐμβλέψας δὲ ὁ Πέτρος εἰς αὐτὸν σὺν Ἰωάνῃ καὶ εἶπεν.* cf. IV, 13. VIII, 14), ut hic a posteriore scriptore (R) additus esse videatur. quod si verum est, in D solus singularis numerus *εἶπεν* in pluralem mutatus videtur, perfecta vero

mutatio esse in t. r.: ὁ δὲ Πέτρος καὶ Ἰωάννης ἀποκριθέντες εἶπον πρὸς αὐτούς.

IV, 31. παντί τῳ θέλοντι ἀκούειν scripsi, quam scriptionem etiam 1. Cor. XV, 8. Rom. V, 7 defendi (Zeitschrift f. wiss. Theol. 1895, III, p. 434). testibus ibi laudatis addo etiam Orig. Tom. XX, 12 in Ioan. εἴ τῳ δὲ φίλον παραδέξασθαι κτλ.

V, 12. 13. Διὰ δὲ τῶν χειρῶν τῶν ἀποστόλων ἐγίνετο σημεῖα καὶ τέρατα πολλὰ ἐν τῷ λαῷ. καὶ ἦσαν ὁμοθυμαδὸν ἅπαντες ἐν τῷ ἱερῷ ἐν τῇ στοᾷ τῇ Σολομῶνος, καὶ οὐδεὶς τῶν λευϊτῶν (λοιπῶν testes omnes) ἐτόλμα κολλᾶσθαι αὐτοῖς. ἀλλ' ἐμεγάλυνεν αὐτοὺς ὁ λαός, μᾶλλον δὲ προσετίθεντο πιστεύοντες τῷ κυρίῳ πλήθη ἀνδρῶν τε καὶ γυναικῶν. frustra omnes interpretes tentaverunt illud λοιπῶν, quod omnes testes tradiderunt: apostolis enim omnibus congregatis in templo, ibi in porticu Salomonis, populo apostolos celebrante, reliqui qui apostolis adhaerere non audebant, minime sunt, „qui nondum ecclesiae socii erant" (Blass.). si textus sanus esset, post apostolos memorati οἱ λοιποί intellegendi essent fideles. sed horum neminem ausum esse apostolis adhaerere quis credet? perterrita quidem esse V, 11 dicitur Ananiae et Sapphirae morte universa ecclesia. sed fideles apostolorum societatem fugientes tot viris ad fidem conversis (II, 41. IV, 4) minime conveniunt. ne id quidem censere licet, illos apostolorum societatem vitasse propter pericula, quibus tot viri fidem accipientes non deterrebantur. infideles etiam H. H. Wendt intellexit: „Gemeint ist, dass man sich in die Gemeinschaft der Christen überhaupt in keiner Weise, die sie hätte stören können, eindrängte. Man liess sie aus Respect (ἐτόλμα) für sich." sed οἱ λοιποὶ post apostolos memorati non sunt ipse populus (ὁ λαός) e contrario (ἀλλ') apostolos celebrans. iidem, qui venerantes non audebant accedere procul celebrassent apostolos! sed reliquis apostolos vitantibus opponitur potius quam coniungitur populus eos celebrans. dementis est reliquos (τῶν δὲ λοιπῶν) praeponere populo, quasi huius partem. tradita lectio conservanda esset, si fides habenda esset Eberardo Nestle (Philologica sacra, Berolini 1896, p. 27 sq.) hanc sententiam ferenti: esse τοὺς λοιποὺς חברים, ἐθνικούς, non gentiles, sed socios scribarum. sic cod. D Luc. XI, 2 μὴ βαττολογεῖτε, ὡς οἱ λοιποί (Mt. VI, 7 ὥσπερ οἱ ἐθνικοί). vocem ἐθνικοί vir doctissimus retulit ad ἔθνος, חבר, societatem, non ad ἔθνη, גוים. idem codex Marc. III, 21 οἱ γραμματεῖς καὶ οἱ λοιποί (pro οἱ παρ' αὐτοῦ). itaque intellegendos esse scribas et socios vel reliquos, scribarum appendicem quandam. quae si vera sunt, Act. V, 13 οἱ λοιποὶ dicuntur Pharisaeorum socii, illi חברים, quos Iac. Levy (Neuhebr. u. chald. Wörterbuch s. v. חבר) interpretatur: „Genossen der Gelehrten und Frommen, welche sich von dem gewöhnlichen Volke fernhielten, eine strenge Pflichterfüllung befolgten und namentlich die Gesetze der levitischen Reinheit sowie die Entrichtung der Priester- und Leviten-Abgaben und dgl. sorgfältig beobachteten." profecto apti essent tales „reliqui" inter apostolos in templo versantes et populum eos celebrantem, si praecederent οἱ γραμματεῖς (ut Mc. III, 21, ubi in D cognatos Iesu, ipsos fratres, ut apud Syrum Sinait., consilio

exclusos esse video), si constaret, Luc. XI, 2 D *τοὺς λοιποὺς* significare *τοὺς ἐθνικοὺς* illo sensu insolito. etiam apud Graecos profanos est *ἐθνικός*: populo (non sectae) proprius. scribarum socios simpliciter appellatos esse *τοὺς λοιπούς*, minime constat. itaque lectionem quamvis ab omnibus traditam corruptam esse censeo, *ΛΟΙΠΩΝ* ex *ΛΕΥΙΤΩΝ*, iam scripto *ΛΕΥΠΩΝ*, tum correcto in *ΛΟΙΠΩΝ*. apostolis in templo versantibus Levitarum nemo adhaerere ausus est, sed populus eos celebravit.

V, 16. *συνήρχετο δὲ πλῆθος τῶν περιπολίων* (*τῶν πέριξ πόλεων* t. r.) *εἰς Ἱερουσαλήμ*. sic edere ausus sum secutus d (finium) et D (*περι πολεων*). non dico, apostolis congregatis in porticu Salomonis, ubi comprehenduntur a pontifice maximo, nos nimium abduci ex vicinis civitatibus concurrente multitudine. nam V, 14—16 a R interiecta esse censeo. sed quaero, quaenam *πόλεις* sitae sint circum Hierosolyma, *τὴν πόλιν* (Mt. XXI, 10. 17. 18. XXVI, 8. XXVIII, 11. Marc. XI, 19. XIV, 13. 16. Luc. XIX, 41. XXII, 10. XXIII, 19. XXIV, 49. Act. VII, 58. XII, 10. XXI, 29. 30. XXII, 3. XXIV, 12). ipsa Bethleem, *πόλις Δαυίδ* (Luc. II, 4) dicitur Ioan. VII, 42 *ἀπὸ Βηθλεὲμ τῆς κώμης*. profecto *κῶμαι* circum *τὴν πόλιν*, cf. Mt. XXI, 17. 18 *ἐξῆλθεν ἔξω τῆς πόλεως εἰς Βηθανίαν καὶ ηὐλίσθη ἐκεῖ. πρωῒ δὲ ἐπαναγαγὼν εἰς τὴν πόλιν ἐπείνασεν*. tales *κῶμαι* sunt Bethphage (Mt. XX, 1, 2, cui Mc. XI, 2. Luc. XIX, 29. 30 addiderunt Bethaniam, cf. Ioan. XI, 1. 30), Emmaus (Luc. XXIV, 13. 28). Saulus Christianos persequens *ἕως καὶ εἰς τὰς ἔξω πόλεις* procul pervenit Damascum (Act. XXVI, 11. 12). suburbana vero dicuntur *τὰ περιπόλια* 1. Chron. VI, 71 (56), 1. Macc. XI, 61.

V, 18. *καὶ ἐπορεύθη εἷς ἕκαστος εἰς τὰ ἴδια* (cf. XIV, 18). haec in t. r. omissa B. Weiss (l. l. p. 64) contendit addita esse ab emendatore ex Ioan. VII, 53, sed argumentis ea confirmavit potius quam refellit. „Der Emendator scheint sich daran gestossen zu haben, dass das von den Hierarchen v. 17 f. v. 21 Erzählte durch v. 19 f. unterbrochen wird [nocte intercedente], und lässt mit einer offenbaren Reminiscenz an Ioh. 7, 35 [l. 53]. . . ., als ob sie die Verhaftung und Einkerkerung der Apostel in Person vollzogen hätten [sic etiam t. r. v. 18], die Hierarchen erst nach Hause gehen [sole occidente]. Darum knüpft er auch 5, 19 mit dem ihm so beliebten *τότε* . . . und dem nachdrücklich vorangestellten *δια νυκτος* an, um anzudeuten, dass das Folgende sich zutrug, während sie Nachts ruhig zu Hause waren [non aliter t. r.], und lässt die Hierarchen erst wieder 5, 21 auftreten, nachdem sie in der Frühe aufgestanden sind [*ὑπὸ τὸν ὄρθρον* etiam t. r.] . . . . Wenn aber 5, 22 das *ανοιξαντες την πυλην*, wie nachher das *εσω*, aus v. 23 anticipirt wird [ibi quae facta sunt repetuntur], so übersieht der Emendator, dass es dort durch die verschlossenen Thüren motivirt ist, hier aber ein sehr müssiger Zusatz". quasi non licuisset narrare ministros aperto carcere apostolos non invenisse intus, antequam ministri reversi eadem fere retulerint: ceterum etiam vulg. versio V, 22. 23: cum autem venissent ministri et a p e r t o c a r c e r e non invenissent illos, reversi nunciaverunt.

V, 29. *ὁ δὲ Πέτρος εἶπεν πρὸς αὐτούς Πειθαρχεῖν δεῖ θεῷ μᾶλλον ἢ ἀνθρώποις.* verum linearum ordinem iam D²d² restituerunt, in D¹d¹ inversum. inversionis vero origo fortasse cognoscitur ex E et Latinis nonnullis, quos Blassius secutus est: *ἀποκριθεὶς δὲ Πέτρος εἶπεν πρὸς αὐτούς Τίνι πειθαρχεῖν δεῖ, θεῷ ἢ ἀνθρώποις; ὁ δὲ εἶπεν Θεῷ. ὁ δὲ Πέτρος εἶπεν πρὸς αὐτούς Ὁ θεὸς κτλ.* quem textum ego non improbo, sed codicem D deserere nolui.

V, 34. Dd gig. par. *δόξῃ* pro *δεξιᾷ*, cf. II, 33.

V, 36. *ὃς διελύθη αὐτός, δι' αὐτοῦ καὶ πάντες ὅσοι ἐπείθοντο αὐτῷ, καὶ ἐγένοντο εἰς οὐθέν.* cf. v. 37 *κἀκεῖνος ἀπώλετο, καὶ ὅσοι ἐπείθοντο αὐτῷ διεσκορπίσθησαν.* Blassius edidit: *ὃς διελύθη αὐτὸς δι' ἑαυτοῦ κτλ.* quam lectionem B. Weiss l. l. p. 65 improbavit, I. Belser l. l. p. 27 defendit.

V, 38. *καὶ τὰ νῦν εἰσὶν ἀδελφοί, λέγω ὑμῖν* B. Weiss l. l. p. 64 ipsum emendatorem scripsisse censuit, quasi Gamaliel monuisset, accusatos tamquam fratres habendos esse. sed voc. *εἰσὶν* d et fl. ignorant, D² improbavit. neque illa sententia convenit ad sequentia, quibus neque amor fraternus neque infestatio commendatur.

V, 39. *εἰ δὲ ἐκ θεοῦ ἐστίν, οὐ δυνήσεσθε καταλῦσαι αὐτούς, οὔτε βασιλεῖς οὔτε τύραννοι. ἀπέχεσθε οὖν ἀπὸ τῶν ἀνθρώπων τούτων, μήποτε θεομάχοι εὑρεθῆτε.* eadem fere B. Weiss l. l. p. 66 improbavit tamquam ab emendatore dilatata, Belser l. l. p. 28 sq. acerrime defendit. neque reges neque tyranni contra deum impotentes offendunt. cf. Sap. Sal. XII. 14 *οὔτε βασιλεὺς ἢ τύραννος ἀντοφθαλμῆσαι δυνήσεταί σοι* (deo) *περὶ ὧν ἐκόλασας.* VI, 10. 22. VIII, 15. XIV, 16. Sir. XI, 5. 1. Macc. I, 4. 2. Macc. IV, 25. V, 8. 3. Macc. VI, 24. quod Gamaliel vero monet: „abstinete vos ab hominibus his", tantum abest, ut priora (v. 38) praeter rem repetat, ut sine his verbis in t. r. omissis *μήποτε κτλ.* vix intellegamus. interpretes varia supplent.

VI, 1. *ἐγένετο γογγυσμὸς τῶν Ἑλληνιστῶν πρὸς τοὺς Ἑβραίους, ὅτι παρεθεωροῦντο ἐν τῇ διακονίᾳ (τῇ) καθημερινῇ τῶν Ἑβραίων (ὑπὸ τῶν διακόνων τῶν Ἑβραίων* fl. Blass. et Bels.). quae Blassius edidit Bernardo Weiss stupide scripta videntnr esse. viro cl. fortasse minus displicebunt quae equidem edidi. qui enim factum sit, ut Hellenistarum viduae „in ministerio diurno" neglectae essent, inde intellegitur, quod solum „ministerium Hebraeorum" exercebatur. quae corrupte scripta esse censuit Blassius, ego quasi superflua omissa esse arbitror in textu recepto.

VI, 11. B. Weissio (l. l. p. 66) displicuit *τότε* positum post verba in t. r. omissa. sed. cf. XXVII, 21. XXVIII, 1. Floriacensis interpres vertens potius quam emendans scripsit: tunc itaque.

VII, 2—4. *ὁ θεὸς τῆς δόξης ὤφθη τῷ πατρὶ ἡμῶν ὄντι ἐν τῇ Μεσοποταμίᾳ πρὶν ἢ κατοικῆσαι αὐτὸν ἐν Χαρράν. καὶ εἶπεν πρὸς αὐτόν Ἔξελθε ἐκ τῆς γῆς σου καὶ τῆς συγγενείας σου καὶ δεῦρο (καὶ δεῦρο* LXX cod. A, om. cett.) *εἰς τὴν γῆν ἣν ἄν σοι δείξω. τότε Ἀβραὰμ ἐξῆλθεν ἐκ γῆς Χαλδαίων καὶ κατῴκησεν εἰς Χαρράν. κἀκεῖ ἦν μετὰ τὸ ἀποθανεῖν τὸν πατέρα αὐτοῦ, καὶ μετῴκισεν αὐτὸν ὁ θεὸς εἰς τὴν*

γῆν ταύτην κτλ. inter omnes constat haec non convenire ad Gen. XI, 31 sq., ubi Abraamo iam habitanti Carris deus visus paterque ibi mortuus esse traditur. quas difficultates vitavit Irenaeus adv. haer. III, 12, 10 Stephani verba brevius reddens. Gigas v. 2 fin. exhibens: „priusquam mortuus est pater eius", om. v. 4 *μετὰ τὸ ἀποθανεῖν τὸν πατέρα αὐτοῦ.* Parisinus cod. lat. 321: „deus glorie apparuit patri nostro abrahe cum esset in mesopotamia (syrie priusquam moraretur add. in marg.) in charran postquam mortuus est pater ipsius (antequam mortuus esset pater eius et inde transmigravit illum in terram caldeorum in marg.) et dixit ad eum: Exi de terra tua et de cognacione tua et veni in terram quamcunque tibi demonstravero. et inde (postquam mortuus est pater eius in marg.) transtulit eum in terra hac (terram hanc sec. man.)." itaque Blassius formam Romanam (*β*) hanc edidit: *ὁ θεὸς τῆν δόξης ὤφθη τῷ πατρὶ ἡμῶν Ἀβραὰμ [ὄντι ἐν τῇ Μεσοποταμίᾳ ἐν Χαρράν, μετὰ τὸ ἀποθανεῖν τὸν πατέρα αὐτοῦ] καὶ εἶπεν πρὸς αὐτόν Ἔξελθε ἀπὸ τῆς γῆς σου καὶ τῆς συγγενείας σου καὶ δεῦρο εἰς τὴν γῆν, ἣν ἄν σοι δείξω, καὶ μετῴκισεν αὐτὸν εἰς τὴν γῆν ταύτην κτλ.* unde verba uncis inclusa? Blassius (ed. min. p. XIV sqq.). asseruit: „fuerat qui verbis Stephani quae sunt de Abrahae migratione (v. 2) explicationem adderet e Genesi facili negotio petitam: *ὅτε Ἀβραὰμ ἐξῆλθεν ἐκ γῆς Χαλδαίων καὶ* (vel *ἐξελθὼν* omisso *καὶ*) *κατῴκησεν εἰς Χαρράν, κἀκεῖ ην μετὰ τὸ ἀποθανεῖν τὸν πατέρα αὐτοῦ.* ita enim fere Dd, nisi quod *τότε* habet pro *ὅτε* (*ἐξελθὼν* D, sed non d; *καὶ* Dd). quae verba cum Lucae esse putarent neque tamen versui 2 addere possent [sed ibi leguntur in omnibus codicibus et versionibus *οντι εν τη μεσοποταμια πριν η κατοικησαι αυτον εν Χαρραν*, gig. etiam add. *πριν η αποθανειν τον πατερα αυτου*], inferserunt in v. 4, *ὅτε* in *τότε* mutato. sed non satis fecit id correctoribus Alexandrinis: qui primum deleverunt *Ἀβραάμ*, quod inutile videbatur . . ., dein pro *κἀκεῖ ἦν* substituerunt *κἀκεῖθεν*, porro versui 2 temerariis manibus illatis verba *μετὰ τὸ ἀποθανεῖν τὸν πατέρα αὐτοῦ*, quae ibi habet Paris., vel deleverunt vel in *πρὶν ἢ ἀποθ. κτἑ.* mutaverunt (ita Gigas, simul omittens haec verba in v. 4), et quod maximum audacissimumque, inter *Μεσοπ.* et *ἐν Χαρράν* (quae sic coniuncta exhibet Par.) inserueunt *πρὶν ἢ κατοικῆσαι αὐτόν.* vides quanta fuerit illorum [omnium fere testium] doctrina geographica, qui nescirent Carras esse Mesopotiamae, quanta Genesis narrationum scientia, quanta denique sit fides habenda codicibus illorum manus expertis. ecce autem verae lectionis alter testis etiam sincerior se praebet Irenaeus, qui totum locum a v. 2 usque ad 8 *τὸν Ἰσαὰκ* ad verbum afferens [brevius potius reddens] non modo eadem omittit quae Parisinus, sed etiam ea quibus partim in omnibus, partim in Par. (Gig.) v. 2 auctus invenitur: *ὄντι ἐν τῇ Μεσοποταμίᾳ ἐν Χαρράν, μετὰ τὸ ἀποθανεῖν τὸν πατέρα αὐτοῦ.* delenda igitur haec quoque, neque ea quisquam desiderabit." solum igitur Irenaeum Stephani verba abbreviantem nactus corrector Halensis ceteros testes omnes damnavit tamquam adulteratores sive versus 2 sive versus 4 plausumque tulit Belseri, nisi quod hic v. 2 Gigantem secutus est (p. 48, not. 1).

VII, 29. *οὕτως καὶ* (*καὶ οὕτως* Blass) *ἐφυγάδευσεν* (intransitive) *Μωϋσῆς* D, *ἐφυγάδευσεν* (transitive) *δὲ Μωϋσῆν* E, *ἔφυγεν δὲ Μωϋσῆς* B cett., ne dubius sit sensus. ipse B. Weiss l. l. p. 67: „Käme die Lesart nicht in D vor, wo sich so viel wohlüberlegte Correcturen finden, so wäre ich nicht abgeneigt, sie für ursprünglich zu halten."

VII, 43. *ἐπὶ τὰ μέρη Βαβυλῶνος.* Am. V, 26 LXX *ἐπέκεινα Δαμασκοῦ.* commixtus videtur esse textus rec. *ἐπέκεινα Βαβυλῶνος.*

VII, 51. iuxta *σκληροτράχηλοι* Athous cod. Laurae 184 saec. X in marg.: *νεῦρον σιδηροῦν ὁ τράχηλός σου* (Ies. XLVIII, 4) *μὴ βουληθέντες τὸν ἐλαφρὸν ζυγὸν τοῦ σωτῆρος* (Mt. XI, 30) *ἀναδέξασθαι· ὑμεὶς οἱ κύνες οἱ ἐννεοί* (Ies. LVI, 10), *ὑμεῖς οἱ λύκοι τῆς Ἀραβίας* (Hab. I, 8), *ὑμεῖς οἱ χρειματισταὶ ἵπποι* (Am. VI, 7), *ὑμεὶς οἱ κερατισταὶ ταῦροι* (Ier. XXVII, 11), *ὑμεῖς οἱ θωπάζοντες ἀλώπεκες* (Ezech. XIII, 4), *ὑμεὶς τῷ ἁγίῳ πνεύματι ἀντιπίπτετε· πῶς; ὅτι αὐτὸς ὁδηγεὶ, ὑμεὶς δὲ πλανᾶτε. αὐτὸς φωτίζει, ὑμεῖς δὲ σκοτίζετε. αὐτὸς σφραγίζει, ὑμεῖς δὲ ἀποσυλᾶτε.*

ταῦτα ἐν τοῖς ἀρχαίοις ἀντιγράφοις εὕρομεν παρακείμενα.

VIII, 1. *οἳ ἔμειναν ἐν Ἱερουσαλήμ.* haec in t. r. omissa B. Weiss l. l. postea addita esse censuit; praecedere enim *ἐν Ἱεροσολύμοις*, sed E (*ιλημσολυμοις*) dubitavit, utram formam praeferret. scribae vero nonnumquam fluctuaverunt.

VIII, 4. *οἱ μὲν οὖν διασπαρέντες διῆλθον εὐαγγελιζόμενοι τὸν λόγον.* Blass secutus p w al. lat. edidit: *οἱ μὲν οὖν διασπαρέντες ἐπορεύοντο εὐαγγελιζόμενοι τὸν λόγον κατὰ τὰς πόλεις καὶ κώμας τῆς Ἰουδαίας.* eadem fere ratione etiam v. 5 secundum solum p[1] edidit *εἰς Σαμάρειαν τὴν πόλιν* (ipsam ubem principem) pro *εἰς πόλιν τῆς Σαμαρείας.*

VIII, 24. *καὶ πολλὰ κλαίων οὐ διελίμπανεν.* haec videntur in t. r. ideo omissa esse, quia Simon magus vere poenitens displicuit. omnium haeresium auctorem vere poenitentem vix aliquis addidisset.

VIII, 37. *εἶπεν δὲ αὐτῷ ὁ Φίλιππος Ἐὰν πιστεύεις ἐξ ὅλης τῆς καρδίας σου, σωθήσῃ. ἀποκριθεὶς δὲ εἶπεν Πιστεύω τὸν υἱὸν τοῦ θεοῦ εἶναι Ἰησοῦν Χριστόν.* hanc simplicem eunuchi baptizandi confessionem illis non satis fuisse, qui iam symbolo copiosiore uti consueti erant, docet v. 1. *ἔξεστιν* (quasi exceptio esset) pro *σωθήσῃ* (utrumque del. Blass). qui vero ne exceptione quidem talem confessionem sufficere putabant, totum versum delevisse videntur (t. r.). Athous cod. Laurae 184 *εἶπε δὲ αὐτῷ Ἐὰν πιστεύεις ἐξ ὅλης τῆς καρδίας σου, ἔξεστιν, ἀποκριθείς δὲ εἶπεν Πιστεύω τὸν υἱὸν τοῦ θεοῦ εἶναι Ἰησοῦν Χριστόν.* in marg.: *πότε καὶ ἐπὶ ποίᾳ ὁμολογίᾳ ἐπιτρέπει τὸ βάπτισμα.* cf. infra ad XVIII, 8. E. v. d. Goltz l. l. p. 40, not. 1, contulit etiam Catenas ad Act. app. XIII, 44. XVI, 34. XXII, 16. ad XVI, 14. *Ἀμμωνίου· Σημειωτέον, ὅτι δεῖ πρῶτον τὰς κατηχήσεις γίνεσθαι, καὶ ὅταν δὲ δέξωνται τὸν λόγον οἱ ἀκούοντες, τότε ἐπιφέρειν καὶ τὸ βάπτισμα.*

VIII, 39. *ὅτε δὲ ἀνέβησαν ἀπὸ τοῦ ὕδατος, πνεῦμα κυρίου* (*ἐπέπεσεν ἐπὶ τὸν εὐνοῦχον, ἄγγελος δὲ κυρίου*) *ἥρπασεν τὸν Φίλιππον ἀπ' αὐτοῦ.* verba uncis inclusa Blassius quidem suppressit. sed in B cett. vel casu (lineola neglecta, cf. II, 30) vel consilio omissa sunt, quasi

solorum apostolorum esset manibus impositis spiritum sanctum impertire, cf. VIII, 15 sq.

IX, 4. *καὶ πεσὼν ἐπὶ τὴν γῆν ἀληθῶς καὶ ἤκουσεν φωνὴν λέγουσαν Σαῦλε, Σαῦλε, τί με διώκεις;* Blassius pro *ἀληθῶς καὶ* (fl.) edidit *μετὰ μεγάλης ἐκστάσεως* secutus p (cum magna mentis alienatione) et fl. (vere et) mutans in: (pa)vore praecipiens v. 6.

IX, 5. 6. *σκληρόν σοι πρὸς κέντρον λακτίζειν* (cf. XXVI, 14). *ὁ δὲ τρέμων καὶ θαμβῶν ἐπὶ τῷ γεγονότι αὐτῷ εἶπεν Κύριε, τί με θέλεις ποιῆσαι; καὶ ὁ κύριος πρὸς αὐτόν Ἀνάστηθι* (cf. XXII, 10). haec omnia in t. r. desunt praeter finem *ἀλλὰ ἀνάστηθι*, ut XXVI, 15. 16, ubi Paulus suam conversionem omnino brevius repetit. sed in hac prima conversionis narratione vix deesse possunt propter sequentia *καὶ εἴσελθε εἰς τὴν πόλιν, καὶ ἐκεῖ λαληθήσεταί σοι τί δεῖ σε ποιεῖν.* quaecunque in utraque repetitione (XXII, 7—10. XXVI, 14—16) exhibentur hoc primo loco integra traduntur. iam E praeeunte B cett. syr. haec conformaverunt ad XXVI, 15. 16. tremorem vero Sauli nonnulli testes servaverunt.

IX, 7. 8. *οἱ δὲ ἄνδρες οἱ συνοδεύοντες αὐτῷ εἱστήκεισαν ἐνεοί, ἀκούοντες μὲν τῆς φωνῆς, μηδένα δὲ θεωροῦντες λαλοῦντα* (*μεθ' οὗ ἐλάλει* Blass). *ἀλλ' εἶπεν πρὸς αὐτούς Ἐγείρατέ με ἀπὸ τῆς γῆς, καὶ ἐγειράντων αὐτὸν οὐδὲν ἔβλεπεν ἀνεῳγμένων τῶν ὀφθαλμῶν.* Saulus a domino surgere iussus comitum auxilio non egere videbatur, quod deletum est in t. r. nihil exhibente nisi: *ἠγέρθη δὲ Σαῦλος ἀπὸ τῆς γῆς.* deletum est etiam praecedens *λαλοῦντα*, cf. XXII, 9 *τὴν δὲ φωνὴν οὐκ ἤκουσαν τοῦ λαλοῦντός μοι.* XXVI, 14 *ἐγὼ* (Paulus) *μόνος ἤκουσα φωνὴν λέγουσαν πρός με καὶ λέγουσαν κτλ.*

IX, 12. [*καὶ εἶδεν ἐν ὁράματι ἄνδρα Ἀνανίαν ὀνόματι εἰσελθόντα καὶ ἐπιθέντα αὐτῷ τὰς χεῖρας, ὅπως ἀναβλέψῃ*]. haec ipsi Ananiae ab angelo dicta et ea quae sequuntur praecipientia domini verba fl. non exhibet, Blassius merito omisit. nisi ex simpliciore narratione aliqua inserta sunt, inepte addita sunt quamvis a ceteris testibus omnibus tradita.

X, 24. 25. *ὁ δὲ Κορνήλιος ἦν προσδεχόμενος αὐτοὺς καὶ συγκαλεσάμενος τοὺς συγγενεῖς αὐτοῦ καὶ τοὺς ἀναγκαίους φίλους περιέμεινεν. προσεγγίζοντος δὲ τοῦ Πέτρου εἰς τὴν Καισάρειαν προδραμὼν εἷς τῶν δούλων διεσάφησεν παραγεγονέναι αὐτόν. ὁ δὲ Κορνήλιος ἐκπηδήσας καὶ συναντήσας αὐτῷ πεσὼν πρὸς τοὺς πόδας προσεκύνησεν αὐτόν.* brevius et definita extinguens B cett.: *ὁ δὲ Κορνήλιος ἦν προσδοκῶν αὐτοὺς συγκαλεσάμενος τοὺς συγγενεῖς αὐτοῦ καὶ τοὺς ἀναγκαίους φίλους* (om. *περιέμεινεν*). *ὡς δὲ ἐγένετο τοῦ εἰσελθεῖν* (quam verborum constructionem I. Belser l. l. p. 60 sq. textu *β* praecedente illustrari opinatus est) *τὸν Πέτρον* (nuntio praecurrente et Cornelio exsiliente omissis) *συναντήσας αὐτῷ ὁ Κορνήλιος πεσὼν ἐπὶ τοὺς πόδας προσεκύνησεν.* hunc textum contra illum defendere studuerunt P. Corssen (Gött. Gel. Anz. 1896, 6, p. 438) et B. Weiss (l. l. p. 68 sq.).

X, 33. Athoi cod. L. 184 schol. (v. d. Goltz p. 40): *ἐπειδὴ τούτων κέχρηνταί τινες τῶν ῥητῶν παραστῆσαι βουλόμενοι τὸν ἐν ἑκάστῳ ἔθνει φοβούμενον τὸν θεὸν ἄνευ τῆς ἐν Χριστῷ πίστεως σώζεσθαι,*

παραθετέον τὸ ἐκ τοῦ αὐτοῦ Πέτρου ἀνωτέρω κατὰ τοὺς ἀρχιερεῖς εἰρημένον ἐν τούτοις (Act. IV, 11. 12).

X, 46. *ἤκουον γὰρ αὐτῶν λαλούντων ποικίλαις γλώσσαις καὶ μεγαλυνόντων τὸν θεόν.* cf. Hieronymi Tract. de Ps. LXXX ed. Germ. Morin, Maredsoli 1897, p. 70, 2 de apostolis: et loquebantur linguis variis, propterea dicebantur musto pleni.

XI, 1—3. *ἀκουστὸν δὲ ἐγένετο τοῖς ἀποστόλοις καὶ τοῖς ἀδελφοῖς, οἳ ἐν τῇ Ἰουδαίᾳ, ὅτι καὶ τὰ ἔθνη ἐδέξαντο τὸν λόγον τοῦ θεοῦ. ὁ μὲν οὖν Πέτρος διὰ ἱκανοῦ χρόνου ἠθέλησε πορευθῆναι εἰς Ἱεροσόλυμα καὶ προσφωνήσας τοὺς ἀδελφοὺς καὶ ἐπιστηρίξας αὐτοὺς ἐπορεύθη* (*ἐξῆλθεν* Blass) *πολὺν* (*τε* add. Bl.) *λόγον ποιούμενος* (*ἐπορεύετο* add. Bl.) *διὰ τῶν χωρῶν διδάσκων αὐτούς· ὃς καὶ* (*ὅτε δὲ* Bl.) *κατήντησεν αὐτόθι* (*εἰς Ἱεροσόλυμα* Bl.) *καὶ ἀπήγγειλεν αὐτοῖς τὴν χάριν τοῦ θεοῦ.* non Caesarea, ubi *ἡμέρας τινὰς* manere a Cornelio sociisque invitatus est (X, 48), sed Ioppe, ubi *ἡμέρας ἱκανὰς* mansit (IX, 43), *δι' ἱκανοῦ χρόνου* (post multum tempus) Petrus voluit proficisci Hierosolyma, in itinere regionum incolas docens. postquam advenit, Hierosolymitanis renuntiavit gratiam dei factis probatam (cf. XI, 23). quae omnia sana esse contendi (Z. f. w. Th. 1897, IV, p. 628 sq.) contra B. Weiss (l. l. p. 70 sq.). t. r.: *ἤκουσαν δὲ οἱ ἀπόστολοι καὶ οἱ ἀδελφοὶ οἱ ὄντες κατὰ τὴν Ἰουδαίαν ὅτι καὶ τὰ ἔθνη ἐδέξαντο τὸν λόγον τοῦ θεοῦ. ὅτε δὲ ἀνέβη Πέτρος εἰς Ἱερουσαλὴμ κτλ.* hic sublata sunt omnia de Petro (Lydda et) Ioppe, quo *διὰ πάντων διερχόμενος* venerat (IX, 32), abeunte et per regiones redeunte Hierosolyma. Belserus ipse (l. l. p. 62) negare non potest, haec illa relatione corrigi, sed *ἡμέρας τινάς*, quibus Petrus Caesareae ut maneat rogatur, confudit cum *ἱκανῷ χρόνῳ*, quo peracto Hierosolyma reverti voluit.

XI, 17. *τοῦ μὴ δοῦναι αὐτοῖς πνεῦμα ἅγιον πιστεύσασιν ἐπ' αὐτῷ.* haec omittens t. r. sententiam mutilavit. nam deus nemine prohibente gentilibus Petrum audientibus iam dedit idem spiritus sancti donum extraordinarium, quod Hebraei fideles pentecostes die acceperunt. itaque eum prohibere nemo poterat nisi baptismum gentilibus, qui et ipsi iam crediderunt, denegans (cf. X, 47), quo spiritus sanctus daretur ex ordine. etiam *πιστεύσασιν ἐπ' αὐτῷ*, quamvis ab Augustino omissa, Blassius agnoscere debebat, congrua praecedentibus *ὡς καὶ ἡμῖν πιστεύσασιν κτλ.*

XI, 25. 26. *ἀκούσας δὲ* (Barnabas) *ὅτι Σαῦλός ἐστιν εἰς Ταρσὸν ἐξῆλθεν ἀναζητῶν αὐτόν* (*ἐξῆλθεν δὲ εἰς Ταρσὸν ἀναζητῆσαι Σαῦλον* t. r.), *καὶ ὡς συντυχὼν παρεκάλεσεν ἐλθεῖν* (*καὶ εὑρὼν ἤγαγεν* t. r.) *εἰς Ἀντιόχειαν· οἵτινες παραγενόμενοι ἐνιαυτὸν ὅλον συνέχυσαν ὄχλον ἱκανόν* (*ἐγένετο δὲ αὐτοῖς κατ' ἐνιαυτὸν ὅλον συναχθῆναι τῇ ἐκκλησίᾳ* t. r.. cf. IV, 5). *καὶ τότε πρῶτον ἐχρημάτισαν ἐν Ἀντιοχείᾳ οἱ μαθηταὶ Χριστιανοί* (*χρηματίσαι τε πρώτως ἐν Ἀντιοχείᾳ τοὺς μαθητὰς Χριστιανούς* t. r.). codicem D sociosque hic omnino praeferendos esse codici B sociisque demonstrasse mihi videor (Z. f. w. Th. 1897, IV, p. 630 sq.). quod Barnabas Saulum Tarsi quasi casu conveniens (*ὡς συντυχὼν*), non tamquam ecclesiae Hierosolymitanae legatus (cf. XI, 22) rogavit ut Antiochiam veniret, offendere poterat. itaque non sine auctoritate

cum duxisse placuit Antiochiam, ubi ἡ οὖσα ἐκκλησία (cf. XIII, 1) iam praecipitur. cum Barnabas Antiochiae iam ὄχλον ἱκανὸν (XI, 24) primo credentium numero (XI, 21) addidisset, displicuit (etiam ex proselytis) commixtus ὄχλος ἱκανὸς a Barnaba socioque Saulo per totum annum additus, cui substituta est ecclesia quasi iam tunc perfecta. Christianorum vero nomen (pro Nazoraeis, cf. XXIV, 5) consociatis demum Barnaba et Saulo Antiochiae ortum quasi casu in consuetudinem venisse videtur. quae si ipse libri auctor secundis curis scripsisset (α), priorem editionem (β) minime emendasset.

XI, 27. 28. *ἐν ταύταις δὲ ταῖς ἡμέραις κατῆλθον ἀπὸ Ἱεροσολύμων προφῆται εἰς Ἀντίοχειαν, ἦν δὲ πολλὴ ἀγαλλίασις. συνεστραμμένων δὲ ἡμῶν ἔφη εἷς ἐξ αὐτῶν ὀνόματι Ἄγαβος σημαίνων διὰ τοῦ πνεύματος, λιμὸν μεγάλην μέλλειν ἔσεσθαι ἐφ' ὅλην τὴν οἰκουμένην, ἥτις ἐγένετο ἐπὶ Κλαυδίου.* B cett. deleverunt Lucae vestigium inter primos fere Antiochiae fideles, (illum ni fallor, ὄχλον ἱκανόν, quem etiam ex proselytis commiscuerunt Barnabas et Saulus) narrantis prophetarum Hierosolymitanorum nascentisque ecclesiae Antiochenae conventum. nam pro verbis *ἦν δὲ πολλὴ ἀγαλλίασις. συνεστραμμένων δὲ ἡμῶν ἔφη εἷς ἐξ αὐτῶν.* illi Graeci, qui Acta apostolorum in breviorem politioremque formam redegerunt, minime Lucas ipse librum iterum edens, posuerunt *ἀναστὰς δὲ εἷς ἐξ αὐτῶν κτλ.* etiam in sequentibus Graeci illi sustulerunt XII, 1 *ἐν τῇ Ἰουδαίᾳ.* 3 *ἡ ἐπιχείρησις αὐτοῦ ἐπὶ τοὺς πιστούς.* [5 *ὑπὸ τῆς σπείρης τοῦ βασιλέως*?] 10 *κατέβησαν τοὺς ἑπτὰ βαθμούς.* 20 *ἐξ ἀμφοτέρων τῶν πόλεων.* 21 *καταλλαγέντος αὐτοῦ τοῖς Τυρίοις* etc. qui haec omnia Lucam ipsum in altera libri editione (α) omisisse opinantur, non minus errant quam illi, qui haec emendatorem antiquum ad arbitrium addidisse putant.

XII, 23. *καὶ καταβὰς ἀπὸ τοῦ βήματος, ἀλλὰ καὶ* (*ἐγένετο* pro *ἀλλὰ καὶ* Blass.) *σκωληκόβρωτος ἔτι ζῶν, καὶ οὕτως ἐξέψυξεν.* sic debilitari asseruit B. Weiss (l. l. p. 73) subito secutum iudicium divinum. sed Herodes postquam descendit de tribunali, statim eodem morbo punitur, quo Antiochus Epiphanes 2. Macc. IX, 5 sq. iam ante mortem vermeribus comestus. qui vitae exitus debilitatus est in t. r. *καὶ γενόμενος σκωληκόβρωτος ἐξέψυξεν.*

XII, 25. *Βαρνάβας δὲ καὶ Σαῦλος ὑπέστρεψαν ἀπὸ Ἱερουσαλήμ.* Sauli nomen, quod usque ad XIII, 9, i. e. usque ad audientem Sergium Paulum proconsulem continuatur, iam antiquis displicuit. itaque M et Thomas Heracl. praeceperunt *Σαῦλος ὃς ἐπεκλήθη Παῦλος*, Latini nonnulli *Παῦλος* (etiam XIII, 1. 2). quos sequi non debebat Blassius (*Σαῦλος ὁ ἐπικαλούμενος Παῦλος*, adeo XIII, 1. 2 *Παῦλος*) applaudente Belsero (l. l. p. 66). Blassius etiam XIII, 1 solo p et d (emendando) confisus *καθ' ἑκάστην* pro *κατὰ τὴν οὖσαν* (*ἐκκλησίαν*) edidit et confusum p secutus XIII, 4 *οἱ μὲν οὖν ἐξελθόντες ἀπὸ τῶν ἁγίων.*

XIII, 6—8. *εὗρον ἄνδρα τινὰ μάγον ψευδοπροφήτην Ἰουδαῖον, ὀνόματι καλούμενον Βαριησοῦα, ὃς ἦν σὺν τῷ ἀνθυπάτῳ Σεργίῳ Παύλῳ, ἀνδρὶ συνετῷ. οὗτος προσκαλεσάμενος Βαρνάβαν καὶ Σαῦλον καὶ ἐζήτησεν ἀκοῦσαι τὸν λόγον τοῦ θεοῦ. ἀνθίστατο δὲ αὐτοῖς Ἐλύμας ὁ μάγος* (*οὕτως γὰρ ἑρμηνεύεται τὸ ὄνομα αὐτοῦ*) *ζητῶν διαστρέψαι τὸν ἀνθύ-*

πατον ἀπὸ τῆς πίστεως, ἐπεὶ ἥδιστα ἤκουεν αὐτοῦ. pro *Ἐλύμας* Dd exhibent *ετοιμας*, iam post *Βαριησουα* (barihesu) gig.: qui interpretatur paratus (*ἕτοιμος*), cf. Lucifer. al. itaque Blassius edidit: *ὀνόματι καλούμενον Βαριησουα(ν), ὃ μεθερμηνεύεται Ἑτοιμᾶς . . . . . ἀνθίστατο δὲ αὐτοῖς Ἑτοιμᾶς ὁ μάγος κτλ.* v. cl. secutus A. Klostermannum (Probleme im Aposteltexte, 1883, p. 21—33) *Βαριησουα(ν)* interpretatus est בַּר יֵשְׁוָן, filius paratus (יֵשׁ = exstat). re vera esset: filius parati. sed ישׁון, paratus, omni testimonio caret. antiquos Christianos offendit nomen *Βαριησοῦα*, quod est: filius Iesu. itaque Syrus interpres (Psch.) dedit בַּרְשׁוּמָא, filium nominis. Latinis quoque illud nomen displicuit. Hieronymus de hebr. nomin. ed. Lagard. p. 67, 25: „Barieu maleficum sive in malo. nonnulli Bariesu corrupte legunt". cf. p. 16, 23: „Baria (בריעה Num. XXVI, 44) in malis vel in conmutatione eius". Beda 60: „corrupte legitur Bariesu, cum Barieu, id est maleficus sive in malo, legi debeat, credo quia nomen Iesu iisdem litteris, sed nota superposita scribatur. non enim convenit hominem flagitiosum et magum filium Iesu, id est salvatoris, appellari, quem e contrario Paulus filium diaboli nuncupat." *ΕΤΟΙΜΑΣ* vere corruptum esse ex *ΕΛΥΜΑΣ*, versumque esse 'paratus' B. Weiss (l. l. p. 74) vidit. E (gig. wern. Lucf.) quidem iam v. 6 exhibet *Βαριησοῦς, ὃ μεθερμηνεύεται Ἐλύμας* (*ἕτοιμος* Lucf. et gigas), sed sic praecavetur, ne v. 8 *Ἐλύμας ὁ μάγος* (*οὕτως γὰρ ἑρμηνεύεται τὸ ὄνομα αὐτοῦ*) alter magus esse videatur. ad nomen *Ἐλύμας* (עלימא) potius quam ad nomen *Βαριησοῦς* (filius Iesu) pertinet interpretatio *ο μάγος*. iam antiqui quaerebant, utrum ipse Bariesus etiam Elymas appellatus sit an Elymam socium habuerit. — XIII, 8. Athous cod. L. 184 (v. d. Goltz l. l. p. 41) in textu *ἑρμηνεύεται*, in marg. *μεθ'*.

XIII, 17. *ὁ θεὸς τοῦ λαοῦ τούτου Ἰσραὴλ ἐξελέξατο τοὺς πατέρας ἡμῶν· διὸ* (*δια* DMPh gig., *και* D^e^EB cett.) *τὸν λαὸν ὕψωσεν ἐν τῇ παροικίᾳ ἐν τῇ γῇ Αἰγύπτῳ.* una littera mutata optimus sensus efficitur.

XIII, 20. *καὶ ὡς ἔτεσι τετρακοσίοις ἔδωκεν κριτὰς ἕως Σαμουὴλ τοῦ προφήτου.* corrupte codices BאAC *ὡς ἔτεσιν τεσσεράκοντα καὶ πεντήκοντα* (coniuncta cum praecedentibus, quasi post CCCCL demum annos terra Chanaan occupata esset). *καὶ μετὰ ταῦτα ἔδωκεν κριτὰς ἕως Σαμουὴλ προφήτου.* quae ne Blassius quidem (in *α* ponens *καὶ μετὰ ταῦτα* ante *ὡς ἔτεσιν κτλ.*) probare potuit. idem v. cl. XIII, 26 secundum solos wern. et prov. post *υἱοὶ γένους Ἀβραὰμ* add. *καὶ τοῦ θεοῦ.*

XIII, 27—30. *οἱ γὰρ κατοικοῦντες — ὃν ὁ θεὸς ἤγειρεν.* Blassius textum suum *β* sic edidit: *οἱ γὰρ κατοικοῦντες ἐν Ἱερουσαλὴμ καὶ οἱ ἄρχοντες αὐτῆς, μὴ συνιέντες τὰς γραφὰς τῶν προφητῶν τὰς κατὰ πᾶν σάββατον ἀναγινωσκομένας ⟨τοῦτον⟩ ἀπεδοκίμασαν καὶ μηδεμίαν αἰτίαν θανάτου εὑρόντες ἐν αὐτῷ, κρίναντες αὐτὸν παρέδωκαν Πιλάτῳ εἰς ἀναίρεσιν, καὶ ἐτέλουν πάντα τὰ περὶ αὐτοῦ γεγραμμένα, ⟨καὶ⟩ ᾐτοῦντο τὸν Πιλᾶτον τοῦτον μὲν σταυρῶσαι, ... , καὶ ἐπιτυχόντες πάλιν ᾐτήσαντο ἀπὸ τοῦ ξύλου καθελεῖν αὐτόν, καὶ καθελόντες ἔθηκαν εἰς μνημεῖον· ὃν ὁ θεὸς ἤγειρεν.* haec emendatoris esse contendit

B. Weiss l. l. p. 74 sq.: „Wegen des scheinbar beziehungslosen τοῦτον XIII, 27 wird statt τοῦτον ἀγνοήσαντες geschrieben μὴ συνιέντες und dieses (natürlich mit Weglassung des καὶ) mit τὰς γραφὰς (wodurch nun τὰς φωνὰς ersetzt werden musste) als Object verbunden. Das καὶ vor κρίναντες zeigt, dass er dieses nicht verstand [optime dicuntur Hierosolymitani etiam iudicio suo scripturas prophetarum implevisse, cf. II, 23. III, 18] . . . . und es mit μὴ συνιέντες verband, als solle gesagt sein, dass, weil sie die Schriften nicht verstanden und nicht richtig beurteilten (vgl. 1. Kor. II, 14), sie ihre Erfüllung herbeiführen mussten. [vere dicuntur Hierosolymitani scripturas prophetarum unoquoque sabbato praelectas inscii implevisse, cf. III, 17.] Nachdem sodann XIII, 28 das μηδεμίαν αἰτίαν θανάτου εὑρόντες durch ἐν αὐτῷ erläutert, wird nun das κρίναντες aus v. 27 in seiner richtigen Beziehung auf Jesum (αὐτὸν) nochmals aufgenommen [sic iam v. 27 intellegendum], um mit dem in den Evangelien gangbaren Ausdruck (vgl. Luc. 24, 20) das παρεδωκαν πειλατω [ινα] εἰς αναιρεσιν an die Stelle der blossen Erwähnung seiner Tötung zu setzen. Auch darin zeigt sich der Bearbeiter durch den ältesten Text gebunden, dass er XIII, 23 das ητουντο (Imperf. statt ητησαντο wegen des vorhergehenden ετελουν, das der Emendator für ετελεσαν setzte, weil er es auf das Folgende bezog) vor πειλατον aus v. 28 noch einmal aufnimmt, um, was nachher nur vorausgesetzt wird, noch ausdrücklich hervorzuheben, dass es die Kreuzigung war, die sie verlangten (τουτον μεν σταυρωσαι, wobei dem Emendator als Gegensatz Barabbas vorschwebte), und die Erfüllung dieses Verlangens durch και επιτυχοντες anzudeuten, wobei das παλιν darauf geht, das Pilatus auch diesen Wunsch erfüllte, wie den nach der Tötung überhaupt.“ equidem Blassii textum non omni ex parte defendens minime improbo imperfecta ὡς δὲ ἐτέλουν π ά ν τ α τὰ περὶ αὐτοῦ γεγραμμένα, ᾐτοῦντο τὸν Πιλᾶτον τοῦτον μὲν σταυρῶσαι (iterum atque iterum supplicium postulantes, cf. Luc. XXIII, 1—25). quod vero Hierosolymitani ᾐτήσαντο, tantummodo ad corporis depositionem pertinet, non secundum Luc. XXIV, 50—53 soli Iosepho Arimathaeensi, sed omnibus Hierosolymitanis concessam. de hoc enim facto variae erant traditiones. Ioannis ev. XIX, 39 sq. Iosepho addidit Nicodemum. Petri evangelii fragm. v. 3 Iosephum quidem iam ante supplicium domini corpus a Pilato petivisse retulit (v. 21—24). textus receptus brevior est, sed obscurus et mancus. legimus enim: τοῦτον ἀγνοήσαντες καὶ τὰς φωνὰς τῶν προφητῶν τὰς κατὰ πᾶν σάββατον ἀναγινωσκομένας κρίναντες ἐπλήρωσαν. quaerimus, utrum Hierosolymitani Iesum et voces prophetarum unoquoque sabbato praelectas ignoraverint et has Iesum iudicantes impleverint, an Iesum ignorantes et voces prophetarum unoquoque sabbato praelectas iudicantes impleverint. itaque aut τοῦτον (Iesum) et voces prophetarum, quas unoquoque sabbato audiverunt, ignoraverunt et (Iesum) iudicantes has impleverunt, κρίναντες (τοῦτον ταῦτα) ἐπλήρωσαν. aut τοῦτον (Iesum) ignorantes et voces prophetarum unoquoque sabbato praelectas iudicantes impleverunt. aut desiderantur τοῦτον ταῦτα, aut abundat καί. utrumque difficillimum.

omnino deest acumen illud, quod Hierosolymitani scripturas prophetarum quamvis sexcenties auditas non intellegentes ipso iudicio (de Iesu lato) impleverunt. tum legimus: *καὶ μηδεμίαν αἰτίαν θανάτου εὑρόντες* (om. *ἐν αὐτῷ*) *ᾐτήσαντο* (repetitione neglecta) *Πιλᾶτον ἀναιρεθῆναι αὐτόν* (pro *κρίναντες αὐτὸν παρέδωκαν Πιλάτῳ εἰς ἀναίρεσιν*). *ὡς δὲ ἐτέλεσαν* (pro *ἐτέλουν*) *πάντα τὰ περὶ αὐτοῦ γεγραμμένα* (om. *ᾐτοῦντο τὸν Πιλᾶτον τοῦτον μὲν σταυρῶσαι. σταυρωθέντος δὲ ᾐτήσαντο τὸν Πιλᾶτον, ἵνα ἀπὸ τοῦ ξύλου καθέλωσιν αὐτόν. καὶ ἐπιτυχόντες πάλιν καὶ*), *καθελόντες ἀπὸ τοῦ ξύλου ἔθηκαν* (om. *αὐτὸν*) *εἰς μνημεῖον. ὁ δὲ θεὸς ἤγειρεν αὐτὸν ἐκ νεκρῶν* (pro *ὃν ὁ θεὸς ἤγειρεν ἐκ νεκρῶν*). omissum est, quod non solus Ioseph Arimathaeensis, sed omnes Hierosolymitani a Pilato impetraverunt Iesum mortuum sepeliendum. denique *αὐτὸν* delatum est ab *ἔθηκαν* ad *ἤγειρεν*.

XIII, 32. 33. *καὶ ἡμεῖς ὑμᾶς εὐαγγελιζόμεθα τὴν πρὸς τοὺς πατέρας ἡμῶν γενομένην ἐπαγγελίαν, ὅτι ταύτην ὁ θεὸς ἐκπεπλήρωκεν τοῖς τέκνοις αὐτῶν ἡμῖν* (*ἡμῖν* om. Blass.) *ἀναστήσας τὸν κύριον Ἰησοῦν Χριστόν* (*ἀναστήσας Ἰησοῦν* B cett.). *οὕτως γὰρ ἐν τῷ πρώτῳ* (B cett. *δευτέρῳ*) *ψαλμῷ γέγραπται· Υἱός μου εἶ σύ, ἐγὼ σήμερον γεγέννηκά σε. αἴτησαι παρ' ἐμοῦ καὶ δώσω σοι ἔθνη τὴν κληρονομίαν σου καὶ τὴν κατάσχεσίν σου τὰ πέρατα τῆς γῆς* (Ps. II, 7. 8). B cett. om. *αἴτησαι κτλ.*, quae B. Weiss l. l. ab emendatore addita esse censuit. sed haec necessaria sunt ad probandum, quod deus patribus promissum explevit suscitato vel adducto (cf. XIII, 23. III, 22. 26. VII, 37) Iesu. hac ratione minime sufficit declaratio filii dei modo creati sine imperio omnium gentium vel orbis terrarum, quod David ipse nunquam assecutus est. deus postquam patres elegit, populum exaltavit in Aegypto et eduxit. tum terram Chanaan Israelitis subiecit et post iudices regem petentibus Saulum dedit, quo remoto Davidem substituit, e cuius semine, ut promiserat, excitavit Israelitis salvatorem Iesum adnuntiatum a Ioanne. Abrahami igitur posteris proselytisque Antiochiae ad Pisidiam congregatis per oratorem haec salus adnuntiatur. nam Hierosolymitani propheticas voces ipso iudicio explentes salvatorem Israelis ad supplicium tradiderunt et sepulcro, unde deus eum excitavit. hoc, qui comitibus cum eo a Galilaea Hierosolyma profectis per complures dies visus est, a mortuis excitato patribus factam promissionem expletam esse Paulus cum Barnaba Israelitis Antiochiae ad Pisidiam habitantibus nuntiat. quam rem Ps. II, 7 non probaret nisi addito versu sequente. ille enim, quem deus declaravit filium suum modo genitum, imperator futurus est gentium dominusque orbis terrarum. electio patrum iam in Aegypto comprobata et ad ditionem terrae Canaan progressa processit ad promissionem Davidi datam, quae in Iesu impletur omnium imperatore futuro. quem optimum sententiarum nexum textus receptus debilitavit omittens Ps. II, 8. etiam v. 34 sq. argumentationem eo niti fundamento, quod David Ps. XV, 10 de sancto futuri temporis corruptionem non visuro vaticinatus est, exposui in Z. f. w. Th. 1896, I, p. 42 sq.

XIII, 41. Hab. I, 5 brevius laudatur secundum cod. Al., qui addidit *ὑμῖν*, in Vat. omissum. — *καὶ ἐσίγησεν*, cf. XV, 13.

XIII, 47. Ies. XLIX, 6 brevius, non secundum Vat., qui exhibet *δέδωκα* pro *τέθεικα* (Alex.).

XIV, 2—6. *οἱ δὲ ἀρχισυνάγωγοι τῶν Ἰουδαίων καὶ οἱ ἄρχοντες* [*τῆς συναγωγῆς*] *ἐπήγαγον αὐτοῖς διωγμὸν κατὰ τῶν δικαίων* (*οἱ δὲ ἀπειθήσαντες Ἰουδαῖοι ἐπήγειραν* t. r.) *καὶ ἐκάκωσαν τὰς ψυχὰς τῶν ἐθνῶν κατὰ τῶν ἀδελφῶν· ὁ δὲ κύριος ἔδωκεν ταχὺ εἰρήνην* (*ὁ δὲ — εἰρύνην* om. t. r.). quis non videt, textum receptum esse mutilatum? archisynagogi Iudaeorum et principes [synagogae] iam antiquis correctoribus idem bis significare visi sunt, quorum discrimen E. Schuerer (Gesch. d. jüd. V. i. Z. I. C. II. ed. II, 365 sq.) bene exposuit. ne persecutio posterior (v. 5) praeciperetur, vel ut unica narraretur persecutio, pro *ἐπήγ. αὐτοῖς τὸν διωγμὸν κατὰ τῶν δικαίων* in t. r. scriptum est solum *ἐπήγειραν*, modo non superfluum. etiam iustos, quorum persecutionem principes incitaverunt, textus recepti auctor non intellexisse videtur. B. Weiss interpretatur Iudaeos modo ad fidem conversos, quibus conveniunt fratres ex gentilibus conversi. hanc vero persecutionem a domino mox sedatam omisit t. r., omnino brevior, quia maiorem alteram (v. 5 sq.) praecipere noluit.

XIV, 18—20. *καὶ ταῦτα λέγοντες μόγις κατέπαυσαν τοὺς ὄχλους τοῦ μὴ θύειν αὐτοῖς, ἀλλὰ πορεύεσθαι ἕκαστον εἰς τὰ ἴδια. διατριβόντων δὲ αὐτῶν καὶ διδασκόντων* (*ἀλλὰ — διδασκόντων* om. B. cett.) *ἐπῆλθόν* (*δὲ* add. B. cett.) *τινες Ἰουδαῖοι ἀπὸ Ἰκονίου καὶ Ἀντιοχείας* (*ἀπὸ Ἀντ. κ. Ἰκ. Ἰουδαῖοι* B cett.) *καὶ διαλεγομένων αὐτῶν παρρησίᾳ ἔπεισαν τοὺς ὄχλους ἀποστῆναι ἀπ' αὐτῶν λέγοντες ὅτι οὐδὲν ἀληθὲς λέγουσιν, ἀλλὰ πάντα ψεύδονται* (*καὶ διαλεγομένων — ψεύδονται* om. cum t. r. etiam DE) *καὶ ἐπισείσαντες* (*πείσαντες* t. r.) *τοὺς ὄχλους καὶ λιθάσαντες τὸν Παῦλον ἔσυρον ἔξω τῆς πόλεως, νομίζοντες τεθνάναι αὐτόν* (*αὐτὸν τεθνηκέναι* t. r.). *κυκλωσάντων δὲ τῶν μαθητῶν αὐτοῦ* (*αὐτὸν ἀναστὰς* t. r.) *εἰσῆλθεν εἰς τὴν Λύστραν πόλιν* (*πόλιν* om. t. r.). textum receptum hic silentio praeteriit B. Weiss nulla ratione defendendum. ibi enim Lystrenses Barnabam tamquam Iovem, Paulum tamquam Hermen celebratum statim ita lapidari patiuntur, ut extra civitatem tractus putaretur esse mortuus. apud D quamvis nonnulla omittentem Lystrenses non eodem tamen die intervenientibus Iudaeis Iconiensibus et Antiochenis mente immutata Paulum lapidari patiuntur.

XIV, 27. *καὶ ὅτι ἤνοιξε τοῖς ἔθνεσιν θύραν πίστεως.* haec contra omnes testes tamquam inepta damnavit Blassius (ed. min. p. XV sq.): „in ipsa enim Antiochia id dudum factum erat." quicunque vero scripturam sacram temere mutare nolunt, Act. XI, 20 et XIV, 27 diversas manus agnoscent.

XV, 1. 2. *καί τινες κατελθόντες ἀπὸ τῆς Ἰουδαίας τῶν πεπιστευκότων ἀπὸ τῆς αἱρέσεως τῶν Φαρισαίων* (*τῶν πεπιστ. ἀπὸ τ. αἱρ. τῶν Φαρισ.* om. t r.) *ἐδίδασκον τοὺς ἀδελφοὺς ὅτι ἐὰν μὴ περιτμηθῆτε καὶ* (*καὶ* om. t. r.) *τῷ ἔθει* (*τῷ* add. t. r.) *Μωϋσέως περιπατῆτε* (*περιπ.* om. t. r.), *οὐ δύνασθε σωθῆναι. γενομένης δὲ ἐκστάσεως* (*στάσεως* t. r.) *καὶ ζητήσεως οὐκ ὀλίγης τῷ Παύλῳ καὶ τῷ Βαρνάβᾳ σὺν αὐτοῖς* (*πρὸς αὐτοὺς* t. r.) — *ἔλεγεν γὰρ ὁ Παῦλος μένειν οὕτως, καθὼς ἐπίστευσαν, διισχυριζόμενος* (*ἔλεγεν — διισχυρ.* om. t. r.) — *οἵδε ἐληλυθότες ἀπὸ Ἱερουσαλὴμ παρήγγειλαν αὐτοῖς, τῷ Παύλῳ καὶ Βαρνάβᾳ καί τισιν*

ἄλλοις ἀναβαίνειν (*ἔταξαν ἀναβαίνειν Παῦλον καὶ Βαρνάβαν καί τινας ἄλλους ἐξ αὐτῶν* t. r.) *πρὸς τοὺς ἀποστόλους καὶ πρεσβυτέρους, ὅπως κριθῶσιν ὑπ' αὐτῶν* (*ὅπως — αὐτῶν* om. t. r.) *περὶ τοῦ ζητήματος τούτου.* quae t. r. omisit necessaria sunt: fideles e Pharisaeis, quaestionis controversae auctores a Iudaea, et Hierosolymis quidem, Antiochiam profecti praeter circumcisionem etiam mores Mosaicos ad salutem necessarios esse contendunt, quibus Paulus cum Barnaba contradicit, fideles sic manere oportere, ut crediderint, sive circumcisi sive in praeputio (1. Cor. VII, 18. 19). iam ab initio definitur controversia Antiochiae orta, cuius auctores t. r. neque e Pharisaeis profectos esse neque ab ipsa urbe Hierosolymis venisse neque etiam Mosaicos mores postulasse refert. neque Paulus dicitur defendisse unumquemque sic manere debere, ut vocatus sit. textus recepti auctori vel auctoribus displicuit Paulus a Pharisaeis fidelibus iussus ascendere Hierosolyma, ut ibi iudicaretur.

XV, 5. *οἱ δὲ παραγγείλαντες αὐτοῖς ἀναβαίνειν πρὸς τοὺς πρεσβυτέρους ἐξανέστησαν πρὸς τοὺς ἀποστόλους λέγοντες ὅτι δεῖ περιτέμνειν αὐτοὺς παραγγέλλειν τε τηρεῖν τὸν νόμον Μωϋσέως.* iidem igitur, qui Antiochiae circumcisionem et mores Mosaicos omnibus imperaverant, Hierosolymis, quo Paulum et Barnabam ab apostolis iudicandos adduxerunt, eadem postulant. contendunt enim debere Paulum et Barnabam circumcidere (*περιτέμνειν αὐτοὺς*) gentiles ad fidem conversos et iubere Mosis legem observare. quam interpretationem B. Weiss l. l. p. 81, not. 2, impugnavit, sed non refellit (cum non scriptum sit *περιτέμνεσθαι*). quod vero e Pharisaeis orti sunt (v. 1) huc in Dd invito contextu delatum in t. r. totam sententiam mutavit: *ἐξανέστησαν δέ τινες τῶν ἀπὸ τῆς αἱρέσεως τῶν Φαρισαίων πεπιστευκότες λέγοντες ὅτι δεῖ περιτέμνειν αὐτοὺς παραγγέλλειν τε τηρεῖν τὸν νόμον Μωϋσέως.* sic etiam hic remoti sunt illi qui Antiochiae Paulum et Barnabam iusserunt ascendere Hierosolyma. substituti sunt alii, et ipsi antea Pharisaei, sed non profecti Antiochiam. etiam sic vero obstant ultima, ubi *περιτέμνειν αὐτοὺς παραγγέλλειν τε* ad v. 3 *τὴν ἐπιστροφὴν ἐθνῶν* referre eo minus licet, quia t. r. etiam omisit v. 4 *καὶ ὅτι ἤνοιξεν τοῖς ἔθνεσιν θύραν πίστεως.*

XV, 16. 17. Amos IX, 11. 12: *Μετὰ δὲ ταῦτα* (*ἐν τῇ ἡμέρᾳ ἐκείνῃ* LXX) *ἐπιστρέψω* (*ἀναστρέψω* t. r.) *καὶ ἀνοικοδομήσω τὴν σκηνὴν Δαυὶδ τὴν πεπτωκυῖαν* (*ἀναστήσω τὴν σκηνὴν Δαυὶδ τὴν πεπτωκυῖαν* LXX) *καὶ τὰ κατεσκαμμένα* (*κατεστραμμένα* t. r. et LXX cod. A) *αὐτῆς ἀνοικοδομήσω* (*καὶ ἀνοικοδομήσω τὰ πεπτωκότα αὐτῆς καὶ τὰ κατεσκαμμένα αὐτῆς ἀναστήσω* LXX) *καὶ ἀνορθώσω αὐτήν* (*καὶ ἀνοικοδομήσω αὐτήν, καθὼς αἱ ἡμέραι τοῦ αἰῶνος* LXX), *ὅπως ἂν* (*ἂν* om. LXX praeter A) *ἐκζητήσωσιν οἱ κατάλοιποι τῶν ἀνθρώπων* (אָדָם pro אֱדֹם iam LXX) *τὸν θεὸν* (*τὸν κύριον* t. r., om. LXX praeter A) *καὶ πάντα τὰ ἔθνη, ἐφ' οὓς ἐπικέκληται τὸ ὄνομά μου ἐπ' αὐτούς, λέγει κύριος ὁ ποιῶν ταῦτα.*

XV, 20. *ἀλλὰ ἐπιστεῖλαι αὐτοῖς τοῦ ἀπέχεσθαι τῶν ἀλισγημάτων τῶν εἰδώλων καὶ τῆς πορνείας* (*καὶ πνικτοῦ* add. t. r.) *καὶ τοῦ αἵματος, καὶ ὅσα μὴ θέλουσιν ἑαυτοῖς γίνεσθαι ἑτέροις μὴ ποιεῖν* (*καὶ ὅσα — ποιεῖν* om. t. r.). Athous cod. L. 184 (v. d. Goltz l. l. p. 41 sq.):

ἐπιστεῖλαι αὐτοῖς τοῦ ἀπέχεσθαι ἀπὸ τῶν ἀλισγημάτων καὶ τοῦ αἵματος καὶ τῆς πορνείας καὶ ὅσα ἂν μὴ θέλωσιν αὐτοῖς γίνεσθαι ἑτέροις μὴ ποιεῖν**. in marg.: *Εἰρηναῖος ὁ πάνυ ἐν Γ' κατὰ τὰς αἱρέσεις λόγῳ* (12, 4) *καὶ ὧδε* (*ὦδε* cod.) *καὶ ἐν τοῖς ἑξῆς ἐκ προσώπου τῶν ἀποστόλων* (XV, 29) *οὕτως ἀναφέρει τὴν χρῆσιν· καὶ ὁ Παμφίλου μέγας Εὐσέβιος ἐν τοῖς κατὰ Πορφυρίου ἕκτῳ καὶ ἑβδόμῳ λόγῳ ὁμοίως καὶ τὸν Πορφύριον τίθησι οὕτως ἐπὶ διαβολῇ μεμνημένον τῆς χρήσεως.* Act. XV, 29: *ἀπέχεσθαι εἰδωλοθύτων καὶ αἵματος* (*καὶ πνικτῶν* add. t. r.) *καὶ πορνείας καὶ ὅσα μὴ θέλετε ἑαυτοῖς γίνεσθαι ἑτέροις μὴ ποιεῖν* (*καὶ ὅσα — μὴ ποιεῖν* om. t. r.). Athous cod. L. 184 (v. d. Goltz l. l. p. 43 sq.) sic ut XV, 20 (sed add. *καὶ τοῦ πνικτοῦ*). in marg.: *ἰστέον καὶ τοῦτο ὡς Εἰρηναῖος ἐν τῷ αὐτῷ κατὰ τὰς αἱρέσεις τόπῳ καὶ λόγῳ οὕτως περαιοῖ τὴν τῶν ἀποστόλων ἐπιστολήν· Ἐξ ὧν διατηροῦντες ἑαυτοὺς εὖ πράξετε φερόμενοι ἐν τῷ ἁγίῳ πνεύματι, καὶ διότι ἐν ἑκατέροις τοῖς τύποις* (Act. XV, 20. 29) *τοῦ πνικτοῦ οὐ μέμνηται.* Act. XXI, 25: *ἡμεῖς ἐπεστείλαμεν κρίναντες μηδὲν τοιοῦτον τηρεῖν αὐτοὺς* (*κρίναντες φυλάσσεσθαι αὐτοὺς* t. r.) *τὸ* (*τε* add. t. r.) *εἰδωλόθυτον καὶ αἷμα* (*καὶ πνικτὸν* add. t. r.) *καὶ πορνείαν.* Ambrosiaster ad Gal. II, 2: Praeterea cum legem dedissent (apostoli), non molestari eos qui ex gentibus credebant, sed ut ab his tantum observarent, id est a sanguine et fornicatione et idololatria (Act. XV, 20. 29), nunc dicant sophistae Graecorum, qui sibi peritiam vindicant, subtilitate ingenii se naturaliter vigere: quae tradita sunt gentibus observanda? quae ignorabant, an quae sciebant? . . . . denique tria haec mandata ab apostolis et senioribus data reperiuntur, quae ignorant leges Romanae, id est, ut abstineant se ab idololatria et sanguine, sicut Noë (Gen. IX, 4), et fornicatione. quae sophistae Graecorum non intelligentes, scientes tamen a sanguine abstinendum, adulterarant scripturam quartum mandatum addentes: et a suffocato abstinendum. quod, puto, nunc dei nutu intellecturi sunt, quia iam supra dictum erat, quod addiderunt. Hieronymus ad Gal. V, 2: In actibus apostolorum narrat historia . . . . apostolos congregatos statuisse per litteras ne superponeretur eis iugum legis, nec amplius observarent, nisi ut custodirent se tantum ab idolothytis et sanguine et fornicatione, sive ut in nonnullis exemplaribus scriptum est: et a suffocatis."

Apud D sociosque gentiles fideles iubentur cavere idolothyta, fornicationem et sanguinem vel homicidium (cf. Mt. XXIII, 30. 35. XXVII, 24. Luc. XI, 50. Act. XX, 26. Apoc. XVII, 6), quaecunque vero ipsi pati nolint, aliis ne faciant. sic gentilium idololatria et impudicitia interdicta gentiles ad fidem conversi vetantur alios vita privare vel omnino laedere. Iesus ipse Mt. VII, 12: *πάντα οὖν ὅσα ἐὰν θέλητε ἵνα ποιῶσιν ὑμῖν οἱ ἄνθρωποι, οὕτως καὶ ὑμεῖς ποιεῖτε αὐτοῖς· οὗτος γάρ ἐστιν ὁ νόμος καὶ οἱ προφῆται* (cf. Luc. VI, 31). Didache XII apostolorum c. I post illa duo magna praecepta, in quibus Iesus Matth. XXII, 37—40 totam legem et prophetas pendere dixit, praemisit: *πάντα δὲ ὅσα ἐὰν θελήσῃς μὴ γίνεσθαί σοι, καὶ σὺ ἄλλῳ μὴ ποίει.* Clem. Recogn. VIII, 56: omnis propemodum actuum nostrorum in eo colligitur observantia, ut quod ipsi pati nolumus, ne hoc aliis inferamus." profecto Mosaicam religionem

totam vere exercent gentiles fideles haec tria vel quatuor observantes, quamvis neglectis ritibus et ceremoniis. inde Montanistarum tria peccata mortalia, cf. Tertullian. de pudicitia c. 12: servatum esse moechiae et fornicationi locum inter idololatriam et homicidium. etiam Aristides Apolog. c. XV, p. 37. Henneck. p. 57 Seeberg. *ὅσα οὐ θέλουσιν* (Christiani) *αὐτοῖς γίνεσθαι, ἑτέρῳ οὐ ποιοῦσι.* Theophilus Antioch. ad Autolycum II, 34 (49): *οἳ* (prophetae) *καὶ ἐδίδαξαν ἀπέχεσθαι ἀπὸ τῆς ἀθεμίτου εἰδωλολατρείας καὶ μοιχείας καὶ φόνου* (= *αἵματος*), *πορνείας, κλοπῆς, φιλαργυρίας, ὅρκου ψευδοῦς, ὀργῆς καὶ πάσης ἀσελγείας καὶ ἀκαθαρσίας· καὶ πάντα ὅσα ἂν μὴ βούλεται ἄνθρωπος ἑαυτῷ γίνεσθαι ἵνα μηδὲ ἄλλῳ ποιῇ. Αἷμα* vero interdictum poterant intellegere sanguinem non gustandum (cf. Gen. IX, 4). huic interpretationi favere poterat t. r. Act. XV, 20 *ἀλλὰ ἐπιστεῖλαι αὐτοῖς χεσθαι τῶν ἀλισγημάτων τῶν εἰδώλων καὶ τῆς πορνείας καὶ πνικτοῦ καὶ τοῦ αἵματος* (aliter XV, 29. XXI, 25).

XV, 29. t. r. *ἀπέχεσθαι εἰδωλοθύτων καὶ αἵματος καὶ πνικτῶν καὶ πορνείας.* XXI, 25. *ἡμεῖς ἐπεστείλαμεν* (vel *ἀπεστείλαμεν*) *κρίναντες φυλάσσεσθαι αὐτοὺς τό τε εἰδωλόθυτον καὶ αἷμα καὶ πνικτὸν καὶ πορνείαν.* hoc sensu sanguinem cavendum supplere volebant etiam suffocata interdicentes. Tertullianus Apologet. c. 9: „qui propterea quoque suffocatis et morticinis abstinemus, ne quo sanguine contaminemur vel intra viscera sepulto.“ tum ex decreto de externis fere rebus agente omittenda erat ultima sententia (*καὶ ὅσα μὴ κτλ.*). sic Graecorum sophistae, quos Ambrosiaster impugnavit, etiam Iudaeochristianis morem gesserunt suffocata abhorrentibus, cf. Clem. Recogn. IV, 36 (supra p. 222), quibus addo Clem. Hom. VII, 4 *τραπέζης δαιμόνων ἀπέχεσθαι, νεκρᾶς μὴ γεύεσθαι σαρκός, μὴ ψαύειν αἵματος, ἐκ παντὸς ἀπολούεσθαι λύματος.* VII, 8 *τραπέζης δαιμόνων μὴ μεταλαμβάνειν, λέγω δὲ εἰδωλοθύτων, νεκρῶν, πνικτῶν, θηριαλώτων, αἵματος.* VIII, 19 *τῶν ὑμετέρων* (*τῶν δαιμόνων*) *μεταλαμβάνων τραπέζης ἢ ἕτερόν τι ὢν οὐ χρὴ ἐκτελῶν ἢ αἷμα χέων ἢ σαρκῶν νεκρῶν γευόμενος ἢ θηρίου λειψάνου ἢ τμητοῦ ἢ πνικτοῦ ἢ ἄλλου τινὸς ἀκαθάρτου ἐμπιπλάμενος.* textum receptum defendens B. Weiss l. l. p. 108 sq. voc. *αἷμα* = homicidium, neglexisse videtur, ne a Theodoro Zahn (Einleitung in d. N. T. II, p. 344 sq.) quidem satis reputatum, quasi apud D sociosque effectus esset „ein elementarer Moralkatechismus.“ praeceptumne ciborum praeferendum est?

XV, 34. *ἔδοξε δὲ τῷ Σιλᾷ ἐπιμεῖναι αὐτοῦ, μόνος δὲ Ἰούδας ἐπορεύθη.* haec quamvis necessaria propter v. 40 t. r. omisisse videtur propter v. 33, ubi duumviri iam dimissi esse dicuntur.

XVI, 4. *Διερχόμενοι δὲ* (*ὡς δὲ διεπορεύοντο* t. r.) *τὰς πόλεις ἐκήρυσσον καὶ* (*ἐκήρ. καὶ* om. t. r.) *παρεδίδοσαν αὐτοῖς μετὰ πάσης παρρησίας τὸν κύριον Ἰησοῦν Χριστόν, ἅμα παραδιδόντες καὶ τὰς ἐντολὰς* (*αὐτοῖς φυλάσσειν τὰ δόγματα τὰ κεκριμένα ὑπὸ* t. r.) *τῶν ἀποστόλων καὶ πρεσβυτέρων τῶν ἐν Ἱεροσολύμοις.* traditionem Iesu Christi, qua ecclesiae iam conditae augebantur (v. 5), om. t. r., sola decreta retinens, quae apostoli civitatibus extra Syriam et Ciliciam non scripserunt.

XVI, 10. *διεγερθεὶς οὖν διηγήσατο τὸ ὅραμα ἡμῖν, καὶ ἐνοήσαμεν* (*ὡς δὲ τὸ ὅραμα εἶδεν, εὐθέως ἐζητήσαμεν ἐξελθεῖν εἰς Μακεδονίαν, συμβιβάζοντες* t. r.) *ὅτι προσκέκληται ἡμᾶς ὁ κύριος* (*ὁ θεὸς* t. r.) *εὐαγγελίσασθαι τοὺς ἐν τῇ Μακεδονίᾳ* (*εὐ. αὐτούς* t. r.). post XI, 28 iterum Lucae ipsius ad Theophilum Pauli Acta referentis vestigium, hoc loco in t. r. non plane extinctum. Pauli comiti etiam *τῇ ἐπαύριον* v. 11 in textu rec. omissum bene convenit.

XVI, 35. *ἡμέρας δὲ γενομένης συνῆλθον οἱ στρατηγοὶ ἐπὶ τὸ αὐτὸ εἰς τὴν ἀγορὰν καὶ ἀναμνησθέντες τὸν σεισμὸν τὸν γεγονότα ἐφοβήθησαν καὶ ἀπέστειλαν* (*ἡμέρας δὲ γενομένης ἀπέστειλαν οἱ στρατηγοὶ* t. r.) *τοὺς ῥαβδούχους λέγοντες Ἀπόλυσον τοὺς ἀνθρώπους ἐκείνους, οὓς ἐχθὲς παρέλαβες* (*οὓς ἐχθὲς παρέλ.* om. t. r.). terrae motus mentionem vere aptam textus rec. auctor omisit brevitatis studiosus, etiam *οὓς ἐχθὲς παρέλαβες*, quae deesse vix possunt, tum v. 36 *καὶ εἰσελθών*, denique v. 37 *ἀναιτίους*, addidit vero v. 36 *ἐν εἰρήνῃ*.

XVI, 38—40. *ἀπήγγειλαν* (*ἀνήγγειλαν* in margine Athous cod. L. 184 apud v. d. Goltz l. l. p. 44) *δὲ τοῖς στρατηγοῖς οἱ ῥαβδοῦχοι τὰ ῥήματα ταῦτα τὰ ῥηθέντα πρὸς τοὺς στρατηγοὺς* (*τὰ ῥ. π. τ. στρατ.* om. t. r.). *οἱ δὲ ἀκούσαντες ὅτι Ῥωμαῖοί εἰσιν ἐφοβήθησαν* (*ἐφοβήθησαν δὲ ἀκούσ. ὅτι Ῥωμ. εἰσιν* t. r.) *καὶ παραγενόμενοι μετὰ φίλων πολλῶν εἰς τὴν φυλακὴν* (*καὶ ἐλθόντες* t. r.) *παρεκάλεσαν αὐτοὺς ἐξελθεῖν εἰπόντες Ἠγνοήσαμεν τὰ καθ' ὑμᾶς ὅτι ἐστὲ ἄνδρες δίκαιοι. καὶ ἐξαγαγόντες παρεκάλεσαν αὐτοὺς λέγοντες Ἐκ τῆς πόλεως ταύτης ἐξέλθατε, μήποτε πάλιν συστραφῶσιν ἡμῖν ἐπικράζοντες καθ' ὑμῶν* (*παρεκάλεσαν αὐτοὺς καὶ ἐξαγαγόντες ἠρώτων ἀπελθεῖν ἀπὸ τῆς πόλεως* t. r.). *ἐξελθόντες δὲ ἐκ τῆς φυλακῆς ἦλθον πρὸς τὴν Λυδίαν καὶ ἰδόντες τοὺς ἀδελφοὺς διηγήσαντο ὅσα ἐποίησεν ὁ κύριος αὐτοῖς* (*τοὺς ἀδελφοὺς — αὐτοῖς* om. t. r.) *παρεκάλεσάν τε αὐτοὺς* (*παρεκάλεσαν τοὺς ἀδελφοὺς* t. r.) *καὶ ἐξῆλθον.* etiam eam epitomen, quam t. r. praebet, contra integram codicis B sociorumque relationem B. Weiss l. l. p. 96 sq. defendere conatus est. ibi nihil excusantes praetores, qui Paulum Silamque publice caedi iusserant, ipsi *παρεκάλεσαν αὐτοὺς* (vulg. vertit: deprecati sunt eos) et e carcere eductos rogaverunt, ut ex urbe abirent.

XVII, 4. *καί τινες ἐξ αὐτῶν* (*τῶν Ἰουδαίων*) *ἐπείσθησαν* (*τῇ διδαχῇ* h. l. Blass) *καὶ προσεκληρώθησαν τῷ Παύλῳ καὶ τῷ Σιλαίᾳ* (*Σιλᾷ* t. r.) *τῇ διδαχῇ* (om. t. r.) *πολλοὶ τῶν* (*τε* add. t. r.) *σεβομένων καὶ* (*καὶ* om. t. r.) *Ἑλλήνων πλῆθος πολὺ καὶ γυναῖκες* (*γυναικῶν τε* t. r.) *τῶν πρώτων οὐκ ὀλίγαι.* itaque Iudaei pauci, proselyti multi, Graeci plurimi cum non paucis mulieribus ad fidem se converterunt. procul ab 1. Thess. I, 9 recedit t. r., qui Graecos non proselytos omnino omisit.

XVII, 12. *τινὲς* (*πολλοὶ* t. r.) *μὲν οὖν* (*ἐξ* add. t. r.) *αὐτῶν ἐπίστευσαν, τινὲς δὲ ἠπίστησαν* (*τινὲς δὲ ἠπίστ.* om. t. r.) *καὶ τῶν Ἑλλήνων καὶ* (*τῶν ἑλληνίδων γυναικῶν* t. r.) *τῶν εὐσχημόνων ἄνδρες καὶ γυναῖκες ἱκανοὶ ἐπίστευσαν* (*τῶν εὐσχημόνων καὶ ἀνδρῶν οὐκ ὀλίγοι* t. r.). mire t. r. Graecas mulieres nobiles praeposuit viris non paucis, tamquam huius temporis more perverso exhibens: „Damen und Herren“.

XVII, 15. *παρῆλθεν δὲ τὴν Θεσσαλίαν· ἐκωλύθη γὰρ εἰς αὐτοὺς κηρῦξαι τὸν λόγον.* haec in cod. D sociisque temere addita esse B. Weiss (l. l. p. 89) contendit, sed ipse contulit XVI, 7.

XVII, 18. *οἱ δέ Ξένων δαιμόνων δοκεῖ καταγγελεὺς εἶναι.* praeter rem B cett. add. *ὅτι τὸν Ἰησοῦν καὶ τὴν ἀνάστασιν εὐηγγελίζετο.*

XVII, 28. Athous cod. L. 184 (v. d. Goltz l. l. p. 44) in textu *ποιητῶν,* in marg.: *αρατ . . . . ποιητοῦ.*

XVIII, 1—3. *Ἀναχωρήσας δὲ ἀπὸ* (*μετὰ ταῦτα χωρισθεὶς ἐκ τῶν* t. r.) *Ἀθηνῶν ἦλθεν εἰς Κόρινθον. καὶ εὑρών τινα Ἰουδαῖον ὀνόματι Ἀκύλαν, Ποντικὸν τῷ γένει, προσφάτως ἐληλυθότα ἀπὸ τῆς Ἰταλίας, καὶ Πρίσκιλλαν γυναῖκα αὐτοῦ — οἵδε ἐξῄεσαν ἀπὸ Ῥώμης* (*οἵδε ἐξ. α. Ῥώμης* om. t. r.) *διὰ τὸ τεταχέναι Κλαύδιον χωρίζεσθαι πάντας* (*τοὺς* add. t. r.) *Ἰουδαίους ἀπὸ* (*τῆς* add. t. r.) *Ῥώμης, οἳ καὶ κατῴκησαν εἰς τὴν Ἀχαΐαν* (*οἳ καὶ — Ἀχ.* om. t. r.) — *προσῆλθεν αὐτοῖς ὁ Παῦλος καὶ διὰ τὸ ὁμότεχνον* (*εἶναι* add. t. r.) *ἔμενεν πρὸς αὐτοὺς* (*παρ' αὐτοῖς* t. r.) *καὶ ἠργάζετο. ησαν γὰρ σκηνοποιοὶ τῇ τέχνῃ.* omissa sunt etiam in D *οἵδε* (cf. XV, 2) *ἐξῄεσαν ἀπὸ Ῥώμης,* Blassius vitavit parenthesin post *γυναῖκα αὐτοῦ* e fl. addens *ἠσπάσατο αὐτούς,* post [*ἀπὸ τῆς Ῥώμης*], [*οἳ*] *καὶ κατῴκησαν εἰς τὴν Ἀχαΐαν* pergens: *ὁ δὲ Παῦλος ἐγνώσθη τῷ Ἀκύλᾳ* (Thom. in mg.) *διὰ τὸ κτλ.*

XVIII, 5. *συνεῖχέ τε* scripsi pro *συνείχετο,* Blass. etiam om. *τε.* sensus mihi videtur: *συνεχεῖ τε τῷ λόγῳ Παῦλος διεμαρτύρετο τοῖς Ἰουδαίοις.*

XVIII, 8. Athous cod. L. 184 (v. d. Goltz l. l. p. 44) in marg.: *ὅτι δεῖ πίστιν προηγεῖσθαι τοῦ βαπτίσματος ἀνάγνωσον ἄνω* (VIII, 37) *εἰς τὸν Φίλιππον καὶ τὸν εὐνουχον.*

XVIII, 18—23. *ὁ δὲ Παῦλος ἔτι προσμείνας ἡμέρας ἱκανὰς τοῖς ἀδελφοῖς ἀποταξάμενος ἔπλευσεν* (*ἐξέπλει* t. r.) *εἰς τὴν Συρίαν, καὶ σὺν αὐτῷ Πρίσκιλλα καὶ Ἀκύλας, κειράμενος τὴν κεφαλὴν ἐν Κενχρεαῖς* (*ἐν Κενχρ. τὴν κεφ.* t. r.)· *εἶχεν γὰρ πρὸς* (*πρὸς* om. t. r.) *εὐχήν. κατήντησαν δὲ εἰς Ἔφεσον. καὶ τῷ ἐπιόντι σαββάτῳ* (*κ. τ. ἐ. σ.* om. t. r.) *ἐκείνους* (*κἀκείνους* t. r.) *κατέλιπεν ἐκεῖ* (*αὐτοῦ* t. r.), *αὐτὸς δὲ εἰσελθὼν εἰς τὴν συναγωγὴν διελέγετο* (*διελέξατο* B cett.) *τοῖς Ἰουδαίοις. ἐρωτώντων τε αὐτῶν ἐπὶ πλείονα χρόνον ἐπιμεῖναι παρ' αὐτοῖς οὐκ ἐπένευσεν, ἀλλὰ ἀποταξάμενος καὶ εἰπών Δεῖ με πάντως τὴν ἑορτὴν τὴν ἐρχομένην ποιῆσαι εἰς Ἱεροσόλυμα* (*Δεῖ — Ἱεροσ.* om. B. cett. solum *πάλιν* exhibentes), *ἀνακάμψω πρὸς ὑμᾶς τοῦ θεοῦ θέλοντος, ἀνήχθη ἀπὸ τῆς Ἐφέσου, καὶ κατελθὼν* (*τὸν δὲ Ἀκύλαν εἴασεν ἐν Ἐφέσῳ, αὐτὸς δὲ ἀνενεχθεὶς* add. M. cf. Psch. Thom.) *εἰς Καισάρειαν καὶ* (*καὶ* om. B cett.) *ἀναβὰς καὶ ἀσπασάμενος τὴν ἐκκλησίαν κατέβη εἰς Ἀντιόχειαν, καὶ ποιήσας χρόνον τινὰ ἐξῆλθεν διερχόμενος καθεξῆς τὴν Γαλατικὴν χώραν καὶ Φρυγίαν καὶ* (*καὶ* om. B cett.) *ἐπιστηρίζων* (*στηρίζων* B sq.) *πάντας τοὺς μαθητάς.* Aquilae tonsuram D bene illustrat. crinium incrementum Nasiraeus voluntarius impleto voto aliquo Cenchreis sustulit, non novum votum iniens. voluntariam enim abstinentiam Nasiraeis lege mandatam ipse Paulus commendavit 1. Cor. VII, 5. cum vero Paulus Ephesum venit, sequente sabbato, quod memorare superfluum videbatur illi, qui Acta apostolorum brevians edidit,

domo relictis Priscilla et Aquila iam Romae excommunicatis a Iudaeis ideoque urbe expulsis (cf. Sueton. Claud. 25) synagogam ingressus est. Iudaeis autem disputationem continuandam petentibus recusavit. discessus vero rationem, quod festum diem sequentem Hierosolymis agere debeat, B cett. omiserunt, fortasse quia Iudaeis nimium indulgere videbatur. eadem fere enim de Barnaba Clem. Recogn. I, 10: „urgebat tamen profectionem dicens, se diem festum religionis suae, qui immineret, omnimodis apud Iudaeam celebraturum". omisso etiam *καὶ* ante *ἀναβὰς* B cett. arcere studuerunt Hierosolyma profectum, quos secutus Blassius hunc itineris finem negavit a B. Weissio bene defensum. etiam *καὶ* ante *ἐπιστηρίζων* D cett. bene servaverunt.

XVIII, 26—28. *ἐν δὲ τῇ Ἐφέσῳ ἐπιδημοῦντές τινες Κορίνθιοι καὶ ἀκούσαντες αὐτοῦ* (*τοῦ Ἀπολλωνίου*) *παρεκάλουν διελθεῖν σὺν αὐτοῖς εἰς τὴν πατρίδα αὐτῶν* (*ἐν δὲ — πατρίδα αὐτῶν* om. B cett.). *συνκατανεύσαντος δὲ αὐτοῦ* (*βουλομένου δὲ αὐτοῦ διελθεῖν εἰς τὴν Ἀχαΐαν* B cett.) *οἱ Ἐφέσιοι* (*προτρεψάμενοι οἱ ἀδελφοὶ* B. cett.) *ἔγραψαν τοῖς ἐν Κορίνθῳ* (*ἐν Κορ.* om. B cett.) *μαθηταῖς, ὅπως ἀποδέξωνται τὸν ἄνδρα* (*ἀποδέξασθαι αὐτόν* B cett.). *ὃς ἐπιδημήσας εἰς τὴν Ἀχαΐαν πολὺ συνεβάλετο ἐν ταῖς ἐκκλησίαις* (*ὃς παραγενόμενος συνεβάλετο πολὺ τοῖς πεπιστευκόσιν διὰ τῆς χάριτος* B cett.). *εὐτόνως γὰρ τοῖς Ἰουδαίοις διακατηλέγχετο δημοσίᾳ διαλεγόμενος* (*διαλεγόμενος* om. B cett.) *ἐπιδεικνὺς διὰ τῶν γραφῶν, τὸν Ἰησοῦν εἶναι Χριστόν* (*εἶναι τὸν Χριστὸν Ἰησοῦν* B cett.). etiam hic textum receptum codici D sociisque praestare B. Weiss (l. l. p. 92 sq.), qui etiam Apollon cum Paulo confudit, paucis persuadebit.

XIX, 1. *Θέλοντος δὲ τοῦ Παύλου κατὰ τὴν ἰδίαν βουλὴν πορεύεσθαι εἰς Ἱεροσόλυμα εἶπεν αὐτῷ τὸ πνεῦμα ὑποστρέφειν εἰς τὴν Ἀσίαν. διελθὼν δὲ τὰ ἀνωτερικὰ μέρη ἔρχεται εἰς Ἔφεσον. καὶ εὑρών τινας μαθητὰς εἶπεν πρὸς αὐτούς Εἰ πνεῦμα ἅγιον ἐλάβετε πιστεύσαντες; οἱ δὲ πρὸς αὐτόν Ἀλλ' οὐδ' εἰ πνεῦμα ἅγιον λαμβάνουσίν τινες ἠκούσαμεν.* B etc. *ἐγένετο δὲ ἐν τῷ τὸν Ἀπολλὼ εἶναι ἐν Κορίνθῳ Παῦλον διελθόντα τὰ ἀνωτερικὰ μέρη ἐλθεῖν εἰς Ἔφεσον καὶ εὑρεῖν τινὰς μαθητάς, εἶπέν τε πρὸς αὐτούς Εἰ πνεῦμα ἅγιον ἐλάβετε πιστεύσαντες; οἱ δὲ πρὸς αὐτόν Ἀλλ' οὐδ' εἰ πνεῦμα ἅγιον ἔστιν ἠκούσαμεν.* illius textus auctorem B. Weiss (l. l. p. 93 sq.) contendit oblitum esse XVIII, 22 *ἀναβὰς* (*εἰς Ἱεροσόλυμα*) vel XVIII, 23, ubi Paulus Antiochia per Galatiam et Phrygiam proficiscens iam Asiam superiorem et Ephesum petierit. verum est, Paulum XVIII, 21 Ephesiis Iudaeis dixisse, se deo volente Hierosolymis ad eos rediturum esse. sed confirmatis discipulis in Galatia et Phrygia inde poterat primo Hierosolyma reverti voluisse, tum Ephesum, unde Hierosolyma profectus erat. voluit etiam XVI, 7 in Bithyniam proficisci, sed paruit spiritui hoc iter vetanti. codicum B cett. lectionem B. Weiss sagaciter argumentatus est cohaerere cum praecedente narratione de Apollo(nio) XVIII, 24—28, quae praemissa non esset nisi eo consilio, ut intellegeretur, quam ob rem Paulus Ephesi manserit. nam Corinthiorum curam agente Apollo Paulum dei voluntatem (XVIII, 21) cognovisse Ephesum reverti iubentis. at vero Paulus

Ephesi mansit etiam Apollo reverso (1. Cor. XVI, 12). Apollos Corinthi in Achaiae ecclesiis Iudaeos refutans et Paulus Ephesi idem fere agens (XIX, 8) coniuncti sunt in codice B sociisque, sed sola temporis ratione (ἐν τῷ τὸν Ἀπολλὼ εἶναι ἐν Κορίνθῳ). Apollos vero, cuius nomine Corinthiorum pars gloriabatur (1. Cor. I, 12. III, 4—6. 22. IV, 6), tantum valuit, ut Corinthiam Pauli plantationem irrigans memoraretur. quod vero Ephesi illi discipuli, quos Paulus interrogat, acceperintne spiritum sanctum, in B cett. respondent se omnino ne audisse quidem esse spiritum sanctum, etiam B. Weiss miratur, in D cett. illustrationem opinatus. sola ferenda est responsio in D et apud Thomam Her. tradita de spiritu sancto impertito. quam difficultatem post tot exempla in hoc libro narrata (Act. II, 4 sq. IV, 31. VIII, 17. 39. X 44 sq. XI, 15. XV, 8) tollere infeliciter textus recepti auctores conati sunt.

XIX, 4. 5. in Athoo cod. L. 184 (v. d. Goltz l. l. p. 45) nota marginalis duo linearum erasa est.

XIX, 6. *καὶ ἐπιθέντος αὐτοῖς χεῖρα τοῦ Παύλου* (*τοῦ Παύλου χεῖρας* B cett.) *εὐθέως* (om. B cett.) *ἐπέπεσεν τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον* (*ἦλθεν τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον* B cett.) *ἐπ' αὐτούς, ἐλάλουν δὲ* (*τε* B cett.) *γλώσσαις καὶ ἐπροφήτευον*. linguarum interpretationem addiderunt Thomas Her. et Paris., quos secutus Blassius ultima edidit: *ἐλάλουν τε γλώσσαις ἑτέραις, καὶ ἐπεγίνωσκον ἐν ἑαυτοῖς, ὥστε καὶ ἑρμηνεύειν αὐτὰς ἑαυτοῖς· τινὲς δὲ καὶ ἐπροφήτευον*. B. Weiss l. l. p. 94: „Blass hat jetzt sogar diesen Zusatz in seinen ältesten Text aufgenommen, obwohl er doch augenscheinlich nur eine recht ungeschickt angebrachte gelehrte Reminiscenz an 1. Kor. XIV, 28 ist, die gegen die ihm eigentümlichen Zusätze auf höchste misstrauisch machen sollte." at vero Thomas Her. non uno solo codice usus potuit semel etiam lectionem adnotare ceteris omnibus deteriorem, inductam ab aliquo 1. Cor. XIX, 28 conferente.

XIX, 9. *τινὲς μὲν οὖν αὐτῶν* (*ὡς δέ τινες* B cett.) *ἐσκληρύνοντο καὶ ἠπείθουν κακολογοῦντες τὴν ὁδὸν ἐνώπιον τοῦ πλήθους τῶν ἐθνῶν. τότε* (*τῶν ἐθνῶν τοτε* om. B cett.) *ἀποστὰς ἀπ' αὐτῶν ἀφώρισεν τοὺς μαθητὰς τὸ* (*τὸ* om. B cett.) *καθ' ἡμέραν διαλεγόμενος ἐν τῇ σχολῇ Τυραννίου* (*Τυράννου* B cett.) *ἀπὸ ὥρας πέμπτης ἕως δεκάτης* (*ἀπὸ — δεκάτης* om. B cett.). ipse B. Weiss (l. l. p. 110) has horas scholarum diurnarum Pauli condemnare ausus non est. quis tandem haec temere addidisset? plurima brevianti textus B cett. auctori ea omittere placuit.

XIX, 13—16. *ἐπεχείρησαν δέ τινες ἐκ* (*καί τινες* B cett.) *τῶν περιερχομένων Ἰουδαίων ἐξορκιστῶν ὀνομάζειν ἐπὶ τοὺς ἔχοντας τὰ πνεύματα τὰ πονηρὰ τὸ ὄνομα* (*τοῦ* add. B cett.) *κυρίου Ἰησοῦ λέγοντες Ὁρκίζω ὑμᾶς τὸν Ἰησοῦν, ὃν Παῦλος κηρύσσει. ἐν οἷς καὶ υἱοὶ Σκευᾶ τινος ἱερέως ἠθέλησαν τὸ αὐτὸ ποιῆσαι, οἳ ἔθος εἶχαν τοὺς τοιούτους ἐξορκίζειν. καὶ εἰσελθόντες πρὸς τὸν δαιμονιζόμενον ἤρξαντο ἐπικαλεῖσθαι τὸ ὄνομα λέγοντες Παραγγέλλομέν σοι ἐν Ἰησοῦ, ὃν Παῦλος κηρύσσει, ἐξελθεῖν* (*ἦσαν δέ τινες Σκευᾶ ἀρχιερέως ἑπτὰ υἱοὶ τοῦτο ποιοῦντες* B cett.). *τότε* (*ἀποκριθὲν δὲ* B cett.) *τὸ πνεῦμα τὸ πονηρὸν εἶπεν αὐτοῖς Τὸν*

(*μὲν* add. B cett.) *Ἰησοῦν γινώσκω καὶ τὸν Παῦλον ἐπίσταμαι, ὑμεῖς δὲ τίνες ἐστέ, καὶ ἐναλλόμενος εἰς αὐτοὺς ὁ ἄνθρωπος* (*καὶ ἐφαλόμενος ὁ ἄνθρωπος ἐπ' αὐτοὺς* B cett.), *ἐν ᾧ ἦν τὸ πνεῦμα τὸ πονηρόν, κυριεύσας* (*καὶ κατακυριεύσας* B cett.) *ἀμφοτέρων ἴσχυσεν κατ' αὐτῶν, ὥστε γυμνοὺς καὶ τετραυματισμένους ἐκφυγεῖν ἐκ τοῦ οἴκου ἐκείνου.* codicem D sociosque B. Weiss l. l. p. 95 sq. etiam hic posteriores, J. Belser l. l. p. 103 sq. etiam hic priores esse censuerunt. B cett. uterque ipsi Lucae tribuit, sed B. Weiss tamquam eius unicum, Belser (excepto voc. *ἑπτά* postea addito) tamquam eius iteratum textum, quibus contradixi (Berliner philolog. Wochenschrift 1893), D cett. integrum, B cett. mutilatum textum exhibere contendens. leve est, quod Sceuas apud D cett. *ἱερεύς*, apud B cett. *ἀρχιερεύς* dicitur (cf. IV, 1 BC). sed eius filiis VII (B cett.) minime convenit *ἀμφοτέρων* v. 16. denique B cett. narrant, daemoniacum Sceuae filios e domo illa expulisse, quamquam antea non retulerunt hos „ad eum intrasse". brevitatis studio manca facta est narratio.

XIX, 29. *καὶ συνεχύθη ὅλη ἡ πόλις αἰσχύνης.* בֹּשֶׁת (= בֹּשֶׁת) LXX Hos. IX, 10. Ier. III, 24. XI, 13 verterunt *αἰσχύνη*. Demetrii operariis in platea clamantibus *Μεγάλη Ἄρτεμις Ἐφεσίων* vere confusa est civitas Aeschynes, i. e. Artemidos. Athenis Paulus XVII, 16 conspexit *κατείδωλον οὖσαν τὴν πόλιν.* Sichem appellatur in Testam. XII patriarch. Levi 7 *πόλις ἀσυνέτων.* sic Ephesus civitas Aeschynes. quam appellationem non intellegentes Psch. et Gigas omiserunt *αἰσχύνης*, emendare studuerunt dEHLP *καὶ ἐπλήσθη ὅλη ἡ πόλις* (*τῆς*) *συγχύσεως*, omisso voc. *ὅλη* etiam B cett. sic codicis D lectionem etiam a Petro Corssen (Gött. gel. Anz. 1886, 6, p. 430) desperatam defendisse mihi videor (Zeitschrift f. wiss. Theol. 1897, IV, p. 633 sq.).

XX, 3—6. *ποιήσας δὲ μῆνας τρεῖς καὶ γενηθείσης αὐτῷ ἐπιβουλῆς ὑπὸ τῶν Ἰουδαίων ἠθέλησεν ἀναχθῆναι εἰς Συρίαν. εἶπεν δὲ τὸ πνεῦμα αὐτῷ ὑποστρέφειν διὰ τῆς Μακεδονίας. μέλλοντος οὖν ἐξιέναι αὐτοῦ, μέχρι τῆς Ἀσίας Σώπατρος Πύρρου Βεροιαῖος, Θεσσαλονικέων δὲ Ἀρίσταρχος καὶ Σεκοῦνδος καὶ Γάϊος Δερβαῖος καὶ Τιμόθεος, Ἐφέσιοι δὲ Τυχικὸς καὶ Τρόφιμος, οὗτοι προελθόντες ἔμενον αὐτὸν ἐν Τρῳάδι. ἡμεῖς δὲ ἐξεπλεύσαμεν μετὰ τὰς ἡμέρας τῶν ἀζύμων ἀπὸ Φιλίππων καὶ ἤλθομεν πρὸς αὐτοὺς εἰς Τρῳάδα πεμπταῖοι, ἐν ᾗ καὶ διετρίψαμεν ἡμέρας ἑπτά.* sic codicem D secutus sum. quod Paulus in Syriam profecturus iubetur reverti (Antiochiam) per Macedoniam, miratur B. Weiss l. l. p. 99, not. sed ipse agnovit Paulum Athenis in Syriam (Antiochiam) reversum per Hierosolyma (XVIII, 18—22). corrupti sunt B sociique, quos secutus B. Weiss edidit: *ποιήσας τε μῆνας τρεῖς, γενομένης ἐπιβουλῆς αὐτῷ ὑπὸ τῶν Ἰουδαίων μέλλοντι ἀνάγεσθαι εἰς τὴν Συρίαν, ἐγένετο γνώμης τοῦ ὑποστρέφειν διὰ Μακεδονίας* (propria Pauli voluntas non mutatur spiritu divino, cf. XIX, 1). *συνείπετο δὲ αὐτῷ* (om. *μέχρι τῆς Ἀσίας*, quae cum praecedentibus coniungi non possunt) *Σώπατρος Πύρρου Βεροιαῖος, Θεσσαλονικέων δὲ Ἀρίσταρχος καὶ Σέκουνδος καὶ Γάϊος καὶ Τιμόθεος, Ἀσιανοὶ δὲ Τιχικὸς καὶ Τρόφιμος· οὗτοι δὲ προελθόντες ἔμενον ἡμᾶς ἐν Τρῳάδι* (antea Paulum comitati nunc eum praecesserunt). *ἡμεῖς δὲ ἐξεπλεύσαμεν μετὰ τὰς ἡμέρας τῶν ἀζύμων ἀπὸ Φιλίππων καὶ ἤλθομεν πρὸς αὐτοὺς εἰς τὴν*

Τρῳάδα ἄχρι ἡμερῶν πέντε, ὅπου διετρίψαμεν ἡμέρας ἑπτά. initio transponens et Timotheum Derbaeum creans (contra XVI, 1. 2) Blassius suum β sic edidit: *ποιήσας τε μῆνας τρεῖς ἠθέλησεν ἀναχθῆναι εἰς Συρίαν, καὶ γενηθείσης αὐτῷ ἐπιβουλῆς ὑπὸ τῶν Ἰουδαίων, εἶπεν τὸ πνεῦμα αὐτῷ ὑποστρέφειν διὰ Μακεδονίας. μέλλοντος οὖν ἐξιέναι αὐτοῦ, ⟨προήρχοντο⟩ μέχρι τῆς Ἀσίας Σώπατρος Πύρρου Βεροιαῖος, Θεσσαλονικέων δὲ Ἀρίσταρχος καὶ Σεκοῦνδος καὶ Γάϊος, Δερβαῖος δὲ Τιμόθεος, Ἐφέσιοι δὲ Τυχικὸς καὶ Τρόφιμος. οὗτοι προελθόντες ἔμενον αὐτὸν ἐν Τρῳάδι· ἡμεῖς δὲ ἐξεπλεύσαμεν μετὰ τὰς ἡμέρας τῶν ἀζύμων ἀπὸ Φιλίππων καὶ ἤλθομεν πρὸς αὐτοὺς εἰς τὴν Τρῳάδα πεμπταῖοι, ἐν ᾗ καὶ διετρίψαμεν ἡμέρας ἑπτά.* Belserus l. l. p. 108 sq. Blassium initio transponentem probavit, sed pro *προήρχοντο* supplevit *συνείπετο* vel *συνείποντο*, improbavit *μέχρι τῆς Ἀσίας*. denique utrumque textum quasi ab eodem Luca scriptum conciliare studuit.

XX, 15. *καὶ μείναντες ἐν Τρωγυλίῳ*, in EB cett. omissa, B. Weiss iam 1893 recepit agnovitque l. l. p. 99.

XX, 37—XXI, 1. *προέπεμπον δὲ αὐτὸν ἐπὶ* (*εἰς* B cett.) *τὸ πλοῖον, καὶ ἐπιβάντες ἀνήχθημεν* (*καὶ ἐπιβ. ἀνήχθ.* om. B cett.). *Ἀνασπασθέντων δὲ ἡμῶν ἀπ' αὐτῶν* (*ὡς δὲ ἐγένετο ἀναχθῆναι ἡμᾶς ἀποσπασθέντας ἀπ' αὐτῶν* B cett.) *εὐθυδρομήσαντες ἥκομεν* (*ἤλθομεν* B cett.) *εἰς Κῶ, τῇ δὲ ἐπιούσῃ* (*ἑξῆς* B cett.) *εἰς τὴν Ῥόδον, κἀκεῖθεν εἰς Πάταρα καὶ Μύρα* (*κ. Μύρα* om. B cett.). *καὶ εὑρόντες πλοῖον διαπεροῦν εἰς Φοινίκην ἐπιβάντες ἀνήχθημεν.* B. Weiss (l. l. p. 109) censuit *καὶ Μύρα* addita esse ab emendatore, quia etiam XXVII, 5 sq. Myrae Paulus aliam navem ascenderit. Blassius: „Si recte se habet *καὶ* (vel sim.) *Μύρα*, insequenti die eo (Pataris Myra) pervenisse putandi sunt. nam idem spatium fere Rhodo ad Patara atque Co Rhodum; paulo brevius Mileto Con.“

XXI, 23. Athous cod. L. 184 (v. d. Goltz l. l. p. 45) in textu *τί οὖν ἐστιν; πάντως ἀκούσονται*, in marg. *πάντως δεῖ συνελθεῖν πλῆθος· ἀκούσονται γάρ.*

XXII, 20. Athous cod. L. 184 (v. d. Goltz l. l. p. 45) in textu *μάρτυρος*, in marg. *πρωτο.*

XXII, 29. *καὶ παραχρῆμα ἔλυσεν αὐτόν.* haec perperam om. EB cett., quasi tribunus Paulum, quem iam civem Romanum esse novit, post sequentem demum noctem vinculis solvisset (XXII, 30).

XXIII, 5. Exod. XXII, 28. LXXA *οὐκ ἐρεῖς κακῶς* (*οὐ κακῶς ἐρεῖς* Vat.). Act. *ἄρχοντα* pro *ἄρχοντας.*

XXIII, 27. 28. *μαθὼν ὅτι Ῥωμαῖός ἐστιν* (cf. XXII, 26 sq.) iam d male coniunxit cum antecedentibus.

XXIV, 6—8. *ὃς καὶ τὸ ἱερὸν ἐπείρασεν βεβηλῶσαι, ὃν καὶ ἐκρατήσαμεν (καὶ κατὰ τὸν ἡμέτερον νόμον ἠθελήσαμεν κρῖναι. κατελθὼν δὲ Λυσίας ὁ χιλίαρχος μετὰ πολλῆς βίας ἐκ τῶν χειρῶν ἡμῶν ἀπήγαγε, κελεύσας τοὺς κατηγόρους ἔρχεσθαι πρὸς σέ), παρ' οὗ δυνήσῃ αὐτὸς ἀνακρίνας περὶ πάντων τούτων ἐπιγνῶναι ὧν ἡμεῖς κατηγοροῦμεν αὐτοῦ.* quae uncis inclusa sunt omiserunt B cett., quamvis necessaria. nam Iudaeorum orator Paulum minime nominasset, qui omnes accusationes ipse confirmaret! Belserus (l. l. p. 135 sq.) illa omnino defendit, sed reticuit, quis tandem et quam ob rem omiserit. Lucas ipse ea omittens

librum suum depravasset potius quam emendasset. omisisse videntur quibus Romanus tribunus Pauli culpam confirmans displicuit. H. H. Wendt textum rec. defendit, quasi Lysias de Pauli crimine nihil certius edicere potuisset (XX, 30. XXIII, 28 sq.). sed Iudaei provocant ad tribunum testem tumultus Hierosolymis excitati a Paulo ipsum templum iam conato inquinare. quamvis legis Mosaicae ignarus tamen tumultuosum et seditiosum Paulum cognovisse videbatur.

XXV, 24. 25. *καί φησιν ὁ Φῆστος Ἀγρίππα βασιλεῦ καὶ πάντες οἱ συνπαρόντες ἡμῖν ἄνδρες, θεωρεῖτε τοῦτον, περὶ οὗ ἅπαν τὸ πλῆθος τῶν Ἰουδαίων ἐνέτυχόν μοι ἔν τε Ἱερουσαλὴμ καὶ ἐνθάδε, ὅπως παραδῶ αὐτὸν αὐτοῖς εἰς βάσανον ἀναπολόγητον. οὐκ ἠδυνήθην δὲ παραδοῦναι διὰ τὰς ἐντολὰς ἃς ἔχομεν παρὰ τοῦ Σεβαστοῦ. ἐὰν δέ τις αὐτοῦ κατηγορήσῃ, ἔλεγον, ἵνα ἀκολουθήσῃ μοι εἰς Καισάρειαν, οὗ φυλάσσεται. οἱ ἐλθόντες* (*ὅπως παραδῶ — οἱ ἐλθόντες* om. B. cett.) *ἐβόησαν ἵνα ἀρθῇ ἐκ ζωῆς* (*βοῶντες μὴ δεῖν αὐτὸν ζῆν μηκέτι* B cett.). *ἀκούσας δὲ ἀμφοτέρων* (*ἐγὼ δὲ* B cett.) *κατελαβόμην ὅτι ἐν οὐδενὶ ἔνοχός ἐστιν θανάτου, εἰπόντος δέ μου Θέλεις κριθῆναι μετ' αὐτῶν ἐν Ἱεροσολύμοις; Καίσαρα ἐπεκαλέσατο* (*αὐτοῦ δὲ τούτου ἐπικαλεσαμένου τὸν Σεβαστὸν ἔκρινα πέμπειν* B cett.). Iudaeos et Hierosolymis et Caesareae Paulum accusantes (cf. XXV, 2 sq. 7 sq.) Festus etiam apud B cett. memoravit (*ἔν τε Ἱερουσαλὴμ καὶ ἐνθάδε*). sed ibi omissis *ὅπως παραδῶ — οἱ ἐλθόντες* iterata accusatio (XXV, 2. 7) confunditur, et Festus Caesareae Paulum interrogans, velitne Hierosolymis iudicari, vitatur. quis non videt, accurate dicta brevitatis studio contracta esse? si quis breviora copiosius reddidisset, optime ea emendasset.

XXVII, 1. *καὶ οὕτως ἔκρινεν αὐτὸν ὁ ἡγεμὼν ἀναπέμπεσθαι Καίσαρι. τῇ ἐπαύριον προσκαλεσάμενος ἑκατοντάρχην τινὰ ὀνόματι Ἰούλιον σπείρης Σεβαστῆς παρέδωκεν αὐτῷ τὸν Παῦλον σὺν καὶ ἑτέροις δεσμώταις.* haec redeunt ad XXV, 12, ubi procurator cum consiliariis collocutus Paulum ad Caesarem provocantem probavit. intercessit vero rex Agrippa, cui praesenti Festus XXV, 21 dixit se Paulum conservari inssisse, donec eum missurus esset ad Caesarem, cui illius crimina nondum certius referre posset (XXV, 26. 27). Agrippa vero ipse censuit XXVI, 32, Paulum sine crimine esse et dimitti posse, nisi Caesarem appellasset. his quae intercedunt accommodata sunt quae B cett. exhibent: *ὡς δὲ ἐκρίθη τοῦ ἀποπλεῖν ἡμᾶς εἰς τὴν Ἰταλίαν, παρεδίδουν τόν τε Παῦλον καί τινας ἑτέρους δεσμώτας ἑκατοντάρχῃ ὀνόματι Ἰουλίῳ σπείρης Σεβαστῆς.* iam non decernitur Paulus Caesari mittendus, sed transvehendus in Italiam, neque procurator ipse, sed nescio qui Paulum tradunt centurioni eum abducturo. Festo vero, ut relationem ad Caesarem componere posset, spatium aliquot dierum datur, sequente die (*τῇ ἐπαύριον*) deleto. ille Festus, qui consiliariis consultis Paulum ad Caesarem provocantem probavit (XXV, 12), minime ignoravit, quae Caesari referret, et iam sequente die Paulum ad eum mittere potuit. quae XXV, 13—XXVI, 32 de Agrippa rege Porcium Festum procuratorem recentem visitante narrantur Pauli Actis inserta esse et cohaerentia interrumpere iam demonstravi (Zeitschrift f. wiss. Theologie 1896, IV, p. 543 sq.). commissura obtegitur in B cett.

XXVIII, 16. *ὅτε δὲ ἤλθομεν εἰς τὴν* (*τὴν* om. B cett.) *Ῥώμην, ὁ ἑκατοντάρχης παρέδωκε τοὺς δεσμίους τῷ στρατοπεδάρχῃ* (*ὁ ἑκατοντάρχης — στρατοπεδάρχῃ* om. B cett.). *τῷ δὲ Παύλῳ ἐπετράπη ἔξω τῆς παρεμβολῆς* (*ἐπετράπη τῷ Παύλῳ* B cett.) *μένειν καθ' ἑαυτὸν σὺν τῷ φυλάσσοντι αὐτὸν στρατιώτῃ* quod centurio sibi traditum Paulum praefecto praetorio tradidit, qui eum extra castra manere concessit, B cett. omiserunt potius quam alii testes addiderunt.

XXVIII, 26. 27 laudatur Ies. VI, 9. 10. LXX Al. (*αὐτῶν* post *ὀφθαλμοὺς*)

XXVIII, 29. *καὶ ταῦτα αὐτοῦ εἰπόντος ἀπῆλθον οἱ Ἰουδαῖοι, πολλὴν ἔχοντες ἐν ἑαυτοῖς συνζήτησιν.* etiam haec om. B cett. colloquii exitum neglegentes.

XXVIII, 30. *Ἰουδαίους τε καὶ Ἕλληνας* om. B cett. etiam hac ratione commissuram adaequantes. nam Iudaeos Paulus iam XXVIII, 28 omnino dimiserat. XXVIII, 17—29 Pauli Actis inserta esse demonstravi l. l. p. 551 sq. Lucas ipse illa non scripsit Theophilo.

XXVIII, 31. *λέγων ὅτι οὗτός ἐστιν ὁ Χριστός, Ἰησοῦς ὁ υἱὸς τοῦ θεοῦ, δι' οὗ μέλλει ὅλος ὁ κόσμος κρίνεσθαι.* non inepta totius libri clausula omissa est in B cett.

Acta apostolorum tota ab ipso Luca Pauli adiutore (Philem. v. 24. Col. IV, 14. 2. Tim. IV, 11) conscripta esse Irenaeus adv. haer. III, 14 demonstrare conatus est ex illis Actorum locis, ubi prima persona (ἡμεῖς) Pauli gesta narrantur (XVI, 8 sq.). haec Lucam scripsisse non negamus. sed neque continuus est primae personae usus neque Pauli solius acta narrantur. quaeritur, unde cetera hausta sint, quaeritur etiam, utrum haec a Luca ipso scripta sint. possunt etiam ex antiquioribus libellis descripta vel Lucae libro alteri ad Theophilum Antiochenum misso addita esse.

In VIII dissertationibus (Die Apostelgeschichte nach ihren Quellenschriften untersucht, in: Zeitschrift f. wiss. Theologie 1895. 1896) virorum doctorum varias sententias examinavi, in primis Bernardi Weiss (Lehrbuch der Einleitung in das Neue Testament, 1886; Die Apostelgeschichte, 1893), Martini Sorof (Die Entstehung der Apostelgeschichte, 1890), W. C. van Manen (Paulus, I, 1890), Friderici Spitta (Die Apostelgeschichte, ihre Quellen und deren geschichtlicher Wert, 1891), Caroli Clemen (Chronologie der paulin. Briefe, 1893), Ioannis Jüngst (Die Qellen der Apostelgeschichte, 1895), al. ipse hanc fere proposui sententiam: ab auctore ad Theophilum hunc alterum librum compositum esse ex tribus libellis, quos ille nonnullis additis vel mutatis vel deletis coniunxerit. hos vero libros esse: A, ecclesiae Hierosolymis natae, cui Petrus ceterique apostoli praeerant, ab Iudaeorum magistratibus non oppressae origines et incrementa (*πράξεις Πέτρου* hunc librum appellavi); B, septemvirorum Hierosolymis propter Hellenistas electorum historiam (*πράξεις τῶν ἑπτά*), unde Stephani et Philippi acta hausta sint; praecipue vero C, Pauli acta conscripta ab ipso Luca eum magna ex parte comitato (*πράξεις Παύλου* Lucana). quos tres libellos distinguens mihi errasse non videor. sed iam cognovi, Lucam *Παύλου πράξεις* describentem fuisse ipsum auctorem ad Theophilum, cuius librum scriptorem posteriorem (R) mutare studuisse in *πράξεις ἀποστόλων*, insertis libellorum A et B partibus, omnibusque nonnulla addendo, mutando, delendo in eam formam, quae ad nos pervenit, redactis. hac fere ratione iam adnuntiata in annalibus (Zeitschr. f. wiss. Theol. 1898, IV, p. 619 sq.) composui

ADNOTATIONES AD ARGUMENTUM ACTUUM APOSTOLORUM.

I, 1. 2. *Τὸν μὲν πρῶτον λόγον ἐποιησάμην περὶ πάντων, ὦ Θεόφιλε, ὧν ἤρξατο Ἰησοῦς ποιεῖν τε καὶ διδάσκειν, ἄχρι ἧς ἡμέρας ἀνελήμφθη ἐντειλάμενος τοῖς ἀποστόλοις, διὰ πνεύματος ἁγίου οὓς ἐξελέξατο, καὶ ἐκέλευσε κηρύσσειν τὸ εὐαγγέλιον.* alterum librum ad Theophilum

scriptor incipit brevi repetens argumentum prioris, cuius finis est Iesus, postquam apostolos iussit evangelium praedicare, in coelos receptus (cf. quae supra p. 228 sq. adnotata sunt). priorem librum ad Theophilum inceperat Luc. I, 1. 2: *ἐπειδήπερ πολλοὶ ἐπεχείρησαν ἀνατάξασθαι διήγησιν περὶ τῶν πεπληροφορημένων ἐν ἡμῖν πραγμάτων, καθὼς παρέδοσαν ἡμῖν οἱ ἀπ' ἀρχῆς αὐτόπται καὶ ὑπηρέται γενόμενοι τοῦ λόγου.* ibi igitur iam plurimi eadem conscripserunt, hic ipse Lucas solus antecessor praecedentibus in priore libro ad Theophilum narratis. sed quae subsecuta in altero libro conscribenda sint, quo consilio et fine Lucas Theophilo etiam alteram librum dedicaverit, quibus auxiliis usus sit, non legimus. in priore libro Luc. I, 3. 4: *ἔδοξε κἀμοὶ παρηκολουθηκότι ἄνωθεν πᾶσιν ἀκριβῶς καθεξῆς σοι γράψαι, κράτιστε Θεόφιλε, ἵνα ἐπιγνῷς περὶ ὧν κατηχήθης λόγων τὴν ἀσφάλειαν.* in altero libro prooemium prioris libri argumentum usque ad finem comprehendens statim sequitur ipsa continuatio quaedam Act. I, 3: *οἷς* (apostolis) *καὶ παρέστησεν ἑαυτὸν ζῶντα μετὰ τὸ παθεῖν αὐτὸν ἐν πολλοῖς τεκμηρίοις διὰ μ̄ ἡμερῶν ὀπτανόμενος αὐτοῖς καὶ λέγων τὰ περὶ τῆς βασιλείας τοῦ θεοῦ.* profecto mirum est, eundem scriptorem, qui eidem Theophilo prioris libri antecessores, consilium, auxilia accurate praefatus est, alterum misisse nihil praefatum nisi prioris libri argumentum brevi collectum. neque exemplis neque ratione ipsa comprobatur talis praefatio. etiam magis miramur, si secundum leges grammaticas *ὧν ἤρξατο Ἰησοῦς ποιεῖν τε καὶ διδάσκειν* interpretamur cum vetere interprete (d): quae inchoavit facere et docere (non: faciens et docens). ipse Blassius (Grammatik des NT. Griechisch, Gottg. 1896, p. 24) in Novo Testamento ne unum quidem locum agnovit, ubi post *ἄρχεσθαι* infinitivus pro participio (secundum Atticos) positus esset, non excipiens Luc. III, 8. IV, 21. V, 21. VII, 15. 24. 38. 49 al. eo minus reticendum erat, a quo vel a quibus Iesu faciendi et docendi officium continuatum sit. mirum igitur non est, viros doctos, Martinum Sorof (l. l. p. 51 sq.), Fridericum Spitta (l. l. 5) et Alfredum Gercke (Der *δεύτερος λόγος* des Lucas und die Apostelgeschichte, in: Hermes XXIX, 1894, p. 389 sq.) censuisse, post Act. I, 2 excidisse consequentem enuntiationem: *τὸν δὲ δεύτερον λόγον ποιοῦμαι κτλ.*, quibus nunc adsentior, antea repugnans.

Hanc sententiam nunc video etiam scriptoris prima persona nonnulla narrantis in hoc libro confirmari. quomodo enim Lucas prima persona narrare potuit, quae contigerint vel acciderint Antiochenae ecclesiae nascenti (XI, 28) et Paulo Troade Philippos, Philippis Hierosolyma, Caesarea Romam proficiscenti (XVI, 10 sq. XX, 5 sq. XXVII, 1 sq.), nisi Theophilo praefatus, se Antiochenae ecclesiae nascenti interfuisse et Paulum comitatum esse? illum, qui Acta apostolorum in hanc formam redegit, Lucae relationem transscripsisse iam antea cognovi (Hist.-krit. Einleitung in d. N. T. p. 606 sq.). sed primae personae usu praefationis partem perditam postulari nunc video. etiam magis breviatam esse praefationem iam codd. B cett. docent omittentes *καὶ ἐκέλευσε κηρύσσειν τὸ εὐαγγέλιον.* epistulae ad Hebraeos initium omnino deletum esse Franciscus Overbeck (Zur Geschichte des Kanons, 1880, p. 12) bene animadvertit.

Causam iam cognovisse mihi videor, cur huius praefationis pars maior deleta sit. Theophilus traditur inter primos Antiochiae Christianos (cf. librum meum: Einleitung i. d. N. T. p. 555, not. 1, et supra p. 219), in quorum numerum etiam huius praefationis scriptor in media et ultima libri parte nonnunquam *αὐτοπτικῶς* narrans referendus est. in hoc autem libro praeter Antiochenae ecclesiae origines et Pauli acta etiam Hierosolymitanae ecclesiae origines et nonnulla Petri et Ioannis apostolorum, Stephani et Philippi septemvirorum acta referuntur, quorum particeps Lucas non fuit. haec igitur ad Paulum non pertinentia deleto praefationis fine obstante introduci videntur Iesu assumptione statim post praefationis Lucanae fragmentum (I, 1 2) repetita et copiosius quam in prioris libri fine (Luc. XXIV, 51) enarrata (I, 3—11). quae repetitio etiam satis declinat monte oliveti (Act. I, 12) pro loco prope Bethaniam (Luc. XXIV, 50) substituto et XL dierum spatio interiecto. praefationi mancae alterius libri neque argumentum neque consilium indicenti convenit haec repetitio, qua illius mutilatio obtegitur.

Lucanae praefationis vero illam partem, qua alterius libri argumentum et consilium indicenda erant, servare non potuit scriptor, qui Pauli acta, etiam nunc maximam libri partem, excedere et *πράξεις Παύλου* a Luca eius socio conscripta mutare voluit in *πράξεις ἀποστόλων.* si proprio Marte acta apostolorum conscribere voluisset, vix praeter eorum catalogum (Act. I, 13) de tribus solis, Petro, Ioanne huiusque fratre Ioanne (Act. XII, 2) aliqua tradidisset, satis copiosam de ceteris traditionem (cf. supra p. 199 sq.) omnino negligens. tam manca et imperfecta apostolorum historia effecta est superstructa fundamento fere integrorum Pauli gestorum. Acta apostolorum etiam in hanc fere formam redacta, quae ad nos pervenit, valde mutata esse vidimus tantam lectionum varietatem recensentes. quid mirum, si omnino nata sunt *ἐκ πράξεων Παύλου μεταμορφώσεως εἰς πράξεις ἀποστόλων*?

Quam vero alterius libri occasionem Lucas ipse indicasse videtur? conicio accusationes Pauli, quem Iesu ipsius opus continuasse asseruit. eo consilio videtur Theophilo quae ipse vidit et audivit conscripsisse, ut Paulum defenderet et excusaret. praefationem sic fere audeo complere: *τὸν δὲ δεύτερον λόγον ποιοῦμαι περὶ ἐκείνου τοῦ κήρυκος τοῦ εὐαγγελίου* (cf. 1. Tim. II, 7. 2. Tim. I, 11), *ὃν ἀπὸ τοῦ οὐρανοῦ ὀφθεὶς* (Act. IX, 3 sq.) *ἐξελέξατο τοῦ βαστάσαι τὸ ὄνομα αὐτοῦ ἐνώπιον τῶν ἐθνῶν* (cf. Act. IX, 15), *οὗ παρηκολούθησα ἀπὸ τῆς Ἀντιοχείας* (cf. Act. XI, 28) *τῇ διδασκαλίᾳ, τῇ ἀγωγῇ, τοῖς διωγμοῖς, τοῖς παθήμασιν* (cf. 2. Tim. III, 10. 11), *ἵνα ἐπιγνῷς περὶ ὧν ἐγκαλεῖται τὴν ἀλήθειαν.* ipsum nomen *Σαῦλος ὁ καὶ Παῦλος* puto sequentibus ita reservatum esse, ut initium fecerit Saulus ecclesiam devastans, tum ad fidem conversus et inde a Sergio Paulo proconsule, quem ad fidem convertit, Paulus appellatus sit.

I, 3—11. *Παύλου πράξεων* praefationis fragmento statim additur *πράξεων ἀποστόλων* initium. apostolis enim Iesus post mortem vivum se praebuisse refertur per XL dies eis apparens. tum in convivio iussit eos Hierosolymis exspectare promissum spiritum sanctum. I, 6

οἱ μὲν οὖν συνελθόντες, qui Iesum interrogaverunt, hocne tempore restituturus sit regnum Israelis, non sunt soli apostoli, quibuscum coenavit. nam non licet cum Blassio al. interpretari: illi igitur (apostoli), cum convenissent. apostoli iam convenerunt ad convivium (I, 4). otiosum esset voc. *συνελθόντες*, nisi coniunctum cum *οἱ μὲν* significaret etiam alios, qui convenerunt. convenerunt praeter apostolos etiam Iosephus Iustus et Matthias, assumptionis testes (I, 22. 23), omnes illi, qui Hierosolyma reversi ascenderunt in diversorium apostolorum (I, 12. 13), CXX fere homines (I, 15), omnino quicunque Iesum a Galilaea comitati sunt Hierosolyma profectum (XIII, 31), apostoli et discipuli (Iustin. Apol. I, 67, cf. supra p. 198). hos omnes Iesus testes suos futuros esse dixit Hierosolymis et in tota Iudaea et Samaria et usque ad ultimum terrae (I, 8). sic incipit apostolos ceterosque non satis distinguens Actorum apostolorum auctor, diversus a Luca, Pauli actorum scriptore, sed adnuntiata non narravit. nihil dedit praeter apostolorum catalogum (I, 13) numerumque post Iudae traditoris mortem suppletum (I, 15—26). Petri solius dicta et facta compluria retulit, sed neque quidquam extra Palaestinam actum vel dictum neque postrema fata. Ioannem Petri socium fuisse tradidit, Iacobi maioris solum mortem memoravit (XII, 2). imperfectum igitur opus sunt haec Acta apostolorum Pauli actis superstructa.

I, 15—26. Apostolorum numerus suppletus vere pertinet ad consilium eorum historiae scribendae vel potius Pauli actis superstruendae. sed Iacobus frater domini, quem ecclesiae antiquissimae principem veteres celebraverunt, ipso Paulo teste (Gal. I, 19. II, 9. 12. 1. Cor. XV, 7), hic ne nominatur quidem (I, 14).

C. II—V. Hierosolymitana ecclesia condita ab Iudaeorum magistris non opprimitur. narrationis tenor et Petri orationes nonnullis additamentis interrumpuntur, quae si Actorum apostolorum auctor (R) inseruit, libellum aliunde receptum (A) reddidisse videtur.

II, 5—11. *Ἐν Ἱερουσαλὴμ ἦσαν [κατοικοῦντες] Ἰουδαῖοι εὐλαβεῖς, ἄνδρες ἀπὸ παντὸς ἔθνους τῶν ὑπὸ τὸν οὐρανόν.* 6 *γενομένης δὲ τῆς φωνῆς ταύτης συνῆλθε τὸ πλῆθος καὶ συνεχύθη, ὅτι ἤκουον εἷς ἕκαστος λαλοῦντας ταῖς γλώσσαις αὐτῶν.* 7 *ἐξίσταντο δὲ καὶ ἐθαύμαζον λέγοντες πρὸς ἀλλήλους·* 8 *Οὐχ ἰδοὺ ἅπαντες οὗτοί εἰσιν οἱ λαλοῦντες Γαλιλαῖοι; καὶ πῶς ἡμεῖς ἀκούομεν ἕκαστος τὴν διάλεκτον ἡμῶν, ἐν ᾗ ἐγεννήθημεν;* 9 *Πάρθοι καὶ Μῆδοι καὶ Ἐλαμεῖται καὶ οἱ κατοικοῦντες τὴν Μεσοποταμίαν Ἰουδαίαν*[1]) *καὶ Καππαδοκίαν, Πόντον καὶ τὴν Ἀσίαν,* 10 *Φρυγίαν καὶ Παμφυλίαν, Αἴγυπτόν τε καὶ τὰ μέρη τῆς Λιβύης τῆς κατὰ Κυρήνην [καὶ οἱ ἐπιδημοῦντες Ῥωμαῖοι, Ἰουδαῖοι τε καὶ προσήλυτοι],* 11 *Κρῆτες καὶ Ἄραβοι ἀκούομεν λαλούντων αὐτῶν ταῖς ἡμετέραις γλώσσαις τὰ μεγαλεῖα τοῦ θεοῦ.* v. 5 inepte additum est *κατοικοῦντες*, quia inter Hierosolymis habitantes non possunt etiam esse *οἱ κατοικοῦντες τὴν Μεσοποταμίαν* (v. 9). deleto voc. *κατοικοῦντες* v. 5 ferri possent

1) Μεσοποταμίαν, Ἰουδαίαν et ego supra edidi, sed nisi Ἰουδαίαν inepte additum est, melius scripsi in Z. f. w. Th. 1895, I, p. 91 sq. Μεσοποταμίαν Ἰουδαίαν (cf. Marc. I, 5. Ioan. III, 22). Ioseph. Ant. XVIII, 9, 1 γίνεται δὲ περὶ τοὺς ἐν τῇ Μεσοποταμίᾳ καὶ μάλιστα τὴν Βαβυλωνίαν οἰκοῦντας Ἰουδαίους συμφορὰ δεινὴ κτλ.

v. 10 *καὶ οἱ ἐπιδημοῦντες* (demorantes, cf. XVII, 21. XVIII, 27) *Ῥωμαῖοι, Ἰουδαῖοί τε καὶ προσήλυτοι,* nisi ceteri quoque omnes *ἐπιδημοῦντες*, nulli vero proselyti fuissent. Romani vero post Parthos, Medos, Elamitas, Mesopotamiae Iudaeae incolas, Cappadoces, Ponticos, Asianos, Phryges, Pamphylios, Aegyptios, Libyes et ante Cretes et Arabes recensiti vere offendunt. H. H. Wendt Cretes et Arabes additos esse suspicatur, ego Romanos inepto loco positos censeo additos esse, cf. Z. f. w. Th. 1895, I, p. 95 sq.

II, 33. *τῇ δεξιᾷ οὖν τοῦ θεοῦ ὑψωθεὶς καὶ τὴν ἐπαγγελίαν τοῦ ἁγίου πνεύματος λαβὼν παρὰ τοῦ πατρὸς ἐξέχεεν ὑμῖν, ὃ καὶ βλέπετε καὶ ἀκούετε.* Iesus I, 4 apostolos iussit Hierosolymis exspectare *τὴν ἐπαγγελίαν τοῦ πατρός, ἣν ἠκούσατε, φησίν, διὰ τοῦ στόματός μου* (Luc. XXIV, 49 *ἐγὼ ἐξαποστέλλω τὴν ἐπαγγελίαν τοῦ πατρός μου ἐφ' ὑμᾶς*). novum est, quod Bernardum Weiss non fugit, quod Iesus ipse exaltatus promissionem spiritus sancti in coelis accepit, quem in terris effudit. in evangelio Lucae Iesus spiritu sancto iam generatus (I, 35) et in baptismo instructus (III, 22) a Petro Christus appellatur (IX, 20). itaque paulo alia est sententia in hac Actorum app. parte, ubi *καὶ κύριον καὶ Χριστὸν ὁ θεὸς ἐποίησεν τοῦτον τὸν Ἰησοῦν, ὃν ὑμεῖς* (Iudaei) *ἐσταυρώσατε* (II, 36), ubi Iudaei adhuc exspectare iubentur *τὸν προκεχειρισμένον ὑμῖν Χριστόν* (III, 20). Iesus in terris Christus designatus, in coelis promissione spiritus sancti accepta vere Christus, qui spiritum sanctum effundere potuit. hanc sententiam secutus est Ioannes evangelista (VII, 39. XV, 26. XVI, 7. XX, 22), quamvis ab initio altiora de Iesu docens.

II, 39. *ἡμῖν γάρ ἐστιν ἡ ἐπαγγελία καὶ τοῖς τέκνοις ἡμῶν* [*καὶ πᾶσι τοῖς εἰς μακράν, ὅσους ἂν προσκαλέσηται κύριος ὁ θεὸς ἡμῶν*]. si Iudaei in terris gentilium dispersi absentes intellegendi essent (Wendt al.), etiam Hierosolymitani absentes memorandi fuissent. intellegendi sunt gentiles ab hac oratione alieni, quos R addidit.

II, 41—47. *οἱ μὲν οὖν πιστεύσαντες ἀποδεξάμενοι τὸν λόγον αὐτοῦ ἐβαπτίσθησαν* [*καὶ προσετέθησαν ἐν ἐκείνῃ τῇ ἡμέρᾳ ψυχαὶ ὡσεὶ τρισχίλιαι*]. [42] *καὶ ἦσαν προσκαρτεροῦντες τῇ διδαχῇ τῶν ἀποστόλων ἐν Ἱερουσαλὴμ καὶ τῇ κοινωνίᾳ, τῇ κλάσει τοῦ ἄρτου καὶ ταῖς προσευχαῖς.* [43] [*ἐγίνετο δὲ πάσῃ ψυχῇ φόβος, πολλά τε τέρατα καὶ σημεῖα διὰ τῶν ἀποστόλων ἐγίνετο.*] [44] *πάντες τε οἱ πιστεύοντες ἦσαν ἐπὶ τὸ αὐτὸ καὶ εἶχον πάντα κοινά.* [[45] *καὶ ὅσοι κτήματα εἶχον ἢ ὑπάρξεις ἐπίπρασκον καὶ διεμέριζον αὐτὰ καθ' ἡμέραν πᾶσι, καθότι ἄν τις χρείαν εἶχεν.*] [46] *πάντες τε προσεκαρτέρουν ἐν τῷ ἱερῷ καὶ κατ' οἴκους ἦσαν ἐπὶ τὸ αὐτό, κλῶντές τε ἄρτον μετελάμβανον τροφῆς ἐν ἀγαλλιάσει καὶ ἀφελότητι καρδίας,* [47] *αἰνοῦντες τὸν θεὸν καὶ ἔχοντες χάριν πρὸς ὅλον τὸν κόσμον. ὁ δὲ κύριος προσετίθει τοὺς πιστεύοντας καθ' ἡμέραν ἐπὶ τὸ αὐτὸ ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ.*

Quae uncis inclusi, a contextu aliena sunt et etiam aliis locis refelluntur. quod enim pentecostes die fere tria milia animarum baptizata esse dicuntur, excedit iam locos, ubi omnes congregantur (II, 46. IV, 31. V, 42. VI, 2), nisi iam aedes cathedralis condita esset. quod apostolorum miraculis plurimis omni animae metus

iniectus esse dicitur, neque totius mundi vel populi favori (II, 47. V, 13. 26) neque sequenti miraculo convenit, quod tamquam primum describi B. Weiss optime docuit. denique quod possidentes sua vendidisse dicuntur (cf. IV, 34. 35), singulis exemplis laudatis vel vituperatis (IV, 36 sq. V, 1 sq. praesertim V, 4) refellitur.

III, 17. *καὶ νῦν* (et nunc iam mitius iudicantes), *ἄνδρες ἀδελφοί, ἐπιστάμεθα, ὅτι ὑμεῖς μὲν κατὰ ἄγνοιαν ἐπράξατε τὸ πονηρόν, ὥσπερ καὶ οἱ ἄρχοντες ὑμῶν.* sic fere de Hierosolymitanis XIII, 27. in priore vero ad Theophilum libro soli gentiles Iesum cruci affigentes sic excusantur Luc. XXIII, 34, Iudaei vero, qui coram Iesu ederunt et biberunt, in quorum plateis ille docuit, condemnantur tamquam *ἐργάται ἀδικίας* (Luc. XIII, 25—27).

III, 20. 21. *ὅπως ἂν ἐπέλθωσιν καιροὶ ἀναψύξεως ἀπὸ προσώπου τοῦ κυρίου, καὶ ἀποστείλῃ τὸν προκεχειρισμένον ὑμῖν Χριστόν, Ἰησοῦν κτλ.* optime B. Weiss animadvertit Christum Iudaeis mittendum potius quam iam missum. hic est fere Christus Apocalypseos Ioannis, qui in terris iam testis fidelis (I, 5. XII, 17. XIX, 10. XX, 4) morte piaculari peccata abolevit et diaboli potestatem fregit (XII, 11), sed de coelis venturus est rex regum et dominus dominorum, cf. II, 33.

III, 21. *Ἰησοῦν, ὃν δεῖ οὐρανὸν μὲν δέξασθαι ἄχρι χρόνων ἀποκαταστάσεως πάντων [ὧν ἐλάλησεν ὁ θεὸς διὰ στόματος τῶν ἁγίων αὐτοῦ προφητῶν].* uncis inclusa addita sunt. cum ea ad *χρόνον* referre non liceat (tum *οὓς* dicendum erat), notioni *ἀποκαταστάσεως* (*πάντων*) repugnant. nam *ἀποκατάστασις* est restitutio in pristinum statum (cf. Act. I, 6), nunquam „Feststellung, und zwar (das liegt in dem *ἀπο*) Herstellung in einen n e u e n Zustand durch Beseitigung eines bisherigen schlechten“ (Wendt). ceterum ne sic quidem efficitur „Neuordnung in dem ganzen Umfange, in welchem eine solche verheissen ist“, quasi *ὧν* idem esset ac *ὡς, καθώς.* idem fere est quod *παλιγγενεσία* (Matth. XIX, 28). parum apte adduntur dei effata per os prophetarum (cf. Luc. I, 70). R introducere studuit sequentia prophetarum testimonia, secundum t. r. praemittens iam Mose priores prophetas.

III, 20—24. prophetarum princeps est Moses, prophetam alterum sibi aequalem praedicens ab omnibus audiendum (Deut. XVIII, 15 sq.). qua prophetia etiam Stephanus usus est Act. VII, 37, aliter Ioannes I, 22. VI, 14. VII, 40. omnium vero summa prophetia erat Iudaeochristianis, cf. supra p. 204 sq. etiam post Samuelem quicunque locuti sunt (in scriptura sacra) prophetae, omnes hos dies adnuntiaverunt.

III, 25. 26. *ὑμεῖς ἐστε υἱοὶ τῶν προφητῶν καὶ τῆς διαθήκης, ἧν ὁ θεὸς διέθετο πρὸς τοὺς πατέρας ἡμῶν [λέγων πρὸς Ἀβραάμ* (Gen. XXII, 18) *Καὶ ἐν τῷ σπέρματί σου ἐνευλογηθήσονται πᾶσαι αἱ πατριαὶ τῆς γῆς]. ὑμῖν [πρῶτον] ὁ θεὸς ἀναστήσας τὸν παῖδα αὐτοῦ ἐξαπέστειλεν εὐλογοῦντα ὑμᾶς ἐν τῷ ἀποστρέφειν ἕκαστον ἐκ τῶν πονηριῶν ὑμῶν.*

Petri verbis II, 39 additos esse gentiles advocandos iam vidimus. hic Petro Israelitas filios prophetarum (quorum princeps Moses) et testamenti Mosaici adlocuto additur Abrahamo promissum Gen.

XXII, 18, quo Paulus Gal. III, 8 docuerat gentilium salutem praedictam esse. „testamentum quod deus disposuit ad patre nostros" nemo non intellegeret Mosaicum, nisi sequeretur Abrahami mentio. Mosaicum foedus appellavit Ieremias XXXI, 32 *τὴν διαθήκην, ἣν διεθέμην* (deus) *τοῖς πατράσιν αὐτῶν*, cf. Hebr. VIII, 10. X, 16 (ex Ierem. XXXI, 33) *αὕτη ἡ διαθήκη, ἣν διαθήσομαι πρὸς αὐτούς* (de futuro foedere). Stephano, qui et ipse Act. VII, 37 Mosis vaticinium laudat, *οἱ πατέρες ὑμῶν* sunt Mosis aequales. Paulus dixit Rom. IV, 1 *τὸν προπάτορα ἡμῶν κατὰ σάρκα* Abrahamum, sed Mosis aequales *τοὺς πατέρας* 1. Cor. X, 1. Rom. IX, 5. quomodo igitur huc pertinet Abrahamo promissum? dicere non licet, deum Abrahamo promisisse salutem omnium familiarum terrae (sic enim vertit R *πάντα τὰ ἔθνη τῆς γῆς*, ne primo obtutu additamentum cognosceretur) iam spectantem ad Mosis aequales, quibus singulare testamentum disposuit. etiam sequens *πρῶτον*. quod Act. XIII, 46 ratione non caret, additum videtur esse ex mente Pauli Rom. I, 16. II, 9. 10, nisi forte Israelitarum salutis postea etiam gentiles participes futuri censeantur.

IV, 1—4. *Λαλούντων δὲ αὐτῶν πρὸς τὸν λαὸν τὰ ῥήματα ταῦτα ἐπέστησαν οἱ ἱερεῖς [καὶ οἱ Σαδδουκαῖοι,* 2 *καταπονούμενοι διὰ τὸ διδάσκειν αὐτοὺς τὸν λαὸν καὶ καταγγέλλειν τὸν Ἰησοῦν ἐν τῇ ἀναστάσει τῶν νεκρῶν].* 3 *καὶ ἐπιβαλόντες αὐτοῖς τὰς χεῖρας ἐκράτησαν αὐτοὺς καὶ ἔθεντο εἰς τήρησιν εἰς τὴν ἐπαύριον· ἦν γὰρ ἑσπέρα ἤδη.* 4 *[πολλοὶ δὲ τῶν ἀκουσάντων τὸν λόγον ἐπίστευσαν, ἀριθμός τε ἐγενήθη ἀνδρῶν ὡς χιλιάδες πέντε].* uncis inclusa prima addita esse cognoscitur e sequentibus. synedrii enim principes Petrum et Ioannem Iesum in resurrectione mortuorum vel in Iesu resurrectionem e mortuis praedicasse ignorantes interrogant IV, 7, in quali virtute aut in quali nomine claudum sanaverint. specie non interrogaverunt, quia comperta demum Petri (et Ioannis) fiducia cognoverunt eos cum Iesu fuisse (IV, 13). itaque sacerdotes propter tumultum solum utrumque in custodiam dedisse videntur. quod vero multis ad fidem conversis numerus V millium virorum effectus sit, procul dubio eiusdem est, qui iam II, 41[b] tria millia animarum accessisse retulit. tum etiam altera aedes cathedralis condenda fuisset. omnino narrationis tenor sic interrumpitur. — quod vero v. 1 Dd om. *καὶ ὁ στρατηγὸς τοῦ ἱεροῦ* (cf. V, 24. 26), mirari possemus, si Aemilius Schuerer (Gesch. d. jüd. Volkes im Zeitalter d. Chr. ed. II, p. 211 sq., III, p. 264 sq.) vere demonstrasset, *τὸν στρατηγὸν τοῦ ἱεροῦ* sacerdotem summo pontifici dignitate proximum fuisse, sed vir cl. mihi non persuasit. Ioma I, 1 docuit, septimo die ante expiationis diem destinandum esse sacerdotem, qui summi sacerdotis forte impediti vice fungeretur, huius vicarius (סגן). itaque perpetuus pontificis maximi vicarius non erat. templi vero strategum perpetuum fuisse vix quisquam negabit. itaque nihil efficitur usu LXX interpretum, qui in V. T. סגן plerumque vertunt *στρατηγός*. distinguendum est inter Chaldaeorum (vel Persarum) סגנים (assyr. saknu) et Iudaeorum, qui cum principibus et sacerdotibus et nobilibus nominantur Ezr. IX, 2. Neem. II, 16. IV, 8. 13. V, 7. VII, 5. XII, 40. XIII, 11. hos LXX vertunt etiam *ἄρχοντας* (Ezr. IX, 2. Neem. IV, 13. V, 7. VII, 5), et discernuntur a sacerdotibus Neem. II, 17: *καὶ οἱ φυλάσ-*

σοντες (הסגנים) *οὐκ ἔγνωσαν . . . . καὶ τοῖς Ἰουδαίοις καὶ τοῖς ἱερεῦσιν καὶ τοῖς ἐντίμοις καὶ τοῖς στρατηγοῖς* (לסגנים) *καὶ τοῖς καταλοίποις κτλ.* praeterea templo praefectos militares longe excedit Neem. XII, 40 *καὶ ἐγὼ καὶ τὸ ἥμισυ τῶν στρατηγῶν μετ' ἐμοῦ.*

IV, 27. 28. egregia precatio ieiune neque apte interrumpitur. nam reges terrae et principes, qui convenerunt adversus dominum et Christum eius, et gentes et populi, qui inania meditati sunt (Ps. I, 1. 2), longe excedunt Herodem et Pontium Pilatum cum gentibus et populis Israelis.

IV, 33—35. *καὶ δυνάμει μεγάλῃ ἀπεδίδουν τὸ μαρτύριον οἱ ἀπόστολοι τῆς ἀναστάσεως τοῦ κυρίου Ἰησοῦ Χριστοῦ [χάρις τε μεγάλη ἦν ἐπὶ πάντας αὐτούς. 34 οὐδὲ γὰρ ἐνδεής τις ὑπῆρχεν ἐν αὐτοῖς· ὅσοι γὰρ κτήτορες ἦσαν χωρίων ἢ οἰκιῶν ὑπῆρχον πωλοῦντες καὶ ἔφερον τὰς τιμὰς τῶν πιπρασκομένων 35 καὶ ἐτίθουν παρὰ τοὺς πόδας τῶν ἀποστόλων· διεδίδετο δὲ ἑνὶ ἑκάστῳ, καθὼς ἄν τις χρείαν εἶχεν].* procul dubio eadem fere quae II, 45 hic addita sunt male praemissa duobus singularis abalienationis exemplis.

V, 5. *καὶ ἐγένετο φόβος μέγας ἐπὶ πάντας τοὺς ἀκούοντας.* praecipi videtur v. 11. nam si Ananiae obitus iam vulgatus esset (extra domum, ut v. 11), mirum esset, post tres horas uxorem eius advenire facti ignaram (v. 7). equidem *τοὺς ακούοντας* non possum interpretari *τοὺς παρόντας* (Wendt).

V, 14—16. a R interiecta esse facile cognoscitur. certo enim loco stantes apostoli celebrati a populo (v. 12. 13) ibi a pontifice maximo et comitibus (quos R eodem fere modo, ut IV, 1, sectam Sadducaeorum ipsam fuisse addidit) comprehenduntur (v. 17. 18). quae intercedunt certum locum tempusque omnino tollunt, aegroti in plateis positi, ut praetereuntis Petri sanentur, etiam a suburbanis adlati. interiecta vero eiusdem fere generis sunt, ut XIX, 12. Luc. VI, 19.

V, 36. 37. *πρὸ γὰρ τούτων τῶν ἡμερῶν ἀνέστη [Θευδᾶς λέγων εἶναί τινα μέγαν ἑαυτόν, ᾧ καὶ προσεκλίθη ἀριθμὸς ἀνδρῶν ὡς τετρακοσίων, ὃς διελύθη αὐτός, δι' αὐτοῦ καὶ πάντες ὅσοι ἐπείθοντο αὐτῷ, καὶ ἐγένοντο εἰς οὐθέν. μετὰ τοῦτον ἀνέστη] Ἰούδας ὁ Γαλιλαῖος ἐν ταῖς ἡμέραις τῆς ἀπογραφῆς καὶ ἀπέστησεν λαὸν πολὺν ὀπίσω αὐτοῦ. κἀκεῖνος ἀπώλετο, καὶ ὅσοι ἐπείθοντο αὐτῷ διεσκορπίσθησαν.* uncis inclusa ingentem errorem chronologicum continent nullis artificiis apologeticis tollendum, quem scriptori potius Acta app. in hanc formam redigenti, quam libro ex parte recepto vel ipsi Gamalieli adiudicamus. reliqua sana sunt, quamquam de censu Quirini etiam Luc. II, 2 erroris chronologici convincitur.

C. II—V igitur pars est libelli optime dispositi, quo Hierosolymitana ecclesia pentecostes festo nata favente populo (II, 47. IV, 21. V, 26) crescens neque magistratuum interdictis oppressa descripta est. quaecunque inserta sunt (II, 5. 10. 39. 41. 43. 46. III, 21. 25. 26. IV, 1. 2. 4. 27. 28. 32—35. V, 5. 14—16. 36. 37) reliqua ab Actorum app. auctore recepta esse docent e libello singulari (A) etiam singularibus sententiis insigni (II, 33. III, 20. 21). populi favori bene congruit eius ipsorumque principum culpa (II, 23. IV. 10)

propter ignorantiam venia digna (III, 17). Friderico Blass et Eberardo Nestle libellus aramaeus subesse visus est. cf. quae supra ad Act. II, 47. III, 14 adnotata sunt. ipse addidi II, 30. sed in textu tradito obstat LXX interpretum usus conspicuus.

C. VI—VIII alius libelli (B) partes receptas esse etiam hic additis non paucis ab Actorum app. auctore comprobatur. eum appellavi *πράξεις τῶν ἑπτά*, quorum primi, Stephanus et Philippus describuntur. novi sunt Hellenistae in ecclesia Hierosolymitana (VI, 1 sq.), praeter quam iam aliae ecclesiae existunt (VIII, 1). populi favor in priore libello (A) conspicuus mutatus quidem esse videtur VI, 7 sacerdotum favore inexspectato, sed omnino deest VI, 12. VII, 54 sq., exceptis illis viris, qui Stephanum sepelierunt (VIII, 2). quod vero maximum est, Iudaei etiam Iesu occisi sontes nulla ratione excusantur (VII, 52), iam inde a vitulo aureo (Exod. XXXII, 1 sq.) usque ad Iesu caedem perversi (VII, 41 sq.).

VI, 1—6. Septemviri propter Hellenistas de neglectione questos ad mensarum ministerium ab Hierosolymitanis electi et ab apostolis sollemniter ordinati in sequentibus evangelistarum potius (cf. XXI, 8) quam diaconorum munere fungi videntur, Philippus iam gentilem aliquem ad fidem convertens (VIII, 27 sq.). Palaestinae fines iam excedit Nicolaus proselytus Antiochenus. novum est voc. *μαθηταί* VI, 1. 2. 7. IX, 1. 10. 19. 25. 26. 38. XI, 29. XIII, 52. XIV, 20. 22. 28. XV, 10. XVI, 1. XVIII, 23. 27. XIX, 1. 9. 30. XX, 1. 7. 30. XXI, 4. 16., antea non obvium (ne I, 15 quidem). septemviri mensis ministrantes conveniunt ad apostolorum XII numerum suppletum (I, 15—26). illi verbo dei ministrantes episcopatum (I, 20 cf. XX, 28), hi mensis ministrantes diaconatum praefigurare videntur.

VI, 7. *καὶ ὁ λόγος τοῦ κυρίου ηὔξανεν* (sic etiam XII, 24. XIX, 20), *καὶ ἐπληθύνετο* (VI, 1 praecessit intransitivum *πληθυνόντων*) *ὁ ἀριθμὸς* (cf. IV, 4. V, 36. XI, 21. XVI, 5) *τῶν μαθητῶν ἐν Ἱερουσαλὴμ σφόδρα* (cf. XVI, 21), *πολύς τε ὄχλος τῶν ἱερέων ὑπήκουον τῇ πίστει.* B. Weiss bene animadvertit, haec neque praecedentibus (ubi V, 13 ipsos Levitas apostolos cavisse video) neque sequentibus convenire, ubi tanta sacerdotum fidelium multitudo omnino ignoratur. equidem non dubito, quin R haec addiderit etiam narrationis tenorem interrumpens. supponuntur etiam extra Hierosolyma discipuli.

VI, 12ᵇ—VII, 1. *καὶ ἤγαγον εἰς τὸ συνέδριον — εἶπεν δὲ ὁ ἀρχιερεὺς τῷ Στεφάνῳ Εἰ ἄρα τοῦτο οὕτως ἔχει* R inseruisse videtur substituens pro Stephano contradicentibus adversariis omnibus victis, quasi conviciato Mosem et deum, ante concitatum populum et presbyteros scribasque, itaque ante plebeios et patricios, quos adloquitur VII, 2 *ἄνδρες ἀδελφοὶ καὶ πατέρες* (cf. XXII, 1) correpto Stephanum ductum ad ipsum synedrium subito congregatum (non convocatum, ut IV, 5. 6), ubi per falsos testes non iam Mosem et deum blasphemasse (VI, 11), sed assidue contra locum sanctum et legem Mosaicam loqui accusatur (VI, 13. 14). synedrium congregatum tota Stephani oratio ignorat. in ipsa demum caede Stephani falsi testes comparent VII, 58. ibi etiam Stephani facies angeli similis (VI, 15)

quodam modo repetitur visione coelesti (VII, 55. 56), quam et ipsam R inseruit. hic tumultuosam Stephani caedem mutare studuit in iudicialem quendam actum, sed mutationem non occultavit.

VII, 2—53. Stephani oratio in plebeiorum patriciorumque tumultu potius quam coram synedrio habita integra servata est nisi uno versu 37 fortasse addito, ubi Mosis vaticinium de propheta sui simili (III, 22) memoratur ab hoc oratione alienum, „eine parenthetische Zwischenbemerkung (vgl. auch Blass), deren Gedanke freilich dem Redactor der Rede sehr wichtig war“ (Wendt). Stephanus Mosem et ipsum deum blasphemasse accusatus (VI, 11) ostendit et deum gloriae Abrahamo posterisque ab initio favisse et Mosem ab Israelitis nunquam agnitum neque vere intellectum esse usque ad caedem Iesu. deus Abrahamo et semini eius promisit terram Canaan, ubi se e terra servitutis reduces culturi sint in loco sancto (VII, 7). Mosem vero eos salvaturum e terra servitutis Israelitae non intellexerunt, adeo eum in exilium pepulerunt (VII, 29). invitis igitur Israelitis redemptor factus est Moses, qui a deo iussus eos eduxit ex Aegypto. hic in monte Sina ab angelo accepit *λόγια ζῶντα* vel spiritualia (cf. 2. Cor. III, 6) Israelitis tradenda (VII, 38). illi vero ei obedire noluerunt, sed Mosem respuentes vitulum aureum adoraverunt. quam ob rem deus eos pervertit (sic bene fl.) et tradidit servituti exercitus coeli (solis, lunae et stellarum). erat quidem inter Israelitas in deserto et in terra promissa occupata tabernaculum testimonii Mosaicum factum ad instar figurae coelestis usque ad dies Davidis, qui dei gratiam nactus petiit invenire tabernaculum domui Iacobi (Israelitarum nationi proprium, non illud tabernaculum divinum). Salomo etiam magis aberrans deo aedificavit domum non egenti domo ab hominibus constructa. perverso igitur Mosaismo Israelitae carne potius quam cordibus circumcisi et sic observantes testamentum circumcisionis VII, 8 prophetas omnes persecuti occiderunt nuntios adventuri eius iusti (cf. III, 14. XXII, 14), quem ipsum nunc prodiderunt et interfecerunt legem respectu angelicorum praeceptorum (VII, 38. 44, non litterarum) acceptam minime observantes. — Ad VII, 32 cf. Hebr. XII, 21.

VII, 36. *οὗτος ἐξήγαγεν αὐτοὺς ποιήσας τέρατα καὶ σημεῖα ἐν γῇ Αἰγύπτου καὶ ἐν ἐρυθρᾷ θαλάσσῃ καὶ ἐν τῇ ἐρήμῳ ἔτη τεσσεράκοντα.* Mos. assumpt. III, 11: „Nonne hoc est quod testabatur nobis tum Moyses in profetiis, qui multa passus est in Aegypto et in mari rubro et in heremo annis XL“? Stephanus Mosem miracula fecisse dicit iisdem locis eodemque tempore, quibus Mosis assumptio anno 45 a. D. fero scripta eum passum esse dixit. commune est etiam nomen *ἐρυθρὰ θάλασσα* non obvium praeter 1. Macc. IV, 2. Sap. Sal. X, 18. XIX, 7. Hebr. XI, 29. in quibus nisi forte oratorem cum scriptore convenisse censeas, in Stephani oratione iam illius libri usum animadvertes.

VII, 42. *ἔστρεψεν δὲ ὁ θεὸς καὶ παρέδωκεν αὐτοὺς λατρεύειν τῇ στρατιᾷ τοῦ οὐρανοῦ, καθὼς γέγραπται ἐν βίβλῳ προφητῶν* (Amos. V, 25. 26). voc. *ἔστρεψεν*, ut semper, transitive intellectum abundare (Wendt) non dixerim. Israelitas iam Aegyptiorum more vitulum

colentes deus eadem ratione, qua gentiles sui oblitos tradidit in desideria ignominiae (Rom. I, 24 sq.), pervertit et tradidit servituti siderum.

VII, 45—47. *ἕως τῶν ἡμερῶν Δαυΐδ, ὃς εὗρε χάριν ἐνώπιον τοῦ θεοῦ καὶ ᾐτήσατο σκήνωμα εὑρεῖν τῷ οἴκῳ Ἰακώβ* (Ps. CXXXI, 5 *ἕως οὗ εὕρω τόπον τῷ κυρίῳ, σκήνωμα τῷ θεῷ Ἰακώβ*, לאביר יעקב). *Σολομῶν δὲ οἰκοδόμησεν αὐτῷ οἶκον.* tabernaculum testimonii dei iussu factum ad instar formae coelestis inter Israelitas mansit usque ad Davidem, qui gratiam coram deo nactus iam petiit aliud tabernaculum neque a deo iussum neque ad exemplum coeleste constructum. itaque illud tabernaculum, quod David ipse petiit (Ps. CXXXI, 5) orator consulte retulit ad domum Iacobi, nescio an hebraico verbo nisus. Salomo vero etiam magis aberrans ei (deo cf. *τοῦ θεοῦ*, non *οἴκῳ Ἰακώβ*) adeo domum (non tabernaculum) aedificavit eodem loco, quo deus ab Israelitis colendus erat (VII, 7). David sua sponte tabernaculum alterum petiit, Salomo adeo domum deo aedificavit a prophetis improbatam. nam aliqua ratione dei domum a prophetis probari interpretes nonnulli per se supponunt. Stephanus de templo eandem sententiam tulit quam Clemens Rom. (supra p. 207 not. 1) et Barnabas qui dicitur epi. c. 16 p. 39, 15 sq. (*τὸν ναὸν*) *ὡς ὄντα οἶκον θεοῦ* carpens, Iesaiae vaticinio LXVI, 1 et ipse usus. Wendt obiecit, tum Stephanum oblitum esse eiusdem fere sententiae, quam Salomo templum consecrans pronuntiavit 3 Regn. VIII, 27 *ὅτι εἰ ἀληθῶς κατοικήσει ὁ θεὸς μετὰ ἀνθρώπων ἐπὶ τῆς γῆς; εἰ ὁ οὐρανὸς καὶ ὁ οὐρανὸς τοῦ οὐρανοῦ οὐκ ἀρκέσουσί σοι, πλὴν καὶ ὁ οἶκος οὗτος, ὃν ᾠκοδόμησα τῷ ὀνόματί σου* (*τ. ον. σ.* desunt in hebr.); 2. Paralip. VI, 18 (om. *τῷ ὀν. σου*). iam respondi (Z. f. w. Th. 1895, p. 401) deum in templo habitantem (Exod. XXV, 8. XXIX, 46) Salomonem nondum negasse haec quaerentem.

VII, 54—VIII, 3 non ab eodem scripta esse bene animadverterunt Fridericus Bleek (Einleitung in d. N. T. 1862, p. 339) B. Weiss al. ea quae addita sunt uncis sic secerno: *ἀκούσαντες δὲ αὐτοῦ διεπρίοντο ταῖς καρδίαις αὐτῶν καὶ ἔβρυχον τοὺς ὀδόντας ἐπ' αὐτόν.* [[55] *ὑπάρχων δὲ πλήρης πνεύματος ἁγίου ἀτενίσας εἰς τὸν οὐρανὸν εἶδε δόξαν τοῦ θεοῦ καὶ Ἰησοῦν τὸν κύριον ἐκ δεξιῶν τοῦ θεοῦ ἑστῶτα.* [56] *καὶ εἶπεν Ἰδοὺ θεωρῶ τοὺς οὐρανοὺς ἀνεῳγμένους καὶ τὸν υἱὸν τοῦ ἀνθρώπου ἐκ δεξιῶν ἑστῶτα τοῦ θεοῦ.*] [57] *κράξαντες δὲ φωνῇ μεγάλῃ συνέσχαν τὰ ὦτα αὐτῶν καὶ ὥρμησαν ὁμοθυμαδὸν ἐπ' αὐτόν.* [58] *καὶ ἐκβαλόντες ἔξω τῆς πόλεως ἐλιθοβόλουν αὐτόν.* [*καὶ οἱ μάρτυρες ἀπέθεντο τὰ ἱμάτια αὐτῶν παρὰ τοὺς πόδας νεανίου τινὸς καλουμένου Σαύλου* [59] *καὶ ἐλιθοβόλουν τὸν Στέφανον ἐπικαλούμενον καὶ λέγοντα Κύριε Ἰησοῦ, δέξαι τὸ πνεῦμά μου.*] [60] *θεὶς τε τὰ γόνατα ἔκραξεν φωνῇ μεγάλῃ λέγων Κύριε, μὴ στήσῃς αὐτοῖς ταύτην τὴν ἁμαρτίαν. καὶ τοῦτο εἰπὼν ἐκοιμήθη.* VIII [[1] *Σαῦλος δὲ ἦν συνευδοκῶν τῇ ἀναιρέσει αὐτοῦ, ἐγένετο δὲ ἐν ἐκείνῃ τῇ ἡμέρᾳ διωγμὸς μέγας καὶ θλῖψις ἐπὶ τὴν ἐκκλησίαν τὴν ἐν Ἱεροσολύμοις. πάντες δὲ διεσπάρησαν κατὰ τὰς χώρας Ἰουδαίας καὶ Σαμαρείας πλὴν τῶν ἀποστόλων, οἳ ἔμειναν ἐν Ἱερουσαλήμ*]. [2] *συνεκόμισάν τε τὸν Στέφανον ἄνδρες εὐλαβεῖς καὶ ἐποίησαν κοπετὸν μέγαν ἐπ' αὐτῷ.* [3] *ὁ δὲ Σαῦλος ἐλυμαίνετο τὴν*

ἐκκλησίαν κατὰ τοὺς οἴκους εἰσπορευόμενος σύρων τε ἄνδρας καὶ γυναῖκας παρεδίδου εἰς φυλακήν.

Stephanus a plebeiis patriciisque congregatis (VI, 12ᵃ) de oratione iratis probante Saulo occisus, sepultus vero a piis Hierosolymitanis (VII, 54. 57. 58ᵃ. 60. VIII, 1ᵃ. 2. 3) facile seiungitur a Stephano coram falsis testibus interrogato (VI, 12ᵇ—VII, 1). huc pertinet Stephani iam antea (VI, 14) angeli speciem praebentis visio coelestis (VII, 55. 56), qua narrationis tenor interrumpitur. nam populi irati impetus (VII, 57) ad Stephani orationem potius (ut VII, 54) quam ad eius visionem et verba VII, 55. 56 pertinet. praeterea Stephanus, ut Iacobus apud Hegesippum (supra p. 226), Iesum appellavit *τὸν υἱὸν τοῦ ἀνθρώπου,* quo titulo ambiguo Iesus ipse usus est. tum a populo irato Stephanus extra urbem lapidatur (VII, 58ᵃ). sed VII, 58ᵇ. 59 adduntur lapidantes falsi testes coram synedrio statuti, qui secundum Deut. XVII, 7 primi lapidare debebant. quae addita esse etiam Wendt concessit. testes vero vestimenta deponunt iuxta pedes *νεανίου τινὸς καλουμένου Σαύλου* (cf. XXII, 20), sic primo inducti. VII, 58ᵃ vere sequitur VII, 60 Stephani mors, quem pii Hierosolymitani plangentes sepeliunt. Saulus vero Stephani nece comprobata etiam ecclesiam persequitur viros et mulieres e domibus conquisitos tradens in custodiam (VIII, 2. 3). Saulum Hierosolymitanae ecclesiae viros et mulieres e domibus conquisivisse ille scripsisse non potest, qui modo narravit, eiusdem ecclesiae membra omnia dispersa esse per regiones Iudaeae et Samariae praeter apostolos Hierosolymis remanentes. alius igitur scriptor interiecit VIII, 1, procul dubio idem, qui postea VIII, 4 dispersis Hierosolymitanis introduxit Philippum Samariae praedicantem, VIII, 25 illis dispersis revertentibus a Philippo ad fidem conversum Aethiopem eunuchum, XI 19 iisdem dispersis Antiochenae ecclesiae originem. itaque Actorum app. auctorem (R) e libello B septemvirorum gesta continente Stephani martyrium descripsisse conicio. Saulum etiam ipsam ecclesiam Hierosolymitanam persecutum iam invenisse videtur, addidisse vero Saulum testium lapidtantium vestimenta recipientem, omnino persecutionem perfectam, quam ad totam Hierosolymitanam ecclesiam a Saulo exercitam esse legit.

Stephanum vero protomartyrem ignoravit Clemens Romanus Recogn. I, 70. 71 (cf. supra p. 207 sq.) cruentam persecutionem ab homine inimico (Paulo) excitatam referens. ignorasse videtur etiam Hegesippus (supra p. 226 sq.) ecclesiae Hierosolymitanae origines ita describens, ut Iacobus potius protomartyr fuisse videretur.

Saulus ecclesiam persecutus in Actis app. saepius memoratur. sic IX, 1. 2 pergit Damascum proficiscens, *ὅπως ἄν τινας εὕρῃ τῆς ὁδοῦ ὄντας, ἄνδρας τε καὶ γυναῖκας, δεδεμένους ἀγάγῃ εἰς Ἱερουσαλήμ.* IX, 13 Ananias de Saulo: *Κύριε, ἤκουσα ἀπὸ πολλῶν περὶ τοῦ ἀνδρὸς τούτου, ὅσα κακὰ ἐποίησεν τοῖς ἁγίοις σου ἐν Ἱερουσαλήμ.* IX, 21 Damasceni Iudaei: *οὐχ οὗτός ἐστιν ὁ πορθήσας ἐν Ἱερουσαλὴμ πάντας τοὺς ἐπικαλουμένους τὸ ὄνομα τοῦτο;* XXII, 2—4: *ἐγώ εἰμι Ἰουδαῖος ἀνὴρ ἐν Ταρσῷ τῆς Κιλικίας γεγεννημένος, ἀνατεθραμμένος δὲ ἐν τῇ πόλει ταύτῃ* (Hierosolymis), *παρὰ τοὺς πόδας Γαμαλιὴλ*

παιδευόμενος κατὰ ἀκρίβειαν τοῦ πατρῴου νόμου, ζηλωτὴς τοῦ θεοῦ, καθὼς ἐστε ὑμεῖς πάντες σήμερον. καὶ ταύτην τὴν ὁδὸν ἐδίωξα μέχρι θανάτου δεσμεύων καὶ παραδιδοὺς εἰς φυλακὴν ἄνδρας τε καὶ γυναῖκας. XXII, 19. 20: *Κύριε, αὐτοὶ* (Hierosolymitani) *ἐπίστανται, ὅτι ἐγὼ ἤμην φυλακίζων καὶ δέρων κατὰ τὰς συναγωγὰς τοὺς πιστεύοντας ἐπὶ σέ. καὶ ὅτε ἐξεχύνετο τὸ αἷμα Στεφάνου τοῦ μάρτυρος, ἐγὼ ἤμην ἐφεστὼς καὶ συνευδοκῶν καὶ φυλάσσων τὰ ἱμάτια τῶν ἀναιρούντων αὐτόν* (cf. VII, 58ᵇ. VIII, 1). XXVI, 9—11 Paulus ipse: *ἐγὼ μὲν οὖν ἔδοξα ἐμαυτῷ πρὸς τὸ ὄνομα Ἰησοῦ τοῦ Ναζωραίου δεῖν πολλὰ ἐναντία πρᾶξαι. ὃ καὶ ἐποίησα ἐν Ἱεροσολύμοις. καὶ πολλούς τε τῶν ἁγίων ἐγὼ ἐν φυλακαῖς κατέκλεισα, τὴν παρὰ τῶν ἀρχιερέων ἐξουσίαν λαβών, ἀναιρουμένων τε αὐτῶν κατήνεγκα ψῆφον. καὶ κατὰ πάσας τὰς συναγωγὰς πολλάκις τιμωρῶν αὐτοὺς ἠνάγκαζον βλασφημεῖν, περισσῶς τε ἐμμαινόμενος αὐτοῖς ἐδίωκον ἕως καὶ εἰς τὰς ἔξω πόλεις.* itaque quod Saulus ecclesiam vastavit *σύρων τε ἄνδρας καὶ γυναῖκας παρεδίδου εἰς φυλακήν* repetitur IX, 2. XXII, 4. repetitur etiam voc. *ἡ ὁδός* sine ulla definitione, cf. XVIII, 26 *ἐξέθεντο τὴν ὁδὸν* (*τοῦ θεοῦ* add. t. r.). XIX, 9 *κακολογοῦντες τὴν ὁδόν.* XIX, 23 *τάραχος οὐκ ὀλίγος περὶ τῆς ὁδοῦ.* XXIV, 14 *κατὰ τὴν ὁδόν, ἣν λέγουσιν αἵρεσιν.* 22. *ἀκριβέστερον εἰδὼς τὰ περὶ τῆς ὁδοῦ.* deest talis definitio, ut XVIII, 25 in t. r. *κατηχημένος . . τὴν ὁδὸν* (*τὸν λόγον* Dd) *τοῦ κυρίου.* neminem vero sine ulla definitione hoc sensu incipere nuda voce *ἡ ὁδὸς* utentem confirmat Doctrinae XII apostolorum initium: *Δύο ὁδοί, μία τῆς ζωῆς καὶ μία τοῦ θανάτου.* sic fere definitam vocem praecessisse oportet Act. IX, 2. itaque in eo libello, ex quo Act. VIII, 3 haustus est Saulus ecclesiam devastans, alia praecessisse oportet, quae etiam *τὴν ὁδὸν* definitam praebuerunt. revocamur ad huius libri praefationem mancam Act. I, 1. 2 traditam, quam Saulum ecclesiam devastantem secutum esse coniecimus ab Actorum app. auctore suppressum. e Pauli actis Lucanis conservatus esse videtur Saulus viros et mulieres fideles tradens in custodiam (VIII, 3, cf. IX, 2. XXII, 4), nescio an etiam Saulus Stephani necem comprobans (VIII, 1, cf. XXII, 20). in Actorum app. labyrintho fortasse Ariadnae filum invenimus Act. VIII, 3 ad praefationis partem suppressam, ut fieri potest, adligantes. Paulus ipse se ecclesiam dei persecutum esse confessus est Gal. I, 13. 1. Cor. XV, 9 (1. Tim. I, 13).

VIII, 4—40. Post Stephanum Philippus septemvir secundus inducitur Samaritanos plurimos et Aethiopem nobilem ad fidem convertens, et ipse evangelista potius (cf. XXI, 8) quam Hierosolymitanae ecclesiae diaconus mensis ministrans (VI, 2). et Samaritani et Aethiopes a Philippo ad fidem conversi VIII, 4 (14). 25 coniunguntur cum antecedentibus per Hierosolymitanos fideles dispersos in regionibus Iudaeae et Samariae, quos Actorum app. auctori VIII, 1 debemus. hunc vero et Samaritanos (VIII, 5—8) et Aethiopem (VIII, 26—40) ad fidem conversos ex eodem libello (B) hausisse, qui Stephanum protomartyrem praebuit, eo effici videtur, quod Simonem magum (VIII, 9—24) interiecit et nonnulla VIII, 26. 40 addidit. Samariae ecclesia etiam IX, 31 confirmatur.

VIII, 9—24. Philippo Samariae prosperrime praedicanti (VIII, 5—8) inexspectatus additur Simon magus ibi antea dominatus, tum eorum qui crediderunt et baptizati sunt exemplum secutus. Simon magus nullo modo renisus, ut Elymas magus XIII, 8, laudabiliter se subicit. idem qui magica arte obstupefecit Samaritanos, Philippi miracula videns obstupefit. Samaritani vero fideles in baptismo spiritum sanctum nondum accepisse dicuntur, sicut Ephesii discipuli solo Ioannis baptismo initiati (XIX, 3). qui baptismus spiritu sancto carens alienus est a Pauli sententia 1. Cor. XII, 13 et ab ipsis libellis, quorum partes in Actis app. servatae sunt. etiam Aethiopis baptismum vere sequitur spiritus sanctus impertitus Act. VIII, 39, quamquam in t. r. omissus. Corneli ussociique iam ante baptismum spiritu sancto donantur (X, 44—46. XI, 15). baptismum sine spiritus sancti consecutione illi demum excogitare potuerunt, qui apostolis eorumque successoribus id privilegium tribuerunt, ut soli manibus impositis spiritum impertirent. haec est sententia Actorum app. auctoris, qui omnibus fidelibus fugatis solos apostolos in sede episcopali Hierosolymitana remansisse retulit (VIII, 1), unde eos principes suos Petrum et Ioannem Samariam misisse narrat, ut iam baptizatis manus imponentes spiritum sanctum darent. quod apostolorum privilegium iam IX, 17. 18 in Pauli baptismo ignoratur. hoc episodium Actorum app. auctori debemus, qui Simonem magum cum Paulo mox convertendo confundi noluit. utrumque enim a Iudaeochristianis confusum esse constat (cf. supra p. 213 sq.), ceterum Petrum illum Simonem minime baptizatum (nisi Clem. Recogn. III, 49, supra p. 218, huc referas) non Samariae, sed Caesareae versatum tradentibus (Clem. Recogn. I, 12 sq. Hom. I, 15 sq.)

VIII, 25—40. Philippus Aethiopem eunuchum ad fidem convertens inducitur v. 25: *οἱ μὲν οὖν διαμαρτυράμενοι καὶ λαλήσαντες τὸν λόγον τοῦ κυρίου ὑπέστρεφον εἰς Ἱεροσόλυμα, πολλάς δὲ κώμας τῶν Σαμαρειτῶν εὐηγγελίζοντο.* illi non sunt Petrus et Ioannes Hierosolymis Samariam missi, ut iam baptizatis etiam spiritus daretur, sed *οἱ διασπαρέντες*, qui *διῆλθον εὐαγγελιζόμενοι τὸν λόγον* (VIII, 4). ex duobus enim apostolis Samariam missis Ioannes iam neglectus est, solo voc. *ὑμεῖς* v. 24 quodam modo tactus. quod sensim Hierosolyma rediebant (*ὑπέστρεφον*) multis Samaritanorum vicis evangelium praedicantes, pluribus potius convenit dispersis et verbum dispergentibus, quam duobus certo consilio missis. utrisque, Hierosolymis fugientibus et eo revertentibus, additur Philippus (VIII, 5. 26), qui iam Hierosolyma reversus (Zeller, B. Weiss, Spitta) ab angelo iubetur viam Hierosolymis Gazam descendentem inire, ut Aethiopem Hierosolymis in patriam revertentem conveniat. certo enim meridiei tempori additur certa via strata, qua proficiscentem Aethiopem adire iubetur (VIII, 29), quem vix invenire potuisset, si angelus eam viam definisset VIII, 26: *αὕτη ἐστὶν ἔρημος.* quo modo deserta via certisque orbitis carente proficiscentem convenire potuisset? frequentatam vero viam vitare voluit R, ut Philippus et Aethiops soli convenirent, non videns, conventum sic difficiliorem reddi. certae viae, quae adsignatur, via incerta neque accurate definienda, minime convenit. denique additum

videtur esse VIII, 40 Philippo Azoti invento et evangelium praedicanti civitatibus cunctis: *ἕως τοῦ ἐλθεῖν αὐτὸν εἰς Καισάρειαν*, ubi Philippus X, 1—XI, 18 omnino ignoratur. in Pauli vero actis, quae R iam in mente habuit, XXI, 8 Philippus Caesareae habitans traditur. Aethiops ad fidem conversus excedit Israelitarum terminum in priore libello (A) observatum (II, 36. 39ª. III, 25ª. IV, 31, semotis additamentis II, 39ᵇ. III, 25ᵇ). Samaritanis a Philippo ceterisque fugacibus ad fidem conversis iam additur Aethiops Iudaicae religionis causa Hierosolyma profectus, itaque quodam modo accedens ad Nicolaum proselytum Antiochenum (VI, 3). sic praeparatur gentilium conversio ad fidem. Eusebius H. E. II, 1, 10 sq.: *ἀλλὰ καὶ Φίλιππος, εἷς τῶν ἅμα Στεφάνῳ προχειρισθέντων εἰς τὴν διακονίαν, ἐν τοῖς διασπαρεῖσι γενόμενος, κάτεισιν εἰς τὴν Σαμάρειαν θείας τε ἔμπλεως ὢν δυνάμεως κηρύττει πρῶτος τοῖς αὐτόθι τὸν λόγον . . . . ἀλλὰ γὰρ εἰς αὔξην ὁσημέραι προϊόντος τοῦ σωτηρίου κηρύγματος οἰκονομία τις ἦγεν καὶ ἀπὸ τῆς Αἰθιόπων τῶν τῆς αὐτόθι βασιλίδος, κατά τι πάτριον ἔθος ὑπὸ γυναικὸς τοῦ ἔθνους εἰσέτι νῦν βασιλευομένου δυνάστην· ὃν πρῶτον ἐξ ἐθνῶν πρὸς τοῦ Φιλίππου δι' ἐπιφανείας τὰ τοῦ θείου λόγου ὄργια μετασχόντα τῶν τε ἀνὰ τὴν οἰκουμένην πιστῶν ἀπαρχὴν γενόμενον πρῶτον κατέχει λόγος ἐπὶ τὴν πάτριον παλινοστήσαντα γῆν εὐαγγελίσασθαι τὴν τοῦ τῶν ὅλων θεοῦ γνῶσιν καὶ τὴν ζωοποιὸν εἰς ἀνθρώπους τοῦ σωτῆρος ἡμῶν ἐπιδημίαν, ἔργῳ πληρωθείσης δι' αὐτοῦ τῆς 'Αἰθιοπία προφθάσει χεῖρα αὐτῆς τῷ θεῷ'* (Ps. LXVII, 31) *περιεχούσης προφητείας.*

IX, 3—9. Paulus ipse scripsit 1. Cor. IX, 1 *οὐκ εἰμὶ ἀπόστολος; οὐχὶ Ἰησοῦν τὸν κύριον ἑώρακα;* XV, 8 *ἔσχατον δὲ πάντων ὡσπερεὶ τῷ ἐκτρώματι ὤφθη κἀμοί* (Christus e mortuis suscitatus). sed iam Corinthii adversarii eum delirasse dixerunt. Paulo per Simonem magum repraesentato Petrus dixit Clem. Hom. XVII, 19 (cf. supra p. 218): *πῶς δὲ σοὶ καὶ πιστεύσομεν αὐτὸ κἂν ὅτι ὤφθη σοι; πῶς δὲ σοὶ καὶ ὤφθη, ὁπότε αὐτοῦ* (Iesu) *τὰ ἐναντία τῇ διδασκαλίᾳ φρονεῖς;* itaque iam Pauli actorum auctori visio illa domini confirmanda erat. Act. IX, 1—9 accurate narratur, Saulum prope Damascum subito circumfulsisse lucem de coelo. postquam in terram cecedit, vere audivit vocem: „Saule, Saule, quid me persequeris?" quaerenti, quis loquatur, respondet Iesus Nazoraeus, se Saulo persequenti durum esse contra stimulum calcitrare, quo graeco proverbio Aeschylus Agam. 1624, Pindarus Pyth. II, 94, Euripides Bacch. 795 usi sunt. tremens pavensque Saulus quaerit, quid sibi faciendum sit, et iubetur in civitate mandata exspectare. Sauli comites et ipsi stupefacti vocem quidem audiebant, sed adloquentem non videbant et Saulum, qui suscitatus nihil videbat, duxerunt Damascum. visionem etiam Paulus ipse bis enarravit, XXII, 6—11 omisso graeco proverbio ita, ut comites lumen quidem viderint, perterriti vero vocem adlocuti non audiverint, XXVI, 12—18 ita, ut etiam comites lumine coelesti circumfulsi in terram prociderint, adlocutione hebraice cum graeco proverbio facta, altera Sauli quaestio omissa sit, mandatum vero ab initio daretur. communes sunt comites visionis aliquo modo participes, sive vocem audientes (IX, 7), sive lumen conspicientes

(XXII, 9. XXVI, 13). Actis Pauli haec prima relatio omnino sufficit.

IX, 10—19[a]. Saulus Damasci a caecitate sanatur et baptizatur, quae ipse brevius enarravit XXII, 12—16, cf. Gal. I, 17. 2. Cor. XI, 32. 35. iam Damasci „viae“ sectatores vel Iesu discipulos quaesivit Saulus (IX, 2), quo quomodo venerint non narratur. praeter ecclesiam Hierosolymis existentem (Act. VIII, 1) Samariae Philippum ecclesiam condidisse legimus VIII, 5—8. sed illi, qui Hierosolymis expulsi Samaritanis evangelium praedicaverunt, iam reversi videntur esse (VIII, 25). Damasceni igitur fideles (cf. IX, 19[b]. 25) cum antecedentibus minime cohaerent et pertinere videntur ad Pauli acta (C). inter eos excellit Ananias, quem Paulus ipse XXII, 12 Hierosolymitanis commendat fidem eius reticens. quod Ananiae ipsi dominus Ananiam nominat (IX, 12), inepte additum etiam Blassius concessit. Ananiae igitur dominus Saulum designat vas electionis futurum, ut suum nomen portet coram gentibus [et regibus] filiisque Israel. vas electionis agnoverunt Iudaeochristiani, sed diaboli (cf. Clem. Recogn. III, 49, supra p. 218). quod vero Saulus dicitur portaturus nomen domini *ἐνώπιον ἐθνῶν* [*καὶ βασιλέων*] *υἱῶν τε Ἰσραήλ*, historiam excedit. coram quibus enim regibus Saulus (Paulus) nomen domini portavit? Act. app. XXV, 23 sq. solum regem Herodem Agrippam I. referunt, coram quo Paulus orationem habuerit. Ananias XXII, 15 praedixit eum Christi testem futurum esse *πρὸς πάντας ἀνθρώπους*. Paulus ipse XXII, 21. XXVI, 17 ad gentes se missum esse dixit (cf. Gal. I, 16), XXVI, 20, se primo Damascenis, tum Hierosolymitanis et in omnem regionem Iudaeae, denique gentibus praedicasse. etiam insolito ordine *καὶ* — *τε* docemur, postea inserta esse *καὶ βασιλέων*. quod vero Saulum nomen domini coram gentibus ferentem multa pati oportet (*πολύτλας δῖος Ὀδυσσεύς*), cum antecedentibus bene cohaerere nunc cognovi, antea dubitans. Saulum dominus elegit nomen suum laturum coram gentibus. nam ostendet ei viam ineundam, quae passionibus erit plena. sic Ariadnae filum tenere mihi videor. idem, qui Theophilo alterum librum misit, heroem suum passionibus insignem designavit. denique Ananias Saulum, ut spiritu sancto impleatur, baptizat. nullus apostolus accersitur, qui baptizato Saulo manibus impositis spiritum sanctum impertiat (ut VIII, 14 sq.). itaque haec ad Pauli acta Lucana potius quam ad Acta app. superstructa referenda sunt.

IX, 19[b]—25. Saulus Damasci Iesum praedicans, cf. Act. XXVI, 20. Paulus ipse Gal. I, 15—17: *ὅτε δὲ εὐδόκησεν ὁ θὲος ὁ ἀφορίσας με ἐκ κοιλίας μητρός μου καὶ καλέσας διὰ τῆς χάριτος αὐτοῦ ἀποκαλύψαι τὸν υἱὸν αὐτοῦ ἐν ἐμοί, ἵνα εὐαγγελίζωμαι αὐτὸν ἐν τοῖς ἔθνεσιν, εὐθέως οὐ προσανεθέμην σαρκὶ καὶ αἵματι οὐδὲ ἀνῆλθον πρὸς τοὺς πρὸ ἐμοῦ ἀποστόλους, ἀλλὰ ἀπῆλθον εἰς Ἀραβίαν καὶ πάλιν ὑπέστρεψα εἰς Δαμασκόν.* Paulus ab initio gentilibus evangelium praedicans ab Actis app. non ita alienus est, ut non XXII, 17—20 retulerit, sibi Hierosolyma reverso dominum in templo dixisse: „Proficiscere, quia ego in gentes longe mittam te.“ Antiochia Syriae emissus cum Barnaba Sergii Pauli domum, in quam vocatur, non vitat (XIII, 2 sq.)

neque Antiochiae ad Pisidiam recusat universam civitatem convenientem ad audiendum verbum (XIII, 44). sed Iudaeis verbum dei respuentibus ad solos gentiles se vertit (XIII, 46). Iudaeos ad fidem convertendos se non fugisse Paulus ipse testatus est 1. Cor. IX, 20. 21, quamvis gentium apostolum se professus (Rom. I, 5. XI, 13. XV, 16). itaque nihil nisi hoc discrimen interest, quod Paulus Galatis scribens solum suum mandatum proprium pronuntiavit, Acta app. vero eum ab initio Iudaeos non neglexisse retulerunt. omittunt profectionem in Arabiam, quam Paulus Galatis scribens memoravit, ne ab initio antecessores suos Hierosolymitanos apostolos consuluisse putaretur. in Actis app. XXII, 17—20 (Pauli acta Lucana reddentibus?) Paulus se (contra Gal. I, 17) Hierosolyma reversum dixit, sed a domino vetitum ibi manere, iussum vero exire, ut in gentes mitteretur. Damasci non potuit non disputare cum Iudaeis, quibus litteras pontificis maximi tradendas tulit (IX, 2. XXII, 5. XXVI, 12). neque mirum est miratos Iudaeos Damascenos dixisse: *Οὐχ οὗτός ἐστιν ὁ πορθήσας πάντας τοὺς ἐπικαλουμένους τὸ ὄνομα τοῦτο;* ceterum usos eodem voc. *πορθεῖν*, quo Paulus Gal. I, 13. 23, quod Lucani libri vestigium videtur esse. fuga ex Damasco confirmatur ab ipso Paulo 2. Cor. XI, 32. 33: *ἐν Δαμασκῷ ὁ ἐθνάρχης Ἀρέτα τοῦ βασιλέως* (instigatus ab Iudaeis, ut videtur) *ἐφρούρει τὴν πόλιν πιάσαι με, καὶ διὰ θυρίδος ἐν σαργάνῃ ἐχαλάσθην διὰ τοῦ τείχους* (Act. IX, 25 *χαλάσαντες διὰ τοῦ τείχους*). Damasci igitur Paulus incepit pro nomine domini pati (Act. IX, 16), *φυγαδευθείς* (Clem. Rom. epi. I, 5, supra p. 221).

IX, 26—30. Saulus Hierosolymis a Barnaba ductus ad apostolos et commendatus, propter Hellenistarum insidias Caesaream deductus, inde Tarsum dimissus mihi quidem Actorum app. auctoris potius quam Lucae Pauli acta conscribentis videtur esse. nam Paulus Gal. I, 16—19 se ad fidem conversum statim non consuluisse homines neque profectum esse ad priores apostolos, sed post tres demum annos Hierosolyma profectum visitasse Cepham adseveravit, apud quem XV tantum dies manserit, alium vero apostolorum se non vidisse nisi Iacobum fratrem domini. hic Saulus Hierosolyma reversus esse dicitur iam antequam conversionis fama eo pervenerit soli Barnabae nota, eumque multo plures apostolos vidisse quam Petrum solum (et Iacobum fratrem domini). neque ignotus facie manet ecclesiis Iudaeae (Gal. I, 22), nisi Hierosolymitanam ecclesiam excipias. Act. XXII, 17—21 vero Paulus reversum quidem se esse dixit, antequam conversionis fama eo pervenerit, sed nondum disputasse cum Iudaeis, ut Act. IX, 29 cum Hellenistis, neque horum insidiis Hierosolymis expulsum, sed a domino iussum exire solum. Paulus coram Agrippa rege locutus Act. XXVI, 20 cum illis congruit, se primo Damascenis, tum Hierosolymitanis *εἰς πᾶσάν τε τὴν χώραν τῆς Ἰουδαίας* poenitentiam adnuntiasse confessus, qui repugnat ipsi Paulo Gal. I, 23 ecclesias Iudaeae excludenti, neque vere defenditur Pauli testimonio Rom. XV, 19, se *ἀπὸ Ἱερουσαλὴμ καὶ κύκλῳ μέχρι τοῦ Ἰλλυρικοῦ πεπληρωκέναι τὸ εὐαγγέλιον τοῦ Χριστοῦ.* nam haec neque omnem regionem Iudaeae significant neque iam ad tertium annum Pauli ad fidem conversi pertinent.

Saulum vel Paulum mutatum etiam Iudaeochristiani noverunt, sed in peius mutatum. Clem. Recogn. I, 72 (cf. supra p. 208): „Positis itaque nobis in Hiericho ibique orationibus et ieiuniis operam dantibus Iacobus episcopus accersitum me (Petrum) inde huc Caesaream mittit dicens, quia Zacchaeus de Caesarea scripserit sibi, Simonem quendam Samaraeum magum plurimos nostrorum subvertere adserentem se esse quendam Stantem, hoc est alio nomine Christum, et virtutem summam excelsi dei, qui sit supra conditorem mundi (cf. Act. VIII, 10), simulque mirabilia plurima ostendens alios dubitare, alios declinare fecerit ad se.“ mutatus in peius iam exstitit Caesareae, quo Saulus Paulus conversus ad fidem deductus est (cf. Act. IX, 30), inde et ipse ad septentrionem profectus (Clem. Recogn. IV—X). pro Saulo Paulo Simon archihaereticus. Barnabas vero tantum abest, ut inimicum hominem apostolis commendet (Act. IX, 27), ut a Petri eum impugnantis parte stet.

IX, 31—43. Petrus Lyddae et Ioppae agens non cohaeret cum Paulo Hierosolymis Tarsum misso, sed insertus videtur esse ab Actorum app. auctore e libello A, quem post V, 42 deseruit. omnia iam processerunt. Hierosolymitanae ecclesiae iam non praesunt Petrus et Ioannes ceterique apostoli, qui adeo non Hierosolymis resident, ut etiam Iudaeae regiones, ubi iam ecclesiae existunt (IX, 31. 32. 36 sq. XI, 2), peragrent. Tabitha Ioppensis videtur Petrum nosse (IX, 40). per totam igitur Iudaeam dispersi sunt discipuli, quos Petrus visitat, Hierosolymitanae ecclesiae curam agente Iacobo (XII, 17). eadem fere est conditio, qua Paulus Hierosolymis praeter Cepham vel Petrum alium apostolum non invenit nisi Iacobum fratrem domini (Gal. I, 18. 19), iterum vero Hierosolyma profectus Iacobum praesidem cum Cepha et Ioanne apostolis (Gal. II, 9), denique Act. XXI, 18 Iacobum cum presbyteris invenit. etiam in Galilaea ecclesias conditas praecedentia non exhibent. in Samaria ecclesias exstitisse mirum non est post Act. VIII, 5—8. 25. extra urbem sanctam iam tres provinciae ponuntur, quarum duas accessisse Acta app. non tradiderunt. Aeneam Lyddensem (cf. supra p. 219) Petrus eodem fere modo sanat, quo claudum illum sanavit (III, 6. 16. IV, 10. 30). Ioppensis vero Tabitha (graece Dorcas), quam mortuam suscitat, IX, 36 dicitur „plena operibus bonis et eleemosymis quas faciebat“, vix a comite Pauli fidem praeponentis, sed a scriptore vulgarem (ut ita dicam) sententiam sequente celebrata.

X, 1—XI, 18. Cornelium centurionem (cf. supra p. 219) cum ceteris gentilibus Caesareae a Petro ad fidem conversum Actorum app. auctor addidit, sed XI, 2 servavit antiquioris libelli (A) exitum.

Tota narratio coniuncta est cum Petro Ioppae apud Simonem coriarium diutius morante (IX, 43). Caesaream arcessitus a Cornelio et propinquis rogatur ut dies aliquot maneat [1]). ibi vero mansisse,

1) X, 48. τότε προσέταξεν (προσέταξεν δὲ t. r.) αὐτοὺς βαπτισθῆναι ἐν τῷ ὀνόματι τοῦ κυρίου Ἰησοῦ Χριστοῦ (ἐν τ. ὀν Ἰ. Χρ. βαπτισθῆναι t. r.). τότε παρεκάλεσαν (ἠρώτησαν t. r.) αὐτὸν πρὸς αὐτοὺς (πρὸς αὐτοὺς om. t. r.) διαμεῖναι (ἐπιμεῖναι t. r.) ἡμέρας τινάς. D cett. talem textum exhibent, ut τότε — τινάς postea, sive ab ipso Actorum app. auctore, sive ab alio addita videantur esse. etiam in t. r. invitatio obiter additur.

adeo diutius, non dicitur. Petrum Ioppe (non Caesarea) reversum esse Hierosolyma XI, 2 indicat. diutius enim moratus (cf. IX, 43) voluit proficisci Hierosolyma. fratres igitur (quos Caesareae non habuit nisi Cornelium sociosque modo baptizatos, Ioppae vero non paucos) postquam confirmavit, profectus est eodem itinere, quo Lyddam et Ioppen venerat (IX, 32 *διερχόμενος διὰ πάντων*) multo sermone per agros fideles docens. tantum abest, ut Ioppe neglecta reversus sit Hierosolyma, ut totius itineris meta, quam assecutus Petrus revertitur, Ioppe videatur. Caesaream arcessitur quidem, sed inde discessisse non dicitur. quo copiosius adventus narratur, eo magis discessus desideratur.

Ipsum narrationis argumentum docet, Actorum app. auctorem haec addidisse, ut gentilium conversionem, qualem Paulus exercuit, multis invisam Petri praecedentis exemplo defenderet. Cornelius centurio dicitur *εὐσεβὴς καὶ φοβούμενος τὸν θεὸν σὺν παντὶ τῷ οἴκῳ αὐτοῦ* (X, 1), *ἀνὴρ δίκαιος καὶ φοβούμενος τὸν θεόν, μαρτυρούμενός τε ὑφ' ὅλου τοῦ ἔθνους τῶν Ἰουδαίων* (cf. X, 35), i. e. proselytus (cf. XIII, 16. 43. XVI, 14. XVII, 17 al.). proselytos vero Iudaei (quos illi diem festum celebraturi Hierosolyma comitati esse dicuntur II, 10) ne a synagogis quidem arcebant (XIII, 16. 43 *πολλοὶ τῶν Ἰουδαίων καὶ τῶν σεβομένων προσηλύτων*), neque Hierosolymitani fideles dubitaverunt Nicolaum proselytum Antiochenum eligere septemvirum (VI, 5). illud discrimen, quod Schuererus (G. d. j. V. i. Z. J. C. II, 566 ed. II., III, 565 sq.) fecit inter *τοὺς φοβουμένους* vel *σεβομένους τὸν θεὸν* et *προσηλύτους*, ab Actis app. alienum est. qui fit igitur, ut Petrus Cornelii domum intrans abominatum dicat viro Iudaeo coniungi aut accedere ad alienigenam (X, 28)? proselytorum distantia ab Iudaeis supra omnem modum aucta est. Petrus divinitus iussus hanc distantiam neglegere (X, 15. 28. XI, 9) nunc demum se cognovisse dicit, deum sine respectu hominum in omni gente se timentem et operantem iustitiam (cf. Hebr. XI, 33) acceptum habere (X, 35. 36). nihil novi cognovit, cum iam Iudaei ex omni gente accepissent proselytos, nisi eadem fere repetens, quae Paulus contra Iudaeos etiam in Christi fide praecipuum Iudaei defendentes scripsit Rom. II, 10. 11 *δόξα δὲ καὶ τιμὴ καὶ εἰρήνη παντὶ τῷ ἐργαζομένῳ τὸ ἀγαθόν* (non *δικαιοσύνην*), *Ἰουδαίῳ τε πρῶτον καὶ Ἕλληνι· οὐ γάρ ἐστιν προσωποληψία παρὰ τῷ θεῷ.* Cornelius vero sociique Iesum Nazaraeum in Iudaea bene faciendo efficacem satis nosse dicuntur (X, 37 sq.), sed nullo modo etiam sibi praedicandum cupivisse. Iesus a deo unctus dicitur ante beneficia inter Iudaeos perfecta, unctus igitur in baptismo, non postea receptus in coelum, ut Act. II, 22. III, 26 secundum priorem libellum (A). ipse auctor Actorum app. X, 41 ea repetit, quae I, 3 (non 21. 22) praemisit, e totius libri sui initio (I, 5) etiam Iesu verba laudans (XI, 16). spiritum vero sanctum etiam gentilibus datum eorum baptismo praemisit (X, 44 sq. XI, 15), quemadmodum iam VIII, 12 sq. consecutionem spiritus sancti a baptismo praecedente seiunxit. quae hic narrantur etiam repetuntur a Petro XV, 7—9, quasi iam dudum facta, sed neque ibi neque hic ipsi libro conveniunt. hoc loco iam

mirum est, quod Petrus Ioppe arcessitur Caesaream, quo Philippum venisse legimus VIII, 40, ibi domum possidentem (XXI, 8). quae Actorum app. auctor ibi addidit ipse oblitus videtur esse. Hierosolyma vero reverso Petro fratres ex circumcisione (quo nomine iam Petri comites Caesareae etiam gentilibus spiritu sancto impertito a fidelibus e gentibus puncto temporis ortis discreti sunt X, 45) vituperant, quod ille introiverit ad viros praeputium habentes et manducaverit cum illis (XI, 2. 3). sed de omnibus certiores facti glorificant deum dicentes: „Ergo et gentibus deus poenitentiam ad vitam dedit" (XI, 18). haec autem ignorant Antiocheni, quibus Paulus et Barnabas ex itinere reduces tamquam novum referunt, deum aperuisse gentibus ostium fidei (XIV, 27). nova etiam Phoenices et Samariae ecclesiis conversio gentium a Paulo et Barnaba relata (XV, 3). novam neque antea auditam gentium conversionem ipsi a Iudaea Antiochiam profecti adversarii testantur circumcisionem Cornelio sociisque non iniunctam recens conversis gentilibus cum moribus Mosaicis imponendam esse censentes XV, 1. 5). quibus vere contradicit Petrus XV, 7—9 omnibus bene notum esse dicens Cornelii sociorumque iam dudum exhibitum exemplum eodem modo quo Iudaeos fideles spiritu sancto instructorum. itaque quaecunque de Cornelio a Petro (non a Philippo) ad fidem converso narrantur neque antecedentibus congruunt (Philippo iam Caesaream profecto VIII, 40, cf. XXI, 8) neque sequentibus, ubi hoc insigne gentilium ad fidem conversorum ante XV, 7 ignoratur. etiam per se spectata omnem modum excedunt proselytos ab Iudaeis omnino seiungentia. Petrus tantis ambagibus Caesaream accersitus, ut ita dicam, more francogallico clam discedit. procul dubio Actorum app. auctor noluit Paulum nemine praeeunte, multis vero improbantibus gentiles ad fidem convertisse neque circumcisionem neque mores Mosaicos imponentem.

Actorum vero app. auctor antiquiorem relationem de Petro ecclesias usque ad Lyddam Ioppenque visitante non omni ex parte extinxit. conservavit enim (VI) viros Petrum comitatos Ioppe Caesaream (X, 23. 45), inde (vel potius Ioppe) Hierosolyma (XI, 12), comites igitur (ut videtur) in toto itinere perpetuos. neque solum commentum est Cornelius centurio etiam Iudaeochristianis notus (cf. supra p. 219). hi vero Philippum et ipsi neglegentes Caesareae ecclesiam a Petro conditam tradiderunt, eam vero a Zacchaeo potius quam a Cornelio deducentes. Clem. Recogn. II, 1. 19 primus post Petrum Zacchaeus. Hom. II, 1 ὧν (Petri comitum) *πρῶτος Ζακχαῖος ὅ ποτε τελώνης* (cf. Luc. XIX, 2 sq.), quem Petrus discedens ordinavit episcopum, Recogn. III, 68 sq. Hom. III, 63 sq. *Ζακχαῖον, πρὸς ὃν καὶ ὁ κύριος ἡμῶν εἰσιὼν ἀνεπαύσατο* (Luc. XIX, 2 sq.). Constitt. app. vero Zacchaeo addiderunt Cornelium Caesariensem VI, 8 p. 164, 17 sq. *ὁ μὲν οὖν Σίμων ἐμοὶ Πέτρῳ πρῶτον μὲν ἐν Καισαρείᾳ τῇ Στράτωνος, ἔνθα Κορνήλιος ὁ πιστὸς ἐπίστευσεν, ὢν ἐθνικός, ἐπὶ τὸν κύριόν μου δι' ἐμοῦ, συντυχών μοι ἐπειρᾶτο διαστρέφειν τὸν λόγον τοῦ θεοῦ, συμπαρόντων μοι τῶν ἱερῶν τέκνων, Ζακχαίου τοῦ ποτὲ τελώνου κτλ.* primi episcopi recensentur VII, 46, p. 228 sq.

Καισαρείας δὲ τῆς Παλαιστίνης πρότερον μὲν Ζακχαῖος ὅ ποτε τελώνης, μεθ' ὃν Κορνήλιος καὶ τρίτος Θεόφιλος. praeterea apud Euseb. H. E. IV, 5, 3 Zachaeus quartus est Hierosolymorum episcopus.

XI, 19—26 Antiochenae ecclesiae initia describuntur et ipsa deducta ab illis fidelibus, qui Stephano occiso Hierosolymis expulsi sunt (VIII, 1. 4). sed ibi per solas Iudaeae et Samariae regiones dispersi iam sensim Hierosolyma reversi esse dicuntur (VIII, 25), hic vero profecti usque ad Phoenicen, Cyprum, Antiochiam neque reversi Hierosolyma, ubi integra est ecclesia (XI, 22). transitum quendam priori (VIII, 4) similem fecit Actorum app. auctor, cuius procul dubio sunt XI, 20 Cyprii et Cyrenaei etiam Graecis adnuntiantes Iesum Christum, iam Petri exemplum ab Hierosolymitanis probatum secuti. ceteri enim solis Iudaeis verbum praedicasse dicuntur fidelium ex circumcisione rationem observantes (XI, 19, cf. X, 45. XI, 2 sq.). illi sunt Cyprii, ut Barnabas (IV, 36), et Cyrenaei (cf. VI, 9), ex quibus Lucius inter Antiochenae ecclesiae principes censetur (XIII, 1). quod Petrus valde dubitans deo iubente fecit (X, 28 sq.), hi iam sponte ne dubitantes quidem agunt etiam gentiles ad fidem convertentes. profecto mirum neque congruum sequentibus (XIII, 46 sq. XIV, 27 sq.). quod vero manus domini cum eis fuisse (cf. Luc. I, 66) multusque numerus ad fidem conversus esse dicitur (XI, 21), non ad Phoenicen et Cyprum pertinet, sed ad solam Antiochiam, quo ecclesia Hierosolymitana iam diu restituta tanti successus fama mota Barnabam mittit eadem fere ratione, qua VIII, 14 sq. apostoli soli Hierosolymis principes suos Samariam miserunt. Barnabas Antiochensium fidelium coetum etiam numero auxit et sponte Tarso Saulum arcessivit. utroque igitur per totum annum doctoris officio fungente et coetum (ex Iudaeis et Graecis) commiscente Antiochiae iam orta est appellatio Christianorum (cf. supra p. 220). haec omnia ita cohaerere, ut secerni non possint, iam cognovi. eiusdem scriptoris sunt, qui Acta app. in hanc formam redegit. hic praecepit Barnabam et Saulum, qui XIII, 1 demum conditae Antiochenae ecclesiae doctores recensentur. Lucas ipse Theophilo Antiochenae ecclesiae initia non ignoranti haec non scripsit. inter primos fideles Antiochenos gentiles, nisi iam proselyti erant (cf. VI, 5), omnino defuisse constat (cf. XIV, 27). de certo ecclesiae Antiochenae auctore postea controverso nihil refertur.

XI, 27—30. *ἐν ταύταις δὲ ταῖς ἡμέραις* (cf. I, 15. VI, 1. IX, 37, i. e. nascente Antiochena ecclesia) *κατῆλθον ἀπὸ Ἱεροσολύμων προφῆται εἰς Ἀντιόχειαν. ἦν δὲ πολλὴ ἀγαλλίασις. συνεστραμμένων δὲ ἡμῶν ἔφη εἷς ἐξ αὐτῶν [ὀνόματι Ἄγαβος], σημαίνων διὰ τοῦ πνεύματος λιμὸν μεγάλην μέλλειν ἔσεσθαι ἐφ' ὅλην τὴν οἰκουμένην, ἥτις ἐγένετο ἐπὶ Κλαυδίου. οἱ δὲ μαθηταί, καθὼς εὐποροῦντο, ὥρισαν ἕκαστος αὐτῶν εἰς διακονίαν πέμψαι τοῖς κατοικοῦσιν ἐν τῇ Ἰουδαίᾳ ἀδελφοῖς, ὃ καὶ ἐποίησαν ἀποστείλαντες πρὸς τοὺς πρεσβυτέρους [διὰ χειρὸς Βαρνάβα καὶ Σαύλου]*. post libri alterius ad Theophilum dedicationem I, 1 iterum animadvertitur idem primae personae usus, in t. r. non obvius ante XVI, 10—17. qui haec narravit, unus erat ex primis membris Antiochenae ecclesiae, inter cuius principes (ne praecedentia XI,

22—26 repetam) Saulus (Paulus) recensetur (XIII, 1). profecto mirum esset, si Lucas Antiochenus Paulum comitatus eiusque acta, quibus interfuit, Theophilo Antiocheno conscribens prima persona usus non esset ante Troadem relictam. qua in re H. H. Wendtio (Th. St. u. Kr. 1892, II, p. 279 sq. et ad h. l.) meam sententiam (Einl. in d. N. T. p. 550, not. 1. p. 606) comprobante gaudeo. ad ecclesiam Antiochiae nascentem etiam prophetae (cf. XIII, 1. XV, 32. XXI, 10) descenderunt, qui magna exultatione excepti sunt. „conversantibus autem nobis praedixit unus ex iis nomine Agabus“ (etiam a Montanistis celebratus, cf. supra p. 221) famem magnam futuram in toto orbe terrarum, quae facta est Claudio imperatore. quis tandem hoc praesentis scriptoris testimonium postea induxisset? delendum potius videbatur tam singulare vestigium illis, qui textum lima polire studebant. etiam voc. *συνεστραμμένων* (cf. Matth. XVII, 22) de conventu dictum hic et XVI, 39 in t. r. deletum est. qui vero hic dicitur *εἷς ἐξ αὐτῶν ὀνόματι Ἄγαβος* etiam XXI, 10, quasi primo inductus, designatur: *κατῆλθέν τις ἀπὸ τῆς Ἰουδαίας προφήτης ὀνόματι Ἄγαβος.* illo vero loco singulus propheta memoratur, cuius nomen vix reticeri potuit. itaque R hoc loco addidisse videtur *ὀνόματι Ἄγαβος*, iam illius loci memor (Wendt), quemadmodum iam VIII, 40 addidisse videtur *ἕως τοῦ ἐλθεῖν αὐτὸν εἰς Καισάρειαν.* non mutavit autem Antiochenos discipulos pro facultate contribuentes ad iuvandos fratres Iudaeam inhabitantes, quasi iam possessiones abiecissent (ut II, 45. IV, 34. 35). collectam pecuniam mittunt ad presbyteros, quos Hierosolymis institutos esse neque A (I, 15—V, 42. IX, 31—42) neque B (VI 1—6) retulerunt, sed sequentia Hierosolymitanis praefuisse (XV, 2. 4. 6. 22. 23. XVI, 4. XXI, 18) testantur, etiam aliis ecclesiis praefectos (XIV, 23. XX, 17), vel episcopos (XX, 28). denique R, ut etiam Wendt censuit, addidit *διὰ χειρὸς Βαρνάβα καὶ Σαύλου.* nam vetante Paulo ipso (Gal. I, 20) uterque Hierosolymis adfuisse refertur eodem fere tempore, quo rex Herodes Agrippa I. Iacobum maiorem interfecit, Petrum interficere studuit, ipse vero subito mortuus est (797 u. c., 44 a. D). quo mortuo Barnabas et Saulus Hierosolymis reversi esse dicuntur, comitante eodem Ioanne Marco, cuius matris domum Petrus ab angelo e custodia liberatus quaesiverat, etiam postea Barnabae et Sauli comite (XIII, 5. 13. XV, 37—39). itaque R Ioannem Marcum introducturus XII, 1—23 inseruit haec aliunde hauriens, ut videbimus. iam Fridericus Schleiermacher vidit, eundem scriptorem, qui Barnabam et Saulum iam XI, 22 sq. 30 memoraverit, non potuisse pergere XIII, 1 *ἦσαν δὲ ἐν Ἀντιοχείᾳ κατὰ τὴν οὖσαν ἐκκλησίαν προφῆται καὶ διδάσκαλοι, ἐν οἷς Βαρνάβας . . . . καὶ Σαῦλος.*

XII, 1—23 R transiturus ab Antiochena ecclesia nascente ad Barnabam et Saulum fidem longius propagaturos ab ea sollemniter emissos inseruit ex A. continuatur enim Hierosolymitanae ecclesiae historia, quae ab Iudaeorum magistris iam quodam modo tolerata (I, 15—V, 42) latiusque propagata (IX, 31—43. XI, 2) Herodis Agrippae I. persecutionem cruentam passa est. rex gladio interfecit Iacobum maiorem Ioannis fratrem, de cuius obitu cf. Clem. Alex. supra p. 221. Petrus e carcere ab angelo educitur eadem fere ratione,

qua omnes apostoli V, 19 sq. Mariae matris Ioannis cognominati Marci domum assecutus omnia nuntiari iubet Iacobo (fratri domini, de quo supra p. 202 sq.), qui ecclesiae Hierosolymitanae praefectus confirmatur Act. XXI, 18 sq. Gal. I, 19. II, 9. copiosioris libelli fragmentum descriptum esse inde cognoscitur, quod post Petrum liberatum etiam additur regii persecutoris subita mors. R ex suis addidit XII, 24. 25, brevius repetens VI, 7 et referens, Barnabam Saulumque expleto mandato Hierosolymis reversos esse, adsumpto Ioanne cognominato Marco, de quo in sequentibus nonnulla relaturus erat. omnino non animadvertit se contradicere Paulo, qui Gal. I, 19. II, 1. 2 invocato deo asseveravit se post illud iter Hierosolymitanum (Gal. I, 18. 19. Act. IX, 26—30) in Syriae et Ciliciae regionibus gentibus evangelium praedicasse neque Hierosolyma iterum ascendisse nisi XIV annis post conversionem (Gal. I, 15 sq.) praeterlapsis.

XIII, 1—12. Barnabas et Saulus, qui coram Sergio Paulo proconsule et postea iam altero nomine Paulus appellatur, Antiochia emissi Cyprum peragrant. inde ab hoc itinere Actorum app. auctor sola Pauli acta Lucana reddidisse videtur, nonnullis additis vel omissis, passim etiam mutatis.

Ἦσαν δὲ ἐν Ἀντιοχείᾳ κατὰ τὴν οὖσαν ἐκκλησίαν (cf. XIV, 13 *τοῦ ὄντος Διὸς πρὸ τῆς πόλεως*. XI, 22 t. r. et Rom. XIII, 1) *προφῆται καὶ διδάσκαλοι, ἐν οἷς Βαρνάβας καὶ Συμεὼν ὁ ἐπικαλούμενος Νίγερ καὶ Λούκιος ὁ Κυρηναῖος, Μαναήν τε Ἡρώδου τοῦ τετράρχου σύντροφος καὶ Σαῦλος*. missis omnibus quae inde ab XI, 30[b] *διὰ χειρὸς Βαρνάβα καὶ Σαύλου* usque ad XII, 25 narrata sunt, revocamur ad illos prophetas, qui Hierosolymis Antiochiam descenderunt (XI, 27 sq.). praeter illos prophetas, qui Antiochiam visitaverunt, in ecclesia ibi iam constante sunt prophetae et doctores. tribus autem cognomine (Niger), patria (Cyrenaeus), fato (Herodis collectaneus) certius designatis nude praeponitur Barnabas, postponitur Saulus, uterque lectori iam notus. Barnabas memoratus est Act. IV, 36. IX, 27. XI, 22. 30. XII, 25, et si libellum quaeris subiacentem (C), bene potuit censeri inter prophetas Hierosolymis Antiochiam profectos. Saulus memoratus est Act. VII, 58. VIII, 1. 3. IX, 1. 8. 11. 19. 22. 24. 26. XI, 30. XII, 25. spiritu sancto iubente Barnabas et Saulus sollemniter emittuntur, apostoli electi secundum Chron. pasch. p. 435, cf. supra p. 220). sic Saulus vel Paulus iam ostenditur vas electionis portans nomen domini coram gentibus (IX, 15), missus ad gentes procul (XXII, 21. XXVI, 17). in Barnabae patriam, Cyprum profecti Salami in synagogis verbum praedicant. — additur XIII, 5 *εἶχον δὲ καὶ Ἰωάνην ὑπηρετοῦντα αὐτοῖς*, de quo ministro comitante in itineris initio nihil dictum est. haec R loco parum apto inseruisse videtur, eodem fere modo etiam postea (XIII, 13) additurus *Ἰωάνης δὲ ἀποχωρήσας ἀπ' αὐτῶν ὑπέστρεψεν εἰς Ἱεροσόλυμα* (cf. XII, 25). breviore appellatione usus est iam praemissa pleniore (XII, 12. 25), qua postea (XV, 37) memoratur recusatus a Paulo comes secundi itineris. denique XV, 39 brevi appellatur Marcus Barnabam comitans. omnia cohaerent. Ioannis cognominati Marci mentionem praeparatam XII, 12. 25 omittere non potuit scriptor, qui eum a Paulo

secundum iter praeparante repudiatum esse relaturus erat. itaque R Ioannem vel Marcum XII, 25. XIII, 5. 13 inseruisse videtur. — Paphi vero iam praeparatur gentilium conversio ad fidem. Barnabas et Saulus arcessuntur a Sergio Paulo proconsule, quem A. Hausrath (NTliche Zeitgeschichte II, 225), I. B. Lightfoot (Contemp. Rev. 1870, p. 290 sq.), Palma di Cesnola (Cyprus Lond. 1897, p. 425) bene illustrasse videntur (cf. Wendt ad h. l.). apud hunc virum clarissimum Barnabas et Saulus inveniunt Bariesum magum pseudoprophetam Iudaeum propter magicam artem etiam Elymam (עלימא) appellatum. qui cum proconsulem illos libenter audientem a fide avertere studeret, Saulus, qui et Paulus, ab hoc inde loco XIII, 9 Paulus appellatus mago eandem fere caecitatem adnuntiavit, quam ipse domino conspecto et audito passus est (IX, 8. 9). quo facto proconsul stupefactus credidit deo, sed baptizatus esse non dicitur. hic enim Paulus gentiles nondum quaerit, sed quaerentes vel obviam factos non fugit vel evitat. Saulus inde a Sergio Paulo proconsule in hoc libro ornatus novo nomine Pauli iam adaequatur fere Iosepho, quem apostoli honoraverunt cognomine Barnabae (IV, 36), ipsique Simoni (vel Symeoni XV, 14), quem dominus ornavit nomine Cephae vel Petri (Matth. XVI, 18). mago vero Iudaeo a Paulo devicto cavetur, ne quis hunc et ipsum Simonis magi similem existimet (cf. supra p. 216 sq.).

XIII, 13—41. Paulum in synagoga Antiochiae ad Pisidiam ex C descripsit R paucis additis (XIII, 13ᵇ de Ioanne Marco subito discedente et XIII, 38. 39 de iustificatione). Barnabam et Saulum archisynagogi invitant ad orationem habendam, dissidiorum omnium, quae iam inter Iudaeos de Iesu fide orta erant, ut videtur, ignari. Barnabam et Paulum fidem ab Iudaismo alienam iam Antiochiae Syriacae (XI, 22—29) et paulo ante Cypriis praedicasse ignorant. Paulus vero Petri exemplum (X, 22. 28) minime secutus Israelitas cum proselytis arctissime coniungit (XIII, 16. 26). orationem habuit singularem ad Iudaeos *ἐν τῇ διασπορᾷ*. deum electum suum populum ab initio servasse et e Davidis semine secundum promissionem excitasse Israelitarum salvatorem, [24] *προκηρύξαντος Ἰωάνου πρὸ προσώπου τῆς εἰσόδου αὐτοῦ βάπτισμα μετανοίας παντὶ τῷ λαῷ Ἰσραήλ* (Marc. I, 4. Luc. III, 3, cf. Matth. III, 2). [25] *ὡς δὲ ἐπλήρου Ἰωάνης τὸν δρόμον, ἔλεγεν Τίνα με ὑπονοεῖτε εἶναι; οὐκ εἰμὶ ἐγώ* (cf. Ioan. I, 20. Iustinus Dial. c. 88), *ἀλλὰ ἰδοὺ ἔρχεται μετ᾽ ἐμέ, οὗ οὐκ εἰμὶ ἄξιος τὸ ὑπόδημα τῶν ποδῶν λῦσαι* (Matth. III, 11. Marc. I, 7. Luc. III, 16, cf. Ioan. I, 27). quae etiam Act. XIX, 4 coniunguntur, Ioannis baptismus poenitentiae et maioris post eum venturi praedictio, hic seiunguntur. Ioannes primo praedicavit baptismum poenitentiae omni Israelis populo, tum iam implens cursum suum dixit: „Quem me suspicamini esse? non sum ego, sed ecce venit post me, cuius non sum dignus calceamentum pedum solvere.“ talem fere Israelitarum suspicionem in canonicis evangeliis solus Lucas III, 15 retulit, praeterea Iustinus martyr Dial. c. Tr. c. 88: *οἱ ἄνθρωποι ὑπελάμβανον αὐτὸν εἶναι τὸν Χριστόν, πρὸς οὓς καὶ αὐτὸς ἐβόα Οὐκ εἰμὶ ὁ Χριστός, ἀλλὰ φωνὴ βοῶντος* (Ies. XL, 3). *ἥξει γὰρ ὁ ἰσχυρότερός*

μου, οὗ οὐκ εἰμὶ ἱκανὸς τὰ ὑποδήματα βαστάσαι. Ioannem igitur etiam *Τίνα με ὑπονοεῖτε εἶναι; οὐκ εἰμὶ ἐγώ* locutum nunc agnosco, antea negans, quamquam ad salvatorem e Davidis semine promissum (XIII, 23. 32) haec non pertinent. sed eo magis contendo, hic singularem exhiberi relationem, quam Luc. III, 15 et Iustini evangelium non canonicum ex parte conservaverint. singularia etiam insunt sequentibus XIII, 27—29 secundum D sociosque. Israelitis Antiochiam Pisid. inhabitantibus proselytisque Paulus dicit verbum huius salutis missum esse. nam Hierosolyma inhabitantes cum principibus non intellegentes scripturas (Ies. LIII al.) sabbato quoque praelectas ipso iudicio de Iesu lato implevisse inscios; et illos, quamquam nullam culpam mortis invenerint in eo, postquam iudicium (iniquum) tulerunt, eum tradidisse Pilato ad supplicium. cum vero consummarent (inscii, sed non innocentes) omnia de eo scripta, eos petivisse a Pilato, ut hunc quidem (Barabban dimittens) cruci adfigeret, crucifixo vero (Iesu) petivisse a Pilato, ut de ligno eum demerent, iterumque impetrato depositum de ligno posuisse in monumento, omnia praecaventes. quod Hierosolymitani principes in Iesu nullam mortis causam invenisse dicuntur, contrarium est Matth. XXVI, 66. Marc. XIV, 64 neque Luc. XXII, 71 XXIII, 2. 22. 25 confirmatur. quod vero Hierosolymitani a Pilato impetrata licentia de cruce Iesum deposuerunt et in monumento posuerunt, soli fere evangelii secundum Petrum fragmento anno 1892 edito convenit, ubi v. 21—24 Iudaei Iesum de cruce in terra deposuisse et Iosepho Arimathaeensi tradidisse sepeliendum referuntur. Israelitas Hierosolymitanos cum principibus Iesum per ignorantiam interfecisse iam Petrus Act. III, 17 docuit, sed eos Iesum, quamquam causam mortis in eo invenerint nullam, condemnasse et Pilato tradidisse ad supplicium, solus hic Paulus asseruit. hac igitur ratione iam non inscii peccaverunt. orator pergit XIII, 30 sq., Iesum a deo resuscitatum visum esse illis, qui eum comitati sunt inde a Galilaea usque ad urbem, itaque non solis apostolis (I, 3), sed etiam illis Galilaeis, CXX fere numero (I, 15), „per complures dies“, fortasse non per XL dies (Act. I, 3), sed secundum Paulum intellegendos, qui 1. Cor. XV, 5—8 Christum resuscitatum sexies apparuisse scripsit. ad Israelitas Antiochenos Pisidiae Iesu caedis insontes iam venerunt hi nuntii adfirmantes, deum ea quae patribus promisit filiis implevisse. promisit Ps. II, 7. 8: „Filius meus es tu, ego hodie genui te. postula a me, et dabo tibi gentes haereditatem tuam et possessionem tuam terminos terrae.“ Abrahami posteris deum, qui e Davidis semine Israeli servatorem promisit (XIII, 23), suscitasse (*ἀναστήσας* idem quod *ἤγειρεν*, cf. III, 22. 26. VII, 37) Iesum Christum, orator solo Ps. II, 7 (cf. Hebr. I, 5) non probaret (vide supra p. 244), neque *σήμερον* resurrectionis diem significat, Iesus Israelis servator non probatur nisi addito Ps. II, 8 de imperio gentium orbisque terrarum, quod Davidi ipsi non contigit, sed eius filio continget etiam gentium fidelium domino futuro. sic fere angustiore sensu de Iesu e mortuis suscitato laudatur Ies. LV, 3: „et dabo vobis sancta (*τὰ ὅσια*) Davidis fide digna.“ imperator e Davidis semine oriundus

etiam pontifex summus futurus est. sancta vero Davidis Israelitis promissa coniunguntur cum illo sancto dei (τὸν ὅσιόν σου), qui Ps. XV, 10 dicitur corruptionem non visurus. Paulus hic si Petrum Act. II, 27. 31 eodem loco usum secutus esset, novo certe modo τὰ ὅσια Iesaiae et τὸν ὅσιον Psalmorum composuisset. sed utrumque locum etiam ipse conferre potuit. orator finem facit duplice conclusione (οὖν), priore laeta (XIII, 38. 39), altera terribili (XIII, 40. 41). laeta vero conclusio a praecedentibus deflectit et doctrinam de iustificatione inducit sine Pauli acumine. deflectit a praecedentibus, quae ad imperium populo electo a deo promissum spectant. inde a populo ex Aegypto educto per terram Chanaan occupatam, iudices, Davidem regem, e cuius semine secundum promissionem Iesus salvator ab Hierosolymitanis secundum scripturas prophetarum traditus ad supplicium et omni cura sepultus est, usque ad eundem a deo resuscitatum, futurum omnium gentium imperatorem et sacrorum Davidicorum antistitem, omnia spectant ad imperium populi electi etiam Davidis sacra accepturi. Iesum salvatorem praecessit quidem baptismus poenitentiae ab Ioanne Israelitis praedicatus (XIII, 24). itaque ab hac oratione non esset aliena remissio peccatorum adnuntiata etiam Israelitis τῆς διασπορᾶς, quamvis Iesu caedis insontibus, praecedente poenitentia (XIII, 38, cf. II, 38. V, 31. X, 43. XXVI, 18). sed additur XIII, 39 sententia omnino aliena neque tamen Pauli doctrinae sufficiens. legi enim Mosaicae conceditur vis aliqua iustificationis, quam Paulus omnino negavit, complenda vero fide, cui Paulus totam iustificationem tribuit. quae sententia utroque claudicans bene convenit Actorum app. auctori (R). hic enim iam Petri dictum non satis definitum retulit X, 43: ἄφεσιν ἁμαρτιῶν λαβεῖν διὰ τοῦ ὀνόματος αὐτοῦ πάντα τὸν πιστεύοντα εἰς αὐτόν. praecedentibus congrua esse videtur sola terribilis conclusio, quae laetam praecedentem ignorat (non voc. δὲ addita). quia Israelis salvator a deo resuscitatus non vidit corruptionem, videant Israelitae inter gentes dispersi, ne iis accidat, quod deus Hab. I, 5 summum suum opus contemnentibus minatus est. totius orationis ratio minime est plane eadem, quae Petrinae III, 12—26 et Stephanianae VII, 2—53.

XIII, 42—52. Barnabas et Paulus Antiochia ad Pis. Iudaeis nonnullis, etiam pluribus gentilibus ad fidem conversis discedunt. R nonnulla, addidisse iam initio cognoscitur. aperte insertus est v. 42, quasi Barnabas et Paulus e synagoga nondum dimissa secessissent. dimissa vero synagoga eos multi Iudaeorum et proselytorum sequuntur, et per totam civitatem penetrat verbum dei etiam gentiles movens. sequente vero sabbato (quod iam in synagoga condictum esse voluit R) modo non omnes cives, plerique gentiles, conveniunt (nimime in synagoga, sed sub dio) Paulum audituri, qui se non vetitum esse existimat gentilibus loqui verbum dei (cf. contrarium XI, 19). πολύν τε λόγον ποιησαμένου περὶ τοῦ κυρίου . . . . ἀκούοντα τὰ ἔθνη ἔχαιρον καὶ ἐδέξαντο τὸν λόγον τοῦ θεοῦ καὶ ἐπίστευσαν. haec optime cohaerentia seiunguntur interiectis plurimis v. 45—48 καὶ ἰδόντες οἱ Ἰουδαῖοι . . . . ἕως ἐσχάτου τῆς γῆς. καὶ. ibi Iudaei gentilium multitudine conspecta contradicunt Pauli sermoni,

non solum contradicentes, sed etiam blasphemantes. quibus Paulus et Barnabas, immemores eorum Iudaeorum multorum, qui ipsos iam secuti erant, asserunt, illis (Iudaeis) quidem primo praedicandum fuisse verbum dei, „quoniam vero respuitis illud et non dignos vos iudicastis aeterna vita, ecce convertimur ad gentes", laudantes Ies. XLIX, 6. verbum dei neque omnes Iudaei huius civitatis respuerunt, neque Paulus modo ante etiam gentibus praedicare dubitaverat. ea ratio, quam Paulus ab initio secutus est, hic a singula occasione deducitur et ita definitur, ut Paulus et Barnabas gentiles non quaerant nisi verbo dei ab Iudaeis repudiato. R neglexit, eos antea iam multis Iudaeis accedentibus etiam gentiles adlocutos esse. etiam v. 50. 51 R inseruit. Iudaei concitantes mulieres honestas deum colentes et principes civitatis magnam persecutionem contra Paulum et Barnabam excitasse dicuntur eosque expulisse, qui inde pervenerint Iconium. sic a verbo divino per totam regionem lato (v. 49) inepte seiungitur discipulorum gaudium spiritu sancto repletorum (v. 52), minime referendum ad magistros expulsos. talem fugam etiam sequentia ignorant, ubi Paulus et Barnabas securi Antiochiam Pisid. revertuntur (XIV, 21). neque hanc fugam confirmat Clem. Rom. (cf. supra p. 221) Paulus *φυγαδευθείς* confirmari. videretur haec fuga 2. Tim. III, 10. 11, ubi Timotheus dicitur secutus esse Pauli persecutiones inde ab Antiochia (*τοῖς διωγμοῖς, τοῖς παθήμασιν, οἷά μοι ἐγένετο ἐν Ἀντιοχείᾳ, ἐν Ἰκονίῳ, ἐν Λύστροις, οἵους διωγμοὺς ὑπήνεγκα, καὶ ἐκ πάντων με ἐρύσατο ὁ κύριος*), nisi Timotheus iam hoc tempore Pauli comes alienus esset ab Act. XVI, 1 sq. Pauli acta apocrypha hanc fugam confirmant (cf. supra p. 222), sed pro Barnaba Titum Paulum comitem supponunt.

XIV, 1—7[a]. Paulum et Barnabam Iconii versatos R non exornasse videtur. hi incipiunt quidem Iudaeorum synagogam intrantes, sed Graecos neque repellunt neque evitant, itaque Iudaeos et Graecos multos ad fidem convertunt. persecutio, quam Iudaeorum principes excitare student, mox sedatur. civitas iam divisa est, alii Iudaeis adhaerent, alii apostolis, qua appellatione in sola hac libri parte (XIV, 4. 14) etiam Paulus et Barnabas ornantur. denique vincunt inimici. iniurias passi et lapidibus obruti fugiunt in Lycaoniae civitates Lystram et Derben vicinaque, ubi praedicantes omnes commovent. iam confirmatur Paulus *φυγαδευθείς, λιθασθείς* (Clem. Rom. epi. I, 5, cf. supra p. 221), sed 2. Cor. XI, 25 *ἅπαξ ἐλιθάσθην* ad XIV, 19 referre malim. Pauli vero acta apocrypha (Acta Pauli et Theclae c. 2—23) Paulum sine Barnaba, sed Tito praesente (c. 2. 3) exornaverunt Iconii in domo Onesiphori (cf. 2. Tim. I, 16. IV, 19) versatum ibique iam unam captivitatem passum, quarum VII recensuit Clemens Romanus.

XIV, 17[b]—20. Pauli et Barnabae acta Lystrensia R fere integra reddidisse nunc censeo. claudus Lystrensis, quem Paulus sanat, non eget fide praecedente (v. 9), quae non tribuitur claudo Hierosolymitano sanato a Petro (III, 2 sq.). sanatus ille *παραχρῆμα ἐστάθη . . . . ἐξαλόμενος ἔστη καὶ περιεπάτει* (III, 8). hic simplicius *παραχρῆμα ἐνήλατο καὶ περιεπάτει* (XIV, 10). idem vero populus, qui Paulum

et Barnabam divinis honoribus colere voluit ab Iudaeis Iconiensibus et Antiochensibus non eodem die ita immutatur, ut Paulum lapidibus obrutum iam occidisse putarent (cf. 2. Cor. XI, 25 et modo adnotata). itaque Paulus abiit Derben, unde Gaius postea Paulum comitatur (Act. XX, 4 t. r.).

XIV, 21—27. Paulum et Barnabam Antiochiam Syriae reversos R nihil mutans vel addens descripsisse videtur. revertuntur per Lystram, Iconium, Antiochiam Pisid. persecutionibus (quarum Antiochensem R addidit) non deterriti. singulis ecclesiis constituunt presbyteros (v. 23), quos Hierosolymitanae ecclesiae praefuisse iam legimus (XI, 30, cf. XXI, 18). Antiochiam Syr. vero reversi congregatae ecclesiae referunt, deum gentibus aperuisse ianuam fidei (XIV, 27). profecto mirum, si Antiochenis iam notum fuisset, etiam gentibus deum poenitentiam ad vitam dedisse (XI, 18).

XIV, 28—XV, 5. Quaestionem de gentilibus fidelibus decernendam ab Hierosolymitana ecclesia integram servatam esse agnosco. cum Paulus et Barnabas Antiochiae diutius morabantur, descenderunt ab Iudaea, adeo Hierosolymis, fideles a secta Pharisaeorum, qui Hierosolymitanorum sententiam de gentilibus fidelibus pronuntiatam (XI, 18) omnino ignorantes docuerunt, gentiles nisi circumciderentur et Mosis more viverent, salvari non posse. contradicunt Paulus et Barnabas, Paulus asseruit, unumquemque in eo statu manere debere, quo fidelis factus sit (1. Cor. VII, 17. 18). Hierosolymitani advenae iusserunt Paulum et Barnabam cum aliis nonnullis (secundum Gal. II, 1 intellegendus est Titus, cuius nomen Iudaeochristianis ingratum in Actis app. omnino vitatur) ascendere Hierosolyma ad apostolos et presbyteros metropoli praefectos, coram quibus iudicarentur de hac quaestione. Paulus igitur et Barnabas peragrantes Phoenicen (ubi postea XXI, 3 sq. 7 Tyri et Tripoli fideles memorantur) et Samariam (cf. VIII, 4 sq. IX, 31) fratres ibi habitantes magno gaudio affecerunt gentilium conversionem referentes, profecto novum eventum enarrantes, non iam dudum actum inde a Cornelio Caesariensi, qui non procul aberat, et iam probatum ab Hierosolymitanis (XI, 18). Hierosolymis magnifice excipiuntur a tota ecclesia et apostolis et presbyteris, quibus et ipsis referunt, deum aperuisse gentilibus ianuam fidei. illi vero, qui eos iusserunt ascendere ad presbyteros, dixerunt apostolis, eos (Paulum et Barnabam) debere circumcidere (gentiles ad fidem conversos) et praecipere legem Mosis observandam. Paulus ipse Gal. II, 1. 2 scripsit, se XIV. anno (post conversionem suam I, 16) praeterlapso iterum (primo enim ascenderat tribus annis praeterlapsis I, 18) ascendisse cum Barnaba, assumpto etiam Tito, ascendisse vero secundum revelationem divinam.

XV, 6—34. Apostolorum quod dicitur concilium a R ita relatum esse censeo, ut illi relationi, quam in Pauli actis Lucanis (C) legit, inde a v. 7 (*ἀνέστη ἐν πνεύματι ἁγίῳ Πέτρος*) aliam substituerit. congregati sunt apostoli et presbyteri cum multitudine fratrum (v. 6). hoc idem est quod Paulus scripsit Gal. II, 2 *καὶ ἀνεθέμην αὐτοῖς* (Hierosolymitanis) *τὸ εὐαγγέλιον ὃ κηρύσσω ἐν τοῖς ἔθνεσιν.* Act. XV, 7 incipit *πολλῆς δὲ συνζητήσεως γενομένης.* quod factum confirmat

Paulus Gal. II, 3—10 addens, ne Titum quidem Graecum natione coactum esse (ab Hierosolymitanis fratribus) circumcidi, sed propter subintroductos falsos fratres (eosdem fere, qui Act. XV, 1. 5. 24 postulaverunt, ut omnes fideles circumciderentur legique Mosiacae subicerentur) se ne ad horam quidem cessisse subiectione, a clarissimis vero viris, ecclesiae columnis, Iacobo (fratre domini), Cepha (Petro), Ioanne, quibus **κατ' ἰδίαν** evangelium suum gentilibus praedicatum exposuit, nihil additum esse (vel: nihil sibi collatum esse), sed agnita propria sibi (Paulo) data gratia eosdem, qui sibi (columnis) proprium munus circumcisorum ad fidem convertendorum reservaverint, sibi (Paulo et Barnabae) dextras communionis dedisse gentiles conversuris, nihil postulantes praeter pauperes (fratres Hierosolymitanos pecunia) adiuvandos. itaque vehementer certatum est de gentilibus fidelibus circumcidendis legique Mosaicae subiciendis, quibus conditionibus ne Titum quidem comitem suum obligari Paulus concessit [Gal. II, 5 **οὐδὲ** minime delendum est, cf. supra p. 222]. certatum est in ecclesiae Hierosolymitanae comitio, tum in colloquio Pauli et Barnabae cum triumviris illis habito pax quaedam composita est. Acta apostolorum certamen illud non negant, sed statim transeunt ad pacatam transactionem in ipso comitio potius quam in privato colloquio subsequente factam. de fidelibus illis, olim Pharisaeis, circumcisionem legisque Mosaicae observantiam necessariam ad salutem defendentibus in comitio ipso nihil refertur nisi quod sine mandato Syriae et Ciliciae fratres perturbasse dicuntur (XV, 24). hi ne ad horam quidem resistentes cedunt. ex triumviris vero illis privatim pacem componentibus Petrus praevenit Paulum et Barnabam sola signa et prodigia in gentibus per se facta referentes (XV, 12), quae iam antea (XV, 4) Hierosolymitanis se excipientibus retulerunt. quae vero Petrus loquitur (XV, 7—11) statim probata a presbyteris (XV, 12), omnia redeunt ad Cornelii sociorumque exemplum (X, 1—XI, 18), quod solius R proprium esse cognovimus, Pauli actorum scriptori (Lucae) ignotum. hoc exemplum omnibus notum et antiquissimum dicitur (XV, 7). quo magis miramur, Hierosolymis profectos esse Antiochiam circumcisionis et Mosaicae legis ad salutem necessariae defensores, Syros et Cilices fideles ab eis turbatos esse et de re iam diiudicata etiam tunc quaestionem fieri. gentilium vero cordibus fide purgatis sine legis Mosaicae iugo intolerabili per gratiam Christi salutem dari asserens Petrus ad Pauli doctrinam proxime accedit eique nihil fere relinquit defendendum. Iacobus (XV, 13—21) conventum ad idem Cornelii exemplum revocat, quo deus ipse coeperit sumere ex gentibus populum nomini suo. sic consonare (factis) verba prophetarum (Amos. IX, 11 sq.). quamobrem gentilibus ad deum conversis nihil aliud scribendum esse nisi ut se abstineant a contaminationibus idolorum et fornicatione et sanguine vel homicidio, et quae nolint sibi fieri aliis ne faciant. Mosaismo vero eos non esse obligandos. „nam Moses a generationibus antiquis habet qui eum praedicent, in synagogis sabbato quoque praelectus“ (XV, 21). quae interpretes ideo non intellexerunt, quia non contulerunt Clem. Recogn. IV, 5 (cf. Z. f. w. Th. 1896, I, p. 69 sq.). Mosaismus

non interibit, etiamsi gentiles fideles ei non obligantur. sic perficitur decretum apostolorum (XV, 22—29). apostolis et presbyteris et toti ecclesiae Hierosolymitanae placuit mittere Antiochiam cum Paulo et Barnaba etiam Iudam Barabban et Silam adlaturos epistulam ad fratres ex gentibus *κατὰ τὴν Ἀντιόχειαν καὶ Συρίαν* (urbem principem et provinciam, quemadmodum Hierosolyma et Iudaea discernuntur Matth. IV, 25. Marc. I, 5) *καὶ Κιλικίαν* (XV, 22. 41). fideles ex gentibus iam Antiochiae fuisse dicuntur Act. XI, 20. 21 (a R), sed invito libello C (XIV, 27), in Syria vero et Cilicia antea non memorantur. praetereuntur gentiles conversi Antiochiae ad Pisid., Phrygiae urbem (XIII, 48. 51), Iconii, Phrygiae, tunc vero Lycaoniae urbe (XIV, 1 sq.), Lystris Lycaoniae (XIV, 20) et Derbae Lycaoniae (XIV, 21). sed Paulus Gal. I, 21. II, 1—3 retulit se inter utrumque iter Hierosolymitanum venisse in regiones Syriae et Ciliciae gentilibusque evangelium praedicasse, etiam Titum Graecum natione comitem habuisse in secundo itinere Hierosolymitano. itaque Hierosolymitanorum epistula cum Paulo ipso potius congruit quam cum eius Actis Lucanis (C). Francisco Overbeck haec epistula conformata videtur esse ad Gal. I, 21. Paulus vero et Barnabas vitae suae pericula passi (XV, 26) congruunt antecedentibus (XIV, 5. 19, cf. XIII, 50). fratribus igitur e gentilibus Syris et Cilicibus nihil aliud imponitur onus (cf. Ioan. apocal. II, 24) praeter necessaria: *ἀπέχεσθαι εἰδωλοθύτων καὶ αἵματος καὶ πορνείας καὶ ὅσα μὴ θέλετε ἑαυτοῖς γίνεσθαι ἑτέρῳ μὴ ποιεῖν.* iam Ioannes Nicolaitas pessimos docere dixit Apocal. II, 14. 20 *φαγεῖν εἰδωλόθυτα καὶ πορνεῦσαι.* Paulus vero 1. Cor. VIII, 1 sq. *περὶ τῶν εἰδωλοθύτων* scripsit ea per se vetita non esse, solummodo si infirmus frater offenditur, iis abstinendum esse. quem praeter Gnosticos haereticos neminem secutum esse novimus. idolothyta enim omnino detestati sunt praeter Iudaeochristianos (Clem. Recogn. II, 71. IV, 36, cf. V, 32. VI, 10. VII, 29. Hom. VII, 3. 4. VIII, 19. XI, 15. XIII, 5) etiam Doctr. apost. VI, 3, Iustinus Dial. c. 35, Irenaeus adv. haer. I, 6, 2 sq. 13, 5 sq. 24, 5. 25, 3 sq. 28, 2, Lugdunenses et Viennenses apud Euseb. H. E. V, 1, 26, ipse Clemens Alex. Strom. IV, 15, 99. modo non omnibus Christianis idolothyta omnino abhorrentibus cedit haec epistula, quam Paulus non solum silentio comprobasse (etiam Act. XXI, 25), sed etiam adtulisse et observandam diligenter commendasse dicitur Act. XV, 41. XVI, 4.

Antiochensibus vero tradita epistula Hierosolymitana aliquanto post Iudas et Silas sollemniter dimissi sunt, sed Silas remansit. Silam, quem Paulus appellavit Silvanum (1. Thess. I, 1. 2. Thess. I, 1. 2. Cor. I, 19, cf. 1. Petr. V, 12) Antiochiae remansisse non potuit reticere auctor ad Theophilum sequentia relaturus (reticuit t. r. omittens XV, 34). nam Paulum comitatus est in sequente itinere (Act. XV, 40. XVI, 19. 25. 29. XVII, 4—10. 14 sq. XVIII, 9), et ipse civis Romanus (Act. XVI, 37). Actorum vero app. auctor solum initium XV, 6. 7 usque ad *πολλῆς δὲ συνζητήσεως γενομένης* et in fine Iudam Silamque Hierosolymitanorum legatos conservasse, pro ceteris sua substituisse videtur.

XV, 35—XVI, 5 etiam Pauli secundi itineris initium R vix integrum reddidit. omnino reticetur illud dissidium, quod Paulus Gal. II, 11—21 Antiochiae inter se et Cepham (Petrum) ortum esse retulit. Lucasne ipse si reticuit, bellum civile tradere noluit? Clemens Rom. Hom. XVII, 19 memoriam conservavit (cf. supra p. 218). Clemens Alex. Hypotyp. l. V apostolorum dissidium interpretando delevit (cf. supra p. 223), Pauli praedicatio id consulte ignorasse videtur (cf. supra p. 222). in hoc vero acerrimo dissidio Paulum ipse Barnabas deseruit (Gal. II, 13), quem Paulus iam non habuit sequentis itineris socium. in Actis app. Pauli et Barnabae seiunctio praeparata est Ioanne Marco introducto (XII, 25. XIII, 5. 13). nam hunc comitem esse Barnabas voluisse, Paulus quasi desertorem noluisse refertur (XV, 37—39). sic praeterita disceptatione Antiochena Pauli et Barnabae seiunctio deducitur, servata irritatione (*παροξυσμός*). Paulus vero Barnabam rogaverat, ut una visitarent fratres in civitate quaque, quibus praedicaverint verbum domini, quomodo se habeant (XV, 36). quinam sunt hi fratres? considerantes Gal. I, 21. II, 2. Act. XV, 23 intellegamus oportet Syriam et Ciliciam inhabitantes. sed his ipsis epistula Hierosolymitana inscripta est Antiochenis iam tradita, neque Paulus voluit etiam Syris et Cilicibus eam tradere, sed voluit fratres, quibus antea verbum praedicaverant, visitare. hi non Syriam et Ciliciam, sed Pamphyliam, Pisidiam (proprie Phrygiae partem), Lycaoniam inhabitabant. utrumque in relatione coniungitur. Paulus a Barnaba separatus cum Sila peragrat Syriam et Ciliciam, XV, 41 *ἐπιστηρίζων τὰς ἐκκλησίας* (quibus eum antea verbum praedicasse relatum non est), *παραδιδοὺς δὲ τὰς ἐντολὰς τῶν ἀποστόλων καὶ πρεσβυτέρων* (iam Antiochenis traditas, in t. r. nomissas). num alias ecclesias visitaturus Syris et Cilicibus inscriptam epistulam per occasionem tradidit in transitu (XVI, 1 *διελθὼν δὲ τὰ ἔθνη ταῦτα*, quae om t. r.)? visitare voluit Derben et Lystram, ubi (Derbae) invenit Timotheum a fratribus bene commendatum. his igitur civitatibus Paulus et comites tradebant Iesum Christum (XVI, 4, om. t. r.), vel Paulus ibi fratres visitans (XV, 36) fidem confirmabat et augebat. sed additur: *ἅμα παραδιδόντες καὶ τὰς ἐντολὰς τῶν ἀποστόλων καὶ πρεσβυτέρων τῶν ἐν Ἱεροσολύμοις*, quod solum retulit t. r.: *ὡς δὲ διεπορεύοντο τὰς πόλεις, παρεδίδοσαν αὐτοῖς φυλάσσειν τὰ δόγματα τὰ κεκριμένα ὑπὸ τῶν ἀποστόλων καὶ πρεσβυτέρων τῶν ἐν Ἱεροσολύμοις.* sic consilio visitandi omisso sola relicta est traditio mandatorum (adeo commendatio dogmatum) Hierosolymitanorum, quae fratribus extra Syriam et Ciliciam data non erant. postea demum Iacobus XXI, 25 epistulam omnibus, qui crediderunt ex gentibus, scriptam esse dixit. sic fere iam ab initio Paulus sensisse supponitur ab Actorum app. potius auctore quam Pauli actorum, a quo praecedentem relationem alienam esse cognovimus. D sociosque sequens censeo, Actorum app. auctorem XV, 41 invenisse fere: *διήρχετο δὲ τὴν Συρίαν καὶ τὴν Κιλικίαν ἐπιστηρίζων τὰς ἐκκλησίας* (quas Paulus condidisse videtur secundum Gal. I, 21. II, 2), addidisse vero *παραδιδοὺς δὲ τὰς ἐντολὰς τῶν ἀποστόλων καὶ πρεσβυτέρων*, quae t. r. omisit, ne Paulus quasi tabellarius epistulam adtulisse videretur.

omisit etiam XVI, 1 διελθὼν δὲ τὰ ἔθνη ταῦτα. tum R invenisse videtur XVI, 4: διερχόμενος δὲ τὰς πόλεις (Derben et Lystram, ubi Paulus iam antea verbum praedicaverat) ἐκήρυσσον καὶ παρεδίδοσαν αὐτοῖς τὸν κύριον Ἰησοῦν Χριστόν (Paulus iam non solus, sed etiam comites Silas et Timotheus), pro quibus in t. r. substituta esse arbitror ὡς δὲ διεπορεύοντο τὰς πόλεις, quasi ibi iam traditus esset Iesus Christus. addidisse vero mihi videtur R tres peregrinatores quasi occasione data tradentes etiam mandata Hierosolymitana: ἅμα παραδιδόντες καὶ τὰς ἐντολὰς κτλ., quae in t. r. iam tamquam dogmata decreta omnibusque observanda diligenter commendant.

R hic nonnulla addidisse Timotheus docet a Paulo ipso circumcisus, ne Iudaei quidem patris filius. Paulus, qui pro Barnaba iam Silam socium itineris suscepit (XV, 40), Derbae etiam pro Ioanne Marco invenit praeter exspectationem (XVI, 1 καὶ ἰδού, om. t. r.) Timotheum filium mulieris Iudaeae fidelis (Eunices, cf. 2. Tim. I, 5), patris vero Graeci, quem Lystrenses et Iconienses fratres commendaverunt. XVI, 3 τοῦτον ἠθέλησεν ὁ Παῦλος σὺν αὐτῷ ἐξελθεῖν. huc usque omnia sana sunt. Paulus invenit illum Timotheum, quem saepius memoravit (1. Thess. I, 1. III, 2. 6. 1. Cor. IV, 17. XVI, 10. 2. Cor. I, 1. 19. Rom. XVI, 21. Phil. I, 1. II, 19, cf. 2. Thess. I, 1. Col. I, 1), cui duae epistulae Paulinae inscriptae sunt, secundum 2. Tim. III, 11, iam in primo itinere eum comitatum (cf. quae ad Act. XIII, 50. 51 p. 283 adnotata sunt). sed additur: καὶ λαβὼν περιέτεμεν αὐτὸν διὰ τοὺς Ἰουδαίους τοὺς ὄντας ἐν τοῖς τόποις ἐκείνοις. ᾔδεισαν γὰρ πάντες τὸν πατέρα αὐτοῦ ὅτι Ἕλλην ὑπῆρχεν. profecto alius Paulus, quam ille, qui Act. XV, 2 constanter defendit, unumquemque sic manere, ut credidit, sive circumcisum, sive in praeputio (1. Cor. VII, 18), qui Titum circumcidi vetuit propter introductos falsos fratres (Gal. II, 3—5, hac ratione etiam huius temporis theologis nonnullis displicens). hic Paulus Iudaeorum ne fidelium quidem tantam rationem habet, ut fidelem ne patris quidem Iudaei filium ipse circumciderit. H. H. Wendt quidem hunc esse Paulum arbitratus est, qui 1. Cor. IX, 19 sq. se dixit factum esse Iudaeis tamquam Iudaeum, ut Iudaeos lucraretur. sed eos perdidisset potius contra suam sententiam Gal. V, 2 hanc circumcisionis externae necessitatem confirmans. hic est Paulus Actorum app. auctoris, minime Lucae. ille iam Antiochiae Pisid. quidem Paulum Iudaeis infestis tergum vertisse retulit (Act. XIII, 45—47) sed eundem scriptorem videbimus studiosissime demonstrare, ea quorum Iudaei Paulum accusaverunt omnia commenticia esse Paulumque ad fidem conversum ne Pharisaeorum quidem sectam deseruisse (XXIII, 6). Iudaeis vero etiam matris solius Iudaeae filius circumcidendus esse videbatur. ne igitur Paulus omnino posset accusari λέγων μὴ περιτέμνειν τὰ τέκνα (XXI, 21), Titum etiam ex matre gentilem, quem Paulus circumcidi vetuit, omnino reticuit, Timotheum vero ex sola matre Iudaeum a Paulo ipso circumcisum esse retulit. idem R etiam inter consilium proficiscendi (XVI, 3[a]) et ipsam profectionem (XVI, 6 sq.) inseruit XVI, 4. 5 Paulum comitesque tradentes mandata Hierosolymitana ecclesiis quotidie fide magis confirmatis numeroque auctis.

XVI, 6—10. Paulum in Macedoniam vocatum R fortasse contrahendo, sed vix addendo reddidit ex C. Paulus sociique Phrygiam et Galaticam regionem peragrasse dicuntur, nulla mentione facta Galatarum ad fidem conversorum, qui tamen XVIII, 23 memorantur. Galatarum terram peragrare volenti Paulo morbus occasionem dedit praedicandi evangelii (Gal. IV, 13). quia vero Paulus post alteram praesentiam Galatis ab Iudaeochristianis modo non seductis ad circumcisionem accipiendam legemque Mosaicam galeatam scripsit epistulam, fortasse iam Lucas (C) pacis studiosus noluit tangere vulnus Iudaeochristianis a Paulo inflictum, contentus herois sui bello Gallico, ut ita dicam. etiam Titus ab Hierosolymitanis frustra circumcidi iussus latere videtur in *τισὶν ἄλλοις* XV, 2, Pauli et Petri dissidium Antiochenum quodam modo in *παροξυσμῷ* XV, 39. Paulus igitur spiritu sancto vetitus Asianis verbum praedicare et Bithyniam, quo tenderat, proficisci Troade somnians vocatur in Macedoniam. haec e Pauli actis Lucanis hausta esse cognoscitur e primae personae usu, quem textus rec. hic non mutavit (ut XI, 28). sic vero in t. r. Lucas Antiochenus praefatus I, 1 non Antiochiae in nascente ecclesia (XI, 28), sed longe postea Troade quasi deus ex machina apparet enarrans quorum ipse pars fuit.

XVI, 11—15. Paulum Philippos venisse et Lydiam purpurariam iam proselytam ad fidem convertisse Lucas prima persona usus narravit. Paulum etiam Philippis sabbatum ita observasse, ut hoc die locum, quo Iudaei extra urbem preces facere solebant, ingressus Lydiam ad fidem converterit, iam non nego. sed postquam haec mulier Paulum comitesque in domum recepit, Paulum etiam alibi alios convertisse censeo, nam Paulus et Silas XVI, 17 appellantur nuntii viae salutis, tum XVI, 20 accusantur civitatem perrturbasse, denique XVI, 40 in Lydiae domo fratres congregatos inveniunt. collaborasse secum Paulus Phil. IV, 2. 3 scripsit Euodiam et Syntychen cum Clemente al. postea memoratur Philippensis Epaphroditus (Phil. II, 25. IV, 18).

XVI, 16—23. Paulum et Silam Pythone eos summi dei nuntios designante ex ancilla pulso coram praetoribus virgis caesos esse (cf. 2. Cor. XI, 23) ipse Lucas narrare coepit v. 16. 17 prima persona utens. Paulus ipse 1. Thess. II, 2: *προπαθόντες καὶ ὑβρισθέντες, καθὼς οἴδατε, ἐν Φιλίπποις.* Pythonis vero spiritum illustrat Clem. Rom. Recogn. IV, 20: nam et Pythones divinare videntur, et non continuo dii sunt, denique a Christianis hominibus effugantur. Hom. IX, 16 *ὅτι καὶ πύθωνες μαντεύονται, ἀλλ' ὑφ' ἡμῶν ὡς δαίμονες ἐκριζούμενοι φυγαδεύονται.* pythone expulso Paulus et Silas ab ancillae dominis damnum dolentibus accusantur civitatem perturbasse iudaicos mores praedicantes Romanis illicitos (v. 20. 21).

XVI, 24—40. Paulum et Silam in custodia (prima Pauli ex VII Clem. Rom. epi. I, 5, cf. supra p. 221) terrae motu vinculis solutos R exornasse videtur addens v. 33. 34 inde a *καὶ αὐτὸς ἐβαπτίσθη κτλ.* quomodo enim carceris custos cum familia eadem nocte baptizatus esse potest? satis est custodem Paulum Silamque e carcere eduxisse (v. 30) plagasque lavisse, neque repetendum erat, eum illos

in domum suam duxisse, adeo addita coena quadam (v. 34). ex ipsa custodia postero die a praetoribus educuntur (v. 39). terrae motus confirmatur v. 39 (ubi eum om. t. r.). quem Paulo et Sila hymno deum landantibus factum eorumque vincula solventem custos ut favoris divini signum accepit. etiam praetores propter terrae motum nocturnum deorum iram timuisse videntur. re vera fortasse sponte captivos dimissuri erant.

XVII, 1—9. Paulum et Silam Thessalonicae a R exornatos esse non video. Lucas Philippis remansisse videtur, ubi (XX, 6) primae personae usus denuo incipit. Paulus 1. Thess. I, 9 Thessalonicenses suos omnes a simulacris ad deum conversos dixit. Act. XVII, 4 secundum D cett. nonnullos Iudaeos et multos proselytos Graecorum multitudini magnae et mulieribus nobilium non paucis praemisit. plebs incitata adversus Paulum confirmatur 1. Thess. II, 2. Paulus et Silas, quos Philippenses inimici appellaverunt Iudaeos civitatem Romanam peregrinis moribus adnuntiatis perturbantes, a Thessalonicensibus iam dicuntur orbem terrarum concitasse, quales Antiochiae ad Pis. Iudaei eos omnino nondum noverunt (XIII, 15). Iason Thessalonicensis, diversus ab Iasone Corinthio (Rom. XVI, 21), Pauli Silaeque hospes fuit. Aristarchus et Secundus Thessalonicenses postea Paulum comitati sunt (Act. XIX, 29. XX, 4. XXVII, 2).

XVII, 10—15. Paulum et Barnabam etiam Beroea expulsos R ex C nihil mutans recepisse videtur. Beroeae Paulus etiam Iudaeos nonnullos ad fidem convertisse refertur, sed multo plures Graecos eosque nobiles. ex his Sopater Pyrrhi postea Paulum comitatus est (XX, 4). Iudaei Thessalonicenses etiam ex hac urbe Paulum fugant (cf. Clem. Rom. supra p. 221). Silas vero et Timotheus remansisse dicuntur, dum Paulus deducitur Athenas, per comites redeuntes illos iubens quam celerrime venire ad se. haec minus accurate narrata sunt. verum debemus Paulo ipsi 1. Thess. III, 1. 2 scribenti, se Athenis solum manere voluisse, itaque Timotheum remisisse Thessalonicen. solus igitur Silas Beroeae remansisse videtur. denique neglegendum non est, Paulum Thessaliam praeteriisse vetitum (spiritu sancto) ibi praedicare sermonem.

XVII, 16—34. Paulo Athenis versato R nonnulla addidisse videtur v. 16. 17: *ἐν δὲ ταῖς Ἀθήναις ἐκδεχομένου αὐτοὺς* (Silam et Timotheum) *τοῦ Παύλου παρωξύνετο τὸ πνεῦμα αὐτοῦ ἐν αὐτῷ θεωροῦντι κατείδωλον οὖσαν τὴν πόλιν. διελέγετο μὲν οὖν [ἐν τῇ συναγωγῇ τοῖς Ἰουδαίοις καὶ τοῖς σεβομένοις καὶ] τοῖς ἐν τῇ ἀγορᾷ κατὰ πᾶσαν ἡμέραν πρὸς τοὺς παρατυχόντας.* Paulus aegre ferens idolis deditam civitatem igitur (*μὲν οὖν*) in synagoga cum Iudaeis et proselytis disputasse dicitur. voluitne indignationem suam communicare cum Iudaeis? eorum synagogas nunquam intravit nisi Iesum esse Christum demonstraturus. Pauli vero celebri orationi in Areopago habitae additur XVII, 34, nonnullos Paulo adhaesisse, in primis Dionysium Areopagitam (de quo cf. supra p. 223 sq.). haec contraria esse Paulo 1. Cor. XVI, 15 Stephanae domum primitias Achaiae appellanti bene vidit Albertus Ritschl (Hall. Allg. Literaturzeitung 1847, nr. 124, col. 988). R ea addidisse videtur.

XVIII, 1—11. Paulum Corinthi versatum R nonnihil exornavit. Paulus in Aquilae officina operans sabbatis in synagoga cum Iudaeis disputabat, sed et Graecis Christi nomen persuadebat (v. 4). tum *παρεγένοντο δὲ ἀπὸ τῆς Μακεδονίας τότε Σιλᾶς καὶ Τιμόθεος. [συνεῖχέ τε τῷ λόγῳ Παῦλος διαμαρτυρόμενος τοῖς Ἰουδαίοις, εἶναι τὸν Χριστὸν κύριον Ἰησοῦν.* 6 *πολλοῦ δὲ λόγου γενομένου καὶ γραφῶν διερμηνευομένων, ἀντιτασσομένων δὲ αὐτῶν καὶ βλασφημούντων ἐκτιναξάμενος ὁ Παῦλος τὰ ἱμάτια αὐτοῦ εἶπεν πρὸς αὐτούς Τὸ αἷμα ὑμῶν ἐπὶ τὴν κεφαλὴν ὑμῶν· καθαρὸς ἐγὼ ἀφ' ὑμῶν νῦν εἰς τὰ ἔθνη πορεύομαι.]* 7 *μεταβάς τε ἀπὸ τοῦ Ἀκύλα εἰσῆλθεν εἰς τὸν οἶκόν τινος Ἰούστου ὀνόματι σεβομένου τὸν θεόν, οὗ ἡ οἰκία ἦν συνομοροῦσα τῇ συναγωγῇ.* quae uncis inclusa sunt cohaerentia seiungere H. H. Wendt agnovit. eadem ratione apud R Paulus iam XIII, 45—47 Iudaeis renuntiavit, eos ita detestatus, ut sanguinis eorum insons (cf. XX, 26, etiam Matth. XXVII, 2. 24. 25) ad gentes transiret, quibus iam v. 4 Christi fidem persuasit. sed synagogae viciniam non fugit et archisynagogum Crispum cum familia admisit (v. 7. 8). mirus est Crispus archisynagogus, cum Paulus ipse 1. Cor. I, 14 Crispum inter Corinthios a se baptizatos recenseat, mirus etiam Sosthenes archisynagogus (XVIII, 17), cum Paulus 1. Cor. I, 1 Sosthenen fratrem appellaverit. Corinthi Paulus (priorem) Thesalonicensibus scripsit epistulam.

XVIII, 12—17. Paulus coram proconsule ab Iudaeis accusatur, „quia contra legem persuadeat hominibus colere deum". sic eum prohibere studuerunt, quin gentilibus loqueretur, ut salvi fierent (1. Thess. II, 16).

XVIII, 18—23. Paulus secundum iter magnum finiens, tertium incipiens Ephesi diutius manere noluit Hierosolyma profecturus ad festum diem proximum. Hierosolymitanos pauperes se adiuturum esse pollicitus non potuit non interdum eo proficisci. optime vero festorum occasione utebatur. denique Antiochia profectus dicitur peragrasse Galaticam regionem et Phrygiam confirmans omnes discipulos. Galatas se hortatum esse, ne a Iudaeochristianis seducerentur. Paulus ipse innuit (Gal. I, 9. V, 3), Actorum vero eius scriptor exponere noluit, pacis studiosus.

XVIII, 24—28. Apollonius vel Apollos Ephesi accuratius instructus et Corinthum vocatus. mirari possis, quod idem scriptor, qui Titum Pauli socium omnino praeteriit, Apollon non ab ipso Paulo instructum copiosius induxit. sed quo minus Apollos a Paulo pendebat, eo magis memoria dignus videbatur. Ephesi vero Paulus disputationem cum Iudaeis inceperat tantum (XVIII, 19. 20), continuandam ab alio. Corinthi quae Paulus plantavit ab alio riganda erant (1. Cor. III, 6). castra ibi posita custodienda erant. Apollos ita custodivit, ut praeter Pauli asseclas etiam Apollonium magistrum confessi exstiterint (1. Cor. I, 12. III, 4).

XIX, 1—10. Paulo Ephesum reverso R addidit miros illos discipulos, qui Ioannis baptismum receperunt sine consecutione spiritus sancti, quem ne noverunt quidem, inde a *καὶ εὑρών* usque ad v. 7 fin. *ὡσεὶ δώδεκα.* fideles dicuntur v. 2 spiritum sanctum baptismo impertiri omnino nescientes. Ioannis baptismum se accepisse

dicunt, quocum Marc. I, 4. Luc. III, 3 coniungunt remissionem peccatorum. hi vero in nomine demum Iesu Christi baptizantur ad remissionem peccatorum (v. 5). ne id quidem nosse videntur, Ioannis baptismum poenitentiae spectare ad post eum venturum Christum (cf. Act. XIII, 25). mirum igitur, tales discipulos Paulum inter Ephesios christianos invenisse. illis baptizatis manu imposita spiritum sanctum impertiens Paulus Petro et Ioanne non minor et a Simone mago hoc apostolorum privilegium pecunia petente (Act. VIII, 14 sq.) alienus videtur esse. eundem vero scriptorem (R), qui ibi et X, 44 sq. baptismum et spiritus sancti consecutionem seiunxit, certo recognoscimus. addendi occasionem dedit Apollonius *ἐπιστάμενος μόνον τὸ βάπτισμα Ἰωάνου* (XVIII, 25). cetera Lucae (C) sunt. Paulus primo petit eandem synagogam Ephesiam, quam iam antea intraverat (XVIII, 19. 20), tum tribus mensibus post, aliquibus Iudaeis iam male dicentibus coram gentilibus, discipulos segregavit a synagoga in schola Tyranni cuiusdam per biennium certis horis docens. Aquila enim et Prisca in domo Ephesia ecclesiam collegerant (1. Cor. XVI, 19), postea valde auctam a Paulo (1. Cor. XVI, 20). Ephesii Tychicus (cf. Col. IV, 7. Eph. VI, 21. 2. Tim. IV, 12. Tit. III, 12) et Trophimus (cf. 2. Tim. IV, 20) inter Pauli comites recensentur (Act. XX, 4. XXI, 29). etiam presbyteri Ephesiae ecclesiae praefecti sunt (Act. XX, 17, cf. XIV, 23). Alexander vero Act. XIX, 33. 34 fidelis est natione Iudaeus. itaque omnibus Asianis (cf. supra p. 221), Iudaeis et gentilibus, verbum domini innotuit.

XIX, 11—20. Pauli miracula Ephesia a R inserta esse censeo, fortasse excepto v. 11 (cf. XIV, 3). nam v. 12 narrata omnem modum excedunt et adaequantur Petri miraculis et ipsis a R additis V, 15. etiam Sceuae sacerdotis filii exorcistae Paulum frustra imitati eidem conveniunt scriptori, qui Act. VIII, 18 sq. Simonem magum retulit apostolos imitari voluisse. Sceuae vero filiorum exemplo territi multi Ephesii fideles peccata sua confessi sunt, quae ad *τὰ περίεργα* vel ad magicam artem pertinere videntur. cf. 2. Thess. III, 11 *μηδὲν ἐργαζομένους, ἀλλὰ περιεργαζομένους*. Irenaeus adv. haer. I, 13, 1 *οἱ δὲ τὰ ἀπὸ περιεργίας ὁρῶντες δοκοῦσι δυνάμεις τινὰς ἐν χερσὶν αὐτοῦ* (Marci) *ἐπιτελεῖσθαι*. 23, 4 igitur horum (Simonianorum) mystici sacerdotes libidinose quidem vivunt, magias autem perficiunt, quemadmodum potest unusquisque ipsorum. exorcismis et incantationibus utuntur. amatoria quoque et agogima et qui dicuntur paredri et oniropompi et quaecunque sunt alia perierga apud eos studiose exercentur. 24, 5 utuntur autem et hi (Carpocratiani) magia et imaginibus et incantationibus et reliqua universa periergia. Hippolyt. Elench. V, 6 p. 94 *ὧν οὐδὲ τὰ περίεργα ἀποκαλύψας*. Eusebius H. E. IV, 7, 9 *ὡς ἐπὶ μεγάλοις δὴ μονονουχὶ σεμνυνόμενοι* (Carpocratiani) *τοῖς κατὰ περιεργίαν πρὸς αὐτῶν ἐπιτελουμένοις φίλτροις, ὀνειροπόμποις τε καὶ παρέδροις τισὶ δαίμοσι καὶ ἄλλοις ὁμοιοτρόποις τισὶν ἀγωγαῖς*. Epiphan. Haer. XXIV, 2. XXX, 12. fidelem magum R iam Act. VIII, 13 induxit. etiam Act. XIX, 20 idem recognoscitur, qui Act. VI, 7. XII, 24 scripsit.

XIX, 21. 22. Paulus Epheso abiturus in Macedoniam praemisit Timotheum (cf. 1. Cor. IV, 17. XVI, 10. 11) et Erastum. haec e

C hausta cum XIX, 10 potius quam cum XIX, 20 cohaerent. hoc fere tempore (811 u. c., 58 a. D.) Corinthia ecclesia factionibus turbata Paulus priorem, quam habemus, Corinthiis misit epistulam, ubi (XVI, 9) etiam Ephesi multos adversarios memoravit. bellum civile a Paulo gestum iam Lucas (C) narrare noluit, Gallico (ut ita dicam) contentus. sed minime peccavit omittens Paulum eo tempore per breve tempus Epheso Corinthum profectum, quod iter permulti inter nos 1. Cor. XVI, 7 perperam interpretati factum esse volunt (cf. quae nuperrime disserui in Z. f. w. Th. 1899, I, p. 1—19). Apollonium iam Corintho Ephesum reversum (1. Cor. XVI, 12) C omisit, sed non exclusit. quod Paulum iam Hierosolyma proficisci voluisse dicit, optime convenit eius epistulis (1. Cor. XVI, 4. 5. 2. Cor. X, 16. Rom. I, 13. XV, 23).

XIX, 23—41 tumultum Ephesium (e C haustum) Paulus ipse significare videtur 2. Cor. I, 8, vix 1. Cor. XV, 32 (*εἰ κατὰ ἄνθρωπον ἐθηριομάχησα ἐν Ἐφέσῳ*, cf. Pauli acta apocrypha supra p. 224). quae hic narrantur omni fide digna sunt. Paulo patricii favent, ipsi Asiarchae (v. 31) urbisque princeps (v. 35 sq.), plebs vero ab idolorum opificibus damnum querentibus contra eum excitatur.

XX, 1—6. Paulus Epheso per Macedoniam in Hellada (Corinthum) profectus inde incipit iter Hierosolymitanum propter Iudaeorum insidias circumiens per Macedoniam. maxima brevi comprehenduntur nulla belli civilis ratione habita. nam per Macedoniam proficiscens autumno a. D. 58 Paulus Corinthiis misit alteram, quam habemus epistulam, seditione fere sedata, tum Corinthi hiemans Romanis gravissimam epistulam. denique vere anni 812 u. c., 59 a. D. discessit ambage petens Hierosolyma. praecesserunt Troadem comites itineris Sopater Pyrrhi Beroeensis, Aristarchus et Secundus Thessalonicenses, Gaius Derbensis (Duberius?), Timotheus Lystrensis, Tychicus et Trophimus Ephesii, VII numero. Paulus ipse cum Luca iterum prima persona narrante Philippis (accuratius Neapoli, cf. XVI, 11. 12), ubi primae vestigium antea desiit (XVI, 17), post dies azymorum nave evectus est Troadem. omnia integra videntur esse.

XX, 7—12. Troade adolescentem ex casu adverso salvum Lucas in itinerario non reticuit.

XX, 13—17. Paulus quamvis festinans, ut ad diem pentecostes Hierosolyma veniret, iam Macedoniam non potuit praeterire nisi visitatis Philippensibus suis (XX, 6). sic Asiae oram nave legens Ephesum quidem, ubi tantum periculum expertus est, non visitavit, sed presbyteros ecclesiae convocavit Miletum, ubi fratres non erant, qui eum ex Asia discedentem dimitterent (XX, 38[b]).

XX, 18—38[a]. Paulum Ephesios presbyteros adlocutum R addidit non contentus salutatione Pauli discedentis, qui neque Philippis neque Tyro abiens orationes habuit (XX, 6. XXI, 5). addita esse nonnulla (v. 26 sq. 33—35) Wendt concessit, mihi tota oratio addita videtur esse. primo enim praecedentibus non congruit v. 23, quod in quaque civitate spiritus sanctus Paulo contestatus est, Hierosolymis ei instare vincula et angustias, quod neque Philippis neque Troade factum legimus. Paulus etiam certo scit (v. 25, cf. v. 38),

Ephesios non amplius visuros esse faciem suam. sic ne in captivitate quidem desperavit Paulus (Philem. v. 22. Phil. I, 25. II, 25), qui Act. XIX, 21 post Hierosolyma etiam Romam videre voluit. tum Paulus v. 34. 35 dicit, necessitatibus suis sociorumque manus suas ita satisfecisse, ut etiam beneficentiae exemplum dederit. haec omnem modum excedunt. Paulus manuum quidem labore gloriatur (1. Thess. II, 9. 1. Cor. IV, 12, cf. 2. Thess. III, 8), sed ne suis quidem necessitatibus satisfecit et saepius ab aliis sustentandus erat (2. Cor. XI, 9. Phil. IV, 15). denique v. 29. 30 praedixit, post discessum suum invasuros esse lupos saevos gregem Ephesium et ex ipsis Ephesiis surrecturos esse viros perversa loquentes, ut discipulos seducant. talia Paulus in epistulis certae originis nunquam praedixit, ne tum quidem, cum iam dubitabat, num superstes foret Christo gloriose redituro (inde a 2. Cor.). Ephesia ecclesia iam a Paulo aliena sentiente (cf. supra p. 225) et ab haereticis turbata haec scripta videntur esse.

XX, 38^{b}—XXI, 14. Paulus Mileto Caesaream profectus ab eodem R, qui orationem praemisit, exornatus est. nam orationis XX, 23 memor XXI, 4 Tyri, ubi Paulus per VII dies mansit, R parum apte eam confirmans inseruit *οἵτινες τῷ Παύλῳ ἔλεγον διὰ τοῦ πνεύματος μὴ ἐπιβαίνειν εἰς Ἱεροσόλυμα*, quasi Paulus Hierosolyma profectus esset vetante spiritu sancto, cui semper paruit (XVI, 6. 7. XVII, 15. XIX, 1. XX, 3). Caesareae vero Paulus comitesque v. 8 intrant *εἰς τὸν οἶκον Φιλίππου τοῦ εὐαγγελιστοῦ* (cf. VIII, 40 *εὐηγγελίζετο τὰς πόλεις πάσας*), *ὄντος ἐκ τῶν ἑπτά* (cf. VI, 5), qui usque ad hanc urbem pervenisse dictus (VIII, 40), sed ibi neglectus est (X, 1—XI, 18). R, qui Cornelium Caesariensem ad fidem conversum inseruit Philippi nullam rationem habens, eundem Caesareae incolam non potuit dicere, nisi libellum (C), quo usus est, secutus. idem vero scriptor, qui Philippum septemvirum et evangelistam diligenter discrevit a Philippo apostolo (I, 13), illi Caesaream inhabitanti tribuit filias IV prophetantes, quas Papias Hierapolitanus, Polycrates Ephesius, Clemens Alex., Proclus Montanista tradiderunt filias prophetantes fuisse Philippi apostoli Hierapolin Phrygiae inhabitantis (cf. supra p. 225). Act. XXI, 9 prophetantes dicuntur, sed de Paulo hospite nihil prophetant. Actorum app. auctor iam I. C. L. Gieselero (Th. Stud. u. Kr. 1829, p. 139 sq., et mihi (Paschastreit, 1860, p. 188 sq.), etiam Ernesto Renan (les Apôtres, p. 151) celebrium prophetissarum notitiam non felicius quam Act. V, 36. Luc. II, 2 inseruisse visus est Philippum evangelistam Caesariensem confundens cum Philippo apostolo Hierapolitano. profecto R v. 8 addidit *ὄντος ἐκ τῶν ἑπτά*, quia Philippum evangelistam VI, 5 inter septemviros recensuerat, et v. 9. confuse Philippi filias prophetissas, hoc vero loco otiosas. Pauli fortunam Hierosolymis instantem solus Agabus propheta a Iudaea adveniens, de quo supra p. 221 et ad Act. XI, 28 (p. 278) sermo factus est, significavit et praedixit veterum prophetarum more (Ies. XX. Ier. XIX, Ezech. IV). hoc in Lucae itinerario omni fide digno primum et unicum vaticinium de Pauli fato Hierosolymitano videtur esse, non apte praeceptum a Tyriis v. 4.

XXI, 15—26. Paulo a fratribus Hierosolymitanis, ab ipso Iacobo fratre domini et presbyteris libenter excepto inde a v. 20[b] εἰπόντες κτλ. R addidit horum diffidentiam. Iacobus enim a Paulo apud tot fideles Iudaeam inhabitantes diffamato, quasi Iudaeos inter gentes dispersos doceret a Mose deficere neque filios circumcidere neque mores Mosaicos observare, suadet ut se legem observantem demonstret pro IV vota habentibus Nasiraeis impensas solvens et lustrorum ipse particeps factus. haec R addidisse iam inde cognoscitur, quod Iacobus Paulum revocat ad illa de gentilibus fidelibus decreta XV, 20. 29, quae eundem scripsisse vidimus. omnia inde a v. 20 εἰπόντες usque ad v. 26 neque praecedentibus conveniunt ob omni diffidentia alienis (cf. M. Sorof l. l. p. 11 sq.) neque sequentibus (nisi XXIV, 17. 18, quae et ipsa R addidisse videtur). Paulus tali Iudaeochristianorum postulationi statim cedens subiectione laudabili non est is, qui Hierosolymitanis Titi Graeci circumcisionem postulantibus ne ad horam quidem cessit subiectione (Gal. II, 5), sed eius scriptoris, qui eum propter Iudaeos infideles Timotheum patris Graeci filium sponte circumcidisse retulit (Act. XVI, 3). adoraturus (XXIV, 11, cf. XXII, 17), non sacrificaturus intravit templum. Hierosolymitanam epistulam solis Syris et Cilicibus inscriptam etiam ad omnes gentiles credentes pertinere R iam XVI, 4 supposuit.

XXI, 27—36. Paulus ab Hierosolymitanis correptus, sed a Romanis militibus ereptus a R non exornatur. v. 27 συντελουμένης δὲ τῆς ἑβδόμης ἡμέρας (cf. II, 1) interpretemur oportet secundum XXIV, 11, ubi Paulus Felici procuratori dicit, ὅτι οὐ πλείους εἰσίν μοι ἡμέραι δώδεκα ἀφ' ἧς ἀνέβην προσκυνῆσαι εἰς Ἱερουσαλήμ. plures vero quam XII dies efficerentur, si iam eum diem, quo Paulus Caesarea profectus est (XXI, 16), et eum, quo Hierosolyma venit (XXI, 17), neglegeremus. H. H. Wendt (ad XXIV, 11) eum demum diem, quo Paulus Iacobum visitavit (XXI, 18), primum computavit, secundum, quo cum illis IV Nasiraeis in templum intravit adnuntians expletionem dierum purificationis, donec (sic t. r.) offerretur pro unoquoque eorum oblatio (XXI, 26). itaque his IV oblationibus tribuit IV dies, tertium, quartum, quintum, sextum, quo Paulus ab Iudaeis correptus sit. itineris dies non neglegentes computemus oportet I. diem, quo Paulus abiit Caesarea (XXI, 18), II. diem, quo Hierosolyma venit, III. diem, quo Iacobum visitavit (XXI, 18), IV. diem, quo Paulus (secundum R) templum intravit iam expletionem purificationis adnuntians, ὅπως προσενεχθῇ (sic D) ὑπὲρ ἑνὸς ἑκάστου αὐτῶν προσφορά (XXI, 26), quae oblationes eodem die vel sequente fieri poterant. vacuos igitur dies IV. (secundum C), V. et VI. sequitur VII., quo Asiani Iudaei Paulum in templo videntes conclamant, populi, legis, sacri loci adversarium adeo Graecis introductis templum profanasse. Paulus occisus esset, nisi intervenisset tribunus (Claudius Lysias, cf. XXIII, 26) cum cohorte, qui de Paulo duabus catenis vincto non potuit exquirere, quis sit et quid peccaverit, itaque eum in castra abduxit.

XXI, 37—XXII, 22. Paulum hebraice populum adlocutum et quae praecedunt R inseruit, fortasse excepto fine (v. 17—19. 21). tribunus, iam suspicatus captum esse Aegyptium illum seditiosum (cf. Ioseph. bell. iud. II, 13, 2. Antt. XX, 8, 6), Paulum graece petentem hunc non esse cognovit. Paulo vero se Iudaeum Tarsensem confesso permisit ut de gradibus ante castra positis adloqueretur populum etiam eo sequentem (quamobrem Paulus a militibus portandus erat, XXI, 36). idem igitur Paulus, quem duabus catenis vinctum legimus (XXI, 33), tamen manu mota populum se sequentem sedasse dicitur (XXI, 40). tum hebraice (Iudaeis hac lingua usus placens) adloquitur Ἄνδρες καὶ ἀδελφοί, ut iam VII, 2 Stephanus populum potius concitatum quam synedrium adlocutus est. de se ipso Paulus novi nihil profert nisi se Tarsi natum Hierosolymis educatum esse Gamaliele (cf. V, 34) magistro usum. quae de Saulo Iesu discipulos persecuto, ab eodem vero prope Damascum converso IX, 1 sq. narrata sunt hic modo non repetuntur, Anania tamquam Iudaeo optimae notae descripto (XXII, 12). novum vero est, quod XXII, 17—19. 21 Paulus sibi Damasco Hierosolyma reverso in templo oranti Iesum iterum apparuisse dicit et se iussisse quam celerrime exire Hierosolymis longe ad gentes mittendum. quibus auditis modo sedata turba statim erumpit eodem fere clamore, quo Paulum usque ad castrorum gradus persecuta erat (XXII, 22, cf. XXI, 36). Paulus Damasco, ubi ad fidem conversus est, Hierosolyma non ita se reversum esse dicit, ut IX, 26—30. neque se cum apostolis consuetudinem iniisse neque se cum Hellenistis publice disputasse neque eorum infestationibus pulsum esse dicit, sed ab Iesu ipso vetitum esse Hierosolymitanis testimonium perhibere, iussum vero velociter exire mittendum ad gentes procul. haec aut liberius exornata aut e Pauli actis Lucanis hausta sunt, cetera vero narrationis tenorem interrumpunt neque rei ipsi conveniunt. idem scriptor (R), qui Cornelium ad fidem conversum non tantum ipse prolixe tractavit (c. X), sed etiam Petrum eadem referentem induxit (XI, 1—17), non contentus fuit Sauli (Pauli) conversione IX, 1—19[a] narrata, sed etiam Paulum eadem fere bis retulisse addidit (XXII, 1—16. XXVI, 2—23).

XXII, 23—29. Paulus in castris ut civis Romanus statim vinculis solutus Lucanam relationem (C) XXI, 27—36 optime continuat. plebs enim Paulum a Romanis captum subsecuta non tantum clamavit eum occidendum esse, sed etiam vestimenta iactavit et pulverem in coelum misit. tribunus vero in castris inquiri iussit captivi culpam, quam extra castra exquirere non potuit (XXI, 34), licentiam captivo benigne datam omnino ignorans. Paulum vero civitatem suam Romanam professum statim vinculis solvit.

XXII, 30—XXIII, 10. Paulus coram synedrio statutus a R iterum interrumpit continuam relationem (C). sequente die, qui esset octavus (cf. XXI, 27), tribunus Iudaeorum accusationem scire volens synedrium convocari iubet Paulumque adducit. quae de Paulo sine omni reverentia summum sacerdotem adlocuto iam ab aliis quoque satis dicta sunt, repetere nolo. neque longius tractabo Paulum asse-

cutum Pharisaeorum resurrectionem mortuorum asserentium favorem, quem sequentia minime confirmant (XXIV, 8. 9. XXV, 24, cf. Z. f. w. Th. 1896, IV, p. 527 sq.). hoc solum repeto, eundem tribunum, qui Paulum modo eripuit Iudaeis saevientibus et iam civem Romanum cognovit, eum vix in tantum periculum tulisse, ut eum, cohorte in castris relicta (XXIII, 10), ad synedrium duxerit. haec non curanti scriptori placuit Pauli omni culpa vacantis testimonium in ipso Iudaeorum synedrio perhibitum (XXIII, 9, cf. XXI, 24).

XXIII, 11—30. Paulus propter Iudaeorum insidias Caesaream ad Felicem procuratorem deductus est Lucae (C), paucis (v. 27—29) a R additis. v. 11 sequens nox, qua dominus Paulo dixit, eum etiam Romae suum testem futurum esse (cf. XVIII, 21), vere non sequitur VIII., sed VII. diem (XXI, 27). primae potius quam secundae captivitatis nocti talis revelatio convenit. neque Iudaei Paulo insidias parantes eum iam heri ad synedrium ductum noverunt. petunt enim a principibus, ut (non: iterum) congregato synedrio Paulum adducat accuratius diiudicandum, eum in via interfecturi (v. 15). ineptum vero fuisset hoc petere, si tribunus iam pridie tale fere periculum praecavisset (v. 10). tanta stultitia a callidis Iudaeis etiam XXV, 3 aliena est. stultitia vero deest, si Paulus ad synedrium nondum deductus erat. de Iudaeorum consilio Paulus a sororis filio Hierosolymitano certior factus hunc adolescentem ad tribunum misit, qui tacite magnam militum manum paravit, ut nocte Paulum clam abducerent Caesaream ad Felicem procuratorem. huic vero scripsit brevem epistulam a R auctam Pauli ad synedrium iam deducti mentione (cf. XXII, 30—XXIII, 10) qua omissa reliqua sunt:

Κλαύδιος Λυσίας τῷ κρατίστῳ ἡγεμόνι Φήλικι χαίρειν. τὸν ἄνδρα τοῦτον συλλημφθέντα ὑπὸ τῶν Ἰουδαίων καὶ μέλλοντα ἀναιρεῖσθαι ὑπ' αὐτῶν ἐπιστὰς σὺν τῷ στρατεύματι ἐξειλάμην. μηνυθείσης δέ μοι ἐπιβουλῆς εἰς τὸν ἄνδρα ἔσεσθαι ἐξ αὐτῶν, ἔπεμψα πρὸς σέ, παραγγείλας καὶ τοῖς κατηγόροις αὐτοῦ λέγειν τὰ πρὸς αὐτὸν ἐπὶ σοῦ. ἔρρωσο.

XXIII, 31—35. Paulus si dierum numerum XXI, 27 continuas, (misso episodio XXII, 20—XXIII, 10) VIII. die ad vesperam, tertio captivitatis die exeunte, Caesareae traditur procuratori, qui eum de patria interrogatam in Herodis praetorio servari iussit, accuratius interrogaturus post accusatorum iam a tribuno evocatorum adventum. tertia Pauli captivitas (cf. XVI, 23 sq. XXI, 33 sq. Clem. Rom. supra p. 221).

XXIV, 1—23. Paulus Caesareae post V dies accusatur ab Iudaeis v. 1—9. intellegendi sunt dies captivitatis, neglecto episodio XXII, 30 —XXIII, 10, quibus additis ad VII. diem (comprehensionis XXI, 27) efficiuntur *οὐ πλείους ἡμέρας δώδεκα, ἀφ' ἧς* (Paulus Caesarea) *ἀνέβη προσκυνῆσαι εἰς Ἱερουσαλήμ* (XXIV, 11). nam VIII. die (II. captivitatis) coniuratis Iudaeis tribunus decrevit Pauli transvectionem nocturnam. IX. die (III. captivitatis) Iudaei Paulum accusantes evocati sunt Caesaream (XXIII, 30), Paulus vero Caesareae traditus est procuratori (XXIII, 32 sq.). X. XI. diebus (IV. V. captivitatis) Iudaei Paulum accusaturi Hierosolymis collecti Caesaream profecti sunt (XXIV, 1 *μετὰ δὲ πέντε ἡμέρας*), XII. die (VI. captivitatis)

Paulus Caesareae causam dicit accuratissime asserens: „quia non plus sunt mihi dies quam XII, ex quo ascendi adorare in Ierusalem". plures dies quam XII efficerentur, si Paulus coram synedrio (XXII, 30—XXIII, 10) computatus esset. — Iudaeorum vero orator Tertullus provocat ad Lysiam tribunum suas accusationes confirmaturum. Paulus respondens v. 10—16 incipit: *ἐκ πολλῶν ἐνιαυτῶν ὄντα σε κριτὴν δίκαιον τῷ ἔθνει τούτῳ ἐπιστάμενος*. quod dicere non potuisset, si haec facta essent iam a. 807 u. c., 54 a. D. nam Felix vix ante a. 805 u. c., 52 a. D. procurator Iudaeae creatus est. Paulum a. demum 812 u. c., 59 a. D. Hierosolymis captum esse semper censui (cf. Einleitung in d. N. T. p. 227 sq.) quam sententiam Schuerero praeeunte etiam Wendt (l. l. p. 58 sq.) fere defendit. v. 14 offendunt Pauli verba non aequalia *πιστεύων πᾶσιν* [*τοῖς κατὰ τὸν νόμον καὶ*] *τοῖς ἐν τοῖς προφήταις γεγραμμένοις* (cf. XXV, 8). uncis inclusa ab eodem scriptore (R) addita videntur esse, qui XVI, 3. XXI, 26. XXVI, 22 Paulum etiam legem Mosaicam accurate servasse tradidit, legem, quam verus Paulus secundum spiritum quidem defendit, secundum litteram vero occidere dixit (1. Cor. XV, 56. 2. Cor. III, 6). — Pauli apologiae, qui iam ad omnia a Tertullo dicta respondit, nihil novi addunt v. 17—21, praecedentibus non omnino congrua. Paulus v. 10 dixit se Hierosolyma ascendisse adoraturum, v. 17 pergit, se eo venisse „eleemosynas facturum in gentem suam et oblationes". sic Petrus Clem. Recogn. I, 62: „Hierusalem, ad quam sane oblationum gratia et orationum vigilans frequenter ascenderam." Paulus sacrificiorum particeps est scriptoris R, qui suum additamentum XXI, 26 hic repetens Paulum lustratum in templo inventum esse ab Asianis Iudaeis addidit. hos vero oportere adesse accusaturos, aut praesentes Iudaei dicant, quid peccaverit stans coram synedrio aut una voce tunc edita (XXIII, 6).

XXIV, 22. 23. Felix sententiam dicendam differt usque ad Lysiae adventum, ad quem Iudaei provocaverunt (v. 8, in t. r. male om.).

XXIV, 24—27. Paulo per biennium Caesareae custodito R addidit v. 25. Felix enim semel propter Drusillam uxorem arcessivit Paulum, ut disceret fidem in Christum Iesum, simul et (*ἅμα καὶ*) sperans se pecuniam accepturum esse ab eo. quamobrem etiam frequenter colloquia repetiit. curiositas vero et avaritia non apte coniunguntur cum morali illo Pauli sermone, quo Felix deterritus eum dimisisse dicitur (v. 25). post biennium a munere cedens Paulum propter Drusillam Iudaeam infestam non dimisit, Iudaeis vero adeo hostilibus mores gerens eum reliquit vinctum. Caesareae Paulum scripsisse censeo epistulam ad Philemonem (Einleitung in d. N. T. p. 332 sq.), qua Philippum ibi habitantem praeteriit.

XXV, 1—12. Paulus succedenti procuratori Porcio Festo traditus ad Caesarem provocavit. R nihil addidit nisi v. 8 *ὅτι οὔτε εἰς τὸν νόμον τῶν Ἰουδαίων οὔτε εἰς τὸ ἱερὸν οὔτε εἰς Καίσαρά τι ἥμαρτον*. sic definiuntur *πολλὰ καὶ βαρέα αἰτιώματα*, quae non valebant Iudaei praesentes probare (v. 7). sed de Paulo in legem Iudaeorum delinquente iudicare procuratoris non erat (cf. XVIII, 15). iam XXIV, 14

suspicionem moverunt verba τοῖς κατὰ τὸν νόμον. Israelitas solos excitaverunt Asiani Iudaei, quos apud R (XXIV, 18) Paulus adesse in iudicio voluit, clamantes XXI, 28: „Hic est homo, qui adversus populum et legem et locum hunc omnes ubique docens insuper et Graecos induxit in templum et profanavit sanctum locum istum.“ Paulus etiam in Caesarem peccans ad procuratoris tribunal pertinuit, sed vix innuitur XXIV, 5 seditionibus omnibus Iudaeis in orbe terrarum a Paulo concitatis. hae enim seditiones disciplinam publicam potius quam Caesarem laedebant. propius accedunt Thessalonicenses, qui ab Iudaeis concitati Pauli hospitem aliosque fratres ad praetores traxerunt clamantes XVII, 7: „Hi homines contra decreta Caesaris faciunt regem alium dicentes esse Iesum.“ sed Iudaei et ipsi alium regem (Messiam) exspectantes tali accusatione se ipsos accusassent. apud Felicem Paulum non accusaverunt nisi Iudaeorum pacem ubique turbantem (cf. Sueton. Claud. c. 25 Iudaeos impulores Chresto assidue tumultuantes Roma expulit) etiam templum profanare conatum (XXIV, 5. 6). quorum Paulum apud Porcium Festum accusaverunt omnia falsa esse Paulus respondere potuit procuratori melius cognoscenti se Iudaeis nihil nocuisse (XXV, 10. 11). etiam Caesareae Iudaei licitam suam religionem defenderunt contra Paulum, quem Corinthi accusaverunt religionem non legitimam propagantem (XVIII, 13). solum accessit profanati templi crimen (XXI, 28. XXIV, 6). de Caesaris laesa maiestate adeo non quaerebatur, ut Paulus ad eum provocaverit. Festus vero non temere, sed consiliariis suis collocutus provocationem probavit (XXV, 12) minime ignorans quae Caesari referenda essent. itaque a limine suspecta sunt sequentia, ubi procurator se ignorare quae referret confessus est (XXV, 26. 27).

XXV, 13—XXVI, 32. Herode Agrippa II. rege et Berenice sorore praesentibus Paulus sollemnem orationem habuit, quam totam cum antecedentibus et subsequentibus Actorum app. auctori (R) tribuo, qui haec iam praeparavit IX, 15 addens καὶ βασιλέων. nonnulla ab hoc scriptore addita (XXV, 24—27 al.) vel mutata (XXVI, 17. 20) esse H. H. Wendt concessit.

XXV, 13—22. Agrippae regi causam a Festo relatam praecedentibus (XXV, 1—12) non omnino congruere iam B. Weiss vidit. Hierosolymis summi sacerdotes et principes Iudaeorum Festum rogaverunt, ut Paulum eo arcesseret, insidias parantes in via. Festus vero respondit, Paulum servari Caesareae, quo se mox profecturum comitentur accusatores (v. 2—5). Agrippae vero Festus dixit, Hierosolymis summos sacerdotes et presbyteros Iudaeorum postulasse, ut Paulus condemnaretur, quibus se respondisse, Romanos non solere perdere quenquam absentibus accusatoribus neque ei data facultate defensionis (v. 15. 16). Caesareae praeside Festo ita res acta est, ut Hierosolymitani multa gravissima peccata obiecerint, quae probare non poterant se defendente Paulo. Festus vero Paulum interrogavit, velletne Hierosolymis iudicari coram se, Paulus autem noluit et ad Caesarem provocavit (v. 6—12). Agrippae Festus narravit, Caesareae Iudaeos nullum crimen attulisse, quod ipse suspicatus esset, sed

quaestiones quasdam de propria superstitione et de Iesu quodam mortuo, quem Paulus vivum asseruerit (cf. XXIII, 29). haesitantem se de his quaestionibus Paulum interrogasse, velletne Hierosolymis de his iudicari. Paulum vero provocasse ad Caesarem, ad cuius cognitionem se (Paulum) servandum esse. itaque se (Festum) Paulum servari iussisse, donec eum mitteret Caesari (v. 17—21). haec eadem non esse eadem constat. prae omnibus deest Festi colloquium habitum cum consiliaribus, qui Pauli precationem comprobaverunt. iam non quaeritur de novae religionis a Paulo defensae licentia, sed de solis Iudaicae religionis controversiis. de quibus Paulum ad Caesarem provocasse eiusque provocationem a procuratore probatam esse miremur oportet. hunc vero nescientem quae ad Caesarem referenda essent, consiliariis neglectis, Iudaeorum regem interrogasse etiam magis mirum est.

XXV, 23—27. Festus illustres omnes congregatos publice eodem fere modo adloquitur, quo privatim antea regi Pauli causam exposuit. Iudaeos postulasse, ut Paulus sibi traderetur ad perniciem se defendere vetitum. Festus vero se Paulum insontem cognovisse, itaque Caesari, ad quem ille provocaverit, quid referret nescire. quod si verum esset, nos miraremur, Festum Pauli provocationem omnino admisisse etiam consiliariis consultis.

XXVI, 1—23. Pauli oratio coram rege Agrippa et illustri conventu habita iterum repetit eius conversionem (IX, 1—19[a]), iam repetitam XXII, 3—21: Pharisaeum (cf. XXIII, 6) se Paulus et spei communis Israelitarum participem etiam ad fidem, quam olim persecutus est, conversus confitetur. perperam ab Iudaeis incredibile censeri, si deus mortuos suscitat (v. 8). se vero credentem coelesti visioni prope Damascum factae, cuius testes etiam comites, Damascenis primo (cf. IX, 19[b]—25) et Hierosolymitanis (cf. IX, 26—30) et in omnem regionem Iudaeae (amplius quam Rom. XV, 19 ἀπὸ Ἱερουσαλὴμ καὶ κύκλῳ) et gentibus adnuntiasse poenitentiam. quamobrem Iudaeos se in templo comprehensum tentasse occidere. divino vero auxilio se hucusque conservatum contestari omnibus se nihil dicere extra prophetarum vaticinia et Mosis, si passibilis Christus et primus ex mortuorum resurrectione lumen adnuntiaturus sit populo et gentibus. immeritam igitur esse omnem Iudaeorum infestationem, id quod R omnino demonstrare studet.

XXVI, 24—32. Paulum oratorem ipsi Iudaeorum regi non displicuisse tradidit R, oblitus quidem Paulum manum extendisse (v. 1), cum eum de vinculis suis locutum tradat (v. 29, fortasse propter XXIV, 27). Paulum insontem auditores dicunt discedentes, Agrippa vero, persecutoris (XII, 1 sq.) filius, Festo contestatur, dimitti eum potuisse, nisi ad Caesarem provocasset, quasi temere Paulus provocasset neque opus fuisset Festo consiliarios consulere temere et ipsos provocationem probantes (XXV, 12).

XXVII, 1—XXVIII, 16. Pauli Caesarea Romam transvecti itinerarium Lucanum omni fide dignum cum XXV, 12 potius quam cum XXVI, 32 cohaeret. R exornans addidisse videtur XXVII, 20—26 narrationis tenorem interrumpens. iam amissam omnem spem

salutis (XXVII, 20) in ipso itinerario statim sequitur XXVII, 27 salutis initium terrae appropinquantium nautarum, ne sic quidem de omnium nave vectorum salute securorum (XXVI, 29 sq. 42). quae intercedit Pauli consolatio, navem quidem, sed animam nullam perituram esse praedicentis a nautis omnino ignoratur. quod vero angelum hoc sibi adnuntiasse dicit, se coram Caesare staturum, simile quidem est nocturnae visioni XXIII, 11. sed omnem modum excedens Paulus addit: „In insulam autem quandam oportet nos deferri."

XXVIII, 17—29 eiusdem sunt scriptoris (R). nam Paulus, qui nihil contra populum paternosque mores se fecisse asserit atque Romanis iudicibus propter innocentiam dimittendum esse visum, alienus est ab illo Paulo, cuius causam Romani iudices distulerunt (XXIV, 22), denique eo provocante Caesari decernendam tradiderunt (XXV, 11). eiusdem est scriptoris (R), qui talia inseruit vel addidit XXIII, 29. XXV, 25. XXVI, 32. se ad Caesarem provocasse hic Paulus etiam excusat (XXVIII, 19). propter spem Israelis (cf. XXIII, 6. XXVI, 6) hanc catenam (cf. XXVI, 29) se ferre dicit, qua eum solutum iam XXII, 29 (aliter XXIV, 27) legimus. Iudaeorum vero Romanorum principes de Paulo neque per litteras ex Iudaea missas neque a fratribus inde venientibus edocti alieni sunt ab Iudaeis omnibus orbis terrarum, quos ille excitasse et perturbasse dicitur XXIV, 5, ignorantes etiam populo electo et legi et templi loco omnes ubique docentem (XXI, 28). ignorant et fratres christianos, qui Paulo obviam venerunt (XXVIII, 15). dicunt enim huic sectae (Nazoraeorum, cf. XXIV, 5) contradici ubique, non addentes: etiam Romae. certo die cum Paulo collocutis hic aliis persuasit, aliis non persuasit fidem christianam. sed eadem ratione, qua Antiochiae ad Pis., quamquam multi Iudaeorum et proselytorum eum secuti erant, omnibus Iudaeis tergum vertisse dicitur se ad gentes convertens (XIII, 46. 47), etiam Romae se ab Iudaeis, quamvis non omnibus verbum recusantibus, avertit Ies. VI, 9. 10 laudans et ad gentiles convertit salutare dei accepturos.

XXVIII, 30. 31. Libri clausula Lucae (C) est, qui Paulum tali ratione Iudaeos dimisisse ignorat. nam Paulus hic recipit omnes ad se venientes, Iudaeos et Graecos. biennium vero Romanae captivitatis, quo Paulus Philippensibus epistulam misit (cf. Einl. in d. N. T. p. 332 sq.), secutum est Pauli martyrium in persecutione Neroniana a. D. 64 (cf. Clem. Rom. supra p. 221). Paulum vero, quem Romanus proconsul arcessivit (XIII, 7 sq.), quem Romanae coloniae praetores deprecati sunt (XVI, 38 sq.), quem proconsul Achaiae praefectus contra Iudaeos accusantes tuitus est (XVIII, 12 sq.), cui faverunt Ephesii principes (XIX, 31. 35 sq.), tribunus militum Hierosolymitano praesidio praefectus (XXIII, 22 sq.), ipse procurator Iudaeae (XXV, 4 sq.), ut taceam de centurione (XXVII, 3. 43), hunc igitur a summis Romanorum iudicibus modo non in crimine incendii capitis condemnatum esse Lucas Theophilo referre noluit. satis erat electi praeconis ab Iudaeis infestati, Iudaeochristianis etiam Romae invisi (cf. Phil. I, 15. 17) passiones usque ante extremam describere, pacis causa omissis dissidiis internis. neque ille qui *Παύλου πράξεις* in *Πράξεις ἀποστόλων* mutare studuit, hunc terminum excessit.

Codicis Athoi Laurae 184. B. 64.

lectiones haustae ex Eduardi baronis von der Goltz libro (Eine textkritische Arbeit des X. bezw. VI. Jahrhunderts, 1899, p. 16 sq.), singulares asterisco notatae.

Act. II, 31. *εις αδην ουτε.* III, 26. *πονηριων αυτου.* IV, 15.* om. *αυτους.* 18.* *προσκαλεσαμενοι* pro *καλεσαντες.* 24. *φων. ομοθυμαδον.* 28. *η βουλη* sine seq. *σου.* 30. *εκτεινειν* sine seq. *σε.* V, 15. *ωστε και εις τας.* 32. *εν αυτω* ante *εσμεν.* VII, 1.* *ακουσατε* add. *μου.* 4.* *νυν υμεις.* 14. *εβδομηκοντα πεντε ψυχαις.* 31. *εγενετο φωνη* sine seq. *προς αυτον.* 35. *εφ ημας.* 42. *ερημω ετη τεσσ.* 56. *διηνοιγμενους.* VIII, 2. *εποιησαν.* 6. *υπο φιλιππου.* 37. non deest. 39. *πνευμα αγιον επεπεσεν επι τον ευνουχον αγγελος δε.* IX, 13.* om. *απο.* 21.* *απαγαγη.* 29. *ανελειν αυτον.* 33.* *ανθρωπον εκει.* 39. *δε ο πετρος.* X, 3. *ως περι ωραν.* 16.* *απαντα* pro *το σκευος.* 30.* *εναντιον* pro *ενωπιον.* 32.* *μεταπεμψαι* pro *μετακαλεσαι.* ib. *σιμωνος τινος.* 47. *δυναται τις κωλυσαι.* XI, 8.* *κοινον* add. *τι.* 13. *αγγελον* add. *του θεου.* 16. *οτι* ante *ιωαννης.* 19. *μονοις* (ut D). 21.* *αυτων* add. *του ιασθαι αυτους.* 28. om. *μελλειν.* XII, 11. *εξαπεστειλεν ο θεος τον.* 25. *εις αντιοχειαν* ante *πληρωσαντες.* XIII, 8. *ερμηνευεται.* 38. *υμιν εστω.* XIV, 19. *και διαλεγομενων αυτων παρρησιαι . . . ανεπεισαν . . . τεθνηκεναι.* 23. *κατα εκκλησιαν* (ut D). 27. *ο θεος εποιησεν* (ut D). XV, 11. *του κυριου ιησου χριστου* (ut D). 12. om. *παν.* 17. *οπως* sine seq. *αν* (ut E). 20. 29. ut D. 26.* *εαυτων* pro *αυτων.* XVI, 15.* *παρεκαλει* pro *παρεκαλεσεν.* 38. *εφοβηθησαν δε ακουσαντες.* XVII, 5. *την πολιν* add. *κατ αυτων . . . προαγαγειν.* 15. *ηλθον* pro *ηγαγον.* 27. *η ευροιεν* (cf. D). ib. *ου μακραν απεχοντα.* XVIII, 7. *εισηλθεν* (ut D). 17.* *εμελεν τω γαλλιωνι.* 20. *μειναι ουκ επενευσεν.* 21. *αλλα αποταξαμενος αυτοις και ειπων· παλιν* sine seq. *δει με.* 25. *τον λογον του κυριου* (ut D). 26. *εξεθεντο τον λογον του κυριου.* XIX, 2. *ειπεν δε.* 13. *εξορκιζω.* 16. om. *επ αυτους.* ib. *κατεκυριευσεν,* tum *και ισχυσεν.* 21. *την αχαιαν.* 27. *καθαιρεισθαι μελλειν.* 34. *επιγνοντων.* 39. *ζητειτε.* XX, 1. *μεταστειλαμενος* pro *προσκαλεσαμενος*? ib. *ασπασαμενος τε εξηλθεν.* ib. om. *πορευεσθαι* (ut D). 3. *επι την συριαν.* 7. *αχρι* pro *μεχρι.* 10. *συμπεριλαβων αυτον* (ut C). 16. *εν ιερουσαλημ.* 25. *το ευαγγελιον του θεου* pro *την βασιλειαν του ιησου.* XXI, 6. *ησπασαμεθα.* ib. *ενεβημεν.* 13. om. *εις ιερουσαλημ.* 15. *παρασκευασαμενοι* (ut C). 18. *επαυριον* pro *επιουση.* ib. *οι πρεσβυτεροι* add. *προς αυτον.* 24. *τας κεφαλας.* ib. *οτι περι ων.* 25. *αλλα* pro *ει μη.* ib. om. *αυτους* sec. 37. *εις την παρεμβολην εισαγεσθαι.* XXII, 2. *προσεφωνησεν.* 3. *γαμαλιηλου* (ut B). 13.* *ενεβλεψα.* 20. *εξεχυνετο* (ut E). 23. *αυτων* add. *επι πλειον.* XXIII, 1. *ωρας* pro *ημερας.* 2. *εκελευσεν* (ut C). 12. om. *λεγοντες* (ut C). 20. *μελλοντων* (ut M).

31. *δια νυκτος* (ut M). XXIV, 6 sq. non desunt in t. r. omissa 10. *κριτην δικαιον* (ut E). 20. *αδικημα εν εμοι.* 22. *διαγνωσομαι* add. * *ακριβεστερον.* 25. *καιρον δε λαβων.* ib. * *μεταπεμψομαι* pro *μετακαλεσομαι.* 27. *χαριν.* XXV, 3. *παρ αυτου* (ut C). 5. *ατοπον εν τω ανδρι.* 7. *καταφεροντες* add. *τον παυλον.* 9. *φηστος ουν* (ut A). 11. *του αποθανειν.* ib. *δυναται τουτοις* (ut CL). 16. *χαριζεσθαι τινι* (ut C). 25. ut t. r., sed *πεπραχεναι* add. *αυτον.* 26. *τω κυριω* add. *μου.* XXVI, 1. *επιτετραπται* (ut M). ib. *λεγειν περι σεαυτου.* 4. *παντες ιουδαιοι.* 10. * *εγω των αγιων.* 13. * *μεσουσης* pro *μεσης.* 18. * *του σκοτους.* 20. *κατηγγελον.* 26. *αυτον εγω τουτων.* 29. *εν μεγαλω.* 30. *ανεστη δε.* 31. *θανατου η δεσμων αξιον.* XXVII, 1. *τον παυλον.* 6. *ανεβιβασεν.* 7. * *ουκ εωντος.* 23. *ω και εγω λατρευω αγγελος.* 29. *και εγω.* 33. * *ουν* pro *δε ου.* 37. *εν τω πλοιω μεινωσι.* 43. *εκελευσεν δε* (ut CEM). XXVIII, 5. *αποτιναξαμενος.* 7. 8. *πουπλιου.* 17. *συγκαλεσασθαι αυτον.* 23. *εις την ξενιαν προς αυτον.* 27. *τοις ωσιν αυτων.* 28. *τουτο το σωτηριον.* 29. om. (ut E). 30. om *ο παυλος* (ut E). 31. om. *πασης.*

Index
locorum Veteris Testamenti diserte laudatorum
in Actis apostolorum[1]).

Praeterea Mosis assumptionis III, 11 notitia animadvertitur Act. VII, 36. Arati Phaenom. 5 vel Cleanthis hymn. in Iovem 5 laudantur Act. XVII, 28.

---

1) Cf. Guil. Staerk in: Zeitschrift f. wiss. Theologie 1895, II, p. 218—230; 1897. II, p. 242 sq.

ADDENDA ET CORRIGENDA.

ΠΡΑΞΕΙΣ ΑΠΟΣΤΟΛΩΝ.

In textu graeco II, 8. *ἐνῇ*. l. *ἐν ᾗ*. II, 9. lege *τὴν Μεσοποταμίαν Ἰουδαίαν καὶ Καππαδοκίαν* (cf. supra p. 260). V, 13. post *αὐτοῖς* pone punctum pro commate. 41. scribe *ἀπόστολοι* pro *ἀποστόλοι*. 36. scribe *ἡμέραν* pro *ἠμέραν*. VII, 23. post *αὐτοῦ* pone comma. X, 25. *περιέμεινεν*. Blassius fortasse emendavit: *περιέμενεν*. XIII, 7. scribe *ἀνδρὶ* pro *ἀνδρί*. 46. post *λεγομένοις* pone comma. XVII, 27. lege *ἢ* (non *καὶ*) *εὕροισαν* (D). XVIII, 8. lege *τὸν κύριον σὺν κτλ.* XX, 2. scribe *τὰ μέρη ἐκεῖνα* pro *τὰ ἐμέρη κεῖνα*. 26. scribe *πρόσωπον* pro *πόρσωπον*. XXI, 21. scribe *μήτε* pro *μῆτε*. 36. scribere licet *Ἀναιρεῖσθε* pro *ἀναιρεῖσθαι*. XXIV, 1. scribe *ἐνεφάνισαν* pro *ἀνεφάνισαν*. XXVI, 11. scribe *ἠνάγκαζον*. XXVII, 2. scribe *ἐπέβημεν* pro *ἐνέβημεν*. XXVIII, 3. scribe *ἄφνω* pro *αφνω*. etiam minora addere me taedet.

XV, 2 et XVIII, 2 scripsi *οἵδε* pro *οἱ δὲ*, cf. XV, 23. XXI, 11.

Blassii indicem verborum graecorum amplissimum ad hanc editionem conformare non potui propter temporis angustiam. lectores benevoli ipsi conforment. addant *ἐφελκυστικός* XXVII, 17, ad *λευΐτης* IV, 36 etiam V, 13., *περιπόλια* V, 16.

In apparatu critico scribe I, 14: om. Lect. Lewis. l. l. | (non 1) *και τεκνοις*. II, 30 *το κατα σαρκα αναστησειν τον Χριστον* Eusebium in Ps. XV, p. 52 ed. Montfc., exhibere me docuit Ioannes Mercati. III, 10 *ουτος*. eum d ff. V, 34 *βραχυ* non addito *τι* etiam fl. VII, 35 *εφ ημας* E. X, 47. *μητι το υδωρ δυναται τις* (om. *κωλυσαι*) E. XV, 14. post DdBℵ cett. dele M. ante *αδελφος* pone *και ος*. XIX, 6 *ελαλουν τε ετεραις γλωσσαις* non est in Ph (om. *ετεραις*), sed in Thom. marg. XXI, 15. *παρασκευασαμενοι* C. XXII, 11 adde: *ως δε ουδεν εβλεπον* B.

ACTUS APOSTOLORUM.

In textu latino I, 4. lege 'discedere' pro 'decedere', 15. 'surrexisset' pro 'suerexisset'.

II, 46. dele 'in' ante 'id ipsum'. IV, 23. lege 'dismissi' pro 'dimissi'. VII, 2. lege: Mesopotamiam. 57. exclamasset. secundum gr. legendum est: exclamassent. VIII, 1 fl. hirosolimis.

In apparatu critico ad IV, 22 dele: cf. XI, 22.

XI, 25. nuncupati sunt (*ἐχημάτισαν*) in Antiochia discipulos Christianos. ad H. Roensch, Itala u. Vulg. p. 303. adde 'nuncupari' pro 'nuncupare'.

Latinum quoque indicem addere vetitus sum temporis ratione. hoc solum addo, X, 45 me emendasse 'praevariegatis' (*ποικίλαις*) pro 'praevaricatis'.

ACTUS APOSTOLORUM EXTRA CANONEM RECEPTUM.

P. 200, l. 11 ab inf. scribe 1868 pro 1897. p. 225, l. 6 Hierapolitanus.

Ad nr. XXVI. p. 227. addendus fuisset Paulus in Hispaniam profectus (cf. Rom. XV, 26. 28), nisi instaret Pauli actorum apocryphorum editio. Muratorianum quod dicunt fragmentum lin. 34 sq.: „Acta autem omnium apostolorum sub uno libro scribta sunt. Lucas obtime Theofilo (l. obtimo Theofilo) comprindit, quia sub praesentia eius omnia gerebantur, sicuti et semote passionem Petri evidenter declarat, sed et profectionem Pauli ab urbe ad Spaniam proficescentis."

ADNOTATIONES AD TEXTUM ACTUUM APOSTOLORUM.

II, 30, p. 232, l. 22 sq. adde Eusebium supra laudatum testem verborum *κατὰ σάρκα ἀναστῆσαι τὸν Χριστὸν καὶ*. VII, 2—4, p. 237, l. 14 ab inf. lege: inseruerunt. VIII, 4, p. 238, 26. lege: urbem. X, 25, p. 239, l. 16 ab inf. fort. l. *περιέμενεν* pro *περιέμεινεν*.

ADNOTATIONES AD ARGUMENTUM ACTUUM APOSTOLORUM.

P. 257. ad Irenaeum adv. haer. III, 14 conferre iuvat Muratorianum fragmentum supra laudatum. Actorum app. fides saeculo II. exeunte nondum inter omnes constabat. confirmabatur illis libri partibus, ubi Lucas *αὐτοπτικῶς* narravit. defensores igitur etiam ceteras partes ab ipso Luca scriptas non dubitantes supponebant. nos vero etiam de priore Lucae libro ad Theophilum, de cuius praefatione disserui (Zeitschrift f. wiss. Theol. 1897, III, p. 411—432), inquiramus oportet, utrum omnia ab eo scripta, an etiam huic libro postea nonnulla addita sint.

P. 263. ad Act. IV, 1—4. contra Schnererum disputans de stratego templi ipse erravi de Ioma I, 1, ubi destinandus pontificis maxime vicarius non dicitur סגן, sed כהן אחן. cetera defendo.

Codicum scribendi vitia vel proprietates.

I, 1. *ιησους*, dominus noster Iesus Christus Psch. 2. *εντηλαμενος* M. 3. *οπτανομενος* D²d, *οπτανομενοις* D | *τα* D²d, *τας* D¹. 4. *συναλισκομενος* D, *συναλισγομενος* Dʰ, *συναυλιζομενος* M | *ηκουσατε* Dᵈd cett., *ηκουσα* D. 5. *ο και* (cf. XIX, 38) D. 6. *αποκατασταυεις* Dᶜ, *αποκατασταυεις εις* D. 9. *καυτα* pro *και ταυτα* D | *υπεβαλεν* D pro *υπελαβεν* | *αιπηρθη* D pro *επηρθη*. 11. *εθεασεσθε* D. 13. *εισηλθεν* D. 20. *γενηθητων* D pro *γενηθητω η*. 24. 25. *ἀναλαβεῖν* D, et Aug. 2 pro *ἕνα λαβεῖν*.

II, 4. *ηρξατο* D pro *ηρξαντο*. 10. *λιβουης* D | *κρηταις* D. 14. *υμειν* D, *υμιν* Dᵇ | *ενωτισατε* D, *ενωτισασθε* Dᵈ. 17. *ορασει* D, *ορασες* Dᵃ. 22. *ναζοραιον* D, *ναζωραιον* Dᵍ. 23. *προσπτηξαντες* M. 25. *εις αυτην* A. 28. *γνωρισας* D, *εγνωρισας* DᵇdEB cett. M. syr. utq. gig. | *πληρωσης* M. 30. *ωμασεν* D, *ωμοσεν* Dᵍ. 31. *ενκαταλειφθη* D | *ειδειν* D¹, *ειδεν* D². 35. *του* (*τους* Dᵇ) *εκθρους* D, *τους εκχθρους* E.

III, 2. *παρ αυτων* (pro *παρα των*) *εισπορευομενων αυτων* D, sed sec. *αυτων* del D². 6. *ναζοραιου* D. 10. *εκτασεως* (cf. XV, 2) D. 11. *τη στοα η* (*τη* Dᶜ) D. 12. *τουτο* D¹, *του* D² (cf. XVII, 28). 14. *φονεια* D¹, *φονεα* D². 15. *υμεις* D, *ημεις* Dᵈ. 16. *τουτον* D pro *τουτον ον* (litteras *ον* non repetitas iam inveniens, quam ob rem Dᶜ *ον* inseruit ante *εστερεωσεν*). 17. *επραξατε* (*το* om. propter similes litteras *τε* praecedentes) *πονηρον* D. 18. *ουτος* pro *ουτως* M. 21. *χρονον* D, *χρονων* Dᵃ. 24. *ελαλησεν* D, *ελαλησαν* Dᵇ. 26. *ευλογουντας* D, *ευλογουντα* Dᵇ | *τ* D, *τω* Dᵍ | *εκαστος* D, *εκαστον* Dᵍ | *πονηρων* D pro *πονηριων*.

IV, 2. *καιαπονουμενοι* D, *καταπονουμενοι* Dᵍ. 3. *επειβαλοντες* D¹, *επιβαλοντες* D². 12. *συν αυτων* D, *συν αυτοις* Dᵇ. 16. *γεγονεναι* D¹, *γεγονεν* D². 17. *επιλησομεθα* D, *απιλησομεθα* Dʰ. 18. *παρηγγειλαντο κατα το* D pro *παρηγγειλαν το καθολου*. 20. *μη* om. Dd. 25. *εφρυξαν* D. 28. *πρωορισε* M. 29. *αγιας* D, *απειλας* Dᵃ, animas gig., l. minas. 34. *ενδεος* M. 36. *χωριον* D, *χωριου* Dᵇ.

V, 2. *γυναιναικος* D. 4. *μεσον* D pro *μενον* | *τη* D pro *τη ση* | *εψευσου* D pro *εψευσω*. 7. *διαστεμα* D | *γεγονῶς* M. 11. *ακουοντες* D. 14. *πληθι* D, *πληθη* Dᶜ. 15. *επισκιασει* M. 18. *ηθεντο* D, *εθεντο* Dʰ. 19. *ουκ ευρον* D. 23. *ευρομεν ενκεκλεισμενον* D, *ευρομεν κεκλεισμενον* Dᵃ. 28. *εφαγαγειν* D, *επαγαγειν* Dᵇ. 29. *δε* D, *δει* Dᵍ. 35. *εαυτους* D, *εαυτοις* D² | *πϊπρασσειν* M. 36. *αυτο* M pro *αυτω*. 39. *καλυσαι* D.

VI, 3. *αυτης* D, *ταυτης* Dᶜ. 5. *αντιοχεας* M. 9. *αναστησαν* D (sed corr.). 10. *ου* D, *ουν* Dᵇ. 14. *ναζοραιος* D, *ναζωραιος* Dᵇ | *απερ εδωκεν* P.

VII, 2. *αδελφη* D, *αδελφοι* Dᵇ. 3. *εξελθε* D, *εξηλθε* Dʰ. 5. *αυτου τεκνου* C. 10. *εξειλετο* HM. 16. *εμμορ* EP (M pr. m. ?) *ιγ* R. St.

19. κατασοφισωμενος M?. 20. ανεστραφη M. 21. ανεθραψατο D. 24. ημυνετο D, ημυνατο Dc?. 25. ενομιζον D pro ενομιζεν | διδωσει D. 26. μαχομενος D, μαχομενοις Db | συνηλασεν EAPM pro συνηλλασσεν. 27. απωσαιτο M. 29. δυω D. 30. ορου D, ορους Db. 32. ειμη E pro ειμι. 36. υρεθρα D pro ερυθρα. 37. ακουεσθε D1, ακουσεσθε D2. 40. προπορευονται M. 44. πατερεσιν D, πατρασιν Dd | μωυσι D. 53. εφυλαξεσθε A. 57. συνεσχων M. 60. στησεις D, στησας C.

VIII, 1. ανεραισι D pro αναιρεσει | ιλημσολυμοις E | σαμαριας DEℵ al. 3. ελυμηνετο E | παραδιδους D, παρεδιδου Db. 4. διασπεροντες C. 5. καλελθων D, κατελθων Db | σαμαριας DEℵcC, σαμαρειας PM. 6. προσηχον M. 9. σαμαρειας BAH, σαμαριας DEBℵCPM. 10. προσειχαν ℵ. 11. μαγειαις BLP, μαγιαις DEKACM. 13. εξισταντο D1, εξιστατο D2. 15. προσευξαντο B. 18. προσηνεγκαν D, προσηνεγκεν Ddd. 19. λαμβανει EHM. 23. εν D pro ην | θεωρῶσαι M pro θεωρω σε. 24. διελυμπανεν Dc, διελιμπανεν Db. 27. αυτου D1, αυτης D2. 31. παρακαλεσε M. 32. ανυγει M.

IX, 2. αγαγει HL. 3. εν δε το EHL. 7. εστηκησαν M. 12. αναβλεψει L. 14. τοις επικαλουμενοις το ονομα σου bis E (primo loco punctis superscriptis). 21. αναγαγη P. 25. σφυριδι ℵC. 27. ειδον M. 36. ιοππι M. 40. ανεκαθησε M.

X, 3. εννατην L. 11. ηνεωγμενον E. 15. εκαθερισεν ECL (-ρησεν) P. 17. ει D, ειη Dc | ειδου D, ιδου Dc. 24. συγκενεις M. 25. πετρος A pro πετρον | κορνιλιος M. 27. ευρεισκι Df. 28. εφιστασθαι D, επιστασθαι Df | μηνα D pro μηδενα | μετεπεμψασθαι M. 32. ιοπτην M. 33. ου D pro ουν | δου D, ιδου Da. 38. ναζαρετ AHLM | ειωμενας D pro ιωμενος. 40. εμφανει M. 47. κωλαι D, κωλυσαι De.

XI, 1. εδεξατο D, εδεξαντο De. 2. ηθελησαι D, ηθελησεν De. 4. κατεξης D, καθεξης De. 5. καθειμενην M. 6. αθενισας D, ατενισας Dh. 12. ἐξάδελφοι M. 14. λαληση A | σωθησει E. 15. αυτοις D, αυτους Db. 16. εμνησθημεν A | πνευμα D, πνευματι Db. 18. εδοξαν D, εδοξασαν Dh. 25. θαρσον D, ταρσον Dh. 26. εχρηματισεν D. 30. αποστειλαστες D, αποστειλαντες Dd?

XII, 6. κοιμουμενος D, κοιμωμενος Dh | αλυσεσι D, αλυσεσιν Dc. 8. υποδησε M. 13. κρουσαντες D pro κρουσαντος. 20. θυμωμαχων E. 23. κωληκοβρωτος D, σκωληκοβρωτος Da.

XIII, 9. πληθεις DP pro πλησθεις. 10. υιοι D pro υιε | εκθρε D, εχρε A. 14. την (τη D2) ημερα τω σαββατω D. 17. βραχιωνος M. 21. βενϊαμην M. 23. τουτον M pro τουτου. 25. μεθ D, μετ Dh. 41. πιστευσηται M. 46. παρρησιαμενος D pr. m., παρρησιασαμενος D2 vel Da | λον D, λογον Dc | κρειναται D, κρεινεται Db. 47. τεθηκα M.

XIV, 1. εισελθειν αυτου D. 3. παρρησιαμενοι D, παρρησιασαμενοι Da. 6. λυκαωνιας D1, λυκαονιας D2. 11. λυκαωνιστι D. 15. ομοιοπαηθεις D1, ομοιοπαθεις D2. 16. ειασε D1, ειασεν Dc | κατα D, παντα Dc.

XV, 4. παρεδοθησαν D, παρεδεχθησαν Db | μεγως D, μεγαλως Db | απηγγειλαντες D, απηγγειλαν τε Db. 5. μωσεως M. 8. δου D, δους Db vel c EB cett. M. 10. επιθηναι HLM. 11. πιστευσομεν D1,

πιστευομεν D². 15. *τουτο* HLM pro *τουτω*. 16. *ανωρθωσω* M. 17. *εκζητησιν* M, *εξητωσι* alia manus. 20. *των αλιγισματων των ειδολων* M. 22. *εδοξασεν* D¹, *εδοξεν* D² | *εκλεξαμενοις* M | *συν τω βαρναβα τε και παυλου* M | *κα* D, *κατα* Dᵇ | *κιλειαν* D, *κιλιαν* A pro *κιλικιαν*. 24. *διεστειλομεθα* D, *διεστειλαμεθα* Dᵈ. 26. *παραδεδωκασιν* D. 30. *συναγοντες* D, *συναγαγοντες* Dᵇ.

XVI, 2. *ικονιου* Eℵ. 12. *κολωνεια* M | *ημην* D, *ημεν* Dʰ. 14. *τον θν̄* D pr. m. corr. ex *τον κν̄*. 15. *παρεκαλεσε* D¹, *παρεκαλεσεν* Dᵇ?. | *εισελοντες* D. 16. *παρειχε* D, *παρειχεν* Dᵉ. 17. *ευαγγελιζοντες* D¹, *ευαγγελιζοντε* D². 20. *τοιστρατηγοις* D. 25. *οι δεσμιοι* D, *οι δεσμοι* Dᶜ. 26. *σισμοι* M | *δεσμοτηριου* M. 27. *εκπεφυγεναι* A. 28. *πραξεις* M. 35. *γεναμενης* C | *οισστρατηγοι* D. 38. *αυτοισοι* D¹, *τοις* D².

XVII, 1. *θεσαλονικην* M. 2. *εισωθος* D¹, *ειωθος* D² | *διηλεχθη* M. 10. *βερροιαν* M. 13. *βερροιαν* M | *τασσοντες* D, *ταρασσοντες* Dᵇ. 16. *αυτου* D, *αυτους* Dᶜ | *παρωξυνετο πνευμα* D, *παρωξυνετο το πνευμα* Dᵈ. 17. *συγαγωγη* D, *συναγωγη* Dᵈ ᵛᵉˡ ᶜ. 18. *επικυριων* M | *συνελαβον* D, *συνεβαλλον* Dᵃ | *οιδεν* D¹, *οι δε* D² | *καταγγελλευς* EℵA corr. 19. *αγριον* L pro *αρειον*. 20. *ξηνιζοντα* D. 23. *σεβαστα* ℵ. | *η* D, *ην* Dᶜ. 24. *κατοικοι* D, *κατοικει* Dʰ. 25. *ο δε* D, *ουδε* Dᶜ. 27. *ευρυεν* E. 28. *αυτη* D, *αυτω* Dᶜ? | *γος* D, *γενος* Dᶜ. 31. *παρεσχειν* D. 34. *αρεοπαγιτης* D.

XVIII, 2. *εληλυθα* D, *εληλυθοτα* Dᵇ | *κλαυδιος* D, *κλαυδιον* Dᵃ | *κατωκησεν* D, *κατωκησαν* Dᵃ | *αυτω* D, *αυτοις* Dᵇ | *προσηλθον* M. 5. *διαμαρτυρουμενος* D¹, *διαμαρτυρομενος* D². 7. *συνομοροουσα* DA. 9. *σειωσης* D, *σειωπης* Dᵈ. 12. *ανθυπατεβοντος* M. 14. *ο αγαλλιων* M. 18. *εξεπλε* M. 19. *κακεινος* M. 20. *επνευσεν* M. 23. *κατεξης* D, *καθεξης* Dᵈ. 27. *πολυν* D, *πολυ* D². 28. *ευτονω* M.

XIX, 1. *ευρον* E. 6. *επιθεντο* D, *επιθεντος* Dᵇ | *λαλουν* D, *ελαλουν* Dᵈ. 8. *μεῖνας* M pro *μῆνας*. 11. *απαλλασεσθαι* M. 12. et 13. *πν̄α τα* = *πνευματα τα* D. 13. *περιερχομενω* D | *επεχειρισαν* M. 19. *τον τα περιεργα* M | *καταικεον* D. 25. *επιστασται* D pro *επιστασθε*. 26. *εφεσιου* D. 27. *απελεγμων* M | *καθερισθαι* D. 32. *συνεληλυθησαν* LM | *προβαλλοντων αυτων* M. 35. *γεινωσγει* D.

XX, 2. *γενηθεις* D, *γενηθεισης* Dᵇ. 5. *τροαδι* D, *τρωαδι* Dᵇ. 9. *κατανεχθεις* E. 18. *ομωσε* D, *ομοσε* Dᵈ | *ην* D pro *ημην*. 20. *υπεστελαμην* M. 21. *διαμαρτυρουμενος* D¹, *διαμαρτυρομενος* D². 29. *πυμνειου* D, *ποιμνιου* Dᵇ. 32. *παρατιθεμι* E, *παρατιθαιμε* M | *επικοδομησαι* M. 38. *ουκ ετι* M.

XXI, 2. *φυνεικην* (ut videtur) D, *φοινικην* Dᵈ. 3. *ευονιμον* M. 19. *ενα* D, *εν* Dᵇ | *ως* D, *ων* Dᵇ. 20. *ειεισιν* D¹, *εισιν* D². 21. *κατηκησαν* D, *κατηχηθησαν* Dᵇ | *κατα εθνη* D, *κατα τα εθνη* Dᵈ. 22. *εληλυθες* B. 24. *ξυρωνται* D, *ξυρησονται* Dᵈ, *ξυρισων* L | *φυλασων* M. 28. *εισηγεν* D, *εισηγαγεν* Dᵇ. 30. *εκεινηθη* M | *τουστρατιωτας* D. 34. *εκευλευσε* D, *εκελευσεν* Dᵃ. 38. *εγυπτιος* D.

XXII, 8. *ναζοραιος* D. 19. *επιλαμενος* E pro *επιλαβομενος*. 21. *πιστευσεις* E | *εως ουν* E pro *εως ου*. 26. *φιλικι* AM al. 29. *ευρον* M.

XXIV, 3. φιλιξ APM. 4. εκκοπτω L. 14. πατροω E.

XXV, 7. βαρια E. 14. καταλελημμενος H, καταλελιμενος M | φιληκος M. 22. ακροτηριον H. 24. ζειν M pro ζην.

XXVI, 16. προχειρασθαι A. 22. μαρτυρουμενος E. 23. αναναστασεως M. 31. πρασσειν M. 32. επικεκλητο A, επικεκλειτο L.

XXVII, 3. επετρεψαι M. 6. αλεξανδρηνον M. 12. βλεπον L pro βλεποντα. 16. της καφης M. 17. βοηθειας H. 28. ουργυιας M bis | μηπος M. 30. θαλασαν M.

XXVIII, 11. αλεξανδρηνω M. 12. συρακουσσας B. 31. ακολυτως M.

Typis officinae Frommannianae (Hermanni Pohle). — 1859

Date Due

FACULTY
FACULTY
FACULTY

BS2625.2 .H64
Acta apostolorum graece et latine
Princeton Theological Seminary–Speer Library
1 1012 00068 0316